

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 5. helmikuuta 2024
(OR. en)

6073/24

SOC 74
EMPL 44
EDUC 32
ECOFIN 114

ILMOITUS

Lähettiläjä:	Neuvoston pääsihteeristö
Vastaanottaja:	Pysyvien edustajien komitea / Neuvosto
Kom:n asiak. nro:	15438/23 + ADD 1 - COM(2023) 904 final
Asia:	Yhteinen työllisyysraportti – Hyväksyminen

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena luonnos vuoden 2024 yhteiseksi työllisyysraportiksi, joka on viimeistelty työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean yhteisessä kokouksessa 24.–25. tammikuuta 2024.

Pysyvien edustajien komiteaa pyydetään toimittamaan luonnos vuoden 2024 yhteiseksi työllisyysraportiksi edelleen neuvostolle (työllisyys, sosiaalipolitiikka, terveys ja kuluttaja-asiat) hyväksyttäväksi.

Sisällysluettelo

KESKEISET VIESTIT	4
LUKU 1. KATSAUS TYÖMARKKINOIDEN JA SOSIAALIPOLIITTISIIN KEHITYSSUUNTAUKSIIN, VUODEKSI 2030 ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN EDISTYMINEN JA KESKEISET SOSIAALISTA LÄHENTYMISTÄ KOSKEVAT HORISONTAALISET HAVAINNOT	42
1.1 Keskeiset kehityssuuntaukset työmarkkinoilla	42
1.2 Keskeiset sosiaalipoliittiset kehityssuuntaukset.....	46
1.3 Vuodeksi 2030 asetettujen EU:n yleistavoitteiden ja kansallisten tavoitteiden edistyminen	50
1.4 Tilannekatsaus sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun.....	57
1.5 Sosiaalista lähentymistä koskevan maakohtaisen analyysin ensimmäisen vaiheen keskeiset horisontaaliset havainnot.....	60
LUKU 2. TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIPOLITIIKAN UUDISTUKSET – JÄSENVALTIOIDEN TULOKSET JA TOIMET	67
2.1 Suuntaviiva 5: Työvoiman kysynnän lisääminen	67
2.1.1 Keskeiset indikaattorit.....	67
2.1.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet	87
2.2 Suuntaviiva 6: Työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen	93
2.2.1 Keskeiset indikaattorit.....	94
2.2.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet	133
2.3 Suuntaviiva 7: Työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen	152
2.3.1 Keskeiset indikaattorit.....	153
2.3.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet	179
2.4 Suuntaviiva 8: Yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden torjuminen	192
2.4.1 Keskeiset indikaattorit.....	193
2.4.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet	228
LUKU 3. ENSIMMÄISEN VAIHEEN MAA-ANALYYSI	242
Belgia	244
Tanska	250
Saksa	252
Viro	254
Irlanti	256

Kreikka	258
Espanja	260
Ranska	262
Kroatia	264
Italia	266
Kypros	268
Latvia	270
Liettua	272
Luxemburg	274
Unkari	276
Malta	278
Alankomaat	280
Itävalta	282
Puola	284
Portugali	286
Romania	288
Slovenia	290
Slovakia	292
Suomi	294
Ruotsi	296

KESKEISET VIESTIT

Euroopan komission ja neuvoston yhteisessä työllisyysraportissa seurataan SEUT-sopimuksen 148 artiklan mukaisesti unionin työllisyystilannetta ja työllisyyden suuntaviivojen täytäntöönpanoa. Siinä esitetään vuotuinen katsaus työllisyys- ja sosiaalipolitiikan keskeisiin kehityssuuntauksiin Euroopan unionissa sekä uudistustoimiin, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet työllisyyspolitiikan suuntaviivojen¹ mukaisesti. Siinä myös yksilöidään keskeisiä prioriteettialoja poliittisia toimia varten. Raportin luvussa 1 esitetään yleiskatsaus keskeisiin työllisyyden ja sosiaalipoliittisiin kehityssuuntauksiin sekä vuodeksi 2030 asetettujen EU:n yleistavoitteiden ja kansallisten tavoitteiden edistymiseen. Lisäksi siinä esitetään horisontaaliset havainnot, joita on tehty sosiaalisen lähentymisen kehyksen piirteiden pohjalta, kuten kuvaillaan asiaa koskevassa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa ja siihen pohjautuvissa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisissä viesteissä². Raportin luvussa 2 analysoidaan jäsenvaltioiden kohtaamia haasteita ja niiden toteuttamia poliittisia toimia kunkin neljän työllisyyden suuntaviivan osalta. Raportin luvussa 3 esitetään maakohtainen analyysi kaikista jäsenvaltioista sosiaalisen lähentymisen kehyksen periaatteiden mukaisesti. Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto (TSTK) hyväksyy lopullisen komission ehdotukseen perustuvan tekstin sen jälkeen, kun neuvoston neuvoa-antavat komiteat ovat keskustelleet siitä. Raportissa yksilöityihin haasteisiin vastaaminen edistää ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä, vahvistaa vihreää, digitaalista ja oikeudenmukaista siirtymää koskevia unionin pyrkimyksiä ja edistää väestökehitykseen liittyviin haasteisiin vastaamista sekä kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista ja unionin tasa-arvostrategioiden³ täytäntöönpanoa.

¹ Euroopan unionin neuvosto hyväksyi työllisyyden suuntaviivojen tuoreimman päivityksen lokakuussa 2023 (EUVL L, 2023/2528, 14.11.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2023/2528/oj>).

² Ks. työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomus sosiaalisen lähentymisen kehyksestä ([asiak. 9481/23 ADD 1](#)) sekä kertomukseen perustuvat komiteoiden vahvistamat keskeiset viestit ([asiak. 9481/23](#)).

³ Sukupuolten tasa-arvostrategia 2020–2025, EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma 2020–2025, romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva EU:n strategiakehys vuosiksi 2020–2030, hlbtq-henkilöiden tasa-arvoa koskeva strategia ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategia 2021–2030.

Vuoden 2024 yhteisessä työllisyysraportissa keskitytään edelleen voimakkaasti Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoon. EU-johtajat ilmaisivat tukensa pilarille Portossa pidetyssä sosiaalialan huippukokouksessa, jossa he totesivat, että komission esittämä toimintasuunnitelma tarjoaa hyödyllisiä neuvoja pilarin täytäntöönpanoon. Sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa tarkastellaan erityisesti aihekohtaisten tekstilaatikoiden kautta, jotka kattavat keskeiset yhtäläisiin mahdollisuuksiin, työmarkkinoille pääsyyn, oikeudenmukaisiin työoloihin sekä sosiaalisen suojeluun ja osallisuuteen liittyvät haasteet, ottaen huomioon sosioekonominen tilanne ja uusimmat poliittiset aloitteet. Raportissa seurataan edistymistä vuodeksi 2030 asetetuissa, työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevissa EU:n yleistavoitteissa, jotka EU-johtajat hyväksyivät Portossa ja Eurooppa-neuvosto kesäkuussa 2021. Tässä raportissa tarkastellaan ensimmäistä kertaa edistymistä jäsenvaltioiden vuodeksi 2030 esittämissä kansallisissa tavoitteissa, jotka esiteltiin ja joista keskusteltiin TSTK-neuvostossa kesäkuussa 2022.

Vuodeksi 2030 asetetut työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevat tavoitteet ohjaavat poliittisia toimia näillä politiikanaloilla EU:n tasolla ja jäsenvaltioissa. Työllisyyden kasvu on ollut kahden viime vuoden ajan keskimäärin 1,7 prosenttia vuodessa ja vakaata, minkä ansiosta EU on edistynyt hyvin työllisyyttä koskevan yleistavoitteensa saavuttamisessa vuoteen 2030 mennessä (vuonna 2022 EU:n työllisyysaste oli 74,6 %, josta sen on vuoteen 2030 mennessä nouseva vielä 3,4 prosenttiyksikköä 78 %:n tavoitteen saavuttamiseksi), joskin viimeisimpien neljännesvuosittaisten tietojen mukaan edistyminen on hidastunut.

- Covid-19-pandemian jälkeisen elpymisen ja suotuisan työmarkkinakehityksen ansiosta kaikki jäsenvaltiot olivat edistyneet työllisyystavoitteissaan vuoteen 2022 mennessä. Suurimmassa osassa jäsenvaltioita tarvitaan vuoteen 2030 saakka lisäponnisteluja työllisyys- ja osaamispoliitiikan alalla, jotta ne voivat saavuttaa tavoitteensa. Merkittävässä osassa jäsenvaltioita eniten parantamisen varaa on matalan koulutustason omaavien henkilöiden työllisyysasteessa, ja monissa maissa seuraavaksi eniten parannettavaa on ikääntyneiden (55–64-vuotiaiden) naisten ja nuorten (20–29-vuotiaiden) työllisyysasteessa.

- Samaan aikaan tarvitaan merkittävää edistystä aikuiskoulutusta koskevan EU:n yleistavoitteen saavuttamiseksi, jotta Eurooppa pysyy tavoitteensa mukaisesti kilpailukykyisenä, innovatiivisena ja osallistavana ja myös kun otetaan huomioon vihreä ja digitaalinen siirtymä. Tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä EU:ssa 60 prosenttia aikuisista osallistuu vuosittain koulutukseen, kun vuonna 2016 osuus oli vain 37,4 prosenttia.
- Vaikka sosioekonominen tilanne on kolmen viime vuoden aikana ollut haastava, EU:n ja jäsenvaltioiden määrätietoisten poliittisten toimien ansiosta köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien osuus on pysynyt suurin piirtein vakaana (vuonna 2022 osuus pienentyi 279 000:lla). Suurin osa jäsenvaltioista edistyi jonkin verran köyhyyden vähentämistä koskevien kansallisten tavoitteidensa saavuttamisessa vuoteen 2019 verrattuna, mutta monissa muissa jäsenvaltioissa kehitys oli päinvastaista. Siksi tarvitaan merkittäviä lisätoimia ja jatkuvaa seuranta sen varmistamiseksi, että asetetut kansalliset tavoitteet saavutetaan, mikä puolestaan on edellytyksenä tätä koskevan EU:n yleistavoitteen saavuttamiselle eli sille, että köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien määrää saadaan vuoteen 2030 mennessä vähennettyä vähintään 15 miljoonalla vuoteen 2019 verrattuna.

Jäsenvaltioiden elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyvillä uudistuksilla ja investoinneilla yhdessä koheesiopolitiikan rahastojen kanssa tuetaan oikeudenmukaista, osallistavaa ja kestävä kasvua. Euroopan sosiaalirahasto plussasta, Euroopan aluekehitysrahastosta, oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta ja teknisen tuen välineestä näiden rahastojen kattamien politiikanalojen politiikkatoimiin myönnettävän tuen lisäksi myös elpymis- ja palautumistukiväline edistää unionin taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta parantamalla jäsenvaltioiden palautumiskykyä, kriisivalmiutta, sopeutumiskykyä ja kasvupotentiaalia sekä edistämällä laadukkaiden työpaikkojen luomista asiaan liittyvillä uudistuksilla ja investoinneilla. Siten elpymis- ja palautumistukivälineellä edistetään myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa⁴. Jäsenvaltioille jaetuista varoista yhteensä noin 139,6 miljardia euroa on osoitettu sosiaalimenoihin, mikä on noin 28 prosenttia arvioituista kokonaismenoista⁵. Komissio on tähän mennessä maksanut elpymis- ja palautumistukivälineestä noin 175 miljardia euroa avustuksina ja lainoina sekä ennakkomaksuina. Jäsenvaltioiden 27 elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvistä 6 266 välitavoitteesta kaikkiaan 2 045:n odotetaan edistävän sosiaalipolitiikan eri aloja. Marraskuun 13. päivään mennessä välitavoitteista ja tavoitteista oli saavutettu yhteensä 808, joista 243 edistää sosiaalipolitiikan eri aloja. Tämä on noin 30 prosenttia kaikista saavutetuista välitavoitteista ja tavoitteista ja lähes 12 prosenttia kaikista 27 elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvistä sosiaalipolitiikkaan liittyvistä välitavoitteista ja tavoitteista. Osana politiikkatoimien analyysia yhteinen työllisyysraportti kattaa myös joukon toimenpiteitä, joita tuetaan EU:n rahoituksella, erityisesti elpymis- ja palautumistukivälineestä, Euroopan sosiaalirahasto plussasta, Euroopan aluekehitysrahastosta, oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta ja teknisen tuen välineestä. Ne kaikki tukevat kasvu- ja työllisyysnäkyviä sekä sosiaalista ja taloudellista yhteenkuuluvuutta ja palautumiskykyä unionissa.

⁴ Asetus (EU) 2021/241 elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta (EUVL L 57, 18.2.2021, s. 17).

⁵ Sosiaalimenojen luokat on määritetty delegoidussa asetuksessa (EU) 2021/2105, ja niitä sovelletaan käyttäen menetelmää, jonka komissio on hyväksynyt kyseisessä asetuksessa Euroopan parlamenttia ja jäsenvaltioita kuultuaan.

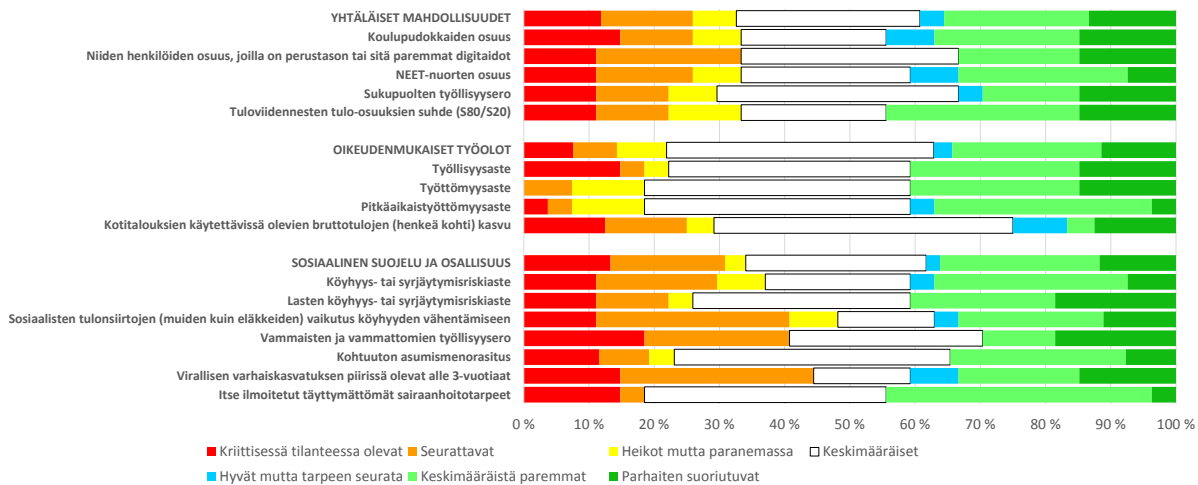
Vuoden 2024 työllisyysraporttiin sisällytettiin voimakkaampi maakohtainen painotus sosiaalisen lähentymisen kehityksen piirteiden mukaisesti, kuten kuvaillaan asiaa koskevassa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa ja siihen pohjautuvissa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisissä viesteissä, ja TSTK-neuvostossa kesäkuussa 2023 käytyjen keskustelujen pohjalta⁶. Tätä olisi pidettävä pilottina, jota tullaan arvioimaan. Jäsenvaltioiden työmarkkina-, osaamis- ja sosiaalipoliittisia haasteita on analysoitu nykyisten välineiden (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun ja yhteisessä työllisyysraportissa käytettävän sovitun liikennevalomenetelmän) avulla sellaisten ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä uhkaavien mahdollisten riskien tunnistamiseksi, jotka edellyttävät perusteellisempaa analyysia toisessa vaiheessa. Tässä mielessä maakohtainen analyysi vahvistaa työllisyys-, osaamis- ja sosiaalipolitiikan seurantaan eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä SEUT-sopimuksen 148 artiklan mukaisesti. Yhteisen työllisyysraportin ensimmäisen vaiheen maa-analyysi perustuu pääasiassa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreihin. Yleisesti ottaen sosiaalisen lähentymisen kehityksen ensimmäisen vaiheen analyysi osoittaa seuraavaa:

- i. Jäsenvaltiot, joilla oli suhteellisesti heikommat kokonaistulokset työllisyyden ja työttömyyden saralla vuonna 2021, ovat vuonna 2022 parantaneet tuloksiaan enemmän, mikä viittaa lähentymiseen näillä osa-alueilla.
- ii. Viimeaikaisesta myönteisestä kehityksestä huolimatta ylöspäin suuntautuvaan sosiaaliseen lähentymiseen kohdistuu mahdollisia osaamiseen liittyviä riskejä, jotka voivat aiheuttaa työllistettävyyteen liittyviä haasteita ja lisätä eriarvoisuutta, ellei politiikkatoimia lisätä merkittävästi.
- iii. Sosiaaliset tulokset pysyivät vuonna 2022 lukuisista kriiseistä huolimatta yleisesti ottaen vakaina, mutta niitä olisi silti seurattava tarkasti, kun otetaan huomioon korkeat elinkustannukset.

Komission yksiköt tekevät yksityiskohtaisemman toisen vaiheen analyysin (jossa käytetään laajempaa määrällistä ja laadullista näyttöä muun muassa vuodeksi 2030 asetetuissa kansallisissa tavoitteissa edistymisestä) niiden maiden osalta (tässä kertomuksessa esitetyn analyysin perusteella Bulgaria, Espanja, Italia, Liettua, Romania, Unkari ja Viro), joissa havaitaan ensimmäisessä vaiheessa ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä uhkaavia mahdollisia riskejä.

⁶ Ks. työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomus sosiaalisen lähentymisen kehityksestä ([asiak. 9481/23 ADD 1](#)) sekä kertomukseen perustuvat komiteoiden vahvistamat keskeiset viestit ([asiak. 9481/23](#)).

Työllisyys-, osaamis- ja sosiaalipoliittiset haasteet EU:n jäsenvaltioissa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden perusteella

Huomautus: 1) Tiedot aikuisten osallistumista koulutukseen koskevasta indikaattorista eivät ole vielä saatavilla.
2) Joidenkin maiden joitakin indikaattoreita koskevat tiedot puuttuvat (ks. jaksossa 1.4 oleva taulukko 1.4.1).
Kaikkien indikaattorien selitykset esitetään liitteessä.

Vuosien 2022 ja 2023 työmarkkinatulokset olivat poikkeuksellisista häiriöistä huolimatta

kaiken kaikkiaan keskimäärin hyvät ja monissa tapauksissa paremmat kuin ennen

pandemiaa. Vaikka EU:n talous on viime aikoina hidastunut, työmarkkinat osoittautuivat edelleen häiriönsietokykyisiksi terveyteen, toimitusketjuihin, energian ja elintarvikkeiden hintoihin, luonnonkatastrofeihin ja geopolitiiseen epävakautteen liittyvissä häiriöissä. Poikkeukselliset toimenpiteet⁷, joita EU:n ja kansallisella tasolla on toteutettu kolmen viime vuoden vaikeassa sosioekonomisessa tilanteessa, ovat osaltaan vaikuttaneet tähän tulokseen. EU:n työllisyysaste nousi kaiken kaikkiaan 74,6 prosenttiin vuonna 2022 ja vuoden 2023 toisella neljänneksellä edelleen 75,4 prosenttiin, mikä on 2,5 prosenttiyksikköä pandemiaa edeltäneen (vuoden 2019 viimeisen neljänneksen) tason yläpuolella. Samaan aikaan EU:n työttömyysaste (6,2 %) ja pitkäaikaistyöttömyysaste (2,4 %) laskivat vuonna 2022 alhaisemmalle tasolle kuin kertaakaan aiemmin (lasku jatkui myös vuoden 2023 toisella neljänneksellä, jolloin työttömyysaste laski 6 %:iin ja pitkäaikaistyöttömyysaste 2,1 %:iin). Jäsenvaltioiden ja alueiden sekä toimialojen välillä oli kuitenkin eroja. Voimakkaimmin työllisyys kasvoi tieto- ja viestintätekniikan alalla, jolla syntyi vuoden 2019 viimeisen neljänneksen ja vuoden 2023 toisen neljänneksen välisenä aikana yli miljoona uutta työpaikkaa.

⁷ SURE-välineen koko keston aikana tukikelpoisiin toimenpiteisiin käytetyistä kokonaismenoista (122 miljardia euroa) 49 prosenttia käytettiin lyhennettyä työaikaa koskeviin järjestelyihin, 31 prosenttia itsenäisiä ammatinharjoittajia koskeviin vastaaviin toimenpiteisiin ja 9 prosenttia palkkatukijärjestelyihin. Ks. [SURE-tukivälineen viimeinen puolivuotiskertomus \(COM\(2023\) 291 final\)](#).

Työmarkkinat pysyivät vahvoina poikkeuksellisista häiriöistä huolimatta

75,4 %

työllisyysaste (20–64-vuotiaat) vuoden 2023 toisella neljänneksellä (+0,7 prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna)

75 %

työvoimaosuus (15–64-vuotiaat) vuoden 2023 toisella neljänneksellä (+0,5 prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna)

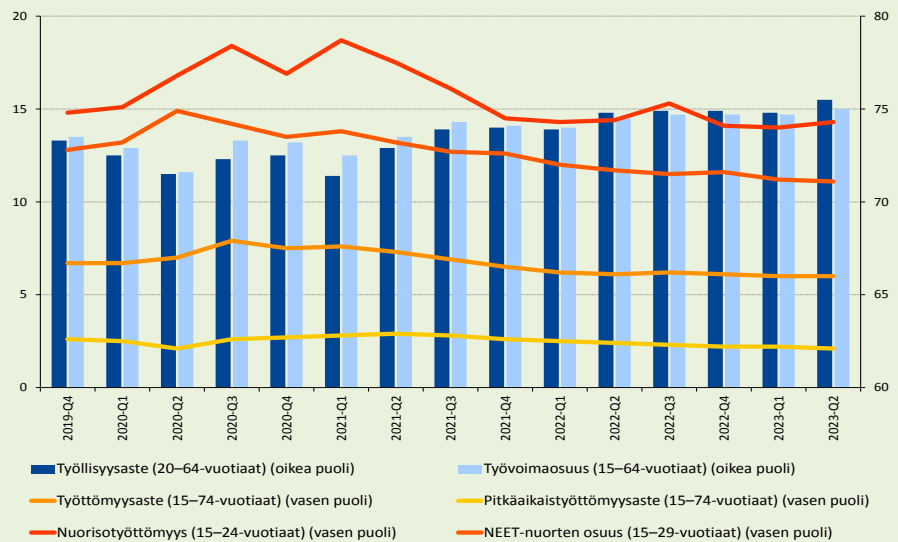
6 %

työttömyysaste (15–74-vuotiaat) vuoden 2023 toisella neljänneksellä (–0,1 prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna)

14,3 %

nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaat) vuoden 2023 toisella neljänneksellä (–0,1 prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna)

Keskeiset työmarkkinaindikaattorit EU27-maissa (% , neljännesvuosittain)

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_q](#)], [[une_rt_q](#)], [[une_ltu_q](#)] ja [[lfsi_neet_q](#)]. Kausitasoitettut tiedot, ei kalenterikorjattu.

Merkittävä työvoimapula ja osaamisvaje aiheuttavat pullonkauloja talouskasvulle ja voivat hidastaa vihreää ja digitaalista siirtymää, jos niihin ei puututa riittävällä tavalla.

Työvoimapulaa esiintyy useissa eri ammateissa ja eri osaamistasoilla. Vaikka se on viime vuosineljänneksinä helpottanut jonkin verran, avointen työpaikkojen osuus EU:ssa oli vuoden 2023 toisella neljänneksellä 2,7 prosenttia⁸ eli selvästi yli vuosien 2013–2019 keskiarvon, joka oli 1,7 prosenttia. Työvoimapula oli vuonna 2022 merkittävä muun muassa terveydenhuollossa, STEM-aloilla (erityisesti tieto- ja viestintätekniikan alalla), rakennusalailla ja tietyissä palveluammateissa. Vihreän siirtymän kannalta keskeisillä toimialoilla työvoimapula on kaksinkertaistunut vuodesta 2015, mutta koulutuksen tarjoaminen näillä aloilla on edelleen keskimääräistä vähäisempää. Vuonna 2021 yli 60 prosentilla EU:n yrityksistä, jotka rekrytoivat tai yrittivät rekrytoida tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoita, oli vaikeuksia täyttää tällaisia avoimia työpaikkoja. Laajan työvoimapulan taustalla on työvoiman kysyntä, joka on talouden viimeaikaisesta hidastumisesta huolimatta voimakasta, joskin merkitystä voi olla myös työvoiman tarjontaa rajoittavilla tekijöillä (kuten väestön ikääntymisellä ja työntekijäkohtaisen työtuntimäärän vähenemisellä). Toinen tärkeä työvoimapulaa aiheuttava tekijä ovat vihreän ja digitaalisen siirtymän luomat uudet työpaikat sekä työmarkkinoilla tarvittavan osaamisen puute. Äskettäin tehdyssä alueellista kestävästä kilpailukykyä koskevassa kartoituksessa⁹ kävi ilmi, että työpaikkoja siirtyi vuosien 2008–2018 aikana vihreämmille ja tuottavammille toimialoille ja että alueiden välillä on huomattavia eroja (kehittyneemmät alueet pärjäävät siirtymässä paremmin kuin vähemmän kehittyneet tai siirtymäalueet). Tietyissä tapauksissa ja tietyillä aloilla työvoimapula liittyy myös huonoihin työoloihin, kuten on erityisesti terveydenhuollossa, laitoshoidossa ja liikennealalla. Työmarkkinoille pääsyn parantaminen erityisesti edistämällä aliedustettujen ryhmien (etenkin naiset, nuoret, ikääntyneet, maahanmuuttajataustaiset ja vammaiset henkilöt) integroitumista työmarkkinoille voisi auttaa kumoamaan väestörakenteen muutoksen vaikutuksia työvoiman tarjontaan.

⁸ Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2023*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

⁹ Ks. Anabela Santos, Javier Barbero, Simone Salotti, Olga Diukanova & Dimitrios Pontikakis, *On the road to regional 'Competitive Environmental Sustainability': the role of the European structural funds*, Industry and Innovation, 2023 30:7, 801-823, DOI: [10.1080/13662716.2023.2236048](https://doi.org/10.1080/13662716.2023.2236048)

Unionissa on merkittävä työvoimapula

Avointen työpaikkojen osuus EU:ssa toimialoittain (% , vuotuiset tiedot)

Avointen työpaikkojen osuus 4 % tai suurempi ammatillisessa, tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa, tiedotus- ja viestintäalalla sekä rakennusalalla vuonna 2022

Vuosi	Teollisuus, rakentaminen, palvelut (B-S)	Teollisuus (C)	Rakentaminen (F)	Kauppa, kuljetus, majoitus- ja ravitsemistoiminta (G-I)	Tiedotus ja viestintä (J)	Ammatillinen ja hallinnollinen toiminta (M-N)
2013	1,2	0,8	1,3	1,2	1,8	2,3
2014	1,3	0,9	1,5	1,3	2,2	2,4
2015	1,4	1,0	1,6	1,4	2,3	2,6
2016	1,6	1,2	2,0	1,5	2,4	2,8
2017	1,9	1,5	2,5	1,8	2,7	3,0
2018	2,1	1,8	3,1	1,9	3,0	3,4
2019	2,2	1,7	3,5	2,0	3,1	3,5
2020	1,7	1,2	2,9	1,4	2,4	2,7
2021	2,3	1,8	3,6	2,1	3,4	3,8
2022	2,9	2,3	4,0	2,8	4,1	4,3

Vuonna 2022 30 % suurempi työvoimapula kuin vuonna 2019

Huomautus: NACE 2 -toimialat: B-S (teollisuus, rakentaminen ja palvelut lukuun ottamatta kotitalouksien toimintaa työnantajina sekä kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toimintaa), C (teollisuus), F (rakentaminen), G-I (tukku- ja vähittäiskauppa, kuljetus, majoitus- ja ravitsemistoiminta), J (tiedotus ja viestintä), M-N (ammattilainen, tieteellinen ja tekninen toiminta).

Lähde: Eurostat [jvs_a_rate_r2].

FI

Vaikka nimellispalkat kasvoivat, reaali-palkat laskivat vuonna 2022 vaihtelevassa määrin lähes kaikissa jäsenvaltioissa, mikä korostaa tasapainotettujen palkanmuodostusmekanismien merkitystä. Kireät työmarkkinaolosuhteet ja korkea inflaatio ovat aiheuttaneet painetta korottaa nimellispalkkoja. EU:n nimellispalkat kuitenkin kasvoivat vuonna 2022 inflaatiota hitaammin (nimellispalkkojen kasvu oli 4,8 %), minkä vuoksi reaali-palkat laskivat lähes kaikissa jäsenvaltioissa, EU:ssa keskimäärin 3,7 prosenttia.¹¹ Vuoden 2023 alkupuoliskolla reaali-palkkojen lasku kuitenkin hidastui palkkojen kasvaessa voimakkaammin ja inflaation hidastuessa maltillisemmalle tasolle. Ostovoiman asteittainen palautuminen ja reaali-palkkojen laskun pysäyttäminen on olennaisen tärkeää korkeiden elinkustannusten sosiaalisten vaikutusten hillitsemiseksi erityisesti pienipalkkaisten osalta. Voittomarginaalien kehityksen perusteella joillakin aloilla on mahdollisesti edelleen varaa korottaa palkkoja, mutta samalla on edelleen syytä varoa toisen kierroksen vaikutuksia inflaatioon. Tässä yhteydessä tiivis työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja tehokkaat, kansallisen lainsäädännön tai kansallisten käytäntöjen mukaiset työehtosopimusneuvottelut ovat ratkaisevassa roolissa, jotta voidaan varmistaa palkkojen yleinen kasvu, joka tukee erityisesti matala- ja keskipalkkaisten palkansaajien ostovoimaa, samalla kun tuetaan laadukkaiden työpaikkojen luomista ja turvataan kilpailukyky.

¹¹ Ks. lisätietoa viimeaikaisesta palkkakehityksestä Euroopan komission julkaisussa *Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023*, 2023 (tulossa).

Riittäväillä vähimmäispalkoilla voidaan osaltaan suojella matalapalkkaisten työntekijöiden ostovoimaa ja vähentää työssäkäyvien köyhyyttä vahvistaen samalla työnteon kannustimia.

Lakisääteiset nimelliset vähimmäispalkat nousivat tammikuun 2022 ja heinäkuun 2023 välisenä aikana kaikissa jäsenvaltioissa, joissa lakisääteinen vähimmäispalkka on käytössä. Tämä kompensoi korkean inflaation vaikutusta vähimmäispalkkaa ansaitsevien työntekijöiden ostovoimaan puolella näistä jäsenvaltioista. Vähimmäispalkkojen korotukset perustuivat automaattisiin indeksitarkistuksiin niissä tapauksissa, joissa tällainen mekanismi on käytössä, sekä harkinnanvaraisiin päivityksiin. Samalla useissa jäsenvaltioissa, joissa ei ole säädetty vähimmäispalkkaa, matalapalkkaisimpien ammattien työehtosopimuksissa sovitut palkat kasvoivat hyvin vähän, minkä seurauksena reaaliansiot laskivat merkittävästi¹². Korkean inflaation vaikutusten lieventäminen on erityisen tärkeää, kun on kyse matalapalkkaisista työntekijöistä, joihin energian ja elintarvikkeiden korkeina pysyneet hinnat vaikuttavat suhteettoman paljon. Riittävästä vähimmäispalkoista annetun direktiivin¹³ saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä on ratkaisevan tärkeää, jotta voidaan suojella matalapalkkaisten työntekijöiden ostovoimaa ja ehkäistä työssäkäyvien köyhyyden lisääntymistä sekä vahvistaa samalla työnteon kannustimia. Työmarkkinaosapuolet ovat direktiivin täytäntöönpanossa keskeisessä asemassa. Riittävästä vähimmäispalkoista annettuun direktiiviin sisältyy myös säännöksiä, joilla edistetään työehtosopimusneuvotteluja ja tehostetaan täytäntöönpano- ja seurantamekanismeja kaikissa jäsenvaltioissa.

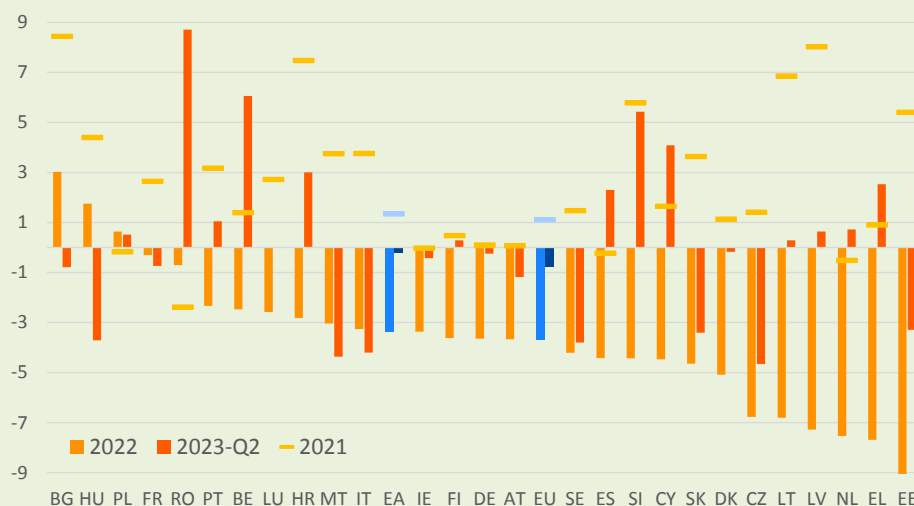
¹² Ks. Eurofound, *Minimum wages in 2023: Annual Review*, EU:n vähimmäispalkkoja koskeva julkaisusarja, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, 2023.

¹³ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi \(EU\) 2022/2041, annettu 19 päivänä lokakuuta 2022, riittävästä vähimmäispalkoista Euroopan unionissa \(EUVL L 275, 25.10.2022, s. 33\).](#)

Reaalipalkat laskivat vuonna 2022 ja lasku jatkuu edelleen, joskin hitaampana

Nimelliset työvoimakustannukset työntekijää kohti kasvoivat 4,8 % vuonna 2022 ja 6 % vuoden 2023 toisella neljänneksellä verrattuna vuoden 2022 toiseen neljännekseen. Reaalipalkat kuitenkin laskivat 3,7 % vuonna 2022 ja 0,8 % vuoden 2023 toisella neljänneksellä verrattuna vuoden 2022 toiseen neljännekseen.

Bruttoreaalipalkka työntekijää kohti
(vuotuinen muutos (%): 2021, 2022 ja vuoden 2023 toinen neljännes)

Lähde: Euroopan komissio, AMECO-tietokanta, bruttonimellispalkka työntekijää kohti [hwwdw]; deflaattori: yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi [zcpih]. Vuoden 2023 toisen neljänneksen tiedot: EMPL-pääosaston laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin tietoihin, palkat [namq_10_gdp], kokonaistyöllisyys (kotimaan käsite) [namq_10_a10_e] ja yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi [prc_hicp_midx].

Erilaiset sopimusjärjestelyt vastaavat vaihteleviin yksilöllisiin mieltymyksiin ja tarpeisiin ja tarjoavat enemmän joustavuutta sekä työntekijöille että yrityksille, mutta samalla työmarkkinoiden segmentoituminen on edelleen yksi monista eriarvoisuutta aiheuttavista tekijöistä. Näin on erityisesti silloin, kun määräaikaisten työsopimukset eivät johda vakituisiin työpaikkoihin. Määräaikaisten sopimusten (erityisesti hyvin lyhytkestoisten sopimusten) yhteydessä on yleistä, että työehdot ovat epäsuotuisammat, jatkokoulutukseen ja työpaikkakoulutukseen osallistumiseen tai investoimiseen on vähemmän kannustimia ja sosiaalisessa suojelussa on puutteita vakituiseen työsuhteeseen verrattuna.¹⁴ Määräaikaaisilla sopimuksilla työskentelevien työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä pysyi vuonna 2022 EU:ssa melko vakaana (12,9 %:ssa, josta reilu puolet työskenteli määräaikaaisella sopimuksella vastoin tahtoaan), mutta tässä oli huomattavia eroja jäsenvaltioiden välillä. Nuorten ja maahanmuuttajien keskuudessa määräaikaaisella sopimuksella työskentelevien osuus oli huomattavasti suurempi, ja naisilla määräaikaaiset sopimukset olivat suhteellisesti yleisempiä kuin miehillä. Myös itsenäisillä ammatinharjoittajilla, joilla ei ole työntekijöitä, epävarmuuden riski on yleensä suurempi. Tietyissä tapauksissa itsenäiseen ammatinharjoittamiseen voi kätkeytyä palkkatyön kaltainen työsuhte, jolloin on kyse näennäisyrittäjyydestä, minkä lisäksi itsenäisten ammatinharjoittajien sosiaaliturvan kattavuudessa on yhä edelleen puutteita¹⁵. Yleisemmin ottaen epätyypillisten työsuhteiden yleistynyt käyttö voi myös tehdä tietyistä aloista ja ammateista vähemmän houkuttelevia työntekijöille ja siten pahentaa osaltaan työvoimapulaa. Sopimusjärjestelyjen laajan valikoiman ohella on oltava saatavilla riittävä sosiaaliturva sekä oppimis- ja kehittymismahdollisuuksia, myös siksi, että työntekijät voivat valmistautua tuleviin muutoksiin.

¹⁴ Eurofound, *Labour market segmentation, Observatory*, 2019.

¹⁵ Euroopan komission kertomus vuonna 2019 annetun sosiaalisen suojelun saatavuutta koskevan neuvoston suosituksen täytäntöönpanosta (COM(2023) 43 final).

Määräaikaista sopimuksia käytetään eri jäsenvaltioissa hyvin vaihtelevasti, selvästi eniten nuoria palkattaessa

12,9 %

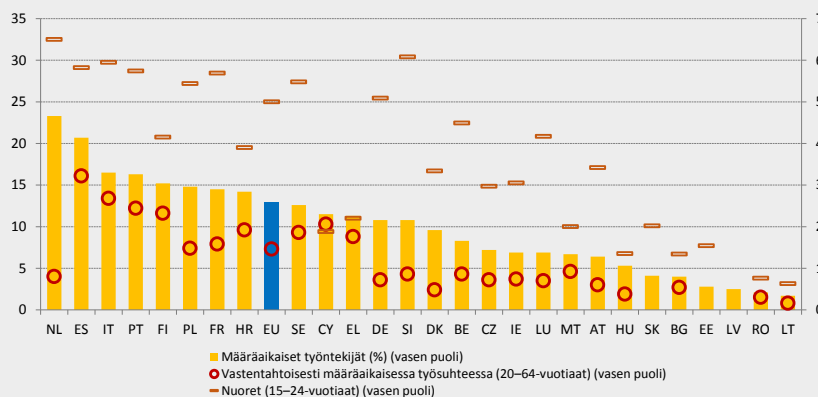
määräaikaaisessa työsuhteessa olevia työntekijöitä (20–64-vuotiaat) vuonna 2022

50 %

nuorista (15–24-vuotiaat) **määräaikaaisessa työsuhteessa**

7,3 % työntekijöistä (20–64-vuotiaat) **määräaikaaisessa työsuhteessa vastoin tahtoaan**

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä iän (15–24-vuotiaat) mukaan (% , 2022)

Lähde: Eurostat [[lfsa_etpgan](#)] ja [fsa_etgar](#)], EU:n työvoimatutkimus.

EU:n työmarkkinoiden elpyessä pandemian jäljiltä alustatalouden rooli on vahvistunut. Alustatalous auttaa toisaalta luomaan uusia mahdollisuuksia työmarkkinoilla, mutta samalla se voi aiheuttaa haasteita työehtojen ja sosiaalisen suojelun kannalta. Kyselytulosten perusteella EU:ssa 2,4 prosenttia vastaajista teki vuonna 2022 työtä verkossa toimivien digitaalisten alustojen kautta ja 1,9 prosenttia teki paikan päällä tehtävää alustatyötä digitaalisten alustojen kautta, joskin erot jäsenvaltioiden välillä ovat suuria. Algoritmijohtamisen avulla voidaan osaltaan lisätä tehokkuutta ja parantaa palvelujen yleistä laatua alustataloudessa. Algoritmit käyttävät tietoa työntekijöiden sijainnista, saatavuudesta, taidoista ja aiemmasta suoriutumisesta jakaakseen työtehtävät parhaiten soveltuville työntekijöille reaaliaikaisesti. Algoritmijohtamisen avulla voidaan myös seurata työntekijöiden suoriutumista kuluttajien antamien arvosanojen ja muiden mittareiden perusteella, ja se tuottaa reaaliaikaista palautetta, jonka tarkoituksena on varmistaa alustan standardien noudattaminen. Algoritmijohtamisen käyttö yrityksissä voi kuitenkin myös johtaa siihen, että työntekijöitä valvotaan ja arvioidaan normaalia enemmän, mikä voi rajoittaa heidän itsenäisyyttään ja mahdollisuuttaan vaikuttaa työtehtäviensä suorittamiseen. Algoritmijohtamisen käyttöön liittyy kysymyksiä, jotka koskevat avoimuutta, vastuuvollisuutta ja oikeudenmukaisuutta työntekijöitä kohtaan. Yhdistettäessä tekoäly ja algoritmijohtaminen riskinä on lisäksi ennakkoluulojen ja syrjivien käytäntöjen vahvistuminen entisestään. Algoritmijohtamisen järjestelmien läpinäkyvättömyys ja niiden vaikutus tehtävien jakoon ja siten ansioihin aiheuttavat alustatyöntekijöille haasteita, minkä lisäksi riskinä on se, että tällaisten työntekijöiden työsuhte luokitellaan väärin (heidät saatetaan virheellisesti määritellä itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi, jolloin heillä ei ole työntekijöiden oikeuksia eivätkä he ole oikeutettuja samanlaiseen suojaan kuin työntekijät). Työolojen parantamista alustatyössä koskevalla direktiiviehdotuksella pyritään lieventämään mahdollisia algoritmeihin liittyviä riskejä, joita työtä välittävien digitaalisten alustojen kautta työskenteleviin henkilöihin kohdistuu. Siinä myös ehdotetaan työntekijöiden edustajien kollektiivisten tiedonsaantioikeuksien vahvistamista.

Tekoälyä koskevat tutkimukset viittaavat siihen, että koneoppimisella voi olla merkittäviä vaikutuksia työmarkkinoihin. Aiempaan teknologiseen kehitykseen verrattuna koneoppimisen odotetaan vaikuttavan enemmän toimistotyöntekijöihin ja luoviin ammatteihin. Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työehtosopimusneuvottelut ovat tässä yhteydessä ratkaisevan tärkeitä, jotta varmistetaan, että teknologisesta kehityksestä johtuvia muutoksia hallitaan osallistavasti ja mahdollisiin huolenaiheisiin puututaan sekä edistetään samalla työntekijöiden mukautumista (myös tarjoamalla mahdollisuus osaamisen kehittämiseen).

Vaikuttavat aktiiviset työmarkkinapolitiikat, mukaan lukien täydennys- ja uudelleenkoulutusjärjestelmät ja työvoimapalvelut, ovat keskeisen tärkeitä tällaisten muutosten yhteydessä ja tehokkaan tuen tarjoamiseksi siirryttäessä työstä toiseen. Eurofoundin mukaan kyselyyn osallistuneet työntekijät pitävät generatiivisen tekoälyn käyttöä yleisesti ottaen myönteisenä, sillä se voi vapauttaa aikaa rutiinitehtävistä ja auttaa keskittymään enemmän tehtäviin, joilla on suurempi lisäarvo¹⁶. Tekoäly voi myös tukea vammaisia henkilöitä työmarkkinoilla luomalla osallistavampia ympäristöjä, joissa otetaan paremmin huomioon erilaiset tarpeet. Yleisesti ottaen tekoäly- ja koneoppimismallit, erityisesti generatiivisiin esikoulutettuihin muuntajiin perustuvat mallit (esimerkiksi ChatGPT), tuovat mukanaan suuria mahdollisuuksia, mutta niillä voi olla tulevaisuudessa merkittäviä vaikutuksia toimistotyöntekijöihin¹⁷ ja ne voivat vaikuttaa jopa luoviin ammatteihin¹⁸. Tällaisten teknologioiden nopea kehitys edellyttää herkeämätöntä valvontaa, jotta niiden hyödyt saadaan valjastettua käyttöön, samalla kun ennakoidaan niiden mahdollisia kielteisiä vaikutuksia ja laaditaan asianmukaisia ja oikea-aikaisia politiikkatoimia muun muassa työmarkkinoiden osalta ja sen varmistamiseksi, että työntekijät pääsevät asianmukaisesti osallisiksi tekoälyn tuottavuushyödyistä. Tässä yhteydessä tekoäly aiheuttaa haasteita, jotka liittyvät avoimuuteen, vastuuvollisuuteen ja sen mahdolliseen vaikutukseen työntekijöiden oikeuksiin, työoloihin ja -ehtoihin sekä tuloihin. Jos esimerkiksi ehdotettu tekoälysäädös hyväksytään nykyisessä muodossaan, siinä luokiteltaisiin rekrytoinnissa ja työntekijöiden johtamisessa käytettävät tekoälyjärjestelmät suuririskisiksi ja asetettaisiin läpinäkyvyyttä, turvallisuutta, tarkkuutta ja ihmisen suorittamaa valvontaa koskevia vaatimuksia.

¹⁶ Eurofound, *Ethical digitalisation at work: from theory to practice*, 2023, Eurofound, *Ethics in the digital workplace*, 2022, ja Eurofound, *Digitisation in the workplace*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, 2021.

¹⁷ Gmyrek, P., Berg, J., Bescond, D., 2023, *Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality*, ILO Working Paper 96 (Geneve, ILO), <https://doi.org/10.54394/FHEM8239>.

¹⁸ Ks. esimerkiksi Writers Guild of America- ja Alliance of Motion Picture and Television Producers - ammattijärjestöjen välinen sopimus, jossa käsitellään huolenaiheita tekoälyn vaikutuksesta elokuvateollisuuteen. Uusi sopimus syntyi Hollywoodin pisimpiin kuuluneen lakon päätteeksi, ja se sisältää määräyksiä tekoälyn käytöstä elokuva- ja tv-projekteissa.

Parannuksista huolimatta nuorilla on useissa jäsenvaltioissa edelleen haasteita työmarkkinoille integroitumisessa. Tähän on syytä kiinnittää erityistä huomiota, ja ongelman ratkaisemiseksi tarvitaan räätälöityjä poliittisia toimia. Nuorisotyöttömyys on vähentynyt 3,1 prosenttiyksikköä vuodesta 2020, mutta se oli vuonna 2022 yhä lähes kolminkertainen (14,5 %) EU:n koko työikäiseen väestöön verrattuna. Alueiden välillä on edelleen eroja – esimerkiksi EU:n syrjäisimmillä alueilla nuorisotyöttömyys on suurta. Myös työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET-nuorten) osuus on pienentynyt merkittävästi ja laskenut pandemiaa edeltäneelle tasolle, pääosin työttömien NEET-nuorten määrän vähentymisen vuoksi, mutta vuoden 2023 toisella neljänneksellä se oli EU:ssa edelleen 11,1 prosenttia. Tietyissä jäsenvaltioissa NEET-nuorten osuus on erityisen suuri, ja myös maiden sisällä on tässä huomattavia eroja. Naiset sekä EU:n ulkopuolella syntyneet nuoret nousevat NEET-nuorten joukossa esille hyvin selvästi. Nuorten asianmukainen ja oikea-aikainen integroituminen työmarkkinoille tai koulutusjärjestelmiin on avaintekijä heidän myöhemmän uramenestyksensä kannalta. Työelämän alkuvaiheessa koetuilla työttömyysjaksoilla voi olla pitkäaikaisia kielteisiä vaikutuksia, sillä ne voivat haitata tulevaisuuden uranäkymiä ja ansiokykyä, minkä lisäksi ne voivat kasvattaa köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen sekä äärimmäisissä tapauksissa fyysisten ja mielenterveysongelmien riskiä. Talouksien viherryttämiseen ja digitalisaatioon liittyviä tulevia suuria muutoksia silmällä pitäen on entistäkin tärkeämpää varmistaa, että nuoret sukupolvet integroituvat hyvin työmarkkinoille ja yhteiskuntaan ja pystyvät ottamaan muutoksen vastaan ja ohjaamaan tulevia muutoksia. Tätä taustaa vasten tarvitaan jatkuvia ponnisteluja niiden rakenteellisten haasteiden ratkaisemiseksi, jotka heikentävät nuorten asemaa työmarkkinoilla, erityisesti kun otetaan huomioon laaja työvoimapula ja osaamisvaje. Vahvistettu nuorisotakuu¹⁹ varmistaa, että nuorille tarjotaan laadukkaita työpaikkoja, jatkokoulutusta, oppisopimuskoulutusta tai harjoittelupaikkoja neljän kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta tai virallisen koulutuksen päättämisestä, ja siten se voi auttaa puuttumaan NEET-nuorten tilanteeseen. Tämän lisäksi ALMA-aloitteella (Aim, Learn, Master, Achieve) autetaan vähäosaisia NEET-nuoria hankkimaan työkokemusta ulkomailla.

¹⁹ [Neuvoston suositus](#), annettu 30 päivänä lokakuuta 2020, ”Silta työelämään – entistä vahvempi nuorisotakuu” ja nuorisotakuun perustamisesta 22 päivänä huhtikuuta 2013 annetun neuvoston suosituksen korvaaminen (2020/C 372/01, EUVL C 372, 4.11.2020, s. 1).

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret useammin työmarkkinoiden ulkopuolella kuin työttömiä

Vuonna 2022

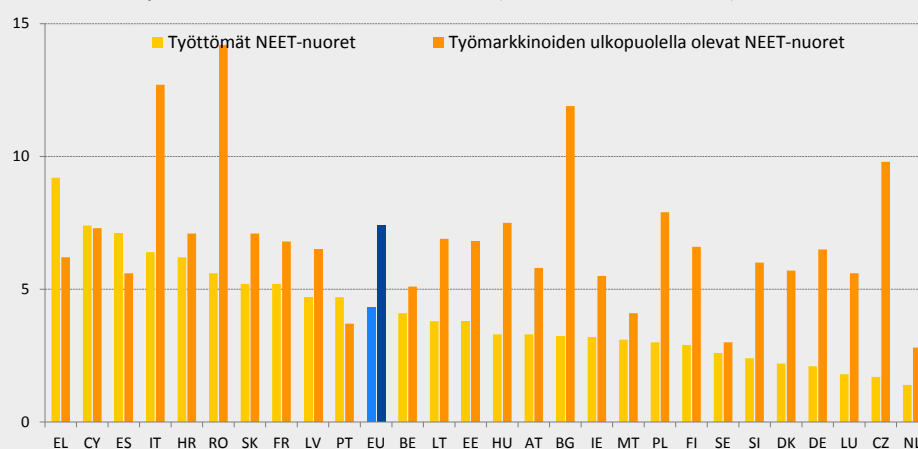
7,4 % nuorista

EU:ssa oli työelämän tai koulutuksen ulkopuolella (NEET-nuoria) ja työmarkkinoiden ulkopuolella

4,3 % nuorista

oli työttömiä, heistä suurempi osa miehiä

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret (NEET-nuoret) työmarkkina-aseman mukaan (% 15–29-vuotiaista), 2022

Huomautus: Katkos aikasarjassa: CZ ja SK.

Lähde: Eurostat [edat_lfse_20], EU:n työvoimatutkimus.

Ikääntyneet työntekijät osallistuvat työmarkkinoille enemmän kuin koskaan aiemmin, mutta parantamisen varaa on edelleen, erityisesti naisten osalta. EU:n väestö on ikääntymässä nopeasti, ja mediaani-ikä odotetaan nousevan vuosisadan loppuun mennessä yli neljällä vuodella, kun se vuonna 2022 oli 44,4 vuotta. Samaan aikaan työikäinen väestö vähenee merkittävästi. Väestörakenteeseen liittyvät haasteet vaikuttavat tiettyihin jäsenvaltioihin ja alueisiin muita voimakkaammin, mikä saattaa entisestään kasvattaa olemassa olevia eroja EU:n sisällä. Ikääntyneiden (55–64-vuotiaiden) työntekijöiden työllisyys parani EU:ssa merkittävästi vuosien 2010 ja 2022 välillä, kun heidän työllisyysasteensa nousi 44,7 prosentista 62,3 prosenttiin kyseisen ikäryhmän työvoimaosuuden kasvaessa. Sukupuolten välinen työllisysero oli kuitenkin tässä ikäryhmässä 12,5 prosenttiyksikköä suurempi kuin koko työvoiman osalta, joskin se on kaventunut vuodesta 2010.

Väestön ikääntymisen odotetaan vaikuttavan työvoiman tarjontaan, sillä se pienentää työvoimaa ja samalla mahdollisesti pahentaa osaamisvajetta ja työvoimapulaa unionissa. Tässä yhteydessä pidemmät ja terveemmät työurat ovat merkittävässä roolissa, jotta voidaan tukea työvoiman tarjontaa ja varmistaa sosiaalisen suojelun järjestelmien julkisen talouden kestävyys, samalla kun varmistetaan sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja solidaarisuus ja tietämyksen siirtyminen sukupolvelta toiselle. Komission hiljattain esittelemä väestökehityksen toimintavälineistö tarjoaa kattavan lähestymistavan väestörakenteen muutokseen. Jäsenvaltioita kehoitetaan tukemaan tervettä ja aktiivista ikääntymistä, jotta ihmiset pystyvät elämään itsenäisesti ja osallistumaan edelleen talouteen ja yhteiskuntaan²⁰.

²⁰ Ks. komission tiedonanto Väestörakenteen muutos Euroopassa: toimintavälineistö (COM(2023) 577 final).

Sukupuolten eriarvoisuus työmarkkinoilla on edelleen yleistä, ja se näkyy sekä sukupuolten työllisyys- että palkkaeroina. Vaikka sukupuolten työllisyysero kaventui hieman vuoteen 2021 verrattuna, se oli vuonna 2022 EU:ssa edelleen suuri, 10,7 prosenttiyksikköä, ja jäsenvaltioiden ja alueiden välillä oli tässä suuria eroja. Lisäksi ero oli vielä huomattavasti suurempi, kun mukaan luettiin se, että naisista suurempi osuus tekee osa-aikatyötä (kokoaikavastaavaksi muunnettuna ero oli 16 prosenttiyksikköä vuonna 2022). Sukupuolten työllisyysero oli myös paljon suurempi niiden henkilöiden kohdalla, joilla on lapsia. Myös sukupuolten palkkaerot olivat suurimmassa osassa maita merkittäviä (12,7 % EU:ssa vuonna 2021) huolimatta viime vuosikymmenen aikana tapahtuneesta edistyksestä. Näistä jälkimmäinen ero voi osittain liittyä i) naisten yliedustukseen suhteellisen pienipalkkaisissa töissä ja osa-aikatyössä, ii) naisten aliedustukseen johtotehtävissä, iii) siihen, että naisten on vaikeampaa sovittaa yhteen työ- ja hoivavelvoitteet, sekä iv) epätasapainoiseen hoivavelvoitteiden jakamiseen naisten ja miesten välillä. Suurin osa sukupuolten välisestä palkkaerosta EU:ssa ei kuitenkaan liity yksilöiden objektiivisiin ja mitattavissa oleviin ominaisuuksiin, mikä viittaa siihen, että palkkaeroon vaikuttavat todennäköisesti merkittävästi muut tekijät, kuten syrjintä ja läpinäkymättömät palkkarakenteet²¹. Nämä palkkaerot heikentävät naisten taloudellista riippumattomuutta työelämän aikana, vaikuttavat kielteisesti heidän osallistumiseensa työmarkkinoille sekä johtavat sukupuolten väliseen eläkeeroon (joka oli EU:ssa 26 prosenttia vuonna 2022), minkä vuoksi vanhuusiän köyhyysriski on naisilla suurempi. Sukupuoleen perustuvan palkkasyrjinnän ja eriarvoisuuden torjuminen sekä verojärjestelmien toiminnan parantaminen voivat kannustaa yhä useampia naisia osallistumaan työmarkkinoille, mikä on tärkeää myös merkittävän työvoimapulan ja osaamisvajeen vuoksi. Laadukkaiden ja kohtuuhintaisten varhaiskasvatus- ja pitkäaikaishoitopalvelujen saatavuuden parantaminen on olennaisen tärkeää pyrittäessä lisäämään naisten osallistumista työmarkkinoille.

²¹ Eurostat, Statistical Working Papers, *Gender pay gaps in the European Union – A statistical analysis*, 2021.

Laadukkaiden ja kohtuuhintaisten varhaiskasvatus- ja pitkäaikaishoitopalvelujen saatavuuden parantaminen on olennaisen tärkeää pyrittäessä lisäämään naisten osallistumista työmarkkinoille. Tämä on myös linjassa EU:n sukupuolten tasa-arvostrategian 2020–2025, varhaiskasvatuksesta, mukaan lukien uudet Barcelonan tavoitteet, ja kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuudesta annettujen neuvoston suositusten²² sekä eurooppalaisen lapsitakuun²³ kanssa. Myös palkkauksen avoimuutta koskevat toimenpiteet, joita esitetään palkkauksen läpinäkyvyyttä koskevassa direktiivissä²⁴, ovat keskeisen tärkeitä, jotta sukupuolten eriarvoinen kohtelu palkkarakenteissa ja palkanmuodostuksessa voidaan tehdä näkyväksi ja jotta työntekijät voivat tosiasiallisesti vaatia oikeuttaan samaan palkkaan samasta tai samanarvoisesta työstä.

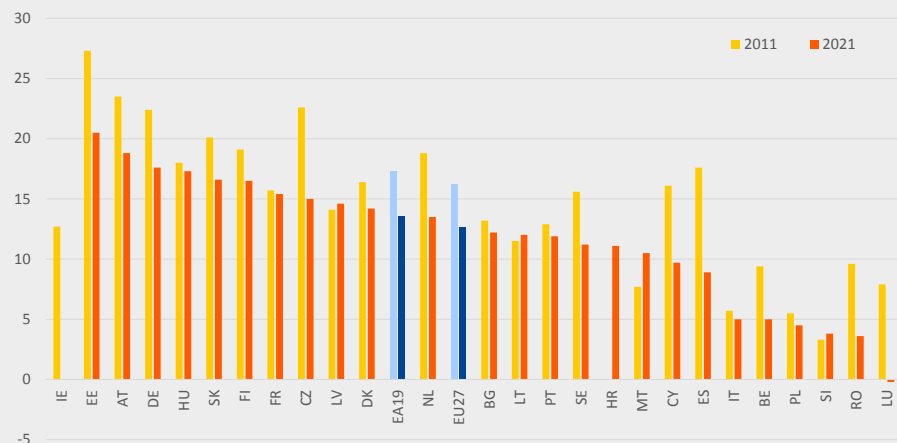
Sukupuolten palkkaerot ovat pysyneet suurina parannuksista huolimatta

Sukupuolten välinen palkkaero oli vuonna 2021 EU:ssa **12,7 %**, joskin jäsenvaltioiden välillä oli suuria eroja

Sukupuolten työllisyysero EU:ssa oli **10,7 prosenttiyksikköä** vuonna 2022

Sukupuolten eläke-ero EU:ssa oli **26 %** vuonna 2022

Mies- ja naispuolisten työntekijöiden keskimääräisten bruttotuntiansioiden ero prosentteina miesten keskimääräisistä bruttotuntiansioista (% , 2021 ja 2011)

Huomautus: Järjestetty vuoden 2021 lukujen mukaan. Tiedot puuttuvat Kreikan osalta kaikilta vuosilta, Kroatian osalta vuodelta 2011 ja Irlannin osalta vuodelta 2021.
Lähde: Eurostat [earn_gr_gpgr2].

²² Ks. neuvoston suositus, annettu 8 päivänä joulukuuta 2022, varhaiskasvatuksesta – vuoteen 2030 ulottuvat Barcelonan tavoitteet (2022/C 484/01), Tasa-arvon unioni: sukupuolten tasa-arvostrategia 2020–2025 ja neuvoston suositus, annettu 8 päivänä joulukuuta 2022, kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuudesta (2022/C 476/01).

²³ Neuvoston suositus (EU) 2021/1004, annettu 14 päivänä kesäkuuta 2021, eurooppalaisen lapsitakuun perustamisesta (EUVL L 223, 22.6.2021, s. 14–23).

²⁴ Ks. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamisen lujittamisesta palkkauksen läpinäkyvyyden ja täytäntöönpanomekanismien avulla.

Vammaisilla henkilöillä on viimeaikaisista parannuksista huolimatta edelleen merkittäviä esteitä työmarkkinoilla. Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysasteen ero oli EU:ssa 21,4 prosenttiyksikköä vuonna 2022. Lisäksi vammaisten henkilöiden työttömyysaste oli vuonna 2020 lähes kaksi kertaa korkeampi kuin muiden. Monet vammaiset henkilöt eivät myöskään osallistu työmarkkinoille – heidän työvoimaosuutensa on 60,7 prosenttia (verrattuna vammattomien henkilöiden 83,4 prosenttiin). Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan strategian 2021–2030 mukaisesti vammaisten henkilöiden työmarkkinatilanteen parantamiseksi tarvitaan lisää poliittisia toimia ja kohdennettuja toimenpiteitä, joita on kuvattu vammaisten henkilöiden työvoimapaketissa²⁵. Siksi on keskeisen tärkeää vahvistaa työllisyys- ja integrointipalvelujen valmiuksia, edistää rekrytointia ja torjua stereotypioita sekä varmistaa samalla kohtuulliset mukautukset työpaikoilla vammaisten työntekijöiden tarpeiden mukaisesti.

²⁵ Ks. [työvoimapaketti vammaisten henkilöiden työmarkkinatulosten parantamiseksi](#).

Lukutaito on heikentynyt kaikkialla EU:ssa. Sosioekonominen asema ennustaa edelleen vahvasti lukutaidon kehittymistä, ja laadukkaan koulutuksen saatavuus on uhattuna vakavan opettajapulnan vuoksi, joka liittyy muun muassa opettajan ammatin vähäiseen houkuttelevuuteen. Vuoden 2021 kansainvälisen lasten lukutaitotutkimuksen (PIRLS) perusteella lähes neljännes kaikista neljännen luokan oppilaista menestyy heikosti lukemisessa, ja suuntauksen todettiin olleen vuosina 2016–2021 laskeva käytännössä kaikissa tutkimukseen osallistuneissa jäsenvaltioissa. Korkeammassa ja toisaalta alhaisessa sosioekonomisessa asemassa olevien lasten välillä oli keskimäärin huomattava osaamisero, joka vastaa karkeasti kahta lukuvuotta. Tämä osoittaa, että koulutusjärjestelmällä on haasteita sellaisten perustaitojen opettamisessa kaikille oppilaille, joita tarvitaan yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla menestymiseksi ja yhtäläisten mahdollisuuksien varmistamiseksi. Vuonna 2022 niiden nuorten osuus, jotka ovat lähteneet yleissivistävästä tai ammatillisesta koulutuksesta ennen aikaisesta korkeintaan ylemmän perusasteen tutkinnon turvin, pieneni EU:ssa edelleen (hieman), mutta tässä oli edelleen huomattavia eroja jäsenvaltioiden ja sukupuolten välillä sekä syntymämaan ja asuinpaikan mukaan. Tämä asettaa haasteita työllistettävyydelle, oppimiselle ja kyvyille sopeutua uusiin tilanteisiin myöhemmin elämässä. Samaan aikaan useimmissa jäsenvaltioissa on vaikeuksia täyttää opettajanvirat kaikissa oppivelvollisuuteen kuuluvissa oppiaineissa, erityisesti STEM-aineissa, ja houkutella riittävästi opettajaopiskelijoita ja pitää aloittelevat opettajat ammatissa. Useimmissa maissa opettajan ammatti ei ole enää houkutteleva uravaihtoehto nuorille. Opettajan ammatin houkuttelevuus riippuu monista tekijöistä, kuten palkasta ja työoloista. Vuonna 2018 vain joka viides opettaja koki työnsä arvostetuksi yhteiskunnassa, ja monet opettajat kertoivat kärsivänsä työhön liittyvästä stressistä ja työn liiallisesta kuormittavuudesta.²⁶ Opettajan ammatin houkuttelevuuden lisääminen on avainasemassa, jotta EU pysyisi oikealla uralla kohti koulutustavoitteitaan, jotka on asetettu osana eurooppalaista koulutusaluea²⁷, ja jotta voidaan vastata osaamisen kasvavaan kysyntään, jota muun muassa vihreä ja digitaalinen siirtymä luovat.

²⁶ OECD, *TALIS 2018 Results: Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*, OECD Publishing, Pariisi, 2019.

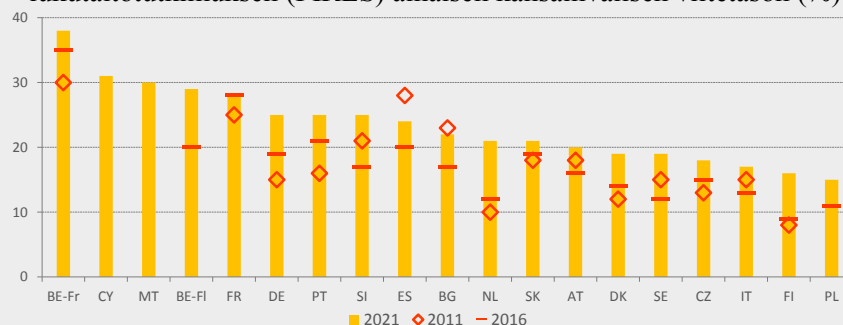
²⁷ Komission 30. syyskuuta 2020 antama tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaaliskomitealle ja alueiden komitealle [eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta vuoteen 2025 mennessä](#).

Lukutaito on heikentynyt kaikkialla EU:ssa

Niiden neljäsluokkalaisten osuus, jotka saavuttivat enintään kansainvälisen lasten lukutaitotutkimuksen (PIRLS) alhaisen kansainvälisen viitetason (%)

Lähes neljännes
kaikista neljännen
luokan oppilaista
menestyy heikosti
lukemisessa

Oppilaiden
sosioekonominen
tausta ennustaa
edelleen vahvasti
opinnoista
suoriutumista.

Huomautus: BE-Fr tarkoittaa Belgian ranskankielistä yhteisöä ja BE-FI flaaminkielistä yhteisöä. Kaavio sisältää vain ne koulutusjärjestelmät, joista kerätään tiedot neljännen vuosiluokan lopussa, joten niistä puuttuvat Kreikan, Kroatian, Irlannin, Latvian, Liettuan, Luxemburgin, Romanian, Unkarin ja Viron tiedot. Tietoja ei ole saatavilla Belgian flaaminkielisen yhteisön, Kyproksen, Maltan ja Puolan osalta vuodelta 2011 eikä Kyproksen ja Maltan osalta vuodelta 2016.

Lähde: Koulutuksen, nuorisosioiden, urheilun ja kulttuurin pääosaston laskelmat, jotka perustuvat PIRLS 2021 -tietoihin.

Jo suurin osa työntekijöistä EU:ssa käyttää digitaalisia välineitä työssään, mutta väestön (erityisesti matalasti koulutettujen, ikääntyneiden ja EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisten) digitaitojen parantamiseksi tarvitaan merkittäviä lisätoimia. EU:ssa 60–70 prosenttia työntekijöistä käytti vuonna 2021 työssään digitaalisia välineitä, jotka edellyttävät perustasoisia tai kohtalaisia digitaitoja²⁸. Kuitenkin vain 53,9 prosentilla aikuisista EU:ssa oli vähintään perustason digitaidot. Digitaitojen taso vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioittain mutta myös väestöryhmittäin. Vuonna 2021 nuorilla (16–29-vuotiailla) oli yli kaksi kertaa todennäköisemmin vähintään perustason digitaaliset taidot kuin ikääntyneillä (55–74-vuotiailla), ja erityisen alhainen tällaiset taidot hallitsevien osuus oli matalasti koulutetuilla, työttömillä ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevilla. Lisäksi EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisista huomattavasti pienemmällä osalla oli vähintään perustason digitaidot EU:n kansalaisiin verrattuna. Euroopan osaamisen teemavuoden yhteydessä vuonna 2023 toteutetussa kyselytutkimuksessa lähes puolet kaikista niistä pk-yrityksistä, jotka kertoivat osaamisvajeen rajoittavan yleistä liiketoimintaansa, ilmoitti haasteeksi erityisesti digitaalitekniikan käytön. Kun suurella osalla väestöä on heikot digitaaliset taidot ja ihmisillä on hyvin erilaiset mahdollisuudet kehittää näitä taitoja ja samaan aikaan taloudet ja yhteiskunnat digitalisoituvat entisestään, vaarana on merkittävien kahtiajakojen syntyminen väestöön (muun muassa koulutuksen, julkisten työvoimapalvelujen ja yleisemmin digitaalisten palvelujen saatavuuden suhteen). Tämän digitaalisen kuilun umpeen kuromiseksi tarvitaan koko väestöä varten tarkoitettuja digitaito-ohjelmia, joita täydennetään kohdennetulla koulutuksella ja jotka räätälöidään tiettyjen ryhmien osaamisprofiilien ja työmarkkinatilanteen mukaan, minkä lisäksi tarvitaan myös yritysten panosta koulutuksen tarjoamiseen. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa ja digitaalisen vuosikymmenen digitaalisessa kompassissa²⁹ asetettiin tavoitteeksi, että vuoteen 2030 mennessä vähintään 80 prosentilla väestöstä on vähintään perustason digitaaliset taidot. Lisäksi tavoitteena on kasvattaa tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoiden määrää 20 miljoonaan vuoteen 2030 mennessä, edistää naisten pääsyä alalle (naisten osuus alan asiantuntijoista oli 18,9 % vuonna 2022) sekä lisätä tieto- ja viestintätekniikan tutkinnon suorittaneiden määrää, mikä on ratkaisevan tärkeää Euroopan kilpailukykyyn säilyttämiseksi.³⁰

²⁸ Cedefop, *Setting Europe on course for a human digital transition: new evidence from Cedefop's second European skills and jobs survey*. Luxemburg: Julkaisutoimisto. Cedefop reference series, nro 123, 2022.

²⁹ Ks. Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös (EU) 2022/2481, annettu 14 päivänä joulukuuta 2022, digitaalinen vuosikymmen 2030 -ohjelman perustamisesta ja Euroopan digitaalinen vuosikymmen: digitavoitteet vuodelle 2030.

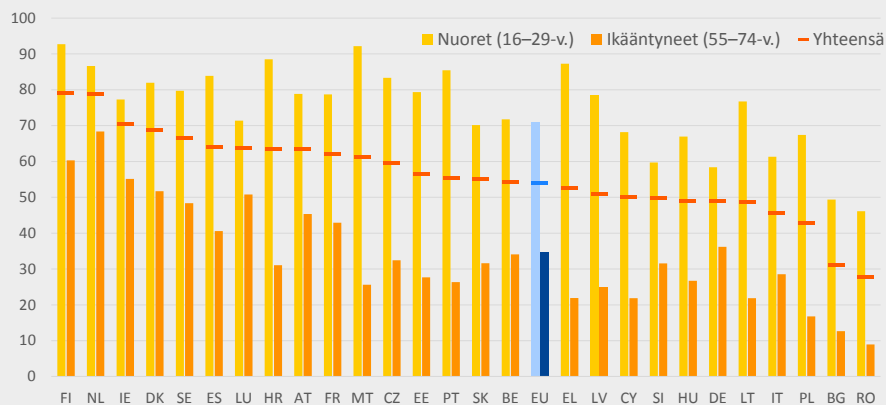
³⁰ Jos kehitys kuitenkin jatkuu samanlaisena, vain 60 prosentilla EU:n väestöstä odotetaan olevan vähintään perustason digitaidot ja tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoiden määrä kasvaa vain noin 12 miljoonaan vuoteen 2023 mennessä. Ks. digitaalista vuosikymmentä koskeva vuoden 2023 kertomus, [SWD\(2023\) 571 final](#).

Nuorilla on kaksi kertaa todennäköisemmin vähintään perustason digitaidot kuin ikääntyneillä

71 %:lla nuorista (16–29-vuotiaista) ja **vain 34,6 %:lla ikääntyneistä** (55–74-vuotiaista) on vähintään perustason digitaidot

Matalasti koulutettujen, työttömien ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien keskuudessa pienemmällä osalla on vähintään perustason digitaidot

Niiden henkilöiden osuus, joilla on vähintään perustason yleiset digitaidot (2021, %)

Lähde: Eurostat [edat_lfse_02].

Toimia työvoiman osaamisen kehittämiseksi on jatkettava, jotta voidaan tukea kilpailukykyä, edistää laadukkaita työpaikkoja ja säilyttää EU:n sosiaalinen malli, myös vihreää ja digitaalista siirtymää silmällä pitäen. Tässä yhteydessä ja kun otetaan huomioon laaja työvoimapula ja osaamisvaje, hyvin toimivat ja tehokkaat yleissivistävät ja ammatilliset koulutusjärjestelmät ovat avainasemassa, jotta nuorille voidaan tarjota työmarkkinoilla tarvittavia taitoja, kun taas aikuisten aktiivinen osallistuminen koulutukseen on ensiarvoisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa työvoiman taitojen jatkuva päivittäminen. Aikuiskoulutusta koskevana yleistavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä EU:ssa vähintään 60 prosenttia aikuisista osallistuu vuosittain koulutukseen (vuodelta 2016 peräisin olevien viimeisimpien saatavilla olevien tietojen perusteella keskimääräinen osallistumisaste oli huomattavasti alhaisempi, 37,4 %)³¹. Matalasti koulutetut aikuiset osallistuvat kaikissa jäsenvaltioissa koulutukseen huomattavasti harvemmin kuin keskitason koulutuksen omaavat ja korkeasti koulutetut, ja politiikassa onkin kiinnitettävä erityistä huomiota matalasti koulutettujen osallistumisasteen kasvattamiseen, kuten taitojen parantamista koskevassa arvioinnissa esitetään³². Aikuiskoulutukseen osallistuminen on myös yleisempää kaupunkialueilla kuin maaseudulla. Tätä taustaa vasten henkilökohtaisista oppimistileistä annetussa neuvoston suosituksessa³³ esitetään, miten jäsenvaltiot voivat yhdistää tehokkaasti taloudellisen (mukaan lukien ESR+:n rahoitus) ja muun kuin taloudellisen tuen, jotta kaikille aikuisille annetaan mahdollisuus kehittää taitojaan koko työelämänsä ajan. Myös pienet osaamiskokonaisuudet sisältävät merkittävää potentiaalia, sillä niiden avulla voidaan tarjota työntekijöille ja työnhakijoille nopeaa ja kohdennettua täydennys- ja uudelleen koulutusta aiheeseen liittyvän neuvoston suosituksen³⁴ pohjalta. Myös vuonna 2020 julkaistuun Euroopan osaamisohjelmaan pohjautuvan Euroopan osaamisen teemavuoden tavoitteena on edistää ajattelutavan muutosta siten, että täydennys- ja uudelleen koulutukseen osallistuttaisiin koko elämän ajan, mikä auttaa ihmisiä saamaan tarvittavat taidot laadukkaita työpaikkoja varten ja hyödyntämään vihreän ja digitaalisen siirtymän tarjoamia monia mahdollisuuksia³⁵.

³¹ Vuoden 2030 aikuiskoulutusta koskevan yleistavoitteen seurantaan tarkoitettua tietolähdettä on määrä vaihtaa aikuiskoulutustutkimuksesta (EAS) EU:n työvoimatutkimukseen. Näiden kahden tutkimuksen tietoja analysoidaan perusteellisesti niiden hyvän laadun ja vertailukelpoisuuden varmistamiseksi. Työvoimatutkimuksen aikuiskoulutusta koskevat tiedot 12 kuukauden viitejaksolta on tarkoitus julkaista keväällä 2024.

³² [Taitojen parantamista koskeva arviointipaketti](#) hyväksyttiin heinäkuussa 2023, ja siinä arvioitiin toimia, joita on toteutettu [taitojen parantamisesta annetun neuvoston suosituksen](#) johdosta.

³³ [Neuvoston suositus, annettu 16 päivänä kesäkuuta 2022, henkilökohtaisista oppimistileistä \(2022/C 243/03\).](#)

³⁴ [Neuvoston suositus, annettu 16 päivänä kesäkuuta 2022, eurooppalaisesta lähestymistavasta pieniin osaamiskokonaisuuksiin elinikäisen oppimisen ja työllistyvyyden tukemiseksi \(2022/C 243/02\).](#)

³⁵ Komission tiedonanto [Euroopan osaamisohjelmasta](#) kestävästä kilpailukykyä, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja selviytymis- ja palautumiskyvyn tueksi (COM(2020) 274 final) ja ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi Euroopan osaamisen teemavuodesta 2023.

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien osuus pysyi EU:ssa vuonna 2022 covid-19-kriisin ja energiakriisin aikana toteutettujen määrätietoisten poliittisten toimien ansiosta yleisesti ottaen vakaana. EU:ssa kuitenkin edelleen noin joka viides henkilö oli vuonna 2022 köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa, sillä köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste laski vain 279 000 henkilöllä jääden lähelle vuoden 2019 tasoa. Sen vuoksi ja heikko taloudellinen toimintaympäristö huomioon ottaen tarvitaan merkittäviä toimia, jotta saavutetaan vuodeksi 2030 asetettu tavoite eli köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten määrää saadaan vähennettyä vähintään 15 miljoonalla vuoteen 2019 verrattuna. Jäsenvaltioiden ja alueiden sekä väestöryhmien välillä on myös suurta vaihtelua (lapsiin, yli 65-vuotiaisiin, vammaisiin, EU:n ulkopuolella syntyneisiin ja romaneihin kohdistuu suurempi köyhyysriski). Myös sosiaalisten tulonsiirtojen (eläkkeitä lukuun ottamatta) vaikutus köyhyyden vähentämiseen vaihtelee merkittävästi jäsenvaltiosta toiseen. Samaan aikaan **tuloerot keskimäärin vähenivät hieman vuonna 2022.** Eurostatin alustavien arvioiden mukaan tuloerot joko pysyivät vakaina tai pienenivät tulovuoden 2022 osalta, mikä on sen ansiota, että EU:n ja jäsenvaltioiden tasolla toteutettiin ripeitä poliittisia toimia inflaation kielteisten vaikutusten torjumiseksi erityisesti pienituloisten kotitalouksien osalta. Tuloerojen keskimääräinen pieneneminen johtuu tulojakauman alapään kehityksestä. Jotta politiikkatoimien vaikutukset tuloeroihin voidaan ottaa huomioon, on erityisen tärkeää toteuttaa toimien tulonjakovaikutusten järjestelmällisiä arviointoja, jotka myös tukevat politiikan suunnittelua.

Lapset ovat lähes kaikissa jäsenvaltioissa suuremmassa köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa kuin koko väestö keskimäärin, ja köyhyys- tai syrjäytymisriski vaikuttaa keskimäärin yhteen lapseen neljästä. Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten osuus kasvoi EU:ssa hieman vuonna 2022, ja myös tällaisessa tilanteessa olevien lasten kokonaismäärä lisääntyi noin 900 tuhannella vuodesta 2019, vaikka samaan aikaan yhtenä täydentävistä tavoitteista on vähentää köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten määrää vähintään viidellä miljoonalla vuoteen 2030 mennessä. Tämän haasteen ratkaiseminen vaatii merkittäviä toimia. Lasten auttaminen pois köyhyydestä ja sosiaalisesti syrjäytyneestä elämäntilanteesta on ratkaisevan tärkeää, jotta he voivat myöhemmin toteuttaa koko potentiaaliaan työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa ja jotta katkaistaan sukupolvesta toiseen jatkuva köyhyyden kierre. Eurooppalaisen lapsitakuun³⁶ täytäntöönpano kaikissa jäsenvaltioissa on avainasemassa tämän haasteen ratkaisemisessa.

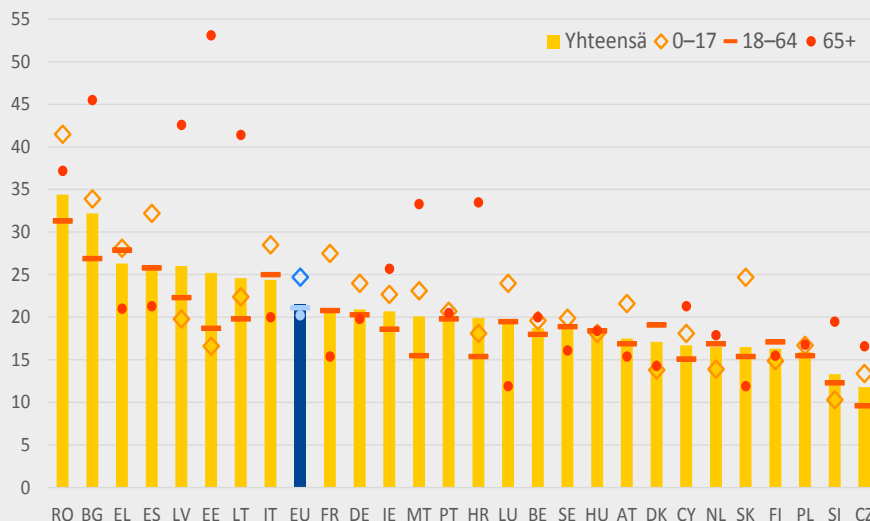
³⁶ [Neuvoston suositus \(EU\) 2021/1004, annettu 14 päivänä kesäkuuta 2021, eurooppalaisen lapsitakuun perustamisesta](#) (EUVL L 223, 22.6.2021, s. 14).

Köyhyys- ja syrjäytymisriski kohdistuu hyvin vaihtelevasti eri ikäryhmiin; usein suurimmassa köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa ovat lapset ja ikääntyneet

Yksi viidestä henkilöstä ja joka neljäs lapsi EU:ssa oli vuonna 2022 köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa

Köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste (AROPE) on monissa jäsenvaltioissa korkeampi ikääntyneiden keskuudessa

Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste koko väestön osalta ja eri ikäryhmissä (0–17-vuotiaat, 18–64-vuotiaat ja vähintään 65-vuotiaat) (% , 2022)

Huomautus: Katkos aikasarjassa: FI, FR ja LU.
Lähde: Eurostat [ilc_peps01n], EU-SILC.

Suurimmalla osalla EU:n väestöstä on mahdollisuus käyttää peruspalveluja, mutta köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevilla henkilöillä sekä haavoittuvimmassa asemassa olevilla on merkittäviä vaikeuksia niiden saatavuudessa. EU:n väestöstä 9,3 prosenttia ei pysty pitämään kotiaan riittävän lämpimänä (kasvua edellisvuoteen verrattuna 2,4 prosenttiyksikköä; ja köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevan väestön kohdalla osuus on yli kaksi kertaa suurempi), 2,4 prosentilla ei ole varaa henkilökohtaiseen internet-yhteyteen kotona, 2,4 prosentilla ei ole varaa käyttää säännöllisesti julkista liikennettä, ja 1,5 prosenttia väestöstä asuu kotitaloudessa, jossa ei ole kylpyammetta, suihkua tai vesi-WC:tä. Lisäksi erot jäsenvaltioiden välillä ovat huomattavia.³⁷ Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevat kotitaloudet käyttävät huomattavasti suuremman osan varoistaan peruspalveluihin, minkä vuoksi hinnankorotukset vaikuttavat niihin enemmän. Kohtuuhintaisuuden lisäksi myös peruspalvelujen saatavuus ja saavutettavuus aiheuttavat haasteita, joihin toisinaan vaikuttavat myös muut tekijät, kuten puutteelliset taidot tai maantieteelliset tekijät (erot kaupunki- ja maaseutualueiden välillä, sijainti syrjäisimmillä alueilla tai muilla syrjäisillä alueilla tai saarilla). Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin mukaan kaikilla on oikeus laadukkaisiin peruspalveluihin, ja siinä kehoitetaan tukemaan apua tarvitsevia näiden palvelujen saannissa. Tämä on tärkeää vuodeksi 2030 asetetun köyhyyden vähentämistä koskevan EU:n tavoitteen edistämiseksi.

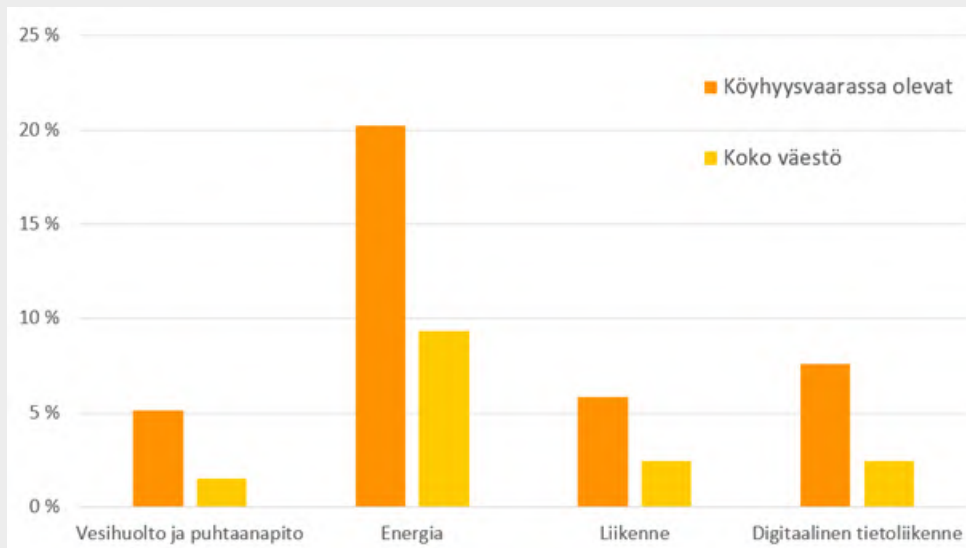
³⁷ *Komission asiakirja "Report on access to essential services in the EU" (SWD(2023) 213 final/2).*

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevilla kotitalouksilla EU:ssa peruspalvelujen saatavuus on huomattavasti rajoitetumpaa

Vuonna 2022 niiden ihmisten osuus, jotka eivät pysty pitämään kotiaan lämpimänä, kasvoi EU:ssa 9,3 prosenttiin (6,9 prosenttia vuonna 2019)

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevilla on merkittäviä vaikeuksia peruspalvelujen saamisessa

Niiden ihmisten osuus EU:n väestöstä, joilla ei ole varaa peruspalveluihin (%)

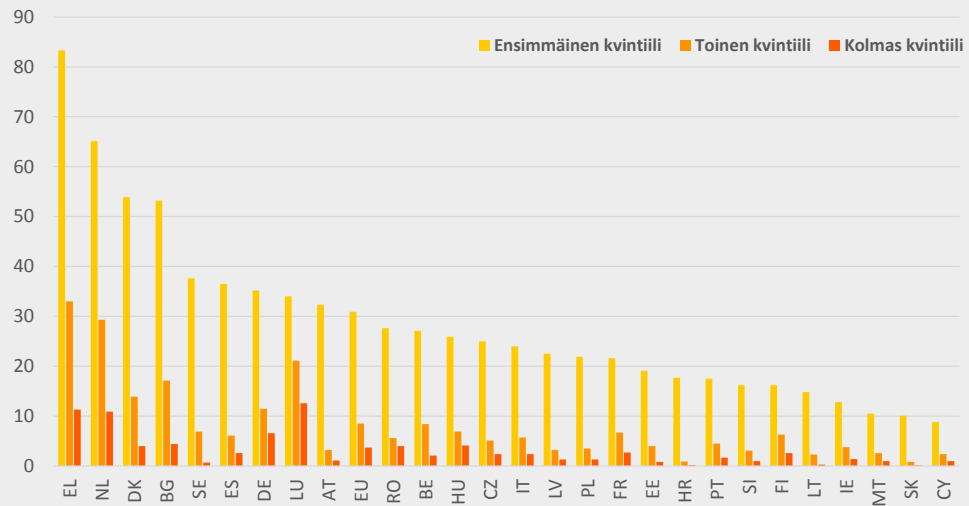
Lähde: Eurostat, [ilc_mdcs01], [ILC_mdcs07A], [ilc_mdcs05], [ilc_mdcs13a], EU-SILC.

Asumisen kohtuuhintaisuus on kasvava haaste unionissa. Vuonna 2022 EU:ssa lähes joka kymmenes asui kotitaloudessa, jossa asumiskustannusten kokonaismäärä oli yli 40 prosenttia käytettävissä olevista kokonaistuloista. Tällaisissa kotitalouksissa elävien osuus kasvoi merkittävästi vuonna 2020. Asumiseen liittyvät vaikeudet ovat usein suurempia lapsiperheillä ja yksinhuoltajatalouksilla. Köyhyysvaarassa olevien keskuudessa kohtuuttomia asumiskustannuksia maksavien osuus oli yli kolminkertainen koko väestöön verrattuna. Lisäksi asunnottomien määrän vähentämisessä on viime vuosikymmenen aikana edistytty jäsenvaltioissa vain vähän. EU:n politiikalla voidaan vaikuttaa myönteisesti asumisen kohtuuhintaisuuteen ja asianmukaisten asuntojen saatavuuteen erityisesti avun tarpeessa olevien osalta. Vaikka jäsenvaltioilla on ensisijainen vastuu asumisesta ja asumisen tukemisesta, EU:n rahoituksella ja politiikoilla esimerkiksi koheesion ja kaupunkikehityksen, työllisyyden ja sosiaalisen suojelun sekä teollisuus- ja energiapolitiikan aloilla voidaan tukea kansallisten ja valtiotasoa alempien viranomaisten toimia niiden pyrkiessä ratkaisemaan näitä haasteita. Lisäksi EU:n aloitteet, kuten uusi eurooppalainen Bauhaus ja kohtuuhintaista asumista koskeva aloite, voivat auttaa parantamaan kestävyttä ja osallisuutta asumisen osalta. Sosiaaliseen asuntotuotantoon investoiminen voi parantaa asuntojen saatavuutta ja tehdä asunnoista kohtuuhintaisempia pienituloisille ja haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille, kuten asunnottomille. EAKR:n, ESR+:n, elpymis- ja palautumistukivälineen ja InvestEU:n kaltaisten EU:n rahastojen avulla voidaan tehdä lisää investointeja kohtuuhintaiseen ja sosiaaliseen asuntotuotantoon sekä toteuttaa julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksia resurssien yhdistämiseksi ja kestävien toimenpidekokonaisuuksien kehittämiseksi.

Asumismenorasitus on kaikissa jäsenvaltioissa kohtuuttomin väestön köyhimmällä viidenneksellä

Väestön kolmen ensimmäisen viidenneksen (tulojen mukaan) asumismenojen osuus käytettävissä olevista tuloista, 2022 (%)

EU:ssa niiden ihmisten osuus, joiden asumismenorasitus on kohtuuton, oli vuonna 2022 väestön ensimmäisessä viidenneksessä (tulojen mukaan järjestettynä) kaksi kertaa suurempi kuin toisessa viidenneksessä

Lähde: Eurostat [ilc_lvho07b]. Katkos aikasarjassa vuonna 2022: FR ja LU.

Sosiaalisen suojelun järjestelmät ovat jäsenvaltioissa keskeisessä asemassa sosiaalisen yhteenkuuluvuuden varmistamisessa, toimeentulon turvaamisessa riskejä vastaan sekä makrotalouden vakauttamisessa, ja siksi on tärkeää varmistaa, että ne vastaavat tulevaisuuden haasteisiin. Yleisesti ottaen sosiaalisen suojelun järjestelmät ovat osoittautuneet tehokkaiksi sosioekonomisen selviytymiskyvyn tukemisessa ensin covid-19-pandemian ja hiljattain energiakriisin aikana. Sosiaalisen suojelun järjestelmien riittävyyteen ja taloudelliseen kestävyyskriteeriin kohdistuu kuitenkin väestön ikääntymisen, muuttuvan työelämän sekä vihreän ja digitaalisen siirtymän johdosta yhä enemmän painetta. Nämä suuntaukset vaikuttavat sosiaalisen suojelun järjestelmien suunnitteluun ja laajuuteen sekä niiden rahoitukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tarvitaan laadukkaita työpaikkoja ja että työvoimaosuutta kaikissa väestöryhmissä on lisättävä, työuria on pidennettävä, työssäkäyvien köyhyyteen on puututtava riittävällä tavalla, on varmistettava sosiaalisen suojelun kattavuus epätyypillisissä työsuhteissa, tarvitaan paremmin järjestettyjä, saatavilla olevia ja tehokkaita sosiaalisen suojelun palveluja (muun muassa hoivapalveluja), ja sosiaalisen suojelun järjestelmiä on mukautettava uusiin realiteetteihin, joita ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja vihreä ja digitaalinen teknologia tuovat mukanaan. Sosiaalisen suojelun järjestelmien tulevaisuudenkestävyyden varmistamiseksi on erityisen tärkeää noudattaa sosiaalipolitiikassa elinkaarinäkökulmaa. Hyvin suunnitellut, elämänkaaren eri vaiheita varten laaditut sosiaalipolitiikat voivat tuottaa kaksinkertaista hyötyä vähentämällä tulojen korvaamiseen käytettäviä tulevia julkisia menoja työllisyyden, hyvinvoinnin ja terveyden parantuaessa sekä tukemalla osallistavaa talouskasvua laajentaen samalla veropohjaa. EU:n tasolla on toteutettu useita aloitteita, joilla pyritään varmistamaan, että sosiaalinen suojeleminen täyttää tulevaisuuden vaatimukset, ja jotka tukevat jäsenvaltioiden uudistuksia ja investointeja edellä luetelluilla osa-alueilla. Tällaisia aloitteita ovat muun muassa neuvoston suositukset sosiaalisen suojelun saatavuudesta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta³⁸, pitkäaikaishoidosta, oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen ja riittävästä vähimmäistoimeentulosta aktiivisen osallisuuden varmistamiseksi sekä riittäviä vähimmäispalkkoja koskeva direktiivi.

³⁸ Neuvoston suositus, annettu 8 päivänä marraskuuta 2019, sosiaalisen suojelun saatavuudesta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta, 2019/C 387/01 (EUVL C 387, 15.11.2019, s. 1).

Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet pysyivät EU:ssa keskimäärin aiemmalla tasolla, mutta jäsenvaltioiden välillä on edelleen huomattavia eroja ja pitkäaikaishoitopalvelujen saatavuus, kohtuuhintaisuus ja laatu aiheuttavat edelleen merkittäviä haasteita. Pienituloisissa kotitalouksissa asuvat ihmiset ilmoittavat todennäköisemmin täyttymättömistä sairaanhoitotarpeista, joskin ero muuhun väestöön vaihtelee jäsenvaltioittain. Väestörakenteen muutos, erityisesti ennustettu korkeampi elinajanodote, lisää pitkäaikaishoidon mahdollista tarvetta tulevaisuudessa. Viimeisimpien (vuodelta 2019 peräisin olevien) tietojen mukaan vähintään 65-vuotiaista, joilla oli henkilökohtaiseen hoitoon tai kotitaloustöihin liittyviä vakavia vaikeuksia, 46,5 prosentilla oli täyttymättömiä tarpeita avun saamisessa tällaisiin toimiin. Avun puute oli merkittävästi suurempi alimpaan tuloviidennekseen kuuluvilla (51,2 %) verrattuna ylimpään tuloviidennekseen (39,9 %). Suurin pitkäaikaishoidon saavutettavuutta vaikeuttava tekijä on hoidon kohtuuhintaisuus. Pitkäaikaishoitoon tarkoitettujen etuuksien jälkeenkin itse maksettavaksi jäävät hoidon kustannukset voivat joissakin jäsenvaltioissa olla erittäin korkeat, etenkin sellaisten kotihoidossa olevien ikääntyneiden osalta, joilla on vakavia pitkäaikaishoitotarpeita. palvelujen saatavuutta vaikeuttavat entisestään hoiva-alan vakava työvoimapula ja osaamisvaje, joiden taustalla ovat myös heikot työolot.

Työmarkkinaosapuolilla on avainrooli sellaisten kansallisten uudistusten ja politiikkojen suunnittelussa ja täytäntöönpanossa, joilla tuetaan työllisyyttä, laadukkaiden työpaikkojen luomista, osaamisen kehittämistä ja sosiaalista suojelua. Työmarkkinaosapuolten tehokas vuoropuhelu on Euroopan sosiaalisen markkinatalouden toimivuuden kannalta ratkaisevassa roolissa. Sen avulla varmistetaan paremmat ja kestävämmät poliittiset tulokset, ja se tukee oikeudenmukaista vihreää ja digitaalista siirtymää. Yleisesti ottaen niissä jäsenvaltioissa, joissa on vakiintunut työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun perinne, työmarkkinaosapuolten osallistuminen päätöksentekoon on arvioitu laadukkaammaksi ja aktiivisemmaksi, myös eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä toteutettujen kuulemisten osalta. Työllisyyskomitean monenvälisen seurantatutkimuksen päätelmissä³⁹ korostettiin, että on edelleen erittäin tärkeää välttää työmarkkinaosapuolten pelkkää muodollista osallistumista ja varmistaa kaikissa jäsenvaltioissa työmarkkinaosapuolten oikea-aikainen ja merkityksellinen kuuleminen koko päätöksenteon ajan. On kulunut yli kaksi vuotta siitä, kun elpymis- ja palautumistukiväline hyväksyttiin, ja elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpanoon liittyvät työmarkkinaosapuolten vuoropuheluprosessit ovat parhaillaan etenemässä useimmissa jäsenvaltioissa⁴⁰. Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistamisesta annetussa neuvoston suosituksessa jäsenvaltioita kehoitetaan varmistamaan suotuisa toimintaympäristö kahdenväliselle ja kolmikantaiselle työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulle, työehtosopimusneuvottelut mukaan lukien, julkisella ja yksityisellä sektorilla kaikilla tasoilla⁴¹. On myös äärimmäisen tärkeää lisätä kansalaisjärjestöjen osallistumista päätöksentekoon kansallisten perinteiden, sääntöjen ja käytäntöjen pohjalta, jotta saadaan arvokasta tietoa nykyisistä ja uusista haasteista sekä poliittisten toimien vaikuttavuudesta käytännössä.

³⁹ Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean [lausunto 9955/23](#).

⁴⁰ Euroopan komissio, *komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle – Tarkastelukertomus elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpanosta* (COM(2022) 383 final, 2022).

⁴¹ [COM\(2023\) 40 final](#) ja [neuvoston asiakirja 10542/23](#).

Jäsenvaltioiden olisi toteutettava toimia voidakseen puuttua tässä yhteisessä työllisyysraportissa yksilöityihin työllisyys- ja sosiaalipolitiikan haasteisiin ja osaamiseen liittyviin haasteisiin. Raportissa esitetyssä analyysissä tuodaan esiin politiikkatoimien prioriteettialoja. Työllisyyden suuntaviivojen mukaisesti jäsenvaltioita kehoitetaan

- parantamaan aikuisten täydennys- ja uudelleenkoulutusta työvoimapulan ja osaamisvajeen ratkaisemiseksi, mukautumaan työmarkkinoiden muuttuvaan tilanteeseen ja muuttuviin näkymiin sekä edistämään vihreää ja digitaalista siirtymää muun muassa hyödyntämällä osaamista koskevan tiedon hankkimiseen tarkoitettuja välineitä, vahvistamaan yksilöllisten koulutusoikeuksien, kuten henkilökohtaisten oppimistilien, tarjoamista sekä edistämään pienten osaamiskokonaisuuksien kehittämistä, toteuttamista ja tunnustamista henkilökohtaisista oppimistileistä sekä eurooppalaisesta lähestymistavasta pieniin osaamiskokonaisuuksiin annettujen neuvoston suositusten mukaisesti;
- vahvistamaan aktiivisia työmarkkinapolitiikkoja sekä parantamaan julkisten työvoimapalvelujen valmiuksia ja vaikuttavuutta muun muassa investoimalla digitaaliseen infrastruktuuriin ja digitaalisiin palveluihin, parempaan uraohjaukseen, neuvontapalveluihin, osaamisen seurantaan ja henkilöstön riittävään koulutukseen, jotta voidaan edistää laadukkaiden työpaikkojen luomista ja siirtymistä työpaikasta toiseen;
- seuraamaan ja lieventämään inflaation kielteisiä vaikutuksia haavoittuvassa asemassa olevien kotitalouksien ostovoimaan toteuttamalla kohdennettuja tukitoimenpiteitä samalla kun kannustetaan tarvittaessa vähentämään energian kulutusta ja parantamaan energiatehokkuutta;
- edistämään kansallisen lainsäädännön ja kansallisten käytäntöjen mukaisesti ja työmarkkinaosapuolten roolia ja itsemääräämisoikeutta täysimääräisesti kunnioittaen palkkakehitystä, joka lieventää erityisesti matalapalkkaisten työntekijöiden ostovoiman menetystä, samalla kun edistetään ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä, otetaan huomioon tuottavuuden kehitys, pyritään säilyttämään työllisyys, turvataan kilpailukyky ja ehkäistään toisen kierroksen vaikutuksia inflaatioon;
- varmistamaan, että käytettävissä on tukijärjestelyjä, jotka on suunniteltu siten, että turvataan henkilöpääoman säilyminen ja kehitetään sitä edelleen täydennys- ja uudelleenkoulutuksen avulla, jotta tuetaan mahdollisesti tarvittavia oikeudenmukaisia rakenneuudistusprosesseja, helpotetaan työpaikasta toiseen siirtymistä ja edistetään talouden nykyaikaistamista;

- tukemaan niitä työntekijöitä ja kotitalouksia, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia, joihin ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja uudet vihreät ja digitaaliset teknologiat vaikuttavat taloudellisesti ja sosiaalisesti eniten, muun muassa toteuttamalla tehokkaita koulutustoimenpiteitä sekä tarjoamalla tehokkaita työvoimapalveluja, hyvin suunniteltuja, kohdennettuja ja aikasidonnaisia työllisyysohjelmia ja työhönotto- ja siirtymäkannustimia sekä riittävän toimeentuloturvan, johon sovelletaan aktiivista osallisuutta koskevaa lähestymistapaa, ja edistämällä yrittäjyyttä oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen annetun neuvoston suosituksen mukaisesti;
- edistämään EU:n sisäistä liikkuvuutta ja – sen lisäksi, että hyödynnetään unionin sisällä olevia kykyjä – harkitsemaan ammattitaitoisten työntekijöiden houkuttelua kolmansista maista varmistaen samalla työntekijöiden ja sosiaalista suojelua koskevien oikeuksien noudattaminen ja täytäntöönpano ja ohjaten laillista muuttoliikettä ammatteihin, joissa on pulaa työntekijöistä;
- mukauttamaan työmarkkinoiden sääntelyä sekä vero- ja etuusjärjestelmiä työmarkkinoiden segmentoitumisen ja sukupuolten välisten erojen vähentämiseksi ja laadukkaiden työpaikkojen luomisen edistämiseksi, mukaan lukien mahdollinen verokiilan pienentäminen erityisesti pienituloisten osalta ilman, että estetään siirtymistä korkeapalkkaisempiin työpaikkoihin, ja painopisteen siirtämistä työn verotuksesta ympäristöveroihin;
- varmistamaan terveellinen, turvallinen ja asianmukainen työympäristö;
- edistämään työehtosopimusneuvottelua sekä työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja oikea-aikaista ja tarkoituksenmukaista osallistumista EU:n ja kansallisen tason päätöksentekoon, myös jäsenvaltioiden elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpanon sekä eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä;
- parantamaan nuorten työmarkkinanäkymiä muun muassa edistämällä osallistavaa ja korkealaatuista ammatillista koulutusta ja korkea-asteen koulutusta sekä tarjoamalla kohdennettua työllisyyspalvelutukea (johon sisältyy mentorointia, ohjausta ja neuvontaa) ja laadukasta oppisopimuskoulutusta ja harjoittelua vahvistetun nuorisotakuun mukaisesti;

- varmistamaan syrjimättömyys, edistämään sukupuolten tasa-arvoa ja parantamaan sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista sekä lisäämään naisten ja vähäosaisten ryhmien osallistumista työmarkkinoille edistämällä yhtäläisiä mahdollisuuksia ja urakehitystä, varmistamalla palkkarakenteiden läpinäkyvyys sekä edistämällä työ-, perhe- ja yksityiselämän yhteensovittamista muun muassa varmistamalla kohtuuhintaisten ja laadukkaiden hoivapalvelujen (varhaiskasvatus- ja pitkäaikaishoitopalvelujen) saatavuus sekä mahdollistamalla vanhemmille ja muille henkilöille, joilla on epävirallisia hoivavelvollisuuksia, perhevapaat ja joustavat työjärjestelyt eurooppalaisen hoito- ja hoivastrategian mukaisesti;
- edistämään lasten yhtäläisiä mahdollisuuksia yleisesti esiintyvän lapsikäyhyden torjumiseksi sekä hyödyntämään EU:n tarjoamia ja kansallisia resursseja parhaalla mahdollisella tavalla; vauhdittamaan eurooppalaisen lapsitakuun täytäntöönpanoa muun muassa tarjoamalla kohtuuhintaista ja laadukasta varhaiskasvatusta ja parantamalla oppimistuloksia puuttamalla koulunkäynnin varhaiseen keskeyttämiseen ja opettajapulaan; tukemaan vähäosaisista ryhmistä ja syrjäisiltä alueilta tulevien lasten pääsyä koulutukseen ja edistämään koulutusta kaikilla koulutustasoilla;
- edistämään oppilaiden ja kaikenikäisten aikuisten taitoja ja lisäämään digitaalista osaamisreserviä työmarkkinoilla kehittämällä digitaalisia koulutusekosysteemejä, joiden tukena ovat keskeiset mahdollistavat tekijät, kuten koulujen nopeat yhteydet, laitteet ja opettajien koulutus; ja tukemaan instituutioita digitalisaatioon liittyvällä tietotaidolla keskittyen erityisesti osallistamiseen ja digitaalisen kahtiajaon vähentämiseen;
- varmistamaan riittävä ja kestävä sosiaalinen suojelu kaikille sosiaalisen suojelun saatavuudesta annetun neuvoston suosituksen mukaisesti, parantamaan niiden suojelua, jotka eivät kuulu riittävän suojelun piiriin, kuten epätyypillisissä työsuhteissa olevien, myös alustatyötä tekevien, työntekijöiden sekä itsenäisten ammatinharjoittajien suojelua, parantamaan etuuksien riittävyyttä, oikeuksien siirrettävyyttä ja laadukkaiden palvelujen saatavuutta turvaten samalla julkisen talouden kestävyys sekä tukemaan tehokkaasti työkykyisten työmarkkinoille integroitumista;
- kehittämään ja vahvistamaan vähimmäistoimeentulojärjestelmiä, jotta ne tarjoavat riittävästi tukea ja jotta niissä noudatetaan aktiivisen osallisuuden lähestymistapaa, riittävästi vähimmäistoimeentulosta aktiivisen osallisuuden varmistamiseksi annetun neuvoston suosituksen mukaisesti sekä edistämään peruspalvelujen, kuten energian, saatavuutta erityisesti pienituloisten ja haavoittuvassa asemassa olevien kotitalouksien osalta;

- arvioimaan investointien ja uudistusten tulonjakovaikutuksia eri väestöryhmien tuloihin jäsenvaltioiden politiikkojen jakaumavaikutusten parempaa arviointia koskevan tiedonannon mukaisesti;
- tarjoamaan kaikille köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa oleville lapsille maksuton ja tosiasiallinen mahdollisuus terveydenhuoltoon, varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja kouluissa tapahtuvaan lisätoimintaan sekä takaamaan heille terveellisen ravinnon ja asianmukaisen asunnon saatavuus eurooppalaisen lapsitakuun ja siihen liittyvien kansallisten toimintasuunnitelmien mukaisesti;
- puuttumaan asunnottomuuteen, joka on köyhyyden äärimmäisin muoto, edistämään asuinrakennusten ja sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen kunnostusta sekä integroitua sosiaalipalveluja, tukemaan laadukkaiden ja kohtuuhintaisten asuntojen, sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen ja asumistuen saantia tarpeen mukaan;
- investoimaan terveydenhuoltojärjestelmän kapasiteettiin, myös ennaltaehkäisyyn, perusterveydenhuoltoon, julkisen terveydenhuoltojärjestelmän kapasiteettiin, hoidon koordinointiin, terveydenhuollon työntekijöihin ja sähköisiin terveystietoihin, alentamaan tarvittaessa käyttäjien maksettavaksi tulevia maksuja, parantamaan terveydenhuollon kattavuutta sekä edistämään parempia työehtoja ja -oloja ja terveydenhuollon työntekijöiden täydennys- ja uudelleenkoulutusta;
- lisäämään laadukkaiden, kohtuuhintaisten ja kestävien pitkäaikaishoitopalvelujen tarjontaa eurooppalaisen hoito- ja hoivastrategian mukaisesti;
- varmistamaan osallistavat ja kestävät eläkejärjestelmät, jotka mahdollistavat riittävät tulot vanhuusiän aikana, ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden.

Jäsenvaltioita tuetaan EU:n rahoituksella, jotta ne lisäisivät politiikkatoimia näillä aloilla.

Tukikelpoisiin investointeihin ja uudistuksiin voi saada tukea muun muassa ESR+:stä, EAKR:stä, oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta, teknisen tuen välineestä ja elpymis- ja palautumistukivälineestä.

LUKU 1. KATSAUS TYÖMARKKINOIDEN JA SOSIAALIPOLIITTISIIN KEHITYSSUUNTAUKSIIN, VUODEKSI 2030 ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN EDISTYMINEN JA KESKEISET SOSIAALISTA LÄHENTYMISTÄ KOSKEVAT HORIZONTAALISET HAVAINNOT

1.1 Keskeiset kehityssuuntaukset työmarkkinoilla

Työllisyys jatkoi vakaata kasvuaan EU:ssa vuonna 2023 covid-19-pandemian jälkeisellä elpymiskaudella, joskin toimialojen välillä oli merkittäviä eroja. Työllisten kokonaismäärä oli vuoden 2023 toisella neljänneksellä 216,1 miljoonaa, mikä on 6,2 miljoonaa enemmän kuin vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä koettu aiempi huipputaso.⁴² Työllisyysaste (20–64-vuotiaat) vuoden 2023 toisella neljänneksellä oli 75,4 prosenttia, mikä on 2,5 prosenttiyksikköä pandemiaa edeltäneen (vuoden 2019 viimeisen neljänneksen) huipputason yläpuolella. Vuositasolla vuoden 2022 työllisyysaste oli 74,6 prosenttia eli 1,9 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tason yläpuolella. Myönteisen työllisyyskehityksen ohella myös työvoimaosuus (15–64-vuotiaat) kasvoi 74,5 prosenttiin vuonna 2022 ja työttömyysaste (15–74-vuotiaat) laski kyseisenä vuonna 6,2 prosenttiin. Työllisyyden kasvussa oli kuitenkin eroja eri alojen välillä. Energiakriisi hidasti työllisyyden kasvua erittäin energiantensiivisillä aloilla.⁴³ Eniten työllisyys kasvoi tieto- ja viestintätekniikan alalla, jolla syntyi yli miljoona uutta työpaikkaa ja työllisyys kasvoi 16,9 prosenttia vuoden 2019 viimeisen neljänneksen ja vuoden 2023 toisen neljänneksen välillä. Rakennusosalalla työllisyys kasvoi 6,6 prosenttia, kun taas energiantensiivisessä valmistusteollisuudessa se ei ole vielä elpynyt kriisiä edeltäneelle tasolle. Maatalouden työllisyys heikkeni 4,3 prosenttia pitkän aikavälin suuntauksen mukaisesti. Kaikkiaan työllisyyden ennustetaan kasvavan 1 prosentin vuonna 2023 ja 0,4 prosenttia sekä vuonna 2024 että 2025.⁴⁴

⁴² Tässä kohdassa esitetyt Eurostatin tiedot: [\[namq_10_a10_e\]](#), [\[lfsi_emp_q\]](#), [\[lfsi_emp_a\]](#), [\[une_rt_a\]](#) ja [\[une_ltu_a\]](#).

⁴³ Euroopan komissio, *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2023*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

⁴⁴ Euroopan komissio, *European Economic Forecast, Autumn 2023*, Institutional Paper 258, 2023.

Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä ja työstä poissaolot ovat palanneet pitkän aikavälin tasoilleen. Työtuntien määrä EU:ssa elpyi tasaisesti alhaisimmalta eli vuoden 2020 toisen neljänneksen tasolta (72,6 miljardia työtuntia) 86,7 miljardiin vuoden 2023 toiselle neljännekselle tultaessa.⁴⁵ Samalla kun työllisyys on kasvanut, tehtyjen työtuntien määrä työntekijää kohti on palaamassa pitkän aikavälin laskevalle uralle (ks. jakso 2.1.1). Myös neljännesvuosittaiset poissaolot ovat palanneet pitkän aikavälin keskimääräiselle tasolle: vuoden 2023 toisella neljänneksellä 9,5 prosentilla työntekijöistä oli poissaoloja töistä. Näiden indikaattoreiden nopea palautuminen aiemmille tasoille osoittaa, kuinka tärkeä rooli kansallisilla ja EU:n laajuisilla työmarkkinatoimenpiteillä oli covid-19-kriisin aikana, sillä niiden ansiosta yritykset pystyivät säilyttämään inhimillistä pääomaa ja ne auttoivat itsenäisiä ammatinharjoittajia jatkamaan asteittain toimintaansa sulkutoimenpiteiden päättymisen jälkeen (ks. jakso 2.1). SURE-välineen täytäntöönpanoa koskevassa viimeisessä puolivuotiskertomuksessa todetaan, että huippuaikaan vuonna 2020 SURE-välineen kaltaisista EU:n välineistä sai tukea noin 31,5 miljoonaa henkilöä ja 2,5 miljoonaa yritystä.⁴⁶

Nimellispalkat kasvoivat EU:ssa voimakkaasti vuonna 2022, kun taas reaali-palkat keskimäärin laskivat. Nimelliskorvaus työntekijää kohti nousi kaikissa jäsenvaltioissa. EU:ssa nimelliskorvaus nousi keskimäärin 4,8 prosenttia, kun pandemiaa edeltävinä vuosina 2013–2019 se nousi keskimäärin noin 1,9 prosenttia. Nimellispalkkojen nousu on kuitenkin suurelta osin jäänyt inflaatiota pienemmäksi, minkä seurauksena reaali-palkat laskivat vuonna 2022 merkittävästi, 3,7 prosenttia. Tämä puolestaan on vaikuttanut erityisesti matalapalkkaisten työntekijöiden ostovoimaan, sillä he käyttävät yleensä suuremman osan tuloistaan korkean inflaation tuotteisiin, kuten elintarvikkeisiin (ks. jakso 2.1).⁴⁷ Nimellispalkkojen kasvun odotetaan kiihtyvän vuonna 2023.⁴⁸

⁴⁵ Tässä kohdassa esitetyt Eurostatin tiedot: [[namq_10_a10_e](#)] ja [[lfsi_abt_q](#)].

⁴⁶ Euroopan komissio, [Neuvoston asetuksen \(EU\) 2020/672 14 artiklan nojalla annettu kertomus covid-19:n leviämisen seurauksena perustetusta, hätätilasta aiheutuvien työttömyysriskien lieventämisen tilapäisestä eurooppalaisesta tukivälineestä \(SURE\) – SURE-tukivälineen viimeinen puolivuotiskertomus](#) (COM(2023) 291 final).

⁴⁷ Eurofound, [Minimum wages in 2023: Annual review, Minimum wages in the EU series](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, 2023 ja Euroopan komissio, [Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2023](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

⁴⁸ Euroopan komissio, [European Economic Forecast, Autumn 2023](#), Institutional Paper 258, marraskuu 2023.

Työvoimapula ja osaamisvaje ovat edelleen merkittävät kaikilla aloilla ja osaamistasoilla.

Teollisuuden, rakentamisen ja palvelualan avointen työpaikkojen aste on alkanut laskea hyvin hitaasti EU:n kaikkien aikojen huipputasolta (3 %), jolla se oli vuoden 2022 toisella neljänneksellä. Vuoden 2023 toisella neljänneksellä avointen työpaikkojen aste oli laskenut osittain taloudellisen toiminnan hidastumisen seurauksena 2,7 prosenttiin. Se on kuitenkin edelleen selvästi korkeampi kuin pandemiaa edeltäneiden vuosien 2013–2019 keskiarvo (1,7 %). Erityisen merkittäviä työvoimapula ja osaamisvaje ovat terveydenhuollossa, rakennusosalalla sekä STEM-aloilla (etenkin tieto- ja viestintätekniikan alalla) ja muissa palveluammateissa (ks. jaksot 2.1 ja 2.2).⁴⁹ Tulevaisuudessa työmarkkinoiden tarpeet muuttuvat muun muassa vihreän ja digitaalisen siirtymän myötä ja työikäisen väestön on ennustettu vähenevän, minkä voidaan odottaa vaikuttavan työvoimapulaan ja osaamisvajeeseen.⁵⁰

Naisten sekä nuorten ja ikääntyneiden työllisyysasteet ovat nousseet, mutta sukupuolten välinen työllisysero on edelleen huomattava, samoin kuin työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET-nuorten) osuus. Naisten (15–64-vuotiaat) työvoimaosuus jatkoi vakaana pysynyttä pitkän aikavälin noususuuntaustaan (+10 prosenttiyksikköä kahden viime vuosikymmenen aikana). Se kasvoi vuoden 2023 toisella neljänneksellä 70,3 prosenttiin, ja miesten ja naisten työvoimaosuuksien ero on vähitellen kaventunut 9,5 prosenttiyksikköön⁵¹. Samaan aikaan naisten (20–64-vuotiaat) työllisyysaste nousi vuonna 2022 yli kaksi prosenttiyksikköä vuoden 2019 tason yläpuolelle, 69,3 prosenttiin (ks. kaavio 1.1.1). Sukupuolten välinen työllisysero on EU:ssa kuitenkin edelleen merkittävä, 10,3 prosenttiyksikköä vuoden 2023 toisella neljänneksellä (ks. jakso 2.2). Myös nuorten (15–24-vuotiaat) työllisyysaste nousi vuonna 2022 pandemiaa edeltäneen tason (33,5 % vuonna 2019) yläpuolelle, 34,7 prosenttiin (ks. kaavio 1.1.1). Jatkuvista ja merkittävistä parannuksista huolimatta nuorista (15–29-vuotiaista) vuoden 2023 toisella neljänneksellä 11,1 prosenttia eli noin kahdeksan miljoonaa nuorta oli NEET-nuoria. Toisaalta ikääntyneiden (55–64-vuotiaiden) työllisyys kasvoi 3,7 prosenttia eli 62,3 prosenttiin vuonna 2022 (ks. kaavio 1.1.1). Ikääntyneiden työvoimaosuus on kasvanut voimakkaasti – nopeammin kuin minkään muun ikäryhmän kahden viime vuosikymmenen aikana (ks. jakso 2.2).⁵²

⁴⁹ Eurostat [[ei_lmiv_q_r2](#)].

⁵⁰ Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2023*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

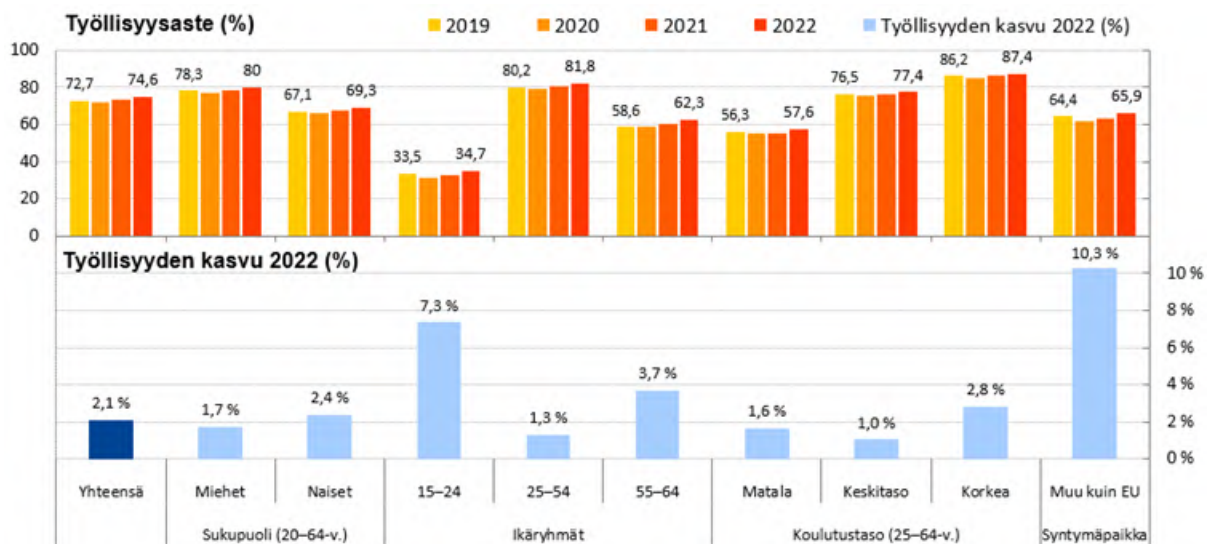
⁵¹ Tässä kohdassa esitetyt Eurostatin tiedot: [[lfsq_argan](#)], [[lfsi_emp_q](#)], [[lfsi_neet_q](#)] ja [[lfsi_emp_a](#)].

⁵² Drivers of rising labour force participation – the role of pension reforms, EKP:n talouskatsaus 5/2020.

Työllisyys kasvoi vuonna 2022 kaikilla osaamistasoilla, mutta ero matalan ja korkean osaamistason työntekijöiden välillä on EU:ssa edelleen suuri. Työllisyysaste (25–64-vuotiaat) ylitti vuonna 2022 pandemian edeltäneen huipun kaikilla koulutustasoilla.⁵³ Työllisyys kasvoi vuositason 2,8 prosenttia. Voimakkaimmin kasvoi korkeasti koulutettujen työllisyys, joka saavutti 87,4 prosenttia vuonna 2022 (verrattuna 86,2 prosenttiin vuonna 2019; ks. kaavio 1.1.1). Matalan ja keskitason osaamistason työntekijöiden työllisyyden kasvu oli huomattavasti hitaampaa: matalan osaamistason työntekijöillä kasvu oli 1,6 prosenttia (työllisyysaste 57,6 %) ja keskitason osaamistason työntekijöillä 1 prosentin (työllisyysaste 77,4 %) vuonna 2022. Kaikkiaan matalan ja korkean osaamistason työntekijöiden työllisyysasteiden ero pysyi vuonna 2022 suurena, peräti 29,8 prosenttiyksikössä (ks. jakso 2.2).

Kaavio 1.1.1: Työllisyys jatkoi kasvuaan, ja erityisen voimakkaasti kasvoi nuorten, naisten ja korkeasti koulutettujen työllisyys, joskin ryhmien välillä on edelleen suuria eroja

Työllisyysasteet sukupuolen, ikäryhmän, koulutustason ja syntymäpaikan mukaan EU27-maissa (%)

Huomautus: Kausitasoitettut tiedot, ei kalenterikorjattu.

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[lfsa_ergaed](#)] ja [[lfsq_ergaed](#)].

⁵³ Tässä kohdassa esitetyt Eurostatin tiedot: [[lfsa_ergaed](#)] ja [[lfsq_ergaed](#)].

Parannuksista huolimatta EU:n ulkopuolella syntyneet ihmiset kohtaavat edelleen merkittäviä esteitä työmarkkinoille integroitumisessa verrattuna EU:ssa syntyneisiin. EU:n ulkopuolella syntyneiden (20–64-vuotiaat) työllisyysaste jatkoi vuonna 2022 nousuaan 65,9 prosenttiin (työllisyyden parannuttua 10,3 % vuonna 2022), mutta se on edelleen 9,8 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin EU:ssa syntyneillä.⁵⁴ EU:n ulkopuolella syntyneiden (15–74-vuotiaat) työttömyysaste laski viime vuosikymmenen aikana merkittävästi ja oli 11,4 prosenttia vuonna 2022. Esteitä, joita EU:n ulkopuolella syntyneet kohtaavat työmarkkinoille integroitumisessa, ovat muun muassa virallisen pätevyyden tunnustamatta jättäminen sekä kielelliset esteet⁵⁵. Näistä viimeksi mainittu oli suurimpana esteenä työllistymiselle myös Ukrainan sotaa pakenevien erityistapauksessa⁵⁶. Niistä noin 4,2 miljoonasta henkilöstä, jotka olivat rekisteröityneet tilapäistä suojelua koskevan direktiivin nojalla EU:ssa elokuuhun 2023 mennessä, noin 60 prosenttia oli työikäisiä (18–64-vuotiaita) ja noin 33 prosentin arvioidaan työllistyneen tähän mennessä⁵⁷.

1.2 Keskeiset sosiaalipoliittiset kehityssuuntaukset

Kotitalouksien käytettävissä olevat reaali bruttotulot nousivat EU:ssa vuoden 2023 ensimmäisellä ja toisella neljänneksellä vuoden 2022 laskun jälkeen. Kotitalouksien reaalitytulot pääasiassa kasvoivat EU:ssa vuodesta 2020 ja vuoteen 2021, joskin niiden kasvua hidasti covid-19-pandemiaan liittyvien tukitoimenpiteiden asteittainen poistaminen vuoden 2021 toisen neljänneksen ja vuoden 2022 toisen neljänneksen välisenä aikana. Kotitalouksien käytettävissä olevat reaali bruttotulot laskivat vuoden 2022 kolmannella ja viimeisellä neljänneksellä, mikä johtui ennen kaikkea inflaation negatiivisesta vaikutuksesta reaali palkkoihin. Palkkojen ja sosiaalisten tulonsiirtojen asteittainen vakautuminen nosti kotitalouksien tuloja hienoisesti vuoden 2023 ensimmäisellä ja toisella neljänneksellä, mihin myös verotus vaikutti myönteisesti. Vaikka reaalitytulot keskimääräisesti kasvoivat, eri tulotasojen välillä on huomattavia eroja; edelleen korkealla (pohja)inflaatiolla on keskimääräistä suurempi vaikutus pienituloisiin ja joihinkin keskituloisiin kotitalouksiin, jotka käyttävät suuremman osan menoistaan elintarvikkeisiin.

⁵⁴ Tässä kohdassa esitetyt Eurostatin tiedot: [[lfsa_ergacob](#)], [[lfsa_argacob](#)] ja [[lfsa_urgacob](#)].

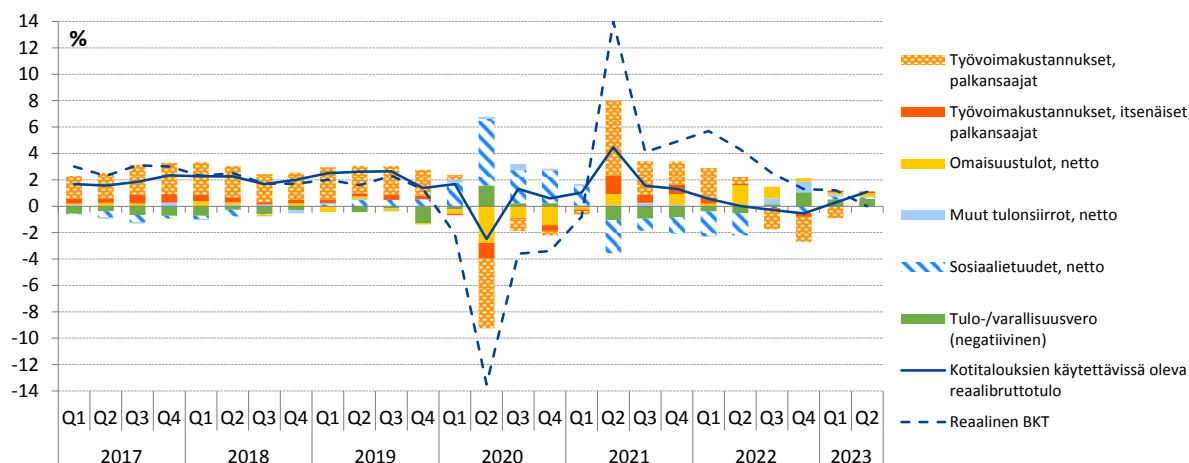
⁵⁵ Eurostat, työvoimatutkimus, [moduuli 2021](#).

⁵⁶ Eurofound, [Barriers to employment of displaced Ukrainians](#), 2023.

⁵⁷ Euroopan komissio, [European Economic Forecast, Autumn 2023](#), Institutional Paper 258, marraskuu 2023.

Kaavio 1.2.1: Kotitalouksien yhteenlaskettujen reaalityulojen kasvu

Kotitalouksien käytettävissä olevan reaalitybruttotulon kasvu ja sen tärkeimmät osatekijät sekä reaalityn BKT:n kasvu (EU27-maat, neljännesvuosittaiset kasvuluuvut)

Huomautukset: EMPL-pääosaston laskelmat. Kotitalouksien käytettävissä olevat nimelliset bruttotulot defloitiin käyttämällä kotitalouksien kulutusmenojen hintaindeksiä. EU:n kotitalouksien käytettävissä olevien reaalitybruttotulojen kasvuaste arvioidaan jäsenvaltioiden arvojen painotettuna keskiarvona niiden jäsenvaltioiden osalta, joista on saatavilla neljännesvuosittaiset tiedot ESA2010:n perusteella (95 % EU:n kotitalouksien käytettävissä olevista bruttotuloista).

Lähde: Eurostat, kansantalouden tilinpito [[nasq_10_nf_tr](#) ja [namq_10_gdp](#)]. Ei kausitasoitettu.

Tuloerot pienenivät EU:ssa covid-19-pandemiasta ja korkeista elinkustannuksista huolimatta.

Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde ($S80/S20$) laski 4,74:ään vuonna 2022 (vuoden 2021 tulot) oltuaan edellisvuonna 4,99 (vuoden 2020 tulot). Seuraavana vuonna (vuoden 2022 tulot) sen odotetaan pysyvän vakaana.⁵⁸ Tämä on tulosta EU:n ja jäsenvaltioiden tasolla toteutetuista määrätietoisista poliittisista toimista, joilla puututtiin pandemian kielteisiin sosiaalisiin seurauksiin ja ehkäistiin niitä ja joita toteutettiin myöhemmin tulojen suojelemiseksi energian hintojen jyrkältä nousulta ja sitä seuranneilta laajemmilta inflaatiopaineilta. Koska inflaatio yleensä vaikuttaa tuloihin regressiivisesti sen vuoksi, että pienituloiset kotitaloudet joutuvat käyttämään suhteellisesti enemmän menoistaan energian ja elintarvikkeiden kaltaisiin välttämättömyyksiin, tulotukitoimenpiteet ja sosiaalitytuuksien ja verojen mukautukset – kohdennettuina heikossa asemassa oleviin – ehkäisivät osaltaan tuloerojen (ja köyhyysriskien) kasvua jäsenvaltioissa.

⁵⁸ Eurostat [[tessi180](#)] ja [alustavien arvioiden kokeelliset tulokset](#) (tulovuosi 2022).

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten osuus EU:ssa pysyi jokseenkin vakaana.

Vuonna 2022 köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (AROPE) oli unionissa 21,6 prosenttia (21,7 % vuonna 2021 ja 21,6 % vuonna 2020). Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien osuus on pysynyt pitkälti vakaana kolme viime vuotta, joita ovat leimanneet pandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan sekä korkeat energia- ja elinkustannukset, kun se oli ensin yleisesti ottaen supistunut viime vuosikymmenen aikana. Osuuden pysyminen vakaana viime aikoina on merkillepantavaa, kun muistetaan, että vuosien 2008 ja 2009 talous- ja finanssikriisin jälkeen se kasvoi jyrkästi⁵⁹. AROPE-kokonaisasteen mukaisesti myös sen kolmen alakomponentin yhteenlasketut arvot pysyivät pitkälti vakaina vuonna 2022⁶⁰. Köyhyysriskiaste laski 0,3 prosenttiyksikköä ja oli 16,5 prosenttia (vuoden 2021 tulot). Lisäksi Eurostatin alustavien arvioiden (vuoden 2022 tulot EU:ssa) mukaan köyhyysriskiaste on edelleen yleisesti ottaen samalla tasolla. Vakavasta aineellisesta ja sosiaalisesta puutteesta kärsivien osuus sitä vastoin kasvoi 0,4 prosenttiyksiköllä vuonna 2022 ja oli 6,7 prosenttia. Myönteisen työmarkkinakehityksen seurauksena vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden osuus pieneni 0,7 prosenttiyksikköä 8,3 prosenttiin vuonna 2022 (vuoden 2021 työllisyyden perusteella) (ks. jakso 2.4).

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten osuus kasvoi EU:ssa hieman vuonna 2022 ja oli suurempi kuin koko väestössä. Vuonna 2022 köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten osuus kasvoi 0,3 prosenttiyksikköä 24,7 prosenttiin (koko väestössä 21,6 %).⁶¹ Vaikka tämä osuus on edelleen pienempi kuin vuonna 2015, jolloin se oli 27,4 prosenttia, se on kasvanut EU:ssa hieman mutta tasaisesti vuodesta 2020 lähtien. Köyhyysriskiaste pysyi jokseenkin vakaana (–0,2 prosenttiyksikköä eli 19,3 %) vuonna 2022 (vuoden 2021 tulojen perusteella), kun taas vakavassa aineellisessa ja sosiaalisessa puutteessa elävien lasten osuus kasvoi 0,9 prosenttiyksikköä ja oli 8,4 prosenttia. Lisäksi vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien lasten osuus pieneni 0,7 prosenttiyksikköä 7,6 prosenttiin vuonna 2022 (vuoden 2021 työllisyyden perusteella).

⁵⁹ Eurostat [[ilc_pecs01](#)]. Seuratakseen kehitystä EU:ssa pidemmällä aikavälillä, myös köyhyyden vähentämistä vuoteen 2030 mennessä koskevan EU:n tavoitteen edistymistä, Eurostat laati katkoksettoman sarjan, josta on poistettu Saksan tiedoissa vuonna 2020 ollut merkittävä katkos. Erikseen julkaistussa katkoksettomassa sarjassa (ks. edellä oleva linkki) on käytetty Saksan ja EU-27:n osalta vuoden 2019 arvioituja arvoja.

⁶⁰ Tässä kohdassa esitetyt Eurostatin tiedot: [[tessi010](#)], [[tepsr_lm420](#)] ja [[tepsr_lm430](#)].

⁶¹ Tässä kohdassa esitetyt Eurostatin tiedot: [[tepsr_lm412](#)], [[tepsr_spi110](#)], [[tepsr_spi120](#)] ja [[tepsr_spi130](#)].

Työssäkäyvien köyhyys kääntyi jälleen laskuun lisääntytyään hieman vuonna 2021, mutta se on edelleen haaste. Köyhyysvaarassa olevien työssäkäyvien osuus EU:ssa pieneni 0,4 prosenttiyksikköä 8,5 prosenttiin vuonna 2022 (vuoden 2021 tulot), eli se oli vain hieman pienempi kuin kymmenen vuotta sitten (8,9 % vuonna 2012).⁶² Tietyillä työntekijäryhmillä on edelleen suurempi köyhyysriski kuin toisilla. Tällaisia ryhmiä ovat erityisesti matalasti koulutetut (18,4 %), osa-aikatyötä tekevät (13,5 %), määräaikaisissa työsuhteissa olevat (12,2 %), EU:n ulkopuolella syntyneet (20 %) ja EU:n ulkopuolisten maiden kansalaiset (24,3 %).

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ikääntyneiden (yli 65-vuotiaiden) henkilöiden osuus on jatkanut kasvuaan vuodesta 2015 lähtien. Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ikääntyneiden osuus EU:ssa kasvoi 0,7 prosenttiyksikköä vuodesta 2021 ja oli 20,2 prosenttia vuonna 2022.⁶³ Vaikka köyhyysriskiaste pysyi vuonna 2022 (vuoden 2021 tulot) koko väestön osalta vakaana, ikääntyneiden keskuudessa se nousi hieman, 17,3 prosenttiin. Sen sijaan vakavassa aineellisessa ja sosiaalisessa puutteessa elävien ikääntyneiden osuus pysyi vuonna 2022 suurin piirtein vakaana, 5,5 prosentissa.

Haavoittuvassa asemassa olevilla väestöryhmillä on yleensä huomattavasti suurempi köyhyys- ja syrjäytymisriski kuin koko väestöllä. Vammaisten henkilöiden ja EU:n ulkopuolella syntyneiden köyhyysriskiaste laski hieman vuonna 2022 mutta oli koko väestöön verrattuna edelleen hyvin korkea (vammaisilla henkilöillä 28,8 %, EU:n ulkopuolella syntyneillä 39,8 % ja koko väestöllä 21,6 %).⁶⁴ Myös romaneilla on yleensä huomattavasti muita suurempi köyhyysriski (ks. jakso 2.4).⁶⁵

⁶² Tässä kohdassa esitetyt Eurostatin tiedot: [\[tesov110\]](#), [\[ilc_iw04\]](#), [\[ilc_iw07\]](#), [\[ilc_iw05\]](#), [\[ilc_iw16\]](#) ja [\[ilc_iw15\]](#).

⁶³ Tässä kohdassa esitetyt Eurostatin tiedot: [\[tepsr_lm411\]](#), [\[ilc_li02\]](#) ja [\[ilc_mdsc11\]](#).

⁶⁴ Tässä kohdassa esitetyt Eurostatin tiedot: [\[hlth_dpe010\]](#), [\[ilc_peps06n\]](#) ja [\[ilc_peps01n\]](#).

⁶⁵ FRA, [Roma survey 2021](#).

1.3 Vuodeksi 2030 asetettujen EU:n yleistavoitteiden ja kansallisten tavoitteiden edistyminen

Työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden vähentämistä koskevat tavoitteet ohjaavat poliittisia toimia näillä osa-alueilla EU:n tasolla ja jäsenvaltioissa. Kolme EU:n yleistavoitetta vuodeksi 2030 ovat seuraavat: i) työikäisen väestön työllisyysaste on vähintään 78 prosenttia, ii) vähintään 60 prosenttia aikuisista osallistuu vuosittain koulutukseen ja iii) köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten määrää olisi vähennettävä vuoden 2019 tasosta vähintään 15 miljoonalla, josta vähintään viisi miljoonaa lapsia.⁶⁶ Euroopan komissio esitti nämä EU:n yleistavoitteet maaliskuussa 2021 osana sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevaa toimintasuunnitelmaa. Jäsenvaltiot vahvistivat tavoitteet toukokuussa 2021 pidetyssä Porton sosiaalialan huippukokouksessa, ja myöhemmin kesäkuussa 2021 myös Eurooppa-neuvosto vahvisti ne päätelmissään⁶⁷. Komission yksiköiden kanssa käytyjen kahdenvälisten keskustelujen ja työllisyyskomiteassa ja sosiaalisen suojelun komiteassa käytyjen monenvälisten keskustelujen jälkeen kaikki jäsenvaltiot esittivät kansalliset tavoitteensa kyseisillä kolmella osa-alueella. Näistä tavoitteista keskusteltiin TSTK-neuvostossa kesäkuussa 2022 (ks. liite 1). Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa asetettiin myös täydentäviä EU:n tason tavoitteita, jotka koskevat sukupuolten työllisyserojen kaventamista, virallisen varhaiskasvatuksen tarjonnan lisäämistä, NEET-nuorten osuuden pienentämistä, vähintään perustason digitaidot hallitsevien aikuisten osuuden kasvattamista sekä koulunkäynnin varhaisen keskeyttämisen vähentämistä. Useimmat jäsenvaltiot asettivat lisäksi näitä osa-alueita koskevia täydentäviä kansallisia tavoitteita tai lisätavoitteita, mikäli ne pitivät tätä oman maansa olosuhteissa tarpeellisenä kolmen yleistavoitteen edistymisen varmistamiseksi. Tässä jaksossa kuvataan vuodeksi 2030 asetettujen EU:n kolmen yleistavoitteen ja kansallisten tavoitteiden edistymistä tähän mennessä.

EU on edistynyt hyvin vuodeksi 2030 asetetussa työllisyyttä koskevassa yleistavoitteessa kahden viime vuoden aikana keskimäärin vakaasti kasvaneen työllisyyden ansiosta. EU:n työllisyysaste nousi 74,6 prosenttiin vuonna 2022, eli sitä olisi nostettava vielä 3,4 prosenttiyksikköä vuoteen 2030 mennessä, jotta 78 prosentin tavoite saavutetaan. Tämä tarkoittaa, että työllisyyden pitäisi kasvaa keskimäärin 0,5 prosenttia vuodessa, kun otetaan huomioon myös Eurostatin väestöennuste (ks. kaavio 1.3.1). Vertailun vuoksi todetaan, että covid-19-pandemiaa edeltäneinä vuosina 2013–2019 työllisyys kasvoi keskimäärin 1,1 prosenttia vuodessa. Vaikka työllisyyden kasvu voi hidastua työllisyyden parantuessa, edellä esitetyn perusteella unioni näyttää silti olevan tukevasti oikealla uralla kohti vuodeksi 2030 asetettua työllisyystavoitetta.

⁶⁶ Ks. Euroopan komissio, [Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskeva toimintasuunnitelma](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2021.

⁶⁷ Ks. [Porton julistus](#) ja 24.–25. kesäkuuta 2021 annetut [neuvoston päätelmät](#).

Kaikki jäsenvaltiot edistyivät kansallisissa työllisyystavoitteissaan vuoteen 2022 mennessä, mihin myötävaikuttivat covid-19-pandemian jälkeinen elpymiskausi ja hyvä työmarkkinakehitys. Kuten kaaviosta 1.3.2 käy ilmi, työllisyysaste oli kaikissa EU-maissa vuonna 2022 korkeampi kuin vuonna 2020, eli maat ovat edistyneet asettamissaan kansallisissa tavoitteissa.⁶⁸ Valtaosassa jäsenvaltioista kansallisten tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan lisätoimia vuoteen 2030 saakka, kuten kaaviosta 1.3.2 käy ilmi. Viidessä maassa työllisyysaste kuitenkin ylitti vuodeksi 2030 asetetun kansallisen tavoitteen jo vuonna 2022. Nämä maat ovat Viro (+0,6 prosenttiyksikköä yli kansallisen tavoitteen), Alankomaat (+0,4 prosenttiyksikköä), Slovakia ja Ruotsi (molemmat +0,2 prosenttiyksikköä) ja Tanska (+0,1 prosenttiyksikköä), ja lisäksi Irlanti on täsmälleen vuoden 2030 tavoitetasolla. Slovakiaa lukuun ottamatta näiden maiden työllisyysaste ylittää jo nyt vuodeksi 2030 asetetun EU:n tavoitteen, joka on 78 prosenttia; osassa näistä maista – Alankomaissa, Ruotsissa ja Virossa – ero on huomattava, noin 4 prosenttiyksikköä tai enemmänkin. Niistä maista, jotka eivät vuonna 2022 vielä olleet vuodeksi 2030 asetetun kansallisen tavoitteensa tasolla, eniten työllisyysastetta on nostettava Italiassa (8,2 prosenttiyksikköä vuodeksi 2030 asetettuun tavoitteeseen verrattuna) ja seuraavaksi eniten Belgiassa (8,1 prosenttiyksikköä), Espanjassa (6,5 prosenttiyksikköä) ja Romaniassa (6,2 prosenttiyksikköä). Yleisesti ottaen suurimmassa osassa jäsenvaltioita työllisyyden kasvuvauhti vuonna 2022 ylitti pandemiaa edeltäneiden vuosien 2013–2019 keskiarvon.⁶⁹ Yhdeksässä jäsenvaltiossa (Kroatia, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekki ja Unkari) työllisyyden kasvu vuonna 2022 jäi kuitenkin edelleen jälkeen kriisiä edeltäneestä keskimääräisestä kasvuvauhdista (ks. kaavio 1.3.3).

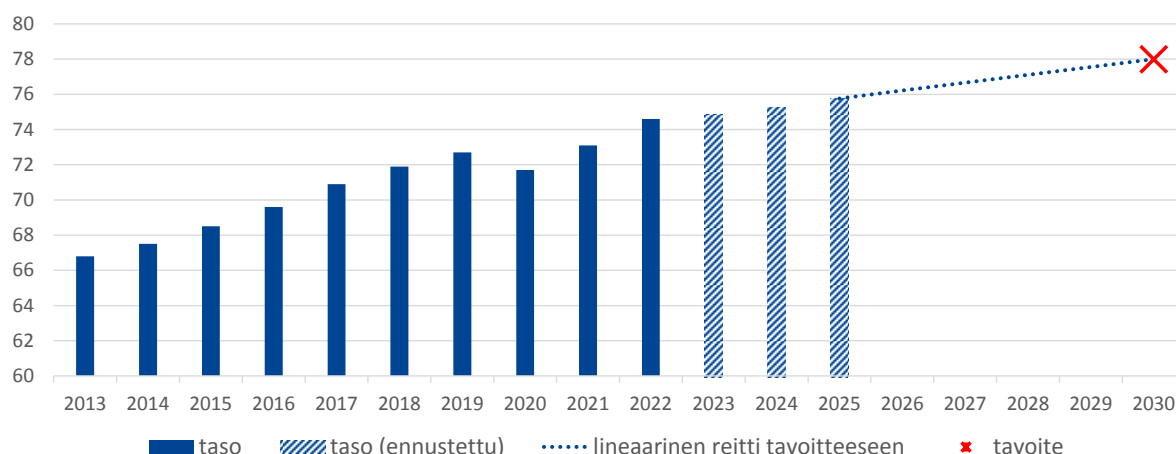
⁶⁸ Työllisyyskomitean indikaattoriryhmä sopi lokakuussa 2022 metodologisesta lähestymistavasta kansallisten työllisyystavoitteiden edistymisen seuraamiseksi eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä. Raportin tämä jakso on laadittu kyseisen menetelmän pohjalta. Ks. työllisyyskomitean [vuoden 2023 vuotuinen työllisyyskehitysraportti](#) ja [työllisyyskehityksen seurantaväline 2023](#).

⁶⁹ Suurimmassa osassa jäsenvaltioista on todettu, että väestön vähenemisen vuoksi kansallisen tavoitteen saavuttamiseksi tarvittava työllisyyden vuotuisen kasvun vähimmäistaso on alhaisempi kuin työllisyyden kasvuvauhti kriisiä edeltäneenä aikana. Ks. työllisyyskomitean vuoden 2023 [vuotuinen työllisyyskehitysraportti](#).

Lisäksi Italiassa, Belgiassa ja Ranskassa työllisyyden vuotuisen kasvun arvioitu vähimmäistaso, joka näiden maiden on saavutettava vuodeksi 2030 asettamiensa kansallisten tavoitteiden saavuttamiseksi, on korkeampi kuin kriisiä edeltänyt kasvuvauhti näissä maissa.⁷⁰ Merkittävässä osassa jäsenvaltioita eniten parantamisen varaa on matalan osaamistason henkilöiden työllisyysasteessa. Tältä osin tärkeässä roolissa ovat muun muassa täydennys- ja uudelleenkoulutus sekä työmarkkinoiden tarpeita vastaavat koulutustoimenpiteet.⁷¹ Myös ikääntyneiden naisten (55–64-vuotiaat) ja nuorten (20–29-vuotiaat) työllisyysasteissa on useissa jäsenvaltioissa reilusti parantamisen varaa.

Kaavio 1.3.1: EU:n työllisyysaste nousi covid-19-kriisin jälkeen merkittävästi

Työllisyysaste EU27-maissa ja siihen liittyvä EU:n yleistavoite vuodeksi 2030 (20–64-vuotiaat, % väestöstä)

• **Huomautus:** Vuosien 2023, 2024 ja 2025 arvot perustuvat komission syksyllä 2023 laatimiin työllisyysennusteisiin sekä Eurostatin väestöennusteissa esitettyihin väestönkasvua ja työikäisen väestön kasvua koskeviin ennusteisiin vuodelta 2023.

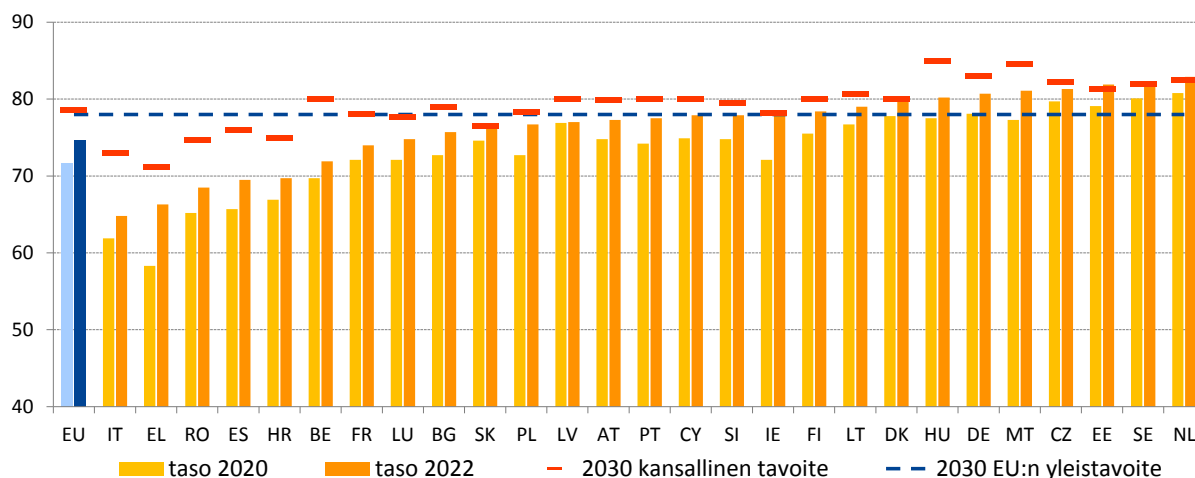
Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], työllisyyden kasvua koskeva ennuste (komission ennuste, syksy 2023) ja [Eurostatin väestöennusteet, Europop 2023](#).

⁷⁰ Osassa jäsenvaltioita työllisyyden kasvun tarvittava vähimmäistaso on negatiivinen, mikä johtuu työikäisen väestön ennustetusta vähenemisestä tai siitä, että maa on jo saavuttanut kansallisen tavoitteensa.

⁷¹ Työllisyyskomitean indikaattoriryhmä sopi joulukuussa 2022 metodologisesta lähestymistavasta, jolla voidaan kuvata tiettyjen väestöryhmien potentiaalia vuodeksi 2030 asetetun työllisyystavoitteen edistymisen seurannan yhteydessä. Raportin tämä jakso pohjaa kyseiseen menetelmään. Ks. työllisyyskomitean [vuoden 2023 vuotuinen työllisyyskehityksraportti](#) ja [työllisyyskehityksen seurantaväline 2023](#).

Kaavio 1.3.2: Jäsenvaltiot edistyivät kansallisissa tavoitteissaan työllisyysasteiden noustessa vuonna 2022

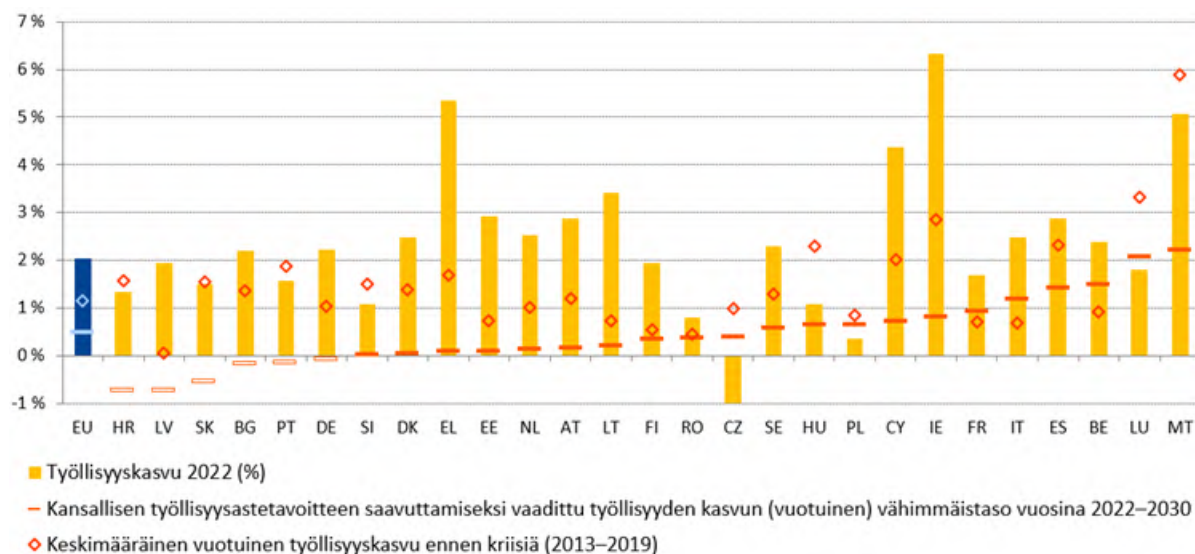
Työllisyysaste (2020 ja 2022, 20–64-vuotiaat, % väestöstä) ja siihen liittyvät kansalliset tavoitteet vuodeksi 2030

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)] ja liitteessä 1 esitetty taulukko kansallisista tavoitteista vuodeksi 2030.

Kaavio 1.3.3: Työllisyyden kasvu vuonna 2022 ylitti vuodeksi 2030 asetetun kansallisen tavoitteen saavuttamiseksi tarvittavan vuotuisen vähimmäiskasvuvauhdin lähes kaikissa jäsenvaltioissa

Työllisyyden kasvu vuonna 2022 verrattuna työllisyyden keskimääräiseen vuotuisen kasvuun vuosina 2013–2019 ja työllisyyden vuotuisen kasvun vähimmäistaso, joka tarvitaan vuodeksi 2030 asetettujen kansallisten työllisyysastetavoitteiden saavuttamiseksi

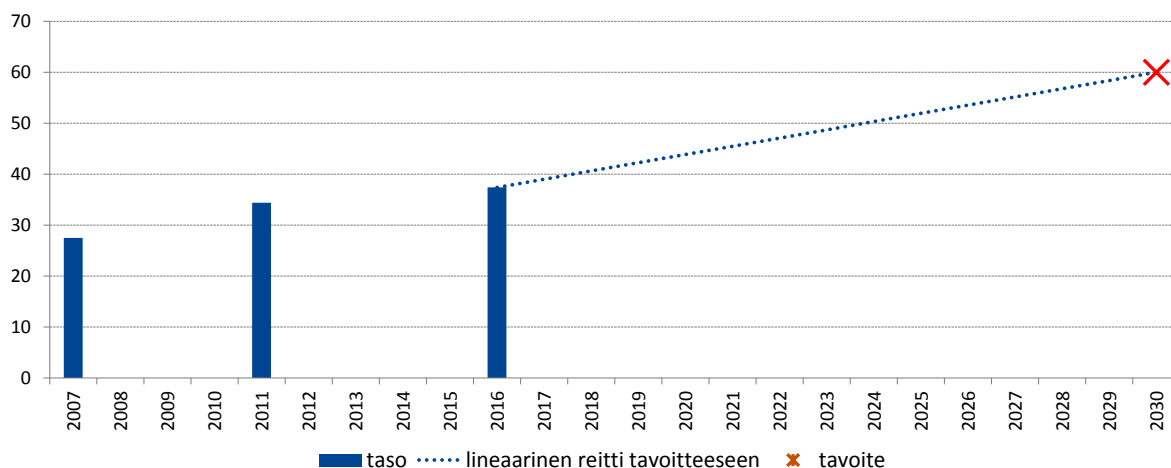
Lähde: Vuoden 2023 vuotuinen työllisyyskehitysraportti_

Vuodeksi 2030 asetetulla aikuiskoulutusta koskevalla EU:n yleistavoitteella edistetään politiikkatoimia, joilla pyritään voimaannuttamaan työntekijöitä ja mukauttamaan työvoimaa muuttuviin osaamistarpeisiin, myös vihreän ja digitaalisen siirtymän ja unionissa vallitsevan merkittävän työvoimapulan ja osaamisvajeen huomioon ottamiseksi. Vuodeksi 2030 asetetun EU:n yleistavoitteen edistymistä mitataan koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana osallistuneiden aikuisten osuudella. Tätä indikaattoria koskevien tietojen on määrä olla vuodesta 2023 alkaen saatavilla työvoimatutkimuksesta joka toinen vuosi⁷².

Aikuiskoulutustutkimukseen perustuvat viimeisimmät tiedot osoittavat osallistumisasteen nousseen EU:ssa vuosina 2007–2016 (viimeisin saatavilla oleva tietokohta; ks. kaavio 1.3.4). EU:n tasolla tarvitaan vielä merkittävää edistystä, jotta vuodeksi 2030 asetettu osaamistavoite saavutetaan ja jotta Eurooppa pysyy kilpailukykyisenä, innovatiivisena ja osallistavana ja menestyy tulevaisuudessa suurissa muutoksissa. Jäsenvaltiot asettivat aikuiskoulutusta koskevat kansalliset tavoitteensa vuodeksi 2030 eri tasoille sen mukaan, miten niiden on edistettävä EU:n yleistavoitetta, ottaen samalla huomioon erilaiset lähtökohdat (ks. kaavio 1.3.5). Työllisyyskomiteassa käynnistetään keskustelu metodologisesta lähestymistavasta aikuiskoulutusta koskevan tavoitteen seuraamiseksi heti, kun työvoimatutkimuksesta saatavat uudet tiedot tulevat saataville.

Kaavio 1.3.4: Aikuisten osallistuminen koulutukseen on lisääntynyt EU:ssa tähän asti, mutta vuodeksi 2030 asetetun EU:n yleistavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan merkittäviä lisätoimia

Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana EU27-maissa ja EU:n yleistavoite vuodelle 2030 (25–64-vuotiaat, %)

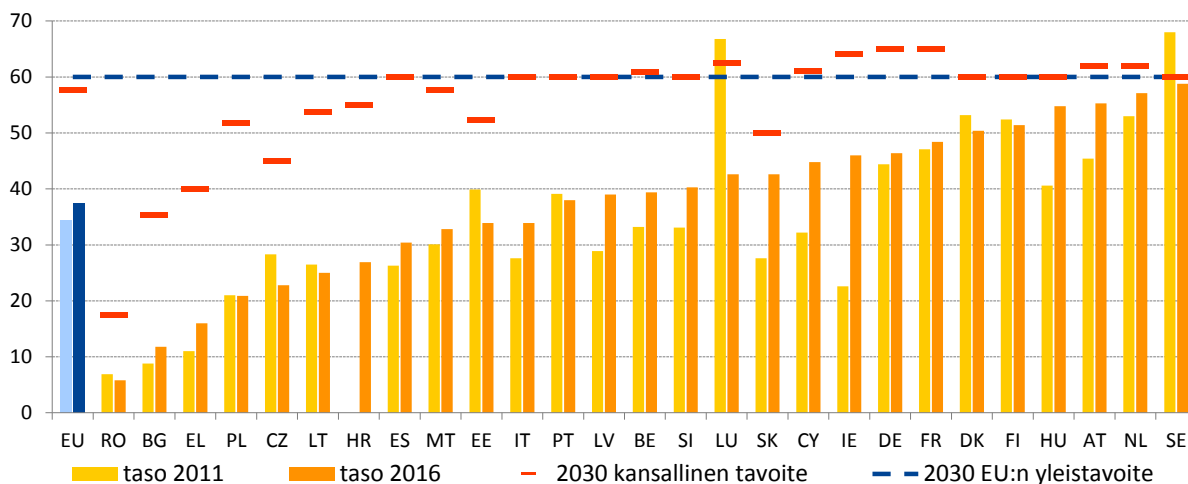

Lähde: Eurostat, [erityinen tietojen poiminta, aikuisten osallistumisaste koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana ilman ohjattua työssäoppimista, aikuiskoulutustutkimus](#).

⁷² Vuosina 2007, 2011 ja 2016 indikaattorin arvo kerättiin aikuiskoulutustutkimuksen (AES) kautta. Vuodesta 2023 alkaen (indikaattorin vuoden 2022 arvot) tietojen on tarkoitus olla saatavilla EU:n työvoimatutkimuksesta. Tämä uusi tietolähde on hyvin yhdenmukainen työmarkkinaindikaattoreiden kanssa, ja siitä tietoja saadaan tiheämmin. Komissio (mukaan lukien Eurostat) analysoi näistä kahdesta tutkimuslähteestä saadut tiedot perusteellisesti korjataakseen mahdolliset ongelmat ja varmistaakseen tietojen laadun ja vertailukelpoisuuden.

Kaavio 1.3.5: Jäsenvaltioiden tasolla tarvitaan yleisesti ottaen merkittäviä toimia aikuiskoulutuksen osalta asetettujen kansallisten tavoitteiden saavuttamiseksi

Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana (2011 ja 2016, 25–64-vuotiaat) ja jäsenvaltioiden kansalliset tavoitteet vuodeksi 2030

- **Huomautus:** Katkos aikasarjassa: IE, LU ja SE vuonna 2016.
- **Lähde:** Eurostat, [erityinen tietojen poiminta, aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana ilman ohjattua työssäoppimista, aikuiskoulutustutkimus](#), ja liitteessä 1 esitetty taulukko kansallisista tavoitteista vuodeksi 2030.

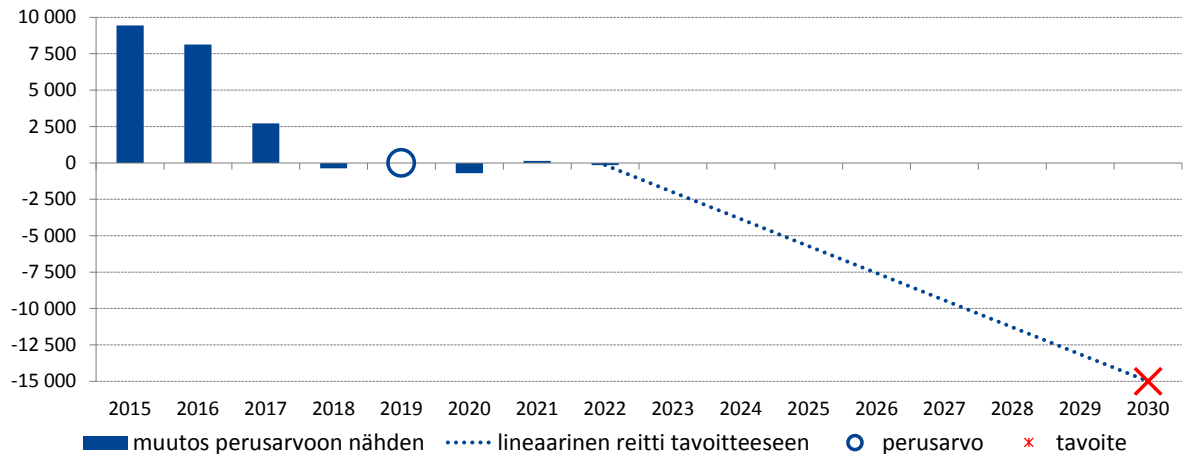
Kolmen viime vuoden ajan vallinneesta haastavasta sosioekonomisesta tilanteesta huolimatta köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten määrä EU:ssa pysyi jokseenkin vakaana, kun se ensin pieneni merkittävästi viime vuosikymmenellä. Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden kokonaismäärä väheni vuonna 2022 vain 279 000 henkilöllä jääden lähelle perus- eli vuoden 2019 tasoa (ks. kaavio 1.3.6). Suuressa osassa jäsenvaltioita kansallisissa tavoitteissa edistytettiin jonkin verran (erityisesti Kreikassa, Puolassa ja Kroatiassa, joissa kaikissa köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste laski 11 %), mutta samaan aikaan useissa muissa jäsenvaltioissa (Ranska, Saksa, Espanja, Itävalta, Suomi, Alankomaat, Slovakia, Ruotsi, Irlanti, Viro, Tanska ja Luxemburg) kehitys oli päinvastaista (ks. kaavio 1.3.7). Ainoastaan Kypros saavutti vuonna 2022 kansallisen tavoitteensa.⁷³ Samaan aikaan köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten määrä EU:ssa kasvoi 899 000:lla vuonna 2022 verrattuna vuoteen 2019. Kehitys oli myönteistä vain 11:ssä (Belgiassa, Bulgariassa, Virossa, Irlannissa, Kreikassa, Kroatiassa, Kyproksessa, Maltassa, Portugalissa, Sloveniassa ja Ruotsissa) niistä 21 jäsenvaltiosta⁷⁴, jotka ovat asettaneet tätä koskevan täydentävän tavoitteen. Tarvitaan merkittäviä lisätoimia ja jatkuvaa seurantaa sen varmistamiseksi, että kansallisella tasolla asetetut tavoitteet saavutetaan, jotta päästään EU:n yleistavoitteeseen vuoteen 2030 mennessä.

⁷³ Sosiaalisen suojelun komitean vuosikertomus 2023.

⁷⁴ Lapsiköyhyyden vähentämistä koskevan tavoitteen ovat asettaneet Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Luxemburg, Malta, Puola, Portugali, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Slovakia, Suomi, Tšekki ja Viro.

Kaavio 1.3.6: Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste on viime vuosina pysynyt jokseenkin vakaana, mikä tarkoittaa, että tarvitaan ponnisteluja sen saattamiseksi laskuun, jotta vuodeksi 2030 asetettu EU:n tavoite voidaan saavuttaa

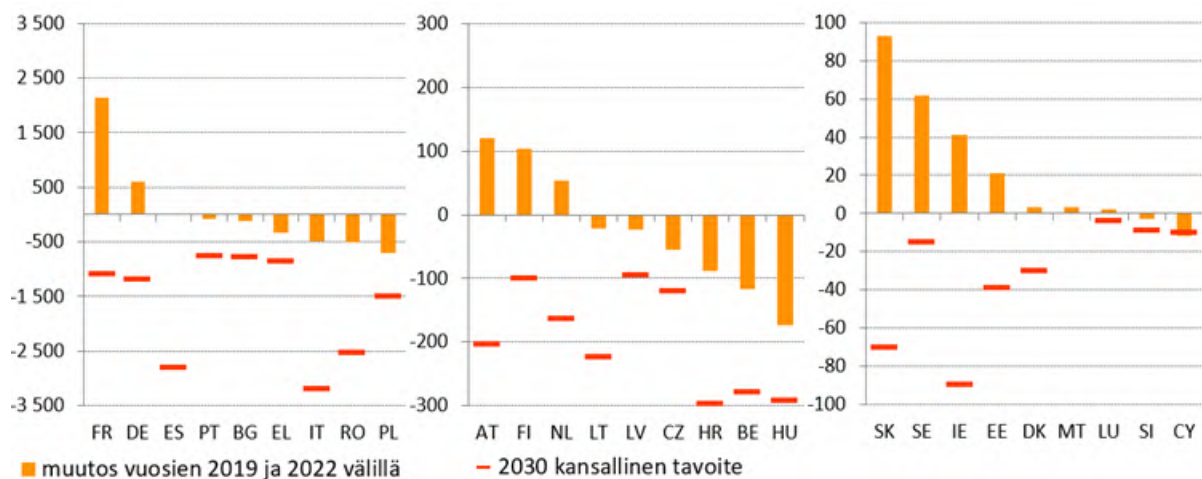
Muutos EU27-maiden köyhyys- ja syrjäytymisriskitasossa ja siihen liittyvä EU:n yleistavoite vuodeksi 2030 (koko väestö, tuhatta henkeä)

Huomautus: Laskelmat perustuvat katkoksettomiin sarjoihin; vuoden 2019 arvo on arvio (ks. alaviite 29 jaksossa 1.2).
Lähde: Eurostat [[ilc_pecs01](#)].

Kaavio 1.3.7: Suurin osa jäsenvaltioista edistyi jonkin verran kansallisissa tavoitteissaan, mutta lisätoimia tarvitaan

Muutokset köyhyys- ja syrjäytymisriskitasoissa vuosina 2019–2022 ja kansalliset tavoitteet vuodeksi 2030 (koko väestö, tuhatta henkeä)

Huomautus: Katkos aikasarjassa vuonna 2020: FR, IE, DK ja LU, vuonna 2021: LU ja vuonna 2022: FR ja LU. Tanskan ja Saksan kansallisena tavoitteena on vähentää erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvien määrää 30 000:lla (Tanska) ja 1,2 miljoonalla (Saksa). Maltan kansallisena tavoitteena on vähentää köyhyys- tai syrjäytymisriskiastetta 3,1 prosenttiyksikköä. Unkarin kansallisena tavoitteena on puolestaan vähentää aineellisessa ja sosiaalisessa puutteessa elävien lapsiperheiden osuutta 13 prosenttiin ja siten köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten määrää 292 000:lla. Saksa ilmaisi kansallisen tavoitteensa käyttäen vertailun viitevuotena vuotta 2020.
Lähde: Eurostat [[ilc_pecs01](#)] ja liitteessä 1 esitetty taulukko kansallisista tavoitteista vuodeksi 2030.

1.4 Tilannekatsaus sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaululla tuetaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin seuranta ja edistetään keskeisten työllisyys-, osaamis- ja sosiaalipoliittisten haasteiden arviointia jäsenvaltioissa ja unionissa. Komissio ehdotti sosiaali-indikaattoreiden tulostaulua nykyisessä muodossaan pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa maaliskuussa 2021, minkä jälkeen siitä keskusteltiin työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa. TSTK-neuvosto hyväksyi sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit 14. kesäkuuta 2021. Kyseessä on tärkein väline, jolla seurataan määrällistä edistymistä pilarin periaatteiden täytäntöönpanossa talouspolitiikan EU-ohjausjakson yhteydessä (ks. tulostaulun pääindikaattoreita koskevat tarkemmat tekniset tiedot liitteessä 2).⁷⁵ Näin ollen sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu on myös perustana sosiaalisen lähentymisen kehyksen piirteiden mukaiselle ensimmäisen vaiheen maa-analyysille, kuten kuvaillaan asiaa koskevassa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa ja siihen pohjautuvissa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisissä viesteissä⁷⁶.

⁷⁵ Tiedot ovat saatavilla Eurostatin verkkosivustolla [jäsenvaltioiden](#) ja [alueellisella](#) tasolla. Alueelliset tiedot ovat saatavilla useimmista jäsenvaltioista ja valittujen indikaattoreiden osalta. Tämänhetkinen sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu kattaa pilarin 20 periaatteesta 18, neljä enemmän kuin edellinen versio, joskaan aikuiskoulutusta koskevan indikaattorin osalta ei ole tällä hetkellä saatavilla tuoreita tietoja. Ne kaksi periaatetta, joita tulostaulu ei vielä kata, ovat 7 ”Tiedot työehdoista ja irtisanotuille annettava suoja” ja 8 ”Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työntekijöiden osallistuminen”. Pääindikaattoreille on asetettu tiukat laatuvaatimukset, ja niiden normatiivisen tulkinnan on myös oltava selkeää (joskaan tulostaulun indikaattoreita ei ole sidottu tiukasti tiettyihin pilarin periaatteisiin). Tähän mennessä ei ole ollut mahdollista löytää tällaisia indikaattoreita edellä mainittuja periaatteita varten, mutta komissio jatkaa asian käsittelyä.

⁷⁶ Ks. [työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean yhteisen työryhmän kertomus ”Introduction of a Social Convergence Framework in the European Semester”](#) ja siihen perustuvat [työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeiset viestit](#).

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit viittaavat keskeisiin haasteisiin EU:n jäsenvaltioissa kolmella alalla: yhdenvertaiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille, oikeudenmukaiset työolot ja -ehdot sekä sosiaalinen suojelu ja osallisuus. Pääindikaattoreita, joiden osalta on eniten kriittisessä tilanteessa tai seurattavassa tilassa olevia jäsenvaltioita, ovat virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset (12 jäsenvaltiota kriittisessä tilanteessa tai seurattavassa tilassa), vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyys (11 jäsenvaltiota), sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen⁷⁷ (11 jäsenvaltiota) ja niiden aikuisten osuus, joilla on vähintään perustason digitaidot (9 jäsenvaltiota) (ks. taulukko 1.4.1). Kriittisessä tilanteessa olevien maiden kokonaismäärä pääindikaattoreiden osalta on viime vuotta vastaavalla tasolla, mutta seurattavassa tilassa olevien tilanteiden kokonaismäärä kasvoi sitä vastoin merkittävästi vuonna 2022: niitä on nyt 60, kun vuonna 2021 niitä oli 49. Ensimmäisen vaiheen maa-analyysi esitetään luvussa 3, mutta siitä kerrotaan tarkemmin ja yhteenveto sen keskeisistä horisontaalisista havainnoista esitetään seuraavassa jaksossa.

⁷⁷ Tämän indikaattorin aikasarjassa on lähes kaikissa jäsenvaltioissa katkos vuonna 2022 menetelmässä tapahtuneen muutoksen vuoksi (muutos toteutettiin aiemmin Viron, Suomen ja Ruotsin osalta), Eurostatin vanhan menetelmän perusteella laskemia (julkaisemattomia) indikaattoreiden arvoja koskeva yleisarviointi vastaa suurin piirtein julkaistujen arvojen arviointia.

Taulukko 1.4.1: Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu: yleiskatsaus jäsenvaltioiden haasteisiin pääindikaattoreiden mukaan

			Parhaiten suoriutuvat	Keskimmääristä paremmat	Hyvät mutta tarpeen seurata	Keskimmääriset	Heikot mutta paranemassa	Seurattavat	Kriittisessä tilanteessa olevat
Yhtäläiset mahdollisuudet	Koulupudokkaiden osuus (% 18–24-vuotiaista)	2022	HR, IE, LT, PL	BE, CY, CZ, LU, NL, PT	EL, SI	AT, FI, FR, LV, SE, SK	BG, IT	DK, EE, MT	DE, ES, HU, RO
	Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot (% 16–74-vuotiaista)	2021	DK, FI, IE, NL	AT, ES, HR, LU, SE		BE, CZ, EE, EL, FR, LV, MT, PT, SK		CY, DE, HU, IT, LT, SI	BG, PL, RO
	NEET-nuorten osuus (% kaikista 15–29-vuotiaista)	2022	MT, SE	AT, DE, DK, IE, LU, PL, PT	NL, SI	BE, EE, FR, HU, LT, LV, SK	BG, IT	CZ, ES, FI, HR	CY, EL, RO
	Sukupuolten työllisyysero (prosenttiyksikköä)	2022	EE, FI, LT, LV	DK, FR, LU, PT	SE	AT, BE, BG, DE, ES, HR, HU, NL, SI, SK	MT, RO	CY, IE, PL	CZ, EL, IT
	Tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde (S80/S20)	2022	BE, CZ, SI, SK	DE, DK, FI, HU, IE, NL, PL, PT		AT, CY, FR, HR, LU, MT	EL, ES, RO	EE, IT, SE	BG, LT, LV
Oikeudenmukaiset työlöt	Työllisyysaste (% 20–64-vuotiaista)	2022	CZ, EE, NL, SE	BG, DE, DK, HU, IE, LT, MT		AT, CY, FI, FR, LU, LV, PL, PT, SI, SK	EL	BE	ES, HR, IT, RO
	Työttömyysaste (% 15–74-vuotiaista työvoimasta)	2022	CZ, DE, MT, PL	AT, BG, DK, HU, IE, NL, SI		BE, CY, EE, FI, HR, LT, LU, LV, PT, RO, SK	EL, ES, IT	FR, SE	
	Pitkäaikaistyöttömyysaste (% 15–74-vuotiaista työvoimasta)	2022	DK	AT, CZ, DE, EE, HU, IE, LU, NL, PL	MT	BE, BG, CY, FI, FR, HR, LT, LV, PT, SE, SI	EL, ES, IT	RO	SK
	Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) kasvu (2008=100)	2022	HU, MT, PL	HR	EE, LT	DE, DK, FI, FR, LU, LV, NL, PT, SE, SI, SK	AT	BE, CY, CZ	EL, ES, IT
Sosiaalinen suojelu ja osallisuus	Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% kokonaisväestöstä)	2022	CZ, SI	AT, CY, DK, LU, NL, PL, PT, SK	FI	BE, DE, HR, HU, IE, MT	EL, ES	EE, FR, IT, LT, SE	BG, LV, RO
	Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% 0–17-vuotiaista)	2022	CZ, DK, FI, NL, SI	CY, EE, HR, HU, LU, PL		AT, BE, DE, IE, LT, LV, MT, PT, SE	EL	FR, IT, SK	BG, ES, RO
	Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (köyhyyseriskiasteen vähennys prosentteina)	2022	BE, DK, IE	AT, CZ, DE, FR, PL, SE	FI	CY, LT, LU, NL	LV, PT	BG, EE, ES, HU, IT, MT, SI, SK	EL, HR, RO
	Vammaisten ja vammattomien työllisyysero (prosenttiyksikköä)	2022	DK, ES, IT, LU, PT	DE, FI, SI		AT, CY, CZ, EL, FR, LV, NL, SK		BG, EE, MT, PL, RO, SE	BE, HR, HU, IE, LT
	Kohtuuton asumismenorasitus (% koko väestöstä)	2022	CY, SK	EE, HR, IE, LT, MT, PT, SI		AT, BE, CZ, ES, FI, IT, LV, NL, PL, RO, SE	EL	DE, HU	BG, DK, LU
	Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset (% alle 3-vuotiaista)	2022	DK, FR, NL, SE	BE, EE, MT, PT, SI	ES, LU	EL, FI, IT, LV		AT, BG, CY, DE, HR, IE, LT, PL	CZ, HU, RO, SK
	Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet (% yli 16-vuotiaista)	2022	CY	AT, BE, BG, CZ, DE, ES, HR, LU, MT, NL, SI		DK, FR, HU, IE, IT, LT, PL, PT, SE, SK		RO	EE, EL, FI, LV

Huomautus: Tiedot päivitetty lokakuussa 2023. Koska indikaattorin ”Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot” määritelmää muutettiin merkittävästi vuonna 2021, vuoden 2019 vastaavaa arvoa ei ole saatavilla, minkä vuoksi tämän indikaattorin analyysi perustuu poikkeuksellisesti vain vuoden 2021 tasoihin (kaikkien jäsenvaltioiden ja myös EU:n keskiarvon oletetaan pysyneen ennallaan). Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvusta henkeä kohti ei ole saatavilla tietoja Irlannin, Bulgarian ja Romanian osalta. Katkot aikasarjoissa ja muut merkitykselliset seikat ilmoitetaan liitteissä 3 ja 4.

1.5 Sosiaalista lähentymistä koskevan maakohtaisen analyysin ensimmäisen vaiheen keskeiset horisontaaliset havainnot

Ensimmäisen vaiheen maa-analyysissä tarkastellaan kunkin jäsenvaltion työmarkkinoihin ja osaamiseen liittyvää sekä sosiaalipoliittista kehitystä, jotta voidaan tunnistaa sellaiset mahdolliset ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä uhkaavat riskit, jotka edellyttävät perusteellisempaa analyysia toisessa vaiheessa. TSTK-neuvostossa käytiin kesäkuussa 2023 keskusteluja sosiaalisen lähentymisen kehyksestä ja työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisistä viesteistä niiden tätä varten perustetun yhteisen työryhmän lokakuusta 2022 toukokuuhun 2023 tekemän työn⁷⁸ pohjalta. TSTK-neuvostossa käytyjen keskustelujen myötä tähän komission ehdottamaan yhteisen työllisyysraportin vuoden 2024 versioon on sisällytetty vahvempi maakohtainen painotus. Maakohtaisella analyysillä vahvistetaan SEUT-sopimuksen 148 artiklan mukaista työllisyyden, osaamisen ja sosiaalipoliitiikan seuranta eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä. Sen avulla pannaan täytäntöön pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa ja Portossa pidetyssä sosiaalialan huippukokouksessa tehdyt sitoumukset, jotka koskevat Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden tehokkaampaa täytäntöönpanoa. Sosiaalisen lähentymisen kehyksen piirteissä, jotka on kuvailtu asiaa koskevassa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa ja siihen perustuvissa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisissä viesteissä⁷⁸, esitetään kaksivaiheinen analyysi, jonka avulla voidaan arvioida ylöspäin suuntautuvan sosiaalisen lähentymisen haasteita jäsenvaltioissa. Ensimmäinen vaihe perustuu pääasiassa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreihin, ja siinä yksilöidään mahdollisia riskejä, jotka voivat haitata ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä. Sosiaalisen lähentymisen *tosiasiallisten haasteiden* toteamiseksi ja näiden haasteiden keskeisten syiden määrittämiseksi suoritetaan laajemman määrällisen ja laadullisen näytön pohjalta toisen vaiheen analyysi, jossa tarkastellaan myös edistymistä vuodeksi 2030 asetetuissa kansallisissa tavoitteissa (menetelmästä kerrotaan tarkemmin tämän jakson lopussa olevassa laatikossa). Jatkoanalyysissä myös kuvataan toimenpiteitä, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet haasteisiin vastaamiseksi. Tässä jaksossa esitetään yhteenveto sosiaalisen lähentymisen kehyksen ensimmäisen vaiheen maa-analyysin keskeisistä horisontaalisista havainnoista sekä yksilöidään ne maat, joiden osalta tarvitaan tarkempi toisen vaiheen analyysi. Keskeiset havainnot perustuvat raportin 3 luvussa esitettyyn ensimmäisen vaiheen maa-analyysiin.

⁷⁸ Ks. [työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean yhteisen työryhmän kertomus ”Introduction of a Social Convergence Framework in the European Semester”](#) ja siihen perustuvat [työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeiset viestit](#).

Kaiken kaikkiaan sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun tarkastelu ensimmäisen vaiheen maakohtaisessa analyysissä osoittaa työmarkkinoiden suoriutuneen hyvin kaikissa jäsenvaltioissa, joskin tiettyjen väestöryhmien osalta esiintyy edelleen haasteita ja osaamiseen sekä sosiaalipolitiikkaan liittyy useita riskejä, joita on syytä tarkastella tarkemmin. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreihin sovelletaan yhteisessä työllisyysraportissa käytettyä liikennevalomenetelmää, jonka avulla voidaan tunnistaa Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanon kannalta erityisen merkitykselliset haasteet (ks. jakso 1.4). Tarkastelemalla sosiaalisen tulostaulun indikaattoreiden paljastamia signaaleja maakohtaisina kokonaisuuksina jäljempänä esitetyn menetelmän mukaisesti (ks. tämän jakson lopussa oleva laatikko) voidaan arvioida Euroopan unionissa ja jäsenvaltioissa esiintyviä mahdollisia riskejä, jotka voivat haitata ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä. Seuraavassa esitetään horisontaalinen yhteenveto keskeisistä horisontaalisista havainnoista (ks. myös taulukko 1.4.1 ja kaavio 1.5.1):

- **Jäsenvaltiot, joiden työmarkkinoiden yleinen lähtötilanne oli työllisyyden, työttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden osalta heikompi, paransivat tulostaan muita enemmän vuonna 2022, mikä viittaa lähentymiseen näiden ulottuvuuksien osalta** (ks. jaksossa 2.1.1 olevat kaaviot 2.1.1 ja 2.1.5). Kaikki väestöryhmät eivät kuitenkaan ole samassa tilanteessa. Useiden jäsenvaltioiden tila on yhteisen työllisyysraportin sovitun menetelmän perusteella kriittinen (punainen) tai seurattava (oranssi) vammaisten ja vammattomien työllisyyseron (11 jäsenvaltiota) ja sukupuolten työllisyyseron (kuusi jäsenvaltiota) osalta, eikä niissä ole havaittavissa ylöspäin suuntautuvaa lähentymiskehitystä (ks. jaksossa 2.2.1 olevissa kaavioissa 2.2.15 ja 2.2.11 esitetty näyttö), vaikka EU:n tasolla suuntaus on myönteinen (ks. kaavio 1.5.1). Sitä vastoin NEET-nuorten osuudessa on nähtävillä yleistä parantumista ja lähentymiskehitystä EU-maissa (ks. jaksossa 2.2.1 olevassa kaaviossa 2.2.9 esitetty näyttö), joskin osuus on edelleen huolestuttavan suuri (tämän indikaattorin osalta seitsemän jäsenvaltion tila on kriittinen tai seurattava). Samaan aikaan kotitalouksien käytettävissä olevien reaalisten bruttotulojen kasvu henkeä kohti pysähtyi vuonna 2022 ensimmäistä kertaa vuoden 2013 jälkeen, mikä heijastaa korkeaa inflaatiota. Inflaatio on monissa maissa kasvanut palkkoja nopeammin, minkä seurauksena kuusi jäsenvaltiota on tämän indikaattorin osalta kriittisessä tai seurattavassa tilassa.

- **Viimeaikaisesta myönteisestä kehityksestä huolimatta osaamiseen liittyy edelleen ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä uhkaavia riskejä, jotka voivat pahentaa työllistettävyyshaasteita ja lisätä eriarvoisuutta, ellei poliittisia toimia lisätä merkittävästi.** Tämä on entistäkin kiireellisempää, kun otetaan huomioon unionin huomattava osaamisvaje ja työvoimapula, jotka synnyttävät pullonkauloja innovoinnille ja kasvulle, myös vihreää ja digitaalista siirtymää silmällä pitäen. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus on useimmissa jäsenvaltioissa supistumassa, mutta parantamisen varaa on yhä, sillä seitsemän jäsenvaltion tila on edelleen kriittinen tai seurattava eikä ylöspäin suuntautuvaa lähentymistä ole havaittavissa (ks. jaksossa 2.2.1 olevassa kaaviossa 2.2.2 esitetty näyttö). Koulunkäynnin varhaisen keskeyttämisen vähentäminen on digitaalisen ja vihreän siirtymän, kilpailukyvyn ja kasvun sekä väestörakenteen muutoksen kannalta edelleen keskeisen tärkeässä roolissa, jotta voidaan muodostaa työvoima, jolla on kaikki tarvittavat taidot sopeutumiseen ja edellytykset jatkuvaan oppimiseen koko elämän ajan. Vain pienellä osalla aikuisista on vähintään perustason digitaidot, ja yhdeksän jäsenvaltiota on tämän osalta kriittisessä tai seurattavassa tilassa. Tällä hetkellä vain hieman yli puolella EU:n aikuisväestöstä on vähintään perustason digitaidot, vaikka jo lähes 90 prosenttia työpaikoista edellyttää tällaisia taitoja. Tämä osoittaa, kuinka merkittävä haaste koko koulutuskentällä aina varhaiskasvatuksesta elinikäiseen oppimiseen on ratkaistavana, jotta varmistetaan, että EU:n työvoima pystyy sopeutumaan työmarkkinoiden muuttuviin osaamistarpeisiin. Samaan aikaan useimmissa jäsenvaltioissa virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus jopa pieneni, ja maiden välillä on edelleen merkittäviä eroja. 12 jäsenvaltiota on tämän ulottuvuuden osalta edelleen kriittisessä tai seurattavassa tilassa, eikä niissä ole havaittavissa merkkejä ylöspäin suuntautuvasta lähentymisestä (ks. jaksossa 2.2.1 olevassa kaaviossa 2.2.12 esitetty näyttö).

- **Sosiaaliset tulokset ovat lukuisista kriiseistä huolimatta yleisesti ottaen pysyneet vakaina. Korkeiden elinkustannusten ja niihin liittyvien, ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä uhkaavien riskien vuoksi sosiaalista tilannetta on kuitenkin seurattava tiiviisti, myös sosiaalisen suojelun järjestelmien toimivuuden osalta.**

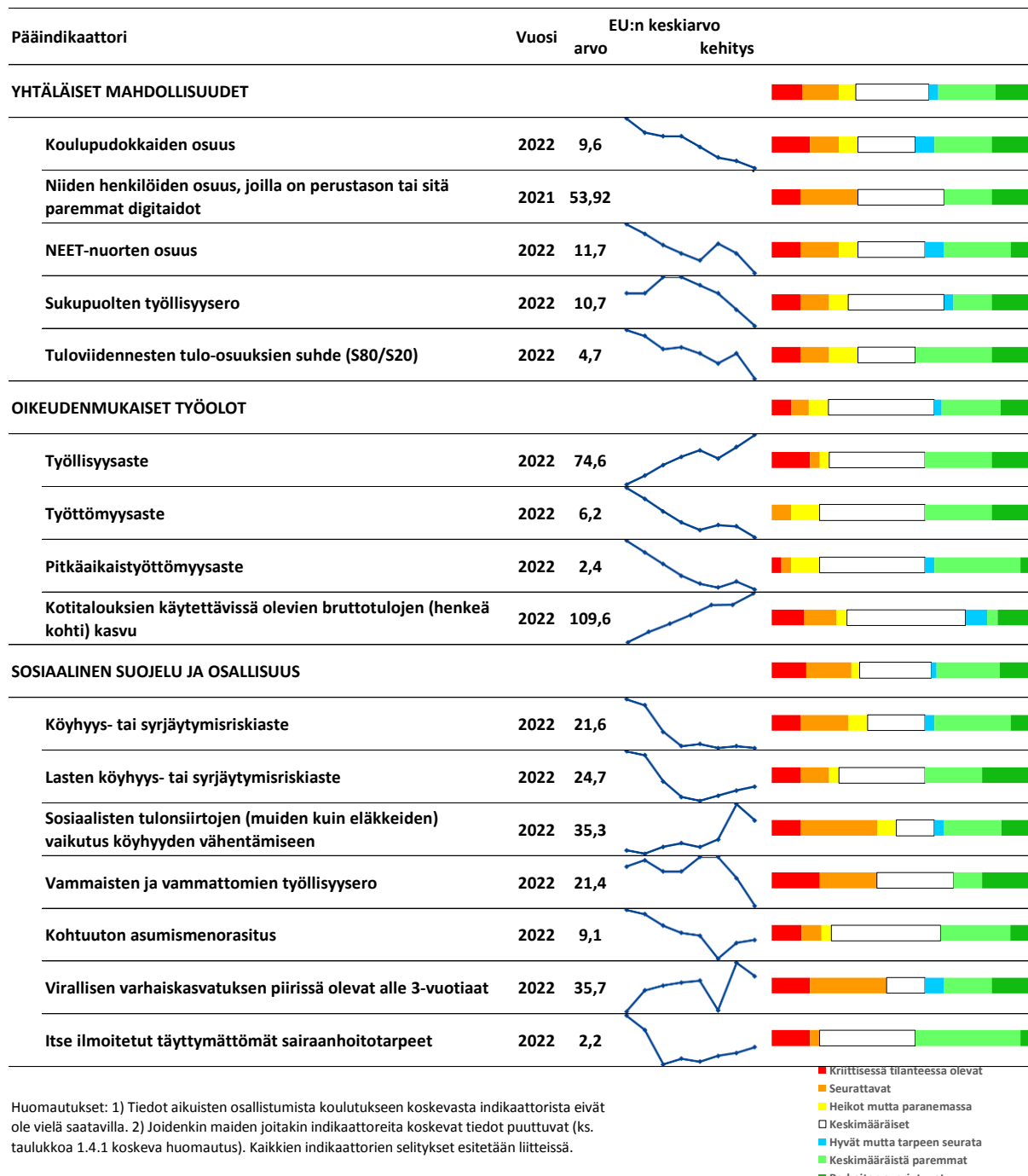
Työpaikkojen ja tulojen suojelemiseksi toteutetuilla kansallisilla ja EU:n toimenpiteillä onnistuttiin yleisesti ottaen pitämään köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten osuus suhteellisen vakaana covid-19-kriisin aikana. Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien osuuden todettiin pysyneen suurin piirtein vakaana myös viimeaikaisen elinkustannusten nousun yhteydessä. Ylöspäin suuntautuvasta lähentymisestä on joitakin merkkejä, mutta kahdeksassa jäsenvaltiossa AROPE-aste oli vuonna 2022 kuitenkin kriittinen tai seurattava (ks. jaksossa 2.4.1 olevassa kaaviossa 2.4.2 esitetty näyttö). Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten osuudessa ei sen sijaan havaittu selkeitä merkkejä ylöspäin suuntautuvasta lähentymisestä. Tämän osuuden osalta kuusi maata oli vuonna 2022 kriittisessä tai seurattavassa tilassa (ks. jaksossa 2.4.1 olevassa kaaviossa 2.4.4 esitetty näyttö), mikä voi vaikuttaa kielteisesti unionin pidemmän aikavälin sosioekonomiseen tilanteeseen. Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutukset köyhyyden vähentämiseen vähentyivät useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2022 (vuoden 2021 tulot), minkä seurauksena hyvin suuri määrä jäsenvaltioita (11 jäsenvaltiota) on kriittisessä tai seurattavassa tilassa. Tämä johtuu osittain covid-19-pandemian sosiaalisten seurausten vuoksi käyttöön otettujen poikkeuksellisten tukitoimenpiteiden asteittaisesta lakkauttamisesta. Myös kohtuuton asumismenorasitus ja itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet ovat viime aikoina yleistyneet – viisi jäsenvaltiota oli vuonna 2022 kriittisessä tai seurattavassa tilassa molempien näiden indikaattoreiden osalta, ja nähtävillä oli selviä merkkejä EU-maiden välisten erojen kasvamisesta (ks. jaksossa 2.4.1 olevissa kaavioissa 2.4.11 ja 2.4.13 esitetty näyttö).

Tämän raportin luvussa 3 yksilöidään seitsemän jäsenvaltiota, joiden osalta on tarpeen tehdä perusteellisempi toisen vaiheen analyysi sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden paljastamien haasteiden vuoksi. Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa ja siihen perustuvissa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisissä viesteissä⁷⁸ kuvaillun sosiaalisen lähentymisen kehyksen menetelmän (ks. tekstilaatikko tämän jakson lopussa) perusteella näihin jäsenvaltioihin kohdistuu mahdollisia riskejä, jotka uhkaavat ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä. Kyseiset seitsemän jäsenvaltiota ovat Bulgaria, Espanja, Italia, Liettua, Romania, Unkari ja Viro. Kaikissa näissä maissa havaittiin mahdollisia ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä uhkaavia riskejä, jotka liittyvät haastaviin tilanteisiin suhteellisen monella politiikanalalla. Liettuan osalta tärkeä merkillepantava seikka oli myös ajan mittaan tapahtunut heikkeneminen muutamilla politiikanaloilla (tämä heikkeneminen otettiin huomioon analyysissä). Suurin osa edellä mainituissa jäsenvaltioissa havaituista ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä uhkaavista riskeistä liittyy seuraaviin indikaattoreihin: vähintään perustason digitaidot hallitsevien henkilöiden osuus väestöstä, vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero, sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutukset köyhyyden vähentämiseen ja köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste. Seuraavaksi eniten riskejä liittyy indikaattoreihin, jotka mittaavat virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuutta, koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuutta, tuloviidennesten tulo-osuuksien suhdetta ja lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiastetta.

Komission yksiköt suorittavat edellä lueteltujen seitsemän jäsenvaltion osalta perusteellisemman toisen vaiheen analyysin.

Kaavio 1.5.1: Yleiskatsaus työllisyys-, osaamis- ja sosiaalipoliittisiin kehityssuuntauksiin ja haasteisiin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden mukaan

EU:n keskiarvo, kehityssuunnaukset ja yhteisessä työllisyysraportissa käytettyihin eri luokkiin jaoteltujen jäsenvaltioiden osuus kaikista jäsenvaltioista kunkin pääindikaattorin osalta ja myös yhteensä pilarin kolmen luvun osalta

Metodologinen lähestymistapa mahdollisten ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä uhkaavien riskien tunnistamiseksi sosiaalista lähentymistä koskevassa ensimmäisen vaiheen maakohtaisessa analyysissä

Maakohtaisessa analyysissä on käytetty jäsenvaltioiden kanssa viime vuosina kehitettyjä välineitä, jotka perustuvat erityisesti sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun sekä yhteisessä työllisyysraportissa käytettävään nk. liikennevalomenetelmään. Tämän välinekokonaisuuden avulla voidaan tunnistaa mahdollisia riskejä, jotka uhkaavat ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä jäsenvaltioissa⁷⁹. Ensimmäisen vaiheen maa-analyysi perustuu kaikkiin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreihin. Kutakin indikaattoria tarkastellaan yhteisen työllisyysraportin menetelmän perusteella. Menetelmä määrittää jäsenvaltioiden suhteellisen aseman. Suhteellinen asema ilmaistaan standardipoikkeamina sekä indikaattorin arvon absoluuttisen tason että sen edelliseen vuoteen verrattun muutoksen keskiarvosta (ks. tarkempi tekninen kuvaus liitteessä 4). Kunkin maan tulokset luokitellaan kunkin indikaattorin osalta yhteen seitsemästä mahdollisesta luokasta ("parhaiten suoriutuvat", "keskimääräistä paremmat", "hyvät mutta tarpeen seurata", "keskimääräiset", "heikot mutta paranemassa", "seurattavat", "kriittisessä tilanteessa olevat"). Tämä vastaa väriasteikkoa vihreästä punaiseen.

Kutakin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoria on arvioitu edellä selostetun menetelmän mukaisesti. Tämän perusteella on määritetty, liittyykö indikaattoriin mahdollisia ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista lähentymistä uhkaavia riskejä eli onko tarvetta toisessa vaiheessa tehtävälle lisäanalyysille⁷⁹. Luokituksella "kriittisessä tilanteessa olevat" tarkoitetaan jäsenvaltioita, jotka saavat tietystä indikaattorista EU:n keskiarvoa paljon huonomman pistemäärän ja joissa tilanne heikkenee tai ei parane riittävästi edelliseen vuoteen verrattuna. Tilanne merkitään "seurattavaksi" kahdessa tapauksessa: a) kun jäsenvaltio saa tietyssä indikaattorissa EU:n keskiarvoa huonomman pistemäärän ja maan tilanne heikkenee tai ei parane riittävän nopeasti, ja b) kun pistemäärä tasojen suhteen on EU:n keskiarvon mukainen, mutta tilanne heikkenee huomattavasti EU:n keskiarvoa nopeammin.

Toisen vaiheen lisäanalyysia pidetään perusteltuna niiden jäsenvaltioiden kohdalla, joille vähintään kuusi sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoria on merkitty punaiseksi ("kriittisessä tilanteessa olevat") tai oranssiksi ("seurattavat"). Tilanteen katsotaan edellyttävän lisäanalyysia myös silloin, kun punaiseksi tai oranssiksi merkityn indikaattorin yhteisen työllisyysraportin mukainen luokitus on heikentynyt kaksi kertaa *peräkkäin*. Näin olisi esimerkiksi silloin, jos luokitus muuttuisi vuoden 2023 yhteisessä työllisyysraportissa "keskimääräisestä" luokitukseen "heikko mutta paranemassa", minkä jälkeen tilanne heikkenisi edelleen luokitukseen "kriittisessä tilanteessa olevat" raportin vuoden 2024 versiossa. Tämä luettaisiin ylimääräiseksi punaiseksi tai oranssiksi merkinnäksi, joiden vähimmäiskynnys on yhteensä kuusi. Jos esimerkiksi tiettyinä vuotena n jonkin maan osalta on merkitty punaiseksi tai oranssiksi viisi sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoria ja yksi niistä on heikentynyt kahtena peräkkäisenä vuotena n ja n-1, maalla katsotaan olevan kyseisenä vuonna n yhteensä kuusi punaista tai oranssia merkintää (viisi punaista/oranssia merkintää kyseisen vuoden indikaattoreista + yksi merkintä kahdesta peräkkäisestä heikkenemisestä). Tällöin kyseisen maan osalta olisi tehtävä toisen vaiheen lisäanalyysi. Mahdolliset katkokset sarjoissa sekä tietojen laatuun ja tulkintaan liittyvät kysymykset otetaan huomioon arvioitaessa kynnyksarvoon laskettavien merkintöjen kokonaismäärää.

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit ja niiden arviointi perustuvat viimeisimpiin saatavilla oleviin tietoihin. Jos yhteisen työllisyysraportin mukaisen luokituksen määrittämiseksi tarvittavat tiedot puuttuvat jonkin maan osalta, puuttuvien tietojen korvaamiseksi käytetään vastaavaa aiemmassa yhteisessä työllisyysraportissa määritettyä luokitusta, jos se on saatavilla. Jos indikaattorin arvot puuttuvat sekä yhteisen työllisyysraportin viimeisimmässä että sitä edeltävässä versiossa, yhteisen työllisyysraportin mukaisia luokituksia ei lasketa mukaan kuuden merkinnän ohjeelliseen kynnyksarvoon, jonka perusteella määritetään tarve toisen vaiheen analyysille.

⁷⁹ Ks. [työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean yhteisen työryhmän kertomus "Introduction of a Social Convergence Framework in the European Semester"](#) ja siihen perustuvat [työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeiset viestit](#).

LUKU 2. TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIPOLITIIKAN UUDISTUKSET – JÄSENVALTIOIDEN TULOKSET JA TOIMET

2.1 Suuntaviiva 5: Työvoiman kysynnän lisääminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 5 täytäntöönpanoa. Suuntaviivassa kehoitetaan jäsenvaltioita luomaan edellytykset, joilla edistetään työvoiman kysyntää ja työpaikkojen luomista pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) ja periaatteen 6 (palkat) mukaisesti. Jaksossa 2.1.1 keskitytään työmarkkinoiden keskeisiin kehityskuluihin ottaen huomioon myös covid-19-kriisin ja Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutukset. Jaksossa 2.1.2 raportoidaan jäsenvaltioiden näillä aloilla toteuttamista toimenpiteistä keskittyen erityisesti niihin, joilla pyritään säilyttämään työllisyyttä ja tukemaan työpaikkojen luomista.

2.1.1 Keskeiset indikaattorit

EU:n työmarkkinat pysyivät vuonna 2022 häiriönsietokykyisinä Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan aiheuttamasta epävarmuudesta ja korkean inflaation vaikutuksista huolimatta. EU:n (20–64-vuotiaiden) työllisyysaste parani vuositasolla 1,5 prosenttiyksikköä ja oli 74,6 prosenttia vuonna 2022, minkä ansiosta 20–64-vuotiaiden työllisyysastetta koskeva EU:n yleistavoite (työllisyysaste vähintään 78 prosenttia vuoteen 2030 mennessä) on täysin saavutettavissa. Työllisyysaste nousi kaikissa jäsenvaltioissa, ja erityisen paljon se nousi Kreikassa, Irlannissa, Virossa, Bulgariassa, Slovakiassa ja Italiassa (ks. kaavio 2.1.1). Luxemburgissa ja Ranskassa parannusta tapahtui jonkin verran. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun menetelmän mukaan Italia, Romania, Espanja ja Kroatia ovat edelleen kriittisessä tilanteessa suhteellisen alhaisten (alle 70 %:n) työllisyysasteidensa vuoksi, vaikka niiden työllisyys kasvoikin suurin piirtein saman verran kuin EU:ssa keskimäärin tai jonkin verran enemmänkin (Espanjassa ja Italiassa). Belgian tilanne on ”seurattava” sen kohennuttua keskimääräistä vasummin suhteellisen alhaiselta lähtötasolta. Parhaiten suoriutuivat Alankomaat, Ruotsi, Viro ja Tšekki, joiden työllisyysasteet vuonna 2022 olivat vähintään 80 prosenttia. Kaiken kaikkiaan jäsenvaltioiden työllisyysasteet ovat lähentymässä toisiaan. Neljännesvuosittain tarkasteltuna työllisyysaste jatkoi vuoden 2023 alkupuoliskolla nousuaan ja parani 0,6 prosenttiyksikköä, vaikka taloudellinen toimeliaisuus väheni edellisen vuoden jälkipuoliskolla. Useimmissa jäsenvaltioissa on havaittavissa suuria alueellisia eroja työllisyysasteissa (ks. liitteessä 5 oleva kaavio 5).

Työllisyyden kasvu keskittyi palveluihin ja vähemmän energiaintensiivisiin talouden aloihin.

Työpaikkoja syntyi erityisen paljon niillä aloilla, joihin pandemia oli vaikuttanut haitallisesti.

Rajoitusten poistaminen lisäsi voimakkaasti kysyntää ja myötävaikutti työllisyyden vakaaseen

kasvuun palveluissa, joissa on paljon ihmiskontakteja⁸⁰. Tällaisten palvelujen parissa

työskentelevien lukumäärä (kansantalouden tilinpidon perusteella) kasvoi 1,9 prosenttia

vuonna 2022 ja ylitti ensimmäistä kertaa pandemiaa edeltäneen tason. Työllisyys koheni

merkittävästi myös ammattilaispalveluissa ja tieto- ja viestintäteknisissä palveluissa.

Valmistusteollisuudessa uusien työpaikkojen syntyminen sen sijaan pysähtyi globaaleissa

toimitusketjuissa elpymiskaudella koettujen häiriöiden vuoksi ja myöhemmin energiakustannusten

noustessa Venäjän Ukrainaan kohdistaman sotilaallisen hyökkäyksen seurauksena. Energian

hintakriisi vaikutti osaltaan siihen, että työvoiman kysyntä pysyi vaisuna energiaintensiivisillä

teollisuudenaloilla, joilla työllisyysaste oli edelleen 3,5 prosenttia alhaisemmalla tasolla kuin ennen

pandemiaa. Alhaisen energiaintensiteetin alat vaikuttivat suhteellisesti enemmän työllisyyden

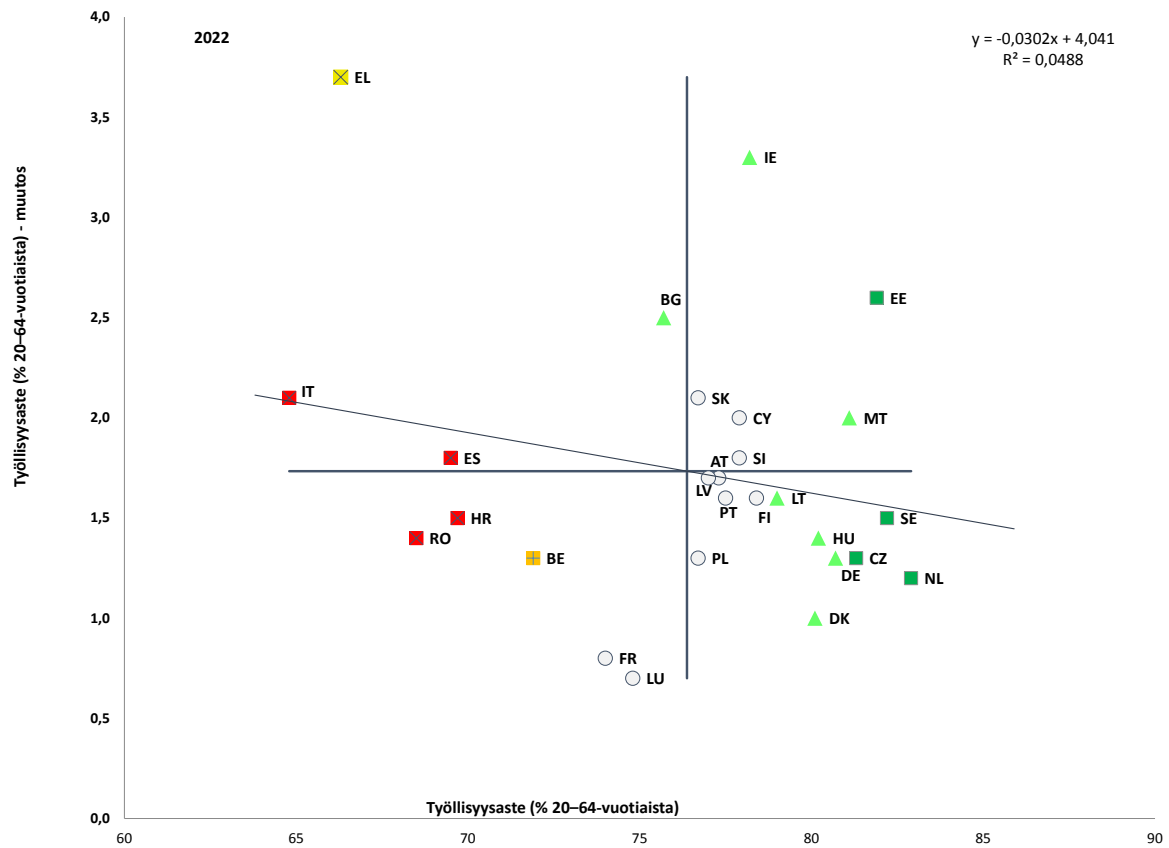
kokonaiskasvuun – näillä aloilla työllisyys oli 7 prosenttia yli pandemiaa edeltäneen tason.⁸¹

⁸⁰ Ihmiskontakteja vaativilla palveluilla tarkoitetaan tukku- ja vähittäiskauppaa, kuljetus-, majoitus- ja ravitsemispalveluja sekä taide- ja viihdepalveluja.

⁸¹ Ks. Euroopan komissio, *Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023*, 2023.

Kaavio 2.1.1: Työllisyysaste kohosi kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2022

Työllisyysaste (20–64-vuotiaat), vuoden 2022 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (%), sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

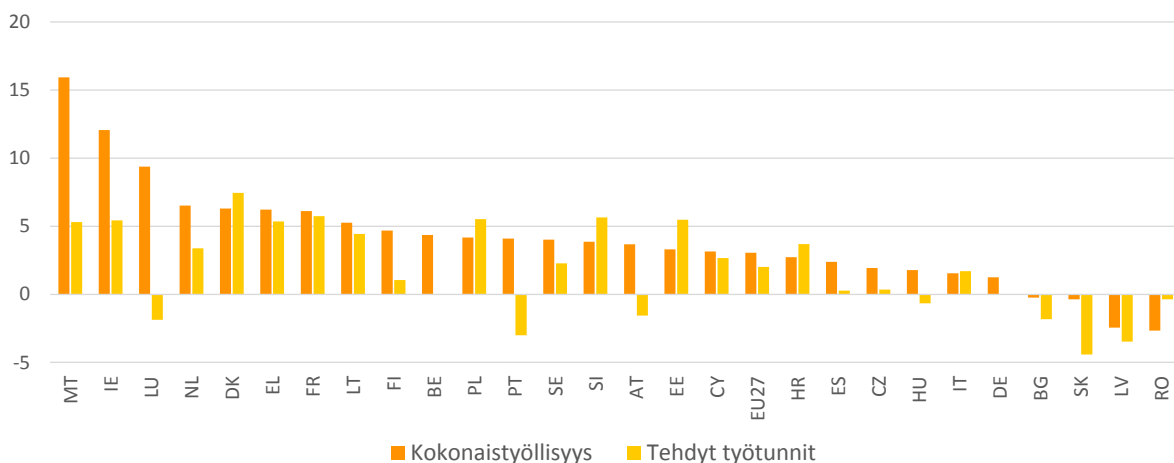
Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Erilaiset määritelmät: ES ja FR.

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Työllisyys kasvoi useimmissa jäsenvaltioissa enemmän kuin tehtyjen työtuntien kokonaismäärä, minkä seurauksena tehtyjen työtuntien keskimääräinen lukumäärä työntekijää kohti pieneni vuoteen 2019 verrattuna. Työllisyys elpyi nopeasti pandemian jälkeen ja ylitti vuoden 2023 toisella neljänneksellä pandemiaa edeltäneen tason kaikissa jäsenvaltioissa Latviaa, Romaniaa, Slovakiaa ja Bulgariaa lukuun ottamatta. Koko EU:n osalta työtä tekevien määrä kasvoi 6,4 miljoonalla (ks. kaavio 2.1.2). Myös tehtyjen työtuntien kokonaismäärä elpyi vähennettyään ensin jyrkästi pandemian aikana työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävien järjestelyjen yleistymisen seurauksena, joskin tehtyjen työtuntien kokonaismäärä kasvoi useimmissa jäsenvaltioissa hitaammin kuin työllisyys. Vuoden 2023 toisella neljänneksellä se oli edelleen alle pandemiaa edeltäneen tason Saksassa, Portugalissa, Itävallassa, Latviassa, Slovakiassa, Luxemburgissa, Bulgariassa, Unkarissa ja Romaniassa. Tehtyjen työtuntien kokonaismäärän vaimea kasvu työllisyyteen verrattuna viittaa siihen, että tehtyjen työtuntien keskimääräinen lukumäärä työntekijää kohti väheni vuoteen 2019 verrattuna palaten jo pitkään jatkuneelle laskevalle uralleen. Osittain tämä selittyy työllisyyden voimakkaammalla kasvulla palveluissa ja aloilla, joilla tehdään yleisesti keskimääräistä vähemmän työtunteja työntekijää kohti. On myös mahdollista, että tehtyjen työtuntien kokonaismäärän kehitys heijastaa pandemian jälkeen tapahtuneen digitalisaation kiihtymisen vaikutuksia. Oma osansa voi olla myös työvoiman ylivoimaisuus: työmarkkinoilla vallitsevan kireän tilanteen ja osaamisvajeen jatkuessa yrityksillä on yleisesti voimakkaampi kannustin pitää kiinni henkilöstöstään samalla, kun ne lyhentävät työaikaa tilapäisesti.⁸²

Kaavio 2.1.2 Tehtyjen työtuntien määrä työntekijää kohti on useimmissa jäsenvaltioissa vähentynyt

Muutos kokonaistyöllisyydessä ja tehtyjen työtuntien määrässä vuoden 2019 viimeisen neljänneksen ja vuoden 2023 toisen neljänneksen välillä (%)

Huomautus: Kausitasoitettut ja kalenterikorjatut tiedot. Tiedot kokonaistyöllisyydestä ainoastaan kausitasoitettuina: CZ, EL, FR, MT, PL, PT. Tiedot työtunneista ainoastaan kausitasoitettuina: MT; ei saatavilla: BE.

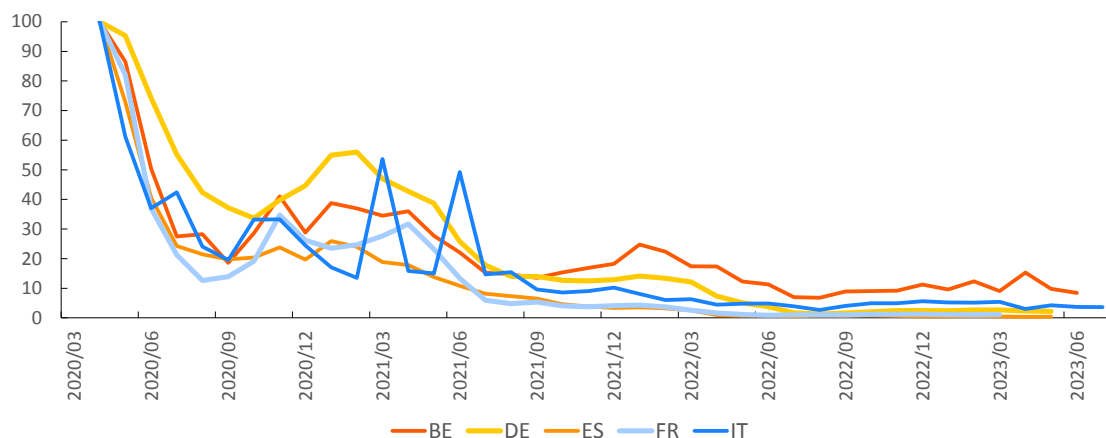
Lähde: Eurostat [namq_10_a10_e], kansantalouden tilinpito.

⁸² Ks. Arce et al., *More jobs but fewer working hours*, EKP:n blogi, kesäkuu 2023.

Lyhennettyä työaikaa koskevat järjestelyt nähdään yhä useammin tehokkaana poliittisena välineenä talouden tilapäisissä ulkoisissa häiriöissä. Hyvin suunnitellut lyhennettyä työaikaa koskevat ja työpaikkojen säilyttämiseen tähtäävät järjestelyt osoittautuivat toimiviksi keinoiksi säilyttää työpaikkoja ja tuloja covid-19-kriisin aikana. Myös eurooppalaisen hätätilasta aiheutuvien työttömyysriskien lieventämisen tilapäisen tukivälineen (SURE) kautta annettu rahoitustuki tarjosi jäsenvaltioille kannustimia toteuttaa tehokkaita työpaikkojen säilyttämiseen tähtääviä politiikkoja luomalla uusia tai laajentamalla olemassa olevia järjestelyjä. Pandemian alkuvaiheessa lyhennettyä työaikaa koskevia järjestelyjä käytettiin enemmän kuin koskaan aiemmin.⁸³ Elpymisvaiheessa vuonna 2021 niiden käyttö väheni jyrkästi, kun taloudellisen toiminnan rajoituksia lievennettiin. Useat jäsenvaltiot, muun muassa Belgia ja Italia, ottivat lyhennettyä työaikaa koskevia järjestelyjä uudelleen käyttöön Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan ja sitä seuranneen energian hintakriisin taloudellisten vaikutusten lieventämiseksi. Lyhennettyä työaikaa koskevien järjestelyjen käyttö jäi kuitenkin tällä kertaa melko vähäiseksi eikä lisääntynyt merkittävästi kokonaistasolla (ks. kaavio 2.1.3).

Kaavio 2.1.3: Lyhennettyä työaikaa koskevia järjestelyjä otettiin uudelleen käyttöön tai laajennettiin joissakin jäsenvaltioissa energian äkillisten ja jyrkkien hinnannousujen vaikutusten lieventämiseksi

Lyhennettyä työaikaa koskevien järjestelyjen käyttö covid-19-pandemian aikana (2020/04 = 100)

Huomautus: Kaaviossa käytetyt työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston laskelmat perustuvat kuukausittaisiin hallinnollisiin tietoihin (lyhennettyä työaikaa tekevien työntekijöiden määrä; tietotekniikan osalta työtuntien määrä), jotka olivat saatavilla niistä viidestä jäsenvaltiosta, joissa oli aiemmin ollut käytössä lyhennettyä työaikaa koskevia järjestelyjä. Ranskan osalta tiedot olivat saatavilla vain vuoden 2023 ensimmäiseltä neljännekseltä.

Lähde: Office national de l'emploi (ONEM), Statistik der Bundesagentur für Arbeit, Seguridad Social: Estadísticas, Ministère du Travail - Direction de l'Animation de la Recherche, des Études et des Statistiques (Dares) sekä Istituto Nazionale della Previdenza Sociale (INPS).

⁸³ SURE-välineen koko keston aikana tukikelpoisiin toimenpiteisiin käytetyistä kokonaismenoista (122 miljardia euroa) 49 prosenttia käytettiin lyhennettyä työaikaa koskeviin järjestelyihin, 31 prosenttia itsenäisiä ammatinharjoittajia koskeviin vastaaviin toimenpiteisiin ja 9 prosenttia palkkatukijärjestelyihin. Valtaosa varoista käytettiin pandemian akuuteimmassa vaiheessa. Lähde: [SURE-tukivälineen viimeinen puolivuotiskertomus \(COM\(2023\) 291 final\)](#).

Itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiminen vähenee edelleen, joskin maiden ja sektoreiden välillä on joitakin eroja. Itsenäisten ammatinharjoittajien osuus kaikista työntekijöistä pieneni vuoden 2010 ja 2022 välillä 14,8 prosentista 13,1 prosenttiin.⁸⁴ Eniten itsenäisten ammatinharjoittajien määrä väheni kyseisellä aikavälillä maataloudessa ja kaupan alalla, kun taas eniten kasvua oli julkisella sektorilla ja siihen yhteydessä olevilla toimialoilla (julkinen hallinto, koulutus ja terveys) sekä tieto- ja viestintätekniikan alalla. Myös itsenäisten ammatinharjoittajien osaamisrakenne muuttui: vuonna 2022 heistä 38 prosentilla oli korkea-asteen koulutus, kun vuonna 2010 vastaava osuus oli vain 27 prosenttia. Pandemian aikana itsenäisten ammatinharjoittajien keskimääräinen työtuntimäärä väheni enemmän (–7 %) kuin palkansaajien työtuntimäärä (–1,9 %), mikä johtui osittain siitä, että itsenäiset ammatinharjoittajat ovat ylliedustettuina pandemian pahiten koettelemilla aloilla.⁸⁵ Myös itsenäisten ammatinharjoittajien köyhyysriskiaste nousi vuosina 2019–2021 enemmän kuin palkansaajilla. Nämä erot johtuvat osittain myös eroista sosiaaliturvan kattavuudessa sekä itsenäisille ammatinharjoittajille myönnetyn toimeentulotuen alhaisemmasta tasosta.⁸⁶ Itsenäisten ammatinharjoittajien osuus kaikista työntekijöistä vaihteli vuonna 2022 huomattavasti jäsenvaltiosta toiseen – Italiassa ja Kreikassa se oli lähes 20 prosenttia tai enemmän, Saksassa ja Tanskassa noin 8 prosenttia. Yksinyrittäjät muodostivat suurimman osan (noin 70 %) itsenäisistä ammatinharjoittajista EU:ssa ja useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2022.

⁸⁴ Tässä kohdassa esitetyt tiedot perustuvat Eurostatin tietoihin ([[lfsa_egaps](#)], [[lfsa_esgan2](#)] ja [[lfsa_esgaed](#)]) sekä EU:n työvoimatutkimukseen.

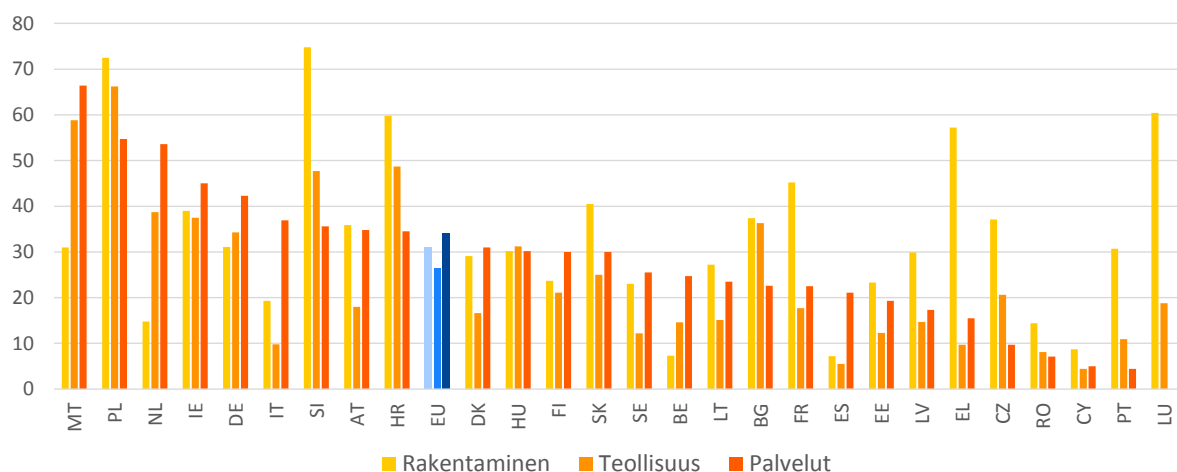
⁸⁵ Ks. lisätietoa työajan ja siihen vaikuttavien tekijöiden viimeaikaisesta kehityksestä Euroopan komission julkaisussa *Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023*, 2023.

⁸⁶ Eurofound, *Social protection for self-employed: Lessons from the pandemic*, 2024 (tulossa).

Työvoiman kysyntä säilyi ennallaan vuoden 2022 loppupuolella koetussa talouden laskusuhdanteessa, ja tilanne työmarkkinoilla pysyy kireänä. Avointen työpaikkojen osuus ylsi vuoden lopussa lievistä supistumisesta huolimatta 2,8 prosenttiin, mikä ylittää selvästi pandemiaa edeltäneiden vuosien 2013–2019 keskiarvon (1,7 %).⁸⁷ Vuoden 2023 toisella neljänneksellä noin 34 prosenttia palvelualan yrityksistä, 31 prosenttia rakennusalan yrityksistä ja 26 prosenttia valmistusteollisuudessa toimivista yrityksistä piti työvoimapulaa tuotantoa rajoittavana tekijänä (ks. kaavio 2.1.4)⁸⁸. Puola, Malta, Kroatia ja Slovenia ilmoittivat teollisuuden työvoimapulan olleen kyseisellä vuosineljänneksellä lähes 50 prosenttia tai enemmän. Palvelualalla eniten työvoimapulaa esiintyi Maltassa, Puolassa ja Alankomaissa. Kireän työmarkkinatilanteen hellittämisestä on nähtävillä joitakin alustavia merkkejä, mutta digitaalisen siirtymän edetessä ja hiilineutraaliin talouteen siirryttäessä on odotettavissa osaamisen kohtaanto-ongelmia ja osaamisvajetta, ellei niiden torjumiseksi anneta asianmukaista poliittista tukea. Vihreän siirtymän kannalta keskeisillä toimialoilla työvoimapula on kaksinkertaistunut vuodesta 2015, mutta koulutuksen tarjoaminen näillä aloilla on edelleen keskimääräistä vähäisempää⁸⁹. Vaikuttavat politiikat, joilla autetaan työntekijöitä kehittämään ja vahvistamaan työmarkkinoilla tarvittavaa osaamista, ovat jatkossakin erityisen tärkeitä sitkeänä jatkuvan työvoimapulan ja osaamisvajeen ratkaisemiseksi ja oikeudenmukaisen vihreän ja digitaalisen siirtymän tukemiseksi.

Kaavio 2.1.4: Raportoitu työvoimapula on useimmissa jäsenvaltioissa edelleen huomattava

Niiden työnantajien osuus, jotka ovat ilmoittaneet työvoiman saatavuuden olevan tuotantoa rajoittava tekijä, jaoteltuna palvelujen arvoilla (% , vuoden 2023 toinen neljännes)

Lähde: Eurooppalainen yritys- ja kuluttajakysely (EU-BCS, Eurostat).

⁸⁷ Eurostat [jvs_q_nace2]. Avointen työpaikkojen aste on kaikkien avointen työpaikkojen kokonaismäärä (eli palkalliset työpaikat, jotka ovat vasta perustettuja, täyttämättömiä tai ovat tulossa avoimiksi) prosenttiosuutena täytetyistä ja avoimista työpaikoista.

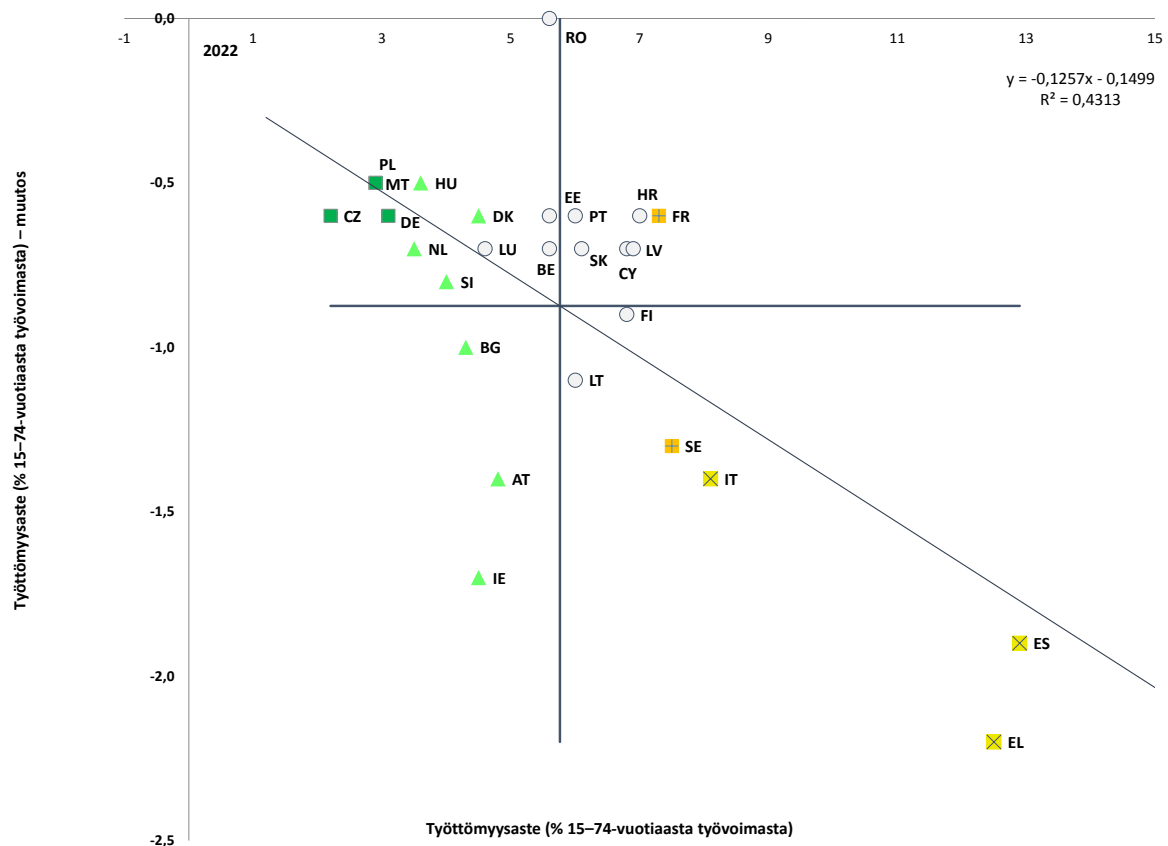
⁸⁸ Vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä niiden EU:n yritysten osuudet, jotka ovat ilmoittaneet, että työvoimapula on niiden tuotantoa rajoittava tekijä, olivat Euroopan yritys- ja kuluttajatutkimuksen (EU-BCS) mukaan kyseisillä aloilla 30,8 prosenttia, 32,7 prosenttia ja 26 prosenttia.

⁸⁹ Rakentaminen, energia, jätehuolto, kuljetus ja valmistus (perustuu NACE-kehyksessä käytettyyn luokitukseen).

Työttömyysaste laski monissa jäsenvaltioissa ennätyskellisen alas vuonna 2022. EU:n keskimääräinen työttömyysaste (15–74-vuotiaat) laski 6,2 prosenttiin (7,1 % vuonna 2021) eli alhaisemmalle tasolle kuin kertaakaan aiemmin niinä vuosina, joilta EU:n yhteenlasketut tiedot ovat saatavilla. Työttömyys väheni voimakkaammin maissa, joissa työttömyysaste oli suhteellisen korkea, eli jäsenvaltioiden työttömyysasteet lähentyivät toisiaan (ks. kaavio 2.1.5). Suurinta työttömyysasteen lasku oli vuonna 2022 Kreikassa (2,2 prosenttiyksikköä) ja Espanjassa (1,9 prosenttiyksikköä), kun taas Romaniassa tilanne pysyi ennallaan ja Unkarissa, Puolassa ja Maltalla lasku oli vähäisempää (0,5 prosenttiyksikköä). Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun menetelmän mukaan Kreikassa, Espanjassa ja Italiassa tilanne on nyt heikko mutta paranemassa, sillä niiden tulokset ovat parantuneet keskimääräistä enemmän. Sitä vastoin Ranskassa ja Ruotsissa tilanne on suhteellisen korkean työttömyysasteen vuoksi seurattava, vaikka maiden tilanne on parantunut saman verran kuin EU:ssa keskimäärin tai enemmän. Useimmissa jäsenvaltioissa työttömyysasteissa on havaittavissa suuria alueellisia eroja (ks. liitteessä 5 oleva kaavio 6).

Kaavio 2.1.5: Työttömyysaste laski monissa jäsenvaltioissa ennätyskellisen alas vuonna 2022

Työttömyysaste (15–74-vuotiaat), vuoden 2022 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (%), sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Erilaiset määritelmät: ES ja FR.

Lähde: Eurostat [une_rt_a], EU:n työvoimatutkimus.

Vihreän siirtymän myötä on mahdollista saada aikaan runsaasti laadukkaita työpaikkoja. Samalla se johtaa työvoiman merkittävään uudelleenkohdentumiseen, sillä vihreä siirtymä vaikuttaa eri toimialoihin ja alueisiin eri tavalla. Oikeiden työllisyys- ja koulutuspolitiikkojen avulla nettonollatavoitteeseen tähtäävillä politiikoilla voitaisiin luoda EU:hun jopa miljoona uutta työpaikkaa vuoteen 2030 mennessä, sillä ne edistävät työpaikkojen syntymistä aloilla, joilla kysyntä todennäköisesti kasvaa vihertymisen myötä, sekä muilla aloilla, joihin kohdistuu välillisiä vaikutuksia⁹⁰. Vuonna 2020 ympäristöteollisuusalan työllisyys oli 2,5 prosenttia EU:n kokonaistyöllisyydestä (2,2 % vuonna 2015), vaikkakin jäsenvaltioiden välillä oli huomattavia eroja. Viimeaikaisilla poliittisilla aloitteilla, joiden tavoitteena on hyödyntää vihreiden teollisuudenalojen luomia uusia mahdollisuuksia ja joita ovat esimerkiksi vihreän kehityksen teollisuussuunnitelma ja nettonollateollisuutta koskeva säädös, voisivat luoda tarpeen 450 000 – 550 000 uudelle työpaikalle strategisten nettonollateknologioiden kehittämisessä, valmistuksessa ja käyttöönotossa.⁹¹ Työllisyyden ennustetaan kasvavaan muun muassa rakennusalalla, uusiutuvan energian ja sähkön alalla, sähkötarvikkeiden valmistuksessa, jätehuollossa ja maataloudessa. Työllisyyden kasvua voivat kuitenkin haitata tarpeisiin nähden riittämätön työvoiman tarjonta ja osaaminen sekä riittämättömät investoinnit. Vaikuttavat politiikat, joilla edistetään täydennys- ja uudelleenkokoulutusta, rekrytointikannustimia, asianmukaisia työoloja ja työvoiman siirtymistä, ovat ratkaisevan tärkeitä pyrittäessä varmistamaan, että kaikki työntekijät pääsevät hyötymään vihreän siirtymän tarjoamista työmahdollisuuksista (ks. pilaria käsittelevä laatikko 2, jossa käsitellään taitojen ja osaamisen edistämistä oikeudenmukaisen siirtymän mahdollistamiseksi ilmastoneutraaliuteen).

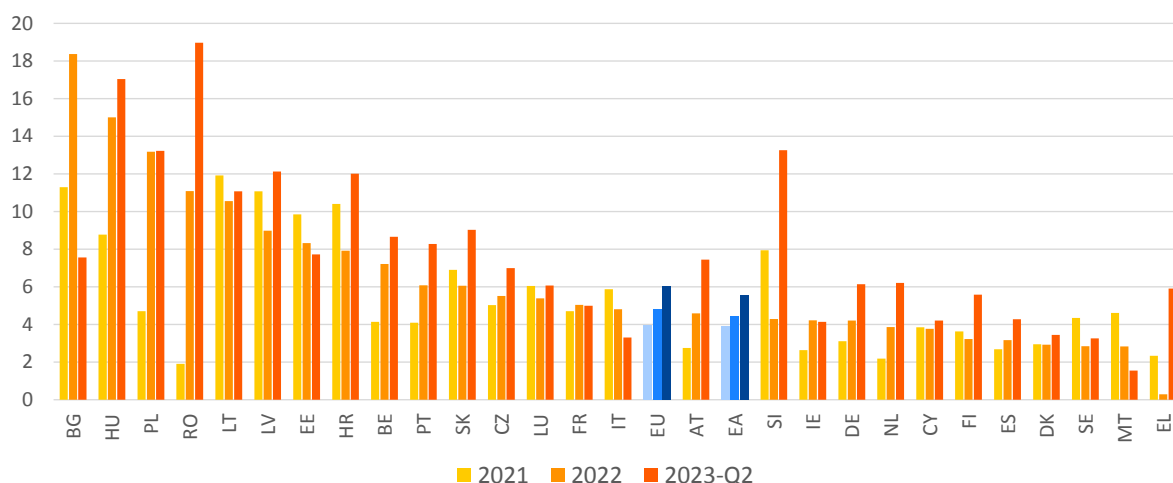
⁹⁰ Ks. Euroopan komissio, *Stepping up Europe's 2030 climate ambition Investing in a climate-neutral future for the benefit of our people* (SWD(2020) 176 final). Ennusteet perustuvat EQUEST-malliin ja vähän koulutetun työvoiman alemmaa verotusta koskevaan skenaarioon.

⁹¹ Ks. Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2023*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

Nimellispalkkojen kasvu alkoi kiihtyä vuonna 2022 korkean inflaation ja kireän työmarkkinatilanteen siivittämänä. Työntekijäkohtaisten nimelliskorvausten kasvu oli vuonna 2022 EU:ssa 4,8 prosenttia eli selvästi yli vuosien 2013–2019 keskiarvon (noin 1,9 %). Vuoden 2023 ensimmäisellä neljänneksellä nimelliskorvaukset kasvoivat vuositasolla 5,5 prosenttia (ks. kaavio 2.1.6). Tämän kehityksen taustalla ovat korkea inflaatio (korkeimmillaan 11,5 % edellisvuoteen verrattuna lokakuussa 2022) ja kireänä jatkuva työmarkkinatilanne. Suurimmassa osassa jäsenvaltioita nimellispalkat kasvoivat vuoden 2022 jälkipuoliskolla ja vuoden 2023 alussa enemmän kuin kertaakaan aiemmin sitten vuoden 2000. Vuoden 2023 toisella neljänneksellä nimellispalkat kasvoivat vuositasolla yli 10 prosenttia Romaniassa, Unkarissa, Puolassa, Sloveniassa, Latviassa, Liettuaissa ja Kroatiassa mutta Maltassa alle 2 prosenttia. Nimellispalkkojen kasvun ennustetaan kiihtyvän edelleen vuonna 2023 talouden hidastumisesta huolimatta ja hidastuvan sitten vähitellen vuosina 2024 ja 2025⁹², koska korkea inflaatio ja merkittävä työvoimapula jatkuvat yhä ja palkat reagoivat yleensä viiveellä, sillä palkkaneuvotteluja käydään porrastetusti⁹³.

Kaavio 2.1.6: Nimellispalkat jatkoivat kasvuaan vuonna 2022 korkean inflaation ja kireän työmarkkinatilanteen siivittämänä

Nimelliskorvaus työntekijää kohti (vuotuinen %-muutos, 2021, 2022, vuoden 2023 toinen neljännes)

Huomautus: 1) Palkkoja mitataan indikaattorilla ”Nimelliskorvaus työntekijää kohti”, joka lasketaan siten, että palkansaajakorvausten kokonaismäärä jaetaan työntekijöiden kokonaismäärällä. Palkansaajakorvausten kokonaismäärä määritellään työnantajan työntekijälle maksamiksi rahamääräisiksi tai luontoismuotoisiksi kokonaiskorvauksiksi tilinpitojakson aikana tehdystä työstä, ja siinä on kaksi komponenttia: i) rahamääräiset tai luontoismuotoiset palkat ja ii) työnantajien maksamat sosiaaliturvamaksut. 2) Kaikki käytetyt tiedot ovat kansantalouden tilinpidon tietoja. Indikaattorit perustuvat kansallisiin valuuttoihin. 3) Maat esitetään vuoden 2022 nimellispalkkakasvun mukaisessa nousevassa järjestyksessä.

Lähde: Euroopan komissio, AMECO-tietokanta, nimelliskorvaus työntekijää kohti [hwcdw]. Vuoden 2023 ensimmäinen ja toinen neljännes: EMPL-pääosaston laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin tietoihin, palkansaajakorvaukset [namq_10_gdp] ja kokonaistyöllisyys (kotimaan käsite) [namq_10_a10_e] sekä kansantalouden tilinpito.

⁹² Euroopan komissio, *European Economic Forecast, Autumn 2023*, Institutional Paper 258, marraskuu 2023.

⁹³ Palkkasopimukset tehdään porrastetusti, sillä palkkaneuvotteluja käydään eri aikaan ja sovitut palkat ovat voimassa tietyn ajan. EU:ssa suurimmassa osassa yrityksistä palkkaneuvotteluja käydään vain kerran vuodessa tai harvemmin. Ks. Fabiani, S., Kwapił, C., Rööm, T., Galuscak, K. ja Lamo, A., *Wage rigidities and labor market adjustment in Europe*, Journal of the European Economic Association, vol. 8, nro 2–3, s. 497–505, 2010.

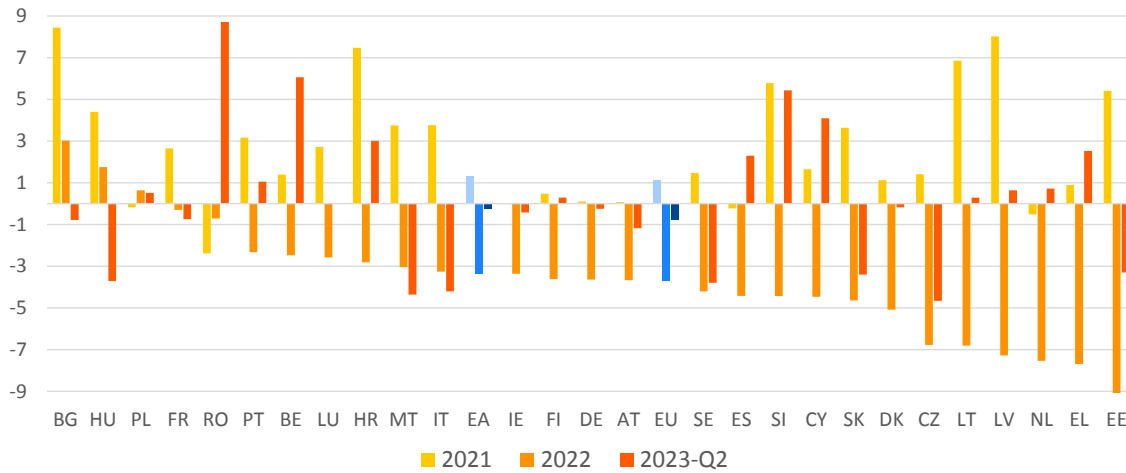
Sopimuspalkkojen kasvu kiihtyi euroalueella vuonna 2022 ja jatkui ennätysellisen nopeana vuoden 2023 alkupuoliskolla. Sopimuspalkkoja koskevassa indikaattorissa tulevat esiin euroalueen työehtosopimusneuvottelujen tulokset, eikä siihen vaikuta tehtyjen työtuntien määrä, toisin kuin työntekijäkohtaisen korvauksen kehitykseen. Joillakin aloilla sopimuspalkat edustavat vähimmäispalkkaa. Sopimuspalkat nousivat vuoden 2023 ensimmäisellä ja toisella neljänneksellä (vuositasolla) 4,3 prosenttia, mikä on huomattavasti enemmän kuin edellisillä vuosineljänneksillä (2,6–3,1 % vuonna 2022).⁹⁴ Sopimuspalkat kasvoivat nopeammin kuin kertaakaan sitten vuoden 2009, ja kasvun taustalla vaikutti palkkaneuvotteluihin kohdistunut paine kompensoida ostovoiman heikentymistä. Moniin viimeaikaisiin palkkasopimuksiin on sisällynyt pysyvien palkankorotusten lisäksi erilaisia kertakorvauksia, jotka hyödyttävät pääasiassa pienipalkkaisia työntekijöitä.

Siinä missä nimellispalkat nousivat, reaali-palkat laskivat vuonna 2022 lähes kaikissa jäsenvaltioissa, EU:ssa keskimäärin 3,7 prosenttia. Lasku jatkui vuoden 2023 alkupuoliskolla, joskin hitaampana (ks. kaavio 2.1.7). Nimellispalkat nousivat hitaammin kuin inflaatio, minkä seurauksena reaali-palkat laskivat vuonna 2022 kaikissa jäsenvaltioissa Bulgariaa, Unkaria ja Puolaa lukuun ottamatta. Suurinta (7 % tai enemmän) reaali-palkkojen lasku oli Virossa, Kreikassa, Alankomaissa ja Latviassa. Reaali-palkkojen lasku on kuitenkin hidastunut palkkojen kasvaessa voimakkaammin ja inflaation hidastuessa maltillisemmalle tasolle. Vuoden 2023 toisella neljänneksellä keskimääräiset reaali-palkat EU:ssa laskivat edelleen (0,8 % edellisvuodesta) mutta kasvoivat lähes puolessa jäsenvaltioista. Ostovoiman asteittainen palautuminen ja reaali-palkkojen laskun pysäyttäminen on olennaisen tärkeää korkeiden elinkustannusten sosiaalisten vaikutusten hillitsemiseksi erityisesti pienipalkkaisten osalta. Voittomarginaalien kehityksen perusteella joillakin aloilla on mahdollisesti edelleen varaa korottaa palkkoja, mutta samalla on edelleen syytä varoa toisen kierroksen vaikutuksia inflaatioon.⁹⁵ Tässä yhteydessä tehokkaat, kansallisen lainsäädännön ja kansallisten käytäntöjen mukaiset työehtosopimusneuvottelut ovat ratkaisevan tärkeitä, jotta voidaan varmistaa palkkojen yleinen kasvu, joka tukee erityisesti matala- ja keskipalkkaisten palkansaajien ostovoimaa, samalla kun edistetään työpaikkojen syntymistä ja turvataan kilpailukyky.

⁹⁴ Euroalueen sopimuspalkkoja koskeva EKP:n indikaattori edustaa useimpien euroalueen maiden työehtosopimus-palkkojen kansallisten vuotuisten kasvuasteiden painotettua keskiarvoa. Lähde: [ECB Statistical Data Warehouse](#).

⁹⁵ Ks. Euroopan komissio, *Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023*, 2023.

Kaavio 2.1.7: Reaalipalkat laskivat vuonna 2022 ja lasku jatkuu edelleen, joskin hitaampana
Bruttoreaalipalkka työntekijää kohti (vuotuinen %-muutos, 2021, 2022 ja vuoden 2023 toinen neljännes)

Lähde: Euroopan komissio, AMECO-tietokanta, bruttonimellispalkka työntekijää kohti [hwwdw]; deflaattori: yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi [zcpih]. Vuoden 2023 toisen neljänneksen tiedot: EMPL-pääosaston laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin tietoihin, palkat [namq_10_gdp], kokonaistyyöllisyys (kotimaan käsite) [namq_10_a10_e] ja yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi [prc_hicp_midx].

Lakisääteiset nimelliset vähimmäispalkat nousivat tammikuun 2022 ja heinäkuun 2023 välisenä aikana merkittävästi, mikä kompensoi korkean inflaation vaikutusta vähimmäispalkkaa ansaitsevien työntekijöiden ostovoimaan puolella niistä jäsenvaltioista, joissa on käytössä lakisääteinen vähimmäispalkka. Lakisääteiset nimelliset vähimmäispalkat nousivat tammikuun 2022 ja tammikuun 2023 välisenä aikana yli 5 prosenttia kaikissa jäsenvaltioissa, joissa on käytössä lakisääteinen vähimmäispalkka. Useimmissa näistä maista nousu oli yli 10 prosenttia (ks. kaavio 2.1.8). Vähimmäispalkkojen nousu oli tulosta sekä vuoden 2022 aikana tehdyistä merkittävistä korotuksista että tammikuussa 2023 tehdyistä vähimmäispalkkatason päivityksistä, ja sen taustalla vaikutti erityisesti pienipalkkaisia koetellut elinkustannusten nousu. Vuoden 2022 korotukset perustuivat sekä säännöllisesti tehtäviin mukautuksiin (esimerkiksi Alankomaat), muun muassa automaattisiin indeksikorotuksiin niissä tapauksissa, joissa tällainen mekanismi on käytössä (esimerkiksi Belgia, Luxemburg ja Ranska), että muihin harkinnanvaraisiin päivityksiin (esimerkiksi Kreikka ja Saksa)⁹⁶. Reaalimääräisesti vähimmäispalkat nousivat tammikuun 2022 ja heinäkuun 2023 välisenä aikana merkittävästi (2 % tai enemmän) vain Saksassa, Belgiassa, Kreikassa, Luxemburgissa, Alankomaissa ja Bulgariassa. Puolassa, Romaniassa, Latviassa, Espanjassa ja Ranskassa lakisääteiset vähimmäispalkat pysyivät reaalimääräisesti suurin piirtein ennallaan, mikä silti suojasi ostovoimaa. Kymmenessä jäsenvaltiossa vähimmäispalkat kuitenkin laskivat (reaalimääräisesti) yli 3 prosenttia, esimerkiksi Tšekissä ja Unkarissa yli 10 prosenttia ja Maltassa, Sloveniassa ja Virossa noin 10 prosenttia⁹⁷. Lisäksi useissa jäsenvaltioissa, joissa ei ole säädetty vähimmäispalkasta, työehtosopimuksissa sovitut vähimmäispalkat kasvoivat hyvin vähän, minkä seurauksena reaaliansiot laskivat merkittävästi⁹⁸.

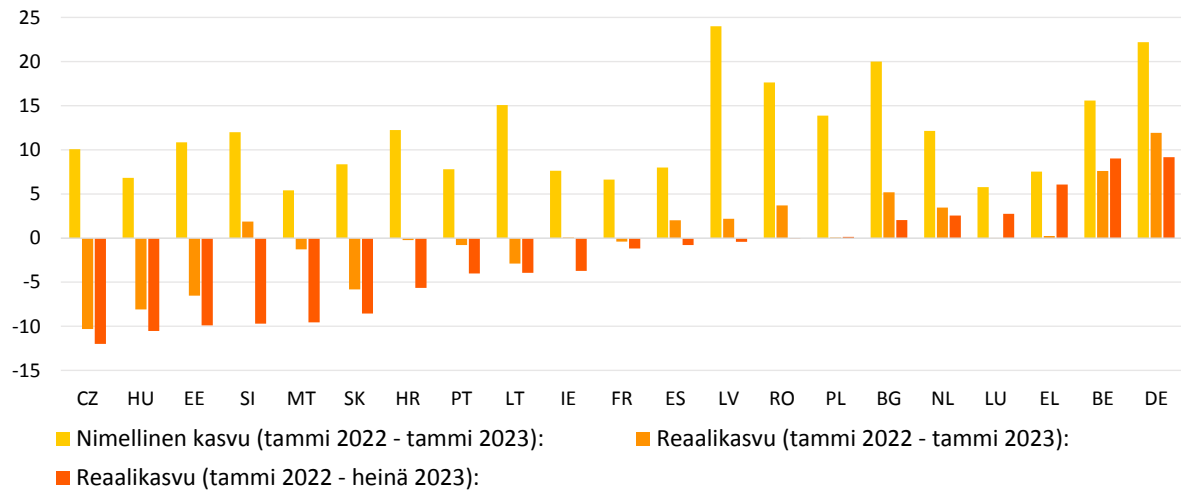
⁹⁶ Ks. lisätietoja Euroopan komission työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston julkaisussa *Labour Market and Wage Developments in Europe – Annual review 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, 2022.

⁹⁷ Koska useimmissa maissa nimellispalkat määritetään yleensä tammikuussa eikä niitä tarkisteta vuoden aikana, niihin on tehty tammikuun 2023 jälkeen päivityksiä vain muutamassa jäsenvaltiossa.

⁹⁸ Ks. lisätietoja Eurofound, *Minimum wages in 2023: Annual Review*, EU:n vähimmäispalkkoja koskeva julkaisusarja, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, 2023.

Kaavio 2.1.8: Lakisääteisten vähimmäispalkkojen päivitykset ovat kompensoineet korkean inflaation vaikutuksia puolessa jäsenvaltioista

Muutos lakisääteisissä vähimmäispalkkoissa reaali- ja nimellismääräisesti (kasvuaste, %)

Huomautus: Jäsenvaltiot on asetettu laskevaan järjestykseen lakisääteisten vähimmäispalkkojen reaalmääräisen korotuksen suuruuden mukaan vuonna 2023.

Lähde: Eurofoundin yhteyshenkilöverkosto sekä työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin tietoihin [[earn_mw_cur](#)] ja [[prc_hicp_midx](#)].

Työpaikka yksistään ei ole vielä varma keino päästä pois köyhyydestä. Köyhyysvaarassa olevien vähintään 18-vuotiaiden työssäkäyvien osuus oli EU:ssa 8,5 prosenttia vuonna 2022 (vuoden 2021 tulot). Osuus oli pienempi kuin vuosikymmen sitten, mutta se on pienentynyt tänä aikana vain alle puolessa jäsenvaltioista.⁹⁹ Vuosien 2012 ja 2022 välillä köyhyysvaarassa olevien työssäkäyvien osuus väheni eniten Romaniassa ja Kreikassa (4,5 prosenttiyksikköä kummassakin), mutta se oli vuonna 2022 edelleen suurempi kuin EU:ssa keskimäärin (Romaniassa 14,5 % ja Kreikassa 10,6 %). EU:n keskiarvo ylittyy myös Luxemburgissa, Espanjassa, Italiassa, Virossa, Portugalissa, Bulgariassa ja Puolassa, ja (Puolaa lukuun ottamatta) osuus on näissä maissa kasvanut viimeisten kymmenen vuoden aikana. Vaikka covid-19-kriisi koetteli monia työntekijöitä, työssäkäyvien köyhyys on useimmissa jäsenvaltioissa pysynyt suurin piirtein vakaana vuodesta 2019 (tulovuosi 2018). Se lisääntyi vuosina 2019–2022 merkittävästi vain Slovakiassa (2,7 prosenttiyksikköä), Kyproksessa (1,2 prosenttiyksikköä) ja Irlannissa (1 prosenttiyksikön), kun taas Unkarissa, Belgiassa, Romaniassa ja Espanjassa työssäkäyvien köyhyys väheni 1 prosenttiyksikön tai enemmän. Eurostatin tulovuotta 2022 koskevien alustavien arvioiden mukaan työssäkäyvien köyhyyden odotetaan vähenevän EU:ssa keskimäärin ja erityisesti Kroatiassa, Itävallassa, Virossa ja Italiassa, sillä alhaisen ansiotason työntekijöiden työllisyystulojen on arvioitu kasvavan tavallista enemmän.¹⁰⁰ Aiempien vuosien tapaan työssäkäyvien köyhyys on EU:ssa yleisempää matalasti koulutettujen työntekijöiden (18,4 %), osa-aikaisten työntekijöiden (13,5 %), määräaikaaisissa työsuhteissa olevien (12,2 %) ja erityisesti EU:n ulkopuolella syntyneiden (19,9 %) ja EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisten (24,3 %) keskuudessa.

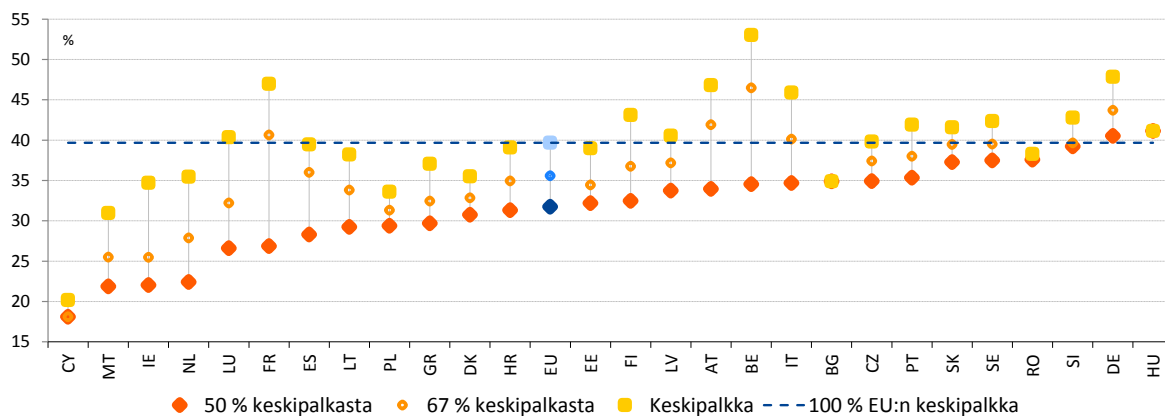
⁹⁹ Eurostat [[ilc_iw01](#)], EU-SILC.

¹⁰⁰ Ks. [tuloeroja koskevat alustavat arviot](#).

Työnteon verotuksella voidaan vaikuttaa työnteon ja työhönoton kannustimiin. Keskipalkkaa saavan yhden hengen kotitaloudessa asuvan henkilön verokiila¹⁰¹ on pienentynyt EU:ssa 2,2 prosenttiyksiköllä vuodesta 2012 ja oli 39,7 prosenttia vuonna 2022. Keskipalkkaisten verokiila on kyseisellä ajanjaksolla pienentynyt huomattavasti (yli 1 prosenttiyksikköä) 14 jäsenvaltiossa, joista eniten Unkarissa (–8,7 prosenttiyksikköä), Romaniassa (–6,2 prosenttiyksikköä), Kreikassa (–5,7 prosenttiyksikköä), Latviassa (–3,7 prosenttiyksikköä) sekä Alankomaissa ja Ranskassa (molemmissa –3,1 prosenttiyksikköä). Sitä vastoin verokiila kasvoi samalla kaudella merkittävästi kuudessa maassa, esimerkiksi Portugalissa 4,3 prosenttiyksikköä, Luxemburgissa 3,3 prosenttiyksikköä ja Maltassa 2,4 prosenttiyksikköä. On tärkeää huomata, että EU:ssa yhden hengen kotitaloudessa asuvan matalapalkkaisen henkilön (50 % keskitulosta) verokiila on supistunut 3,3 prosenttiyksikköä vuodesta 2016 ja 0,4 prosenttiyksikköä vuodesta 2021. Verokiilan suuruus vaihteli kuitenkin vuonna 2022 huomattavasti jäsenvaltiosta toiseen – Kyproksen 18 prosentista aina Unkarin ja Saksan 41 prosenttiin (ks. kaavio 2.1.9). Työnteon verotuksen vaikutus riippuu paitsi keskimääräisestä verokiilasta myös siitä, miten verorasitus jakautuu työnantajien ja työntekijöiden kesken.

Kaavio 2.1.9: Verokiila on pienempi matalapalkkaisilla

Yhden hengen kotitaloudessa asuvan matalapalkkaisen työntekijän (50 % ja 67 % keskipalkasta) verorasitus verrattuna keskipalkkaan vuonna 2022

Lähde: Euroopan komissio, talouden ja rahoituksen pääosasto, vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella (päivitetty maaliskuussa 2023).

Huomautus: Jäsenvaltiot on asetettu nousevaan järjestykseen yhden hengen kotitaloudessa asuvan matalapalkkaisen (50 % keskipalkasta) työntekijän verokiilan tason mukaan.

¹⁰¹ Verokiilalla mitataan työnantajien työvoimakustannusten ja työntekijöiden nettopalkan välistä erotusta.

Tuloverojärjestelmät ovat yleensä progressiivisia, eli vähemmän ansaitsevilla verokiila on pienempi. Ranskassa, Belgiassa ja Luxemburgissa erot ovat hyvin suuria, toisin kuin Bulgariassa ja Unkarissa, joissa on tasaverojärjestelmä (ks. kaavio 2.1.9). Pienituloisten verorasituksen alentaminen vääristää työvoiman kysyntää ja tarjontaa vähemmän, ja lisäksi se vähentää esteitä palkata matalasti koulutettuja työntekijöitä, joiden työmarkkinatulokset ovat yleensä heikommat. Toimenpiteet olisi kuitenkin suunniteltava siten, että ne eivät estä siirtymistä korkeapalkkaisempiin työpaikkoihin. Myös inflaatio voi vääristää verojärjestelmiä muun muassa progressiivisuuden ja verotuksen oikeudenmukaisuuden osalta. Verojärjestelmiä voivat vääristää nimellismääräisesti määritellyt kynnysarvot, kuten veroluokat, hyvitykset, -vähennykset ja -vapautukset. Yleensä inflaatio nostaa veroluokkaa progressiivisissa verojärjestelmissä, kun kynnysarvot on määritetty nimellismääräisesti.¹⁰² Tämän seurauksena suurempi osuus verovelvollisista voi päätyä korkeampaan veroluokkaan. Verorasituksen kasvu yhdessä verohyvitysten ja -etuuksien pienenemisen kanssa voi lisätä köyhyysriskejä, jos ei tehdä (automaattisia) tarkistuksia inflaation huomioon ottamiseksi tai toteuteta muita poliittisia toimia.

¹⁰² Kun kotitalouden verorasitus kasvaa nimellispalkkojen (tai tavallisesti nimellistulojen) noustessa inflaation seurauksena (esimerkiksi palkkojen tai muiden tulojen indeksikorotusten myötä), suuremmat nimellistulot voivat nostaa verovelvollisen veroluokkaa, jolloin marginaali- ja keskimääräinen veroaste nousevat, vaikka reaali-palkat (reaalitulot) pysyisivät ennallaan.

Verorasituksen siirtäminen työn verottamisesta ympäristöveroihin voi parantaa kannustimia työmarkkinoilla ja lisätä oikeudenmukaisuutta sekä edistää samalla ilmastotavoitteita, kun tuotannon ympäristökustannukset sisällytetään hintoihin.¹⁰³ REPowerEU-suunnitelmassa kannustetaan jäsenvaltioita harkitsemaan verotuksellisia toimenpiteitä, jotka kannustavat energiansäästöön ja vähentävät fossiilisten polttoaineiden kulutusta¹⁰⁴. Tällaisia toimenpiteitä voisivat olla esimerkiksi sähkö- ja vetäjäajoneuvojen hankintaa ja käyttöä koskevat alennukset ja vapautukset ajoneuvoverosta, energiansäästöön liittyvät verovähennykset ja ympäristölle haitallisten tukien asteittainen poistaminen. Myös Monti-direktiiviin ehdotetut muutokset edistävät tätä tavoitetta, sillä niillä annettavat hintasignaalit vähentävät fossiilisten polttoaineiden kulutusta ja edistävät energian säästämistä. Myös oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen annetulla neuvoston suosituksella edistetään verorasituksen siirtämistä pois työn verottamisesta ja erityisesti pieni- ja keskituloisten ryhmien verokiilan pienentämistä samalla kun verotusta kohdistetaan ilmasto- ja ympäristötavoitteita edistäviin tulolähteisiin¹⁰⁵. Verotuksen painopistettä on mahdollista muuttaa ilman regressiivisiä vaikutuksia ja siten, että turvataan julkisen talouden kestävyys, mukaan lukien riittävän sosiaalisen suojelun rahoitus¹⁰⁶. Haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille suunnatut tukitoimenpiteet, joilla varmistetaan energian kohtuuhintaisuus ja joita toteutettiin erityisesti vuoden 2022 poikkeuksellisten korkeiden energianhintojen yhteydessä, ovat yhdenmukaisia näiden tavoitteiden kanssa.

¹⁰³ Ks. Euroopan komissio, *Annual Report on Taxation 2023*, 4 luku.

¹⁰⁴ Ks. Euroopan komissio, *REPowerEU-suunnitelma* (COM(2022) 230 final).

¹⁰⁵ Ks. *neuvoston suositus, annettu 16 päivänä kesäkuuta 2022, oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen* (2022/C 243/04).

¹⁰⁶ *Commission Staff Working Document Accompanying the Proposal for a Council Recommendation on ensuring a fair transition towards climate neutrality* (SWD(2021) 452 final).

Pilaria käsittelevä laatikko 1: Sukupuolten palkkaerot ja niitä koskevat politiikkatoimet

Sukupuolten perusteettomien palkkaerojen poistaminen on ratkaisevan tärkeää sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi sekä osallistavan ja kestävä kasvun tukemiseksi. Palkkaerot lisäävät sukupuolten välistä eriarvoisuutta työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa koko elämän ajan. Ensinnäkin naisten alhaisemmat ansiot, silloin kun ne eivät ole perusteltuja erilaisten henkilökohtaisten tai työhön liittyvien tekijöiden vuoksi, heikentävät naisten taloudellista riippumattomuutta työelämän aikana. Lisäksi ne vaikuttavat kielteisesti naisten osallistumiseen työmarkkinoille ja aiheuttavat siten taloudellisia ja sosiaalisia menetyksiä, kun naisten työmarkkinapotentiaalia ei hyödynnetä kokonaisuudessaan. Toiseksi sukupuolten palkkaerot johtavat sukupuolten eläke-eroihin (keskimäärin 26 % EU:ssa vuonna 2022), joiden vuoksi ikääntyneillä naisilla on suurempi köyhyysriski. Sukupuoleen perustuvan palkkasyrjinnän ja eriarvoisuuden torjuminen sekä verojärjestelmien toiminnan parantaminen¹⁰⁷ voivat kannustaa yhä useampia naisia osallistumaan työmarkkinoille. Tämä on ratkaisevan tärkeää unionin huomattavan työvoimapulan ja osaamisvajeen ratkaisemiseksi sekä sosiaalisen suojelun järjestelmien riittävyys ja kestävyys varmistamiseksi väestön ikääntyessä. Sukupuolten perusteettomien palkkaerojen poistaminen edistää myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 2 (sukupuolten tasa-arvo) täytäntöönpanoa ja erityisesti SEUT-sopimuksen 157 artiklan mukaista oikeutta samaan palkkaan samanarvoisesta työstä.

Sukupuolten palkkaerojen säilyminen johtuu rakenteellisista tekijöistä, ja palkkaeroihin vaikuttavat palkkasyrjintä ja sukupuolten systeeminen eriarvoisuus palkkarakenteissa. Viime vuosina saavutetusta edistyksestä huolimatta naiset ansaitsevat edelleen keskimäärin vähemmän kuin miehet, vaikka heillä on keskimäärin korkeampi koulutustaso. Sukupuolten palkkaero¹⁰⁸ oli vuonna 2021 EU:ssa 12,7 prosenttia, ja se vaihteli suuresti maiden välillä Luxemburgin – 0,2 prosentista Viron 20,5 prosenttiin. Useimmissa jäsenvaltioissa ero on pienentynyt viime vuosikymmenen aikana, joskin suhteellisen hitaasti. Erojen pienenemisen taustalla ovat pitkäaikaisten erojen kaventuminen sukupuolten osallistumisessa työmarkkinoille sekä naisten korkeampi koulutustaso. Sukupuolten palkkaerojen syyt ovat monimutkaisia ja ne liittyvät toisiinsa. Osittain ne voivat liittyä i) naisten yliedustukseen suhteellisen pienipalkkaisissa töissä ja pienipalkkaisilla aloilla sekä osa-aikatyössä, ii) naisten aliedustukseen johtotehtävissä sekä iii) siihen, että naisten on vaikeampaa sovittaa yhteen työ ja hoivavelvoitteet (mikä johtaa myös urakatkoihin). Suurin osa sukupuolten välisestä palkkaerosta EU:ssa ei kuitenkaan liity yksilöiden objektiivisiin ja mitattavissa oleviin ominaisuuksiin.¹⁰⁹ Tämä viittaa siihen, että sukupuolten palkkaeroon vaikuttavat todennäköisesti merkittävästi muut tekijät, kuten syrjintä ja läpinäkymättömät palkkarakenteet.

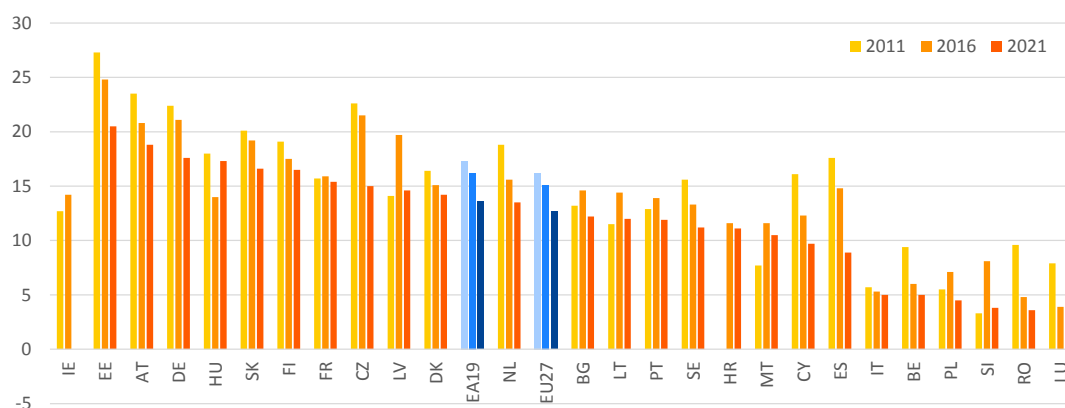
¹⁰⁷ Ks. jakso 2.2.1.

¹⁰⁸ Eurostatin määritelmä (ks. kaavio). Palkkaeron osalta ei oteta huomioon muita palkkaan vaikuttavia tekijöitä, kuten työn vaatimustasoa, esimiesasemaa, koulutusta, kokemusta ja suoriutumista.

¹⁰⁹ Eurostat, Statistical Working Papers, *Gender pay gaps in the European Union – A statistical analysis*, 2021.

Tasoittamattomat sukupuolten palkkaerot ovat pysyneet suurina parannuksista huolimatta

Mies- ja naispuolisten työntekijöiden keskimääräisten bruttotuntiansioiden ero prosentteina miesten keskimääräisistä bruttotuntiansioista (%), 2021, 2016 ja 2011

Huomautus: Järjestetty vuoden 2021 lukujen mukaan. Tiedot puuttuvat Kreikan osalta viitevuosilta (Kreikka vuonna 2018: 10,4 %), Kroatian osalta vuodelta 2011 ja Irlannin osalta vuodelta 2021.

Lähde: Eurostat [[earn_gr_gpgr2](#)].

Palkkauksen avoimuutta koskevat toimenpiteet ovat keskeisen tärkeitä, jotta sukupuolten eriarvoinen kohtelu palkkarakenteissa ja palkanmuodostuksessa voidaan tehdä näkyväksi ja jotta työntekijät voivat tosiasiallisesti vaatia oikeuttaan samaan palkkaan samanarvoisesta työstä. Palkkauksen läpinäkyvyyttä koskevalla direktiivillä (hyväksytty 10. toukokuuta 2023) pyritään torjumaan palkkasyrjintää ja kaventamaan sukupuolten palkkaeroja EU:ssa tekemällä palkkajärjestelmistä läpinäkyvämpiä ja lisäämällä tietoisuutta samaa tai samanarvoista työtä tekevien henkilöiden palkkatasojen eroista. Jäsenvaltioilla on kolme vuotta aikaa saattaa direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöään. Naisten tekemän työn systemiseen aliarvostukseen työnantajatasolla pyritään puuttumaan vertaispainevälineenä käytettävän palkkaraportoinnin avulla yhdistettynä palkka-arviointiin yli 100 henkeä työllistävissä yrityksissä, kun on olemassa perusteltu epäily siitä, että samapalkkaisuuden periaatetta ei ole noudatettu. Direktiivissä vahvistetaan selkeä kehys ja vaatimukset 'samanarvoisen työn' käsitteen täytäntöönpanemiseksi. Se parantaa merkittävästi oikeussuojan saatavuutta ja vähentää palkkasyrjinnän kohteeksi joutuneiden kohtaamia menettelyllisiä esteitä. Myös riittävistä vähimmäispalkoista EU:ssa annetun direktiivin odotetaan osaltaan pienentävän sukupuolten palkkaeroa, koska naiset ovat yliedustettuina matalapalkkaisissa työpaikoissa.

Viime vuosina useat jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön toimenpiteitä, joilla lisätään palkkojen läpinäkyvyyttä ja sukupuolten palkkaeroja koskevaa raportointia, tai ilmoittaneet tällaisista toimenpiteistä, myös osana elpymis- ja palautumissuunnitelmiaan. Tšekissä hallitus hyväksyi joulukuussa 2022 naisten ja miesten samapalkkaisuutta koskevan toimintasuunnitelman 2023–2026. Sen sisältämillä toimenpiteillä muun muassa kannustetaan käyttämään laajemmin palkkausjärjestelmien analysointiin ja palkkaerojen raportointiin tarkoitettuja välineitä. **Irlannissa** päivitettiin heinäkuussa 2021 sukupuolten palkkaeroja koskevaa lakia, jossa edellytetään, että yli 250 henkilöä työllistävät organisaatiot raportoivat sukupuolten palkkaeroista, mukaan lukien bonukset. **Viro** ilmoitti ottavansa osana hyvinvoinnin kehittämissuunnitelman 2023–2030 ja maan elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanoa käyttöön Pay Mirror -nimisen digitaalisen välineen, joka tukee työnantajia niiden organisaatioissa olemassa olevien sukupuolten palkkaerojen analysoinnissa ja raportoinnissa. **Espanjassa** hallitus ja työmarkkinaosapuolet ovat laatineet yrityksille ja yksityishenkilöille tasa-arvosuunnitelmia koskevia neuvotteluja ja työn arviointia varten joukon välineitä ja oppaita, jotka helpottavat sen periaatteen täytäntöönpanoa, jonka mukaan samanarvoisesta työstä on maksettava sama palkka. Tämä on osa elpymis- ja palautumissuunnitelman nojalla vuonna 2020 hyväksyttyjen, tasa-arvosuunnitelmia, läpinäkyvyyttä ja samapalkkaisuutta koskevien säännösten täytäntöönpanoa.

2.1.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet

Useat jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön työhönottokannustimia ja tukia, joilla pyritään luomaan uusia työpaikkoja. Kroatia otti vuonna 2022 osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa käyttöön tukia, joilla tuetaan työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneiden työllistymistä, itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi ryhtymistä ja työharjoitteluja vihreällä ja digitaalsektorilla. **Liettuassa** otettiin käyttöön ukrainalaisille pakolaisille tarkoitettu palkkatuki, joka kattaa 75 prosenttia palkkakustannuksista enintään 36 kuukauden ajan. **Kreikassa** ”Proto Ensimo” -ohjelma käynnistettiin tukemaan nuorten ensimmäisen työpaikan saamista tarjoamalla tukea 600 euroa kuukaudessa: 300 euroa nuorille työntekijöille ja 300 euroa työnantajille (osa-aikatyön tapauksessa 150 euroa) enintään kuuden kuukauden ajaksi. Kreikka otti syyskuussa 2023 käyttöön myös elpymis- ja palautumisvälineestä rahoitetun koulutus- ja sertifiointiohjelman 15 000 työttömälle 25–45-vuotiaalle. Ohjelmassa keskitytään korkean kysynnän aloilla, kuten ympäristö- ja digialalla, tarvittaviin taitoihin. **Espanja** hyväksyi tammikuussa 2023 osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa sisältävää työhönottokannustinten laajaa uudistusta lain, jossa säädetään sosiaaliturvamaksujen alennuksista tiettyjen sellaisten ryhmien osalta, joiden työllistettävyyden on heikko. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi pitkäaikaistyöttömät sekä NEET-nuoret. Uudessa lainsäädäntökehyksessä keskitytään erityisesti vakituisten työpaikkojen luomiseen, mihin kuuluu muun muassa työsopimusten kolmen vuoden vähimmäiskesto, ja siinä säädetään yleisestä säännöstä, jonka mukaan sosiaaliturvamaksujen alennusten ja muiden mahdollisten työhönottokannustinten yhteissumma ei saa ylittää 60:tä prosenttia sopimuksen mukaisista palkkakustannuksista. **Italiassa** otettiin kesäkuussa 2023 käyttöön tilapäisiä kannustimia, jotka ovat suuruudeltaan 60 prosenttia bruttokuukausipalkasta ja joilla tuetaan 12 kuukauden ajan vammaisten ja koulutusohjelmien ulkopuolella olevien nuorten pysyvää palkkaamista. **Portugalissa** otettiin heinäkuussa 2023 käyttöön Avançar-niminen uusi ohjelma, josta annetaan työnantajille taloudellista tukea toistaiseksi voimassa olevien työsopimusten tarjoamiseksi korkeasti koulutetuille työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneille nuorille, kun työsopimuksen mukainen palkka on yhtä suuri tai suurempi kuin valmistuneen julkishallinnon ylemmän toimihenkilön alkupalkka. **Suomessa** otettiin osana laajempaa uudistusta käyttöön työttömien työnhakijoiden palkkatuki, joka kattaa 50 prosenttia palkkakustannuksista (vammainen tapauksessa 70 %). **Sloveniassa** otettiin osana maan elpymis- ja palautumissuunnitelmaa käyttöön työllisyysohjelma, jolla pyritään nopeuttamaan nuorten pääsyä työmarkkinoille. Ohjelmalla tuetaan 4 000:n alle 29-vuotiaan työllistymistä 18 kuukauden ajaksi toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteisiin, ja sen kokonaisarvo on 27,36 miljoonaa euroa. Sen avulla noin 300 työtöntä pyritään työllistämään vihreisiin työpaikkoihin, mitä varten työnantajille maksetaan 680 euroa kuukausittaista tukea vuoden ajan.

Työpaikkojen säilyttämiseen tähtääviä järjestelyjä on käytetty viime aikoina äärimmäisistä ympäristöolosuhteista paikallisiin yrityksiin ja työmarkkinoihin kohdistuvien vaikutusten torjumiseksi. Jotkin jäsenvaltiot toteuttivat vuonna 2023 hätätoimenpiteitä maastopalojen, äärimmäisten helleaaltojen, tulvien ja muiden ympäristökatastrofien johdosta. **Kreikka** otti heinäkuussa 2023 käyttöön kolme kuukautta kestäneen työsopimusten keskeyttämisjärjestelyn metsäpaloista kärsineitä yrityksiä varten ja syyskuussa 2023 vastaavan järjestelyn tulvien koettelemia yrityksiä varten. **Sloveniassa** otettiin elokuussa 2023 käyttöön tulvista kärsineille yrityksille tarkoitettu hätälomautuskorvaus. **Italiassa** on laajennettu maatalousyrityksille jo voimassa olevaa korvausjärjestelyä koskemaan rakennusyrityksiä äärimmäisten helleaaltojen vaikutusten torjumiseksi.

Joissakin jäsenvaltioissa jatkettiin lyhennettyä työaikaa koskevia järjestelyjä vuoden 2023 alkupuoliskolla. **Saksassa** liittohallitus jatkoi lyhennettyä työaikaa koskevien järjestelyjen käyttöön sovellettavia kevennettyjä sääntöjä, jotka jäivät voimaan kesäkuun 2023 loppuun asti. Lyhennettyä työaikaa tekevät työntekijät saavat enintään 12 kuukauden ajan paikallisen työvoimatoimiston maksamaa taloudellista tukea lyhennetyn työajan aiheuttamien tulonmenetysten kattamiseksi. Yritysten ei tarvitse maksaa palkkaa työntekijöille, mutta nämä saavat 60 prosenttia (67 %, jos työntekijällä on lapsia) nettotulojensa määrästä kaikilta niiltä työtunneilta, joihin he eivät ole töissä. Lisäksi liittovaltion työvoimavirasto korvaa työnantajien tavallisesti maksamat sosiaaliturvamaksut kokonaisuudessaan. **Italiassa** hallitus on hyväksynyt 40 viikkoa voimassa olevan lyhennettyä työaikaa koskevan järjestelyn tiettyjä kansallisesti strategisesti merkittäviä yrityksiä varten, jotka työllistävät yli 1 000 henkilöä. Järjestely koskee yrityksiä, jotka eivät ole saattaneet päätökseen suunniteltuja ohjelmia monimutkaisten uudelleenjärjestelysuunnitelmien toteuttamiseksi erityisten rakenneuudistustoimien ja suurten investointien avulla. **Sloveniassa** otettiin käyttöön lyhennettyä työaikaa koskeva järjestely, joka oli voimassa tammikuusta maaliskuuhun 2023 ja jonka tarkoituksena oli lieventää energian hintashokin viivästyneitä vaikutuksia, sekä 30 päivää voimassa ollut lomautusjärjestely, joka otettiin käyttöön vuoden 2023 alkupuoliskolla. Lisäksi parhaillaan käydään neuvotteluja lyhennettyä työaikaa koskevien poikkeustukien pysyvästä soveltamisesta.

Useissa jäsenvaltioissa nostettiin merkittävästi lakisääteisiä vähimmäispalkkoja matalapalkkaisten työntekijöiden ostovoiman turvaamiseksi elinkustannusten ollessa korkeita. Vähimmäispalkat nousivat tammikuun 2022 ja tammikuun 2023 välisenä aikana eniten **Latviassa** (24 %) ja seuraavaksi eniten **Saksassa** (22,2 %), **Romaniassa** (17,6 %), **Unkarissa** (16 %), **Belgiassa** (15,6 %) ja **Liettuassa** (15,1 %). Myös **Tšekissä**, **Virossa**, **Sloveniassa**, **Alankomaissa**, **Kroatiassa** ja **Puolassa** vähimmäispalkat nousivat huomattavasti, 10–15 prosenttia. Osassa näistä maista korotukset otettiin käyttöön harkinnanvaraisilla päivityksillä tavanomaisten neuvottelujen tai indeksointimekanismien lisäksi. Jotkin jäsenvaltiot ilmoittivat nostavansa vähimmäispalkkoja tai toteuttivat korotuksia myös vuoden 2023 aikana. **Kreikka** päivitti lakisääteisiä vähimmäispalkkojaan huhtikuussa 2023 (9,4 %:n korotus) ja **Ranska** toukokuussa 2023 (2,2 %:n korotus). Romaniassa vähimmäispalkkaa nostetaan lokakuussa vielä 10 prosentilla.

Muutamat jäsenvaltiot ovat viime aikoina uudistaneet vähimmäispalkkojen määrittämistä koskevia järjestelmiään. **Kypros** otti tammikuussa 2023 käyttöön lakisääteisen vähimmäispalkan, jonka tasoksi vahvistettiin 885 euroa kuukaudessa työsuhteen alussa, ja työsuhteen jatkuttua keskeytyksettä kuuden kuukauden ajan vähimmäispalkka nousee 940 euroon. **Bulgaria** muutti työlainsäädäntöään ottamalla käyttöön uuden mekanismin, jolla lakisääteisen vähimmäispalkan tasoksi määritetään 50 prosenttia bruttomääräisestä keskipalkasta, joka on yksi riittäviä vähimmäispalkkoja EU:ssa koskevassa direktiivissä¹¹⁰ esitetystä suuntaa-antavista viitearvoista. Tämän myötä vähimmäispalkka on tammikuuhun 2024 mennessä noussut 19,6 prosenttia. Myös **Virossa** sovittiin vähimmäispalkan asteittaisesta nostamisesta 50 prosenttiin keskipalkasta vuoteen 2027 mennessä, ja Irlannissa sovittiin vähimmäispalkkojen asteittaisesta nostamisesta 60 prosenttiin keskipalkasta vuoteen 2026 mennessä. Suuntaa-antavat viitearvot ovat parhaillaan harkinnassa mahdollisista uudistuksista käytävissä keskusteluissa Belgiassa, Espanjassa ja Slovakiassa.

¹¹⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2041, annettu 19 päivänä lokakuuta 2022, riittävistä vähimmäispalkoista Euroopan unionissa (EUVL L 275, 25.10.2022, s. 33).

Useat jäsenvaltiot ovat muuttaneet palkanmääritysjärjestelmiään muulla tavoin, erityisesti työehtosopimusneuvottelujen osalta. Romania hyväksyi vuoden 2022 lopussa osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua koskevan lain, jonka tavoitteena on parantaa työehtosopimusneuvotteluja ja työehtosopimusten kattavuutta antamalla ammattiliitoille enemmän valtaa ja luomalla helpomman menettelyn työntekijöiden edustamista varten. **Belgiassa** sovittiin marraskuussa 2022 nykyisen inflaatioon perustuvan automaattisen palkkojen indeksijärjestelmän säilyttämisestä, minkä lisäksi rajoitettiin naapurimaiden palkkakehityksen perusteella tehtäviä mahdollisia lisäkorotuksia. Työmarkkinaosapuolille annettiin kuitenkin lupa neuvotella enintään 500:n tai 750 euron suuruisesta kertaluonteisesta työntekijäkohtaisesta palkkiosta. **Kyproksessa** päivitettiin palkkojen tarkistamisen perustana käytettävää elinkustannuskorvausta, jota korotettiin 66,7 prosenttiin edellisen vuoden inflaatiotasosta (vuonna 2022 korvaus oli 50 %). **Espanja** hyväksyi vuonna 2023 työllisyyttä ja työehtosopimusneuvotteluja koskevan nk. V-sopimuksen, jossa ehdotetaan palkankorotuksia sekä annetaan alemman tason neuvottelutahoille virallisia suosituksia useista työhön liittyvistä kysymyksistä, jotka koskevat esimerkiksi työsopimuksia, koulutusta ja ammattitaitoa sekä eläkkeelle siirtymistä. **Portugalissa** toteutettiin toukokuussa 2023 useita työehtosopimusneuvotteluja koskevaan kehykseen kohdistuvia uudistuksia, jotka liittyivät kehyksen kattavuuteen, välimiesmenettelyyn ja uusimiseen.

Useissa jäsenvaltioissa hyväksyttiin myös erilaisia julkisen sektorin palkkoihin liittyviä toimenpiteitä. Espanjassa julkisen sektorin työntekijöiden palkkoja korotettiin 1,5 prosenttia takautuvasti tammikuusta 2022 alkaen, minkä lisäksi vuodelle 2022 on hyväksytty 2 prosentin korotus. **Ranskassa** julkisen sektorin työntekijöiden palkat nousivat poikkeuksellisten lainsäädäntötoimenpiteiden myötä 3,5 prosenttia. **Kroatia** on parhaillaan muuttamassa julkisen sektorin palkkajärjestelmää osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa. Aikomuksena on ottaa käyttöön yhteinen perusta palkkoille sekä työn monimutkaisuutta kuvaavat kertoimet, jotka perustuvat yhdenmukaisempiin tehtäväkuvauksiin ja osaamiskehyksiin. Tämän odotetaan yhdenmukaistava julkishallinnon palkkoja. Sloveniassa julkisen sektorin palkat nousivat useimpien työntekijöiden osalta lähes 9 prosenttia (kahdessa vaiheessa), ja lisää uudistuksia on odotettavissa vuoden 2023 lopussa.

Jotkin jäsenvaltiot ilmoittivat EU:n yhteisötalouden toimintasuunnitelman mukaisesti erityisten oikeudellisten kehysten laatimisesta yhteisötalouden toimijoita varten tai kehittivät tällaisia kehyksiä. Espanjassa ministerineuvosto hyväksyi huhtikuussa 2023 yhteisötaloutta koskevan kattavan lakiluonnoksen, jonka tarkoituksena on i) parantaa nykyistä oikeudellista ekosysteemiä muuttamalla osuuskunnista, erityisryhmien työllistymistä edistävästä osuuskuntayrityksistä (*Empresas de Inserción*) ja yhteisötaloudesta annettuja lakeja, ii) laajentaa haavoittuvan aseman ja sosiaalisen syrjäytymisen määritelmää sekä iii) selventää, mitkä toimijat kuuluvat yhteisötalouden piiriin, sisällyttämällä siihen uusia yhteisöjä, kuten yhteisötalouden yritykset. **Maltassa** hyväksyttiin vuonna 2022 yhteisötalouden yrityksiä koskeva laki, jonka avulla pyritään saamaan aikaan yhteisötalouden yritysten rekisteri ja ottamaan käyttöön uusi yritysmuoto, ”sosiaalisiin tavoitteisiin pyrkivä yritys”. **Ruotsi** hyväksyi vuonna 2022 lain ideavetoisten organisaatioiden rekisteröimisestä. Uuden lain myötä nämä rekisteröidyt yhteisöt voivat harjoittaa julkisesti rahoitettua toimintaa ja saada etuuskohtelua julkisia hankintoja koskevissa menettelyissä. **Puola** hyväksyi elokuussa 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelmansa mukaisesti yhteisötaloutta koskevan lain, minkä jälkeen yli 420 yhteisöä on rekisteröity yhteisötalouden yritykseksi.

111 Neuvoston suositus, annettu 27 päivänä marraskuuta 2023, yhteisötalouden toimintaedellytysten kehittämisestä.

Useat jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön toimenpiteitä lisätäkseen verojärjestelmien oikeudenmukaisuutta ja edistääkseen työmarkkinoille osallistumista. Liettuassa nostettiin tammikuussa 2023 verottoman tulon rajaa 540 eurosta 625 euroon, mikä kasvatti pääasiassa niiden työntekijöiden nettotuloja, jotka saavat vähimmäispalkkaa. **Tšekissä** tuli 1. helmikuuta 2023 voimaan uusi toimenpide, jolla työnantajien sosiaaliturvamaksuja alennetaan 19,8 prosenttiin (tavanomaisen tason ollessa 24,8 %) tiettyjen osa-aikatyötä tekevien työntekijäryhmien osalta. Verohelpotuksella pyritään lisäämään haavoittuvammassa asemassa olevien henkilöiden sekä sellaisten työntekijöiden työllisyyttä, joita uhkaa työmarkkinoiden ulkopuolelle joutuminen liian varhain tai joilla on vaikeuksia sovittaa yhteen työ- ja perhe-elämä. **Portugalissa** hallituksen ja työmarkkinaosapuolten allekirjoittamassa tulojen, palkkojen ja kilpailukyvyn parantamista koskevalla keskipitkän aikavälin sopimuksella otettiin käyttöön 50 prosentin lisäverovähennys, joka koskee kaikkia työehtosopimusneuvotteluissa sovittuihin palkankorotuksiin liittyviä työvoimakustannuksia. Sopimus tarkistettiin lokakuussa 2023, jolloin toimenpidettä yksinkertaistettiin ja sen soveltamisalaa laajennettiin. Tämä koskee vain työntekijöitä, joiden palkka nousi vuonna 2023 vähintään 5,1 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna ja on vähimmäiskuukausipalkkaa suurempi. **Italiassa** joulukuussa 2022 hyväksytyssä talousarviolaisa säädetään työntekijöiden maksettaviksi tulevien sosiaaliturvamaksujen alentamisesta 3 prosenttiyksiköllä bruttotulojen ollessa enintään 25 000 euroa (ja 2 prosenttiyksiköllä bruttotulojen ollessa enintään 35 000 euroa). Näitä työntekijöiden verokiiloja leikattiin tilapäisesti vielä 4 prosenttiyksiköllä vuoden loppuun saakka työvoima-asetuksella, joka hyväksyttiin 1. toukokuuta 2023. Jotkin jäsenvaltiot ovat myös mukauttaneet verojärjestelmiään erityisesti inflaation vaikutusten huomioon ottamiseksi. **Saksassa** hallitus hyväksyi inflaation kompensoimiseksi annetun lain, jolla mukautettiin tuloveroluokkien kynnysarvoja ja henkilökohtaista perusvähennystä vuosiksi 2023 ja 2024 veroluokan noston vaikutusten lieventämiseksi. **Irlannissa** on korotettu perustuloverotuksen alaista tuloa 3 200 eurolla 40 000 euroon yhden hengen kotitaloudessa asuvien osalta ja 49 000 euroon sellaisten avioparien osalta, joista vain toinen käy työssä, osana vuoden 2023 talousarvioon sisältyviä toimenpiteitä. **Slovakiassa** on 1. tammikuuta 2023 lähtien sovellettu sosiaaliturvamaksuja maatalous- ja matkailualojen kausityöntekijöihin. Maksuista vähennettävä osuus vastaa 50:tä prosenttia kahden edeltävän vuoden keskipalkasta (605,5 euroa per kuukausi vuonna 2023).

2.2 Suuntaviiva 6: Työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 6 täytäntöönpanoa. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita luomaan edellytykset, joilla edistetään työvoiman tarjontaa, taitoja ja osaamista Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden 1 (opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen), 2 (sukupuolten tasa-arvo), 3 (yhtäläiset mahdollisuudet), 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen), 9 (työ- ja yksityiselämän tasapaino), 11 (lastenhoito ja lapsille annettava tuki) sekä 17 (vammaisten osallistaminen) mukaisesti. Jaksossa 2.2.1 raportoidaan koulutukseen ja¹¹² osaamiseen liittyvästä keskeisestä kehityksestä sekä haavoittuvassa asemassa olevien ja aliedustettujen ryhmien työmarkkinatilanteesta. Jaksossa 2.2.2 raportoidaan jäsenvaltioiden näillä aloilla toteuttamista toimenpiteistä.

¹¹² Ks. Euroopan komission koulutuksen seurantakatsaus ”*Education and Training Monitor 2023*” (ei vielä julkaistu).

2.2.1 Keskeiset indikaattorit

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on pysynyt samalla tasolla. Vuonna 2021 EU:ssa 92,5 prosenttia kaikista lapsista, joiden ikä on kolmesta vuodesta oppivelvollisuuden alkamisikään, osallistui varhaiskasvatukseen, mikä on 0,5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin edellisellä vuonna. Tätä ennen osuus oli kasvanut vuosina 2018–2020. Viime vuosina useimmat jäsenvaltiot ovat lähentyneet 90 prosentin osallistumisastetta tai pysyneet sen tasolla (ks. kaavio 2.2.1). Kuusi jäsenvaltiota (Ranska, Belgia, Tanska, Irlanti, Espanja ja Ruotsi) on jo saavuttanut vuodelle 2030 asetetun EU:n laajuisen 96 prosentin tavoitteen.¹¹³ Osallistumisaste on kuitenkin edelleen alle 80 prosenttia neljässä muussa maassa (Bulgariassa, Kroatiaassa, Slovakiassa ja Romaniassa). Yhä useammat maat ovat ottamassa käyttöön pakollisia esikouluvuosia ja lakisääteisen oikeuden varhaiskasvatukseen ennen oppivelvollisuuden alkamista, joten pääsy varhaiskasvatukseen on edelleen haaste lähinnä pienemmille lapsille ja sosioekonomisesti heikommista lähtökohdista tuleville lapsille. Erityisesti romanilasten varhaiskasvatukseen osallistumisaste oli vuonna 2021 noin puolet EU:n kaikkien lasten keskiarvosta (42–44 prosenttia, kun romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevassa uudessa EU:n strategiakehyksessä vuodeksi 2030 asetettu tavoite on vähintään 70 prosenttia).¹¹⁴ Lisäksi laadukkaiden varhaiskasvatuspalvelujen saatavuutta haittaavat joidenkin maantieteellisten alueiden kapasiteettirajoitukset, joita pahentavat myös pätevän henkilöstön puute¹¹⁵ ja joissakin tapauksissa kohtuuhintaisuuteen liittyvät haasteet.

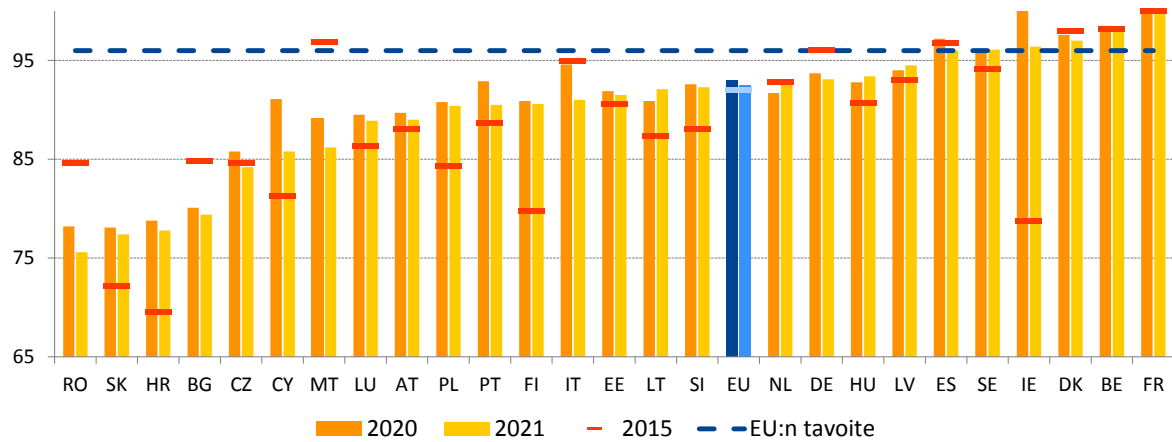
¹¹³ Komission 30. syyskuuta 2020 antama tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle [eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta vuoteen 2025 mennessä](#).

¹¹⁴ Perustuu [Euroopan unionin perusoikeusviraston \(FRA\) uusimpaan Roma Survey 2021 -tutkimukseen](#), joka julkaistiin vuonna 2022. Lisätietoja on [vuosille 2020–2030 laaditussa romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevassa EU:n strategiakehyksessä](#).

¹¹⁵ Useimmissa maissa varhaiskasvatuksen (yli 3-vuotiaiden) opettajat tarvitsevat kandidaatin tutkinnon, mutta he ansaitsevat keskimäärin 22 prosenttia vähemmän kuin muut korkea-asteen tutkinnon suorittaneet. Ks. OECD:n tietokanta: [Teachers' and school heads' actual salaries](#).

Kaavio 2.2.1: Varhaiskasvatukseen osallistuminen on jäänyt yleisesti samalle tasolle

Varhaiskasvatukseen osallistuminen ikäryhmässä kolmivuotiaat–oppivelvollisuuden alkamisikä (%)

Huomautus: 2015 – eri määritelmä: BE, EL ja PT. 2020 – eri määritelmä: PT. 2021 – eri määritelmä: PT, EU. Alustavat tiedot vuosilta 2020 ja 2021: FR. Kreikasta ei ole saatavilla tietoja.

Lähde: Eurostat, [educ_uoe_enra21].

Koulunkäynnin varhain lopettaneiden osuus pienenee edelleen hitaasti mutta epätasaisesti eri jäsenvaltioissa. Työllistettävyyteen, oppimiseen ja sopeutumiskykyyn liittyviä haasteita on edelleen myöhemmin elämässä. Vuonna 2022 EU:n kaikista 18–24-vuotiaista 9,6 prosentilla oli enintään ylemmän perusasteen tutkinto ja he olivat lopettaneet koulunkäynnin ennenaikaisesti, mikä on 0,2 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2021 (ja 5,1 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2007). Vuonna 2022 koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus oli 18 jäsenvaltiossa alle 9 prosenttia (eurooppalaisen koulutusalueen tavoite vuodelle 2030). Romaniassa, Espanjassa, Unkarissa ja Saksassa osuus oli kuitenkin edelleen yli 12 prosenttia (ja kasvussa viime vuodesta kolmessa viimeksi mainitussa valtiossa), mikä tarkoittaa, että tilanne on ”kriittinen” (ks. kaavio 2.2.2). Virossa, Tanskassa ja Maltassa osuus oli jonkin verran yli 10 prosenttia, Maltassa se laski vain vähän ja Virossa ja Tanskassa jopa nousi, mikä tarkoittaa, että tilannetta on ”seurattava”. Kroatia (2,3 prosenttia), Irlanti (3,6 prosenttia), Puola ja Liettua (4,8 prosenttia) olivat ”parhaiten suoriutuvia”. Yleisestä myönteisestä suuntauksesta huolimatta jäsenvaltioiden välillä ei ole selviä merkkejä ylöspäin suuntautuvasta lähentymisestä, ja erot sukupuolen, syntymämaan ja asuinpaikan (esim. kaupunki tai maaseutu) mukaan ovat edelleen merkittäviä. Nuoret miehet keskeyttävät koulutuksen varhaisessa vaiheessa paljon useammin kuin nuoret naiset samoin kuin vammaiset henkilöt verrattuna vammattomiin.¹¹⁶ EU:n ulkopuolella syntyneet nuoret keskeyttävät koulunkäynnin lähes kolme kertaa todennäköisemmin kuin syntyperäiset ikätoverinsa (21,6 prosenttia vs. 8,3 prosenttia), ja 71 prosenttia nuorista romaneista (18–24-vuotiaista) keskeytti EU:ssa koulunkäynnin ennen keskiasteen koulutuksen suorittamista (kuten EU:n perusoikeusviraston vuosina 2020–2021 tekemä tutkimus osoittaa). Lisäksi vuonna 2022 koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus oli 8,6 prosenttia EU:n suurissa kaupungeissa, 10,6 prosenttia pienissä kaupungeissa ja esikaupungeissa ja 10 prosenttia maaseutualueilla¹¹⁷. Joissakin jäsenvaltioissa, kuten Bulgariassa, Unkarissa ja Espanjassa, koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuuksissa on merkittäviä alueellisia eroja (ks. kaavio 1 liitteessä 5).

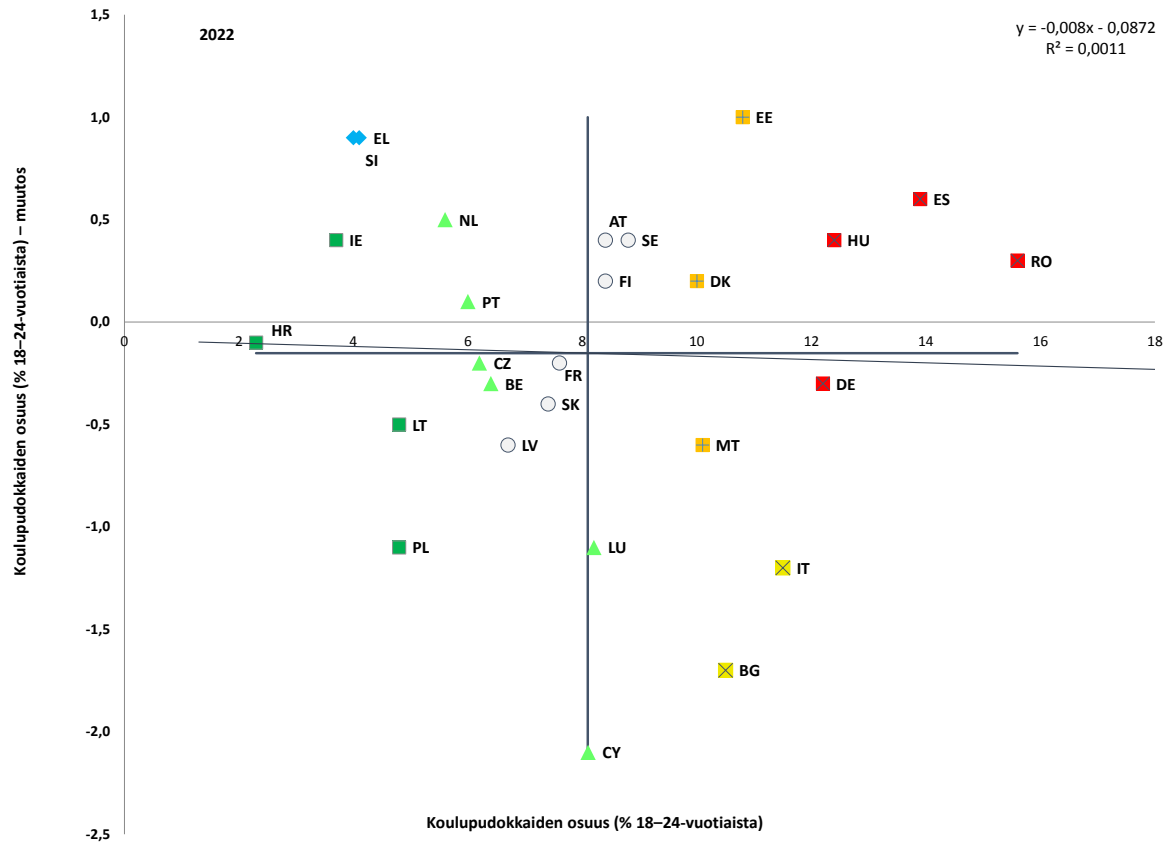
¹¹⁶ Ks. European Disability Expertise, *European comparative data on persons with disabilities*, 2021.

Vammaisten koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden suurempi osuus voi johtua muun muassa esteettömyyteen liittyvistä ongelmista (esim. fyysiset ja arkkitehtoniset esteet) ja mukautettujen ohjelmien puuttumisesta.

¹¹⁷ Eurostat [[edat_lfse_30](#)].

Kaavio 2.2.2: Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus pienenee edelleen hitaasti, ja jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja

Koulunkäynnin varhain keskeyttäneet (18–24-vuotiaat), vuoden 2022 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

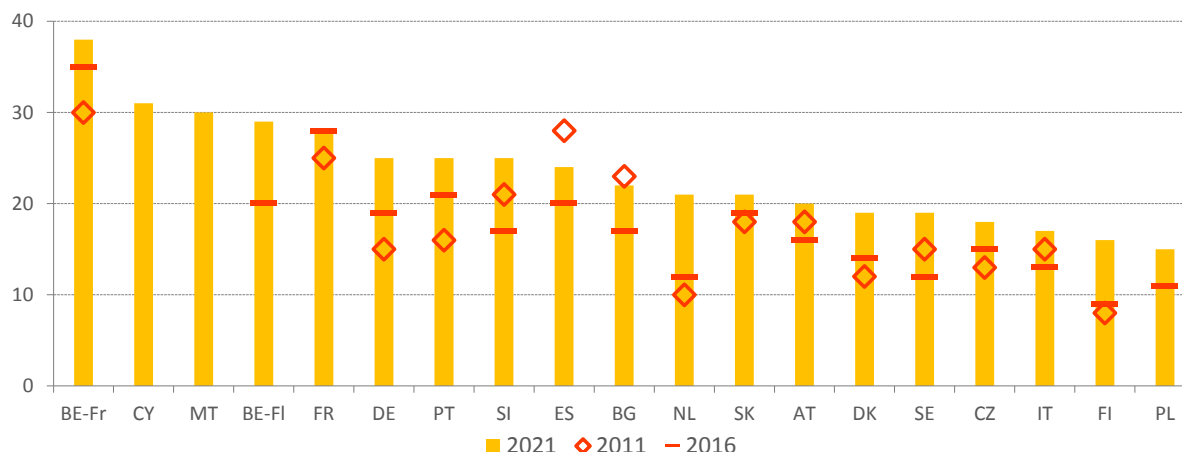

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa: SK. Tietojen heikko luotettavuus: SK. *Lähde:* Eurostat [edat_lfse_14], EU:n työvoimatutkimus.

Lukutaito on heikentynyt kaikkialla EU:ssa, ja sosioekonominen asema ennustaa tuloksia edelleen vahvasti. Kansainvälisestä lasten lukutaitotutkimuksesta 2021 (PIRLS)¹¹⁸ käy ilmi, että neljännen luokan oppilaiden lukutaito on heikentynyt vuosina 2016–2021 kaikissa jäsenvaltioissa lukuun ottamatta Ranskaa, jossa se on pysynyt vakaana (ks. kaavio 2.2.3). Lähes neljännes kaikista oppilaista on PIRLS-asteikolla¹¹⁹ heikosti suoriutuvia, ja osuus on erityisen suuri Belgian ranskankielisessä yhteisössä (38 prosenttia), Kyproksella (31 prosenttia) ja Maltalla (30 prosenttia). Lisäksi vuoteen 2016 verrattuna heikosti suoriutuvien oppilaiden osuus kasvoi useimmissa maissa ja huippuosaajien osuus pieneni, mikä viittaa systeemiseen heikkenemiseen. Kyselyn tulokset vahvistivat myös sosioekonomisen taustan voimakkaan vaikutuksen koulutustuloksiin. Keskimääräinen ero paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevien lasten ja muiden lasten tuloksissa oli merkittävä (80 pistettä) ja vastasi noin kahden vuoden koulunkäyntiä.

Kaavio 1.2.3: Lukutaito on heikentynyt EU:ssa

Niiden neljännen luokan oppilaiden osuus, jotka ovat saavuttaneet enintään heikon kansainvälisen suoritustason Progress in International Reading Literacy Study -tutkimuksessa (PIRLS) (% , 2021).

Huomautus: BE-Fr tarkoittaa Belgian ranskankielistä yhteisöä ja BE-FI flaaminkielistä yhteisöä. Kaavio sisältää vain ne koulutusjärjestelmät, joista kerätään tiedot neljännen vuosiluokan lopussa, joten niistä puuttuvat Kreikan, Kroatian, Irlannin, Latvian, Liettuan, Luxemburgin, Romanian, Unkarin ja Viron tiedot. Tietoja ei ole saatavilla Belgian flaaminkielisen yhteisön, Kyproksen, Maltan ja Puolan osalta vuodelta 2011 eikä Kyproksen ja Maltan osalta vuodelta 2016.

Lähde: Koulutuksen, nuorisosioiden, urheilun ja kulttuurin pääosaston laskelmat, jotka perustuvat PIRLS 2021 -tietoihin.

¹¹⁸ Ks. Mullis, I. V. S., von Davier, M., Foy, P., Fishbein, B., Reynolds, K. A. ja Wry, E., *PIRLS 2021 International Results in Reading*. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center, 2023.

¹¹⁹ PIRLS-järjestelmässä on määritetty neljä lukutaidon tasoa, joita nimitetään kansainvälisiksi suoritustasoiksi: heikko, tyydyttävä, korkea ja erinomainen. Tässä yhteydessä puhutaan oppilaista, jotka ovat saavuttaneet enintään heikon suoritustason, ”heikkoina suoriutujina”.

Tässä yhteydessä opettajapula vaarantaa laadukkaan koulutuksen tarjoamista entisestään, ja rekrytointi, työolot, uranäkymät ja opettajien peruskoulutus vaihtelevat suuresti eri puolilla EU:ta. Useimmissa EU:n jäsenvaltioissa on vaikeuksia täyttää opettajanpaikat kaikilla oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan koulutuksen tasoilla, houkutella riittävästi opettajaopiskelijoita ja pitää uudet opettajat ammatissa. Opettajapulan taso vaihtelee myös oppiaineittain, mutta sitä on erityisesti luonnontieteiden, teknologian, insinööritieteiden ja matematiikan (STEM-aineet) oppiaineissa.¹²⁰ Opettajapula johtuu osittain väestönkehityksestä, sillä noin neljännes Euroopan opettajista (24,5 prosenttia ISCED-tasoista 1–3) on yli 55-vuotiaita ja saavuttamassa eläkeiän. Virossa, Latviassa, Liettuassa ja Italiassa yli 55-vuotiaiden opettajien osuus on jopa yli 35 prosenttia. Monissa jäsenvaltioissa opettajaksi ryhtyminen ei ole nuorille houkutteleva uravaihtoehto. Ylemmän perusasteen opettajien palkkataso on keskimäärin 11 prosenttia alempi kuin korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden ammattilaisten.¹²¹ Tämä palkkaero on vielä suurempi varhaiskasvatuksen ja alemman perusasteen opettajien kohdalla. Vain joka viides opettaja TALIS-tutkimukseen osallistuneissa jäsenvaltioissa kokee, että yhteiskunta arvostaa heidän työtään, ja monet kertovat kärsivänsä työperäisestä stressistä ja suuresta työmäärästä.¹²² Vaikka jäsenvaltiot ovat pyrkineet houkuttelemaan enemmän opiskelijoita opettajankoulutusohjelmiin, useissa maissa opettajien peruskoulutukseen osallistuvien määrä on vähenemässä, ja lisäksi monet uudet opettajat lähtevät ammatista viiden ensimmäisen vuoden kuluessa.

¹²⁰ Ks. Euroopan komission koulutuksen seurantakatsaus ”*Education and Training Monitor 2023*” 2023.

¹²¹ OECD:n tietokanta: Teachers’ and school heads; actual salaries. Keskiarvo viittaa niiden EU:n jäsenvaltioiden keskiarvoon, jotka ovat OECD:n jäseniä.

¹²² OECD, *TALIS 2018 Results: Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*, OECD Publishing, Pariisi, 2019.

Ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaneilla on yleensä suhteellisen hyvät työllisyysnäkymät, erityisesti kun he hyötyvät työssäoppimisesta. Yli puolet (52,1 prosenttia) keskiasteen koulutuksessa olevista oppilaista ja opiskelijoista¹²³ oli vuonna 2021 ammatillisesti suuntautuneissa ohjelmissa (koulutuksessa, joka tarjoaa tiettyyn ammattiin liittyviä taitoja ja tietoja). Kun otetaan huomioon EU:n erilaiset kansalliset koulutusjärjestelmät, osuus vaihtelee Kyproksen 17,6 prosentista Slovenian 70 prosenttiin.¹²⁴ Vuonna 2022 EU:ssa hiljattain valmistuneista ammatillisen koulutuksen suorittaneista 60,1 prosenttia oli hyötynyt työssäoppimisesta koulutuksensa aikana. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin edelleen suuria eroja, sillä Espanjassa, Saksassa ja Alankomaissa osuus oli yli 90 prosenttia, kun taas Romaniassa, Tšekissä ja Puolassa se jäi alle 20 prosenttiin. Ammatillisesta koulutuksesta hiljattain valmistuneet, jotka olivat osallistuneet työssäoppimiseen, olivat huomattavasti todennäköisemmin työllistyneet (82,5 prosenttia vuonna 2022 EU:ssa) kuin ne, jotka eivät olleet osallistuneet siihen (71,6 prosenttia). Vaikka hiljattain ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste EU:ssa kehittyi kaiken kaikkiaan suotuisasti viime vuoden aikana ja oli 79,7 prosenttia vuonna 2022, maiden välillä on suuria eroja: Luxemburgissa osuus oli 93,9 prosenttia ja Romaniassa 57,7 prosenttia.

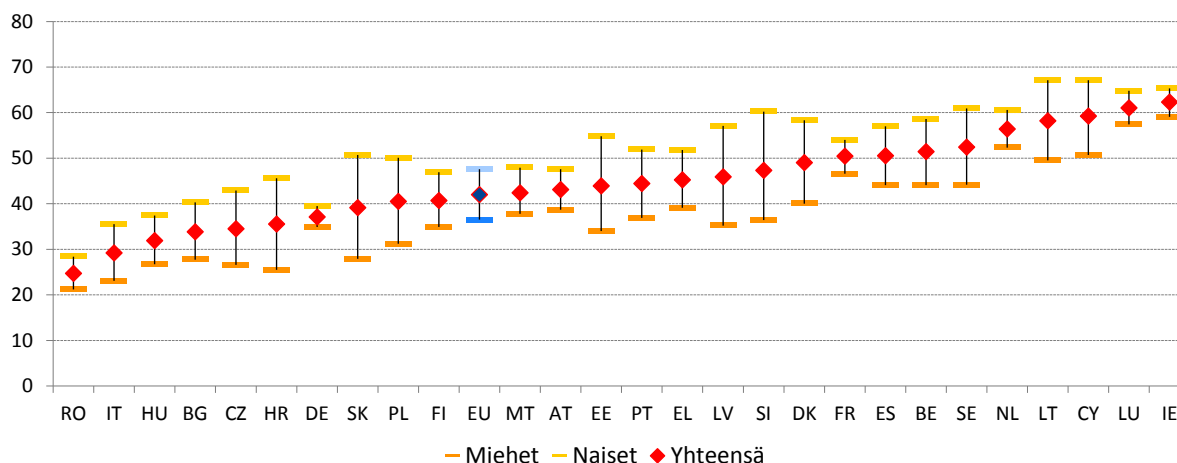
¹²³ Keskiasteen koulutus (ISCED-taso 3) tai keskiasteen jälkeinen koulutus, joka ei ole korkea-asteen koulutusta (ISCED-taso 4).

¹²⁴ Tämä kohta perustuu Eurostatin tietoihin [[educ_uoe_enra16](#)], [[tps00215](#)], [[edat_lfse_24](#)].

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrä kasvaa tasaisesti, mutta eroja esiintyy edelleen, muun muassa sukupuolten ja alueiden välillä. Vuonna 2022 korkea-asteen tutkinto oli 42 prosentilla 25–34-vuotiaista, kun vuonna 2021 osuus oli 41,2 prosenttia ja vuonna 2016 taas 36,8 prosenttia. Jos viime vuosikymmenen myönteinen kehitys jatkuu, eurooppalaisen koulutusalueen 45 prosentin tavoite voidaan saavuttaa ennen vuotta 2030¹²⁵. EU:n tasolla tapahtuneesta huomattavasta edistyksestä huolimatta korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on edelleen alle 40 prosenttia kahdeksassa EU-maassa. Siinä missä osuus oli vuonna 2022 jopa alle 30 prosenttia Romaniassa ja Italiassa, se oli yli 60 prosenttia Irlannissa ja Luxemburgissa (ks. kaavio 2.2.4). Lisäksi miehillä (36,5 prosenttia) on vähemmän todennäköisesti korkea-asteen tutkinto kuin naisilla (47,6 prosenttia). Sukupuolten välinen ero vaihtelee 4,6 prosenttiyksiköstä 23,8 prosenttiyksikköön eri puolilla EU:ta. Vuonna 2021 ero korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuudessa vammaisten ja muiden henkilöiden välillä (ikäryhmässä 30–34-vuotiaat) oli 11,3 prosenttiyksikköä, ja vain noin kolmannes vammaisista oli suorittanut korkea-asteen tai vastaavan koulutuksen.¹²⁶ Lisäksi alueelliset erot ovat edelleen suuria, ja jotkin alueet, joilla korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus on EU:n keskiarvoa pienempi, ovat vaarassa jäädä jälkeen dynaamisemmista alueista, kun osaamisvaje ja taloudellinen kuilu kasvavat.¹²⁷

Kaavio 2.2.4: Sukupuolten väliset erot korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuudessa ovat huomattavat

Niiden 25–34-vuotiaiden osuus työvoimatutkimuksessa, joiden korkein suorittama tutkinto on korkea-asteen tutkinto (ISCED-tasot 5–8, %, 2022).

Huomautus: Maat on esitetty nousevassa järjestyksessä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden kokonaisosuuden mukaan.

Lähde: Eurostat [edat_lfse_03], EU:n työvoimatutkimus.

¹²⁵ Ks. Euroopan komission koulutuksen seurantakatsaus ”*Education and Training Monitor 2023*” 2023.

¹²⁶ European Disability Expertise, European comparative data on persons with disabilities, vuoden 2021 tiedot.

¹²⁷ Ks. tarkemmin Euroopan komission tiedonanto *Osaamispotentiaali käyttöön Euroopan alueilla* (COM(2023) 32 final).

Yhä suurempi osa korkea-asteen tutkinnon suorittaneista on liikkuvia tai asuu ulkomailla, ja joistakin jäsenvaltioista pääasiassa lähtee tutkinnon suorittaneita¹²⁸. Jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja ulkomailla asuvien tutkinnon suorittaneiden ja toisesta EU-maasta saapuvien tutkinnon suorittaneiden määrän välillä. Liikkuvien tutkinnon suorittajien eli niiden opiskelijoiden, jotka ovat suorittaneet toisen asteen tutkinnon jossakin muussa EU:n jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa he opiskelevat, keskimääräinen osuus kasvoi EU27-maissa 4,4 prosentista 4,8 prosenttiin vuosina 2017–2021, kun taas ulkomailla asuvien tutkinnon suorittaneiden osuus ilmaistuna prosenttiosuutena lähtömaassa valmistuneista kasvoi 3,4 prosentista 5,3 prosenttiin vuosina 2007–2022¹²⁹. Vuonna 2022 kymmenen EU-maata oli nettolähtettäjiä, ja yhdeksän muuta jäsenvaltiota oli nettovastaanottajia. Suhteellisesti suurin negatiivinen nettotase oli Kroatiassa, Liettuassa, Virossa, Unkarissa ja Portugalissa, kun taas positiivisin nettotase oli Itävallassa, Irlannissa ja Belgiassa.

Jotta voidaan tukea kilpailukykyä, edistää laadukkaita työpaikkoja ja turvata EU:n sosiaalinen malli, on toteutettava jatkuvia toimia työvoiman osaamisen kehittämiseksi edelleen, myös vihreää ja digitaalista siirtymää silmällä pitäen. Tätä taustaa vasten hyvin toimivat ja tehokkaat koulutusjärjestelmät ovat avainasemassa, jotta nuorille voidaan tarjota työmarkkinoiden kannalta merkityksellisiä taitoja, ja aktiivinen osallistuminen aikuiskoulutukseen on ensiarvoisen tärkeää sen varmistamiseksi, että työvoiman taidot pysyvät jatkuvasti ajan tasalla. Aikuiskoulutusta koskevassa EU:n yleistavoitteessa edellytetään, että vuoteen 2030 mennessä vähintään 60 prosenttia aikuisista osallistuu vuosittain koulutukseen EU:ssa.

¹²⁸ Eurofound, *The role of Human capital inequalities in Cohesion and convergence*, 2024 (ei vielä julkaistu).

¹²⁹ Tiedot puuttuvat: BG, CY, LU, LV, MT, PL, RO ja SK.

EU:n yleistavoite ja siihen liittyvät kansalliset tavoitteet on määritelty ottamalla huomioon koulutukseen osallistuminen viimeisten 12 kuukauden aikana (lukuun ottamatta ohjattua työssäoppimista), jotta saataisiin realistisempi kuva jatkokoulutuksesta, jota tarjotaan useimmiten lyhyillä ja kohdennetuilla kursseilla. Aikuiskoulutustutkimuksesta saatujen viimeisimpien tietojen mukaan keskimääräinen osallistumisaste EU:ssa on 37,4 prosenttia (vuonna 2016), mikä alittaa huomattavasti vuodeksi 2030 asetetun tavoitteen (ks. jakso 1.3.) Henkilökohtaisista oppimistileistä kesäkuussa 2022 annetussa neuvoston suosituksessa esitetään tämän suhteen, miten jäsenvaltiot voivat yhdistää taloudellisen ja muun kuin taloudellisen tuen tehokkaasti, jotta kaikille aikuisille annetaan mahdollisuus kehittää taitojaan koko työelämänsä ajan.¹³⁰ Pienet osaamiskokonaisuudet tarjoavat paljon potentiaalia: niiden avulla voidaan tarjota työntekijöille, oppijoille ja työnhakijoille nopeaa ja kohdennettua täydennys- ja uudelleenkoulutusta (ks. kesäkuussa 2022 annettu neuvoston suositus eurooppalaisesta lähestymistavasta pieniin osaamiskokonaisuuksiin)¹³¹. Euroopan osaamisen teemavuodella, joka perustuu vuoden 2020 Euroopan osaamisohjelmaan, pyritään edistämään ajattelutavan muutosta kohti koko elämän jatkuvaa täydennys- ja uudelleenkoulutusta. Tavoitteena on auttaa ihmisiä hankkimaan oikeat taidot laadukkaisiin työpaikkoihin ja hyödyntämään vihreän ja digitaalisen siirtymän tarjoamia monia mahdollisuuksia¹³².

¹³⁰ Ks. lisätietoja: [NEUVOSTON SUOSITUS](#), annettu 16 päivänä kesäkuuta 2022, henkilökohtaisista oppimistileistä (2022/C 243/03).

¹³¹ Ks. lisätietoja: [NEUVOSTON SUOSITUS](#), annettu 16 päivänä kesäkuuta 2022, eurooppalaisesta lähestymistavasta pieniin osaamiskokonaisuuksiin elinikäisen oppimisen ja työllistävyyden tukemiseksi (2022/C 243/02).

¹³² Komission tiedonanto [Euroopan osaamisohjelmasta](#) kestävän kilpailukyvyn, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja selviytymis- ja palautumiskyvyn tueksi (COM(2020) 274 final) ja ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi Euroopan osaamisen teemavuodesta 2023.

Työvoimapula ja osaamisvaje ovat yleisiä eri ammateissa ja osaamistasoilla, mikä johtuu työvoiman vahvasta kysynnästä mutta myös rakenteellisista tekijöistä, kuten väestökehityksestä. Laaja työvoimapula johtuu työvoiman kysynnästä, joka on vahvaa talouden viimeaikaisesta hidastumisesta huolimatta, mutta vaikutusta on saattanut olla myös väestörakenteen muutoksesta johtuvalla työvoiman vähenemisellä. Ikääntymisen vaikutusta on tähän asti tasapainottanut työmarkkinoille osallistumisen lisääntyminen, mutta EU:n työvoiman odotetaan supistuvan tulevina vuosikymmeninä. Samalla joidenkin alojen ja ammattien työvoimapula liittyy myös vihreän ja digitaalisen siirtymän yhteydessä luotuihin uusiin työpaikkoihin sekä työvoiman osaamisvajeeseen ja kysynnän ja tarjonnan epätasapainoon, jotka ovat työvoimassa merkittäviä myös uusien osaamisvaatimusten valossa. Työvoimapula liittyy joissakin tapauksissa myös huonoihin työoloihin erityisesti sellaisilla aloilla kuin terveydenhuollossa, laitoshoidossa ja kuljetusalalla.¹³³ Tällä hetkellä aliedustettujen ryhmien (kuten naisten, nuorten, ikääntyneiden työntekijöiden, maahanmuuttajataustaisten ja romanien) työmarkkinoille integroitumisen edistäminen voisi auttaa tasoittamaan väestörakenteen muutoksen vaikutusta työvoiman tarjontaan.¹³⁴ Näiden ryhmien tukeminen työmarkkinoiden kannalta merkityksellisten taitojen ja pätevyyksien kehittämisessä ja tehokkaassa käytössä tarjoamalla asianmukaisia täydennys- ja uudelleen koulutusmahdollisuuksia on olennaisen tärkeää, jotta heidän potentiaalinsa voidaan hyödyntää tehokkaasti. Esimerkiksi STEM-aloilla ja terveydenhuollon ammateissa työpaikkakohtaisten taitojen vähäinen tarjonta on merkittävä työvoimapulaa selittävä tekijä.¹³⁵ Työolojen kehittäminen auttaisi houkuttelemaan työntekijöitä tietyille aloille ja ammatteihin, joissa on pulaa, ja pitämään heidät työssä. Lisäksi edistämällä EU:n sisäistä liikkuvuutta ja houkuttelemalla ammattitaitoisia työntekijöitä kolmansista maista huolehtien samalla työntekijöiden oikeuksien ja sosiaalisten oikeuksien kunnioittamisesta ja täytöntöönpanosta sekä kanavoiden laillinen muuttoliike ammatteihin, joissa on pulaa, hyödyntäen samanaikaisesti unionissa olevaa osaamista, voidaan puuttua sekä työvoimapulaan että osaamisvajeeseen¹³⁶.

¹³³ Euroopan komissio, *Addressing labour and skills gap in the EU, Employment and Social Developments in Europe (ESDE)*, Annual Review. Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

¹³⁴ Ks. komission tiedonanto Väestörakenteen muutos Euroopassa: toimintavälineistö (COM(2023) 577 final).

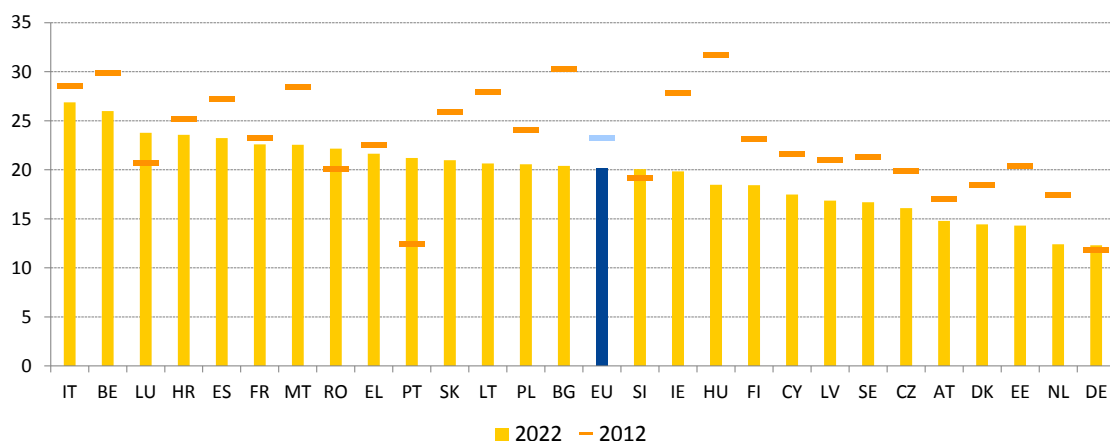
¹³⁵ Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2023*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

¹³⁶ Erityisesti EU:n osajareservin kautta, joka käynnistettiin osana komission 15. marraskuuta 2023 hyväksymää osaamispakettia.

Makrotaloudellinen taitojen kysynnän ja tarjonnan epätasapaino on vähentynyt EU:ssa viime vuosikymmenen aikana.¹³⁷ Ne ovat vähentyneet vuodesta 2012 useimmissa EU:n jäsenvaltioissa (ks. kaavio 2.2.5). Vähentyminen johtuu suurelta osin koulutustason noususta eri jäsenvaltioissa samalla kun vähintään keskiasteen koulutusta edellyttävien työpaikkojen osuus on kasvanut useimmissa jäsenvaltioissa. Vähäisemmässä määrin se kuvastaa myös matalan, keskitason ja korkean koulutustason suorittaneiden väestöryhmien työllisyystulosten välisen kuilun kaventumista. Makrotaloudellinen taitojen kysynnän ja tarjonnan epätasapaino on kuitenkin edelleen suhteellisen suurta Italiassa, Belgiassa, Luxemburgissa, Kroatiaassa ja Espanjassa. Aikuiskoulutuksen kehittäminen voisi vähentää taitojen kysynnän ja tarjonnan epätasapainoa sovittamalla osaamisen tarjonnan ja kysynnän paremmin yhteen.

Kaavio 2.2.5: Makrotaloudellinen taitojen kysynnän ja tarjonnan epätasapaino on vähentynyt viime vuosikymmenen aikana

Koulutustasoltaan erilaisten työntekijöiden työllisyysasteiden suhteellinen hajonta painotettuna kunkin ryhmän osuudella työikäisen väestön kokonaismäärästä (20–64-vuotiaat)

Huomautus: Tämä indikaattori kuvastaa sitä, että matalan ja keskitason koulutuksen suorittaneiden pääsy työmarkkinoille on suhteellisesti vaikeampaa kuin korkeasti koulutettujen.

Lähde: Työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston Eurostatin tietoihin perustuvat laskelmat [[lfsg_egaed](#); [lfsg_pgaed](#); [lfsg_agaed](#)], EU:n työvoimatutkimus.

¹³⁷ Makrotaloudellinen taitojen kysynnän ja tarjonnan epätasapaino syntyy, kun taidot jakautuvat epätasaisesti käytettävissä olevien työntekijöiden ja palkattujen työntekijöiden välillä.

Osaamisvaje voi aiheuttaa pullonkauloja talouskasvulle ja hidastaa vihreää ja digitaalista siirtymää, jos siihen ei puututa riittävästi. Vuonna 2021 yli 60 prosentilla EU:n yrityksistä, jotka rekrytoivat tai yrittivät rekrytoida tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoita, oli vaikeuksia täyttää tällaisia avoimia työpaikkoja¹³⁸. Monet mainitsivat yhdeksi suurimmista vaikeuksista sellaisten hakijoiden puutteen, joilla on asiaankuuluva koulutus tai työkokemus. Euroopan osaamisen teemavuoden yhteydessä vuonna 2023 tehdyssä tutkimuksessa korostettiin, että pk-yrityksissä on laaja osaamisvaje, sillä 78 prosentille yrityksistä on hyvin vaikeaa (52 prosenttia) tai kohtalaisen vaikeaa (26 prosenttia) löytää työntekijöitä, joilla on oikeanlainen osaaminen¹³⁹. Noin kaksi kolmasosaa pk-yrityksistä (63 prosenttia) ja seitsemässä jäsenvaltiossa jopa noin kolme neljäsosaa pk-yrityksistä katsoi, että osaamisvaje rajoittaa niiden yleistä liiketoimintaa. Lähes puolessa pk-yrityksistä (45 prosenttia) tämä koski erityisesti digitaalitekniologian käyttöä, kun taas niiden toiminnan viherryttämisen rajoitteet olivat ongelma 39 prosentille. Vastaavasti 63 prosenttia aikuisista työntekijöistä totesi, että heidän on kehitettävä tietojaan ja taitojaan voidakseen tehdä työnsä paremmin, ja 52 prosenttia katsoi, että heidän on parannettava digitaitojaan.¹⁴⁰

¹³⁸ Eurostat [[isoc_ske_itrcrs](#)].

¹³⁹ Eurobarometri 529: *Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises*, 2023.

¹⁴⁰ Cedefop, *Second European skills and jobs survey*, 2021.

Pilaria käsittelevä laatikko 2: Taitojen ja osaamisen edistäminen oikeudenmukaisen siirtymän mahdollistamiseksi ilmastoneutraaliuteen

Vihreän siirtymän edellyttämien taitojen ja osaamisen kehittäminen edelleen lisää innovointivalmiuksia, kilpailukykyä sekä kestävä ja osallistavaa kasvua. Se tukee Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden 1 (opetus, koulutus ja elinikäinen oppiminen), 3 (yhtäläiset mahdollisuudet) ja 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen) täytäntöönpanoa. Siirtyminen ilmastoneutraaliin talouteen ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja vihreän teknologian ja teollisuuden kehityksen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämiseksi tulee käynnistämään perusteellisen muutoksen monilla eri aloilla. Uusia työpaikkoja luodaan, kun taas osa työpaikoista korvataan toisilla, ja jotkin muuttavat muotoaan. Euroopan vihreän kehityksen ohjelman mukainen EU:n talouden viherryttäminen tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia laadukkaille työpaikoille ja voisi luoda noin miljoona työpaikkaa vuoteen 2030 mennessä ja mahdollisesti moninkertaisen määrän vuoteen 2050 mennessä, mutta se edellyttää asianmukaista tukea ja oikeanlaisia liitännäistoimia¹⁴¹. Osaaminen on määriteltä [vihreän kehityksen teollisuussuunnitelmassa](#) yhdeksi kilpailukykyisen nettonollateollisuuden pilareista ja tekijäksi, joka vauhdittaa nopeaa siirtymistä ilmastoneutraaliuteen. Lisäksi nettonollateollisuutta koskevalla säädöksellä parannetaan nettonollateknologioihin liittyvää osaamista perustamalla erityisiä koulutusohjelmia Net-Zero Academies -yhteenliittymien kautta. [Euroopan osaamisohjelmaan](#) pohjautuvan osaamissopimuksen tavoitteena on koota julkiset ja yksityiset organisaatiot yhteen ja kannustaa niitä sitoutumaan konkreettisiin tavoin aikuisten täydennys- ja uudelleenkoulutukseen. [Euroopan osaamisen teemavuosi](#) antaa uutta pontta täydennys- ja uudelleenkoulutukselle, ja sen tavoitteena on sovittaa työntekijöiden toiveet ja taidot yhteen työllistymismahdollisuuksien kanssa erityisesti vihreää ja digitaalista siirtymää silmällä pitäen. Lisäksi ja ammatillisten vihreiden taitojen vahvistamiseksi jokaisen yksilön on kehitettävä kestävyystaitoja, jotta jokainen voi ajatella, suunnitella ja toimia ympäristökestävyyttä silmällä pitäen, niin että koko yhteiskunta voi tukea vihreää siirtymää. Tältä osin koulutusohjelmat voivat perustua eurooppalaiseen kestävä kehityksen osaamiskehykseen (GreenComp), joka koostuu kahdestatoista kestävyystaidosta.

¹⁴¹ Ks. Euroopan komissio, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S., et al., *The future of jobs is green*, 2021.

Hiilestä irtautumisen edetessä vihreään siirtymään liittyvää osaamista tarvitaan yhä enemmän kaikilla aloilla ja kaikissa työpaikoissa. Eurooppalaisen taito-, osaamis-, tutkinto- ja ammattiluokitusjärjestelmän (ESCO) mukaan lähes 300 ammattiprofiilia EU:ssa edellyttää vähintään yhtä vihreää taitoa¹⁴². Vuonna 2022 kaikissa EU:n jäsenvaltioissa oli työvoimapulaa ammasteissa, joissa vaaditaan vihreän siirtymän edellyttämää osaamista, vaikka maiden välinen vaihtelu olikin huomattavaa (Alankomaissa pulaa oli 108 ammatissa ja Kreikassa kolmessa)¹⁴³. Rakennus- ja valmistusteollisuudessa, joilla on keskeinen rooli vihreässä siirtymässä, työvoimapula oli ilmoitettujen tietojen mukaan laajaa. Yli kahdessa kolmasosassa jäsenvaltioista on havaittu pulaa muurarin, kirvesmiehen ja rakennuspuusepän sekä putkiasentajan ammasteissa. Merkittävää pulaa esiintyy myös muissa ammasteissa, jotka liittyvät uusiutuvan energian arvoketjuihin, käyttöönottoon tai logistiikkaan, kuten kuorma-autonkuljettajan (17 jäsenvaltiossa) tai sähkötekniikan asiantuntijan (12 jäsenvaltiossa) ammasteissa. Työvoimapulaa ja osaamisvajeen korjaaminen on keskeinen edellytys ilmastoneutraalius- ja ympäristökestävyysohjeiden saavuttamiselle¹⁴⁴.

Jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimenpiteitä monilla eri aloilla vihreän siirtymän edellyttämien taitojen ja osaamisen edistämiseksi. Jotkin jäsenvaltiot, kuten **Suomi**, **Tanska** ja **Kreikka**, ovat uudistamassa kansallisia osaamis- ja rahoitusstrategioitaan vihreän talouden taitojen priorisoimiseksi. **Ranska** ilmoitti toimenpiteistä, joilla kestävyystaitojen kehittämisestä tehdään monialainen painopiste kaikissa oppivelvollisuuskoulutuksen oppiaineissa, mukaan lukien kehys kestävyysosaamisen mittaamiseksi ja kehittämiseksi GreenCompin pohjalta. **Slovakiassa** yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmia päivitetään elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisesti myös työmarkkinoiden kannalta merkityksellisten vihreiden taitojen edistämiseksi, ja **Romaniassa** ammattikoulut saavat tukea opetussuunnitelmiansa nykyaikaistamiseen, ja yli kymmenen ammatillisen koulutuksen ammattien luetteloon sisältyvistä ammattitaitostandardeista päivitetään. Tähän sisältyy myös opettajien ja kouluttajien jatkuva ammatillinen kehittäminen sekä luokkahuoneiden, koulutuskeskusten ja työssäoppimisympäristöjen infrastruktuurin parantaminen osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa. Muun muassa **Espanja** ja **Tanska** ovat mukauttaneet aktiivista työmarkkinapolitiikkaansa, jotta työnhakijat voidaan liittää paremmin vihreän talouden mahdollisuuksiin. Lisäksi useat maat, kuten **Ranska**, **Malta** ja **Ruotsi**, kehittävät tai päivittävät osaamistietojärjestelmiään tunnistaakseen tai ennakoidakseen vihreää siirtymää varten tarvittavia erityistaitoja. Tämä edellyttää yleensä tiivistä yhteistyötä teollisuuden, työmarkkinaosapuolten ja julkisten työvoimapalvelujen kanssa, myös alueellisella tai paikallisella tasolla. **Portugali** on perustanut erityisen energiasiirtymän koulutuskeskuksen, jonka tarkoituksena on edistää koulutusväylien suunnittelua ja työntekijöiden osallistumista niihin, jotta he saisivat pätevyyden energiasiirtymän ja ilmastotoimien, esimerkiksi uusiutuvan energian, energiatehokkuuden ja kestävä liikunnan aloilla.

¹⁴² Eurooppalainen taito-, osaamis-, tutkinto- ja ammattiluokitusjärjestelmä (ESCO), Cedefop, 2012.

¹⁴³ Perustuu Euroopan työviranomaisen raporttiin [EURES Report on labour shortages and surpluses](#) 2022, 2023.

¹⁴⁴ Ks. Euroopan komissio, [Employment and Social Developments in Europe 2023](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

Tätä taustaa vasten tarvitaan merkittäviä lisätoimia väestön digitaatiojen parantamiseksi erityisesti matalan osaamistason, ikääntyneiden ja EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisten kohdalla. EU:ssa 60–70 prosenttia työntekijöistä käytti vuonna 2021 työssään digitaalisia välineitä, jotka edellyttävät perustasoisia tai kohtalaisia digitaatioita¹⁴⁵. Kuitenkin vain 53,9 prosentilla eurooppalaisista aikuisista (16–74-vuotiaat) oli vähintään digitaaliset perustaidot, mikä poikkeaa merkittävästi vuodelle 2030 asetetusta 80 prosentin tavoitteesta sellaisena kuin se on määritelty Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa ja digitaalista vuosikymmentä koskevassa digitaalisessa kompassissa¹⁴⁶. Romaniassa ja Bulgariassa alle kolmanneksella aikuisväestöstä oli vuonna 2021 vähintään digitaaliset perustaidot. Nämä kaksi maata samoin kuin Puola olivat tässä suhteessa ’kriittisessä tilanteessa’ (ks. kaavio 2.2.6). Lisäksi Italiassa, Saksassa, Liettuassa, Unkarissa, Sloveniassa ja Kyproksella tilannetta oli ”seurattava”, koska tasot olivat selvästi alle EU:n keskiarvon. Samaan aikaan Alankomaat, Suomi, Irlanti ja Tanska, jotka ovat ”parhaiten suoriutuvia”, ovat jo lähes saavuttaneet tavoitteen, jonka mukaan 80 prosentilla aikuisväestöstä pitäisi olla vähintään digitaaliset perustaidot. Myös väestöryhmien välillä on huomattavia eroja. Siinä missä EU:ssa nuorista (16–29-vuotiaat) 71 prosentilla oli vähintään digitaaliset perustaidot, ikääntyneestä väestöstä (55–74-vuotiaat) taidot olivat vain 34,6 prosentilla. Työttömien kohdalla osuus oli 45 prosenttia ja työelämän ulkopuolella olevilla 33 prosenttia. Työelämän ulkopuolella olevat olivat myös jäljessä digitaalisten perustaitojen osalta enemmän kuin muu väestö. Lisäksi EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisista huomattavasti pienemmällä osalla (41,8 prosentilla) oli vähintään digitaaliset perustaidot samana vuonna.

Kaavio 2.2.6: Aikuisten digitaidoissa on suuria maakohtaisia eroja

Osuus väestöstä, jolla on vähintään perustason digitaaliset taidot (16–74-vuotiaat), vuoden 2021 taso (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaaliset taidot

Huomautus: Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Indikaattorin määritelmässä vuonna 2021 tapahtuneiden merkittävien muutosten vuoksi sen arvioinnissa käytetään poikkeuksellisesti vain tasoja (olettaen, ettei tilanne ole muuttunut yhdessäkään jäsenvaltiossa, myös EU:n keskiarvon osalta).

Lähde: Eurostat, [tepsr_sp410].

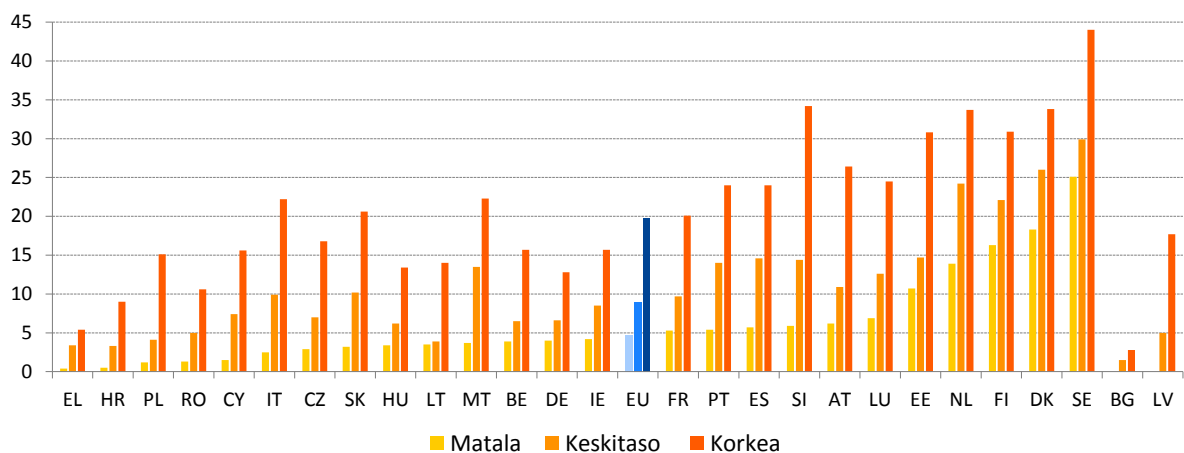
¹⁴⁵ Cedefop, *Setting Europe on course for a human digital transition: new evidence from Cedefop's second European skills and jobs survey*. Luxemburg: Julkaisutoimisto. Cedefop reference series, nro 123, 2022.

¹⁴⁶ Digitaalinen vuosikymmen on Euroopan komission tulevaisuuteen suuntautuva strateginen visio digitaalitalouden kehittämisestä ja eurooppalaisten yritysten muutoksesta vuoteen 2030 mennessä. Euroopan komissio esitti suunnitelman maaliskuussa 2021. Digitaatioja koskevan tavoitteen lisäksi siinä asetettiin tavoitteeksi, että tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoita on vuoteen 2030 mennessä 20 miljoonaa (noin 9 miljoonaa vuonna 2021).

Matalan koulutustason henkilöihin on kiinnitettävä erityistä huomiota toimissa, joilla pyritään lisäämään osallistumista aikuiskoulutukseen. Enintään ylemmän perusasteen koulutuksen suorittaneita on 20,5 prosenttia EU:n 25–64-vuotiaista ja suuri osuus (15,1 prosenttia) nuorista (25–34-vuotiaat). Vuonna 2022 aikuisten osallistumisaste koulutukseen viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana oli yli nelinkertainen korkean osaamistason henkilöillä (19,8 prosenttia) ja lähes kaksinkertainen keskitason osaamistason henkilöillä (9 prosenttia) verrattuna matalan osaamistason henkilöihin (4,7 prosenttia) (ks. kaavio 2.2.7). Ero vaihtelee kuitenkin maittain: esimerkiksi Ruotsissa, Tanskassa ja Suomessa ero on alle kaksi kertaa suurempi, kun taas Kreikassa, Kroatiassa ja Puolassa se on yli kymmenkertainen. Aikuiskoulutukseen osallistumisen parantaminen koko väestön ja erityisesti matalan osaamistason työntekijöiden keskuudessa on ratkaisevan tärkeää laajalle levinneen työvoimapulan ja osaamisvajeen vuoksi sekä osallistavan ja kestävä kasvun tukemiseksi. Taitojen parantamisen arviointipaketissa, joka hyväksyttiin äskettäin osana Euroopan osaamisen teemavuotta, korostetaan tarvetta tarjota matalan osaamistason aikuisille enemmän mahdollisuuksia kehittää perustaitoja tai laajempia taitoja, jotka ovat tarpeellisia aktiivisen yhteiskuntaan ja työmarkkinoille osallistumisen kannalta¹⁴⁷.

Kaavio 2.2.7: Aikuiskoulutukseen osallistumiseen vaikuttaa voimakkaasti koulutustaso

Aikuisten (25–64-vuotiaiden) osallistuminen koulutukseen koulutustason mukaan (matala, keskitaso ja korkea koulutustaso) viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana vuonna 2022

• **Huomautukset:** Matalan osaamistason ryhmää koskevia tietoja ei saatavilla: BG ja LV. Tietojen heikko luotettavuus: LU. Katkos aikasarjassa: SK.

Lähde: Eurostat [[trng_lfse_03](#)], EU:n työvoimatutkimus.

¹⁴⁷ [Taitojen parantamista koskeva arviointipaketti](#) hyväksyttiin heinäkuussa 2023, ja siinä arvioitiin toimia, joita on toteutettu [taitojen parantamisesta annetun neuvoston suosituksen](#) johdosta.

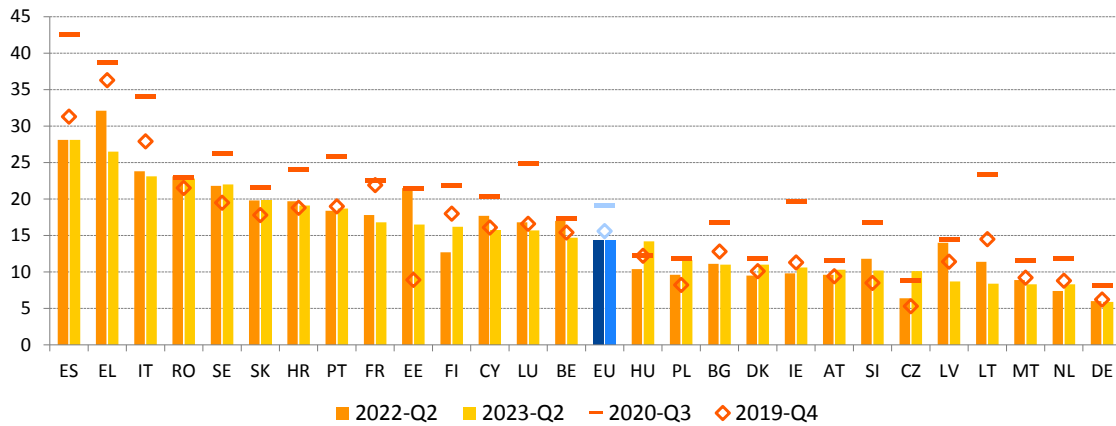
Suurin osa aikuiskoulutuksesta tapahtuu epävirallisessa ympäristössä. Vuonna 2022 kolme neljästä aikuisesta, jotka olivat osallistuneet koulutukseen viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana EU:ssa, osallistuivat siihen epävirallisella tavalla eli strukturoidulla oppimistavalla virallisten perinteisten oppilaitosten ulkopuolella. Tämä tarkoittaa pääasiassa lyhyitä kursseja, joita tarjotaan yrityksissä tai erikoistuneissa keskuksissa. Kahdessakymmenessä jäsenvaltiossa epävirallisen oppimisen osuus oli yli 80 prosenttia ja viidessä muussa jäsenvaltiossa enintään kaksi kolmasosaa. Epävirallisen oppimisen osuus oli alle puolet kaikista oppimistoimista vain Bulgariassa ja Kreikassa¹⁴⁸.

Kohennuttuaan covid-19-pandemian jälkeisen elpymisen myötä nuorisotyöttömyys vakiintui alle aiemmin todetun tason, mutta on edelleen suhteellisen korkea monissa jäsenvaltioissa. Nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaat) laski kriisiä edeltäneelle 14,4 prosentin tasolle vuoden 2022 toisella neljänneksellä palautuen vuoden 2020 kolmannella neljänneksellä saavutetusta huipputasosta, joka oli 19,1 prosenttia. Tämän jälkeen nuorisotyöttömyysaste pysyi EU:ssa suurin piirtein samalla tasolla vuoden 2023 toisella neljänneksellä (ks. kaavio 2.2.8). Osuus laski 15 jäsenvaltiossa vuoden 2022 toiseen neljännekseen verrattuna ja jopa yli 5 prosenttiyksikköä Kreikassa, Virossa ja Latviassa, kun se taas kasvoi huomattavasti Unkarissa (3,8 prosenttiyksikköä), Tšekissä (3,7 prosenttiyksikköä) ja Suomessa (3,5 prosenttiyksikköä). Työttömyys on nuorison keskuudessa edelleen lähes kolme kertaa yleisempää kuin koko työikäisen väestön keskuudessa EU:ssa. Se vaihtelee Espanjan, Kreikan, Italian, Romanian ja Ruotsin yli 20 prosentista Saksan 5,9 prosenttiin, joka on EU:n matalin taso. On toteutettava jatkuvia toimia niiden rakenteellisten haasteiden voittamiseksi, jotka vaikeuttavat nuorten pääsyä työmarkkinoille erityisesti laajan työvoimapulan ja osaamisvajeen tilanteessa, sekä niiden pitkäaikaisten kielteisten vaikutusten ehkäisemiseksi, joita nuorten uranäkymiin voi mahdollisesti kohdistua.

¹⁴⁸ Eurostat [[trng_ifse_03](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Kaavio 2.2.8: Nuorisotyöttömyys on parantunut talouden vahvan elpymisen myötä, mutta tilanne on edelleen vaikea joissakin jäsenvaltioissa

Nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaat, % työvoimasta) vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä (kriisiä edeltävä), vuoden 2020 kolmannella neljänneksellä (kriisin aikana) ja vuoden 2022 toisella neljänneksellä (kriisin jälkeen), vuoden 2023 toisella neljänneksellä

Huomautukset: Kausitasoitettut luvut. Tietojen heikko luotettavuus – vuoden 2019 viimeinen neljännes ja vuoden 2020 kolmas neljännes: EE, HR, LU, MT ja SI; vuoden 2022 toinen neljännes ja vuoden 2023 toinen neljännes: LU, MT ja SI. Eri määritelmät – vuoden 2022 toinen neljännes ja vuoden 2023 toinen neljännes: FR ja ES.

Lähde: Eurostat [une_rt_q], EU:n työvoimatutkimus.

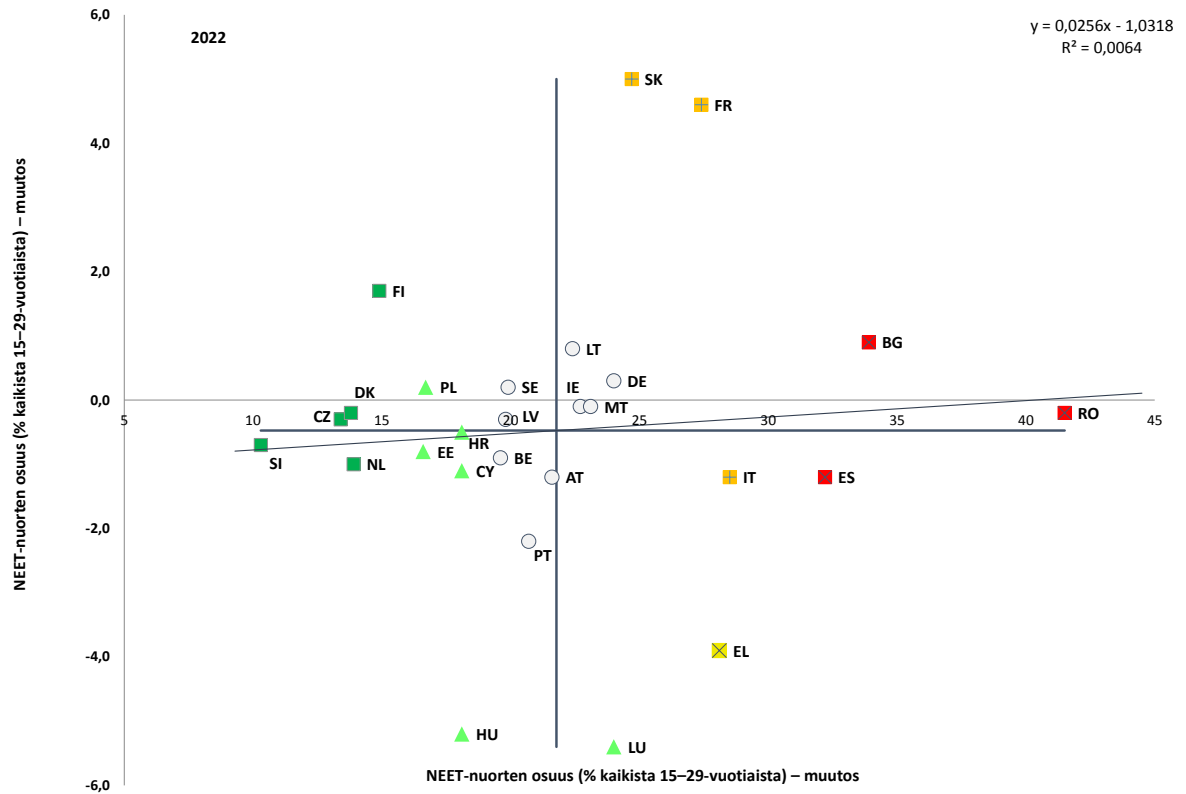
Covid-19-kriisistä elpymisen myötä niiden nuorten osuus, jotka eivät olleet työelämässä eivätkä koulutuksessa (NEET-nuoret), pieneni merkittävästi ja laski alle pandemiaa edeltäneen tason, mutta haasteita on edelleen. Noustuaan covid-19-kriisin aikana huipputasolle (13,9 prosenttia vuonna 2020) NEET-aste (15–29-vuotiaat) laski EU:ssa edelleen vuoden 2021 tasosta, joka oli 13,1 prosenttia, 11,7 prosenttiin vuonna 2022. Romaniassa (jossa NEET-aste on korkein, 19,8 prosenttia), Kreikassa ja Kyproksella NEET-nuorten tilanne on kuitenkin ”kriittinen”, sillä NEET-aste on jatkuvasti korkea eikä parannus ole ollut riittävän suuri joidenkin kohdalla (ks. kaavio 2.2.9). Kroatiaassa, Espanjassa, Tšekissä ja Suomessa tilanne on ”seurattava”. EU:n parhaat suoriutujat olivat Malta ja Ruotsi, joissa NEET-aste oli matala ja joissa lisäksi tapahtui edelleen merkittäviä parannuksia. Useimmissa jäsenvaltioissa voidaan havaita myös alueellisia eroja NEET-asteissa (ks. kaavio 2 liitteessä 5). Työttömien NEET-aste parani merkittävästi: se laski vuosien 2021 ja 2022 välillä 0,7 prosenttiyksikköä 4,3 prosenttiin ja on nyt selvästi alle kriisiä edeltäneen tason (4,9 prosenttia vuonna 2019),¹⁴⁹ mutta suurempi osuus NEET-nuorista (7,4 prosenttia vuonna 2022, kun se vuonna 2019 oli 7,8 prosenttia) on edelleen työvoiman ulkopuolella, kuten asiaa koskevassa pilaria käsittelevässä laatikossa 3 esitetään tarkemmin.¹⁵⁰ Jotta voidaan saavuttaa Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa asetettu tavoite, jonka mukaan NEET-aste olisi 9 prosenttia vuoteen 2030 mennessä, tarvitaan jatkuvia toimia, jotka pohjautuvat viime aikoina tehtyihin parannuksiin.

¹⁴⁹ Eurostat [[edat_lfse_30](#)].

¹⁵⁰ Ks. Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022.

Kaavio 2.2.9: NEET-asteet ovat laskeneet merkittävästi, mutta haasteita on edelleen

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien osuus (15–29-vuotiaat), vuoden 2022 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (%), sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

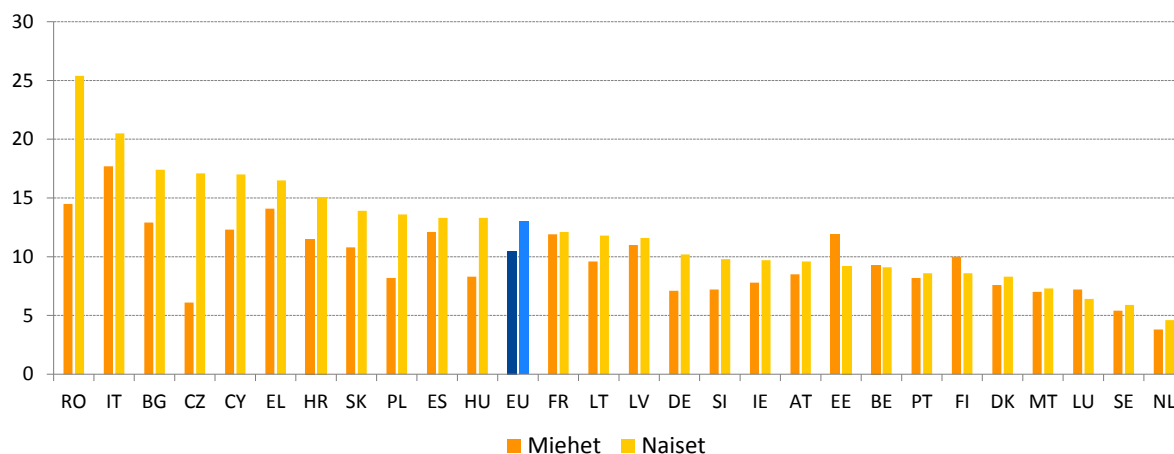

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.
Erilaiset määritelmät: ES ja FR.
Lähde: Eurostat [[lfsi_neet_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Huomattava osuus NEET-nuorista on naisia ja maahanmuuttajataustaisia. Vuosina 2021–2022 työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien naisten osuus (13 prosenttia) EU:ssa oli edelleen 2,5 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten (10,5 prosenttia) (ks. kaavio 2.2.10). Tšekissä ja Romaniassa ero oli yli 10 prosenttiyksikköä. Vain Virossa, Suomessa, Luxemburgissa ja Belgiassa miesten NEET-aste oli korkeampi kuin naisten. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien miesten keskuudessa työelämän ulkopuolella oleminen oli vain hieman yleisempää kuin työttömyys (5,7 prosenttia vs. 4,8 prosenttia), kun taas työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevilla naisilla työelämän ulkopuolella oleminen oli huomattavasti yleisempää (9,2 prosenttia vs. 3,8 prosenttia). Lisäksi selvästi suurempi osuus EU:n ulkopuolella syntyneistä nuorista oli NEET-nuoria syntyperäisiin verrattuna vuonna 2022, erityisesti naisten keskuudessa. Vahvistettu nuorisotakuu voidaan kohdistaa NEET-nuoriin tarjoamalla laadukkaita työpaikkoja, jatkokoulutusta, oppisopimuskoulutusta tai harjoittelujaksoja neljän kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta tai virallisen koulutuksen päättämisestä¹⁵¹. Tämän lisäksi ALMA-aloitteella (asetta tavoite, opi, osaa, saavuta) autetaan heikommassa asemassa olevia NEET-nuoria hankkimaan työkokemusta ulkomailta siten, että heille tarjotaan muun muassa intensiivistä yksilöllistä valmennusta kotimaassa valmisteluvaiheessa ja jatkotukea työpaikan tai jatkokoulutuksen hankkimiseksi kotimaassa seurantavaiheen aikana¹⁵².

Kaavio 2.2.10: NEET-nuorten sukupuolten välinen kuilu on yleisesti ottaen kaventunut, mutta se on edelleen huomattava

Naisten ja miesten NEET-aste (15–29, %, 2022)

Huomautus: Erilaiset määritelmät: ES ja FR.

Lähde: Eurostat [[lfsi_neet_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

¹⁵¹ Neuvoston suositus, annettu 30 päivänä lokakuuta 2020, ”Silta työelämään – entistä vahvempi nuorisotakuu” ja nuorisotakuun perustamisesta 22 päivänä huhtikuuta 2013 annetun neuvoston suosituksen korvaaminen (2020/C 372/01, EUVL C 372, 4.11.2020, s. 1).

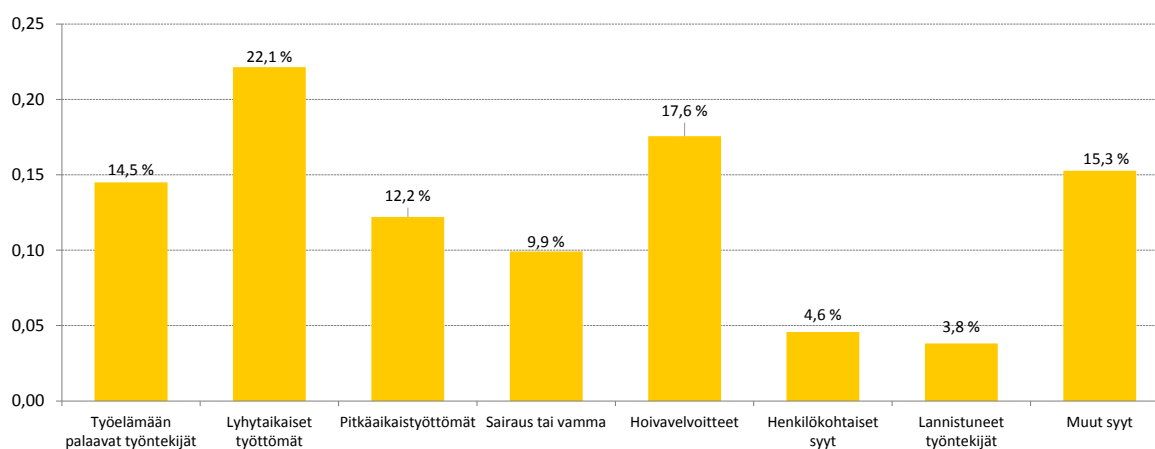
¹⁵² Lisätietoja: [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve\) – Työllisyys, sosiaaliasiat ja osallisuus – Euroopan komissio \(europa.eu\)](#).

Pilaria käsittelevä laatikko 3: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten mahdollisuuksien kuilun umpeen kurominen

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret (NEET-nuoret) ovat hyödyntämätön osaamisen ja innovoinnin lähde, joka voi edistää vihreää ja digitaalista siirtymää ja lisätä talouden ja yhteiskunnan dynaamisuutta. Nuorten asianmukainen ja oikea-aikainen integroituminen työmarkkinoille tai koulutusjärjestelmiin on olennaisen tärkeää, jotta vältetään pitkäaikaiset vahingolliset vaikutukset. Tämä tilanne voi haitata tulevia uranäkymiä ja ansiokykyä, mikä saattaa myös johtaa suurempaan köyhyys- ja sosiaalisen syrjäytymisen riskiin, ääritapauksissa jopa fyysisiin ja psyykkisiin terveysongelmiin¹⁵³. Edessä olevat suuret siirtymät, jotka liittyvät EU:n talouksien viherryttämiseen ja digitalisaatioon, tekevät entistä tärkeämmäksi varmistaa, että nuoret sukupolvet ovat hyvin integroituneet työmarkkinoille ja yhteiskuntaan ja pystyvät sopeutumaan muutoksiin ja ohjaamaan siirtymiä eteenpäin. Vaikka nopeat poliittiset toimet EU:n ja jäsenvaltioiden tasolla auttoivat laskemaan (15–29-vuotiaiden) NEET-astetta vuonna 2013 koetusta EU:n huippulukemasta 16,4 prosentista 12,8 prosenttiin vuonna 2019¹⁵⁴ ja sitten ennätykselliseen alhaiseen 11,7 prosentin lukemaan vuonna 2022, NEET-nuoria on edelleen 8,3 miljoonaa, mikä on merkittävä haaste unionille. Tähän on puututtava noudattaen Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatetta 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen), jossa korostetaan nuorten oikeutta täydennyskoulutukseen sekä nopeaan oppisopimuskoulutukseen, harjoitteluun tai työtarjoukseen¹⁵⁵.

NEET-nuorten erilainen tilanne EU:ssa edellyttää erilaisten poliittisten lähestymistapojen yhdistämistä

NEET-nuorten luokittelu sen mukaan, miksi he eivät ole osallistuneet työhön tai koulutukseen

Lähde: Työvoimatutkimuksen mikrotietoihin perustuvat Eurofoundin laskelmat.

¹⁵³ Euroopan komissio, *Addressing labour and skills gap in the EU, Employment and Social Developments in Europe (ESDE)*, Annual Review. Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

¹⁵⁴ Vuonna 2013 käynnistettiin [nuorisotyöllisyysaloite](#), jolla tuetaan yli 25 prosentin nuorisotyöttömyysalueilla asuvia nuoria.

¹⁵⁵ [Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa](#) ehdotettiin NEET-asteen alentamista yhdessä EU:n 78 prosentin työllisyysastetavoitteen kanssa vuoteen 2030 mennessä.

NEET-nuoret ovat hyvin heterogeeninen joukko, mikä edellyttää yksilöllisiä poliittisia lähestymistapoja. Vuonna 2022 työttömien NEET-nuorten osuus oli EU:ssa 4,3 prosenttia, mutta työelämän ulkopuolella olevien NEET-nuorten osuus oli huomattavasti suurempi, 7,4 prosenttia. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus oli EU:n suurin Romaniassa (14,2 prosenttia), Italiassa (12,7 prosenttia) ja Bulgariassa (11,9 prosenttia). Romaniassa myös sukupuolten välinen ero oli tässä tilastossa huomattava, sillä naisten osuus oli 13,3 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten. Seuraavaksi suurin ero oli Bulgariassa (5,9 prosenttiyksikköä) ja Italiassa (3,8 prosenttiyksikköä). Eurofoundin tutkimuksen mukaan nuoret voivat olla työelämän ulkopuolella olevia NEET-nuoria esimerkiksi perhevelvollisuuksien, sairauden tai vammaisuuden vuoksi (ks. kaavio). Toiset ovat ehkä lannistuneet, koska eivät ole löytäneet sopivaa työpaikkaa, ja kohtaavat lisäesteitä ajan kuluessa. NEET-nuorten taloudellisen passiivisuuden syiden ymmärtäminen kussakin maassa on olennaisen tärkeää, kun suunnitellaan kohdennettuja politiikkatoimia, jotka ulottuvat työllistettävyyttä edistävästä toimenpiteistä hoivaan ja sosiaaliavustukseen¹⁵⁶. NEET-nuorten auttaminen työmarkkinoille on sitäkin tärkeämpää, kun otetaan huomioon unionissa vallitseva laaja työvoimapula ja osaamisvaje.

Vaikka ei ole olemassa yhtä kaikille sopivaa ratkaisua, tavoittamis- ja aktivointitoimet, osaamisen kehittäminen sekä kohtuuhintaiset ja laadukkaat hoito- ja sosiaalipalvelut ovat yleensä tärkeitä, jotta voidaan vastata NEET-nuorten haasteeseen. Irlannin vuosiksi 2021–2025 hyväksymässä Pathways to Work -strategiassa esitetään työmarkkinoiden aktivointi-, täydennyskoulutus- ja uudelleen koulutusohjelmia sekä työnantajatuikia, joilla luodaan kannustimia NEET-nuorten osallistumiselle työmarkkinoille. **Romaniassa** ”STONE”-hankkeessa keskitytään NEET-nuorten taitojen vahvistamiseen. Muut jäsenvaltiot tukevat NEET-nuoria digitaalisen osaamisen kehittämisessä, esimerkkeinä **Italia** (”*Crescere in Digitale*”), **Espanja** (”*Empleando Digital*”) ja **Belgia** (”*BeCode*” ja ”*MolenGeek*”).

¹⁵⁶ Lähteet: Eurofound, *Impact of COVID-19 on young people in the EU*, ja Eurofound (2016), *Exploring the diversity of NEETs*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2021. Laskelmat perustuvat EU:n työvoimatutkimuksen mikrotietoihin. ’Työelämään palaavia työntekijöitä’ ovat lomautetut työntekijät sekä henkilöt, jotka ovat juuri saaneet työpaikan tai ilmoittautuneet koulutukseen.

Ikääntyneet ovat työmarkkinoilla aktiivisempia kuin koskaan aiemmin, mutta parantamisen varaa on edelleen erityisesti ikääntyneiden naisten osalta. Vuonna 2022 puolet EU:n väestöstä oli yli 44,4-vuotiaita, ja mediaani-ikä ennustetaan kasvavan 4,4 vuodella ja nousevan 48,8 vuoteen 2100 mennessä¹⁵⁷. Ikääntyneiden työntekijöiden (55–64-vuotiaiden) työllisyysaste nousi vuosien 2010 ja 2020 välillä huomattavasti 44,7 prosentista 62,3 prosenttiin samalla kun heidän osallistumisasteensa kasvoi 48 prosentista 65,4 prosenttiin. Vuonna 2022 ikääntyneiden naisten työllisyysaste, 56,2 prosenttia, oli kuitenkin 12,5 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin miesten, 68,7 prosenttia, vaikka ero onkin kaventunut (3,5 prosenttiyksikköä) vuodesta 2010. Muihin ikäryhmiin verrattuna ikääntyvillä työntekijöillä on yleensä parempi työpaikan vakaus, mikä näkyy myös suhteellisen alhaisena työttömyysasteena. Vuonna 2022 ikääntyneiden työntekijöiden (55–74-vuotiaiden) työttömyysaste oli 4,6 prosenttia eli 1,6 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin yleinen 6,2 prosentin työttömyysaste. Työpaikan menettäminen voi kuitenkin olla ikääntyneelle vahingollisempaa myös siksi, että ikääntyvillä työntekijöillä on yleensä suurempia vaikeuksia pitää osaamistaan ajan tasalla. Vuonna 2022 yli vuoden ajan oli hakenut työtä 51,1 prosenttia 55–64-vuotiaista työttömistä (koko väestössä vastaava osuus oli 35,3 prosenttia). Kaikkialla EU:ssa vallitsevan työvoimapulan ja osaamisvajeen sekä negatiivisen väestökehityksen vuoksi työuran pidentämisellä on tärkeä rooli työvoiman tarjonnan tukemisessa ja sosiaalisen suojelun järjestelmien edellyttämän julkisen talouden kestävyysvarmistamisessa samalla kun taataan sosiaalinen yhteenkuuluvuus, solidaarisuus ja tietämyksen siirrot sukupolvien välillä. Koska ikääntyneet työntekijät saattavat olla alttiimpia taitojen vanhenemisen riskille, koulutus- ja elinikäisen oppimisen politiikat, mukaan lukien riittävien digitaitojen varmistaminen, ovat erityisen tärkeitä heidän työllistettävyytensä säilyttämiseksi ja aktiivisen ikääntymisen edistämiseksi.

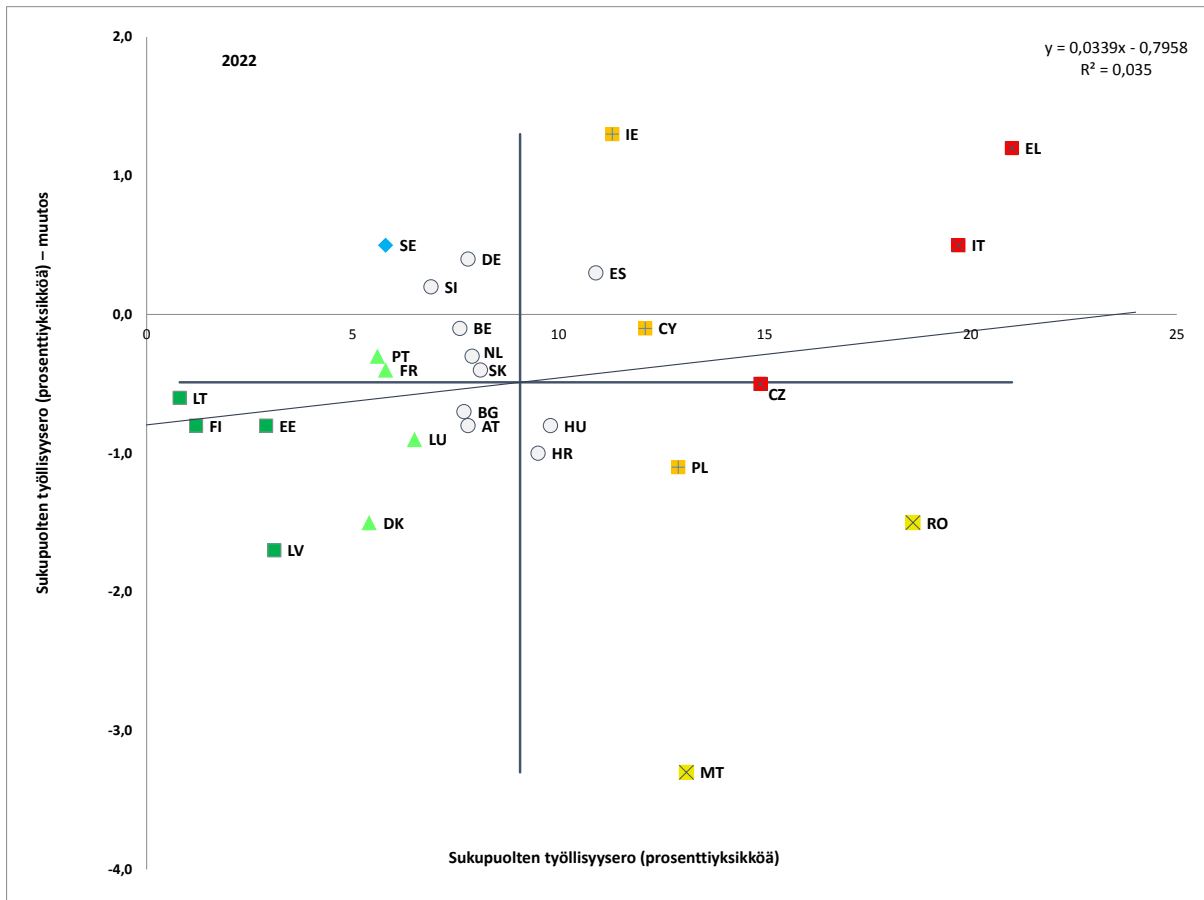
¹⁵⁷ Ks. Eurostat, [Population structure and ageing](#), Statistics explained, 2023.

Sukupuolten eriarvoisuus työmarkkinoilla on edelleen laajalle levinnyttä, ja jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja eikä merkkejä ylöspäin suuntautuvasta lähentymisestä. Vuonna 2022 miesten työllisyysaste oli EU:ssa 80 prosenttia ja naisten 69,3 prosenttia, joten sukupuolten välinen työllisysero oli 10,7 prosenttiyksikköä. Ero on kaventunut hieman viime vuosina (11,1 prosenttiyksikköä vuonna 2020 ja 10,9 prosenttiyksikköä vuonna 2021). Sukupuolten väliset työllisyserot olivat suurimmat Kreikassa ja Italiassa, joissa hieman yli puolet naisista oli työssä (Kreikassa 55,9 prosenttia ja Italiassa 55 prosenttia), kun miehillä vastaava osuus oli noin kolme neljäsosaa (Kreikassa 76,9 prosenttia ja Italiassa 74,7 prosenttia), mikä tarkoittaa tilanteen olevan ”kriittinen” (ks. kaavio 2.2.11). Näin on myös Tšekissä, jossa ero kaventui jonkin verran, mutta on edelleen suuri, 14,9 prosenttiyksikköä. Seurattavassa tilassa ovat Puola, Kypros ja Irlanti, joista viimeksi mainitussa ero on kasvanut merkittävästi vuoden 2021 arvosta (+ 1,3 prosenttiyksikköä) edellisen vuoden vähennyksen jälkeen. Sukupuolten väliset työllisyserot olivat sen sijaan kaventuneet vuonna 2022 Liettuassa (0,8 prosenttiyksikköä), Suomessa (1,2 prosenttiyksikköä), Virossa (2,9 prosenttiyksikköä) ja Latviassa (3,1 prosenttiyksikköä), jotka kaikki olivat ”parhaiten suoriutuvia”. Joissakin jäsenvaltioissa, kuten Itävallassa, Saksassa ja Espanjassa, sukupuolten työllisyysaste vaihtelee merkittävästi alueiden välillä (ks. kaavio 3 liitteessä 5). Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa vuodeksi 2030 asetetun työllisyystavoitteen saavuttamiseksi jäsenvaltiot pyrkivät vähintään puolittamaan sukupuolten välisen työllisyseron vuoteen 2030 mennessä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan lisätoimia naisten työmarkkinoille osallistumisen ja integroitumisen esteiden poistamiseksi EU:n sukupuolten tasa-arvostrategian 2020–2025 mukaisesti¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Euroopan komissio, *2023 Report on gender equality in the EU*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

Kaavio 2.2.11: Sukupuolten välinen työllisysero on kaventunut useimmissa maissa, mutta se on edelleen merkittävä, eikä nähtävissä ole merkkejä ylöspäin suuntautuvasta lähentymisestä jäsenvaltioiden välillä

Sukupuolten välinen työllisysero (20–64-vuotiaat), vuoden 2022 taso ja muutos edelliseen vuoteen verrattuna (prosenttiyksikköä, sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Erilaiset määritelmät: ES ja FR.

Lähde: Eurostat [tesem060], EU:n työvoimatutkimus.

Sukupuolten työllisyysero laajenee, jos tarkastellaan kokoaikavastaavaa työllisyyttä, sillä naiset tekevät useammin osa-aikatyötä. Vuonna 2022 naisten osa-aikatyön osuus (28,4 prosenttia) oli huomattavasti suurempi kuin miesten (8,2 prosenttia), vaikka sukupuolten välinen ero osa-aikatyössä on kaventunut viime vuosina (21,1 prosenttiyksikköä vuonna 2020 ja 20,2 prosenttiyksikköä vuonna 2022). Kun tarkastellaan kokoaikavastaavaa työllisyyttä, sukupuolten välinen työllisyysero 20–64-vuotiaiden ikäryhmässä oli 16 prosenttiyksikköä vuonna 2022 eli huomattavasti suurempi kuin 10,7 prosenttiyksikön ero, kun kokoaikavastaavaa työllisyyttä ei oteta huomioon¹⁵⁹. Vanhemmuudella oli päinvastainen vaikutus isien ja äitien työllisyyteen. Vuonna 2022 25–54-vuotiaiden naisten, joilla on lapsia, työllisyysaste oli EU:ssa 5 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin lapsettomien samanikäisten naisten työllisyysaste, kun taas miesten, joilla on lapsia, työllisyysaste oli 8,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin lapsettomien¹⁶⁰. Sukupuolten välinen työllisyysero oli 17,3 prosenttiyksikköä henkilöillä, joilla on lapsia, ja vain 3,8 prosenttiyksikköä lapsettomilla. Työssäkäyvillä naisilla, joilla on lapsia, osa-aikatyössä olevien osuus oli 31,5 prosenttia, kun se miehillä oli 4,9 prosenttia. Useimmissa maissa vanhemmuuden vaikutus näkyy naisilla matalampana työllisyysasteena ja suurempana osa-aikatyössä olevien osuutena – tämä on totta erityisesti muun muassa Saksassa, Itävallassa ja Irlannissa. Sukupuolten palkkaerot ovat kaventuneet viime vuosikymmenen aikana, mutta ne ovat edelleen suuria useimmissa maissa, kuten pilaria käsittelevässä laatikossa 1 esitetään¹⁶¹.

¹⁵⁹ Kokoaikavastaavassa työllisyysasteessa verrataan ryhmien välisiä eroja keskimääräisten työtuntien perusteella. Kokoaikavastaava työllisyysaste lasketaan jakamalla taloudessa tehtyjen työtuntien kokonaismäärä (ensimmäinen työ, toinen työ jne.) kokoaikatyössä (n. 40 h) tehtyjen tuntien keskimääräisellä lukumäärällä ja 20–64-vuotiaiden lukumäärällä. Lähde: Joint Assessment Framework (JAF), laskelmat Eurostatin tietojen perusteella.

¹⁶⁰ Eurostat [[lfst_hheredty](#)].

¹⁶¹ Eurostat [[tesem189](#)].

Laadukkaan ja kohtuuhintaisen varhaiskasvatuksen tarjonnan ja saatavuuden parantaminen on keskeistä naisten työmarkkinoille osallistumisen lisäämiseksi ja lasten kehityksen tukemiseksi; varhaiskasvatukseen osallistuminen on kuitenkin vähentynyt¹⁶². Viralliseen varhaiskasvatukseen osallistui vuonna 2021 EU:ssa 37,9 prosenttia alle 3-vuotiaista lapsista, mutta osuus väheni merkittävästi (2,2 prosenttiyksikköä) vuonna 2022 ja oli 5,7 prosenttia. Jäsenvaltioiden välillä on edelleen merkittäviä eroja. Tarkistettujen Barcelonan tavoitteiden osalta vain yhdeksän jäsenvaltiota on saavuttanut tarkistetun tavoitteen, joka on 45 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Tämä täydentää sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun analyysia politiikkatoimien edistämiseksi tällä alalla¹⁶³. Vuonna 2022 osallistumisaste oli jopa alle 15 prosenttia Slovakiassa, Tšekissä, Romaniassa ja Unkarissa, mikä tarkoittaa ”kriittistä tilannetta” (ks. kaavio 2.2.12). Puolassa, Bulgariassa, Irlannissa, Liettuassa, Itävallassa, Saksassa, Kyproksella ja Kroatiassa vain 15–28 prosenttia alle 3-vuotiaista lapsista osallistui varhaiskasvatukseen, mikä tarkoittaa, että tilannetta on ”seurattava”. EU:n ”parhaiten suoriutuvia” olivat Tanska, Alankomaat, Ranska ja Ruotsi, joissa lasten osallistumisaste oli yli 50 prosenttia, Tanskassa ja Alankomaissa jopa yli 70 prosenttia. Taloudelliset, kulttuuriset ja kielelliset esteet sekä alueellinen eriarvoisuus voivat vaikeuttaa osallistumista viralliseen varhaiskasvatukseen, mikä edellyttää asianmukaisia poliittisia ratkaisuja¹⁶⁴. Osallistumisasteeseen vaikuttavat myös esimerkiksi vanhempainvapaita ja -päivärahoja koskevat kansalliset politiikat tai lailliset oikeudet lasten päivähoitoon tietystä iästä alkaen. Kaiken kaikkiaan lisätoimet vaikuttavat perustelluilta eurooppalaisen lapsitakuun, eurooppalaisen hoito- ja hoivastrategian sekä varhaiskasvatuksesta annetun neuvoston suosituksen mukaisesti.

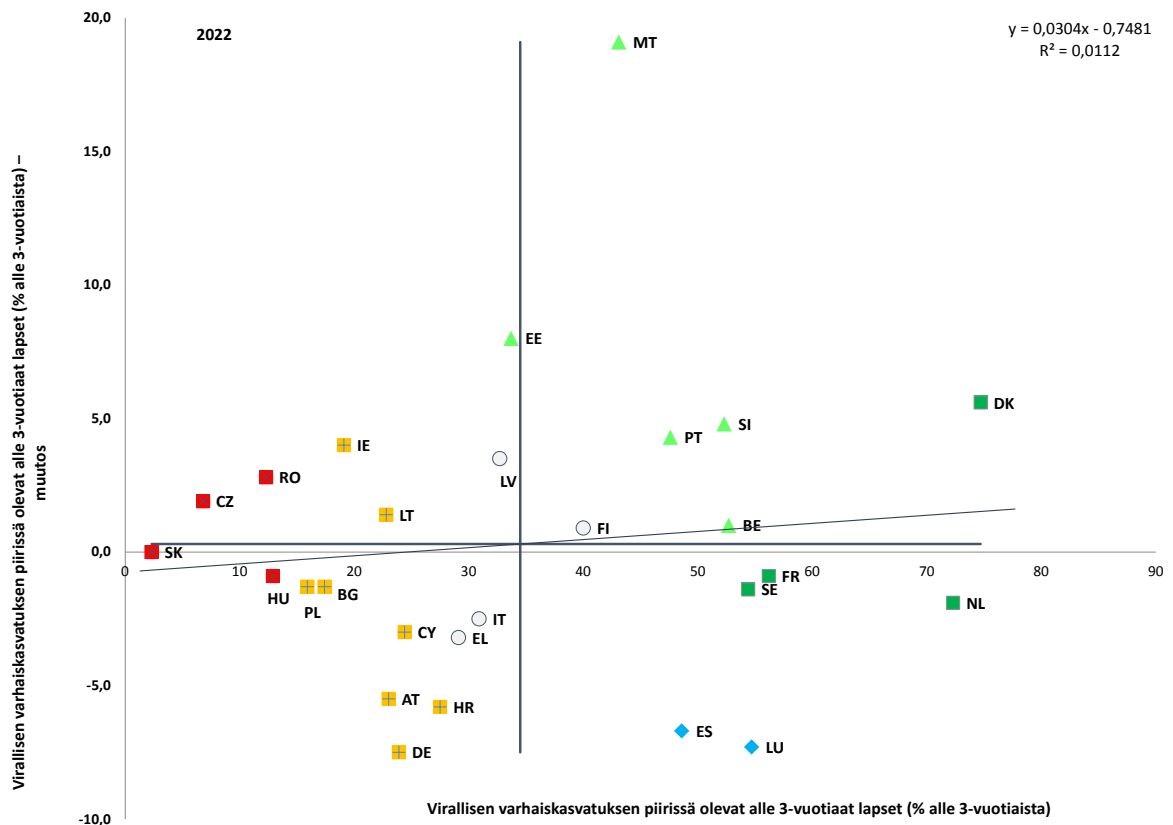
¹⁶² Ks. Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe 2023*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

¹⁶³ Barcelonassa vuonna 2002 kokoontunut Eurooppa-neuvosto asetti vuoteen 2010 mennessä saavutettavat lastenhoitoa koskevat tavoitteet: tarjota varhaiskasvatusta vähintään 33 prosentille alle 3-vuotiaista lapsista ja vähintään 90 prosentille 3-vuotiaista ja sitä vanhemmista alle kouluikäisistä lapsista. Koska nämä tavoitteet saavutettiin, niitä tarkistettiin marraskuussa 2022 annetussa [neuvoston suosituksessa varhaiskasvatuksesta](#) Euroopan komission syyskuussa 2022 tekemän eurooppalaista hoito- ja hoivastrategiaa koskevan ehdotuksen pohjalta. Suosituksessa asetetaan varhaiskasvatukselle uudet tavoitteet, jotka vastaavat eurooppalaista koulutusalueita koskevassa aloitteessa asetettuja tavoitteita. Vuoteen 2030 mennessä vähintään 45 prosenttia alle 3-vuotiaista lapsista ja 96 prosenttia 3-vuotiaista ja sitä vanhemmista alle kouluikäisistä lapsista osallistuu tavoitteen mukaan varhaiskasvatukseen. Niiden jäsenvaltioiden, joissa keskimääräinen osallistumisaste vuosina 2017–2021 oli alle 20 prosenttia, on lisättävä osallistumisastetta 90 prosenttia, ja niiden jäsenvaltioiden, joissa keskimääräinen osallistumisaste oli 20–33 prosenttia, on lisättävä vähintään 45 prosenttia tai sen verran, että saavutetaan vähintään 45 prosentin osallistumisaste.

¹⁶⁴ Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022.

Kaavio 2.2.12: Varhaiskasvatukseen osallistuminen väheni useimmissa jäsenvaltioissa

Alle 3-vuotiaat virallisessa varhaiskasvatuksessa ja vuotuinen muutos, vuoden 2022 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa: FR ja LU.

Lähde: Eurostat [tepsr_sp210], EU-SILC.

Pitkäaikaishoitoa tarvitsevien henkilöiden hoitaminen on toinen tekijä, joka vaikuttaa kielteisesti naisten osallistumiseen työmarkkinoille. Vaikka pitkäaikaishoitoa tarjoavien naisten ja miesten osuus oli sama vuonna 2022 (22 prosenttia naisista ja 21 prosenttia miehistä), 17 prosenttia naisista lyhensi työaikaansa hoitovelvollisuuksien, mukaan lukien omaishoidon, tai omista tai muiden lapsista huolehtimisen vuoksi, kun miehillä vastaava osuus oli 12 prosenttia. Yksi mahdollinen selittävä tekijä on naisten hoivatyön korkeampi intensiteetti. Epävirallista pitkäaikaishoitoa tarjoavista miehistä 73 prosenttia saa tukea muista hoidon saajan käyttämistä hoitopalveluista, kun naisilla vastaava osuus on vain 61 prosenttia.¹⁶⁵ Kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuudesta annetussa neuvoston suosituksessa korostetaan tarvetta tukea omaishoitajia koulutuksen, neuvonnan, psykologisen tuen, tilapäishoidon, työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista koskevien toimenpiteiden, sosiaalisen suojelun ja/tai riittävän taloudellisen tuen avulla. Lisäksi suosituksessa korostetaan, että jäsenvaltioiden on mukautettava pitkäaikaishoitopalvelujen tarjonta hoitotarpeisiin ja tarjottava samalla tasapainoinen vaihtoehtojen yhdistelmä. Lisäksi pitkäaikaishoidon riittävän sosiaalisen suojelun avulla olisi varmistettava, että palvelut ovat oikea-aikaisia, kattavia ja kohtuuhintaisia.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Euroopan tasa-arvoinstituutti, *Gender gaps in the use of time: impacts on care and work-life balance* (ei vielä julkaistu).

¹⁶⁶ Ks. lisätietoja: [NEUVOSTON SUOSITUS](#), annettu 8 päivänä joulukuuta 2022, kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuudesta (2022/C 476/01).

Verotuksen suunnittelulla voidaan edistää sukupuolten tasa-arvoa työmarkkinoilla muun muassa poistamalla yhteisverotus, sillä 78 prosenttia EU:n toisista tulonsaajista on naisia.

Progressiiviset yhteisverotusjärjestelmät voivat vaikuttaa kielteisesti toisen tulonsaaja työllistymiseen ja työtunteihin luomalla suuren marginaaliverorasitteen¹⁶⁷. Pariskunnan yhdistettyjen tulojen yhteisverotusaste (mukaan lukien siirrettävät verohyvitykset) ja etuusjärjestelmän rakenne (esim. tarveharkintaisten etuuksien poistaminen) vaikuttavat kannustinloukun suuruuteen toisen tulonsaajan osalta. Vuonna 2015 arviot osoittavat, että naisten tulot muodostivat keskimäärin vain noin kolmanneksen pariskunnan yhteistuloista.¹⁶⁸ Kun pariskunta tekee yhteisen veroilmoituksen, mikä voi olla pakollista tai vapaaehtoista, se maksaa vähemmän veroja, mutta tämä nostaa samalla toisen tulonsaajan marginaaliveroastetta, mikä vähentää hänen kannustimiaan tehdä työtä.¹⁶⁹¹⁷⁰ Viimeaikaiset tutkimukset osoittavatkin, että kaikkien yhteisverotuksen osatekijöiden poistaminen lisäisi huomattavasti naisten työvoiman tarjontaa.¹⁷¹ Toisen tulonsaajan kannustinloukku on suurin Tanskassa, Liettuassa, Sloveniassa, Belgiassa ja Saksassa, ja verotus vaikutti siihen merkittävästi useimmissa jäsenvaltioissa (ks. kaavio 2.2.13). Jos esimerkiksi Tanskassa kaksilapsisessa perheessä työelämän ulkopuolella oleva puoliso ottaa työpaikan, jossa palkka on 67 prosenttia maan keskipalkasta, yli 65 prosenttia hänen tuloistaan häviää lisäveroihin ja peruutettuihin etuuksiin. Sitä vastoin Ruotsissa, Espanjassa, Kreikassa ja Virossa kannustinloukku on alle 25 prosenttia ja Kyproksella alle 20 prosenttia. Verotuksen osuus on suurin Belgiassa, Saksassa ja Romaniassa, joissa tulonmenetys voi olla yli 40 prosenttia, kun toinen tulonsaaja ottaa vastaan työpaikan, jossa palkka on 67 prosenttia keskipalkasta.

¹⁶⁷ Tarkempia tietoja työn verotuksesta, ks. Euroopan komission verotusta koskeva vuosikertomus *Annual Report on Taxation 2023*, jakso 2.1.3.

¹⁶⁸ Euroopan komissio, Oikeus- ja kuluttaja-asioiden pääosasto, Rastrigina, O., Verashchagina, A., *Secondary earners and fiscal policies in Europe*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2015.

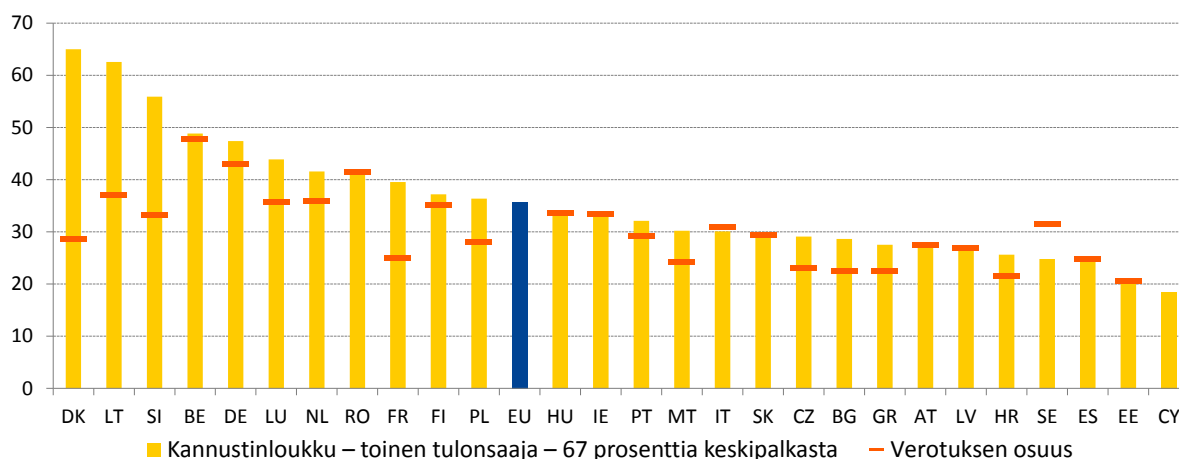
¹⁶⁹ Yhteinen veroilmoitus voi keventää yhden tai kahden tulonsaajan pariskuntien kokonaisverorasitusta verrattuna erilliseen ilmoittamiseen, kun tulot jakautuvat epätasaisesti osapuolten kesken. Joissakin jäsenvaltioissa, joissa se on käytössä, pariskunnat voivat jättää yhteishakemuksen tekemättä.

¹⁷⁰ Ks. lisätietoja: Chen, Q. et al., *The Role of Structural Fiscal Policy on Female Labor Force Participation*, IMF Working Papers 23/186, Washington D.C., Kansainvälinen valuuttarahasto, 2023.

¹⁷¹ Ks. Bick, Alexander, ja Nicola Fuchs-Schündeln, *Quantifying the Disincentive Effects of Joint Taxation on Married Women's Labor Supply*. American Economic Review, 107 (5): 100–104., 2017 ja Bachmann, Ronald, Jäger, Philipp ja Jessen, Robin. *A Split Decision: Welche Auswirkungen hätte die Abschaffung des Ehegattensplittings auf das Arbeitsangebot und die Einkommensverteilung?* Zeitschrift für Wirtschaftspolitik, osa 70, nro 2, s. 105–131, 2021.

Kaavio 2.2.13: Verotus voi olla vahva pidäke toisen tulonsaajan palkkatyölle

Toisten tulonsaajien kannustinloukku (% , 2022)

Huomautus: Tiedot koskevat kaksilapsisen, kahden tulonsaajan perheen toista tulonsaajaa, jonka palkka on 67 prosenttia keskipalkasta; pääasiallinen tulonsaaja ansaitsee keskipalkkaa. ”Verotuksen osuus (mukaan lukien sosiaaliturvamaksut)” tarkoittaa sitä lisäbruttotulojen prosenttiosuutta, joka leikkautuu pois verojen ja sosiaaliturvamaksujen vuoksi (muuta matalapalkkaloukkuun vaikuttavia tekijöitä ovat peruutetut työttömyysetuudet, sosiaaliapu ja asumisetuudet).

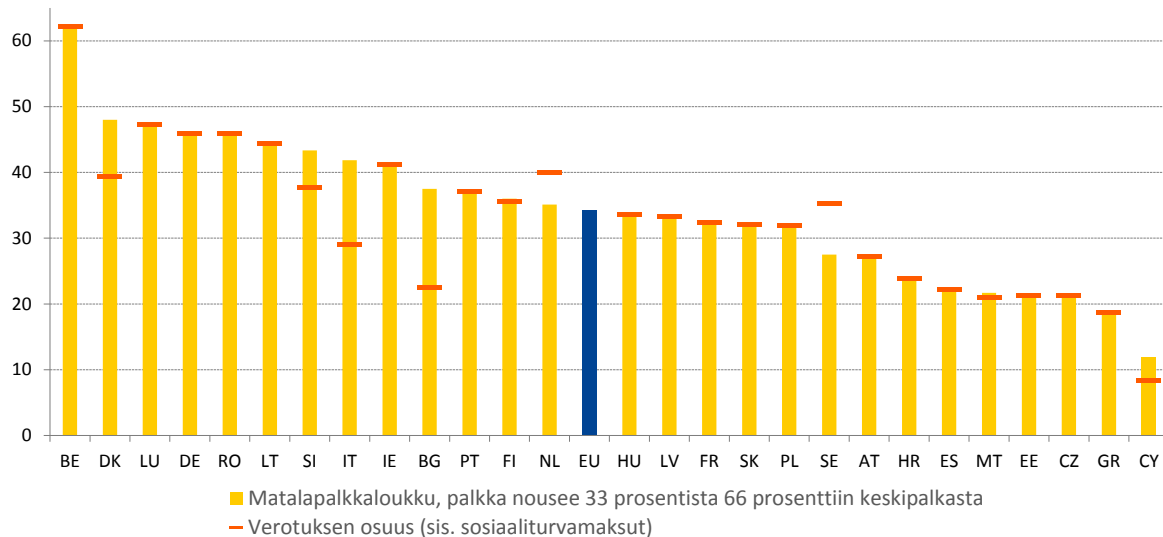
Lähde: Euroopan komissio, talouden ja rahoituksen pääosasto, vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella (päivitetty maaliskuussa 2023).

Matalapalkkaloukku voi vaikuttaa suhteettomasti naisiin, jos veroja korotetaan ja etuudet

poistetaan liian nopeasti ansioiden noustessa. Toisen tulonsaajan verotuksella on useimmissa jäsenvaltioissa keskeinen asema, kun tarkastellaan matalapalkkaloukun suuruutta. Kaaviossa 2.2.14 esitetään niiden lisäansioiden prosenttiosuus, jotka leikkaantuvat pois, kun toinen tulonsaaja kasvattaa tulojaan kolmanneksesta kahteen kolmasosaan keskipalkasta, jos hän lisää työtuntejaan. Kaikkialla EU:ssa toiset tulonsaajat menettävät keskimäärin kolmanneksen (34,2 prosenttia) lisätuloistaan. Verotuksen vaikutus tähän loukkuun on suurin Belgiassa, yli 60 prosenttia, ja toiseksi suurin Luxemburgissa. Kuten edellä on todettu, kohtuuhintaisten ja korkealaatuisten hoitopalvelujen saatavuus sekä hyvin suunniteltujen työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista koskevien politiikkojen laaja kirjo voivat vaikuttaa ihmisten päätöksiin siitä, lisäävätkö he työtuntejaan.

Kaavio 2.2.14: Monissa jäsenvaltioissa verotus vähentää matalapalkkaisten työntekijöiden halukkuutta lisätä työtuntien määrää

Toisen tulonsaajan matalapalkkaloukku (% , 2022)

Huomautus: Matalapalkkaloukku, kun toisen tulonsaajan palkka nousee 33 prosentista 66 prosenttiin ja pääasiallinen tulonsaajan palkka on 100 prosenttia keskipalkasta, kaksilapsinen perhe.

Lähde: Euroopan komissio, ECFIN-pääosasto, vero- ja etuustietokanta, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella.

Viimeaikaisista parannuksista huolimatta vammaisten henkilöiden työllisyysaste on alhaisempi, eikä jäsenvaltioiden välillä ole merkkejä ylöspäin suuntautuvasta lähentymisestä.

Vuonna 2022 vammaisten ja vammattomien henkilöiden välinen työllisyysero oli EU:ssa

21,4 prosenttiyksikköä, missä oli 1,7 prosenttiyksikköä parannusta vuoteen 2021 nähden. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori osoittaa, että tilanteessa on suurta vaihtelua

jäsenvaltioiden välillä (ks. kaavio 2.2.15 ja myös pilaria käsittelevä laatikko 4). Ero on suurin

Irlannissa, Kroatiaassa, Belgiassa ja Liettuassa (noin tai yli 35 prosenttiyksikköä) sekä Unkarissa

(32,4 prosenttiyksikköä), joissa tilanne on ”kriittinen”. Bulgariassa, Virossa, Ruotsissa, Maltalla,

Puolassa ja Romaniassa tilanne on ”seurattava”, mikä johtuu suuresta kasvusta tai eroista, jotka ovat

verrattain keskimääräistä suurempia. Ero oli pienin Luxemburgissa, Tanskassa, Portugalissa,

Italiassa ja Espanjassa (alle 15 prosenttiyksikköä), jotka olivat EU:n ”parhaiten suoriutuvia”.

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan strategian 2021–2030 mukaisesti tarvitaan

vammaisten henkilöiden työllisyyspaketissa¹⁷² kuvattuja lisätoimia ja kohdennettuja toimenpiteitä

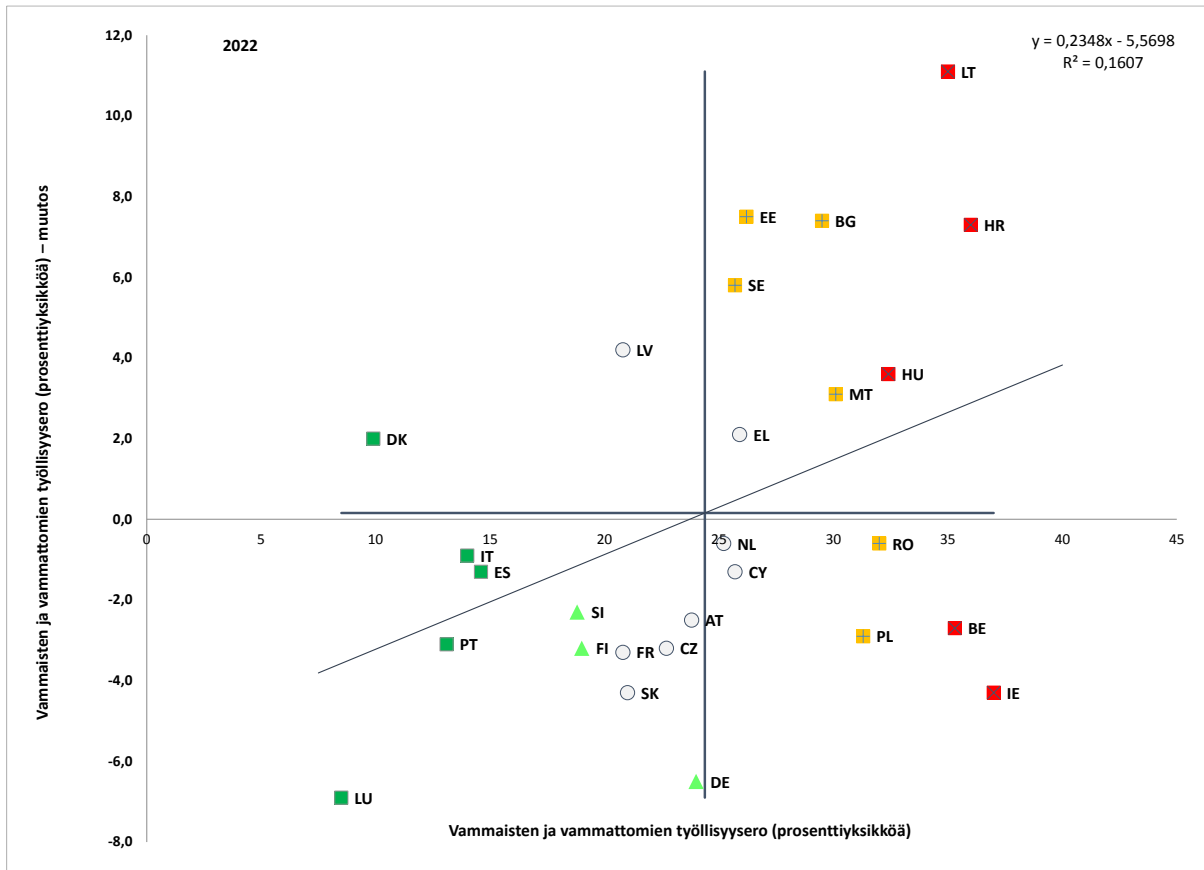
vammaisten henkilöiden työmarkkinatilanteen parantamiseksi.

¹⁷²

Ks. Työllisyyspaketti vammaisten henkilöiden työmarkkinatulosten parantamiseksi – Työllisyys, sosiaaliasiat ja osallisuus – Euroopan komissio (europa.eu).

Kaavio 2.2.15: Ero vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyydessä on edelleen suuri, ja suuntaukset vaihtelevat huomattavasti jäsenvaltioiden välillä

Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero (20–64-vuotiaat), vuoden 2022 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (%), sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa: LU.

Lähde: Eurostat [tepsr_sp200], EU-SILC.

Pilaria käsittelevä laatikko 4: Vammaisten henkilöiden työmarkkinoille integroitumisen vahvistaminen

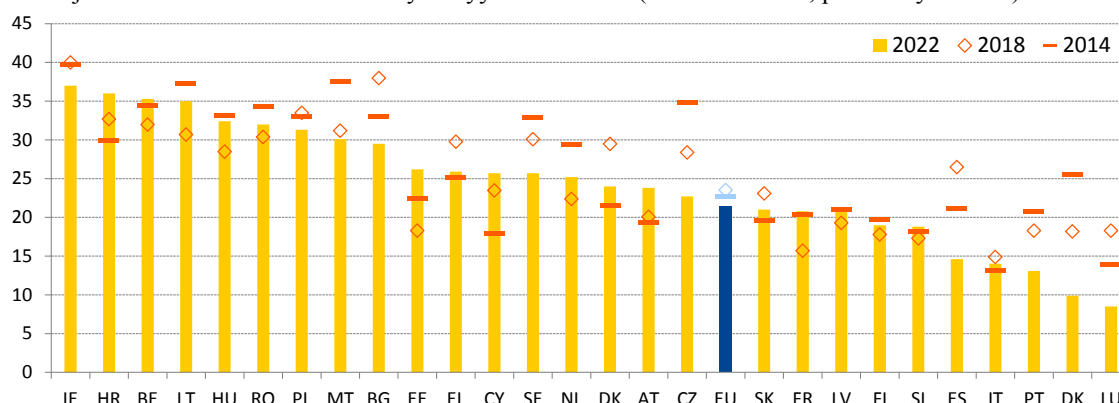
Vammaisten henkilöiden työmarkkinatulosten parantaminen on avainasemassa tasa-arvon edistämisessä, ja se voi myös auttaa vähentämään työvoimapulaa Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden 3 (yhtäläiset mahdollisuudet) ja 17 (vammaisten osallistaminen) mukaisesti. Euroopan komission syyskuussa 2022 julkistama vammaisten henkilöiden työllisyyspaketti on yksi vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan strategian 2021–2030 seitsemästä keskeisestä aloitteesta. Sen tavoitteena on vahvistaa vammaisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksia tarjoamalla jäsenvaltioille, työnantajille ja viranomaisille ohjausta, joka kattaa kaikki työllisyyden vaiheet rekrytoinnista työntekijöiden pysymiseen ja työhönpaluuseen. Jotta voidaan vahvistaa vammaisten henkilöiden integroitumista työmarkkinoille, on olennaisen tärkeää vahvistaa työllisyys- ja integrointipalvelujen valmiuksia, edistää työhönottoa ja torjua stereotypioita sekä varmistaa samalla kohtuulliset mukautukset työssä vammaisten henkilöiden tarpeista riippuen sen varmistamiseksi, että he voivat osallistua työelämään.

Jäsenvaltioiden viime vuosikymmenen aikana toteuttamista jatkuvista toimista huolimatta vammaisilla henkilöillä on edelleen merkittäviä esteitä työmarkkinoilla. Vuonna 2022 EU:n työikäisestä väestöstä noin 47 miljoonaa henkilöä (noin 17 prosenttia) ilmoitti omaavansa jonkin vamman. Heidän työmarkkinatuloksensa ovat edelleen huomattavasti heikommät kuin muulla väestöllä. Vaikka vammaisten henkilöiden työllisyysaste nousi 48,7 prosentista vuonna 2014 (EU-28:ssa) 50,7 prosenttiin vuonna 2020 (EU-27:ssä, josta kolmannes koko-aikaista työtä), ero vammaisten ja vammattomien henkilöiden välillä oli vuonna 2022 edelleen suuri, 21,4 prosenttiyksikköä, ja se oli kaventunut vuosikymmenen aikana vain 1,3 prosenttiyksikköä.¹⁷³ Joissakin jäsenvaltioissa ero kaventui, kun taas toisissa se kasvoi edelleen (ks. kaavio). Lisäksi vammaisten henkilöiden työttömyysaste oli vuonna 2020 erittäin korkea, 17,1 prosenttia (vammattomilla 9,7 prosenttia). Monet vammaiset henkilöt eivät myöskään osallistu työmarkkinoille, mistä kertoo 60,7 prosentin työvoimaosuus (vammattomilla 83,4 prosenttia). Joissakin tapauksissa vammaiset henkilöt työskentelevät erillisissä ympäristöissä, kuten suojatyökeskuksissa, jotka eivät välttämättä aina takaa asianmukaisia työoloja ja työhön liittyviä oikeuksia eivätkä edistä siirtymistä avoimille työmarkkinoille.

¹⁷³ Tässä jaksossa esitetyt tiedot perustuvat EU-SILC-kyselyyn, jossa käytetään itse määriteltyä ammattiasemaa ja jonka perusteella työllisyysaste on ollut 1,5 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin työvoimatutkimuksen indikaattori (joka perustuu ILO:n määritelmään) vuodesta 2009 lähtien, vaikka se korreloikin vahvasti tämän indikaattorin kanssa. Ks. Euroopan komissio: *European Comparative data on Europe 2020*, 2021, ja European Disability Expertise (EDE), *The Employment of Persons with Disabilities*, 2023 (ei vielä julkaistu).

Huomattava vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero ja suurta vaihtelua jäsenvaltioiden välillä

Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysasteiden ero (20–64-vuotiaat, prosenttiyksikköä)

Huomautus: Tiedot EU-27:stä. Katkos aikasarjassa: LU vuonna 2022. Alustavat tiedot: FR vuonna 2022.

Lähde: Eurostat [hlth_dlm200], EU-SILC

Kaikki jäsenvaltiot antavat jonkinlaista tukea vammaisten henkilöiden palkkaamisen helpottamiseksi. Niitä ovat muun muassa verohelpotukset, sosiaaliturvamaksujen tai pakollisten sairausvakuutusmaksujen alennukset, palkka- tai muut tuet, avustukset, tietoisuuden lisääminen ja tiedottaminen, koulutus sekä neuvonta. Esimerkiksi **Irlanti** alkoi vuonna 2022 ottaa käyttöön varhaisen osallistumisen toimintamallia, jolla pyritään parantamaan julkisten työvoimapalvelujen kautta vammaisille työnhakijoille tarjottavia työvoimapalveluja tarjoamalla työvoimapalveluja ja tukea aktiivisesti ja mahdollisimman pian. **Liettuassa** vuonna 2023 toteutetulla uudistuksella laajennetaan aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimenpiteiden ja sosiaalipalvelujen sovellettavuutta vammaisiin henkilöihin, jotta helpotetaan heidän pääsyään avoimille työmarkkinoille, ja poistetaan tuki sosiaalisilta yrityksiltä, jotka ovat luoneet erillisiä työpaikkoja. **Alankomaat** otti vuonna 2022 käyttöön useita toimenpiteitä vammaisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi. Otettiin käyttöön käsite ”*proefplaats*”, jonka ansiosta vammaisille henkilöille muun muassa annetaan kahden kuukauden koeaika, joka on palkaton mutta jonka aikana työttömyysetuusoikeudet säilyvät ja johon sisältyy erilaisia tukipalveluja.

Vaikka toisessa jäsenvaltiossa asuvien EU:n kansalaisten työllisyysaste on korkeampi kuin maan kansalaisten, he ovat yleensä yliedustettuina vähän koulutusta vaativissa ammateissa.

Covid-19-pandemian aiheuttaman merkittävän laskun jälkeen toisessa jäsenvaltiossa asuvien työkäisten EU:n kansalaisten työllisyysaste palasi 77,1 prosenttiin vuonna 2022¹⁷⁴ ja oli 1,7 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kansalaisten keskimääräinen työllisyysaste (75,4 prosenttia) ja 15,2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kolmansien maiden kansalaisten työllisyysaste. Sekä toisessa jäsenvaltiossa asuvat EU:n kansalaiset että kolmansien maiden kansalaiset olivat kansalaisiin nähden yliedustettuina vähän koulutusta vaativissa ammateissa, kuten palvelu- ja myyntityöntekijöinä sekä käsiteollisuudessa ja siihen liittyvillä aloilla.¹⁷⁵ Lyhytaikaiset liikkuvat työntekijät, kuten kausityöntekijät, ovat yleensä erityisen alttiita huonoille työoloille ja hyväksikäytölle, koska eri maassa asuminen ja työskenteleminen vaikeuttaa yhtäläisten oikeuksien täytäntöönpanoa.¹⁷⁶ Vaikka myös EU:n ulkopuolella syntyneiden henkilöiden integroituminen työmarkkinoille on parantunut, lisätoimet näyttävät olevan tarpeen. EU:n ulkopuolella syntyneiden (20–64-vuotiaiden) työllisyysaste nousi vuosien 2021 ja 2022 välillä 63,4 prosentista 65,9 prosenttiin, ja ero heidän työllisyysasteensa ja syntyperäisten työllisyysasteen välillä pieneni vuosien 2021 ja 2022 välillä 10,7 prosenttiyksiköstä 9,7 prosenttiyksikköön. Ero oli suurin Bulgariassa (yli 20 prosenttiyksikköä) sekä Alankomaissa, Ruotsissa, Belgiassa ja Saksassa (yli 16 prosenttiyksikköä), kun taas Romaniassa, Tšekissä, Puolassa, Maltalla ja Slovakiassa ero oli jopa negatiivinen.

¹⁷⁴ Tietoja ei saatavilla vuonna 2022: BG, PL ja RO. Ks. Eurostat [[lfsa_ergaen](#)], työvoimatutkimus.

¹⁷⁵ Euroopan komissio, *Annual Report on intra-EU labour mobility*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023 (ei vielä julkaistu).

¹⁷⁶ Euroopan komissio, *Report on seasonal workers and intra-EU labour mobility*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

Ulkomailla syntyneiden työmarkkinatilanne vaihtelee koulutustason ja syntymämaan mukaan. EU:ssa keskimäärin 77 prosenttia toisessa EU-maassa syntyneistä oli työelämässä, kun vastaava osuus syntyperäisistä oli 75,6 prosenttia. Enintään ylemmän perusasteen koulutuksen suorittaneiden EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysaste oli 57,3 prosenttia eli 1 prosenttiyksikön korkeampi kuin asuinmaassa syntyneiden, kun taas toisessa EU-maassa syntyneiden matalan osaamistason työntekijöiden työllisyysaste oli 68,3 prosenttia eli 11 prosenttiyksikköä korkeampi kuin syntyperäisten. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista asuinmaassa syntyneiden työllisyysaste oli vuonna 2022 korkein, 87,3 prosenttia, kun toisessa EU-maassa syntyneillä vastaava luku oli 85,7 prosenttia ja EU:n ulkopuolella syntyneillä 74,5 prosenttia. EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisilla pätevyystason ja työllisyyden välinen epäsuhta on huomattavasti suurempi: heistä ylipätevien osuus vuonna 2022 oli 39,4 prosenttia, kun EU:n kansalaisilla vastaava osuus oli 21,1 prosenttia.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Lähde: Eurostat [[lfsa_eoqgan](#)].

2.2.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet

Jäsenvaltiot parantavat edelleen varhaiskasvatuksen saatavuutta keskittyen erityisesti huono-osaisiin lapsiin eurooppalaisen lapsitakuun mukaisesti. Viisitoista jäsenvaltiota sitoutui elpymis- ja palautumistukivälineen tuella merkittäviin uudistuksiin ja investointeihin tällä politiikan alalla. Niiden arvo on lähes 8 miljardia euroa. **Bulgaria** on ottanut lukuvuodesta 2023–2024 alkaen käyttöön kolmivuotisen pakollisen esikoulun neljän vuoden ikäisestä alkaen, ja se pannaan asteittain täytäntöön Bulgarian koulutuksen ja oppimisen kehittämistä koskevien strategisten puitteiden 2021–2030 mukaisesti. **Slovakiassa** otettiin uudella lainmuutoksella käyttöön lakisääteinen oikeus päiväkotipaikkaan neljävuotiaille syyskuusta 2024 alkaen ja 3-vuotiaille syyskuusta 2025 alkaen. Tammikuusta 2023 lähtien perheet, jotka ovat hakeneet rekisteröityä varhaiskasvatusta ja lastenhoitoa **Irlannissa**, ovat voineet saada korotettua tuntitukea kansallisesta lastenhoitojärjestelmästä. **Ruotsissa** kuntien on tarjottava varhaiskasvatuspaikka lapsille, jotka ovat asuneet Ruotsissa lyhyen aikaa, vaikka heidän vanhempansa tai huoltajansa eivät olisikaan hakeneet sitä. **Slovakiassa** Euroopan sosiaalirahasto plussasta (ESR+) tuetaan kohdennettuja toimenpiteitä, joilla lisätään heikommista lähtökohdista tulevien lasten, kuten vammaisten lasten ja romanien, osallistumista. **Portugali** laajensi vuonna 2023 maksuttoman varhaiskasvatuksen kattamaan alle 3-vuotiaat lapset. Tämä koskee kaikkia lapsia, jotka aloittavat päiväkodin ensimmäisen vuoden ja jatkavat toiselle vuodelle, myös niitä, jotka ovat ilmoittautuneet yksityisiin päiväkoteihin alueilla, joissa voittoa tavoittelemattomilla järjestöillä ei ole tarjontaa. Vuodesta 2024 alkaen kaikilla alle 3-vuotiailla lapsilla on oikeus maksuttomaan varhaiskasvatukseen, mutta päiväkotipaikkoja ei vielä ole riittävästi. **Kroatiassa** valtion ja kuntien välisiä rahoitusjärjestelyjä tarkistetaan uuden infrastruktuurin kestävyysparantamiseksi ja yhtäläisten mahdollisuuksien varmistamiseksi. **Itävallassa** lastenhoidon rahoitusta koskevalla uudella muutoksella myönnetään osavaltioille vuosista 2022–2023 vuosiin 2026–2027 yhteensä 200 miljoonaa euroa erityistukina perusopetuksellisten lastenhoitopalvelujen laajentamisen edistämiseksi sen lisäksi, että Itävallan elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyy toimenpiteitä varhaiskasvatuksen saatavuuden parantamiseksi.

Belgiassa Vallonian alue myöntää elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitusta varhaiskasvatuksen infrastruktuurin luomiseen ja kunnostamiseen sen kattavuuden parantamiseksi. Painopisteenä ovat alueet, joilla lastenhoitopalvelujen kattavuus on huono, naisten työllisyysaste on matala, yksinhuoltajien osuus on suuri ja tulotaso henkeä kohti on alhainen. **Unkari** aikoo elpymis- ja palautumistukivälineen ja koheesiopolitiikan varoja hyödyntäen perustaa alle 3-vuotiaille lapsille uusia varhaiskasvatuspaikkoja niin, että vuoden 2026 loppuun mennessä niitä on 60 000, ja tehdä tarvearvioinnin vuonna 2026. Uusia paikkoja on tarkoitus rakentaa asutusalueille (erityisesti heikommassa asemassa oleville asutusalueille), joissa ei ole aiemmin ollut päiväkotia. **Romaniassa** esikouluopetuksesta tulee pakollista 3-vuotiaille ja sitä vanhemmille lukuvuodesta 2030–2031 alkaen, ja osana maan elpymis- ja palautumissuunnitelmaa tehdään investointeja 110 päiväkodin ja 412 täydentävän palvelun rakentamiseen, varustamiseen ja käyttöönottoon muita heikommassa asemassa oleville ryhmille.

Varhaiskasvatuspalvelujen laadun kehittämiseen kiinnitetään enemmän huomiota muun muassa pätevän henkilöstön puutteen vuoksi. **Irlanti** korotti vuoden 2022 lopulla varhaiskasvatustyöntekijöiden palkkoja yli 70 prosenttia, mikä koski noin 27 000 työntekijää, ja tuki lastenhoitajien ammatillistamista ottamalla käyttöön alakohtaiset vähimmäispalkat, jotka määräytyvät eri tehtävien ja koulutustasojen mukaan. **Tanskassa** uusi laki lasten ja henkilöstön välisiä suhdelukuja koskevista vähimmäisvaatimuksista tulee voimaan vuoden 2024 alussa. **Saksa** tukee edelleen osavaltioita laadukkaiden palvelujen tarjonnan lisäämisessä huomioiden muun muassa henkilöstön ja lasten välisen suhdeluvun, pätevän henkilöstön rekrytoinnin ja työssä pysymisen, johtamisen ja kielenopetuksen. **Viro** pyrkii kehittämään integroidun varhaiskasvatusjärjestelmän, jossa on yhteiset laatuvaatimukset, mukaan lukien yhteinen opetussuunnitelma. **Liettuassa** hyväksyttiin esiopetusohjelmien sisältöä koskevat uudet suuntaviivat maan elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisesti. **Kreikassa** on vahvistettu varhaiskasvatushenkilöstön jatkuvaa ammatillista kehittymistä. **Tšekki** kehittää teknisen tuen välineestä saadulla EU:n tuella varhaiskasvatuksen laadun seuranta- ja arviointijärjestelmää, joka ohjaa ja tukee elpymis- ja palautumistukivälineestä ja koheesiopolitiikan rahastoista rahoitettavaa alan tämänhetkistä laajentumista. **Belgiassa** Flanderin alue investoi 270 miljoonaa euroa varhaiskasvatukseen 5 000 uuden hoitopaikan luomiseksi ja lasten ja henkilöstön välisen suhdeluvun pienentämiseksi. **Malta** otti heinäkuussa 2023 käyttöön koulutuksen laadunvarmistuskehyksen (0–16 vuotta) ja koulutuksen kansalliset laatustandardit (3–16 vuotta), jotta oppilaitosten laadunvarmistus olisi selkeämpää ja opettajille tarjottaisiin välineitä, joiden avulla he voivat pohtia johtamista, opetusta ja koulun ilmapiiriä.

Toimia opettajan ammatin houkuttelevuuden lisäämiseksi olisi tehostettava erityisesti parantamalla työoloja ja -ehtoja työvoimapulaa silmällä pitäen. Viime vuosina on toteutettu monenlaisia toimenpiteitä, mutta useimmissa maissa niiden vaikutukset eivät ole vielä nähtävissä.

Bulgariassa, jossa palkkoja nostettiin huomattavasti vuodesta 2016 lähtien (aloituspalkat yli kaksinkertaistuivat), opetusalan kandidaattiohjelmien opiskelijoiden määrä kasvoi 24,5 prosenttia ja maisteriohjelmien 40 prosenttia vuosina 2018–2022. **Alankomaat** ja **Viro** hyväksyivät äskettäin opettajia koskevat toimintasuunnitelmat, joissa käsitellään muun muassa opettajien palkkoja, työoloja ja -ehtoja, ura- ja koulutusmahdollisuuksia, vaihtoehtoisia väyliä päästä ammattiin sekä tiiviimpää yhteistyötä eri sidosryhmien ja koulujen välillä. Joissakin maissa, joissa opettajien palkat ovat erityisen alhaiset, palkkoja sitouduttiin korottamaan huomattavasti asettaen tavoitteita kansalliseen keskipalkkaan verrattuna. Näin on tehty esimerkiksi **Liettuassa**, **Tšekissä**, **Bulgariassa** ja **Virossa**. **Romania** päätti kesäkuussa 2023 korottaa opettajien palkkoja keskimäärin 25 prosenttia. Yleisten palkankorotusten lisäksi on otettu käyttöön muita taloudellisia kannustimia. **Alankomaat** on esimerkiksi ottanut käyttöön ns. työmarkkinatuen (*arbeidsmarkttoelage*) opettajille, jotka opettavat muita heikommassa asemassa olevissa kouluissa. **Ruotsissa** koulutuksen tarjoajat voivat saada lisäavustuksia erityisen pätevien opettajien nimittämistä ja palkitsemista varten. Koulut, joissa on paljon huono-osaisia oppilaita, saavat enemmän rahoitusta. Joissakin maissa on keskitytty työoloihin ja uramahdollisuuksiin. **Kreikka** on kehittänyt kansallisen urakehyksen ja ottanut käyttöön opettajien arvioinnin. **Ruotsi** ja **Alankomaat** ovat ottaneet käyttöön työmäärän vähentämiseen tähtääviä politiikkoja, jotka mahdollistavat esimerkiksi uusien opetusavustajien palkkaamisen. **Belgia**, **Romania**, **Slovakia** ja **Tšekki** kehittävät parhaillaan mentorointiohjelmia, joissa keskitytään erityisesti uusiin opettajiin. **Malta** on ottanut käyttöön useita toimenpiteitä opettajien palkkakehityksen parantamiseksi nykyisen työehtosopimuksen mukaisesti. Näitä ovat muun muassa palkkojen ja palkkaluokkalisien korotukset, urakehityksen nopeuttaminen, opetuksen työmäärän vähentäminen ja pienemmät luokkakohtaiset oppilasmäärät, jotta opettajat pysyisivät työssään.

Jäsenvaltiot pyrkivät houkuttelemaan useampia opiskelijoita opettajan ammattiin rakenteellisin keinoin, minkä lisäksi otetaan käyttöön välittömiä toimenpiteitä puutteiden korjaamiseksi. Akuuttiin opettajapulaan puuttumiseksi monet jäsenvaltiot turvautuvat yhä enemmän sijaisopettajiin tai epäpäteviin opettajiin, millä voi olla vaikutuksia opetuksen laatuun. **Sloveniassa** uusi lainsäädäntö antaa mahdollisuuden palkata tilapäisesti henkilöitä, joilla ei ole pätevyyttä opetustehtäviin, ja yksinkertaistaa työhönottomenettelyä. **Belgia** on kokeillut torjua opettajapulaa käyttämällä lukuvuonna 2022–2023 sijaisopettajien alustoja ja pooleja. **Irlannissa** on ilmoitettu pilottihankkeesta, jossa jaetaan opettajia koulujen kesken. Samaan tapaan **Romanian** uudessa yliopistokoulutusta edeltävää koulutusta koskevassa laissa säädetään mahdollisuudesta jakaa resursseja, myös opettajia. **Alankomaissa** opetusministeriö antoi viiden suurimman kaupungin kouluille mahdollisuuden kokeilla viikoittaisia ohjelmia. Koulut voivat järjestää opetuksen eri tavalla yhtenä päivänä viikossa esimerkiksi kutsumalla ulkopuolisia ammattilaisia pitämään kursseja, jotka muodostavat pienen osan opetussuunnitelmasta, ja saavat tämän kokeilun aikana päättää loma-ajoistaan. Kaiken kaikkiaan noin kaksi kolmasosaa maista on jo luonut vaihtoehtoisia väyliä ammattiin. **Latvia** on hiljattain ottanut käyttöön uusia nopeutettuja aloitteita opettajan pätevyyden hankkimiseksi erityisesti STEM-aloilta tuleville nuorille ammattilaisille ja luonut opettajille mahdollisuuksia laajentaa pätevyyttään muihin oppiaineisiin. **Ruotsissa** kokeillaan uutta lyhyempää pedagogista lisäkoulutusta, jotta opettajan ammattiin pääsy nopeutuisi. **Itävallassa** opettajat voivat työskennellä opettajina jo suorittaessaan maisterintutkintoa. **Tšekissä** tutkinnon suorittaneet, joilla on jotakin oppiainetta vastaava maisterin tutkinto, voivat työskennellä opettajina enintään kolmen vuoden ajan, jona aikana heidän on hankittava vaadittu pätevyys. **Liettuassa** opettajan pätevyysvaatimuksista tehtiin joustavampia, jotta voitaisiin edistää sivuttaissuuntaista ammattiin pääsyä. **Belgia** myöntää yksityiseltä sektorilta saapuville 10 vuotta palvelusaikaa houkutellakseen lisää hakijoita opettajan paikkoihin (Flanderissa ehdotettiin äskettäin palvelusajan korottamista 15 vuoteen, ehdotus odottaa parlamentin hyväksymistä). **Virossa, Suomessa, Irlannissa ja Luxemburgissa** perustetaan lisää opiskelupaikkoja opettajankoulutukseen, ja **Bulgariassa, Kroatiassa, Virossa, Liettuassa ja Sloveniassa** on otettu käyttöön stipendejä, joilla kannustetaan nuoria opiskelemaan kohti opettajantutkintoa.

Jäsenvaltiot toteuttavat edelleen toimenpiteitä, joilla vähennetään koulunkäynnin varhaista keskeyttämistä ja puututaan koulutukseen liittyvään eriarvoisuuteen. Esimerkiksi **Romania** käynnisti vuonna 2022 koulunkäynnin varhaista keskeyttämistä vähentävän kansallisen ohjelman, joka saa laajaa rahoitustukea elpymis- ja palautumistukivälineestä ja ESR plussasta (vuodesta 2024 alkaen). Sittemmin 37 prosenttia alemman ja ylemmän perusasteen kouluista on saanut avustuksia koulunkäynnin varhaisen keskeyttämisen vähentämiseen ja ehkäisemiseen muun muassa tarjoamalla pedagogista lisätukea, sosiaalista tukea ja opetussuunnitelman ulkopuolista toimintaa. Uudessa opetuslaissa säädetään näiden toimien jatkamisesta useiden kansallisten ohjelmien avulla. **Espanjassa** ESR plussasta ja elpymis- ja palautumistukivälineestä rahoitetulla opintojen ohjausta, tukemista ja rikastuttamista haastavissa opetuskeskuksissa tukevalla PROA+-ohjelmalla 2021–2023 pyritään parantamaan koulumenestystä tarjoamalla oppilaille kohdennettua tukea. Keskukset sijaitsevat alueilla, joilla suuri osa nuorista on muita heikommassa ja haavoittuvassa asemassa tai heillä on oppimisvaikeuksia tai muu koulutusmenestystä mahdollisesti haittaava haaste.

Luxemburgissa nostettiin oppivelvollisuusikää 16 vuodesta 18 vuoteen heinäkuussa 2023 koulunkäynnin varhaisen keskeyttämisen ja nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi. Laki tulee voimaan lukuvuonna 2026–2027. **Slovakiaan** perustettiin vuonna 2023 noin 160 neuvonta- ja ennaltaehkäisylaitoksen verkosto, joka tekee yhteistyötä koulujen osallisuutta edistävien ryhmien kanssa. Ne auttavat opettajia ja muuta henkilöstöä tarjoamalla erityistukea muun muassa autistisille ja vammaisille lapsille. Vastaavasti **Puola** on perustanut 23 osallistavaa koulutuksen tukikeskusta ja laajentanut osallistavien tiimien käyttöä kouluissa, mikä tukee myös vammaisten opiskelijoiden osallisuutta. **Ruotsi** on huhtikuusta 2023 alkaen lisännyt erityisopettajille ja opiskelijoiden terveystalouksille antamaansa taloudellista tukea. **Malta** julkaisi vuonna 2023 koulunkäynnin varhaista keskeyttämistä koskevan tarkistetun strategian, joka perustuu ennaltaehkäisyyn, interventioihin ja korvauksiin. **Irlanti** laajensi syyskuussa 2022 heikommassa asemassa olevien paikkakuntien kouluja tukevaa DEIS-ohjelmaansa. Tämä hyödytti 361 koulua. Kyseiset koulut saivat lisäresursseja, kuten taloudellista tukea ja lisähenkilöstöä. Ohjelmaan kuuluu nyt yli 1 200 koulua, ja sen avulla tuetaan noin 240 000 opiskelijaa. **Portugali** hyväksyi 21/23 Escola+-suunnitelman, jonka tarkoituksena on puuttua opiskelijoiden vaikeuksiin sekä koulujen sulkemisesta ja pandemiasta johtuneista olosuhteista aiheutuneisiin sosiaalisiin ja koulutuksellisiin epäsymmetrioihin.

Perustaitojen hankkimisen vahvistaminen ja siirtyminen osaamispohjaiseen opetukseen ja oppimiseen on edelleen keskeinen prioriteetti. Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet viime vuosina merkittäviä opetussuunnitelmien uudistuksia, jotka voisivat auttaa kääntämään oppimistulosten heikkenevän suuntauksen. **Slovakia** on käynnistänyt avaintaitojen hankkimisen edistämiseksi kattavan alakoulun opetussuunnitelman uudistuksen, jota tuetaan sen elpymis- ja palautumissuunnitelmasta. Uudistuksessa keskitytään parantamaan oppijoiden digitaitoja, kriittistä ajattelua ja luovuutta, vahvistamaan koulutuksen osallistavuutta sekä parantamaan opettajien mentorointia. **Alankomaat** on tukenut syyskuusta 2022 alkaen noin 2 200:ta oppilaitosta ja 650 000:ttä opiskelijaa varhaiskasvatuksessa, keskiasteen koulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa perustaitoja koskevan yleissuunnitelmansa mukaisesti. Suunnitelmalla edistetään hollannin kielen luku- ja kirjoitustaitoa, matemaattisia taitoja, kansalaiskasvatusta ja digilukutaitoa. **Ranska** ottaa lukuvuonna 2023–2024 käyttöön yhden viikkotunnin eriytettyä ranskan kielen ja matematiikan opetusta kaikille oppilaille, laajentaa tukijärjestelmää kaikkiin kouluihin (*”Devoir faits”*) ja antaa opettajille pedagogista ohjausta. Uudistettuaan toisen asteen opetussuunnitelman **Irlanti** julkaisi maaliskuussa 2023 uuden perusopetuskehiksen, jossa painotetaan enemmän STEM-oppiaineita, hyvinvointia ja vieraiden kielten opetusta ensimmäisestä asteesta alkaen. **Slovenia** käynnisti marraskuussa 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa hanke-ehdotuspyynnön, jonka tavoitteena on toteuttaa koulutusalan ammattilaisten laajamittaista koulutusta digitaitojen, ympäristökestävyyttä koskevan osaamisen ja talouslukutaidon aloilla. Tavoitteena on kouluttaa jopa 20 000 opettajaa ja rehtoria kesäkuuhun 2026 mennessä. **Liettua** hyväksyi syyskuussa 2023 erityissuunnitelman STEM-aineiden opetustulosten parantamiseksi. Se tukee STEM-aineiden opetusta myös perustamalla laboratorioilla varustettuja uusia keskuksia. **Kroatia** valmistautuu kokeilemaan vuonna 2023 kokopäiväistä koulu-uudistusta, joka lisäisi kaikkien perustaitojen opetustuntien määrää. **Malta** on pidentänyt kesällä ja talvella annettavaa tukiopetusta, jotta haavoittuvassa asemassa oleville opiskelijoille tarjottaisiin lisää akateemista tukea.

Koulutusjärjestelmien digitalisaatio on nopeutunut. Pandemian jälkeen elpymis- ja palautumistukivälineestä annettiin merkittävää tukea digitaalisen koulutuksen edistämiseen tähtääville uudistuksille ja investoinneille. Yhteensä inhimilliseen pääomaan ja digitalisaatioon investointiin 29 miljardia euroa. Koulutuksen digitalisaatiota edistetään useissa jäsenvaltioissa koulutuksen digitalisaatiota ja digitaitoja koskevilla eri strategioilla. Esimerkiksi **Ranskassa** hyväksyttiin uusi digitaalisen koulutuksen strategia (2023–2027), jonka tavoitteena on vahvistaa kansallisten ja paikallisten toimijoiden välistä yhteistyötä, kehittää oppilaiden digitaitoja sekä tarjota opettajille digitaalisia resursseja ja jatkuvaa ammatillista kehittymistä. **Itävalta** hyväksyi vuoteen 2030 ulottuvan yliopistoja ja digitalisaatiota koskevan strategisen kehyksen, jossa määritellään yliopistoja koskevat periaatteet ja joukko toimia korkea-asteen koulutuksen digitalisaation edistämiseksi. Koulujen yhteydessä käynnistettiin digitaalista koulutusta koskeva kahdeksankohtainen suunnitelma (2020–2024), johon kuuluu sekä pedagogisia aloitteita että infrastruktuuritoimenpiteitä. **Belgian** flaaminkielinen yhteisö perusti elpymis- ja palautumistukivälineen tuella korkea-asteen koulutuksen edistämisrahaston, jonka tavoitteena on digitalisoida korkea-asteen koulutusta ja huolehtia, että se vastaa tulevaisuuden haasteisiin, sekä vahvistaa elinikäistä oppimista korkeakouluissa. Lisäksi kaikki kolme belgialaista yhteisöä aikovat hyödyntää elpymis- ja palautumistukivälinettä digitaalisten laitteiden ja tietoteknisen infrastruktuurin hankkimiseksi kouluille. **Romaniassa** on hyväksytty koulutusprosessien ja -sisällön digitalisaatiota koskeva lainsäädäntökehys, jossa esitetään myös opettajien digitaitoja koskeva profiili. **Liettuassa** on käynnissä EdTech-hanke, jolla pyritään hankkimaan digitaalisia välineitä kaiken tasoisiin oppilaitoksiin, testaamaan innovatiivisia digitaalisia oppimiskäytäntöjä ja digitaitoja koskevaa verkkokoulutusta, jotka on suunniteltu EU:n digitaalisten kehysten mukaisesti. Vuoteen 2024 mennessä vähintään 3 000 opettajan ja akateemiseen henkilöstöön kuuluvan on suoritettava tietotekniikkataitoja koskeva kurssi ja vähintään 500 opettajan on oltava suorittanut tieto- ja viestintätekniikan maisterin tutkinto elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisesti.

Jäsenvaltiot toteuttavat toimenpiteitä, joilla vahvistetaan korkea-asteen koulutuksen panostamista työmarkkinoiden kannalta merkitykselliseen osaamiseen ja innovoinnin edistämiseen. Useimmat jäsenvaltiot ovat käynnistäneet erityisiä ohjelmia koulutustarjonnan uudistamiseksi ja koulutuksen työmarkkinarelevanssin parantamiseksi. Monet niistä keskittyvät korkea-asteen koulutuksen digitalisaatioon ja pienten osaamiskokonaisuuksien käyttöönottoon. Toiset toteuttavat kattavia uudistuksia, kuten tekevät merkittäviä muutoksia hallintojärjestelyihin, akkreditointiin ja laadunvarmistusmekanismeihin, tehostavat tutkimusta ja edistävät kansainvälistymistä. Esimerkiksi **Bulgariassa** toteutetaan laajamittaista ohjelmaa korkea-asteen koulutusjärjestelmän nykyaikaistamiseksi ESR:n osarahoituksella. Sen tavoitteena on ottaa käyttöön osaamismalli, tukea yhteisten yliopisto-ohjelmien kehittämistä, helpottaa monialaisten taitojen kehittämistä ja parantaa opetushenkilöstön osaamista. Lisäksi opetussuunnitelmia päivitetään ESR plussan tuella vihreään siirtymään liittyvän osaamisen painottamiseksi. Maaliskuussa 2023 hyväksytyn koulutusjärjestelmän kehittämistä koskevan kansallisen suunnitelman 2021–2027 mukaisesti **Kroatia** uudistaa korkeakoulutusjärjestelmäänsä edistääkseen huippuosaamista sekä parantaakseen työmarkkinarelevanssia ja kansainvälistymistä osittain elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa. Se on ottanut käyttöön tulossopimuksia ja tarkistanut korkeakoulujen sisäistä laadunvarmistusta ja ulkoista arviointia koskevia menetelmiä sekä korkeakoulujen akkreditointimenettelyjä ja uusia opinto-ohjelmia. **Romania** allekirjoitti yliopistojen kanssa 61 avustussopimusta rahoittaakseen integroituja toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan digitaalista infrastruktuuria ja kehittämään opiskelijoiden digitaitoja sekä kehittämään opetus- ja tutkimushenkilöstön digitaitoja tutkimus- ja harjoitushankkeisiin osallistumisen kautta. **Kreikassa** viime aikoina toteutetuilla uudistuksilla on muun muassa lisätty korkeakoulujen riippumattomuutta, parannettu niiden toimintaa, otettu käyttöön rahoitukseen liittyviä tavoitteita ja suorituskriteereitä sekä kehitetty laatua. **Slovenia** on investoinut elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa 56,5 miljoonaa euroa 38 pilottihankkeeseen, joissa testataan ratkaisuja digitaalisen ja kestävä kehityksen osaamisen sisällyttämiseksi korkea-asteen koulutuksen opetussuunnitelmiin työmarkkinatulosten parantamiseksi. **Portugali** käynnisti elpymis- ja palautumissuunnitelmansa yhteydessä Youth STEAM -aloitteen (luonnontieteet, teknologia, insinööritieteet, taide ja matematiikka) (*Impulso Jovem STEAM*), jonka tavoitteena on lisätä korkeakouluissa opiskelevien nuorten määrää 10 prosentilla seuraavien viiden vuoden aikana työmarkkinoiden tarpeiden mukaisesti. Aloitteen yhteydessä annetaan taloudellista tukea, ja korkeakoulut toteuttavat hankkeita yhteistyössä yritysten, julkisyhteisöjen ja toisen asteen oppilaitosten kanssa. **Malta** on antanut enemmän stipendejä opiskelijoille, jotka suorittavat vihreään talouteen ja STEM-aineisiin liittyviä opintoja, kannustaakseen heitä jatkamaan opintojaan kriittisillä aloilla.

Ammatillisen koulutuksen järjestelmien mukauttaminen uusiin osaamistarpeisiin on näkyvällä sijalla jäsenvaltioiden poliittisella asialistalla. Belgian ranskankielinen yhteisö on ottanut käyttöön vuodesta 2024 alkaen sovellettavan uudistuksen, jolla lisätään ammatillisen koulutuksen relevanssia työmarkkinoiden kannalta. **Bulgariassa** ammatillisen koulutuksen sääntelykehystä ollaan muuttamassa osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa, jotta voidaan tukea ammatillisen koulutuksen mukauttamista työmarkkinoiden tarpeisiin. Viro investoi osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa uusien ammatillisten standardien päivittämiseen ja kehittämiseen, vihreään osaamiseen liittyvien oppimistulosten määrittelemiseen ja sellaisten alojen ja taitojen tunnistamiseen, joilla on suurimmat mahdollisuudet vihreään siirtymään. Kesäkuussa 2022 hyväksytyllä toimenpiteellä pyritään edistämään vihreän teknologian käyttöönottoa tietämyksen siirron avulla ja nykyaikaistamalla korkea-asteen koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen pätevyyskoulutusohjelmien sisältöä ja organisointia sekä tarjoamalla täydennys- ja uudelleen koulutusta. **Ruotsi** laajentaa korkeamman ammatillisen koulutuksen ohjelmaansa sekä määrällisesti että tarjoamalla joustavampia uudelleen- ja täydennyskoulutusväyliä. Se hyödyntää menestyksestä korkeamman ammatillisen koulutuksen ohjelmaansa myös testatakseen alemman koulutustason aikuisille suunnattuja ammatillisia kouluja tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa. **Espanja** pyrkii elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa koko vuoden 2023 ajan kehittämään ammatillisen koulutuksen digitalisaatiota, innovointia ja kansainvälistymistä investoimalla ammatillisen koulutuksen opettajien digitaaliseen ja vihreään koulutukseen, muuttamalla luokahuoneita teknologisten tarpeiden mukaisesti ja luomalla tutkimusta ja innovointia edistävän 50 osaamiskeskuksen verkoston, joka valmistuu vuonna 2024. Osana elpymis- ja palautumissuunnitelmansa huhtikuussa 2023 hyväksytyjen toimenpiteiden mukaisesti **Kypros** panostaa vihreään ja siniseen talouteen liittyvissä ammateissa tai aloilla työskenteleviin henkilöihin ja työttömiin, jotka haluavat työskennellä tällaisissa ammateissa, jotta heille voidaan tarjota uudelleen- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksia ammatillisissa koulutuskeskuksissa. **Slovakia** päivittää elpymis- ja palautumissuunnitelmansa perusteella koulutusohjelmia siten, että niissä otetaan huomioon myös vihreään siirtymään liittyvät työmarkkinoiden nykyiset tarpeet. Tähän kuuluu myös uusien ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien laatiminen, opettajien kouluttaminen, uusien ammatillisen koulutuksen laitteiden hankkiminen ja työntekijöiden kouluttaminen. **Malta** perusti vuonna 2023 opetusministeriönsä STEM-ohjelmien ja ammatillisen koulutuksen ohjelmien osaston, jonka tavoitteena on edistää ammatillista koulutusta uusien osaamistarpeiden mukaisesti ja valvoa sitoutumista kansalliseen täytäntöönpanosuunnitelmaan ja sen täytäntöönpanoa vuonna 2020 annetun Osnabrückin julistuksen mukaisesti.

Monet jäsenvaltiot edistävät työssä oppimista ja oppisopimuskoulutusta toteuttamalla uusia politiikkatoimia mukaan lukien korkeamman tason ammatillisessa koulutuksessa. Belgiassa Flanderin alue otti käyttöön harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistelevän koulutuksen aikuiskoulutuksessa syyskuussa 2022 ja taloudellisen tuen yrityksille ja oppilaille, jotka osallistuvat työssä oppimiseen, syyskuussa 2023. **Liettua**ssa perustettiin elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisesti erityisesti pieniin ja keskisuuriin yrityksiin kohdistuva oppisopimuskoulutuksen tukijärjestelmä sen jälkeen, kun oppisopimusjärjestelmä hyväksyttiin syyskuussa 2022. EU:n tukea saava ohjelma kattaa työnantajien kustannukset ja osarahoittaa oppisopimuskoulutuksen palkkoja. **Itävalta** otti syyskuussa 2022 käyttöön Dual Academy -koulutusohjelman, joka tarjoaa yhdistelmän työssäoppimista ja ammatillista koulutusta sekä pakollisen liikkuvuusjakson ulkomaille ja johtaa korkeampaan ammatilliseen tutkintoon. **Romania** laajensi syyskuussa 2022 harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistelevää koulutusta korkeampaan (tekniseen) koulutukseen elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan, joka otetaan käyttöön lukuvuonna 2024–2025. Uudistuksen seurauksena opinnot voi suorittaa kokonaan keskiasteelta korkea-asteelle asti harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistellen. Lisäksi **Saksa** päivitti syyskuussa 2022 Excellence for VET -aloitettaan, joka on yksi sen ammattitaitoisen työvoiman Skilled labour -strategian osatekijöistä. Toimenpiteet jakautuvat kolmeen toiminta-alaan: 1) edistetään osaajien mahdollisuuksia ammatillisessa koulutuksessa, 2) luodaan houkutteleva ja innovatiivinen ammatillisen koulutuksen toimintaympäristö ja 3) laajennetaan ammatillisen koulutuksen kansainvälistä suuntautumista. Uusia ominaisuuksia ovat muun muassa seuraavat: parempi tuki hyviä tuloksia saaville harjoittelijoille, ammatillisen suuntautumisen laajentaminen muun muassa digitaalisiin muotoihin, kampanja ammatillisen koulutuksen näkyvyyden lisäämiseksi, uusien innovatiivisten ratkaisujen kehittäminen ja testaaminen yritysten välisen koulutuksen laadun parantamiseksi, uuden portaalin kehittäminen, jotta opettajille ja kouluttajille suunnatut pätevyystarjoukset ovat avoimesti saatavilla, ja harjoittelijoiden ja nuorten työntekijöiden kannustaminen lähtemään ulkomaille ammatilliseen koulutukseen ja oppimiseen. Lisäksi ammattipätevyyslailla (*Aus- und Weiterbildungsgesetz*) kehitetään ja laajennetaan edelleen koulutukseen hakevia koskevan työmarkkinapolitiikan rahoitusvälineitä, joilla pyritään välttämään rakennemuutoksen aiheuttamaa työttömyyttä, kouluttamaan kiireellisesti tarvittavia ammattitaitoisia työntekijöitä ja saamaan ammattitaitoiset työntekijät pysymään työssään.

Jäsenvaltioissa otetaan käyttöön uusia järjestelmiä ja malleja tulevien osaamis- ja koulutustarpeiden ennakoimiseksi. Työvoimapalvelulakiin joulukuussa 2022 tehdyn muutoksen jälkeen **Slovakia** tulee käyttämään ESR plussan rahoitusta vahvistaakseen yhteistyötä alakohtaisten neuvostojen kanssa tietojen ja taitojen kysynnän ennakoimiseksi. Alakohtaisten neuvostojen yhteenliittymän puitteissa näiden elinten tehtävänä on sovittaa elinikäisen oppimisen järjestelmä työmarkkinoiden erityistarpeisiin. **Suomessa** kehitetään vuonna 2023 elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa työvoima- ja osaamistarpeiden ennakointijärjestelmää. Malliin on määrä sisältyä työvoiman, koulutus- ja taitotarpeiden keskipitkän aikavälin kysynnän ennustaminen. Tähän sisältyy eri koulutustasoilla suoritettujen tutkintojen määrän arviointi, ammatillisen siirtymän kehityksen arviointi sekä työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien työvoimapotentialin arviointi.

Monissa maissa on otettu käyttöön toimenpiteitä, joilla vahvistetaan aikuisväestön digitaitoja nopeutetun digitaalisen siirtymän tukemiseksi. **Belgiassa** Vallonia hyväksyi elokuussa 2022 puitteet perustason digitaalisten taitojen tarjoamiseksi Vallonian perustason digitaalista koulutusta koskevan lain nojalla. **Tšekki** otti helmikuussa 2023 käyttöön uutena aktiivisena työllisyyspolitiikan välineenä digitaalisen koulutuksen opintotuen, joka kattaa 82 prosenttia digitaitojen hankkimiseen liittyvien kurssien kustannuksista, osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa. **Viro** on pyrkinyt elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa uudistamaan yritysten digitaalista muutosta, jossa keskitytään vahvistamaan yritysjohton valmiuksia ohjata ja edistää digitaalista siirtymää sekä varmistetaan, että saatavilla on riittävästi tieto- ja viestintätekniiikan ammattilaisia. Tällä vuonna 2022 hyväksytyllä ja vuoteen 2026 ulottuvalla uudistuksella pyritään myös tarjoamaan uusia uramahdollisuuksia ja lisäämään naisten osallistumista tieto- ja viestintätekniiikan koulutukseen ja ammatteihin.

Kypros on investoinut vuonna 2023 Digital Citizen's Academy -verkkoportaaliin, joka sisältää välineen, jonka avulla ihmiset voivat arvioida digitaitojensa ja tarpeidensa tasoa sekä laatia kehittämissuunnitelman ja suorittaa maksuttomia kursseja. Lisäksi Kypros on investoinut elpymis- ja palautumissuunnitelmansa yhteydessä koulutusohjelmiin digitaitojen hankkimiseksi ammatillisissa koulutuskeskuksissa. **Latvia** on sisällyttänyt elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa useita digitaitojen vahvistamiseen liittyviä toimenpiteitä. Niihin sisältyy koulutustarpeiden määrittelyn ja suunnittelun tukeminen perustason digitaalisten taitojen yhteisen arvioinnin pohjalta. Monet näistä toimenpiteistä ovat eurooppalaisen digitaalisten taitojen puitekehyksen säännösten mukaisia. **Puola** esitti helmikuussa 2023 uuden digitaitojen kehittämisohjelman, jolla pyritään nostamaan koko väestön ja tieto- ja viestintätekniiikan asiantuntijoiden digitaitojen tasoa. Digitaalisen lukutaidon puutteiden korjaamiseksi **Slovakia** hyväksyi joulukuussa 2022 kansallisen digitaitoja koskevan strategian ja toimintasuunnitelman, joka sisältää erilaisia toimenpiteitä, jotka on suunnattu tieto- ja viestintätekniiikan asiantuntijoille, tieto- ja viestintätekniiikan alalla toimiville naisille, opettajille kaikilla koulutustasoilla, työntekijöille, työnhakijoille, muita heikommassa asemassa oleville ryhmille ja ikääntyneille. **Bulgaria** kehitti vuonna 2023 sähköisiä moduuleja koulutussetelien hakemista ja toimittamista sekä digitaalisten taitojen testausta ja sertifiointia varten sähköisessä ympäristössä. Sähköisten koulutussetelien tarjoaminen työssäkäyville ja työttömille perus- ja keskitason digitaalisten taitojen hankkimiseksi alkaa joulukuussa 2023 ja koulutuksen antaminen vuoden 2024 alussa. **Portugali** perusti joulukuussa 2022 Portugalin digitaaliakatemian, jonka tavoitteena on tuoda digitaidot kaikkien ulottuville investoimalla osallisuuteen ja digitaaliseen lukutaitoon, uusien sukupolvien koulutukseen, aktiiviväestön pätevyyden kehittämiseen, ylemmän henkilöstön jatko- ja erikoiskoulutukseen sekä tutkimukseen. Portugali tarjoaa Portugal Emprego+ Digital 2025 -ohjelman yhteydessä ilmaista digitaalista koulutusta työntekijöille, päälliköille, yritysjohtajille, yhteisötalouden toimijoille ja kouluttajille.

Useat EU-maat ovat ottaneet käyttöön toimenpiteitä osaamisen kehittämiseksi pienten osaamiskokonaisuuksien avulla. Maltalla otetaan kansalliseen elinikäisen oppimisen strategiaan 2023–2030 sisältyvän strategisen toimenpiteen yhteydessä käyttöön pieniä osaamiskokonaisuuksia, joilla varmistetaan mahdollisuus osallistua täydentäviin koulutusohjelmiin. **Unkarissa** vuonna 2023 tehdyllä aikuiskoulutuslain muutoksella otettiin käyttöön oikeudellinen määritelmä keskeisille termeille ja menettelyille, jotka koskevat lyhyiden (lähinnä verkossa järjestettävien) kurssien tarjoamista ja sertifiointia. **Unkarissa** käynnistettiin kesällä 2023 teknisen tuen välineen hanke, jolla tuetaan kattavan oikeudellisen kehyksen ja kaikkia koulutustasoja koskevan, pieniä osaamiskokonaisuuksia koskevan tietokannan perustamista. Kun tämä kehys on otettu käyttöön, elpymis- ja palautumistukivälineen ja ESR plussan rahoitusta käytetään kannustimena pienten osaamiskokonaisuuksien kehittämiseksi ja käytölle. **Virossa** aikuiskoulutuslakia muutetaan siten, että mikrotutkintojen tarjontaan sisällytetään laadunvarmistuselementtejä. Täytäntöönpanoa tuetaan EU:n rahoituksella (ESR+, elpymis- ja palautumistukiväline, oikeudenmukaisen siirtymän rahasto). Irlanti on ensimmäisenä maana EU:ssa luonut yhdenmukaisen kansallisen kehyksen laadukkaita ja akkreditoituja pieniä osaamiskokonaisuuksia varten. Tämä toteutetaan MicroCreds-hankkeen avulla, joka on viisivuotinen 12,3 miljoonaa euroa maksava inhimillistä pääomaa koskeva aloite (2020–2025) ja jota johtaa Irish Universities Association yhdessä useiden yliopistojen kanssa ja tiiviissä yhteistyössä yritysten kanssa. Hanketta rahoittaa jatkokoulutus-, korkeakoulu-, tutkimus-, innovointi- ja tiedeministeriö. **Espanjassa** uusi kansallinen osaamisvaatimusten luettelo tulee korvaamaan osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa nykyisen kansallisen ammattipätevyyden luettelon ja mahdollistaa mikrokoulutuksen ja mikrotutkinnot vuonna 2022 annetun ammatillista koulutusta koskevan lain mukaisesti. Lisäksi Espanja edistää yliopistojen pieniä osaamiskokonaisuuksia erityisellä toimintasuunnitelmalla, jonka puitteissa luodaan noin 1 000 uutta kurssia ja myönnetään vuosittain 60 000 mikrotutkintoa, joiden laajuus on 15 ECTS-pistettä.

Kaikkien jäsenvaltioiden tavoitteena on lisätä aikuisten osallistumista koulutukseen, mikä edellyttää kiireellisiä politiikkatoimia useissa EU-maissa, joissa osallistumisaste on edelleen suhteellisen alhainen. Aikuiskoulutusta koskeva yleistavoite edellyttää, että vähintään 60 prosenttia aikuisista EU:ssa osallistuu oppimiseen vuosittain vuoteen 2030 mennessä. Aikuisten koulutukseen osallistumisen parantaminen oli myös yksi päätavoitteista henkilökohtaisista oppimistileistä annetussa neuvoston suosituksessa, jonka täytäntöönpano on tähän mennessä aloitettu 15 jäsenvaltiossa myös ESR plussasta ja elpymis- ja palautumistukivälineestä rahoitettujen toimien kautta¹⁷⁸. **Belgiassa** sovelletaan elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa kokonaisvaltaista lähestymistapaa, johon kuuluu erityisen tietojärjestelmän kehittäminen ja erityiset oikeudelliset mukautukset. Tässä yhteydessä liittohallitus otti vuonna 2023 käyttöön oikeuden palkalliseen nelipäiväiseen koulutusvapaaseen (vuodesta 2024 alkaen viisipäiväiseen) vähintään 20 työntekijän yrityksissä työskenteleville työntekijöille. Lisäksi tällaisten yritysten olisi kartoitettava työntekijöidensä koulutusmahdollisuuksia. Kolme jäsenvaltiota sai vuonna 2023 päätökseen hankkeita, joilla luotiin perusta niiden osaamisstrategioiden käynnistämiseksi tai tarkistamiseksi OECD:n teknisellä tuella ja teknisen tuen välineen yhteisrahoituksella.

Luxemburgin painopisteitä ovat aikuisten mahdollisuudet kehittää työmarkkinoiden kannalta merkityksellisiä taitoja, ohjauksen parantaminen ja ulkomaisten osaajien säilyttäminen. **Irlanti** käynnisti vuonna 2016 kansallisen osaamisstrategiansa, jonka tavoitteet ovat vuodelle 2025. Strategian arvioinnissa yksilöitiin lisää ensisijaisia toimia, kuten tarve tasapainottaa ja monipuolistaa osaamistarjontaa ja parantaa osaamisen käyttöä innovoinnin edistämiseksi. Irlanti sai vuonna 2023 päätökseen osaamisstrategiansa uudelleentarkastelun, joka toteutettiin yhteistyössä OECD:n kanssa. **Bulgariassa** on lokakuusta 2022 lähtien siirrytty laatimaan (teknisen tuen välineen tuella) taitoja koskevaa toimintasuunnitelmaa, jossa otetaan huomioon nuorten ja aikuisten osaamistarpeet sekä tarve hyödyntää paremmin saatavilla olevia taitoja.

¹⁷⁸ Nämä jäsenvaltiot ovat BE, BG, CY, CZ, EE, EL, FR, HR, HU, LT, LV, PL, PT, RO ja SK.

Vahvistettu nuorisotakuu edistää edelleen nuorten työllistettävyyttä. Yhtenä esimerkkinä toimenpiteistä, joita jäsenvaltiot ovat hiljattain toteuttaneet vahvistetun nuorisotakuun puitteissa ESR plussan tuella, **Espanja** on tekemässä kansallisen nuorisotakuujärjestelmän sääntelyä koskevaa muutosta, jolla pyritään korjaamaan puutteita nuorisotakuun piiriin kuuluvien NEET-nuorten rekisteröintimenettelyissä. **Slovakia** hyväksyi lokakuussa 2022 nuorisotakuuta koskevan kansallisen suunnitelmansa, jolla tehostetaan nuorisotyön tukemista, yksilöllistä neuvontaa, mentorointia, tiedotuskampanjaa, nuorten työnhakijoiden profiloituvälineitä, jatkokoulutusta ja taitojen kehittämistä ja arviointia (erityisesti digitaalisten, vihreiden ja yrittäjäyystaitojen) sekä työpaikkojen luomisen, tutkinnon suorittaneiden harjoittelujaksojen ja itsenäisen ammatinharjoittamisen tukemista. **Kreikka** hyväksyi osana nuorisotakuuta koskevaa kansallista suunnitelmaansa vuosille 2021–2027 laaditun kansallisen nuorisotyöllisyysstrategian, jolla puututaan nuorisotyöttömyyteen ja tuetaan nuorten pääsyä työmarkkinoille parantamalla heidän taitojaan ja työllistettävyyttään, myös ESR plussan ja elpymis- ja palautumistukivälineen tuella. **Bulgaria** hyväksyi kesäkuussa 2022 ESR plussasta tuetun nuorisotyöllisyysaloitteen, jonka tavoitteena on parantaa nuorten työllistettävyyttä ja helpottaa heidän siirtymistään koulutuksesta työmarkkinoille muun muassa harjoittelujen, työssäoppimisen ja laajemmin ottaen siirrettävien ja pehmeiden taitojen hankkimisen avulla. Hankkeen tavoitteena on tukea 15 200:ttä työelämän ulkopuolella olevaa ja työtöntä, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömiä. **Portugali** pyrkii Trajetos-ohjelmalla edistämään NEET-nuorten pääsyä koulutukseen sekä heidän työllistymis- ja yrittäjäysmahdollisuuksiaan.

Jäsenvaltiot pyrkivät parantamaan nuorten siirtymistä koulutuksesta työmarkkinoille monissa tapauksissa elpymis- ja palautumistukivälineen tuella. **Espanja** sisällytti elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa ”Investoinnit nuorisotyöttömyyteen”, joka koostuu kolmesta ohjelmasta. Tandem-ohjelman tavoitteena on saavuttaa ammatillinen pätevyys koulutuksen ja työskentelyn avulla. Ohjelmasta vähintään 25 prosenttia keskitetään ilmastoon liittyviin taitoihin ja 25 prosenttia digitaitoihin. Toinen ohjelma on ”First Experience”, jolla helpotetaan ensimmäisen työkokemuksen hankkimista. Ohjelmasta vähintään 20 prosenttia keskitetään ilmastoon liittyviin taitoihin ja 20 prosenttia digitaitoihin. Kolmas ohjelma on ”Investigo”, josta tarjotaan tutkimushankkeen kehittämiseen liittyvää työtä. **Kyproksella** opetus-, urheilu- ja nuorisoministeriö aikoo laajentaa tutkinnon suorittaneiden kokeiluseurantamekanismin kaikkiin korkeakouluihin vuoteen 2023 mennessä. Lisäksi **Portugalissa** hyväksyttiin toukokuussa 2023 kaksi uudistusta, joissa edellytetään koeajan aikaista kuukausittaista koeaika-avustusta, joka on vähintään 80 prosenttia lakisääteisestä vähimmäispalkasta, ja annetaan nuorille (alle 27-vuotiaille) työssäkäyville opiskelijoille mahdollisuus saada perheavustusta ja opintotukea palkan lisäksi. **Ruotsi** on käynnistänyt kaksi aloitetta. Niistä ensimmäinen on toisen asteen koulutuksessa olevien nuorten reittejä työelämään koskeva tutkimus, jonka on määrä valmistua vuonna 2024. Toisen aloitteen puitteissa korkeasta työttömyydestä kärsivät kunnat voivat saada vuonna 2023 jopa 150 miljoonaa Ruotsin kruunua (noin 12,8 miljoonaa euroa) avustuksia nuorten työllistämistoimenpiteisiin ja tilapäisiin kesätyöpaikkoihin.

Jotkin jäsenvaltiot ovat käynnistäneet ja laajentaneet aloitteita, joilla pyritään parantamaan ikääntyneiden työntekijöiden integroitumista työmarkkinoille. Näiden aloitteiden tarkoituksena on auttaa vastaamaan väestön ikääntymisen haasteeseen ja tällä hetkellä huomattavaan työvoimapulaan ja osaamisvajeeeseen. Luxemburgissa laajennettiin pätevän henkilöstön puutteen vuoksi maaliskuussa 2023 lakia sellaisten sääntöjen lieventämisestä, joilla rajoitetaan varhaiseläkkeelle jääneiden henkilöiden palkkatyötä, jotta eri aloilla, erityisesti terveydenhuollossa, olisi riittävästi henkilöstöä. **Suomessa** tuli tammikuussa 2023 voimaan lainsäädäntömuutos, jonka tavoitteena on lisätä yli 55-vuotiaiden työllisyyttä 10 000 henkilöllä vuoteen 2029 mennessä, poistaa työttömyysetuuksien lisäpäivät ja ottaa käyttöön uusi kohdennettu muutosturva yli 55-vuotiaille.

Jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimenpiteitä työ- ja yksityiselämän yhteensovittamisen parantamiseksi, ja monissa tapauksissa ne ovat saattaneet työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevan direktiivin osaksi kansallista lainsäädäntöään. Esimerkiksi **Romaniassa** isyysvapaata pidennettiin syyskuussa 2022 viidestä kymmeneen työpäivään (ja vielä viidellä lisäpäivällä niiden isien osalta, jotka ovat saaneet todistuksen lastenhoitokurssin suorittamisesta). Lisäksi otettiin käyttöön uusia sääntöjä, jotka koskevat työnantajien velvollisuutta hyväksyä isyysvapaa, kieltoa irtisanoa työntekijä isyysvapaan aikana sekä seuraamuksia noudattamatta jättämisestä. **Sloveniassa** vanhempainsuojaa ja perhe-etuuksia koskevaan lakiin tehtävät muutokset tulevat voimaan huhtikuussa 2024. Muutokset koskevat oikeutta vanhempainvapaaseen (kummallakin vanhemmalla on nyt oikeus 160 vanhempainvapaapäivään, kun aiemmin kesto oli 130 päivää, ja kummallakin on luovuttamatonta vapaata 60 päivää), isyysvapaaseen, palkkaan/palkkakorvaukseen tällaisten vapaiden aikana sekä joustaviin työjärjestelyihin. **Suomessa** molemmat vanhemmat ovat syyskuusta 2022 lähtien saaneet suuremman 160 vanhempainrahapäivän kiintiön, josta enintään 63 päivää voidaan luovuttaa. **Puolassa** työlakiin ja muihin lakeihin huhtikuussa 2023 tehty uusi muutos sisältää säännöksiä, jotka koskevat omaishoitovapaata (enintään viisi päivää vuodessa), vanhempainvapaata, joka on jaettava vanhempien kesken, isyysvapaata ja poissaoloa työstä ylivoimaisen esteen vuoksi. Huhtikuussa 2023 **Portugali** muutti työlakia pidentämällä yksinomaista isyysvapaata nykyisestä 20 päivästä 28 päivään ja antamalla mahdollisuuden pitää vanhempainvapaata osa-aikaisesti. **Italia** myönsi vuoden 2023 talousarvioilaissaan lisäkuukauden valinnaista äitiysvapaata tai vaihtoehtoisesti isyysvapaata, jonka aikana maksetaan 80 prosenttia, lapsen kuudenteen ikävuoteen asti. **Kypros** otti joulukuussa 2022 kansallisessa lainsäädännössään käyttöön oikeuden palkalliseen vanhempainvapaaseen, joustavaan vanhempainvapaaseen ja omaishoitovapaaseen sekä työssäkäyvien vanhempien (joilla on enintään 8-vuotiaita lapsia) ja omaishoitajien oikeuden pyytää joustavia työjärjestelyjä. Jokaisella työssäkäyvällä vanhemmalla, jolla on enintään 8-vuotias lapsi, on henkilökohtainen oikeus 18 viikon vanhempainvapaaseen. **Espanjassa** lomaoikeudet laajennettiin kesäkuussa 2023 koskemaan avopuolisoita, mikä edistää vanhempien ja omaistaan hoitavien työ- ja yksityiselämän tasapainottamisesta annetun EU:n direktiivin saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä. Oikeudet koskevat i) vakavasta onnettomuudesta tai sairaudesta johtuvaa lomaa, ii) kuolemantapauksesta johtuvaa lomaa, iii) oikeutta lyhennettyyn tai mukautettuun työaikaan, iv) parisuhteen rekisteröinnistä johtuvaa lomaa, ja v) henkilökohtaista lomaa (*excedencia*) hoidon tarjoamiseksi.

Jäsenvaltiot ottivat käyttöön toimenpiteitä naisten työllisyyden tukemiseksi ja sukupuolten palkkaeron kaventamiseksi. Virossa sosiaaliministeriö on kehittänyt osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa prototyypin sukupuolten palkkaeroa koskevasta välineestä nimeltä ”Pay Mirror” yhteistyössä Tallinnan yliopiston ja tilastolaitoksen kanssa. Väline otetaan käyttöön 31. maaliskuuta 2024 mennessä. Se tarjoaa työnantajille helpon tavan saada ja analysoida tietoja sukupuolten palkkaerosta ja sen mahdollisista syistä heidän organisaatioissaan. Tämä auttaa työnantajia tekemään tietoon perustuvia päätöksiä ja toteuttamaan tehokkaita toimia samapalkkaisuuden periaatteen täytäntöönpanemiseksi. **Espanjassa** elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitus kohdennetaan naisten työllisyyden tukemiseen kolmella pääalalla: a) koulutus digitaaliseen ja vihreään siirtymään liittyvillä aloilla, pitkäaikaishoidon, yrittäjyyden sekä yhteistalouden alalla, b) integroitumisväylät naisille, jotka ovat väkivallan tai ihmiskaupan uhreja ja c) tasa-arvonäkökohtien huomioon ottaminen julkisten työvoimapalvelujen vuotuisten työllisyysuunnitelmien kaikissa osissa. **Itävalta** käynnisti hanke-ehdotuspyynnön toimenpiteistä tyttöjen ja naisten voimaannuttamiseksi digitaalisessa maailmassa sekä koulutus- ja ammattiurien monipuolistamiseksi erityisesti STEM-aloilla (luonnontieteet, teknologia, insinööritieteet ja matematiikka). **Ranskassa** heinäkuussa 2023 voimaan tulleessa uudessa laissa julkisen sektorin korkeiden ja johtotehtävien nimityksiä koskeva naisten pakollinen kiintiö nostettiin 50 prosenttiin. Lisäksi laissa säädetään yksityisen sektorin mallin mukaisesta miesten ja naisten ammatillista tasa-arvoa koskevasta julkisten palveluiden indeksistä, jota sovelletaan yli 50 toimihenkilöä käsittäviin viranomaisiin. **Belgiassa** liittohallitus käynnisti huhtikuussa 2023 ”Bread and Roses” -hankkeen, jossa keskitytään erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien naisten työllisyyteen. **Saksassa** liittohallitus tarjoaa ohjelman ”Integration Course with a Child: Building Blocks for the Future” (*Integrationskurs mit Kind – Bausteine für die Zukunft*) kautta lastenhoitotukea alle oppivelvollisuusikäisten lasten vanhemmille, jotka osallistuvat kotouttamiskursseille, jos säännöllisiä kunnallisia lastenhoitopalveluja ei ole riittävästi. **Ruotsissa** hallitus ja Ruotsin paikallisviranomaisten ja alueiden liitto ovat sopineet yhteisestä aloitteesta, jolla tuetaan ulkomailla syntyneitä naisia, joilla on 0–6-vuotiaita lapsia. Sopimus kattaa hieman alle 20 miljoonaa Ruotsin kruunua (noin 1,7 miljoonaa euroa), ja sitä sovelletaan vuosina 2023–2025. **Maltassa** kansallinen tasa-arvon edistämiskomissio (NCPE) otti käyttöön samapalkkaisuutta koskevan välineensä (Equal Pay Tool) marraskuussa 2023. Välineen avulla tarkistetaan, että sertifioituissa organisaatioissa (yli 50 työntekijää) naisilla ja miehillä on ”sama palkka samanarvoisesta työstä”, ja yksilöidään työntekijöiden palkoissa tai korvauksissa olevat erot, jotka eivät ole perusteltuja.

Useat jäsenvaltiot toteuttavat toimenpiteitä parantaakseen koulutusjärjestelmiensä osallistavuutta ja parantaakseen vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen. Irlannissa parannetaan pilottihankkeella koulujen valmiuksia suunnitella ja toteuttaa erityistarjontaa, jolla tuetaan osallistavaa koulutusta tavanomaisessa kouluympäristössä, kehitetään opettajien osaamista laadukkaan osallistavan koulutuksen varmistamiseksi ja lisätään sidosryhmien tietoisuutta osallistavasta koulutuksesta. Hanketta tuetaan teknisen tuen välineellä, ja se kestää kaksi lukuvuotta kesäkuuhun 2025 asti. Lisäksi neljäs korkea-asteen koulutukseen pääsyä koskeva kansallinen suunnitelma helpottaa edelleen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien, mukaan lukien vammaisten opiskelijoiden, koulutukseen pääsyä ja sen loppuun suorittamista. **Belgia** hyväksyi vuonna 2022 uuden liittovaltion lain, jossa asetetaan vähintään 20 työntekijän työnantajille velvollisuus laatia vuosittain yrityksen koulutussuunnitelma yhteistyössä työntekijöiden edustusneuvoston, ammattiliiton edustajien tai työntekijöiden kanssa. Koulutussuunnitelmassa tulee määritellä työntekijöiden joukosta kohderyhmät. Tässä yhteydessä keskityttäisiin erityisesti työehtosopimuksissa määriteltuihin riskiryhmiin (mukaan lukien vammaisiin henkilöihin) ja tehtäviin, joihin sopivista työntekijöistä on pulaa. **Ranskassa** on hyväksytty laki, jolla pyritään kehittämään vammaisten opiskelijoiden tukihenkilöiden ja koulunkäyntiavustajien työoloja parantamalla mahdollisuuksia saada vakituinen työsopimus. **Malta** on käynnistänyt elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisen uudistuksen, jolla parannetaan koulutusväyliä kohti osallistavaa ja laadukasta koulutusta.

Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimenpiteitä, joilla tuetaan Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden integroitumista työmarkkinoille. Itävalta on tarjonnut maaliskuusta 2022 huhtikuuhun 2024 ukrainalaisille opettajille mahdollisuuden saada työpaikan pätevyyteensä perustuvalla erityissopimuksella, jonka ansiosta heidän ei tarvitse tilapäisesti täyttää vaatimusta saksan kielen perustaidosta. **Bulgaria** on ottanut REACT-EU-välineen määrärahoista käyttöön 6,9 miljoonan euron kohdennetun tuen edistääkseen yli 3220:n Ukrainasta tulevan pakolaisen nopeaa integroitumista työmarkkinoille. **Ruotsissa** kunnat ovat maaliskuusta 2023 lähtien voineet saada 100 miljoonaa Ruotsin kruunua (noin 8,5 miljoonaa euroa) julkista tukea ruotsin kielen kunnallisen aikuiskoulutuksen tarjoamiseen tilapäistä suojelua koskevalla direktiivillä suojelluille henkilöille. Ukrainalaiset pakolaiset, jotka ovat hakeneet oleskelulupaa **Saksassa** tilapäistä suojelua koskevan direktiivin nojalla eivätkä ole löytäneet työpaikkaa, ovat kesäkuusta 2022 lähtien oikeutettuja säännölliseen sosiaaliavustukseen ja työnhakijan etuuksiin, mukaan lukien kotouttamis- ja kielikursseihin, työtarjouksiin ja tukeen lastenhoidon järjestämiseksi.

2.3 Suuntaviiva 7: Työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 7 täytäntöönpanoa. Suuntaviivassa kehoitetaan jäsenvaltioita parantamaan työmarkkinoiden toimintaa ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuutta. Jaksossa käsitellään muun muassa joustavuuden ja työsuhdeturvan tasapainottamista työmarkkinapolitiikassa, pimeän työn torjumista, työmarkkinoiden segmentoitumisen estämistä ja vakituisiin työsuhteisiin siirtymisen edistämistä sekä aktiivisen työmarkkinapolitiikan tehokkuuden varmistamista. Nämä tavoitteet ovat yhdenmukaisia Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 4 (työllisyyden aktiivinen tukeminen), 5 (varma ja sopeutuva työllisyys), 7 (tiedot työehdoista ja irtisanotuille annettava suoja), 8 (työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työntekijöiden osallistuminen), 10 (terveellinen, turvallinen ja asianmukainen työympäristö) ja 13 (työttömyysetuudet) kanssa. Jaksossa käsitellään myös työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun edistämistä ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kanssa tehtävää yhteistyötä olemassa olevien kansallisten käytäntöjen pohjalta. Lopuksi jaksossa 2.3.2 raportoidaan jäsenvaltioiden toimenpiteistä näillä aloilla.

2.3.1 Keskeiset indikaattorit

Vaikka erilaisissa sopimusjärjestelyissä otetaan huomioon myös erilaiset yksilölliset mieltymykset ja tarpeet, mikä lisää niiden joustavuutta, työmarkkinoiden segmentoituminen on edelleen yksi monista eriarvoisuuden syistä. Näin on erityisesti silloin, kun määräaikaisten työsuhteiden sopimukset eivät toimi ponnahduslautana vakituisiin työsuhteisiin. Määräaikaisten sopimusten (erityisesti hyvin lyhytkestoisten sopimusten) yhteydessä on yleistä, että työehdot ovat epäsuotuisimmat, jatkokoulutukseen ja työpaikkakohtaiseen koulutukseen osallistumiseen tai investoimiseen on vähemmän kannustimia ja sosiaalisessa suojelussa on puutteita vakituiseen työsuhteeseen verrattuna¹⁷⁹. Itsenäisillä ammatinharjoittajilla, joilla ei ole työntekijöitä (ja joita kutsutaan myös yksinyrittäjiksi), on yleensä suurempi epävarmuusriski. Itsenäiseen ammatinharjoittamiseen voi myös kätkeytyä palkkatyön kaltainen työsuhteeseen (ns. näennäisyrittäjä), minkä lisäksi sosiaalisen suojelun kattavuudessa voi edelleen olla puutteita¹⁸⁰. Yleisemmin voidaan todeta, että epätyypillisten työsuhteiden laaja käyttö voi tehdä aloista ja ammanteista vähemmän houkuttelevia työntekijöiden kannalta ja edistää siten työvoimapulaa¹⁸¹. Sopimusjärjestelyjen laajan valikoiman ohella on taattava riittävä sosiaalisen suojelun saatavuus sekä oppimis- ja kehitysmahdollisuudet, jotta työntekijät voivat valmistautua tuleviin muutoksiin. Sellaisten työsuhteiden estäminen, jotka heikentävät työsuhteturvaa ja lisäävät epävarmuutta ja epätyypillisten työsuhteiden väärinkäyttöä, edistävät Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin varmaa ja sopeutuvaa työllisyyttä koskevan periaatteen 5 täytäntöönpanoa.

¹⁷⁹ Eurofound, *Labour market segmentation, Observatory*, 2019.

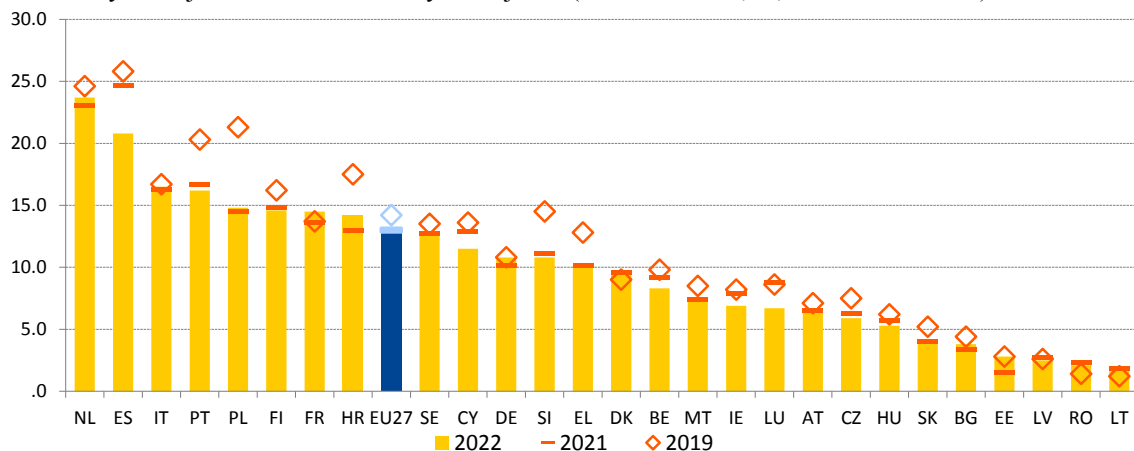
¹⁸⁰ Ks. kertomus sosiaalisen suojelun saatavuutta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta koskevan neuvoston suosituksen täytäntöönpanosta, [COM\(2023\) 43 final](#).

¹⁸¹ Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2023*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

Työllisyyden tasainen kasvu covid-19-kriisin jälkeen ei ole johtanut määräaikaisten työntekijöiden osuuden kasvuun EU:ssa. Määräaikaaisessa työsuhteessa¹⁸² olevien osuus kaikista 20–64-vuotiaista työntekijöistä EU:ssa pysyi vuonna 2022 jokseenkin vakaana ja oli 12,9 prosenttia, mikä on 1,3 prosenttiyksikköä vähemmän kuin huippuvuonna 2019. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin edelleen huomattavia eroja: ero suurimman ja pienimmän osuuden välillä on 22 prosenttiyksikköä. Alankomaissa, Espanjassa, Italiassa, Portugalissa, Puolassa ja Suomessa määräaikaisten työsuhteiden osuus on noin 15 prosenttia tai enemmän, kun taas Bulgariassa, Virossa, Latviassa, Romaniassa ja Liettuassa osuus on alle 4 prosenttia (ks. kaavio 2.3.1). Tuoreempien neljännesvuosilukujen mukaan määräaikaisten työntekijöiden osuus (20–64-vuotiaat; kausitasoitettut tiedot) oli EU:ssa vuoden 2023 toisella neljänneksellä 12,3 prosenttia eli 1 prosenttiyksikkö vähemmän kuin vuoden 2022 toisella neljänneksellä. Vuoden 2020 toisen neljänneksen ja vuoden 2023 toisen neljänneksen välisenä aikana määräaikaisten työntekijöiden osuudet vähenivät merkittävästi Espanjassa (5,2 prosenttiyksikköä) ja Puolassa (3,9 prosenttiyksikköä), kun taas Ranskassa ja Italiassa havaittiin kasvua (yli 2 prosenttiyksikköä).

Kaavio 2.3.1: Määräaikaiset työsuhteet alle kriisiä edeltävällä tasolla, mutta jäsenvaltioiden välillä huomattavia eroja

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä (20–64-vuotiaat, %, vuosittaiset tiedot)

Huomautus: Erilaiset määritelmät vuosina 2021 ja 2022: ES ja FR (ks. metatiedot).

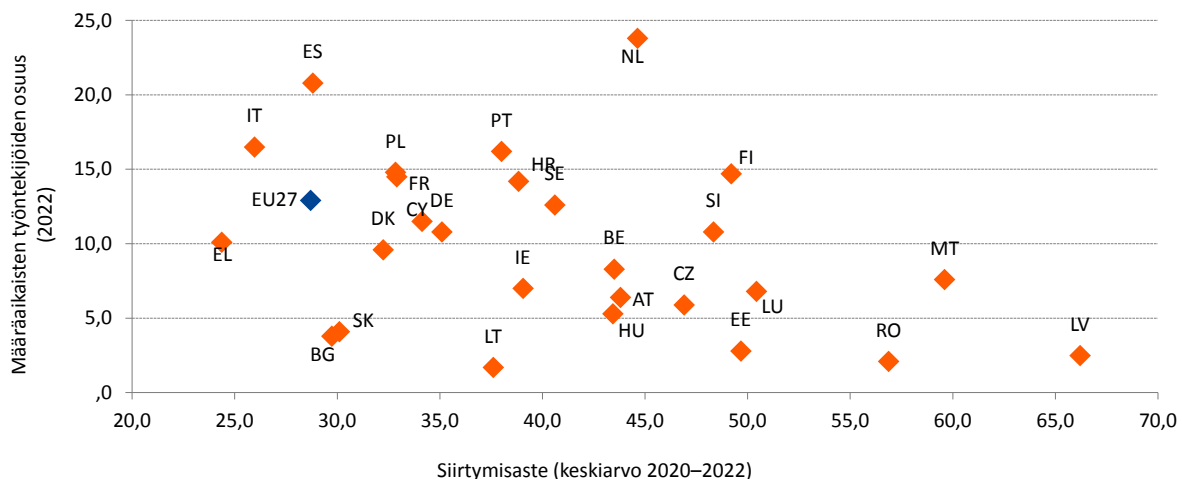
Lähde: Eurostat [lfsi_pt_a], EU:n työvoimatutkimus.

¹⁸² Tällä tarkoitetaan epätyypillisiä työjärjestelyitä (kuten joustavia, määräaikaisia, keikkatyö- ja nollatuntisopimuksia), vuokratyösopimuksia tai osa-aikatyötä (Eurostatin indikaattorit [lfsi_pt_a] ja [lfsi_pt_q])

Joissakin jäsenvaltioissa määräaikaisten työsuhteiden suuri osuus yhdistyy siihen, että vakituisiin työsuhteisiin siirtyminen on vähäistä, mikä asettaa haasteita toimiville ja osallistaville työmarkkinoille. Vuonna 2022 Espanjassa ja Italiassa määräaikaisten työsopimusten osuus oli suuri (yli 15 prosenttia ja Espanjassa jopa yli 20 prosenttia) ja siirtymisaste oli alhainen (alle 30 prosenttia) (EU:n keskiarvot näissä kahdessa tilastossa ovat 12,9 prosenttia ja 28,7 prosenttia – ks. kaavio 2.3.2). Muissa jäsenvaltioissa, kuten Alankomaissa, Portugalissa, Puolassa, Suomessa, Ranskassa ja Kroatiassa, määräaikaisten työsuhteiden osuus ylitti edelleen EU:n keskiarvon, mutta vakituisiin työsuhteisiin siirtymisaste oli suhteellisen suuri (32–50 prosenttia). Sitä vastoin Latviassa, Romaniassa ja Virossa määräaikaisten työsopimusten osuus oli pieni (alle 4 prosenttia), ja siirtymisaste oli erittäin korkea (lähes tai yli 50 prosenttia).

Kaavio 2.3.2: Määräaikaisiin työsuhteisiin liittyy joissakin tapauksissa alhainen siirtymisaste vakituisiin työpaikkoihin

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä (20–64-vuotiaat) vuonna 2022 ja siirtyminen vakituiseseen työsuhteeseen (15–64-vuotiaat) (keskimääräinen arvo vuosilta 2020, 2021 ja 2022).

Huomautus: Laajempi 15–64-vuotiaiden ikäryhmä otetaan huomioon tarkasteltaessa siirtymisastetta määräaikaisista vakituisiin työsuhteisiin. Työvoiman siirtymisastetta koskevat tiedot vuodelta 2020: DE, FR, LT, AT, PT ja EU-27:n keskiarvo; vuodelta 2021: IE, SK ja SE. Määräaikaisia työsuhteita tarkasteltaessa käytetään 20–64-vuotiaiden ikäryhmää sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun työllisyyttä koskevan pääindikaattorin ja siihen liittyvän jaksossa esitetyn analyysin mukaisesti. Erilaiset määritelmät vuonna 2022: ES ja FR.

Lähde: Eurostat, [lfsa_etpgan] EU:n työvoimatutkimus ja [ilc_lvh132] EU-SILC.

Osa työntekijöistä on määräaikaaisessa työsuhteessa, koska he eivät löydä vakituista työpaikkaa tai koska työpaikka on saatavilla vain määräaikaaisella sopimuksella, ja EU-maiden välillä on huomattavaa vaihtelua. Vastentahtoisten määräaikaisten työntekijöiden osuus on tärkeä osoitus työmarkkinoiden segmentoitumisesta, joka ei vastaa halukkuutta saada lisää joustavuutta työntekijäpuolella. Määräaikaisten työntekijöiden (20–64-vuotiaat) osuus oli EU:ssa 7,3 prosenttia vuonna 2022, mikä on 0,6 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2021. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin edelleen merkittäviä eroja: osuudet vaihtelevat Espanjan, Italian, Portugalin, Suomen ja Kyproksen yli 10 prosentista Itävallan, Bulgarian, Tanskan, Unkarin, Romanian ja Liettuan alle 3 prosenttiin¹⁸³. Vastentahtoisten määräaikaisten työsuhteiden osuus on yleensä suurempi työssäkäyvien naisten keskuudessa (lukuun ottamatta joitakin poikkeuksia, kuten Bulgaria, Liettua ja Luxemburg), mutta ero on kaiken kaikkiaan suhteellisen pieni (alle 1,5 prosenttiyksikköä), lukuun ottamatta Kyprosta, Kreikkaa, Espanjaa ja Suomea, joissa se on yli 4 prosenttiyksikköä.

Määräaikaaisessa työsuhteessa olevien työntekijöiden osuus on edelleen merkittävä nuorten, naisten ja maahanmuuttajien keskuudessa. Vuonna 2022 nuorten (15–24-vuotiaat) keskuudessa osuus oli 50 prosenttia EU:ssa (kasvua 1 prosenttiyksikkö vuoteen 2021 verrattuna). Osuus on 39,1 prosenttiyksikköä suurempi kuin 25–59-vuotiailla. Vuonna 2022 määräaikaaisessa työsuhteessa olevien nuorten osuus oli suurin Alankomaissa, Sloveniassa, Portugalissa, Italiassa ja Espanjassa (kaikissa noin tai yli 60 prosenttia) ja pienin Romaniassa ja Liettuaissa (alle 10 prosenttia, ks. kaavio 2.3.3). Määräaikaaisessa työsuhteessa olevien (20–64-vuotiaat) työssäkäyvien naisten osuus EU:ssa oli 14 prosenttia eli suurin piirtein sama kuin vuonna 2021. Sukupuolten välinen ero määräaikaaisissa työsuhteissa kasvoi vuosien 2021 ja 2022 välillä 1,5 prosenttiyksiköstä 2 prosenttiyksikköön, ja jäsenvaltioiden välillä oli merkittäviä eroja. Naisten keskuudessa määräaikaisten työsuhteiden osuus oli suurin Alankomaissa, Espanjassa, Suomessa ja Italiassa (noin tai yli 18 prosenttia). Seuraavaksi tulivat Kroatia, Portugali, Puola, Ranska, Kypros ja Ruotsi (kaikki yli EU:n keskiarvon). Romaniassa, Liettuaissa, Virossa, Latviassa ja Bulgariassa osuus oli noin 4 prosenttia tai pienempi. Vuonna 2021 joka viides maahanmuuttaja työskenteli määräaikaaisella työsopimuksella, kun syntyperäisillä työntekijöillä vastaava osuus oli noin yksi kahdeksasta.¹⁸⁴ Vuonna 2022 määräaikaaisessa työsuhteessa olevilla työntekijöillä oli myös suurempi köyhyysriski (12,2 prosenttia vuoden 2021 tulojen perusteella) kuin vakituksessa työsuhteessa olevilla (5,2 prosenttia).¹⁸⁵

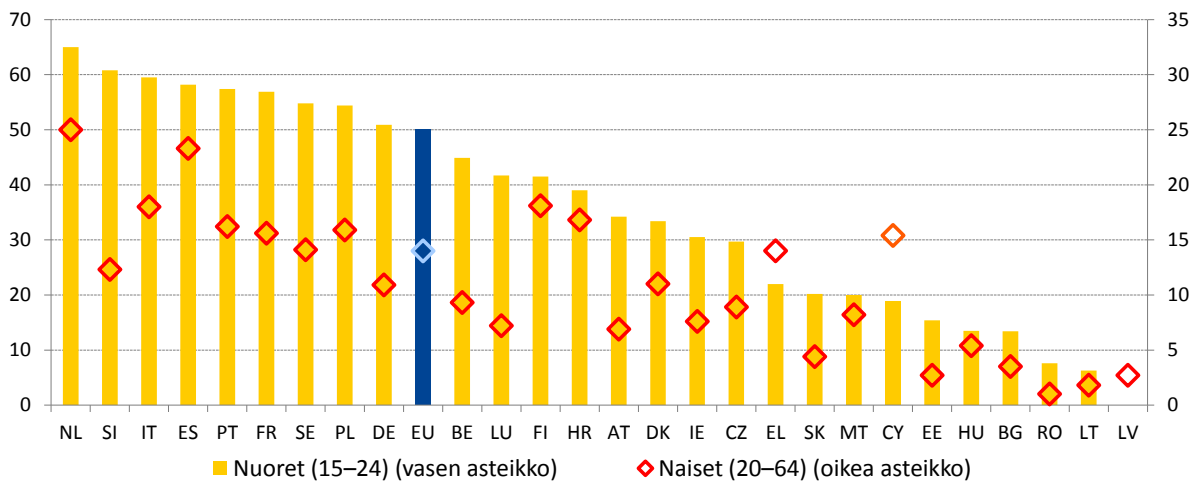
¹⁸³ Eurostat [[lfsa_etgar](#)]. Heikko luotettavuus vuonna 2022: EE, LV ja SK. Erilaiset määritelmät: ES ja FR.

¹⁸⁴ Euroopan komissio, *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2023*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

¹⁸⁵ Eurostat [[ilc_iw05](#)].

Kaavio 2.3.3: Nuorten ja naisten määräaikaisten työsuhteiden määrä vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioiden välillä

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työssäkäyvistä naisista (% , 2022, oikea akseli) ja nuorten määräaikaisten työntekijöiden (15–24-vuotiaat) osuus kaikista tämän ikäryhmän työntekijöistä (% , 2022, oikea akseli).

Huomautus: Ei tietoja: LV.

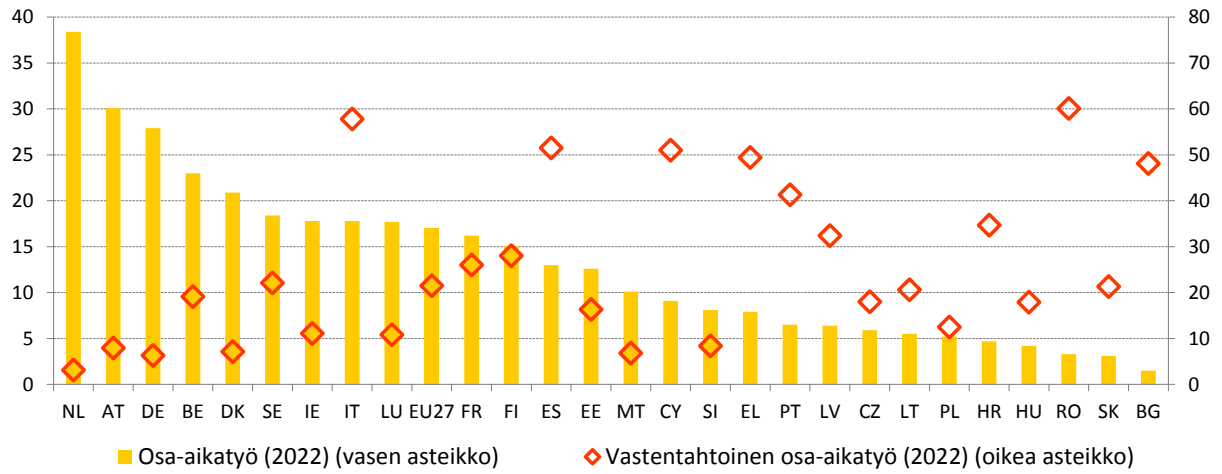
- Lähde: Eurostat [lfsi_pt_a], EU:n työvoimatutkimus.

Osa-aikatyön osuus jatkoi EU:ssa vuonna 2022 hidasta mutta vakaata vähentymistä, vaikka vastentahtoisen osa-aikatyön osuus oli useissa jäsenvaltioissa edelleen merkittävä. Vuonna 2022 EU:ssa työskenteli osa-aikaisesti noin 32,8 miljoonaa henkilöä (20–64-vuotiaat) eli 2,7 miljoonaa vähemmän kuin vuonna 2019. Näin ollen vuonna 2022 osuus oli 17 prosenttia (1,7 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2019). Tämä laskusuuntaus voi myös ainakin osittain vähentää unionissa esiintyvää huomattavaa työvoimapulaa ja osaamisvajetta. Jäsenvaltioiden väliset erot ovat kuitenkin edelleen suuria. Alankomaissa, Itävallassa, Saksassa, Belgiassa ja Tanskassa osa-aikaisten työntekijöiden osuus oli yli 20 prosenttia, kun taas Bulgariassa, Slovakiassa, Romaniassa, Unkarissa ja Kroatiassa osuus oli alle 5 prosenttia (ks. kaavio 2.3.4). Vastentahtoisen osa-aikatyön osuus osa-aikatyön kokonaismäärästä pieneni EU:ssa 2,5 prosenttiyksikköä 21,5 prosenttiin vuonna 2022, mutta maiden välillä oli merkittäviä eroja.¹⁸⁶ Romaniassa, Italiassa, Espanjassa, Kyproksella, Kreikassa ja Bulgariassa osuus oli noin 50 prosenttia tai enemmän, kun taas Alankomaissa, Itävallassa, Saksassa, Tanskassa, Maltalla ja Sloveniassa vastaava luku oli alle 10 prosenttia.

¹⁸⁶ Eurostat [lfsa_eppgai], EU:n työvoimatutkimus.

Kaavio 2.3.4: Osa-aikatyön osuus pienenee edelleen hitaasti, mutta jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja vastentahtoisen osa-aikatyön osuudessa

Osa-aikatyön osuus kokonaistyöllisyydestä (20–64-vuotiaat) ja vastentahtoisen osa-aikatyön osuus kaikesta osa-aikatyöstä (20–64-vuotiaat) (vuotuiset tiedot, %).

• Huomautus: Erilaiset määritelmät vuosina 2021 ja 2022: ES ja FR (ks. metatiedot).

Lähde: Eurostat, [lfsi_pt_a] ja [lfsa_eppgai], EU:n työvoimatutkimus.

Yksinyrittäjien osuus on suhteellisen suuri useissa jäsenvaltioissa, ja nuoret ovat usein riippuvaisempia yhdestä ensisijaisesta tai ainoasta asiakkaasta. Vuonna 2022 ilman työntekijöitä toimivien itsenäisten ammatinharjoittajien (ns. yksinyrittäjien) osuus EU:n kokonaistyyöllisyydestä (20–64-vuotiaiden ikäryhmässä) oli 9 prosenttia eli noin 17,5 miljoonaa henkilöä¹⁸⁷. Vuonna 2020 tapahtuneen voimakkaan laskun jälkeen osuus ei ole vielä elpynyt kriisiä edeltäneelle tasolle (9,4 prosenttia vuonna 2019). Osuudet ovat korkeimmat (yli 14 prosenttia) Kreikassa, Puolassa ja Italiassa. Seuraavina tulevat Tšekki, Alankomaat, Slovakia, Malta, Belgia, Liettua ja Romania (yli 10 prosenttia). Pienimmät osuudet ovat Saksassa, Tanskassa, Ruotsissa ja Luxemburgissa (alle 6 prosenttia). Vuonna 2022 noin 770 000 ilman työntekijöitä toimivaa itsenäistä ammatinharjoittajaa (noin 4 prosenttia kaikista ilman työntekijöitä toimivista itsenäisistä ammatinharjoittajista) oli EU:ssa vaarassa joutua taloudellisesti riippuvaiseksi itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi (joka on toisin sanoen työskennellyt viimeisten 12 kuukauden aikana vain yhden tai ensisijaisen asiakkaan palveluksessa, ja tämä asiakas päätti hänen työajastaan). Euroopan työviranomaisen raportti osoittaa, että taloudellisesti riippuvaisen itsenäisen ammatinharjoittamisen ominaispiirteet voivat olla yleisempiä nuorten itsenäisten ammatinharjoittajien keskuudessa (6 prosenttia 15–34-vuotiaista itsenäisistä ammatinharjoittajista). Ammattityyppien osalta tällaiset taloudellisen ja organisatorisen riippuvuuden ominaispiirteet ovat yleisempiä prosessi- ja kuljetustyöntekijöillä ja muilla työntekijöillä (9,8 prosenttia), koulutus-, terveys- ja sosiaalialoilla (5,8 prosenttia) sekä tiedotus- ja viestintä-, rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistöaloilla (4,1 prosenttia)¹⁸⁸.

¹⁸⁷ Vertailua vuotta 2021 edeltäviin arvoihin ei tehdä, koska vuoden 2021 aikasarjoissa on tämän indikaattorin suhteen katkos kaikkien jäsenvaltioiden osalta, mikä johtuu [eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskevan uuden sääntelykehityksen voimaantulosta](#). Eurostat [[lfsa_esgais](#)] ja [[lfsa_egaps](#)], EU:n työvoimatutkimus. Ks. myös Milasi, Santo, *et al.*, *Solo self-employment and lack of paid employment: an occupational perspective across EU countries*, 2022.

¹⁸⁸ Nämä luvut eivät välttämättä vastaa kansallisessa lainsäädännössä käytettyjä määritelmiä, joten niihin on syytä suhtautua varovaisesti. Ks. Williams, C., *et al.*, [Extent of dependent self-employment in the European Union](#). Euroopan työviranomainen: Pimeän työn vastainen EU-foorumi, 2023.

EU:n työmarkkinoiden elpyminen on vahvistanut alustatalouden roolia. Alustatalous edistää työmarkkinamahdollisuuksien luomista, mutta voi samalla asettaa työoloihin ja sosiaaliseen suojeluun liittyviä haasteita. Vuonna 2022 keskimäärin 2,4 prosenttia vastaajista EU:ssa ilmoitti tehneensä työtä digitaalisten alustojen kautta ja 1,9 prosenttia paikan päällä suoritettavia palveluja tarjoavien digitaalisten alustojen kautta.¹⁸⁹ Kaaviosta 2.3.5 käyvät ilmi suuret maiden väliset erot niiden vastaajien osuudessa, jotka ilmoittivat työskennelleensä työtä välittävien digitaalisten alustojen kautta. Maltalla se oli jopa 8,5 prosenttia ja Slovakiassa ja Portugalissa 7,5 prosenttia, kun vastaava luku Alankomaissa oli 2,5 prosenttia ja Tanskassa 1,4 prosenttia. Vaikka alustatyötä tekevien miesten ja naisten osuudet ovat melko samankokoiset, sukupuolten välillä on eroja alustatyön tekemisen syissä (naiset käyttävät alustatyötä, koska se tarjoaa lisätuloja ja joustavuutta perhesitoumusten yhteensovittamiseksi, kun taas miehet etsivät mahdollisuuksia työskennellä maailmanlaajuisesti ja laajentaa asiakaskuntaansa).¹⁹⁰ Alustatyön haasteet liittyvät yleensä ottaen algoritmeihin perustuvan johtamisen järjestelmien läpinäkymättömyyteen ja niiden vaikutukseen alustatyöntekijöiden tehtävien ja siten myös ansioiden jakamiseen (tätä tarkastellaan yksityiskohtaisesti pilaria käsittelevässä laatikossa 5) sekä näiden työntekijöiden ammattiaseman mahdolliseen virheelliseen luokitteluun (heidät saatetaan merkitä väärin itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi, jolloin he eivät voi nauttia työntekijöiden oikeuksista ja suojelusta). Lisäksi mahdollisuudet kollektiiviseen edustukseen ja työehtosopimusneuvotteluihin ovat toistaiseksi olleet alustatyön yhteydessä rajalliset.¹⁹¹

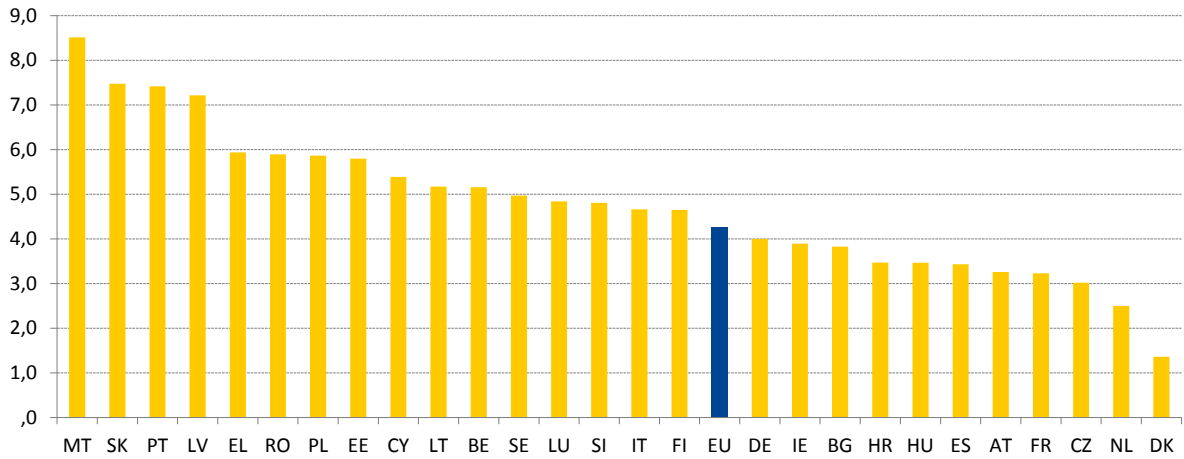
¹⁸⁹ Erityyppisiä alustoja ovat esimerkiksi verkossa ja paikan päällä palveluita tarjoavat alustat. Verkossa palveluita tarjoavia alustoja ovat muun muassa Upwork, Freelancer, Clickworker ja PeoplePerHour; paikan päällä palveluita tarjoavia alustoja ovat muun muassa Uber, Deliveroo, Handy ja TaskRabbit. Ks. Fernandez Macias, E., *et al.*, [The platformisation of work](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto; ja [Eurofound's Platform Economy Database](#), 2023.

¹⁹⁰ Ks. Eurofound, [Gender differences in motivation to participation in platform work](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

¹⁹¹ Euroopan komissio, *Joint Employment Report 2023 – As adopted by the Council on 13 March 2023*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/372552>.

Kaavio 2.3.5: Työtä välittävien digitaalisten alustojen kautta työskentelemisen intensiteetti vaihtelee jäsenvaltioiden välillä

Niiden vastaajien osuus, jotka ovat joskus työskennelleet työtä välittävien digitaalisten alustojen kautta EU:ssa, kesäkuu 2023.

Lähde: Eurofound, verkkokysely, 2023.

Tekoälyä koskevat tutkimukset viittaavat siihen, että koneoppimisella voi olla suuri vaikutus työmarkkinoihin, sillä toimistotyöntekijöihin ja luovien alojen ammatteihin odotetaan kohdistuvan enemmän vaikutuksia aiempaan teknologiseen kehitykseen verrattuna. OECD:n mukaan 26,7 prosenttia jäsenvaltioiden työvoimasta oli vuonna 2019 työpaikoissa, joissa automaation riski oli suuri. EU:ssa vaikutukset kohdistuivat kokonaistasolla eniten Unkariin, Slovakiaan, Tšekkiin ja Puolaan, joissa näiden ammattien osuus työpaikoista oli noin 35 prosenttia (ks. kaavio 2.3.6)¹⁹². Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja työehtosopimusneuvottelut ovat tässä yhteydessä ratkaisevan tärkeitä, jotta voidaan varmistaa osallistava lähestymistapa teknologisesta kehityksestä johtuvan muutoksen hallintaan sekä puuttua mahdollisiin huolenaiheisiin (eli mahdollisiin työpaikkojen menetyksiin, taitojen vanhenemiseen tai työn tuunaamiseen) ja tukea samalla työntekijöiden sopeutumista (myös tarjoamalla osaamista). Lisäksi tehokas aktiivinen työmarkkinapolitiikka, mukaan lukien täydennys- ja uudelleen koulutusjärjestelmät, ja työvoimapalvelut ovat olennaisen tärkeitä, jotta voidaan tukea tällaisia muutoksia ja varmistaa samalla laaja hyöty koko yhteiskunnalle, muun muassa tukemalla tarvittaessa tehokkaasti siirtymistä työpaikasta toiseen. Eurofoundin mukaan kyselyyn osallistuneet työntekijät pitävät generatiivisen tekoälyn käyttöä yleisesti ottaen myönteisenä, sillä se voi vapauttaa aikaa rutiinitehtävistä ja auttaa keskittymään enemmän tehtäviin, joilla on suurempi lisäarvo¹⁹³. Tekoäly voi myös tukea vammaisia henkilöitä työmarkkinoilla luomalla osallistavampia ympäristöjä, joissa otetaan huomioon erilaiset tarpeet¹⁹⁴.

¹⁹² OECD, *OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market*, OECD Publishing, 2023, ja Gmyrek, P., *et al.*, *Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality*, ILO Working Paper 96, 2023.

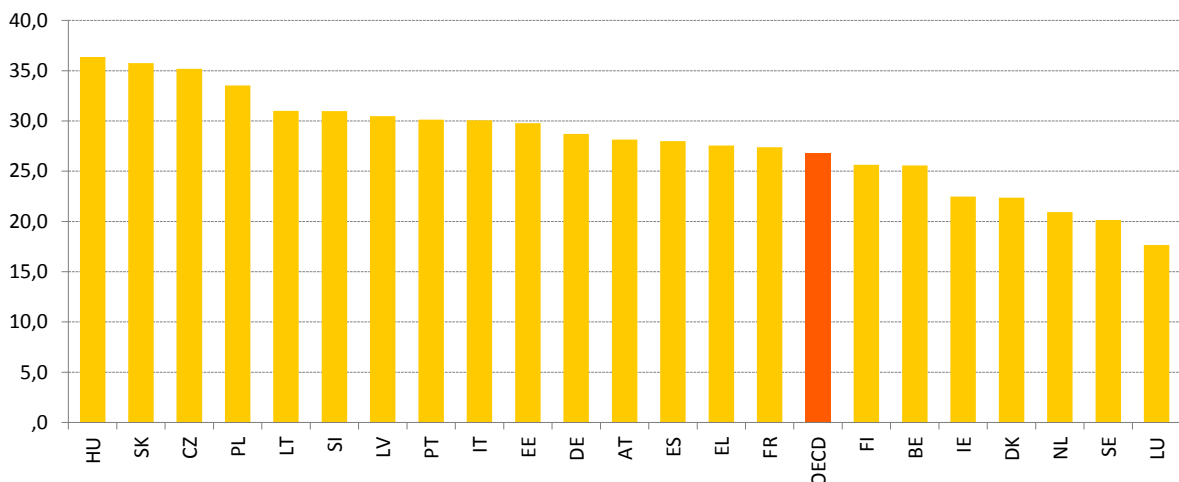
¹⁹³ Eurofound, *Ethical digitalisation at work: from theory to practice*, 2023, Eurofound, *Ethics in the digital workplace*, 2022, ja Eurofound, *Digitisation in the workplace*, Euroopan unionin julkaisu-toimisto, Luxemburg, 2021.

¹⁹⁴ Touzet, C., *Using AI to support people with disability in the labour market: Opportunities and challenges*, *OECD Artificial Intelligence Papers*, No. 7, OECD Publishing, Pariisi, 2023.

Yleisesti ottaen tekoäly- ja koneoppimismallit, erityisesti generatiivisiin esikoulutettuihin muuntajiin perustuvat mallit (esimerkiksi ChatGPT), tuovat mukanaan suuria mahdollisuuksia, mutta niillä voi olla tulevaisuudessa merkittäviä vaikutuksia toimistotyöntekijöihin¹⁹⁵ ja ne voivat vaikuttaa jopa luoviin ammatteihin¹⁹⁶. Tällaisten teknologioiden nopea kehitys edellyttää herkeämätöntä valvontaa, jotta niiden hyödyt saadaan valjastettua käyttöön, samalla kun ennakoidaan niiden mahdollisia kielteisiä vaikutuksia ja laaditaan asianmukaisia politiikkatoimia muun muassa työmarkkinoiden osalta ja sen varmistamiseksi, että työntekijät pääsevät asianmukaisesti osallisiksi tekoälyn tuottavuushyödyistä. Tässä yhteydessä tekoäly aiheuttaa haasteita, jotka liittyvät avoimuuteen, vastuuvollisuuteen ja sen mahdolliseen vaikutukseen työntekijöiden oikeuksiin ja tuloihin. Esimerkiksi ehdotetussa tekoällysäädöksessä luokitellaan rekrytoinnissa ja työntekijöiden hallinnoinnissa käytettävät tekoälyjärjestelmät suuririskisiksi ja asetetaan läpinäkyvyyttä, turvallisuutta, tarkkuutta ja ihmisen suorittamaa valvontaa koskevia vaatimuksia.

Kaavio 2.3.6: Jäsenvaltioiden välillä on eroja koskien automaation odotettua vaikutusta työllisyyteen

Osuus työpaikoista ammateissa, joissa automaatoriski on suurin; %, 2019.

Huomautus: Tulokset perustuvat asiantuntijakyselyyn, jossa arvioitiin useiden taitojen ja kykyjen automatisoitavuutta ammattikohtaisesti. OECD-maat, jotka ovat EU-27:n jäsenvaltioita.

Lähde: OECD, *OECD Employment Outlook 2023*, OECD Publishing, 2023.

¹⁹⁵ Gmyrek, P., Berg, J., Bescond, D., 2023. *Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality*, ILO Working Paper 96 (Geneve, ILO), <https://doi.org/10.54394/FHEM8239>.

¹⁹⁶ Ks. esimerkiksi Writers Guild of America- ja Alliance of Motion Picture and Television Producers -ammattijärjestöjen välinen sopimus, jossa käsitellään huolenaiheita tekoälyn vaikutuksesta elokuvateollisuuteen. Uusi sopimus syntyi Hollywoodin pisimpiin kuuluneen lakon päätteeksi, ja se sisältää määräyksiä tekoälyn käytöstä elokuva- ja tv-projekteissa.

Pilaria käsittelevä laatikko 5: Algoritmijohtamisen vaikutus työpaikoilla, myös työtä välittävien digitaalisten alustojen yhteydessä

Oikeudenmukaisten työolojen ja osallistavien työpaikkojen edistäminen on tärkeää erityisesti algoritmien ja tekoälyn nopeutuvan käytön vuoksi. Algoritmijohtamisella tarkoitetaan algoritmien ja tekoälytekniikoiden (eli koneoppimisen ja muiden laskentamenetelmien) käyttöä. Algoritmijohtaminen liittyy alun perin alustatalouteen, mutta se on leviämässä myös perinteisillä talouden aloilla, kuten rahoituksen, vähittäismyynnin ja logistiikan alalla. Siinä keskitytään ensisijaisesti työpanoksen koordinointiin ja hallintaan ja sillä pyritään muun muassa tekemään ennusteita ja optimoimaan liiketoimintapäätöksiä, kuten kohdentamaan resursseja, allokoimaan tehtäviä, aikatauluttamaan ja arvioimaan työntekijöiden suorituskyykyä. Jotkin Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteet ovat erityisen tärkeitä, jotta algoritmijohtamiseen ja tekoälyyn liittyviä tekniikoita voidaan kehittää ja käyttää ihmiskeskeisellä, avoimella ja vastuullisella tavalla. Esimerkiksi periaatteessa 10 korostetaan terveellisen, turvallisen ja asianmukaisen työympäristön merkitystä, mukaan lukien työntekijöiden oikeus yksityisyyteen, tiedonhallintaan ja suojeluun. Periaatteella 3 pyritään torjumaan syrjintää vahvistamalla oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin muun muassa työllisyyden suhteen, myös algoritmeja käytettäessä.

Algoritmijohtamisen voidaan odottaa parantavan tehokkuutta ja palvelun yleistä laatua alustataloudessa. Työtä välittävät digitaaliset alustat käyttävät algoritmeihin ja datavetoisiin teknologioihin perustuvia automatisoituja seuranta- ja päätöksentekojärjestelmiä koordinoidakseen ja optimoidakseen tehtävien jakamista työntekijöille¹⁹⁷. Näissä algoritmeissa otetaan huomioon sellaisia tekijöitä kuin sijainti, käytettävyys, taidot ja aiemmat suoritustiedot, jotta tehtävät voidaan osoittaa parhaiten sopiville työntekijöille reaaliajassa, mikä parantaa tehokkuutta. Työntekijöiden työsuoritusten seuranta algoritmijohtamisessa arvioiden ja muiden mittareiden avulla antaa reaaliaikaista palautetta, jota voidaan käyttää alustastandardien täytäntöönpanossa. Algoritmijohtamisen dynaaminen hinnoittelu ja kannustimet (eli bonukset) voivat myös auttaa alustoja houkuttelemaan työntekijöitä kysyntähuippujen aikana.

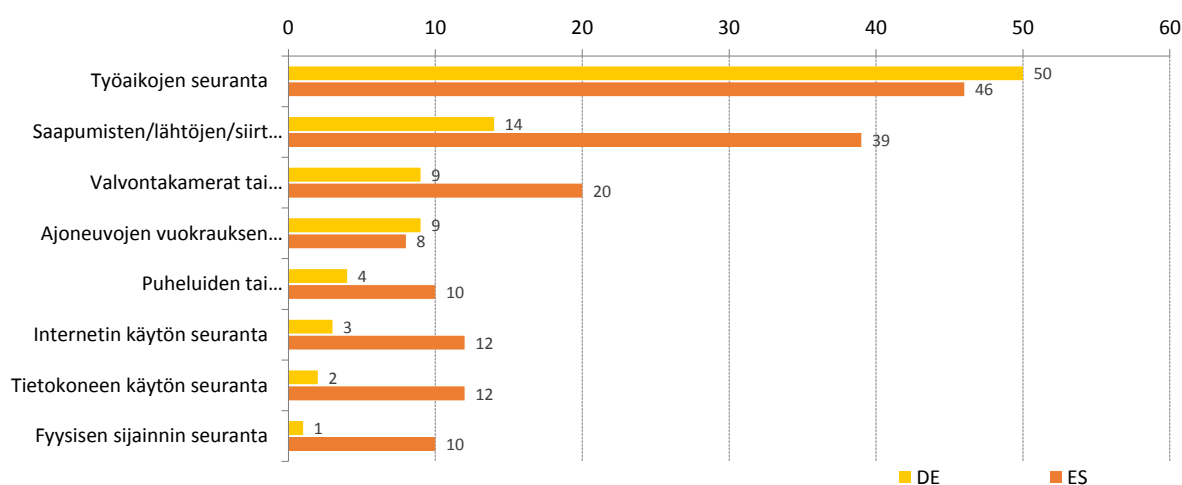
Algoritmijohtaminen asettaa työntekijöille kuitenkin myös haasteita, kuten eettisiä kysymyksiä ja vaikutuksia työoloihin. Algoritmijohtamisen käyttöönotto yrityksissä voi lisätä valvontaa ja arviointia, mikä voi vaikuttaa työntekijöiden oikeuteen hyvinvointiin. Esimerkiksi algoritmin päätösvalta digitaalisilla työmarkkina-alustoilla, mukaan lukien kyky irtisanoa sopimukset, voi vaikuttaa kielteisesti työntekijöihin. Tekoälyjärjestelmien integrointi algoritmijohtamiseen saattaa vahvistaa olemassa olevia vinoumia ja syrjiviä käytäntöjä. Algoritmijohtamisen pohjautuminen tietojen käsittelyyn ja tallentamiseen altistaa työntekijät myös mahdollisille tietoturvaloukkauksille. Tässä yhteydessä suojatoimet ja riskinhallintatoimenpiteet ovat olennaisen tärkeitä mahdollisten rikkomusten seurauksiin puuttumiseksi ja yksilöiden suojelemiseksi. Lisäksi algoritmijohtamisen automatisoidut valvontamekanismit saattavat rajoittaa työntekijöiden itsenäisyyttä, vähentää heidän päätösvaltaansa ja hallintaansa työtehtävien suhteen, mikä viime kädessä vaikuttaa heidän psykososiaaliseen ja terveydelliseen hyvinvointiinsa.

¹⁹⁷ COLLEEM-kyselyn kolmas versio on aiempia laajempi ja sille on annettu uusi nimi [AMPWork: Algorithmic Management and Platform Work Survey](#). Aiemmissa COLLEEM-kyselyissä (versioissa I ja II) saatiin määrällinen arvio alustatyön yleisyydestä ja olosuhteista Euroopassa.

Algoritmi johtaminen työpaikoilla on suhteellisen uusi käsite, ja poliittinen näyttö siitä on edelleen melko vähäistä eri jäsenvaltioissa ja toimialoilla. Euroopan komission yhteisen tutkimuskeskuksen hiljattain tekemä tutkimus tarjoaa tietoa automatisoitujen seuranta- ja päätöksentekovälineiden käyttöönotosta ja yleisyydestä Saksassa ja Espanjassa.¹⁹⁸ Tutkimuksessa kävi ilmi, että noin 20 prosenttia saksalaisista työntekijöistä ja 35 prosenttia espanjalaisista työntekijöistä altistui ainakin yhdelle automatisoidulle päätöksentekojärjestelmälle. Niissä hyödynnetään algoritmeja tehtävien jakamisen automatisoimiseksi, ohjeiden antamiseksi tai suorituskyvyn arvioimiseksi automaattisten luokitusten avulla (ks. esimerkkejä ja digitaalisen seurannan tyyppien esiintyvyys kaaviosta). Tutkimus osoitti myös, että vain 5 prosenttia saksalaisista ja 15 prosenttia espanjalaisista työntekijöistä oli tietoisia organisaationsa käytännöistä, jotka koskevat heistä tai heidän työtoiminnastaan kerättyä digitaalista tietoa.

Noin puolet kaikista kyselyyn osallistuneista työntekijöistä Saksassa ja Espanjassa raportoi työaikojen seurannasta.

Digitaalisten välineiden käyttö työn seurannassa ja valvonnassa, % vastaajista, joka mainitsi kunkin välinetyypin.

Lähde: Fernández-Macías, E., et al., The platformisation of work. Evidence from the JRC.

Vain muutamat jäsenvaltiot ovat tähän mennessä toteuttaneet politiikkatoimia sen varmistamiseksi, että algoritmi johtaminen parantaa työpaikan tehokkuutta vaarantamatta työntekijöiden hyvinvointia. Portugalissa laissa nro 13/2023 edellytetään, että työntekijät saavat tietoja työnantajan päätöksiin vaikuttavien algoritmien parametreista. Vastaavasti **Espanjassa** laissa 12/2021 annetaan työntekijöiden edustajille oikeus saada tietoa työoloihin vaikuttavista algoritmien parametreista, säännöistä ja ohjeista. Työolojen parantamista alustatyössä koskevalla direktiiviehdotuksella pyritään lieventämään mahdollisia algoritmeihin liittyviä riskejä, joita työtä välittävien digitaalisten alustojen kautta työskenteleviin henkilöihin kohdistuu. Siinä myös säädetään työntekijöiden edustajien kollektiivisista tiedonsaantioikeuksista. Nämä uudet oikeudet lisäävät automatisoitujen järjestelmien avoimuutta alustatyöntekijöitä kohtaan, minkä lisäksi ne velvoittavat työtä välittävät digitaaliset alustat arvioimaan järjestelmällisesti tällaisten järjestelmien vaikutuksia työehtoihin. Lisäksi näillä oikeuksilla varmistetaan, että tärkeille automatisoiduille päätöksille tehdään alustatyön yhteydessä ihmisen suorittama arviointi.

¹⁹⁸ Fernandez Macias, E., et al., *The platformisation of work*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023.

Pimeän työn vähenemisestä EU:ssa on merkkejä, vaikka maiden välillä onkin suuria eroja. Tuoreimpien arvioiden¹⁹⁹ mukaan 9,7 prosenttia EU:n yksityisen sektorin kokonaistyöpanoksesta oli vuonna 2019 pimeää työtä (10,2 prosenttia vuonna 2013). Pimeän työn osuus EU:n yksityisen sektorin bruttoarvonlisäyksestä oli 14,6 prosenttia vuonna 2019, kun se vuonna 2013 oli 14,9 prosenttia. Vuosina 2013–2019 se näyttää vähentyneen 19 jäsenvaltiossa (26 jäsenvaltiosta, koska Maltaa koskevia arvioita ei ole saatavilla vuonna 2013), lukuun ottamatta Bulgariaa, Ranskaa, Saksaa, Italiaa, Liettuaa, Alankomaita ja Romaniaa. Tämä voi kertoa siitä, että pimeän työn torjunnassa on edistytty muun muassa tekemällä muutoksia työlainsäädäntöön, lisäämällä työsuojeluviranomaisten resursseja sekä toteuttamalla toimia, joilla puututaan rikkomuksiin ja varmistetaan sääntöjen noudattaminen (ks. jakso 2.3.2). Eurofoundin²⁰⁰ mukaan täytäntöönpanoelimille osoitetut resurssit todellakin kasvoivat viime vuosikymmenen aikana useimmissa EU-maissa. Monissa jäsenvaltioissa tarkastajien määrä 10 000:tä työntekijää kohti jäi kuitenkin edelleen alle suositellun vuonna 2021. Pimeän työn vastainen EU-foorumi tukee EU-maiden välistä parhaiden käytäntöjen jakamista, mukaan lukien keskeisten tulosindikaattoreiden suunnittelua ja seurantaa työsuojeluviranomaisten tehokkuuden arvioimiseksi²⁰¹.

¹⁹⁹ Pimeän talouden todellista laajuutta koskeviin arvioihin on suhtauduttava varovaisesti. Ks. Franic, J., *Extent of undeclared work in the European Union*. Euroopan työviranomainen: Pimeän työn vastainen EU-foorumi, 2023.

²⁰⁰ Eurofoundin yhteyshenkilöiden verkosto. Ks. Eurofound, *Minimum wages: Non-compliance and enforcement across the EU*, 2023 (ei vielä julkaistu).

²⁰¹ Williams, C., et al., *Key Performance Indicators measuring the effectiveness of labour inspectorates*. Euroopan työviranomainen: Pimeän työn vastainen EU-foorumi, 2023.

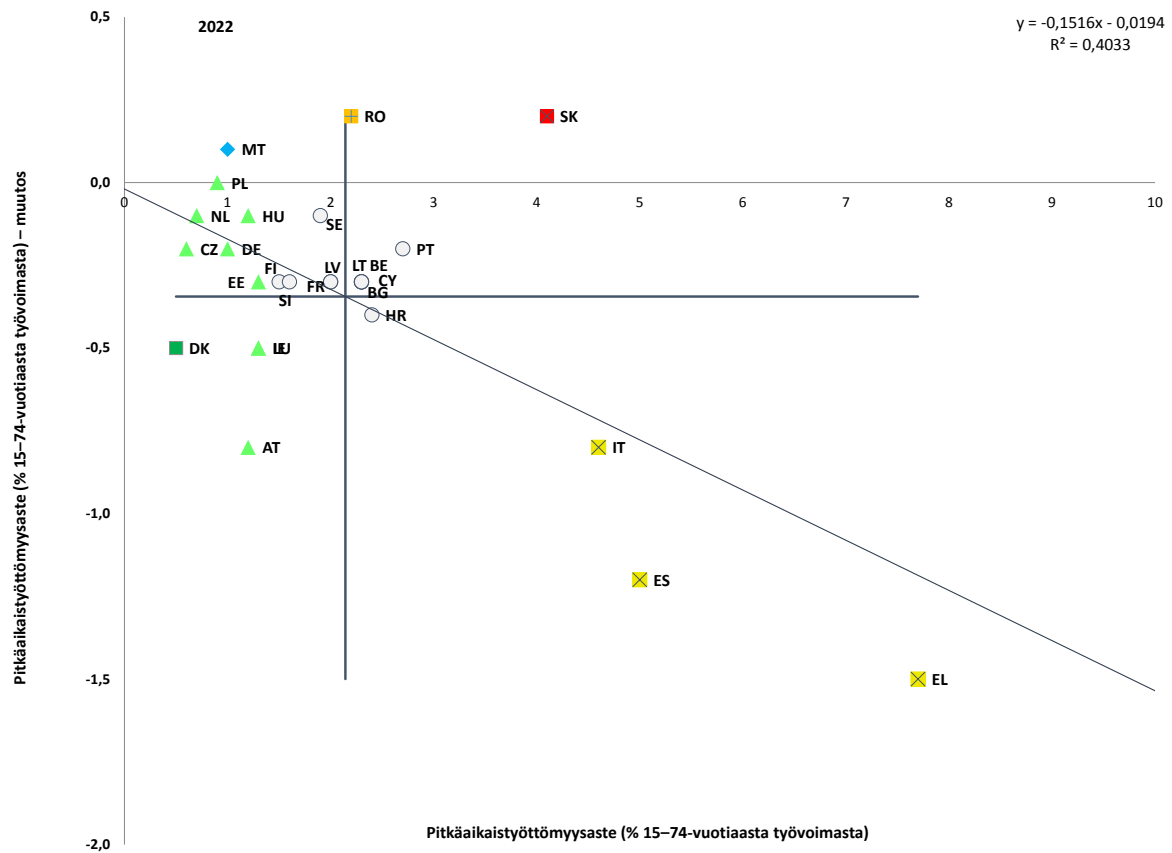
Pitkäaikaistyöttömyys väheni covid-19-pandemian jälkeisen elpymisen myötä, vaikka joillakin jäsenvaltioilla on edelleen huomattavia haasteita. Pitkäaikaistyöttömyysaste oli EU:ssa 2,4 prosenttia vuonna 2022, mikä on 0,4 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin edellisenä vuonna. Se laski lähes kaikissa jäsenvaltioissa (ks. kaavio 2.3.7). Ero EU-maiden korkeimpien ja alhaisimpien pitkäaikaistyöttömyysasteiden välillä pieneni 8,4 prosenttiyksiköstä 7,2 prosenttiyksikköön vuosina vuonna 2021–2022. Tämä ylöspäin suuntautuva lähentyminen johtuu siitä, että ne jäsenvaltiot, joissa aste oli vuonna 2022 korkein, olivat saaneet aikaan merkittävimmät vuotuiset parannukset. Nämä jäsenvaltiot ovat Kreikka (1,5 prosenttiyksikköä 7,7 prosenttiin), Espanja (1,2 prosenttiyksikköä 5 prosenttiin) ja Italia (0,8 prosenttiyksikköä 4,6 prosenttiin). Myös Itävallassa tapahtui huomattavaa laskua (0,8 prosenttiyksikköä) mutta taso oli suhteellisen alhainen (1,2 prosenttia vuonna 2022). Toisaalta pitkäaikaistyöttömyysaste nousi Slovakiassa, joka on nyt ”kriittisessä tilanteessa”, Romaniassa, jonka tilanne on nyt ”seurattava”, ja Maltassa, jonka tilanne on ”hyvä mutta tarpeen seurata”. Sitä vastoin Tanska, Itävalta, Tšekki, Saksa, Viro, Irlanti, Luxemburg, Unkari, Alankomaat ja Puola ovat ”keskimääräistä parempia”, sillä niissä aste oli alhainen ja yleisesti ottaen laskeva vuonna 2022. Sukupuolten välinen ero pitkäaikaistyöttömyysasteissa oli vuonna 2022 pieni (alle 0,5 prosenttiyksikköä) useimmissa jäsenvaltioissa lukuun ottamatta Kreikkaa (5 prosenttiyksikköä), Espanjaa (2 prosenttiyksikköä) ja Latviaa (1,2 prosenttiyksikköä). Lisäksi on todettu suuria alueellisia eroja (ks. kaavio 7 liitteessä 5). Pitkäaikaistyöttömyysasteiden hajonta oli suurinta NUTS II -tasolla Itävallassa (79,7 prosenttia), Italiassa (69,9 prosenttia), Bulgariassa (67,9 prosenttia) ja Belgiassa (64,1 prosenttia)²⁰². Jäsenvaltioiden edistyminen vuonna 2016 pitkäaikaistyöttömien integroimisesta työmarkkinoille annetun neuvoston suosituksen täytäntöönpanossa on edelleen keskeisellä sijalla haasteeseen vastaamisessa²⁰³.

²⁰² Eurostat [[lfst_r_lmdltu](#)].

²⁰³ [COM\(2019\) 169 final](#) pitkäaikaistyöttömien integroitumisesta työmarkkinoille annetun neuvoston suosituksen arvioinnista.

Kaavio 2.3.7: Pitkäaikaistyöttömyysaste laskussa lähes kaikissa jäsenvaltioissa ja erityisesti niissä, joissa työttömyysaste on korkein

Pitkäaikaistyöttömyysaste, vuoden 2022 tasot ja muutokset vuoteen 2021 nähden (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Erilaiset määritelmät: ES ja FR.

Lähde: Eurostat [tesem130], EU:n työvoimatutkimus.

Aktivointitoimenpiteiden osallistumisaste vaihtelee jäsenvaltioittain, vaikka

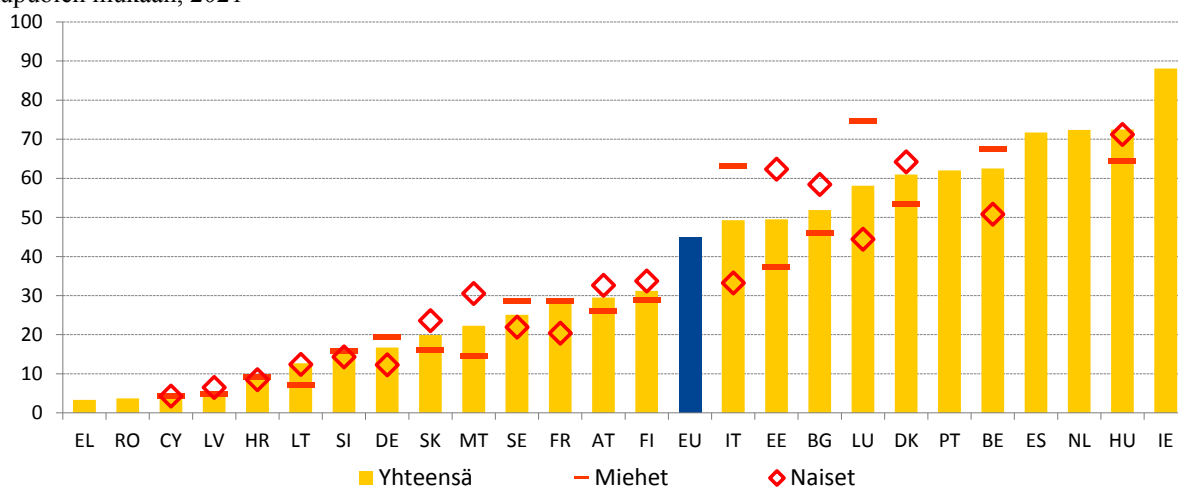
pitkäaikaistyöttömyysasteissa otettaisiin huomioon maiden väliset erot. Vuonna 2021

aktiivisiin työmarkkinapolitiikan toimenpiteisiin osallistuneiden työhaluisten työttömien osuus vaihteli merkittävästi jäsenvaltioittain. Yhtäältä esimerkiksi Kreikassa, Romaniassa, Kyproksessa, Latviassa ja Kroatiassa osuudet olivat alle 10 prosenttia. Toisaalta Irlannissa vastaava osuus oli lähes 90 prosenttia ja Unkarissa, Alankomaissa ja Espanjassa yli 70 prosenttia. Joissakin maissa (Luxemburgissa, Italiassa, Virossa, Belgiassa ja Maltassa) sukupuolten väliset erot osallistumisessa ovat suuria (eli 15 prosenttiyksikköä tai huomattavasti enemmän, ks. kaavio 2.3.8).²⁰⁴

Jäsenvaltioissa, joissa pitkäaikaistyöttömyysaste on suhteellisen korkea mutta laskussa, aktivointitoimenpiteisiin osallistumisen tiiviimpi seuranta ja toimien laadun ja tehokkuuden arviointi, mukaan lukien yhteydet sosiaaliseen suojeluun, ovat edelleen keskeisellä sijalla haasteeseen vastaamisessa.

Kaavio 2.3.8: Aktiivisen työmarkkinapolitiikan osallistumisaste vaihtelee jäsenvaltioiden välillä, ja joissakin maissa sukupuolten väliset erot ovat suuria

Työmarkkinapolitiikan toimiin (luokat 2–7) osallistuvat 100:aa työtöntä työnhakijaa kohti, koko ikäluokka, tulokset sukupuolen mukaan, 2021

Huomautus: Aikasarjoja ei saatavilla: CZ. Viimeisimmät käytettävissä olevat tiedot naisten osalta: IE, NL, PT, PL (2019). Aikasarjat on arvioitu: DK, EL, NL ja SE. Tietojen heikko luotettavuus: LT. EU:n tasolla ei ole saatavilla erittelyä sukupuolittain. Yli 100 prosentin luvut viittaavat siihen, että ihmiset rekisteröityvät useammin kuin kerran aktiivisen työmarkkinapolitiikan tietojoukkoon osallistuessaan eri toimenpideluokkiin tai että osallistujat eivät ole ilmoittautuneet työnhakijoiksi.

Lähde: Eurostat [[lmp_ind_actsup](#)].

²⁰⁴

Työmarkkinapolitiikan toimenpiteisiin (luokat 2–7) kuuluvat muun muassa koulutus (2), työllisyyskannustimet (4), tuettu työllistyminen ja kuntoutus (5), suora työpaikkojen luominen (6) ja yrityksen perustamiseen tarkoitetut kannustimet (7). Tätä indikaattoria olisi kuitenkin tulkittava varoen, sillä se mittaa vain osallistumista työmarkkinapolitiikkaan (eikä sen tehokkuutta).

Yksi pitkäaikaistyöttömien integroitumisesta työmarkkinoille annetun neuvoston suosituksen keskeisistä tavoitteista on tehdä työllistymissopimus jokaiselle vähintään 18 kuukautta aiemmin rekisteröityneelle. Kaikista EU:n pitkäaikaistyöttömistä, joille tarjottiin erityistä työllistymissopimusta, 54,4 prosenttia pääsi vuonna 2021 takaisin työmarkkinoille. Tämä luku oli 61,1 prosenttia niiden pitkäaikaistyöttömien kohdalla, jotka osallistuivat perusteellisen arvioinnin pohjalta laadittuihin yksilöllisiin toimentasuunnitelmiin. Niiden pitkäaikaistyöttömien, jotka työllistyivät säännöllisen yksilöllisen toimentasuunnitelman seurauksena, osuus oli kuitenkin pienempi, 47,7 prosenttia, mikä on alle vuoden 2021 keskiarvon (49,9 prosenttia). Puolet jäsenvaltioista saavutti vähintään 95 prosentin kattavuuden vuonna 2021, mutta toisaalta yhdeksässä maassa vähintään yhdellä kolmesta pitkäaikaistyöttömästä, joka oli rekisteröitynyt vähintään 18 kuukautta aiemmin, ei ollut työllistymissopimusta seitsemän vuotta neuvoston suosituksen antamisen jälkeen. Tämä osoittaa, että kohdennettuja toimia on tärkeä tehostaa asianomaisissa jäsenvaltioissa.²⁰⁵

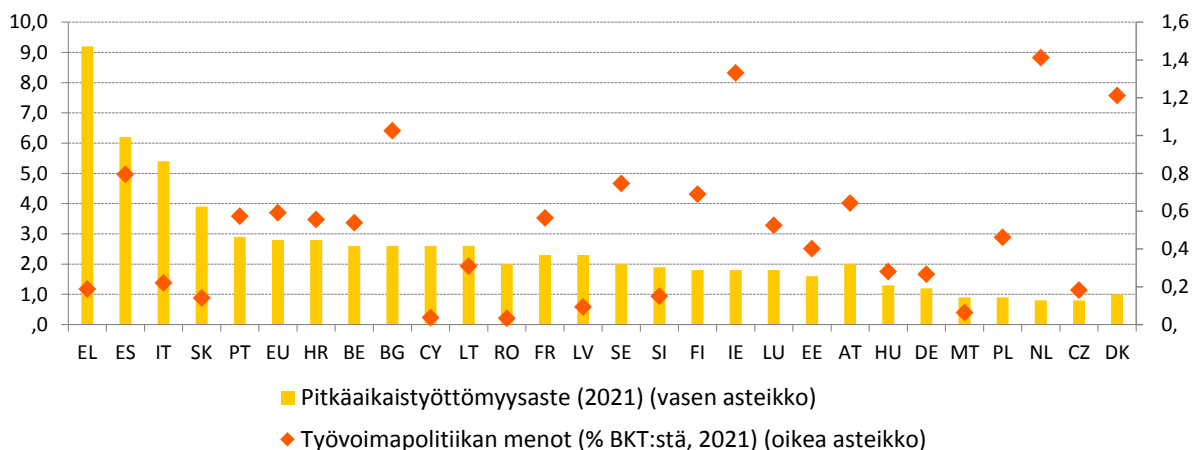
Tehokkaalla aktiivisella työmarkkinapolitiikalla on keskeinen rooli työllisyysasteen nostamisessa, työpaikasta toiseen siirtymisen tukemisessa sekä työvoimapulan ja osaamisvajeen ratkaisemisessa EU:ssa, ja jäsenvaltioiden menoissa on huomattavaa vaihtelua. Työmarkkinatoimenpiteisiin suunnattujen menojen analyysi prosenttiosuutena BKT:stä voi toimia indikaattorina jäsenvaltioiden pyrkimyksille vastata työmarkkinoille integroitumisen haasteisiin, erityisesti kun sitä tarkastellaan yhdessä pitkäaikaistyöttömyysasteen kanssa²⁰⁶. Esimerkiksi vuonna 2021 Espanja käytti aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin suhteellisesti enemmän (0,8 % BKT:stä), ja sen pitkäaikaistyöttömyysaste oli suhteellisen korkea, yli 6 prosenttia (ks. kaavio 2.3.9). Sitä vastoin Kreikassa, Italiassa ja Slovakiassa, joissa pitkäaikaistyöttömyysaste ylittää EU:n keskiarvon (Kreikassa yli 9 %, Italiassa 5 % ja Slovakiassa noin 4 %), työmarkkinatoimenpiteisiin käytettiin suhteellisen vähän (noin 0,2 % BKT:stä). Alankomaissa, Irlannissa ja Tanskassa työmarkkinatoimenpiteisiin käytettiin suhteellisen paljon menoja, vähintään 1,2 prosenttia BKT:stä vuonna 2021, mutta pitkäaikaistyöttömien osuus oli pieni (alle 2 %). Esimerkiksi Portugalissa, Kroatiassa ja Belgiassa menot olivat puolestaan lähellä EU:n keskiarvoa samoin kuin pitkäaikaistyöttömyysaste.

²⁰⁵ Euroopan komissio, *Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2021*, 2022.

²⁰⁶ ESR:stä rahoitettujen aktiivisten työmarkkinapolitiikkojen vaikuttavuudesta voidaan todeta, että ESR:n vaihtoehtoisten vaikutustenarviointien tuore meta-analyysi osoittaa, että niillä on keskimäärin myönteinen vaikutus osallistujien työllistymisen todennäköisyyteen.

Kaavio 2.3.9: Jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja aktivointimenoissa

Menot aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin (luokat 2–7, % BKT:stä, 2021) ja pitkäaikaistyöttömyys prosentteina työvoimasta (15–74-vuotiaat) (% , 2021)

Huomautus: Työmarkkinapolitiikan menoja koskevat tiedot arvioitu: DK, DE, EL, HR, NL, PL ja SE.

Pitkäaikaistyöttömyyden määritelmä vaihtelee: ES ja FR.

Lähde: Eurostat [[lmp_expsumm](#)], työmarkkinapolitiikan tietokanta ja [[tesem130](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Julkiset työvoimapalvelut ovat digitalisoineet palvelujaan edelleen ja vahvistaneet yhteistyötä

työnantajien kanssa. Julkiset työvoimapalvelut ovat covid-19-pandemian jälkeen vähitellen kehittäneet palvelujaan (rekisteröintiä, profilointia, työnvälitystä sekä neuvonnan ja koulutuksen tarjoamista) digitaalisten alustojen kautta. Ne ovat myös integroineet työhönsä osaamista koskevan tiedonhankinnan välineiden käytön²⁰⁷. Julkiset työvoimapalvelut ovat lisänneet yhteistyötään työnantajien kanssa muun muassa kehittämällä uusia työnantajapalveluja brändäyksen, suhdetoiminnan ja henkilöstöhallinnon ympärille. Yhteistyötä paikallis- ja alueviranomaisien kanssa on yleisesti ottaen vahvistettu esimerkiksi toiminnassa haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien kanssa. Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan seurauksena julkiset työvoimapalvelut ovat olleet keskeisessä asemassa Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden työmarkkinoille integroitumisen tukemisessa. Huhtikuussa 2023 heitä oli rekisteröitynyt julkisiin työvoimapalveluihin yhteensä 344 000. Yhdeksäntoista julkisen työvoimapalvelun raportoimat luvut osoittavat, että noin 1,5 miljoonaa kotiseudultaan siirtymään joutunutta henkilöä on työelämässä kyseisissä maissa.²⁰⁸

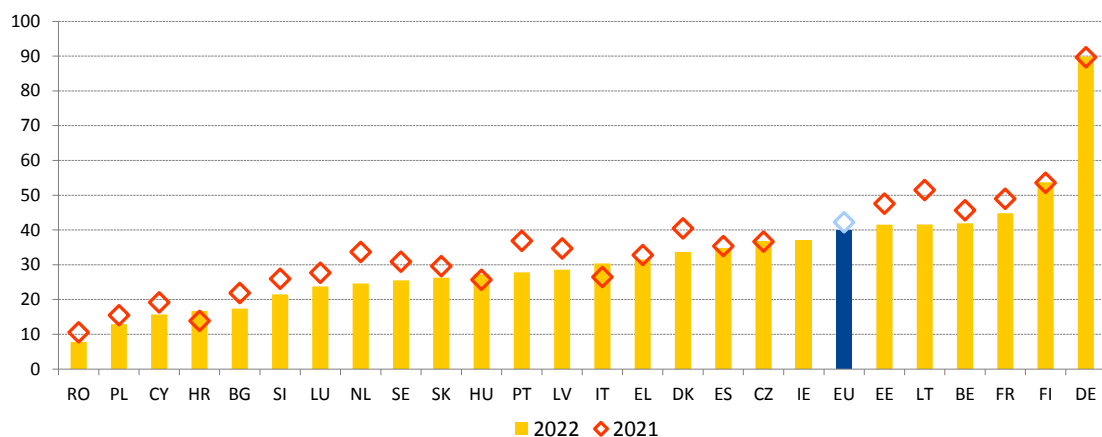
²⁰⁷ Ks. Euroopan komissio, *Annual Report: European Network of Public Employment Services (PES)*, 2022; Euroopan komissio, *Main outcomes of the third cycle of PES Benchmarking*, julkisten työvoimapalvelujen verkosto, 2022; ja Euroopan komissio, Peters, M., *Assessment report on PES capacity: 2022*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022.

²⁰⁸ Eri lähteiden käyttö eri maissa voi vaikuttaa työllisyystietojen vertailukelpoisuuteen. Tilastoja on sen vuoksi syytä tulkita varoen. Ks. Euroopan komissio, työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto, *PES Network questionnaire to PES* (uutiset) ja Euroopan työviranomainen, *Overview of the measures taken by EU and EFTA countries regarding employment and social security of displaced persons from Ukraine*, helmikuu 2023.

Työttömyysetuuksien piiriin kuuluvien lyhytaikaisten työttömien määrä väheni hieman EU:ssa ja lähes kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2022. Heidän osuutensa pieneni 42,2 prosentista 40 prosenttiin vuosina 2021–2022 (ks. kaavio 2.3.10)²⁰⁹. Jäsenvaltioiden välillä oli kuitenkin merkittäviä eroja. Eniten kattavuusaste väheni Liettuassa (-9,9 prosenttiyksikköä), Alankomaissa (-9,1 prosenttiyksikköä) ja Portugalissa (-9,1 prosenttiyksikköä), mutta se päinvastoin kasvoi Italiassa (3,9 prosenttiyksikköä) ja Kroatiassa (2,8 prosenttiyksikköä). Vuonna 2022 kattavuusasteet olivat suurimmat Saksassa (90 %) ja Suomessa (yli 50 %). Seuraavaksi tulivat Ranska, Belgia, Liettua ja Viro, joissa kattavuusasteet olivat pienemmät mutta kuitenkin vähintään 40 prosenttia. Pienimmät kattavuusasteet olivat sen sijaan Romaniassa, Puolassa ja Kyproksella (alle 15 %). Vuonna 2022 alle vuoden työttöminä olleista 35 prosenttia sai EU:ssa etuuksia tai apua, kun vuonna 2021 vastaava osuus oli 37,8 prosenttia.

Kaavio 2.3.10: Työttömyysetuuksien kattavuus supistui hieman lähes kaikissa jäsenvaltioissa, mutta eroja on edelleen

Työttömyysetuuksien piiriin kuuluvat lyhytaikaiset työttömät (alle 12 kuukautta työttöminä olleet, 15–64-vuotiaat, %)

Huomautus: Vuoden 2021 tietoja ei saatavilla: IE ja MT. Vuoden 2022 tietoja ei saatavilla: AT ja MT.

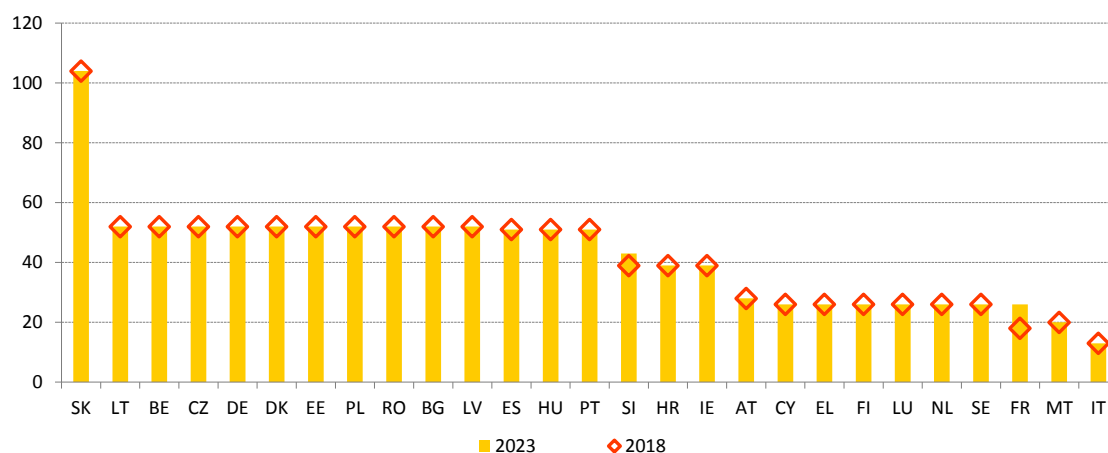
Lähde: Eurostat, [lfsa_ugadra], EU:n työvoimatutkimus.

²⁰⁹ Lyhytaikaiset työttömät ovat olleet työttömänä alle 12 kuukautta.

Työttömyysetuuksiin oikeuttavan kauden pituus pysyi suurin piirtein vakaana vuonna 2023, samoin kuin aika, jolta etuuksia voi enintään saada²¹⁰. Etuuksien saamiseen oikeuttava kausi pysyi vakaana lähes kaikissa jäsenvaltioissa, ja vakuutusmaksuja oli maksettava Italian 13 viikosta Slovakian 104 viikkoon (ks. kaavio 2.3.11). Ranskassa etuuksien enimmäiskesto lyhennettiin 104 viikosta 78 viikkoon vuonna 2023, mutta sitä oli mahdollista pidentää 26 lisäviikolla taloudellisen tilanteen heikentymisen vuoksi, ja Latviassa sitä lyhennettiin 39 viikosta 35 viikkoon vuonna 2020. Kaikissa muissa jäsenvaltioissa kesto on pysynyt muuttumattomana viiden viime vuoden ajan, mutta jäsenvaltioiden välillä on edelleen huomattavia eroja (ks. kaavio 2.3.12). Kaiken kaikkiaan työttömät, joilla on yhden vuoden työhistoria, voivat hakea etuuksia 16 EU-maassa enintään kuudeksi kuukaudeksi (24 viikoksi). Tulonkorvaukset riippuvat edelleen työttömyysjakson pituudesta. Kaaviossa 2.3.13 verrataan sellaisten matalapalkkaisten (67 % kansallisesta keskitulosta) korvausasteita, joiden työhistoria on lyhyt (12 kuukautta sosiaaliturvamaksuja), eri puolilla EU:ta työttömyysjakson 2. ja 12. kuukauden aikana. Nettokorvausaste toisena työttömyyskuukautena vaihtelee suuresti: Unkarissa se on 7,9 prosenttia (netto)tuloista ja Belgiassa 90 prosenttia. Luxemburgissa, Tanskassa, Ranskassa ja Suomessa korvausaste (kaikissa yli 60 % ja joissakin tapauksissa huomattavasti korkeampi) pysyy samana työttömyysjakson 12. kuukautena.

Kaavio 2.3.11: Hyvin harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta työttömyysetuuksiin oikeuttava maksukausi on pysynyt vakaana viiden viime vuoden aikana.

Etuuksiin oikeuttavan kauden pituus (viikkoina, 2023 ja 2018)

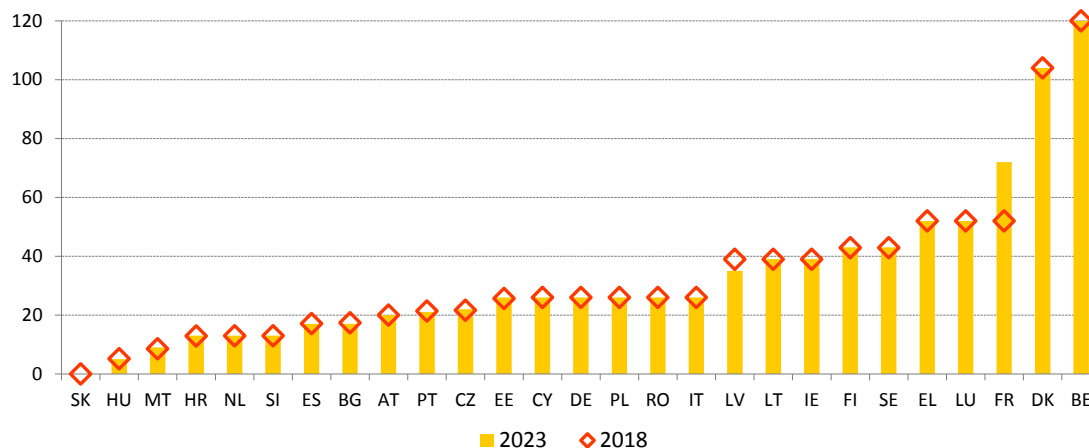
Huomautus: Maltassa (2018 ja 2023) on täytynyt suorittaa vähintään 50 viikoittaista maksua, joista vähintään 20 on maksettu tai hyvitetty kahden edellisen kalenterivuoden aikana, siitä lähtien, kun henkilö ensimmäistä kertaa aloitti työnteon; Irlannissa (2018 ja 2023) on täytynyt suorittaa vähintään 104 viikoittaista maksua siitä lähtien, kun henkilö ensimmäistä kertaa aloitti työnteon; Itävallassa (2023) on täytynyt suorittaa vähintään 52 viikoittaista maksua ensimmäistä hakemusta varten ja vähintään 28 viikoittaista maksua myöhempiä hakemuksia varten.

Lähde: [MISSOC-tietokanta](#) (tammikuu 2018 ja tammikuu 2023).

²¹⁰ Analyysissä viitataan työttömyysetuuksiin, jotka yleensä myönnetään rekisteröityville henkilöille, jotka ovat joutuneet työttömäksi ilman omaa syytään, ottamatta huomioon luonteeltaan tilapäisiä järjestelmiä, jotka on mahdollisesti otettu käyttöön covid-19-kriisin vuoksi.

Kaavio 2.3.12: Useimmissa jäsenvaltioissa yhden vuoden työhistoria oikeuttaa työttömyysetuuksiin enintään kuuden kuukauden ajaksi

Etuuksien enimmäiskesto viikkoina yhden vuoden työhistorialla (viikkoja, 2023 ja 2018)

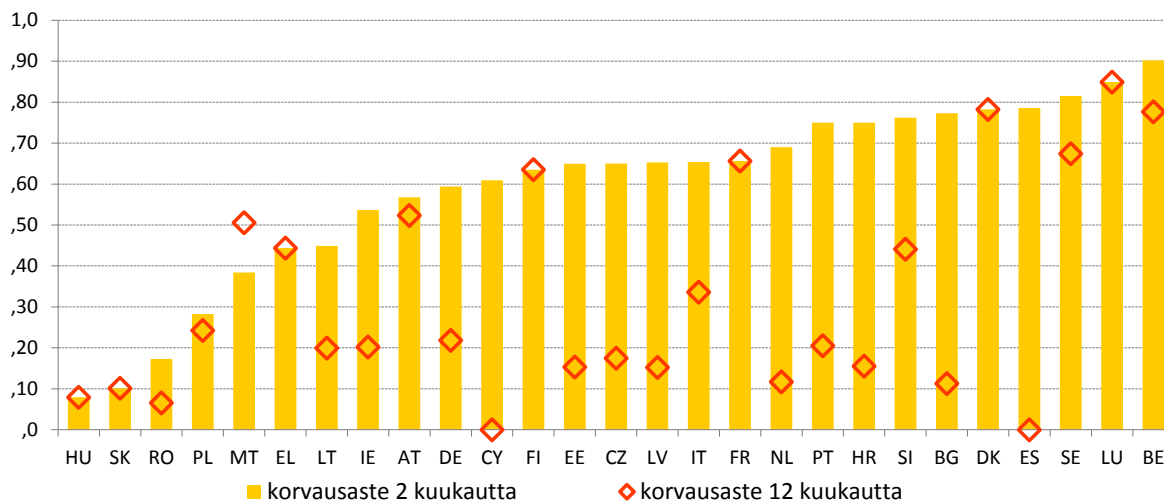

Huomautus: Belgiassa etuuksien kesto ei ole rajoitettu. Kyproksessa viikot lasketaan käyttäen kuutta työpäivää viikkoa kohti. Irlannissa etuutta maksetaan 39 viikkoa (234 päivää) vain henkilöille, joilla on vähintään 260 viikoittaista PRSI-maksua suoritettuna. Slovakiassa henkilö, jolla on yhden vuoden työhistoria, ei ole oikeutettu työttömyysetuuksiin (vakuutusmaksuja vaaditaan vähintään kahdelta vuodelta viimeisten neljän vuoden ajalta). Puolassa kesto vaihtelee sen mukaan, mikä alueen työttömyysaste on suhteessa kansalliseen keskiarvoon.

Lähde: MISSOC-tietokanta (tammikuu 2018 ja tammikuu 2023) ja kansallinen lainsäädäntö.

Kaavio 2.3.13: Työttömyysetuuksien korvausaste toisena työttömyyskuukautena on yli 60 prosenttia useimmissa jäsenvaltioissa

Työttömyysetuuksien nettokorvausaste, kun etuudensaajan palkka on 67 prosenttia keskipalkasta, 2. ja 12. työttömyyskuukauden kohdalla (2022)

Huomautus: Indikaattorin laskemisessa on käytetty 20-vuotiaasta yhden hengen kotitaloudessa asuvaa lapsetonta henkilöä, jolla on lyhyt työhistoria (yksi vuosi). Huomioon on otettu eri tulokomponentit, työttömyysetuudet ja muut etuudet (kuten sosiaaliavustukset ja asumistuet).

Lähde: Euroopan komission laskelmat, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella.

EU:n sisäisen liikkuvuuden kokonaisluvut pysyivät vakaina vuosina 2016–2022 samoin kuin muuttovirtojen koostumus kansalaisuuden mukaan. Vuonna 2021 EU:n kansalaisten nettomaastamuutto oli suurinta Puolasta. Seuraavaksi tulivat Saksa ja Italia. Kaikissa muissa jäsenvaltioissa EU:n kansalaisten muuttovirrat maan alueelle ja sieltä pois olivat melko samansuuruiset. Työntekijöiden rajatylittävä liikkuvuus EU:ssa kasvoi 8 prosenttia vuosina 2021–2022, mutta rajatylittävien liikkuvuusvirtojen suunta pysyi suurin piirtein ennallaan. Yleisesti ottaen liikkuvuutta tapahtuu pääasiassa sellaisten EU:n alueiden välillä, jotka ovat maantieteellisesti lähellä toisiaan ja joilla erot keskipalkoissa ja työoloissa ovat näkyvämpiä.²¹¹

Työmarkkinaosapuolilla on avainrooli sellaisten kansallisten uudistusten ja politiikkojen suunnittelussa ja täytäntöönpanossa, joilla tuetaan työllisyyttä, laadukkaiden työpaikkojen luomista, osaamisen kehittämistä ja sosiaalista suojelua. Kaaviossa 2.3.14 esitetään työmarkkinaosapuolten osallistuminen 440 tapaukseen, joissa hallitukset ovat antaneet lainsäädäntöä tai panneet täytäntöön muita (ei-sitovia) tekstejä, sekä kolmikantasopimuksiin tammikuun 2022 ja heinäkuun 2023 välisenä aikana.²¹² Ilmoitettu osallistumisen aste vaihtelee aihealueittain, jopa saman maan sisällä. Työmarkkinaosapuolten osallistumisen aste oli suurin toimissa, jotka liittyvät työsuhdeturvaan ja työpaikkojen säilymiseen. Seuraavaksi tulivat tulojen turvaaminen ja yritysten tukeminen, jotta ne voivat pysyä toiminnassa. Niissä jäsenvaltioissa, joissa työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulla on vakiintuneet perinteet, osallistuminen oli laadultaan ja intensiteetiltään parempaa, kuten voi odottaakin, myös EU-ohjausjakson yhteydessä järjestettävissä kuulemisissa. Työllisyyskomitean vuotuisissa monenvälisissä valvontakatsauksissa korostettiin, että vaikka työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun institutionaalinen kehys on riittävä miltei kaikissa jäsenvaltioissa, on äärimmäisen tärkeää välttää pelkkää muodollista osallistumista ja varmistaa oikea-aikainen ja mielekäs kuuleminen koko päätöksentekoprosessin ajan.

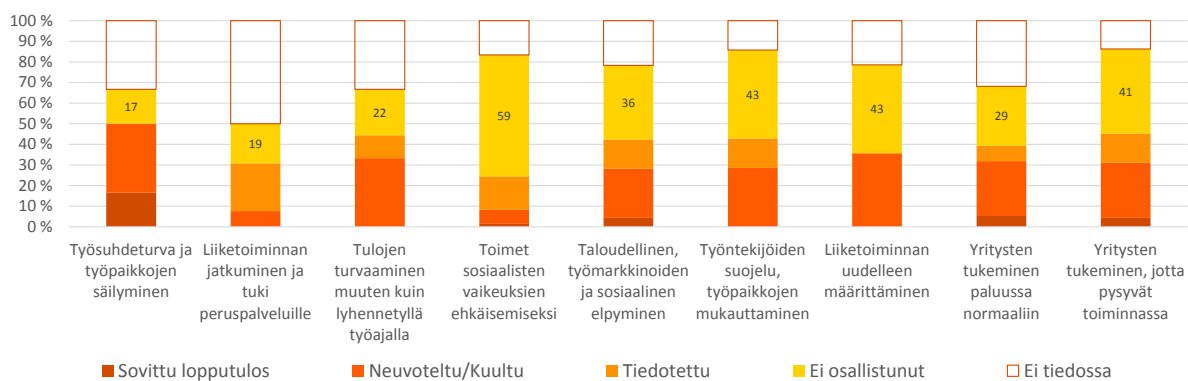
²¹¹ Ks. Euroopan komissio (2023), Annual report on intra-EU labour mobility (ei vielä julkaistu).

²¹² Ks. Eurofound, *Involvement of social partners in the implementation of national recovery and resilience plans*. Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2023. Keskeiset toimenpiteet löytyvät Eurofoundin [EU PolicyWatch -tietokannasta](#).

Katsauksissa korostettiin myös sitä, miten kuulemisten laatu voi parantua, kun ne perustuvat näyttöön perustuviin havaintoihin ja ehdotetun lainsäädännön vaikutusten ennakoarviointeihin.²¹³ Yli kaksi vuotta elpymis- ja palautumistukivälineen hyväksymisen jälkeen elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpanoon liittyvät työmarkkinaosapuolten vuoropuheluprosessit etenevät useimmissa jäsenvaltioissa²¹⁴. Kun otetaan huomioon elpymis- ja palautumissuunnitelmien erilaiset täytäntöönpanonopeudet, useat työmarkkinaosapuolet katsovat Eurofoundin kesäkuussa 2023 tekemän tutkimuksen mukaan, että joissakin jäsenvaltioissa on edelleen parantamisen varaa²¹⁵.

Kaavio 2.3.14: Työmarkkinaosapuolten osallistumisen aste vaihtelee aihealueittain

Tapa, jolla työmarkkinaosapuolet osallistuvat elpymiseen liittyvien politiikkatoimien suunnitteluun

Huomautus: Tammikuun 2022 ja heinäkuun 2023 välisenä aikana kerätty hallitusten, työmarkkinaosapuolten ja muiden toimijoiden politiikkatoimenpiteet, työehtosopimukset ja yrityskäytännöt. Kaaviossa esitetään 440 lainsäädäntöön tai ei-sitoviin teksteihin liittyvää tapausta, joiden katsottiin kuuluvan työmarkkinaosapuolten toimialaan.

Lähde: Eurofoundin [EU PolicyWatch](#) -tietokanta.

²¹³ Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean [lausunto 9955/23](#).

²¹⁴ Euroopan komissio, [komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle – Tarkastelukertomus elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpanosta](#) (COM(2022) 383 final, 2022).

²¹⁵ Tulokset meneillään olevasta Eurofoundin tutkimuksesta, joka koskee kansallisten työmarkkinaosapuolten osallistumista elpymis- ja palautumissuunnitelmien täytäntöönpanoon. Yhteenveto näkemyksistä, joita 174 työmarkkinaosapuolen ja hallituksen edustajaa on ilmaissut Eurofoundin kansallisten yhteyshenkilöiden verkostolle. Ks. Eurofound, [Involvement of social partners in the implementation of national recovery and resilience plans](#), Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, 2023.

Neuvosto hyväksyi kesäkuussa 2023 komission 25. tammikuuta 2023 antaman ehdotuksen pohjalta suosituksen työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistamisesta Euroopan unionissa. Neuvosto suositaa, että jäsenvaltiot varmistavat kahdenväliselle ja kolmikantaiselle työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulle, työehtosopimusneuvottelut mukaan luettuina, julkisella ja yksityisellä sektorilla kaikilla tasoilla *suotuisan toimintaympäristön*, i) jossa kunnioitetaan yhdistymisvapautta ja kollektiivista neuvotteluoikeutta koskevia perusoikeuksia; ii) jossa tuetaan ammattiliittojen ja työnantajajärjestöjen vahvaa ja riippumatonta asemaa merkityksellisen työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun edistämiseksi; iii) joka sisältää toimenpiteitä ammattiliittojen ja työnantajajärjestöjen valmiuksien vahvistamiseksi; iv) jossa varmistetaan työmarkkinaosapuolten vuoropuheluun osallistumiseen tarvittavien tietojen saatavuus; v) jossa edistetään kaikkien osapuolten osallistumista työmarkkinaosapuolten vuoropuheluun; vi) joka mukautuu digitaalisen aikakauden vaatimuksia vastaavaksi ja jossa tuetaan työehtosopimusneuvottelujen käymistä uudenaikaisessa työelämäympäristössä sekä oikeudenmukaista siirtymää kohti ilmastoneutraaliutta; ja vii) jossa varmistetaan asianmukainen institutionaalinen tuki merkityksellisen työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun edistämiseksi.²¹⁶ Vuoden 2023 työllisyyden suuntaviivojen mukaisesti neuvoston suosituksessa kehoitetaan jäsenvaltioita ottamaan työmarkkinaosapuolet mukaan *tarkoituksenmukaisella tavalla ja oikea-aikaisesti*. Suosituksessa kehoitetaan lisäksi ottamaan työmarkkinaosapuolet *järjestelmällisesti* mukaan työllisyys- ja sosiaalipolitiikan ja tarvittaessa talous- ja muun julkisen politiikan suunnitteluun ja täytäntöönpanoon.

Euroopan sosiaalirahasto plussa (ESR+) edellyttää, että jäsenvaltiot, joille on annettu työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua koskeva maakohtainen suositus, käyttävät vähintään 0,25 prosenttia rahoituksesta työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittämiseen. Kaikkia muita jäsenvaltioita kehoitetaan osoittamaan siihen asianmukainen määrä ESR plussan varoja. Alustavien tietojen mukaan 17 jäsenvaltiota on ohjelmoinut yli 0,5 prosenttia ESR plussalta saamastaan rahoituksesta työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan valmiuksien kehittämiseen. Kokonaismäärärahojen arvioidaan olevan 1,07 miljardia euroa eli noin 0,75 prosenttia ESR plussan kokonaisrahoituksesta (käypinä hintoina)²¹⁷.

²¹⁶ Komission tiedonanto *Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu vahvemaksi Euroopan unionissa: koko potentiaali käyttöön oikeudenmukaisten siirtymien hallinnassa* ja neuvoston suositus *työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistamisesta Euroopan unionissa*.

²¹⁷ Jäsenvaltiokohtaiset määrärahat valmiuksien kehittämiseen prosenttiosuutena ESR plussan kokonaisrahoituksesta kyseisessä maassa kaudella 2021–2027. Työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston heinäkuussa 2023 kokoamat luvut, vain tiedoksi. Todelliset tiedot riippuvat ohjelmoinnista ja voivat vaihdella.

Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kuuleminen ja osallistuminen on keskeisellä sijalla kestävän ja osallistavan muutoksen edistämisessä. Työllisyyden suuntaviivoissa kansalaisjärjestöt määritellään keskeisiksi keskustelukumppaneiksi työllisyys- ja sosiaalialan kysymyksiä koskevan sovellettavan lainsäädännön ja hallituksen toimien suhteen. Nykyisten kansallisten käytäntöjen ja perinteiden pohjalle rakentuvat pyrkimykset vahvistaa kansalaisjärjestöjen osallistumista asiaankuuluvaan päätöksentekoon ovat avainasemassa, jotta saadaan arvokasta tietoa nykyisistä ja nousevista haasteista sekä kentällä toteutettavien poliittisten toimien tehokkuudesta. Kuten työmarkkinaosapuolten kohdalla, asianmukaisten kuulemisten on oltava tarkoituksenmukaisia, avoimia ja oikea-aikaisia. EU:n tasolla kansalaisjärjestöjä kuullaan poliittisista painopisteistä ja ehdotuksista, myös talouspolitiikan eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä, osallistuvat politiikan täytäntöönpanoon ja saavat tukea EU:n rahoitusohjelmista, kuten ESR plussan EaSI-rahoituslohkosta ja kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmasta.

2.3.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet

Jotkin jäsenvaltiot tarkistivat lainsäädäntöä ja toteuttivat toimenpiteitä puuttuakseen työmarkkinoiden segmentoitumisen syihin. Belgiassa tammikuussa 2023 hyväksytyssä uudessa toimenpiteessä (eli liittovaltion työmarkkinasopimuksessa) säädetään tietyin edellytyksin uudesta järjestelmästä, jonka avulla työntekijät voivat aloittaa työskentelyn uudessa työpaikassa irtisanomisaikana tai osallistua varhaisiin aktivointitoimiin kolmasosan irtisanomisajasta ja säilyttää samalla palkkansa ja muut etuudet. **Italia** päivitti toukokuussa 2023 lainsäädäntöä pidentääkseen määräaikaisten työsopimusten kestoa, joka voi nyt olla yli 12 kuukautta ja tietyin edellytyksin enintään 24 kuukautta. **Italia** hyväksyi myös kohdennetun toimenpiteen, jolla myönnetään koko vuoden 2023 ajan vapautus sosiaaliturvamaksuista (enintään 8 000 euroon asti) vähimmäistulojärjestelmän edunsaajien osalta yrityksille, jotka palkkaavat vakituisella sopimuksella tai muuttavat määräaikaista työsopimusta vakituisiksi. **Espanja** teki heinäkuussa 2022 muutoksia sääntöihin, joita sovelletaan lakisääteiseen terveydenhuoltohenkilöstöön, määräaikaisten työsuhteiden vähentämiseksi julkisessa terveydenhuollossa. **Portugali** teki määräaikaista työsopimuksia koskevia muutoksia osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa sisältävää laajempaa uudistusta. Kun uudet säännökset hyväksytään toukokuussa 2023, tilapäiset määräaikaisten työsopimukset voidaan uusia neljä kertaa (kun ne aiemmin voitiin uusia kuusi kertaa). Saman työnantajan kanssa tehtyjen perättäisten määräaikaisten työsopimusten enimmäiskeston olisi myös oltava alle neljä vuotta, ja ne olisi muutettava toistaiseksi voimassa olevaksi työsopimukseksi, jos kesto ylittyy. Lisäksi **Portugali** on toteuttanut muita toimenpiteitä, jotka koskevat määräaikaisen työsopimuksen päättämistä ja joissa korvauksen määräksi vahvistetaan 24 päivää peruspalkkaa vuotta kohti (kun se aiemmin oli 18 päivää). Lisäksi otettiin käyttöön uusia säännöksiä, joilla muutetaan määräaikaisten työsopimusten koeaikaa edellisen työsuhteen keston mukaan. **Tšekissä** hyväksyttiin huhtikuussa 2023 työlainsäädäntöön uusia muutoksia, joilla parannetaan vuokratyöntekijöiden suojaa samalle tasolle kuin vakituisilla työntekijöillä esimerkiksi työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa. **Kreikka** käynnisti vuonna 2023 ohjelman yksityisen sektorin yritysten vakuutusmaksujen tukemiseksi tiettyjen säännösten perusteella, joilla osa-aikaisten työntekijöiden työsopimukset muutetaan kokoaikaisiksi.

Useat jäsenvaltiot ovat mukauttaneet työsuhdeturvainsäädäntöään. Osana laajempaa uudistusta **Espanja** hyväksyi kesäkuussa 2023 säännöksiä, jotka tekevät irtisanomisesta objektiivisesti mitättömän, jos työntekijä irtisanotaan uudella vanhempainvapaalla tai hänen käyttäessään työajan mukauttamista. Lisäksi niillä jatkettiin 31. joulukuuta 2023 saakka irtisanomiskieltoa objektiivisista syistä, jotka liittyvät julkista tukea saavien yritysten energiakustannusten nousuun. **Espanja** hyväksyi helmikuussa 2023 väärinkäytösten paljastajien suojelua ja korruption torjuntaa koskevat uudet säännöt, joilla pyritään estämään epäedullisten tai haitallisten seurausten aiheutuminen työntekijöille heidän työsuhteessaan. Lisäksi kansalliseen tiedelakiin hyväksyttiin syyskuussa 2022 muutoksia, joiden tarkoituksena on parantaa tutkijoiden työoloja ja uranäkymiä (virka-ajajärjestelmän tapaan). **Ranska** hyväksyi helmikuussa 2023 säännöksiä, jotka koskevat säänneltyjen vapaiden ammattien uutta harjoittamista yrityksen palveluksessa. Niillä yksinkertaistetaan ja selkeytetään harjoittamista koskevaa oikeudellista kehystä, ja ne tulevat voimaan 1. syyskuuta 2024. **Ruotsi** päivitti työlainsäädäntöään lokakuussa 2022 osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa parantaakseen ennustettavuutta työnantajien ja työntekijöiden kannalta ja myös tehdäkseen koko-aikatyöstä normin. Määräaikoja, joilla säännellään määräaikaisten työsuhteiden muuttamista vakinaisiksi, lyhennettiin 24 kuukaudesta 12 kuukauteen, mikä mahdollistaa nopeamman pääsyn vakituiseen työhön. Syyskuussa 2023 **Kreikka** otti käyttöön useita säännöksiä, jotka koskevat koeaikoja, rinnakkaistyötä ja ennakkoimattomia työskentelymalleja sisältävää työtä, jotta voidaan parantaa työolojen ja -ehtojen avoimuutta ja ennustettavuutta.

Useissa jäsenvaltioissa edistettiin sellaisten uusien toimenpiteiden käyttöönotossa ja voimassa olevien toimenpiteiden täytäntöönpanossa, joilla edistetään terveellistä, turvallista ja asianmukaista työympäristöä. **Tanska** hyväksyi maaliskuussa 2023 muutoksia yhdenvertaista kohtelua koskevaan lakiin osana laajaa uudistusta. Uusissa säännöksissä selvennetään työnantajan vastuuta tietyistä rikoksista, kuten häirinnästä. **Saksa** hyväksyi kesäkuussa 2022 kohdennetun toimenpiteen, jolla edistetään osallistavampia työmarkkinoita, mukaan lukien toimia, joilla lisätään työterveyttä ja -turvallisuutta matkalla työpaikalle työpaikalta ja itse työpaikalla. **Kreikka** hyväksyi elokuussa 2022 työterveyttä ja -turvallisuutta koskevan strategiansa vuosiksi 2022–2027 ja siihen liittyvän toimintasuunnitelman vuosiksi 2022–2023. Uudessa strategiassa hyödynnetään työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja pyritään siihen, että työntekijät ja työnantajat osallistuvat työterveyteen ja -turvallisuuteen tasapuolisesti. **Espanja** hyväksyi maaliskuussa 2023 työterveys- ja työturvallisuusstrategiansa vuosiksi 2023–2027 parantaakseen edelleen työterveyttä ja -turvallisuutta, vähentääkseen työtapaturmia sekä ennakoidakseen työntekijöiden terveyteen ja turvallisuuteen kohdistuvia mahdollisia uhkia ja riskejä, jotka johtuvat digitaalisesta ja vihreästä siirtymästä sekä väestörakenteen muutoksesta. Mielenterveys sisällytettiin strategiaan ensimmäistä kertaa yhtenä prioriteettina, ja työperäisen syövän ennaltaehkäisyyn kiinnitettiin strategiassa erityistä huomiota. Syyskuussa 2022 ennaltaehkäisyä koskevaa lakia muutettiin siten, että siihen sisällytettiin kotitaloustyöntekijät. **Espanja** oli jo lokakuussa 2022 perustanut uuden korvausrahaston (jota hallinnoi kansallinen sosiaaliturvalaitos) henkilöille, jotka ovat altistuneet asbestille työssä, kotona tai ympäristössä. Myöhemmin toukokuussa 2023 hyväksyttiin kohdennettu toimenpide, jolla vähennetään ulkotyöstä äärimmäisissä sääolosuhteissa aiheutuvia työperäisiä vaaroja. Tässä yhteydessä yritysten on toteutettava toimenpiteitä olosuhteiden vakavuuden mukaan (esim. korkeat lämpötilat). **Puola** on julkaissut asetuksen, jolla saatetaan ajan tasalle nykyiset terveyttä ja turvallisuutta koskevat vähimmäisvaatimukset näytöillä varustettujen työpisteiden osalta, jotta työntekijöiden terveyttä ja turvallisuutta parannettaisiin entisestään.

Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimenpiteitä, joilla työntekijöille tarjotaan joustavampia työjärjestelyjä. Belgia hyväksyi tammikuussa 2023 uudistuksen, jolla lisätään työaikajoustoa ja tuetaan paremmin työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista. Toimenpiteeseen sisältyy oikeus nelipäiväiseen työviikkoon (lisäämällä päivittäisiä työtunteja) ja vaihtelevaan työjärjestelyyn (mahdollisuus tehdä enemmän työtunteja yhdellä viikolla ja vähemmän toisella) sekä oikeus saada ajoissa tietoa joustavista osa-aikatyön aikatauluista. **Portugali** hyväksyi toukokuussa 2023 säännöksiä, joilla säännellään ylityökorvauksen maksamista niille, jotka tekevät yli 100 tuntia ylityötä vuodessa. Toimenpiteessä vahvistetaan tämän rajan ylittyessä tunnista tai tuntiosuudesta maksettavat määrät eri kriteerien perusteella. Portugali hyväksyi elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa kesäkuussa 2023 pilottiohjelman nelipäiväisen työviikon toteuttamiseksi yksityisellä sektorilla. Se sisältää kuuden kuukauden kokeilujakson, jonka aikana viikoittainen työaika lyhenee 36, 34 tai 32 tuntiin ilman palkanalennusta. Kokeilujakson päätyttyä yrityksellä on kuukausi aikaa päättää jatkaa uuden järjestelmän noudattamista tai luopua siitä.

Lisäksi jotkin jäsenvaltiot hyväksyivät uusia säännöksiä tai muuttivat työaikaa ja työn organisointia koskevaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ottaakseen huomioon suuntaukset, jotka liittyvät etätyöhön ja oikeuteen olla tavoittamattomissa. Kroatian kansallista lainsäädäntöä on päivitetty elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisesti muuttamalla maan työlakia, joka tuli voimaan tammikuussa 2023. Tavanomaisen etätyön lisäksi uudessa lainsäädännössä otettiin käyttöön mahdollisuus sellaiseen etätyöhön, jossa työntekijät voivat vapaasti päättää työskentelypaikastaan. **Romaniassa** etätyölakia nro 81/2018 muutettiin hallituksen poikkeusasetuksilla covid-19-pandemian aikana tapahtuneen etätyöjärjestelyjen nopean lisääntymisen seurauksena. **Belgiassa** säädettiin syyskuussa 2022, että vähintään 20 työntekijää työllistävässä yrityksessä yrityskohtaisten työehtosopimusten tai työnantajan yleisten sääntöjen on sisällettävä määräyksiä työntekijöiden oikeudesta olla tavoittamattomissa. Vastaavia säännöksiä on hyväksytty myös ilta- ja yötyötä varten tietyin edellytyksin. **Puola** antoi huhtikuussa 2023 etätyötä koskevia asetuksia elpymis- ja palautumissuunnitelmansa mukaisesti. Se teki työlakiin ja muihin säädöksiin muutoksia, joihin sisältyy uusi etätyön määritelmä ja kaksi erillistä etätyön muotoa: varsinainen etätyö (sellaisten ammattien työntekijöille, jotka katsotaan sopiviksi etätyöhön työn luonteen vuoksi) ja satunnainen etätyö (enintään 24 päivää vuodessa työntekijää kohti). Heinäkuussa 2023 **Luxemburgissa** annetulla uudella lailla otettiin käyttöön oikeus olla tavoittamattomissa, kun taas **Romaniassa** annettu uusi laki tarjoaa mahdollisuuden etätyöhön työntekijöille, joilla on lapsia. **Italiassa** niin sanottu työasetus on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä ottamalla käyttöön uusia sääntöjä haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden älykkästä työstä. **Espanja** aikoo hyväksyä elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanon yhteydessä sääntelyn kehittämistä koskevia säännöksiä, jotka koskevat etätyöoikeuksia ja etätyön ehtoja julkisella sektorilla. **Kypros** hyväksyi elpymis- ja palautumissuunnitelmansa yhteydessä joulukuussa 2023 uuden lain, jolla säädellään etätyötä käyttävien työnantajien ja työntekijöiden oikeuksia ja velvollisuuksia.

Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet alustatalouden merkittävän kasvun seurauksena toimenpiteitä, joilla parannetaan alustatyön työoloja ja -ehtoja, keskittyen pääasiassa liikenne- ja jakelualoihin. Malta hyväksyi lokakuussa 2022 uuden lain, jolla otetaan käyttöön oletama siitä, että digitaalisten alustojen työntekijät ovat työsuhteessa. Lainsäädännöllä varmistetaan myös, että alustatyöntekijät ansaitsevat vähintään vähimmäispalkkaa vastaavan palkan. **Ranskassa** yhteisen kehyksen käyttöönotto vuonna 2021 ja työmarkkinasuhteista vastaavan viranomaisen perustaminen digitaalisia alustoja varten mahdollistivat työntekijöiden edustajien kansallisten vaalien järjestämisen vuonna 2022. Alustat ja työntekijöiden edustajat pääsivät huhtikuussa 2023 sopimukseen vähimmäistoimeentulon vahvistamisesta. **Espanjassa** elpymis- ja palautumissuunnitelman yhteydessä vuonna 2021 annetussa ”Riders”-laissa vahvistetaan oikeudellinen oletama työsuhteesta jakelualalla. Laissa myös annetaan työntekijöiden edustajille oikeus saada tietoa työoloihin vaikuttavista algoritmien parametreista. **Belgiassa** tammikuussa 2023 toteutetulla ”Labour Deal” -lailla otetaan käyttöön alustatyöntekijöitä koskeva oikeudellinen oletama. Tässä uudessa laissa esitetään kahdeksan perustetta, joita työtuomioistuimet käyttävät ratkaistessaan, onko työntekijää pidettävä itsenäisenä ammatinharjoittajana vai työntekijänä. **Kroatiassa** helmikuussa 2023 esitetyssä elpymis- ja palautumissuunnitelmaan liittyvässä lakiehdotuksessa otetaan käyttöön yhteinen vastuu, joka koskee työtä välittäviä digitaalisia alustoja ja alustatyöntekijöiden välittäjinä toimivia yhteenliittymiä. Pää tavoitteena on puuttua työntekijöiden virheelliseen luokitteluun. Lakiehdotuksessa esitetään tekijöitä, jotka viittaavat, että alustan tai yhteenliittymän kanssa on työsuhte sopimustyyppistä riippumatta. **Portugali** muutti huhtikuussa 2023 työläinsäädäntöään siten, että alustatyöntekijöiden työsuhdetta koskeva oletama perustuu kuuteen kriteeriin. Lisäksi laissa edellytetään, että työnantajat antavat tietoa ja ovat avoimia algoritmien tai tekoälyn käytöstä työntekijöiden valinta- ja irtisanomisprosesseissa.

Jotkin jäsenvaltiot toteuttavat toimia pimeän työn torjumiseksi suojellakseen paremmin työntekijöiden oikeuksia ja varmistaakseen reilun kilpailun. **Italia** hyväksyi joulukuussa 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan pimeän työn torjuntaa koskevan kansallisen suunnitelman ja sen täytäntöönpanoa koskevan etenemissuunnitelman. Osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvää laajempaa uudistusta **Kroatia** hyväksyi uuden työlain, jolla seurataan pimeää työtä. Joulukuussa 2022 hyväksytyssä uudessa laissa määritellään pimeä työ ja kaikki sen ilmenemismuodot, tarjotaan lisäkeinoja työsuojelutarkastusten tukemiseksi, annetaan rikkomuksia koskevia säännöksiä ja säännellään prosessia, jolla työntekijät siirretään pimeästä työstä lailliseen työhön. **Tšekissä** tehtiin huhtikuussa 2023 oikeudellisia muutoksia, joilla varmistetaan, että työnantajat ilmoittavat ja rekisteröivät tilapäistä suojelua saavat ulkomaiset työntekijät. Tavoitteena on suojella henkilöitä, jotka ovat tehneet sopimuksen työn suorittamisesta, työnantajien laittomilta käytännöiltä ja tehostaa tilapäistä suojelua saavien henkilöiden sosiaaliturvamenoja. **Portugali** muutti niin ikään huhtikuussa 2023 yleistä verorikoslakiaan siten, että jos työntekijöiden pääsystä sosiaaliturvan piiriin ei ole ilmoitettu kuuden kuukauden kuluessa lakisääteisen määräajan päättymisestä, se luokitellaan nyt sosiaaliturvaan kohdistuvaksi rikokseksi, josta voidaan määrätä enintään kolmen vuoden vankeusrangaistus tai enintään 360 päiväsakkoa. **Romania** aikoo osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa perustaa toimivan digitaalisen alustan, jolla hallitaan kotitaloustyöntekijöiden arvosetelien käyttöä ja mahdollistetaan arvoseteleihin liittyvien toimien yhteentoimivuus julkisissa tietokannoissa.

Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet kohdennettuja toimenpiteitä pitkäaikaistyöttömyyden torjumiseksi ja työmarkkinoiden häiriönsietokyvyn parantamiseksi. **Belgia** käynnisti EU:n rahastojen tuella huhtikuussa 2023 ”Territoires zéro chômeurs de longue durée” -hankkeen, jonka tavoitteena on vähentää pitkäaikaistyöttömien määrää ja tarjota uusia työllistymismahdollisuuksia tietyillä alueilla Vallonian alueella. **Kypros** käynnisti lokakuussa 2022 julkisten työvoimapalvelujensa puitteissa uudelleen työvoimaneuvojakohtaisten neljän kuukauden yksilöllisten tukiohjelmien suunnittelun ja täytäntöönpanon. Kussakin ohjelmassa oli vähintään 40 haavoittuvassa asemassa olevaa työtöntä henkilöä. Nämä ohjelmat perustuvat säännöllisesti järjestettäviin kokouksiin ja lausuntopyyntöihin, seurantaan ja arviointiin. Samaan aikaan **Espanja** on myöntänyt elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan elokuusta 2021 lähtien rahoitusta uusiin alueellisiin hankkeisiin, joissa ehdotetaan pitkäaikaistyöttömille yksilöllisiä uramahdollisuuksia, mukaan lukien tarjoten tukea yrittäjyyteen ja mikroyrityshankkeisiin. **Ruotsin** julkisten työvoimapalvelujen tehtävänä on asettaa pitkäaikaistyöttömät etusijalle. Maaliskuussa 2023 julkiset työvoimapalvelut esittelivät toimenpiteitä, joilla vahvistetaan niiden työskentelyä pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi keskittymällä erityisesti toimiin ja aloihin, jotka ovat osoittautuneet tutkimuksen ja näytön perusteella vaikuttaviksi. Joihinkin toimenpiteisiin sisältyy kohdennetumpia toimia tai niillä pyritään vahvistamaan julkisten työvoimapalvelujen valmiuksia.

Useat jäsenvaltiot muuttivat nykyisiä aktiivisen työmarkkinapolitiikan kehyksiään, jotta niillä voitaisiin tehokkaammin yhdistää työnhakijat ja tarjolla olevat mahdollisuudet. Belgia hyväksyi heinäkuussa 2022 kohdennetun uudistuksen, jolla vahvistetaan työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien aktivointia ja työntekijöiden siirtymistä Flanderin alueella. Toimenpide perustuu aluehallituksen ja Flanderin työmarkkinaosapuolten väliseen sopimukseen. **Kreikka** hyväksyi elokuussa 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan aktiivista työmarkkinapolitiikkaa koskevan kansallisen strategiansa vuosiksi 2022–2030. Strategia tarjoaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan aktivointitoimenpiteiden kehittämiseen ja toteuttamiseen yhdessä muiden politiikkojen kanssa. Strategian mukaisia toimenpiteitä rahoitetaan myös elpymis- ja palautumistukivälineestä ja ESR plussasta. Osana laajempaa uudistusta **Liettua** otti heinäkuussa 2022 käyttöön erillisen työmarkkinoille valmistautuvan henkilön aseman. Tarkoituksena on tunnistaa ja tukea henkilöitä, jotka kohtaavat haasteita työllistymisessä. Työvoimapalvelu auttaa psykologisia ja oikeudellisia neuvontapalveluja sisältävien yksilöllisten kuulemisten avulla lieventämään työllistymistä haittaavia olosuhteita ja valmistautumaan työmarkkinoille pääsyyn. Liettua laajensi tammikuusta 2023 alkaen osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa olemassa olevaa kehystä helpottaakseen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden aktivointia ja siirtymistä työelämään. Tätä varten kaikkia kuntia suositellaan toteuttamaan kunnallisia työllisyysohjelmia, joissa yksittäisille henkilöille tarjotaan palveluja tapauskohtaisesti. Tällä tavoin muun muassa työllisyysneuvonnan ja erilaisten kuulemisten tarjoaminen yhdistetään suoraan tulotukeen yhteistyössä sosiaalipalvelujen kanssa. **Espanjan** on määrä perustaa osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa 20:n työllisyyttä tukevan orientaatio-, yrittäjyys- ja innovointikeskuksen verkosto vuoden 2024 loppuun mennessä. Ne on tarkoitus jakaa koko maan alueelle (yksi keskus keskushallinnon tasolla ja muut kullakin alueella), jotta voidaan parantaa alueellisten julkisten työvoimapalvelujen välistä koordinoitua. Osana laajempaa uudistusta **Ranska** aikoo organisoida uudelleen ”Pôle Emploi” -työnvälitysjärjestelmänsä lisätäkseen edelleen sidosryhmien välistä koordinoitua ja parantaakseen työnhakijoille annettavaa ohjausta ja tukea. Täystyöllisyyteen tähtäävässä lakiluonnoksessa otetaan myös käyttöön tiukemmat edellytykset vähimmäistoimeentulotuen saamiselle, mukaan lukien osallistuminen pakolliseen viikoittaiseen toimintaan. **Latvia** aikoo osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa muuttaa aktiivisen työmarkkinapolitiikan kehystään ja päivittää täydennys- ja uudelleenkoulutuksen tarjontaa digitaalisiin panostamiseen vahvistamiseksi. **Kypros** pyrkii aktiivista työmarkkinapolitiikkaa koskevan uuden strategian 2023–2025 yhteydessä parantamaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien osallistumista aktivointitoimenpiteisiin sekä kehittämään julkisten työvoimapalvelujen hallinnollista tehokkuutta ja pitkän aikavälin valmiuksia.

Jotkin jäsenvaltiot ottivat käyttöön julkisiin työvoimapoluuihin liittyviä toimenpiteitä, joilla parannetaan niiden saatavuutta ja tehokkuutta muun muassa työmarkkinoiden ja osaamistarpeiden muuttumista silmällä pitäen. Belgiassa Vallonian julkisen työvoimapolun (Forem) työpaikkakokeiluohjelma antaa rekisteröidyille työnhakijoille mahdollisuuden kokeilla erilaisia työpaikkoja ennen kuin he päättävät, minkä työpaikan tai koulutuksen he valitsevat, mikä auttaa vähentämään ylipätevyyden riskiä²¹⁸. Vuonna 2022 **Itävalta** lisäsi rahoitusosuuttaan naisten työmarkkinoille aktivoinnin tukemiseksi (4 prosenttia vuoteen 2021 verrattuna). Tämän ansiosta noin 239 000 naista on voinut osallistua työllisyyden tukitoimenpiteisiin, joista 137 000 liittyi koulutukseen. **Ranskassa** yritysten osallistumista tukeva julkisten työvoimapolujen ohjelma (Les Entreprises s’engagent) tarjoaa nyt käyttöliittymän, jossa työnantajat voivat pyytää, että niihin otetaan yhteyttä Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden palkkaamiseen liittyvistä menettelyistä.²¹⁸ **Suomi** päivitti elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan pohjoismaista työvoimapolumalliaan asettamalla työnhakijoiden yksilölliselle tuelle useita tavoitteita (toisin sanoen työnhakuhaastattelujen vuotuinen määrä). **Ruotsi** tarkisti vuonna 2022 julkisille työvoimapoluille antamaansa toimeksiantoa. Julkisten työvoimapoluiden odotetaan nyt vahvistavan yhteyksiä työnantajiin, tukevan edelleen kaukana työmarkkinoista olevia työnhakijoita ja tehostavan toimia, joilla lisätään työharjoitteluun, koulutukseen ja tuettuihin työllisyysjärjestelyihin osallistuvien määrää. **Liettua** otti elokuussa 2022 osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa käyttöön uusia säännöksiä ammatinvalinnanohjausjärjestelmänsä uudistamiseksi. Niissä vahvistetaan uraohjausjärjestelmän kehys, hallinnointi ja laadunvarmistus. Järjestelmässä esitetään ammattihenkilöstön ja asianomaisten toimielinten, myös työmarkkinaosapuolten, tehtävät ja peruspätevyysvaatimukset. **Kreikka** perusti joulukuussa 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelmansa osana Kreikan julkiselle työvoimapolulle DYPA:lle digitaalisen rekisterin, jonka tavoitteena on parantaa työnhakijoiden rekistereitä ja parantaa heidän mahdollisuuksiaan saada etuuksia ja sosiaalipalveluja yhteentoimivan järjestelmän kautta. **Kreikka** päivitti myös DYPA:n ja rekisteröityjen työnhakijoiden keskinäistä velvoitekehystä, jotta voidaan paremmin seurata ja valvoa kaikkien osapuolten velvoitteita. Lisäksi parhaillaan ollaan uudistamassa julkisten työvoimapolujen profiloituvälinettä ja tulosperusteisen arviointikehyksen kehittämistä ammatillisen koulutuksen tarjoajille ja työttömyysetuuksia varten.

²¹⁸ Esimerkkejä parhaista käytännöistä, joita julkisten työvoimapolujen verkosto keräsi julkisten työvoimapolujen vertailuoppimisen yhteydessä. Lisätietoja, ks. myös: [julkisten työvoimapolujen tietokeskus](#).

Espanja hyväksyi helmikuussa 2023 elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan uutta lainsäädäntöä työllisyysjärjestelmänsä vahvistamiseksi. Siihen sisältyy toimenpiteitä, joilla lisätään yksityisten ja paikallisten toimijoiden osallistumista ja parannetaan arviointikehystä, ja uusi luettelo sekä työnantajille että työnhakijoille tarjottavista taatuista palveluista. Maan odotetaan saattavan päätökseen keskeisten julkisten työvoimapalvelujensa (sisäisten hallinnointi- ja digitalisaatiojärjestelmien) uudistuksen vuoden 2023 loppuun mennessä. **Tanska** tarkisti maaliskuussa 2023 voimassa olevaa kehystä vähentääkseen työvoimakeskusten hallinnollisia prosesseja muun muassa laajentamalla digitaalisten välineiden käyttöä ja yksinkertaistamalla seurantamenettelyjä. **Tanska** hyväksyi kesäkuussa 2023 myös kohdennetun toimenpiteen, joka tulee voimaan 1. tammikuuta 2024 ja jolla lisätään julkisten työvoimapalvelujen velvollisuutta ottaa yhteyttä työttömyysetuuksien saajiin ohjelman kolmen ensimmäisen kuukauden aikana. **Irlanti** hyväksyi heinäkuussa 2023 ”Pathways to Work 2021–2025” -strategian. Yksi strategian keskeisistä tavoitteista on tehostaa Irlannin julkista työvoimapalvelua (Intreo) kehittämällä sen valmiuksia ja asiakaskeskeistä lähestymistapaa. Siihen sisältyy elpymis- ja palautumissuunnitelmasta ja ESR-plussasta tuettuja toimenpiteitä. **Latvia** nykyaikaistaa teknisen tuen välineen tuella julkisia työvoimapalvelujaan ottamalla käyttöön uusia digitaalisia välineitä julkisten työvoimapalvelujen asiakkaille ja parantamalla profilointijärjestelmää.

Julkisten työvoima- ja sosiaalipalvelujen yhteistyö on erittäin tärkeää aktiivisen työmarkkinapolitiikan tehokkuuden kannalta. Ruotsissa toteutettiin tammikuussa 2023 hallituksen kansliassa sisäinen tutkimus, jossa analysoitiin julkisten työvoimapalvelujen ja maan kuntien välistä tietojenvaihtoa ja ehdotettiin siihen parannuksia, jotta voidaan puuttua työmarkkinoilta syrjäytymisen riskiin ja helpottaa siirtymistä työttömyydestä aikuiskoulutukseen. **Tanska** hyväksyi kesäkuussa 2023 väliaikaisen toimenpiteen, jolla otetaan uudelleen käyttöön oikeus koulutukseen tai täydennyskoulutukseen korotetulla 110 prosentin työttömyysetuudella ammateissa, joissa on työvoimapulaa. Toimenpiteellä pyritään luomaan lisää synergiaa työvoimakeskusten työttömille antaman ohjeistuksen ja siihen liittyvien tukitoimenpiteiden välillä täydennyskoulutuksen aikana.

Jäsenvaltiot ovat toteuttaneet joitakin kohdennettuja toimenpiteitä helpottaakseen työvoiman liikkuvuutta ja houkutellakseen ulkomaisia osaajia ammatteihin, joissa työvoimasta on pulaa.

Belgia hyväksyi marraskuussa 2022 liittovaltion työmarkkinasopimuksen, jossa eri työmarkkinaosapuolten alakohtaisten komiteoiden tehtävänä oli luetella kaikki työnkuvat, joissa on työvoimapulaa, analysoida pulan syitä ja suositella toimenpiteitä. Tämän odotetaan ohjaavan pyrkimyksiä lisätä tiettyjen työpaikkojen houkuttelevuutta, myös työolojen osalta. Heinäkuussa 2023 **Belgian** (Vallonian alueen) julkinen työvoimapalvelu (Forem) päivitti luettelon ammasteista, joissa on työvoimapulaa. Luettelossa on muun muassa 56 rakennusalan ammattiprofiilia ja seuraavaksi eniten teollisuuden ammattiprofiileja. Tämä auttaa ohjaamaan työttömiä kohti näitä profiileja ja kohdentamaan paremmin erilaisia taloudellisia kannustimia. Vastaavasti Flanderin alue päivitti helmikuussa 2023 luetteloaan ammasteista, joissa on työvoimapulaa, ja käytti tässä yhteydessä erityistä menetelmää, jossa mainitaan kolme mahdollista pulan syytä: määrälliset, laadulliset ja/tai erityiset työolosuhteet. Luettelossa on yhteensä 234 ammattia, joissa on työvoimapulaa. Niistä kolmasosa on teollisuuden ja käsiteollisuuden ammatteja. **Saksa** päivitti kesäkuussa 2023 oikeudellista kehystään edistääkseen ammattitaitoisen työvoiman maahanmuuttoa kolmansista maista muun muassa ilman, että sääntelemättömissä ammasteissa ulkomailla suoritettut tutkinnot olisi ensin tunnustettava. **Espanja** hyväksyi heinäkuussa 2022 toimenpiteitä, joilla vahvistetaan sen laillisen maahanmuuton väyliä ja parannetaan maahanmuuttomenettelyjen hallintaa. Espanja on myös laajentanut korkeasti koulutettuja maahanmuuttajia koskevan oikeudellisen järjestelmän koskemaan henkilöitä, joilla on korkeampi ammatillinen tutkinto, ja poistanut yrityksiltä joitakin vaatimuksia ulkomaisten työntekijöiden palkkaamisen osalta. Koska työvoimapula on kasvussa terveydenhuolto- ja sosiaalialalla, **Slovenia** on toteuttanut toimia ulkomaisten työntekijöiden työllistämismenettelyjen yksinkertaistamiseksi, mukaan lukien parantamalla heidän mahdollisuuttaan vaihtaa työnantajaa, mikä mahdollistaa joustavuuden ja oikeudenmukaisemmat työolot.

Jotkin jäsenvaltiot toteuttivat vuoden 2023 alkupuoliskolla toimenpiteitä mukauttaakseen työttömyysetuusjärjestelmänsä paremmin sosioekonomiseen tilanteeseen. Belgia päätti marraskuussa 2022 korottaa työttömyysetuuden vähimmäismäärää 1,3 prosenttiyksikköä sen lisäksi, että se indeksoi työttömyysetuudet automaattisesti inflaatioon. **Viro** päätti joulukuussa 2022 jatkaa työttömyysvakuutuksensa kestoja heinäkuusta 2023 alkaen osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa. **Ranska** hyväksyi joulukuussa 2022 työttömyysetuuksien keston tilapäisen lyhentämisen (joulukuuhun 2023 saakka) ja työttömyysetuuksien poistamisen, jos työpaikasta luovutaan tai toistaiseksi voimassa olevasta työsopimuksesta kieltäydytään. Toimenpiteen tarkoituksena on nopeuttaa paluuta työelämään suotuisan suhdanteen ja työvoimapulan yhteydessä. Syyskuussa 2022 **Espanja** hyväksyi uusia muutoksia, joilla annetaan kotitaloustyöntekijöille oikeus maksuihin perustuviin työttömyysetuuksiin, ja heinäkuusta 2023 lähtien se on myöntänyt taiteilijoille erityisiä työttömyysetuuksia. **Ruotsi** muutti kesäkuussa 2023 työttömyysvakuutuslakiaan keventämällä työttömyysetuuksien saamisen edellytyksiä (80 tunnista vähintään 60 tuntiin vähintään kuuden kuukauden ajan 12 kuukauden kuluessa). Myös etuuksiin oikeuttavaa kautta on lyhennetty väliaikaisesti kuudesta kahteen päivään. **Kroatia** aikoo hyväksyä elpymis- ja palautumissuunnitelmassaan joulukuussa 2023 työmarkkinalain muuttamista koskevan uuden säädöksen, jolla lisätään työttömyysetuuksien määrää ja pidennetään niiden kestoja, lievennetään haavoittuvassa asemassa olevia työntekijöitä koskevia vaatimuksia ja digitalisoidaan työttömyysetuuksien hakuprosessi. **Suomi** on ilmoittanut tekevänsä muutoksia työttömyysetuusjärjestelmään työnteon kannustimien parantamiseksi erityisesti tiukentamalla etuuksiin oikeuttavaa kautta koskevia edellytyksiä. Muutoksia odotetaan myös työttömien oikeuteen saada päivärahaa. Etuuksien hakemisen edellytykset määräytyvät uusien tulorajaehtojen perusteella, ja työttömyysetuuksien määrää tullaan todennäköisesti myös porrastamaan nykyisestä tasosta 80 prosenttiin alkuperäisestä tasosta kahdeksan viikon työttömyyden jälkeen ja 75 prosenttiin 34 viikon työttömyyden jälkeen. **Malta** ottaa tammikuusta 2024 alkaen käyttöön korkeammat työttömyyskorvaukset. Korvauksia maksetaan enintään 26 viikolta, ja maksujen määrä on 60 prosenttia henkilön aiemmasta palkasta kuuden ensimmäisen viikon ajan, 55 prosenttia seuraavien 10 viikon ajan ja 50 prosenttia viimeisten 10 viikon ajan. Enimmäiskorvaus on 175 prosenttia kansallisesta vähimmäispalkasta.

Useat jäsenvaltiot pyrkivät tehostamaan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja yhteistyötä työmarkkinaosapuolten kanssa suunnitellessaan työllisyyteen liittyviä politiikkoja. Romania hyväksyi joulukuussa 2022 elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa uuden työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua koskevan lain, jolla pyritään korjaamaan työmarkkinaosapuolten vuoropuheluprosessin puutteita, neuvoston hyväksymien maakohtaisten suositusten ja ILO:n suosituksen mukaisesti. Uuteen lakiin sisältyy myös joitakin talouden alojen määritelmän tarkistuksia tulevien alakohtaisten työehtosopimusten perustaksi. **Unkari** perusti toukokuussa 2023 (osana koheesiopolitiikan rahoituksen mahdollistavia edellytyksiä) kolmikantafoorumin (eli pysyvän kuulemisfoorumin) tilapäisen alakomitean varmistaakseen, että aktiivisen työmarkkinapolitiikan strategisten puitteiden suunnittelu, täytäntöönpano, seuranta ja uudelleentarkastelu toteutetaan yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa. Alakomitean perustamisen odotetaan tekevän keskusteluista säännöllisempiä ja perusteellisempia.

2.4 Suuntaviiva 8: Yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden torjuminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan nro 8 täytäntöönpanoa. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita edistämään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja sosiaalista osallisuutta sekä torjumaan köyhyyttä pilarin periaatteiden 2 (sukupuolten tasa-arvo), 3 (yhtäläiset mahdollisuudet), 11 (lastenhoito ja lapsille annettava tuki), 12 (sosiaalinen suojele), 14 (vähimmäistulo), 15 (vanhuuden toimeentulo ja eläkkeet), 16 (terveydenhuolto), 17 (vammaisten osallistaminen), 18 (pitkäaikaishoito), 19 (sosiaalinen asuntotuotanto ja kodittomille annettava asumisapu) ja 20 (peruspalvelujen saatavuus). Jaksossa 2.4.1 analysoidaan keskeisiä indikaattoreita, ja jaksossa 2.4.2 raportoidaan jäsenvaltioiden toteuttamista politiikkatoimista.

2.4.1 Keskeiset indikaattorit

Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti hidastui hieman EU:n tasolla ja pysyi yleisesti vakaana jäsenvaltioissa vuonna 2022 talouden asteittaisen

hidastumisen seurauksena. Kasvu oli suurinta Kroatiassa, kun taas Itävallassa, Unkarissa, Kreikassa ja Tanskassa raportoitiin vähäisemmästä mutta edelleen merkittävästä kasvusta (ks. kaavio 2.4.1). ”Parhaiten suoriutuvia” ovat Puola, Unkari ja Malta, mikä johtuu vuoden 2022 korkeasta tasosta, joka oli yli 140–130 prosenttia vuoden 2008 tasosta. Eniten laskua tapahtui Virossa, sen jälkeen Liettuassa, Tšekissä ja Espanjassa, joissa reaalitytulot ovat edelleen korkeat viimeksi mainittua lukuun ottamatta. Kuten jaksossa 1.2 osoitetaan, nämä muutokset kuvastavat reaalitypalkkojen kasvun hidastumisen ja muiden kotitalouksien käytettävissä olevan bruttotulon osatekijöiden kehityksen yhteisvaikutusta, mukaan lukien tilapäisten tulotukitoimenpiteiden asteittaista poistamista covid-19-pandemiaa seuranneen elpymisen ja vakautumisen jälkeen. Vuoden 2022 tulosten ja vuoteen 2021 nähden tapahtuneen muutoksen perusteella Kreikan, Italian ja Espanjan todettiin olevan ”kriittisessä tilanteessa”, koska niiden taso oli hyvin alhainen tai koska taso oli alhainen ja lisäksi heikkeni. Tilanne on jokseenkin samanlainen Kyproksella ja Belgiassa, joissa tasot ovat korkeammat mutta heikkenevät, sekä Tšekissä, jossa taso on korkea mutta heikkeneminen on suurta. Näissä kolmessa tilanne on ”seurattava”.

Kaavio 2.4.1: Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti pysyi suurin piirtein vakaana useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2022

Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) kasvu, vuoden 2022 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (2008=100, sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Tiedot puuttuvat: BG, IE ja RO.

Lähde: Eurostat [[tepsr_wc310](#)], eurooppalaiset sektoritilit.

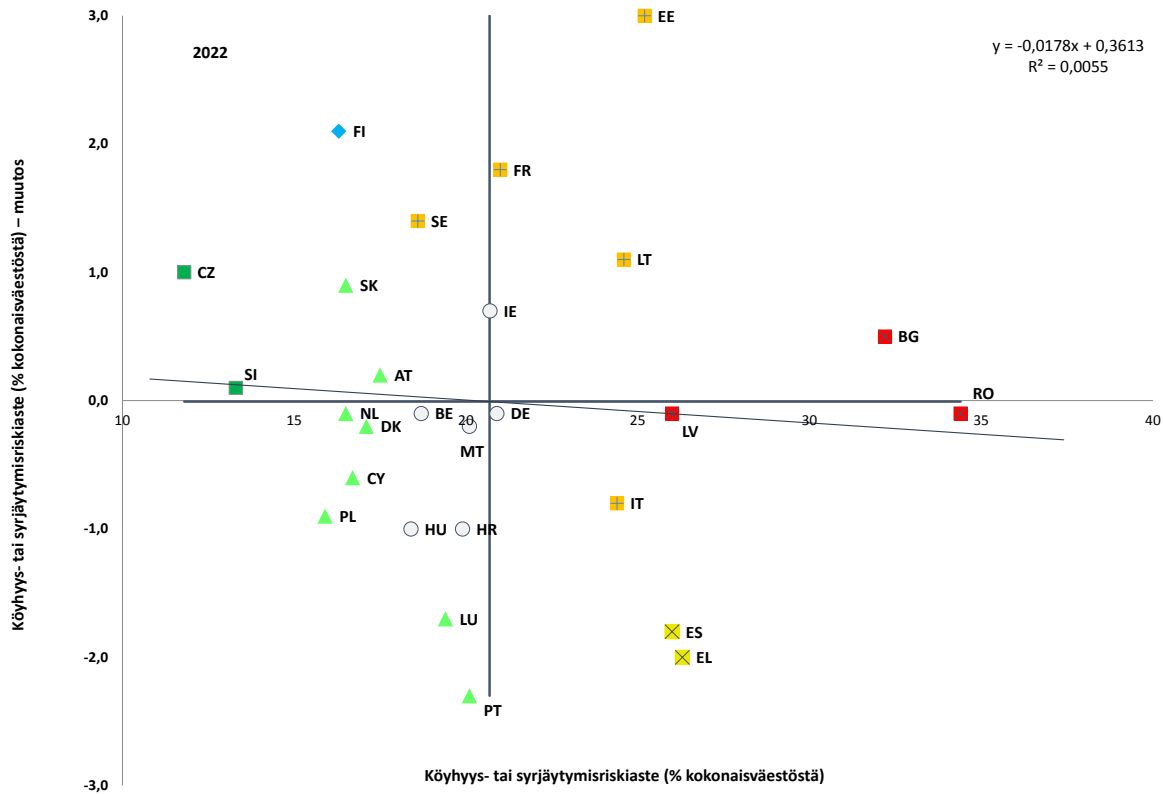
Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä (AROE) olevien ihmisten osuus pysyi jokseenkin vakaana EU:ssa ja pieneni tai pysyi vakaana useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2022 covid- ja energiakriiseissä toteutettujen määrätietoisten politiikkatoimien ansiosta.

Tilanne on ”kriittinen” Romaniassa, Bulgariassa ja Latviassa, joissa suhteellisen korkea taso ei parantunut (Romaniassa 34,4 %, Bulgariassa 32,2 % ja Latviassa 26 %, ks. kaavio 2.4.2). Ranska, Ruotsi, Italia, Liettua ja Viro ovat ”seurattavia”, ja Italiaa lukuun ottamatta kasvu on niissä kaikissa merkittävää (1–3 prosenttiyksikköä), kun Virossa ja Liettuaassa taso on jo selvästi EU:n keskiarvon yläpuolella. Kreikassa, Espanjassa ja Italiassa köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste pysyi EU:n keskiarvon yläpuolella (21,6 %) mutta laski. Useimmissa maissa, joissa tilanne on ”keskimääräistä parempi”, köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laski. Suurinta lasku oli Portugalissa (2,3 prosenttiyksikköä) ja Luxemburgissa (1,7 prosenttiyksikköä). Slovenia ja Tšekki ovat ”parhaiten suoriutuvia” ja niiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste on alhaisin (Sloveniassa 13,3 % ja Tšekissä 11,8 %), vaikka Tšekissä havaittiinkin kasvua. Koska joissakin jäsenvaltioissa, joissa tasot ovat lähellä EU:n keskiarvoa tai sen yläpuolella, tilanne parantui keskimääräistä enemmän, lähentymisestä on merkkejä, mutta jäsenvaltioiden välillä on edelleen suuria eroja. Köyhyys- ja syrjäytymisriski vaihtelee suuresti myös EU:n eri alueilla, myös jäsenvaltioiden sisällä, muun muassa Italiassa, Puolassa, Unkarissa, Espanjassa ja Belgiassa (ks. kaavio 8 liitteessä 5). Uudistusten ja investointien tulonjakovaikutusten jatkuva arviointi²¹⁹ on ratkaisevan tärkeää sen varmistamiseksi, että niillä vähennetään tehokkaasti köyhyyttä ja edistetään EU:n yleistavoitetta eli vähintään 15 miljoonan ihmisen poistamista köyhyydestä vuoteen 2030 mennessä.

²¹⁹ Ks. komission tiedonanto *Jäsenvaltioiden politiikkojen jakaumavaikutusten parempi arviointi* (COM(2022) 494 final).

Kaavio 2.4.2: Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien ihmisten osuus pysyi EU:ssa yleisesti ottaen vakaana, ja jäsenvaltioiden lähentymisestä on merkkejä

Köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevan väestön osuus, vuoden 2022 tasot ja muutos edellisestä vuodesta (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa: FR, LU ja FI. Tilastollisesti merkittävät muutokset on merkitty asteriskilla (*).

Lähde: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

Myös tuloköyhyys, vakava aineellinen ja sosiaalinen puute sekä vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien ihmisten osuus pysyivät yleisesti vakaina useimmissa jäsenvaltioissa.

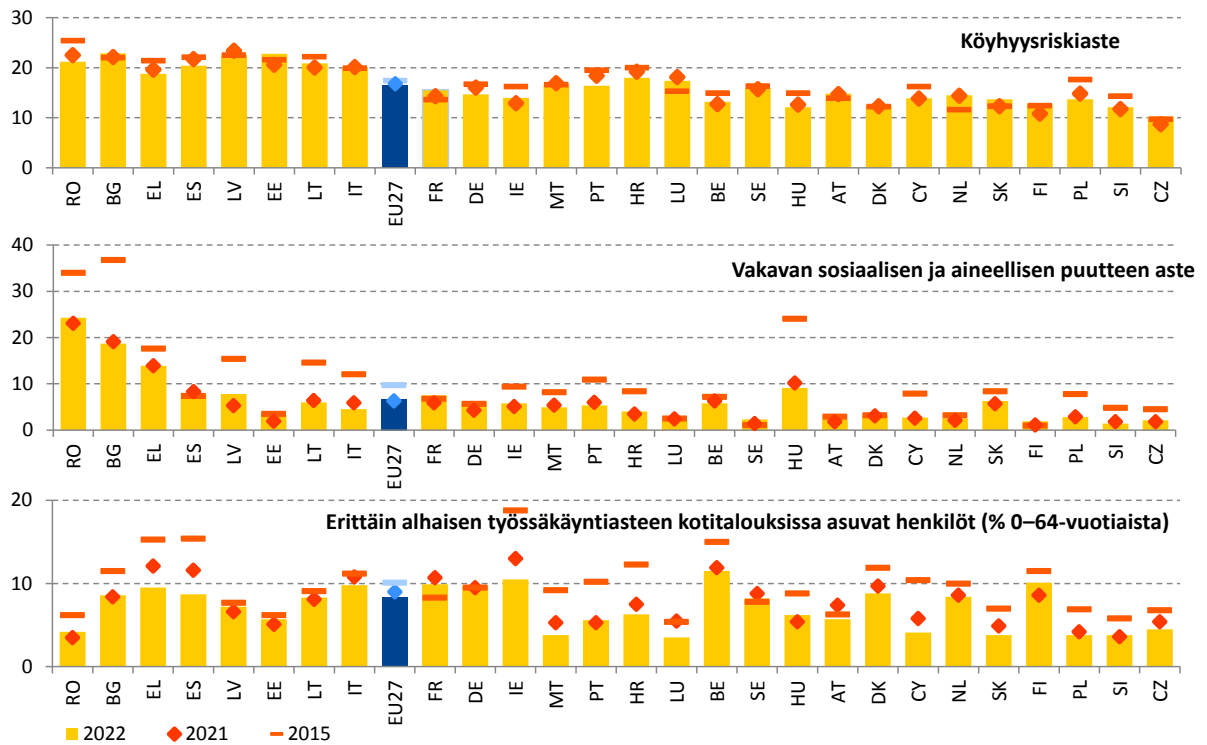
Vaikka energian hinnat ja elinkustannukset ovat nousseet covid-19-pandemian jälkeisen elpymisen myötä, tämä suuntaus kuvastaa köyhyys- ja syrjäytymisriskin tavoin EU:n ja jäsenvaltioiden tasolla viimeaikaisten kriisien aikana toteutettujen poliittisten toimien vaikutuksia. Vuonna 2022 (vuoden 2021 tulotason perusteella) köyhyysriskiaste oli EU:ssa alhaisin Tšekissä ja sen jälkeen Sloveniassa, Unkarissa, Tanskassa ja Suomessa, vaikka se oli kasvanut Tšekissä ja Suomessa (ks. Kaavion 2.4.3 yläosa). Osuudet olivat sen sijaan suurimmat Bulgariassa, Virossa, Latviassa ja Romaniassa, ja myös Bulgariassa ja Virossa oli tapahtunut kasvua. Eurostatin vuoden 2022 tuloja koskevien alustavien arvioiden mukaan köyhyysriskiaste pysyi vakaana useimmissa jäsenvaltioissa, nousi Kreikassa ja Kroatiassa ja laski Italiassa, Virossa, Bulgariassa ja Romaniassa²²⁰. Myönteinen kehitys tällä osa-alueella johtuu myös toteutetuista tulotukitoimenpiteistä, joilla lievennettiin korkean inflaation vaikutusta haavoittuvimmassa asemassa oleviin. Elinkustannusten nousu vaikuttaa kuitenkin reaalityöihin, mikä käy ilmi *vuoteen 2021 ankkuroidusta* köyhyysriskiasteesta, jonka arvioidaan kohonneen noin puolessa jäsenvaltioista, mikä pikemminkin viittaa elintason heikkenemiseen²²¹. Vakavassa aineellisessa ja sosiaalisessa puutteessa olevien henkilöiden osuus pysyi myös jokseenkin vakaana EU:ssa vuonna 2022, mutta vaihteli edelleen huomattavasti jäsenvaltioiden välillä Slovenian 1,4 prosentista Romanian 24,3 prosenttiin (ks. Kaavion 2.4.3 keskiosa). Osuus laski yli 1 prosenttiyksikön Italiassa ja Unkarissa, mutta pysyi suurin piirtein vakaana useimmissa muissa maissa ja nousi vain muutamissa maissa, kuten Romaniassa, Latviassa, Virossa, Ranskassa ja Saksassa. Kun otetaan huomioon työmarkkinoiden myönteinen kehitys elpymisvaiheessa, vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden osuus pieneni vuonna 2022 (vuoden 2021 toiminnan perusteella) useimmissa jäsenvaltioissa ja erityisesti 2 prosenttiyksikköä tai enemmän Luxemburgissa (jossa taso oli myös alhaisin, 3,5 prosenttia), Espanjassa, Kreikassa ja Irlannissa (ks. kaavion 2.4.3 keskiosa). Osuus on kuitenkin edelleen korkeimpia Irlannissa ja Kreikassa (yli 9 prosenttia) sekä Belgiassa, Saksassa, Italiassa, Ranskassa ja Suomessa. Näistä vain Suomessa tapahtui kasvua.

²²⁰ Ks. [Flash estimates experimental results](#), jotka ovat saatavilla niitä koskevalla [Eurostatin verkkosivustolla](#).

²²¹ Vuoteen 2021 ankkuroidussa köyhyysriskissä olevat ihmiset ovat niitä, joiden ekvivalentit käytettävissä olevat tulot ovat alle *vuonna 2021 lasketun* köyhyysriskirajan, mukautettuna yhdenmukaistetulla hintaindeksillä (YKHI) vuosina 2021–2022. Ks. asiaa koskeva [Eurostatin artikkeli](#).

Kaavio 2.4.3: Köyhyysriskit, vakava sosiaalinen ja aineellinen puute sekä vajaatyöllisten kotitalouksien määrä on laajalti vakaa tai vähenemässä useimmissa jäsenvaltioissa

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskiastetta koskevan pääindikaattorin komponentit (% , 2015, 2021, 2022)

Huomautus: Indikaattorit ovat järjestyksessä vuoden 2022 köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteen mukaan. Alustavat tiedot: FR. Katkos aikasarjassa kaikkien kolmen komponentin osalta: FR ja LU. Katkos aikasarjassa vajaatyöllisten kotitalouksien eli erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen osalta: FI.

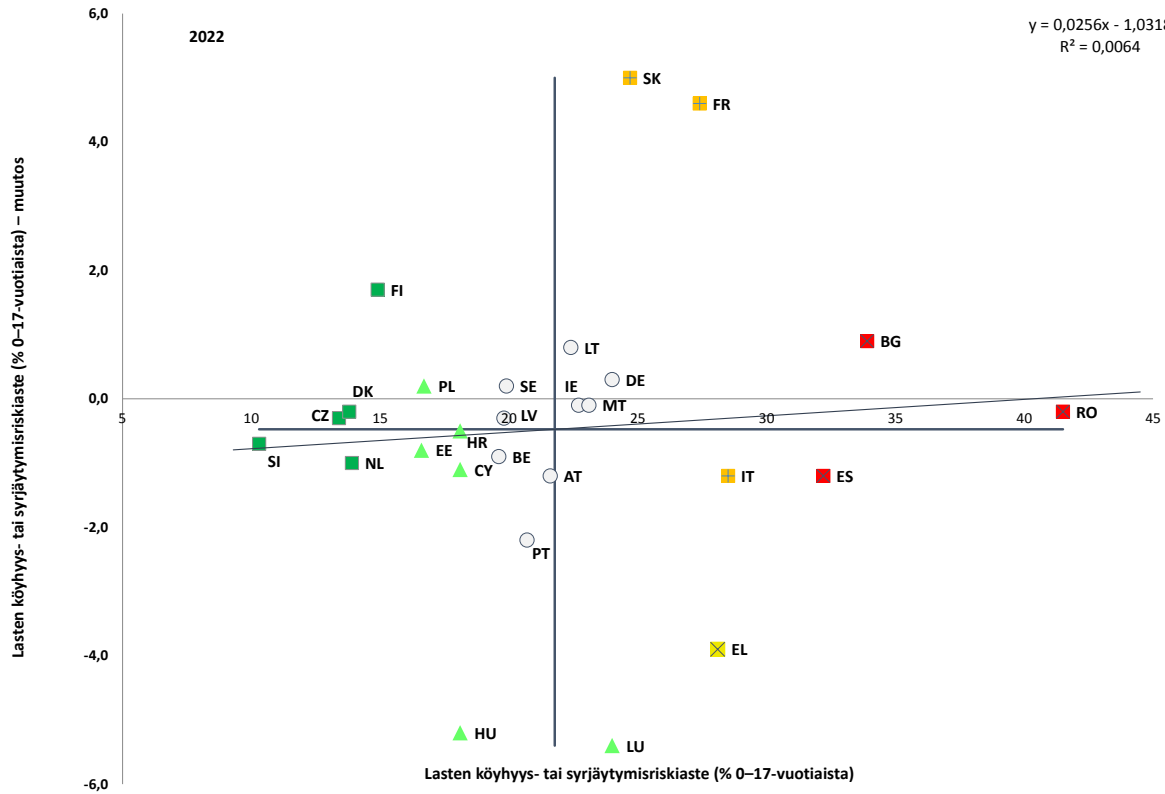
Lähde: Eurostat [tessi010], [tepsr_lm420], [tepsr_lm430], EU-SILC.

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien lasten osuus kasvoi hieman vuonna 2022²²². EU:n keskiarvo oli 24,7 prosenttia, kun se vuonna 2021 oli 24,4 prosenttia. Osuudet olivat alhaisimmat Sloveniassa, Tšekissä, Tanskassa, Alankomaissa ja Suomessa (kasvua tapahtui vain Suomessa), ja nämä maat olivat kaikki ”parhaiten suoriutuvia” (ks. kaavio 2.4.4). Osuudet olivat sitä vastoin suurimmat Romaniassa, Bulgariassa ja Espanjassa, jotka kaikki olivat ”kriittisessä tilanteessa”. Osuus kasvoi Bulgariassa eikä Romaniassa ja Espanjassa tapahtunut merkittäviä parannuksia. Huomattavaa kasvua tapahtui Slovakiassa ja Ranskassa, kun taas laskua tapahtui eniten Luxemburgissa, Unkarissa, Kreikassa ja Portugalissa. Lasten tuloköyhyys vuonna 2022 (vuoden 2021 tulojen perusteella) oli 19,3 prosenttia, ja se väheni 21 jäsenvaltiossa mutta kasvoi Ranskassa ja Slovakiassa huomattavasti. Eurostatin vuoden 2022 tuloja koskevat alustavat arviot osoittavat, että lasten köyhyys pysyy yleisesti vakaana useimmissa maissa (Kreikassa ja Irlannissa tapahtuu laskua ja Tšekissä kasvua). Vaikka vakavasta aineellisesta ja sosiaalisesta puutteesta kärsivien lasten osuus EU:ssa kasvoi vuosina 2021–2022 keskimäärin 7,5 prosentista 8,4 prosenttiin, se pieneni puolessa jäsenvaltioista ja erityisesti Unkarissa ja Italiassa. Unkarin osuus oli kuitenkin edelleen suurimpia Romanian, Bulgarian ja Kreikan rinnalla. Vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien lasten osuus pieneni tai pysyi vakaana 20 jäsenvaltiossa (vuoden 2021 toiminnan perusteella). Se oli edelleen korkein Irlannissa. Seuraavaksi tulivat Saksa, Ranska ja Bulgaria, joissa kaikissa osuus oli hieman yli 10 prosenttia.

²²² Lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskin lisäksi tässä kohdassa viitataan Eurostatin alustavien arvioiden laskelmiin ja AROPE-komponentteihin, [ilc_li02], [ilc_mdsl11] ja [ilc_lvhl11n]. Lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteen viitevuoden osalta ks. liitteen 2 alaviitteet 4 ja 5.

Kaavio 2.4.4: Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien lasten (0–17-vuotiaat) osuus pysyi vuonna 2022 jokseenkin vakaana, eikä jäsenvaltioiden lähentymisestä ole selviä merkkejä.

Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevan väestön osuus, vuoden 2022 tasot ja muutos edellisestä vuodesta (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa: FR, LU ja FI. Tilastollisesti merkittävät muutokset on merkitty asteriskilla (*).

Lähde: Eurostat [tepsr_lm412], EU-SILC.

Köyhinä tai sosiaalisesti syrjäytyneinä kasvaneilla lapsilla on heikompi todennäköisyys toteuttaa täysimääräisesti potentiaaliaan työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa. Tämä koskee erityisesti heidän vaikeuksiaan päästä laadukkaaseen koulutukseen ja suorittaa se loppuun, hankkia työmarkkinoiden kannalta merkityksellisiä taitoja sekä saada uramahdollisuuksia myöhemmässä vaiheessa, mikä lisää riskiä köyhyyden siirtymisestä sukupolvelta toiselle. Näin ollen lasten köyhyyden vähentämiseen tähtäävät varhaiset toimet vaikuttavat erityisen tärkeiltä. Lastenhoidon ja lasten tukemisen vertailuanalyysikehyksessä yksilöidään indikaattoreita, joilla seurataan lasten tilannetta eri jäsenvaltioissa²²³. Vuonna 2022 (verrattuna vuoden 2021 tulotasoon) sosiaalisten tulonsiirtojen (eläkkeitä lukuun ottamatta) vaikutus lasten köyhyyden vähentämiseen oli edelleen huomattavasti EU:n keskiarvoa (42 %) pienempi joissakin jäsenvaltioissa, erityisesti Espanjassa, Romaniassa ja Kreikassa (21,5 % Espanjassa ja 24,8 % sekä Romaniassa että Kreikassa), mutta se oli selvästi suurempi ”parhaiten suoriutuvien” joukossa (58,1 % Saksassa, 59,9 % Irlannissa ja 66,8 % Suomessa; ks. kaavio 2.4.9, jossa sama indikaattori esitetään koko väestön osalta)²²⁴. Lisäksi lapsia koskeva aineellinen puute pysyi lähes tai vähintään 20 prosentissa (vuonna 2021) Bulgariassa, Kreikassa, Kyproksella, Unkarissa, Romaniassa ja Espanjassa, kun EU:n keskiarvo oli 13 prosenttia²²⁵.

²²³ Asiaa koskeva tiedonanto sosiaalisen suojelun komitean indikaattorialaryhmälle on saatavilla [verkossa](#).

²²⁴ Tämä voidaan laskea lasten köyhyysriskiasteen perusteella tulonsiirtojen jälkeen ja niitä ennen (eläkkeitä lukuun ottamatta), Eurostat [[ilc_li02](#)] ja [[ilc_li09](#)], pääindikaattorin tavoin. Tässä analyysissä ei oteta huomioon luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja, kuten maksutonta varhaiskasvatusta, koulutusta ja terveydenhuoltoa. Espanjan ja Romanian vuoden 2022 tiedoissa on katkos aikasarjoissa.

²²⁵ Eurostat [[ilc_chmd01](#)] – lisätietoja tästä indikaattorista on täällä [here](#). Lapsia koskeva puute tarkoittaa, että lapselta puuttuu vähintään kolme niistä 17 asiasta, jotka ovat välttämättömiä lapsille erityisesti, jotta he voivat seurata kouluopetusta ja kasvaa terveinä (esim. sopivat kirjat sekä tuoreet hedelmät ja vihannekset).

Köyhyyden syvyys väheni keskimäärin EU:ssa ja noin puolessa jäsenvaltioista sekä koko väestön että lasten osalta. Köyhyyden syvyys mitataan erona köyhyysvaarassa olevien henkilöiden tyypillisen tulotason ja sen tulotason välillä, jonka alapuolella henkilöiden katsotaan olevan köyhyysvaarassa. Vuonna 2022 (vuoden 2021 tulot) tämä ero oli kokonaisväestön osalta suhteellisesti 23,1 prosenttia köyhyysriskirajasta EU:ssa, kun se vuonna 2021 oli 24,5 prosenttia (vuoden 2020 tulot)²²⁶. Ero oli suurin Romaniassa (32 %), vaikka se oli supistunut huomattavasti (6,1 prosenttiyksikköä). Seuraavaksi tulivat Espanja (27,8 %), Latvia (27,7 %), Italia (26,1 %) ja Bulgaria (26 %). Ero supistui eniten Slovakiassa (18,4 %) ja Unkarissa (19,4 %), joissa se oli alle EU:n keskiarvon. Köyhyys on syvempää niiden henkilöiden keskuudessa, jotka asuvat vajaatyöllisissä kotitalouksissa, ja EU:ssa vuonna 2021 se oli noin 36 prosenttia (vuoden 2020 tulot). Tilanne jäsenvaltioissa on suurin piirtein samanlainen, kun tarkastellaan lapsia, joiden osalta köyhyyden syvyys on EU:ssa keskimäärin suurempi (24,4 %) kuin koko väestön kohdalla. Lasten köyhyyden syvyys oli suurin Bulgariassa (42,8 %), jossa se myös kasvoi huomattavasti (9,1 prosenttiyksikköä). Seuraavaksi tulivat Romania (33,1 %), Espanja (31,8 %) ja Italia (27,9 %), joissa se on pysynyt korkeana viimeaikaisesta laskusta huolimatta. Lapsia koskevat luvut ovat suuret myös Portugalissa (26,1 %) ja Alankomaissa (26 %). Luvut olivat toisaalta pienimmät Suomessa (12,3 %) ja Unkarissa (14,5 %).

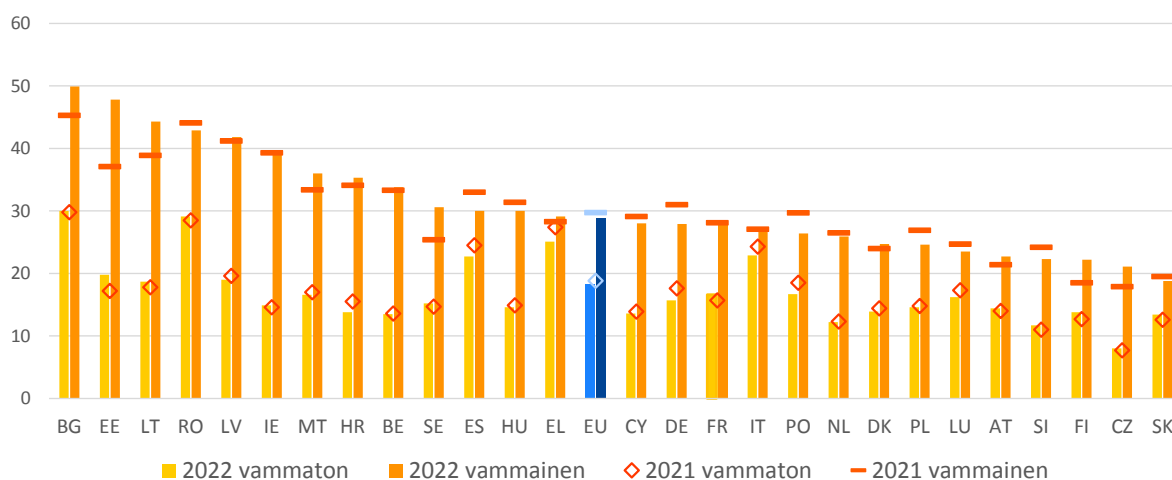
²²⁶

Tämä kohta perustuu Eurostatin tietoihin [[ilc_li11](#)]. Tämä indikaattori (eli [pienituloisten mediaanitulotason etäisyys pienituloisuusrajasta](#)) lasketaan köyhyysriskirajan alapuolella olevien henkilöiden ekvivalenttien käytettävissä olevien mediaanitulojen ja köyhyysriskirajan välisenä erotuksena ilmaistuna prosentteina köyhyysriskirajasta (rajakohta: 60 prosenttia kansallisesta ekvivalentista käytettävissä olevasta mediaanitulosta). Eurostat laskee vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden indikaattorin (ei julkaistu) niiden henkilöiden ekvivalenttien kokonaismediaaninettotulojen, joiden ekvivalentit käytettävissä olevat tulot ovat köyhyysriskirajan alapuolella ja jotka elävät vajaatyöllisessä kotitaloudessa, ja köyhyysriskirajan välisenä etäisyytenä ilmaistuna prosentteina köyhyysriskirajasta. Raja on asetettu 60 prosenttiin maan kaikkien asukkaiden kansallisista ekvivalenteista käytettävissä olevista tuloista eikä koko EU:n osalta.

Verrattuna koko väestöä koskeviin vakaisiin tai myönteisiin suuntauksiin vammaisten henkilöiden köyhyys- tai syrjäytymisriski parani vuonna 2022 vain hieman. Vammaisten henkilöiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laski EU:ssa 29,7 prosentista 28,8 prosenttiin vuosina 2021–2022, mutta se on edelleen korkeampi kuin muulla väestöllä ja vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä (ks. kaavio 2.4.5). Tilanne on erityisen vaikea kahdeksassa jäsenvaltiossa (Bulgaria, Viro, Liettua, Romania, Latvia, Irlanti, Malta ja Kroatia), joissa köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste on yli 35 prosenttia. Näistä maista vain Romaniassa tapahtui laskua (1,3 prosenttiyksikköä), kun taas Virossa, Liettuassa ja Bulgariassa havaittiin huomattavaa kasvua. Vammaisten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste nousi huomattavasti myös Ruotsissa, vaikka se pysyikin paljon lähempänä EU:n keskiarvoa (30,6 %). Kaiken kaikkiaan köyhyys- tai syrjäytymisriski on yleensä pienempi yksityisissä kotitalouksissa asuvilla vähintään 65-vuotiailla vammaisilla, lukuun ottamatta Viroa, Bulgariaa ja Latviaa, joissa tämän ikäryhmän riskiaste oli yli kaksinkertainen EU:n keskiarvoon verrattuna (Virossa 61,8 %, Bulgariassa 55,1 % ja Latviassa 48,1 %, kun EU:n keskiarvo oli 23,9 %). Maiden välillä on suurta vaihtelua myös köyhyysriskin suuruudessa vammaisten ja vammattomien välillä. Ero oli vuonna 2022 pienin Italiassa ja Kreikassa (4 prosenttiyksikköä), kun se oli taas kuusi kertaa suurempi Virossa (28 prosenttiyksikköä), Liettuassa (25,6 prosenttiyksikköä) ja Irlannissa (24,6 prosenttiyksikköä).

Kaavio 2.4.5: Vammaisilla henkilöillä on suurempi köyhyys- ja syrjäytymisriski kuin vammattomilla

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien vammaisten ja vammattomien henkilöiden osuudet, ikäryhmä vähintään 16-vuotiaat, 2022 ja 2021 (%)

Huomautus: Katkos aikasarjassa: FR ja LU.

Lähde: Eurostat [hlth_dpe010], EU-SILC.

Maahanmuuttajataustaisilla köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien osuus oli vuonna 2022 paljon suurempi kuin muulla väestöllä, mikä edellyttää kohdennettuja toimia. EU:n ulkopuolella syntyneiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste oli useimmissa tapauksissa paljon (yli 20 prosenttiyksikköä) korkeampi kuin syntyperäisten useissa jäsenvaltioissa: Kreikassa 52,2 prosenttia v. 24,1 prosenttia, Espanjassa 50,9 prosenttia v. 20,6 prosenttia, Belgiassa 42,7 prosenttia v. 15 prosenttia, Itävallassa 41,4 prosenttia v. 11,6 prosenttia ja Ranskassa 41,2 prosenttia v. 16,5 prosenttia²²⁷. EU:n ulkopuolella syntyneiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laski vain Espanjassa (5,5 prosenttiyksikköä) vuoteen 2021 verrattuna.

Erittäin suuri osa romaneista kärsii edelleen köyhyydestä EU-maissa. Tämä puolestaan lisää entisestään syrjintää. Vuonna 2021 keskimäärin 80 prosenttia romaneista oli köyhyysvaarassa perusoikeusviraston kartoittamissa jäsenvaltioissa, ja romanilapsilla osuus oli vieläkin korkeampi, 83 prosenttia, eikä vuosina 2016–2021 ole tapahtunut selvää edistystä²²⁸. Lähes puolet romaniväestöstä (48 %) kärsi vakavasta aineellisesta puutteesta, ja nuorilla ja ikääntyneillä osuus oli vielä suurempi. Romanilasten ja muiden välinen ero aineellisessa puutteessa on 47 prosenttia. Vuoteen 2016 verrattuna tilanne kuitenkin parani kuudessa niistä yhdeksästä maasta, joista on saatavilla vertailukelpoisia tietoja. Lokakuussa 2020 hyväksytyssä romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevassa EU:n strategiakehyksessä 2020–2030 kehoitetaan jäsenvaltioita vähentämään romanien ja koko väestön välistä köyhyyskuilua myös lasten osalta vähintään puolella ja varmistamaan, että suurin osa romaneista pääsee köyhyydestä vuoteen 2030 mennessä. Maaliskuussa 2021 annetussa neuvoston suosituksessa romanien tasa-arvosta, osallisuudesta ja osallistumisesta²²⁹ jäsenvaltiot sitoutuivat vähentämään romanien erittäin korkeaa köyhyysriskiastetta sekä aineellista ja sosiaalista puutetta, jotta romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista voidaan tukea tehokkaasti.

²²⁷ Tämä näkyy Eurostatin indikaattorista [[ilc_peps06n](#)], jossa verrataan EU27-maiden ulkopuolella syntyneitä henkilöitä raportoivassa maassa syntyneisiin; 18-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Romanian tietoja vuodelta 2022 ei ole saatavilla.

²²⁸ Romaneja koskevat tiedot: [FRA, Roma Survey 2021](#). Kysely tehtiin seuraavissa jäsenvaltioissa: BG, CZ, EL, ES, HR, HU, PT, RO ja SK. Otoksen koon ja ominaisuuksien erilaisuuden vuoksi olisi oltava varovainen tehtäessä vertailuja kyselyn aiempiin versioihin (vuoden 2016 kyselyyn). Ks. Euroopan unionin perusoikeusviraston tutkimusraportti (s. 10–11), jossa tarkastellaan yksityiskohtaisesti suuntausten analysoinnin mahdollisia rajoituksia. Euroopan unionin perusoikeusviraston seuraava romanikysely toteutetaan vuonna 2024 vuoden 2021 tutkimuksen pohjalta.

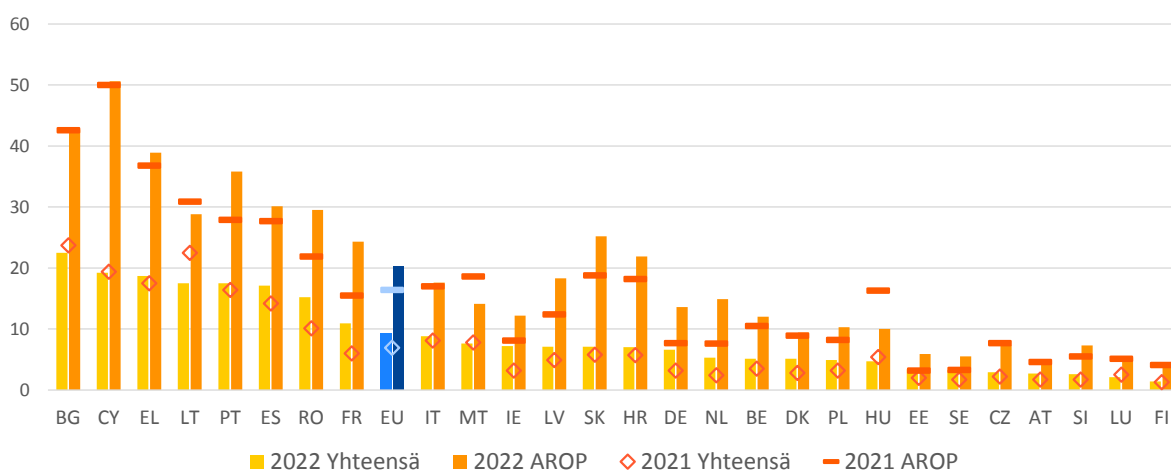
²²⁹ Neuvoston suositus romanien tasa-arvosta, osallisuudesta ja osallistumisesta hyväksyttiin maaliskuussa 2021. [EUVL C 93, 19.3.2021, s. 1.](#)

Uudistettujen romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten arvioinnissa jäsenvaltioita kehoitetaan puuttumaan havaittuihin parannuskohteisiin sekä uudistamaan ja muuttamaan kehyksiään, muun muassa tekemään niistä kunnianhimoisempia.²³⁰ Neuvosto antoi 9. lokakuuta 2023 päätelmät toimenpiteistä, joilla varmistetaan romaneille yhtäläiset mahdollisuudet asianmukaiseen ja eriytymättömään asumiseen ja puututaan eriytyneisiin asuinalueisiin, sekä kehotti jäsenvaltioita yksilöimään ja käyttämään kaikkea tähän tarkoitukseen käytettävissä olevaa rahoitusta.

Energiaköyhyys lisääntyi kaikkialla EU:ssa vuonna 2022, mikä kuvastaa myös energiakriisin alkuperäisiä vaikutuksia. Niiden osuus, jotka eivät pysty pitämään kotiaan riittävän lämpimänä, on yksi tärkeimmistä energiaköyhyyden seurannassa EU:ssa käytetyistä indikaattoreista²³¹. Sen vuoden 2022 luvut kuvastavat vuoden 2021 jälkipuoliskolla alkaneen ja vuonna 2022 pahentuneen energian hintojen nousun vaikutusta. Tätä taustaa vasten niiden osuus, jotka eivät pysty pitämään kotiaan riittävän lämpimänä, kasvoi EU:ssa 2,4 prosenttiyksikköä ja oli 9,3 prosenttia vuonna 2022. Tämä katkaisi EU:ssa vuosina 2015–2021 jatkuneen laskusuuntauksen (9,6 %:sta 6,9 %:iin). Kuten voidaan odottaa, tässä tilanteessa olevien ihmisten osuus kasvoi vuonna 2022 köyhyysvaarassa olevien keskuudessa nopeammin kuin koko väestössä. Heillä kasvu oli 3,8 prosenttiyksikköä nopeampaa ja osuus oli yli kaksinkertainen EU:n keskiarvoon verrattuna (20,2 % vuonna 2022). Väestön kyvyttömyys pitää kotiaan riittävän lämpimänä vaihteli vuonna 2022 suuresti jäsenvaltioittain Suomen 1,4 prosentista Bulgarian 22,5 prosenttiin (ks. kaavio 2.4.6). Osuus oli kaikissa jäsenvaltioissa suurempi köyhyysvaarassa olevien keskuudessa, jossa se vaihteli Suomen 3,9 prosentista Kyproksen 50,6 prosenttiin. Kokonaisväestön osalta osuus kasvoi eniten Romaniassa, Ranskassa, Irlannissa ja Saksassa, kun taas köyhyysvaarassa olevien osalta osuus kasvoi eniten Portugalissa, Romaniassa, Ranskassa, Latviassa, Slovakiassa, Saksassa ja Alankomaissa.

Kaavio 2.4.6: Energiaköyhyys kasvoi EU:ssa ja useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2022

Henkilöt, jotka eivät pysty pitämään kotiaan riittävän lämpimänä, kokonaisväestö ja köyhyysvaarassa oleva väestö (AROP) vuosina 2021 ja 2022 (%)

Huomautus: Katkos aikasarjassa: FR ja LU.

²³⁰ Ks. arviointi: [\(COM\(2023\) 7 final\)](#).

²³¹ Lisätietoja, ks. [sosiaalisen suojelun komitean indikaattoriyöryhmän Fiche](#) on available energy poverty indicators at EU level.

Pilaria käsittelevä laatikko 6: Peruspalvelujen saatavuus EU:ssa

Peruspalvelut täyttävät inhimilliset perustarpeet, ovat keskeisiä hyvinvoinnin kannalta ja tukevat sellaisten mahdollistavien tavaroiden ja palvelujen saatavuutta, jotka edistävät aktiivista osallistumista yhteiskuntaan ja työmarkkinoille. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteessa 20 todetaan, että jokaisella on oikeus laadukkaisiin peruspalveluihin²³², ja peräänkuulutetaan tämänsuuntaista tukea sitä tarvitseville, mikä on tärkeää, jotta voidaan edistää EU:n köyhyyden vähentämistavoitteen saavuttamista vuoteen 2030 mennessä. EU:n tasolla peruspalvelujen saatavuutta on tuettu alakohtaisella lainsäädännöllä, yleispalveluvelvoitteilla ja julkisen palvelun velvoitteilla, kuluttajansuojalla ja rahoituksella. Pilarin hyväksymisen jälkeen hyväksytty tai tarkistettu alakohtainen lainsäädäntö sisältää säännöksiä, joiden avulla voidaan paremmin tunnistaa henkilöt, joilla ei ole pääsyä palveluihin, arvioida tämän syitä ja toteuttaa tarvittavat toimenpiteet.²³³ Myös neuvoston suosituksessa oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen ja suosituksessa vähimmäistoimeentulosta kehoitetaan jäsenvaltioita tukemaan peruspalvelujen saatavuutta.²³⁴ Komissio julkaisi kesäkuussa 2023 ensimmäisen kertomuksensa peruspalvelujen saatavuudesta EU:ssa.²³⁵

Suurimmalla osalla EU:n väestöstä on mahdollisuus käyttää peruspalveluja, mutta köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevilla henkilöillä sekä haavoittuvimmassa asemassa olevilla on merkittäviä vaikeuksia niiden saatavuudessa. Kohtuuhintaisuus voi olla merkittävä este. Tässä suhteessa 9,3 prosenttia EU:n väestöstä ei pysty pitämään kotiaan riittävän lämpimänä, 2,4 prosentilla ei ole varaa internetyhteyteen henkilökohtaiseen käyttöön kotona, 2,4 prosentilla ei ole varaa käyttää julkista liikennettä säännöllisesti ja 1,5 prosenttia asuu kotitalouksissa, joissa ei ole kylpyä, suihkua tai huuhtelevaa wc:tä, ja maiden välillä on huomattavia eroja.²³⁶ Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevat kotitaloudet käyttävät yleensä noin 60 prosenttia enemmän menoistaan peruspalveluihin, mikä tekee niistä alttiimpia hinnankorotuksille (ks. kaavio). Saatavuus ja saavutettavuus aiheuttavat myös haasteita, jotka liittyvät toisinaan muihin ulottuvuuksiin, kuten osaamisen puutteeseen tai maantieteellisiin tekijöihin (kaupunki- ja maaseutualueiden välinen kuilu, syrjäiset alueet ja saarialueet).

²³² Peruspalveluja ovat vesihuolto-, puhtaanapito-, energia-, liikenne- ja rahoituspalvelut sekä digitaalinen tietoliikenne. Mahdollistavia palveluita ovat varhaiskasvatus, yleissivistävä ja ammatillinen koulutus, terveydenhuolto, pitkäaikaishoito sekä sosiaalista osallisuutta edistävät palvelut.

²³³ Esim. direktiivi (EU) 2018/1972 eurooppalaisesta sähköisen viestinnän säännöstöstä (uudelleenlaadittu); direktiivi (EU) 2020/2184 ihmisten käyttöön tarkoitetun veden laadusta (uudelleenlaadittu) ja ehdotus direktiiviksi yhdyskuntajätevesien käsittelystä (uudelleenlaadittu) (COM(2022) 541 final).

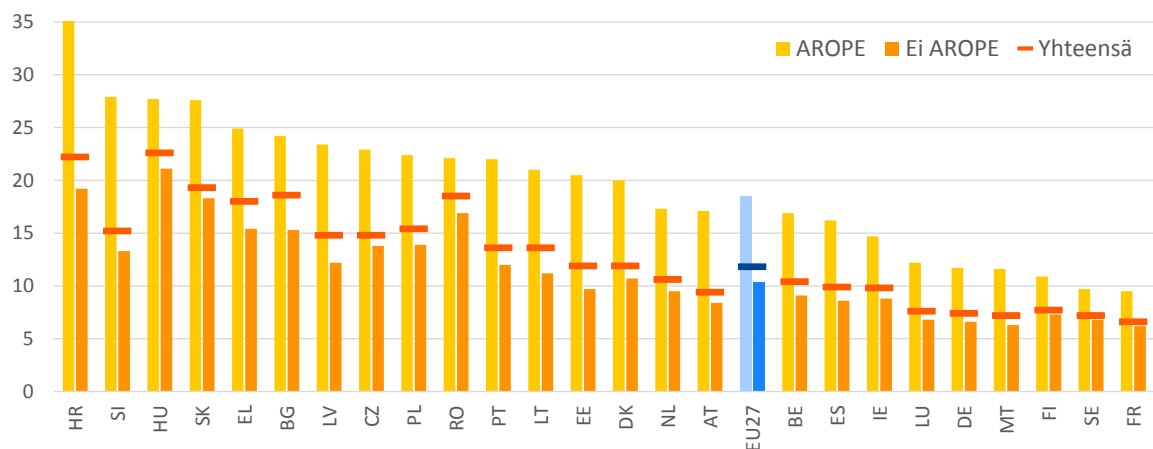
²³⁴ Neuvoston suositus oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen (2022/C 243/04) ja neuvoston suositus riittävästä vähimmäistoimeentulosta aktiivisen osallisuuden varmistamiseksi (2023/C 41/01).

²³⁵ *Komission asiakirja "Report on access to essential services in the EU"*, SWD(2023) 213 final/2.

²³⁶ Eurostat, EU SILC [[ilc_mdcs01](#)], [[ilc_mddu07a](#)], vuoden 2022 tiedot, [[ilc_mdcs13a](#)], vuoden 2014 tiedot (aineellista puutetta koskevassa lisäkysymyksessä, [uutta näyttöä odotettavissa vuonna 2024 kuusivuotisen palvelujen saatavuutta koskevan moduulin kautta](#)) ja [[ilc_mdho05](#)], vuoden 2020 tiedot.

Kotitalouksien menot peruspalveluihin, köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevat ja muut

Peruspalvelujen mediaaniosuus kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevissa (AROE) ja muissa kotitalouksissa, 2015 (%)

Huomautus: EU:n painotettuun keskiarvoon eivät sisälly: CY ja IT. Käytetty vanhaa AROPE-määritelmää Eurooppa 2020 -strategiaa varten.

Lähde: Eurostat [icw_aff_03], kulutustutkimus.

Jäsenvaltioiden välillä on huomattavaa vaihtelua siinä, miten peruspalvelujen saatavuutta tuetaan haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien keskuudessa. Saksassa ja Suomessa tukea annetaan osana vähimmäistoimeentuloetusjärjestelmää, jossa otetaan nimenomaisesti huomioon peruspalvelujen kustannukset. Ruotsissa tarjotaan välillistä tukea, koska joidenkin peruspalvelujen kustannukset sisältyvät vuokraan ja siten rahaetuuden laskemiseen. Maltalla pienituloisilla kotitalouksilla on oikeus energiaetuuteen, joka kattaa veden, sähkön ja kaasun. Liettua ja Romaniassa kunnat kattavat kokonaan tai osittain kustannukset, jotka aiheutuvat pienituloisten kotitalouksien liittämisestä vesi- ja viemärijärjestelmään. Kyproksella tarjotaan ilmaisia koulubussilippuja, 50 prosentin alennus matkalipuista kaikille sosiaaliskortin haltijoille ja ilmainen julkinen liikenne kaikille tuensaajille ja pientä eläkettä saaville henkilöille. Neljä jäsenvaltiota (Saksa, Liettua, Portugali ja Suomi) varmistavat perusyhteyden tai keskeytyksettömän digitaalisen yhteyden kotitalouksille, kun taas kaksi muuta jäsenvaltiota (Belgia ja Portugali) on hiljattain päivittänyt televiestintälainsäädäntöään laajentaakseen sosiaaliset tariffit koskemaan mobiililaajakaistainternetiyhteyden tarjontaa. Muutamissa jäsenvaltioissa (Liettua, Irlanti, Espanja ja Suomi) ollaan kehittämässä strategioita sen varmistamiseksi, että käteisnostoautomaatteja on kaikkialla kohtuullisen etäisyyden sisällä.

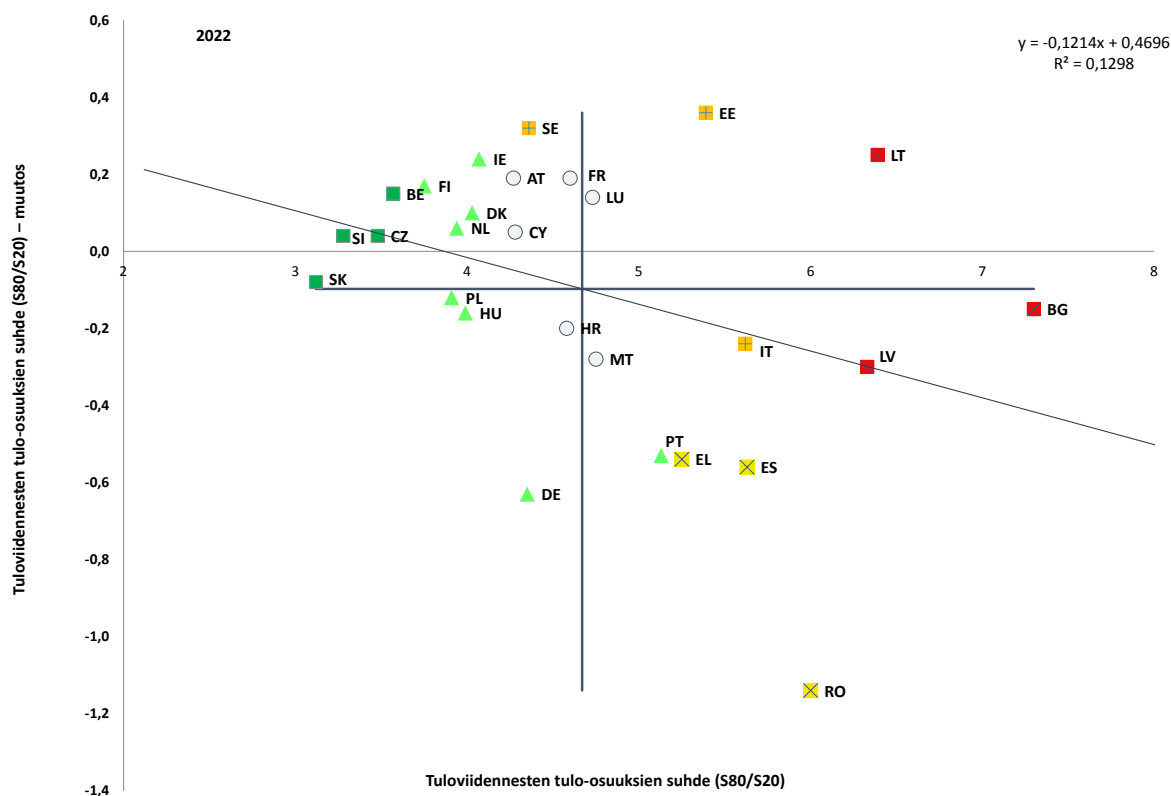
Tuloerot pienenivät EU:ssa keskimäärin vuonna 2022, mutta eri jäsenvaltioissa havaittiin erilaisia tilanteita. EU:n keskiarvo laski 4,99:stä 4,74:ään vuosina 2021–2022 (tulovuodet 2020 ja 2021), ja suuntaukset vaihtelevat jäsenvaltioittain (ks. kaavio 2.4.7). Lasku oli suurin Romaniassa (1,14), jossa ero on kuitenkin edelleen yksi korkeimmista (6) ja on nyt ”heikko mutta paranemassa”. Espanjassa ja Kreikassa vähennys oli paljon pienempi, noin 0,5, ja alkoi myös suhteellisen korkealta tasolta, minkä vuoksi niiden tilanne oli myös ”heikko mutta paranemassa”. ”Kriittinen tilanne” havaittiin Bulgariassa ja Latviassa, joissa tuloerot ovat unionin suurimpia, vaikka vuonna 2022 tapahtui suhteellisen vähäistä laskua, kun taas Liettuassa, joka on myös ”kriittisessä tilanteessa”, ero jopa kasvoi edelleen. Virossa ja Ruotsissa kasvu oli suurinta, ja ne ovat ”seurattavia”, kuten myös Italia, jossa tapahtui päinvastoin hieman laskua mutta korkeammalta tasolta. Slovakia, Slovenia, Tšekki ja Belgia olivat vuonna 2022 ”parhaiten suoriutuvia”, ja kaikissa osuus oli suhteellisen alhainen. Joissakin jäsenvaltioissa, esimerkiksi Unkarissa, Italiassa ja Ruotsissa, tuloerot vaihtelevat alueittain (ks. kaavio 4 liitteessä 5). Eurostatin alustavien arvioiden mukaan tuloerot pysyivät joko vakaina tai pienenivät (esim. Romaniassa) vuonna 2022 (tulovuosi), mikä kuvastaa EU:n ja jäsenvaltioiden tasolla toteutettuja nopeita politiikkatoimia inflaation kielteisten vaikutusten torjumiseksi²³⁷ erityisesti pienituloisissa kotitalouksissa. Poliittisten toimenpiteiden järjestelmällinen jakaumavaikutusten arviointi on erityisen tärkeää, jotta voidaan ottaa huomioon niiden vaikutus tuloeroihin ja antaa etukäteen tietoa päätöksenteon tueksi.

²³⁷

Ks. [Flash estimates experimental results](#) s. 11.

Kaavio 2.4.7: Tuloerot ovat vähentyneet keskimäärin EU:ssa, mutta tilanne vaihtelee maittain

Tuloviidennesten tulo-osuus (S80/S20), vuoden 2022 tasot ja muutokset edelliseen vuoteen nähden (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa: FR ja LU. Tilastollisesti merkittävät muutokset on merkitty asteriskilla (*).

Lähde: Eurostat [tessi180], EU-SILC.

Tuloerojen keskimääräinen pieneneminen unionissa johtuu pääasiassa tulojakauman

alapäässä tapahtuneesta kehityksestä. Tuloerot kasvoivat 2010-luvun alussa keskimäärin

tulojakauman alapäässä tapahtuneen lisäyksen seurauksena (kuten S50/S20-indikaattori osoittaa –

ks. kaavio 2.4.8). Vastaavasti viime vuosina tapahtunut tuloerojen yleinen supistuminen vuodesta

2016 lähtien johtuu pääasiassa vähennyksestä tulojakauman alapäässä. Edellisvuosien tapaan niissä

jäsenvaltioissa, joissa kokonaistuloerot olivat suuremmat (mitattuna S80/S20-indikaattorilla)

vuonna 2022 (vuoden 2021 tulot), tuloerot olivat yleensä suurempia sekä tulojakauman ala- että

yläpäässä, mikä käy ilmi S50/S20- ja S80/S50-indikaattorien analyysistä. Muutamia poikkeuksia

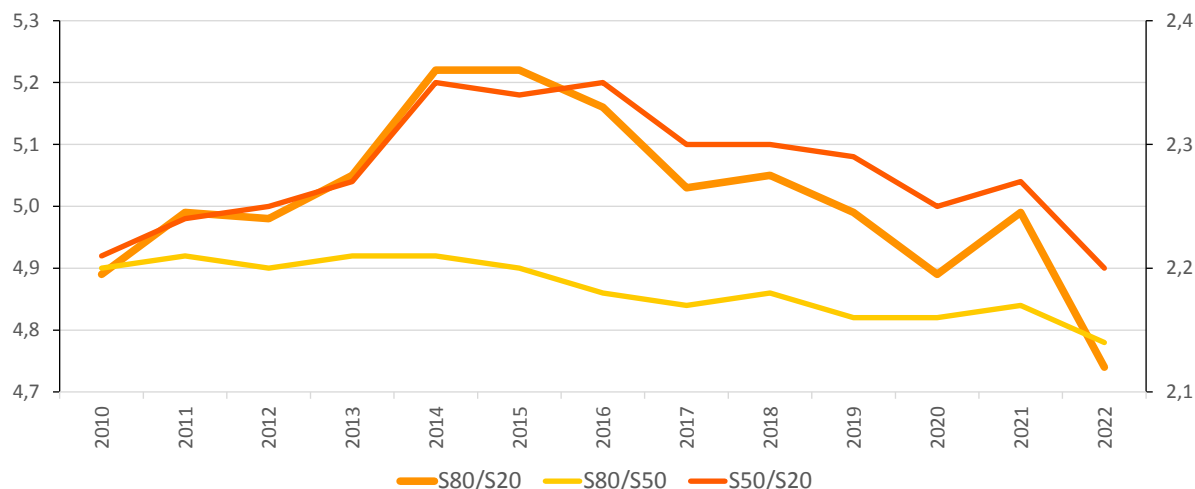
lukuun ottamatta (Bulgaria, Liettua, Portugali ja Malta) jäsenvaltioissa, joissa tuloerot ylittävät

EU:n keskiarvon, eriarvoisuus oli kuitenkin edelleen suurempaa tulojakauman ala- kuin yläpäässä.

Tämä näkyy selvimmin muun muassa Romaniassa, Espanjassa ja Latviassa.

Kaavio 2.4.8: Tuloerot pienenevät EU:ssa pääasiassa tulojakauman alapäässä tapahtuneen kasvun vuoksi

Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteet S80/S20 (vasen akseli), S80/S50 (oikea akseli) ja S50/S20 (oikea akseli), 2010–2022

• Huomautus: Katkos aikasarjassa vuonna 2020, arvioidut tiedot vuosille 2014–2019.

Lähde: Eurostat [tessi180], [ilc_di11d], [ilc_di11e], EU-SILC.

Varhaiset arviot sosiaalisen suojelun menoista (osuutena BKT:stä) osoittavat, että osuus jatkoi laskua vuonna 2022. Näiden menojen osuus BKT:stä oli 27,2 prosenttia vuonna 2022

(hieman yli covid-19-kriisiä edeltäneen tason, joka oli 26,8 % vuonna 2019), 3 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2020 ja 1,5 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2021²³⁸. Vaikka menotaso lähentyivät jonkin verran vuosina 2020 ja 2021 (covid-19-kriisin johdosta toteutettujen politiikkatoimien vuoksi), vuonna 2022 (sosiaalisen suojelun) menojen osuudessa suhteessa BKT:hen oli edelleen suuria eroja eri puolilla EU:ta: osuus oli noin 30 prosenttia tai yli viidessä jäsenvaltiossa ja alle 20 prosenttia BKT:stä kahdeksassa muussa jäsenvaltiossa. Vuonna 2022 EU:n laajuiset menot vähenivät jyrkästi työttömyysetuuksien (-25,2 %) osalta, kun taas kasvua oli perhe-etuuksissa (+6,1 %), työkyvyttömyysetuuksissa (+4,9 %), vanhuus- ja perhe-eläke-etuuksissa (+4,9 %), terveydenhuolto- ja sairausetuuksissa (+3,5 %), sosiaaliseen syrjäytymiseen liittyvissä etuuksissa (+1,4 %) ja asumisetuuksissa (+1,2 %). Kaiken kaikkiaan vanhuus- ja perhe-eläke-etuudet olivat vuonna 2022 edelleen suurin etuuksiin liittyvien menojen luokka (EU:n tasolla 46,3 %, kun se oli 45,3 % vuonna 2021), ja niiden osuus kasvoi lähes kaikissa jäsenvaltioissa (21 jäsenvaltiossa 24:stä).

²³⁸ Eurostat, Early estimates - Social protection (tuorein päivitys 31.10.2023); kattaa kaikki jäsenvaltiot Kreikkaa, Romaniaa ja Slovakiaa lukuun ottamatta ja sisältää arvion EU27-maita koskevista yhdistetyistä tiedoista.

Toiseksi suurin etuuksiin liittyvien menojen luokka on edelleen terveydenhuolto- ja sairausetuudet (EU:n tasolla 30,0 %, 29,7 % vuonna 2021), vaikka niiden kokonaisosuus pieneni 12 jäsenvaltiossa. Perhe-etuuksien osuus etuuksiin liittyvistä menoista oli 8,6 prosenttia vuonna 2022 (8,3 % vuonna 2021), kun taas työkyvyttömyysetuuksien osuus oli 7,0 prosenttia (6,9 % vuonna 2021). Työttömyysetuuksien osuus laski koko EU:ssa 5,9 prosentista 4,3 prosenttiin vuosina 2021–2022 (23:ssa 24 jäsenvaltiosta). Sosiaaliseen syrjäytymiseen liittyvien etuuksien (2,6 % vuonna 2022) ja asumistukien (1,3 %) osuus pysyi vakaana vuoteen 2021 verrattuna (2,6 % ja 1,3 %).

Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen väheni vuonna 2022, mikä johtui myös covid-19-kriisin yhteydessä toteutettujen poikkeuksellisten tukitoimenpiteiden asteittaisesta lopettamisesta. Suuntaus oli havaittavissa sekä EU:n tasolla että suurimmassa osassa jäsenvaltioita vuosina 2021–2022 (tulovuodet 2020 ja 2021; ks. kaavio 2.4.9)²³⁹. Jäsenvaltioiden väliset erot sekä tasoissa että muutoksissa olivat edelleen merkittäviä. Vuonna 2022 (vuoden 2021 tulot) sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen vaihteli Romanian 16,5 prosentista Irlannin 56,4 prosenttiin. Romania, Kroatia ja Kreikka, joiden osuus oli alhainen, noin 20 prosenttia tai vähemmän, olivat kaikki ”kriittisessä tilanteessa”. ”Seurattavina” oli jopa kahdeksan maata (Unkari, Slovakia ja Slovenia, joiden arvot ovat EU:n keskiarvon tasolla tai sen yläpuolella mutta lasku oli erittäin suuri, sekä Bulgaria, Italia, Espanja, Viro ja Malta, joiden arvot ovat alle EU:n keskiarvon tai merkittävästi sen alapuolella ja laskevat edelleen Maltaa lukuun ottamatta). Irlannissa, Tanskassa ja Belgiassa vaikutus oli sen sijaan suurin (noin 50 % tai enemmän), ja ne olivat ”parhaiten suoriutuvia”, vaikka taso oli laskenut kaikissa. Myös Suomessa, jonka taso kuului myös korkeimpiin, sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen on vähentynyt suhteellisen paljon, minkä seurauksena tilanne on ”hyvä mutta tarpeen seurata”. Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikuttavuus parani vain Portugalissa, Puolassa, Saksassa ja Latviassa, kun taas suurimmat vähennykset tapahtuivat Unkarissa ja Slovakiassa (yli 9 prosenttiyksikköä). Erot sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutuksessa köyhyyden vähentämiseen olivat suuria myös EU:n eri alueilla, erityisesti Italiassa, Unkarissa ja Puolassa (ks. kaavio 9 liitteessä 5).

²³⁹ Vaikka tässä indikaattorissa on katkos sarjassa vuonna 2022 Suomea lukuun ottamatta kaikkien jäsenvaltioiden osalta menetelmän muutoksen vuoksi, Eurostatin vanhan menetelmän perusteella laskemat (julkaisemattomat) indikaattorin arvot osoittavat samanlaista laskua vuodelle 2022 ja tuottavat pääpiirteittäin saman arvion.

Kaavio 2.4.9: Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen väheni useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2022

Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutukset köyhyyden vähentämiseen, vuoden 2022 tasot ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa kaikissa jäsenvaltioissa lukuun ottamatta: FI. *Lähde:* Eurostat [tespm050], EU-SILC.

Sosiaalisella suojelulla on edelleen tärkeä rooli epätyypillisissä työsuhteissa olevien köyhyysriskien vähentämisessä; tuloköyhyys on heidän kohdallaan edelleen suurempaa kuin muilla työntekijöillä. Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen oli EU:ssa vuonna 2022 huomattavasti suurempi epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden ryhmässä, kuten määräaikaissä työsuhteessa olevilla työntekijöillä²⁴⁰ (27,3 %) ja osa-aikaisilla työntekijöillä (24,8 %) sekä itsenäisillä ammatinharjoittajilla (26,7 %) kuin tyypillisessä työsuhteessa olevilla (12,5 %). Vaikka sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus näihin työntekijöihin oli suurempi, tuloköyhyys oli vuonna 2022 (vuoden 2021 tulot) heidän keskuudessaan suurempaa useimmissa jäsenvaltioissa. EU:n tasolla köyhyysriskiaste oli määräaikaissä työntekijöillä 15,9 prosenttia, osa-aikaisilla työntekijöillä 14,6 prosenttia ja itsenäisillä ammatinharjoittajilla 21 prosenttia²⁴¹, kun kaikilla työntekijöillä osuus oli keskimäärin 6,6 prosenttia. Määräaikaissä työsuhteessa olevien työntekijöiden tuloköyhyys oli jopa 20 prosenttia tai enemmän yhdeksässä jäsenvaltiossa ja yli EU:n keskiarvon neljässä näistä maista (Italia, Portugali, Espanja ja Ruotsi). Itsenäisten ammatinharjoittajien köyhyysaste oli EU:n keskiarvoa korkeampi kahdeksassa jäsenvaltiossa ja jopa 30,9 prosenttia Virossa ja 55,8 prosenttia Romaniassa²⁴². Puutteita sosiaalisessa suojelussa on havaittavissa myös niiden osalta, joilla ei ole työpaikkaa. Tästä ovat osoituksena työttömien korkea köyhyysaste: 46,2 prosenttia EU:ssa vuonna 2022 ja yli 50 prosenttia esimerkiksi Bulgariassa, Latviassa, Liettuassa, Alankomaissa ja Slovakiassa.

²⁴⁰ Tietojen saatavuuteen liittyvien rajoitteiden vuoksi määräaikaissä työsuhteessa olevat työntekijät määritellään tällaisessa suhteessa työskenteleviksi henkilöiksi haastattelun viitejaksolla, kun taas heidän sosiaalista tilannettaan (kuten tuloja) mitataan tulojen viitevuonna (n-1).

²⁴¹ Itsenäisten ammatinharjoittajien tulojen arviointi on kuitenkin vaikeaa, ja aineellisen ja sosiaalisen puutteen indikaattori viittaa siihen, että itsenäisillä ammatinharjoittajilla on sama taso kuin palkansaajilla (itsenäisillä ammatinharjoittajilla 8,5 % ja palkansaajilla 8,2 % 27 jäsenvaltion EU:ssa vuonna 2022). Merkittäviä eroja on (toisin sanoen itsenäisten ammatinharjoittajien puute on suurempi) vain kolmessa jäsenvaltiossa (CY, EL ja RO).

²⁴² Nämä kahdeksan jäsenvaltiota ovat LV, LU, EL, ES, PT, PL, EE ja RO, joista useimmissa itsenäisten ammatinharjoittajien osuus työvoimasta on keskimääräistä suurempi.

Sosiaalietuuksien kattavuus vaihtelee suuresti jäsenvaltion sekä työntekijäryhmän ja ammattiaseman mukaan. Ennen sosiaalisia tulonsiirtoja köyhyysvaarassa olevien ja sosiaalietuuksia saavien työkäisten (16–64-vuotiaiden)²⁴³ osuus oli EU:ssa vuonna 2022 (vuoden 2021 tulot) keskimäärin suurempi määräaikaaisessa työsuhteessa (44,9 %) ja osa-aikatyössä (36,1 %) olevilla kuin kaikkien työntekijöiden (35,6 %) keskuudessa. Määräaikaiset työntekijät saavat etuuksia kuitenkin epätodennäköisemmin kuin vakituisessa työsuhteessa olevat seitsemässä jäsenvaltiossa (Luxemburg, Unkari, Viro, Kypros, Belgia, Latvia ja Bulgaria), ja osa-aikaiset työntekijät saivat etuuksia epätodennäköisemmin kuin kokoaikaiset kuudessa jäsenvaltiossa (Luxemburg, Espanja, Liettua, Malta, Slovenia ja Bulgaria). Kaikkiaan viidessä maassa (Kroatia, Kreikka, Luxemburg, Puola ja Romania) alle 10 prosenttia työssäkäyvistä ja ennen sosiaalisia tulonsiirtoja köyhyysvaarassa olevista sai sosiaalietuuksia. Ennen tulonsiirtoja köyhyysvaarassa olevat itsenäiset ammatinharjoittajat saivat vähiten sosiaalietuuksia. Ennen tulonsiirtoja köyhyysvaarassa olevat itsenäiset ammatinharjoittajat saivat vähiten sosiaalietuuksia. Vuonna 2022 EU-27:ssä niitä sai 16,5 prosenttia, kun osuus vuonna 2021 oli 29 prosenttia, mikä johtuu covid-19-pandemian johdosta toteutettujen poikkeuksellisten tukitoimenpiteiden asteittaisesta lopettamisesta.²⁴⁴ Osuus oli jopa alle 5 prosenttia seitsemässä jäsenvaltiossa (Kroatia, Kreikka, Luxemburg, Alankomaat, Puola, Portugali ja Romania). Köyhyysvaarassa olevista työttömistä keskimäärin noin puolet (54,2 %) sai sosiaalietuuksia EU:ssa vuonna 2022, mutta viidessä jäsenvaltiossa (Kroatia, Kreikka, Alankomaat, Puola ja Slovakia) tämä osuus oli paljon pienempi, alle 20 prosenttia.

²⁴³ Sosiaalisen suojelun komitean vuonna 2020 sosiaalisen suojelun saatavuutta koskevan seurantakehyksen yhteydessä hyväksymän ”tosiasiallista saatavuutta” koskevan indikaattorin mukaan. Kohderyhmänä ovat ne, jotka ovat köyhyysvaarassa ennen sosiaalisia tulonsiirtoja. Indikaattoriin sisältyvät sosiaalietuudet ovat yksilötasolla saatuja etuuksia, lukuun ottamatta vanhuus- ja perhe-eläkkeitä.

²⁴⁴ Ks. myös komission kertomus sosiaalisen suojelun saatavuutta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta koskevan neuvoston suosituksen täytäntöönpanosta, (COM(2023) 43 final).

Riittävän sosiaalisen suojelun saatavuus vaihtelee edelleen jäsenvaltioiden välillä, vaikka viime vuosina on tapahtunut joitakin parannuksia²⁴⁵. Virallisen kattavuuden osalta voidaan todeta, että 17 jäsenvaltiossa oli keväällä 2022 puutteita ainakin yhden epätyypillisessä työsuhteessa olevan työntekijöiden ryhmän osalta vähintään yhdellä sosiaalisen suojelun alalla, joka oli useimmiten työttömyys-, sairaus- ja äitiysetuudet²⁴⁶. Lisäksi 13 jäsenvaltiossa pääsy vähintään yhden sosiaalisen suojelun alan piiriin pohjautui vapaaehtoisuuteen ainakin yhdelle epätyypilliselle työntekijäryhmälle, useimmiten vanhuus- ja työttömyysetuuksien osalta. Itsenäisillä ammatinharjoittajilla oli aukkoja virallisessa kattavuudessa yhdellä tai useammalla sosiaaliturvan alalla 19 jäsenvaltiossa, useimmiten työttömyysetuuksien sekä työtapaturmiin ja ammattitauteihin liittyvien etuuksien osalta. Lisäksi 18 jäsenvaltiossa sosiaaliturva perustui vapaaehtoisuuteen, useimmiten sairaus-, vanhuus- ja äitiysetuuksien osalta.

Pilaria käsittelevä laatikko 7: Sosiaalisen suojelun tulevaisuus

Sosiaalisen suojelun järjestelmillä on EU:n jäsenvaltioissa keskeinen rooli sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja toimeentuloturvan suojelemissa riskeiltä sekä makrotalouden vakauttamisessa, ja siksi ne on sovitettava tulevaisuuden haasteisiin. Sosiaalisen suojelun menot muodostavat noin 30 prosenttia EU:n BKT:stä, ja maiden välillä on suurta vaihtelua. Yleisesti ottaen sosiaalisen suojelun järjestelmät ovat osoittautuneet tehokkaiksi sosioekonomisen selviytymiskyvyn tukemisessa ensin covid-19-pandemian ja hiljattain energiakriisin aikana. Väestön ikääntyminen, työelämän rakenteelliset muutokset sekä vihreä ja digitaalinen siirtymä, jotka muovaavat talouksiamme ja yhteiskuntiamme uudelleen, aiheuttavat kuitenkin yhä enemmän painetta sosiaalisen suojelun järjestelmien kyvylle pysyä riittävinä ja julkisen talouden kannalta kestävinä. Nämä suuntaukset vaikuttavat sosiaalisen suojelun järjestelmien suunnitteluun ja laajuuteen sekä niiden rahoitukseen. Käytännössä tämä merkitsee tarvetta lisätä kaikkien väestöryhmien osallistumista laadukkaisiin työpaikkoihin, pidentää työuria, reagoida asianmukaisesti työssäkäyvien köyhyys- ja epätyypillisten työsuhteiden kasvavaan osuuteen²⁴⁷, parantaa palvelujen organisointia ja tehokkuutta sekä vastata ilmastonmuutokseen ja vihreään siirtymään sosiaalipoliittisesti. Useilla EU:n aloitteilla on edistetty sosiaalisen suojelun järjestelmien tarkoituksenmukaisuutta tulevaisuudessa, mutta lisätoimia tarvitaan.²⁴⁸

²⁴⁵ Ks. komission kertomus sosiaalisen suojelun saatavuutta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta koskevan neuvoston suosituksen täytäntöönpanosta, (COM(2023) 43 final), sekä seurantakehys, hyväksytty vuonna 2020 ja osittain päivitetty (vuoden 2022) seurantakehys, julkaistu heinäkuussa 2023.

²⁴⁶ 'Virallisella kattavuudella' jonkin ryhmän osalta tarkoitetaan sitä, että tietyllä sosiaalisen suojelun alalla (esim. vanhuus, työttömyysturva, äitiys- tai isyysuojelu) voimassa olevan lainsäädännön tai työehtosopimuksen mukaan ryhmään kuuluvilla henkilöillä on oikeus kuulua tietyn alan kattavaan sosiaalisen suojelun järjestelmään.

²⁴⁷ Ks. myös komission kertomus sosiaalisen suojelun saatavuutta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta koskevan neuvoston suosituksen täytäntöönpanosta, (COM(2023) 43 final).

²⁴⁸ Esimerkiksi neuvoston suositukset sosiaalisen suojelun saatavuudesta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta (2019), pitkäaikaishoidosta (2022), oikeudenmukaisesta siirtymisestä ilmastoneutraaliuteen (2022) ja riittävästä vähimmäistulosta aktiivisen osallisuuden varmistamiseksi (2023) sekä direktiivi riittävästä vähimmäispalkoista.

Kun otetaan huomioon meneillään olevat megatrendit, hyvinvointipolitiikkaa olisi lähestyttävä huomioiden koko elämänskaari syntymästä vanhuuteen. Tässä suhteessa keskeisinä pidetään kolmea toimintoa:²⁴⁹ 1) työmarkkinoiden sääntely (erityisesti työmarkkinoiden eriarvoisuuteen puuttumiseksi sekä työpaikkojen laadun ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun edistämiseksi) 2) sosiaalinen suojelu (jossa keskitytään toimeentulon turvaamiseen riskeiltä sekä vakauttamiseen) ja 3) aktiivinen ja ennaltaehkäisevä sosiaalipolitiikka, mukaan lukien työllisyystuen, koulutuksen, täydennys- ja uudelleen koulutuksen sekä terveys-, sosiaali- ja hoitopalvelujen tarjoaminen, jotta mahdollistetaan täysipainoinen osallistuminen talouteen ja yhteiskuntaan.²⁵⁰ Aktiivinen ja ennaltaehkäisevä sosiaalipolitiikka eri elämänvaiheissa voi johtaa kaksinkertaiseen hyötyyn, sillä se vähentää tulevia toimeentuloturvamenoja työllisyys-, hyvinvointi- ja terveyshyötyjen ansiosta ja samalla tukee osallistavaa kasvua ja laajentaa veropohjaa. Kaaviossa havainnollistetaan aktiivisen ja ennaltaehkäisevän sosiaalipolitiikan tuottoa koko elämänskaaren ajalta.

Aktiivinen ja ennaltaehkäisevä sosiaalipolitiikka: yhteiskunnalliset ja yksilölliset tuotot

Lähde: Jäljennös kaaviosta 2, joka on teoksessa A. Hemerijck, S. Ronchi, I. Plavgo, [Social investment as a conceptual framework for analysing well-being returns and reforms in 21st century welfare states](#), Socio-Economic Review, 2022.

Myös sosiaalisen suojelun rahoitusmalleja on mukautettava uuteen todellisuuteen. Tämä on tarpeen, jotta voidaan vastata väestön ikääntymisestä johtuviin kasvaviin rahoitustarpeisiin, tukea vihreää ja digitaalista siirtymää ottaen huomioon myös vaikutus jäsenvaltioiden verotuskykyyn ja varmistaen samalla oikeudenmukaisuus ja laaja tuki tuleville muutoksille. Sosiaaliturvamaksujen ja yleisen verotuksen roolia on ehkä tasapainotettava uudelleen ja rahoituslähteitä on siirrettävä työn verotuksesta erityisesti ympäristöveroihin sekä varallisuus- ja pääomaveroihin parantaen samalla rahoituksen tehokkuutta ja oikeudenmukaisuutta.

²⁴⁹ Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariaa koskevan toimintasuunnitelman (2021) yhteydessä komissio perusti Sosiaalisen suojelun ja hyvinvointivaltion tulevaisuutta EU:ssa käsittelevän korkean tason työryhmän, jonka raportti julkaistiin vuoden 2023 alussa. Ks. koko [raportti](#) ja [infografiikka](#), mukaan lukien 21 keskeistä suositusta.

²⁵⁰ Yliopistollinen Eurooppa-instituutti, tiedote, [Learning from adversity: towards a European Union of social investment welfare states](#), Robert Schuman Center, 2023.

Useat jäsenvaltiot ovat käynnistäneet sosiaalisen suojelun järjestelmiään koskevia pitkän aikavälin tarkasteluja ja uudistuksia, jotta ne vastaisivat uusia realiteetteja. Esimerkiksi **Suomi** käynnisti sosiaaliturvajärjestelmänsä pitkän aikavälin uudistuksen eduskunnan valiokunnassa, joka ehdottaa tarvittavia muutoksia vuoteen 2027 mennessä. **Portugali** hyväksyi työn tulevaisuutta käsittelevän vihreän kirjan, jonka tarkoituksena on parantaa sosiaalista turvaverkkoa (myös epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden osalta) ja työelämän vähimmäisnormeja sekä varmistaa samalla sosiaalisen suojelun järjestelmän kestävyys monipuolistamalla sen rahoituslähteitä. **Belgia** sitoutui sosiaalisen suojelun saatavuutta koskevassa kansallisessa suunnitelmassaan vahvistamaan sosiaalisen suojelun järjestelmänsä oikeudenmukaisuutta ja tehokkuutta, korjaamaan virallisen kattavuuden ja riittävyyden puutteita sekä puuttumaan horisontaalisiin näkökohtiin, kuten digitaaliseen kahtiajakoon ja oikeuksien käyttämättä jättämiseen.

Vähimmäistoimeentulojärjestelmien riittävyys pysyi vakaana useimmissa EU:n

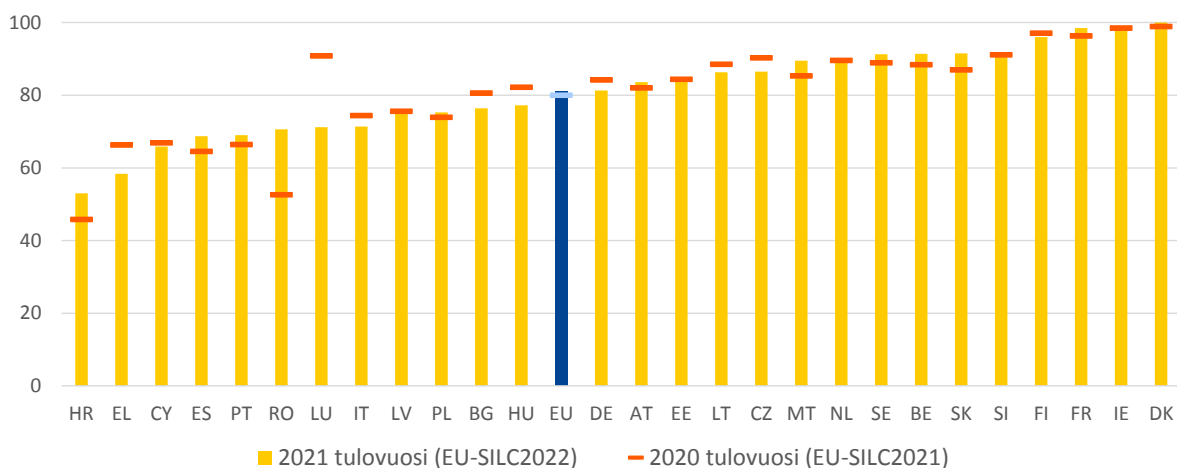
jäsenvaltioissa. Näiden järjestelmien köyhyyttä vähentävää vaikutusta ja kannustimia, joita ne tarjoavat työmarkkinoille osallistumiseen, voidaan arvioida vertaamalla vähimmäistoimeentulon saajien tuloa kansalliseen köyhyysrajaan ja matalapalkkaisten tuloon.²⁵¹ Joissakin maissa, kuten Liettuassa, Latviassa ja Espanjassa, vähimmäistoimeentulon riittävyys parani vuonna 2021 vuoteen 2020 (tulovuodet) verrattuna erityisesti verrattuna matalapalkkaisten tuloihin, mutta kahdessa kolmasosassa EU-maista havaittiin hienoista laskua (erityisesti Maltalla, Luxemburgissa, Puolassa, Sloveniassa, Alankomaissa, Irlannissa, Kreikassa, Italiassa, Kroatiaassa, Kyproksella ja Virossa, joissa lasku oli 3–5 prosenttiyksikköä). Vähimmäistoimeentulon riittävyys pysyi yli 80 prosentissa köyhyysriskirajasta Alankomaissa, Irlannissa, Tanskassa, Italiassa ja Kyproksella, kun taas Romaniassa, Bulgariassa, Unkarissa ja Slovakiassa se oli alle kolmanneksen kynnyksarvosta.

²⁵¹ Vähimmäistoimeentuloa koskevassa vertailuanalyysikehyksessä sovitun menetelmän mukaisesti, ks. yhteiset työllisyysraportit vuodesta 2019 lähtien.

Vähimmäistoimeentulon kattavuus, joka ilmaistaan etuudensaajien määränä, pysyi EU:ssa keskimäärin suurin piirtein ennallaan muutamassa jäsenvaltiossa tapahtuneista merkittävästä muutoksista huolimatta. Kattavuus laski vuonna 2022 verrattuna vuoteen 2021 huomattavasti Kreikassa (tulovuodet 2021 ja 2020) (yli 4 prosenttiyksikköä; ks. kaavio 2.4.10). Suurin parannus tapahtui sitä vastoin Romaniassa (18 prosenttiyksikköä), vaikka taso jäikin alle EU:n keskiarvon (81,1 %). Merkittäviä parannuksia (yli 4 prosenttiyksikköä) tapahtui myös Slovakiassa, Maltalla, Espanjassa ja Kroatiaassa (jossa kattavuusaste pysyi kuitenkin EU:n alhaisimpana). Etuudensaajien osuus oli lähes 100 prosenttia Tanskassa, Irlannissa, Ranskassa ja Suomessa. Hallinnollisista tiedoista saatu näyttö osoittaa, että aktiivisesta työmarkkinapolitiikasta hyötyvistä vähimmäistoimeentulon saajista vuosittain työllistyvä osuus vaihtelee suuresti jäsenvaltiosta toiseen noin 6 prosentista noin 50 prosenttiin²⁵². Tällaiset erot voivat heijastaa yleisen tehokkuuden erilaisuutta. Lisäksi sosiaalipalvelujen ja julkisten työvoimapalvelujen välinen koordinointi saattaa olla riittävää, mutta sosiaalietuuksien tarjoaminen ja työmarkkinoille integroituminen ovat usein toisistaan erillisiä. Riittävästä ja aktiivisen osallisuuden varmistavasta vähimmäistoimeentulosta annetussa neuvoston suosituksessa hahmotellaan tärkeitä osa-alueita, joilla vähimmäistoimeentulojärjestelmiä voitaisiin edelleen nykyaikaistaa aktiiviseen osallisuuteen perustuvan lähestymistavan mukaisesti²⁵³.

Kaavio 2.4.10: Niiden sosiaalietuuksia saaneiden henkilöiden osuus, jotka ovat köyhyysvaarassa ja asuvat vajaatyöllisissä kotitalouksissa, pysyi yleisesti ottaen jokseenkin vakaana

Köyhyysvaarassa olevien 18–64-vuotiaiden ja vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien etuudensaajien osuus (%), tutkimusvuosina 2021 ja 2022, tulovuosina 2020 ja 2021)

Huomautus: Alustavat tiedot: FR. Katkos aikasarjassa vuonna 2022: FR ja LU. Katkos aikasarjassa vuonna 2021: LU.
Lähde: Eurostat [ilc_li70], EU SILC.

²⁵² Ks. [The 2022 Minimum Income Report](#).

²⁵³ Neuvoston suositus riittävästä vähimmäistoimeentulosta aktiivisen osallisuuden varmistamiseksi (2023/C 41/01).

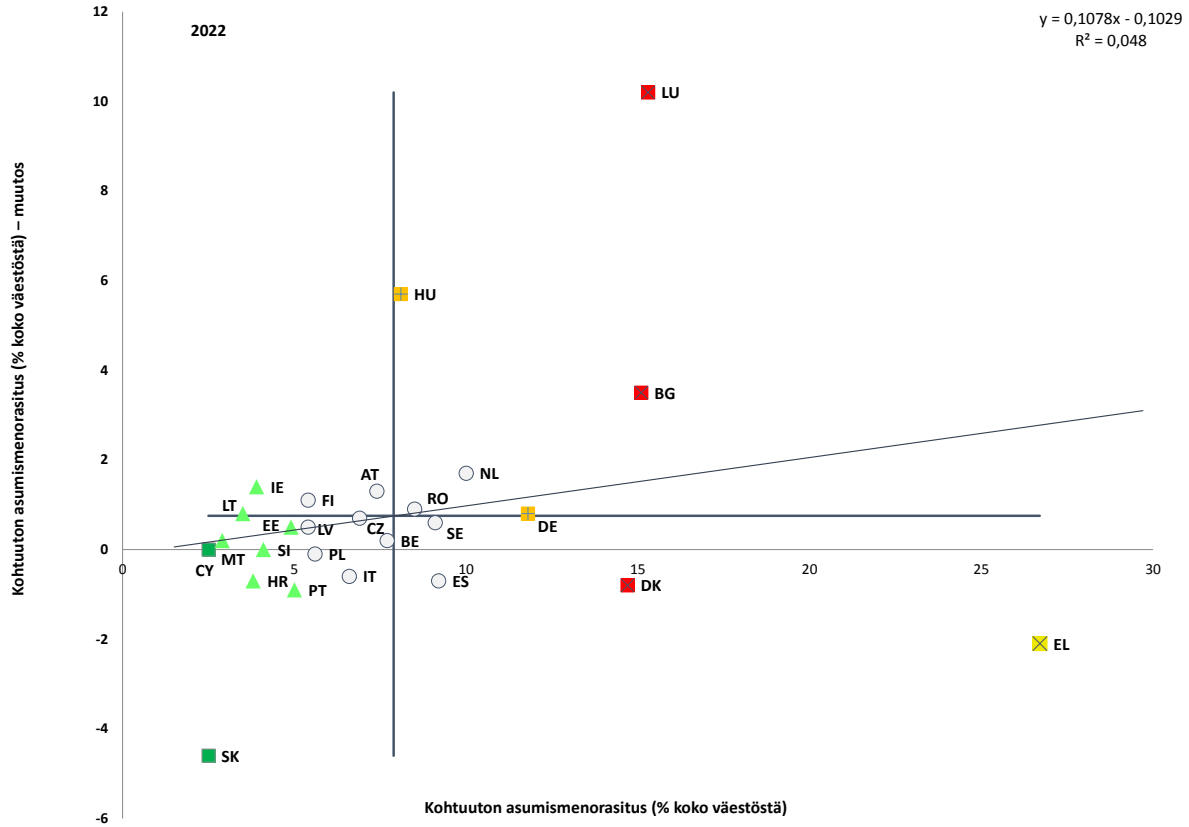
Asuntojen kohtuuhintaisuus on kasvava haaste EU:ssa. Vuonna 2022 EU:n koko väestöstä 9,1 prosenttia asui kotitaloudessa, joissa asumiskustannukset olivat yhteensä yli 40 prosenttia käytettävissä olevista tuloista. Tämä kohtuuttoman asumismenorasituksen osuus on kasvanut EU:n tasolla, sillä vuonna 2021 se oli 8,9 prosenttia ja vuonna 2020 se oli 7,8 prosenttia. Kreikka on tässä suhteessa ”heikko mutta paranemassa”. Kreikassa osuus on korkein (26,7 %), mutta se on laskenut vuoteen 2021 verrattuna (ja vuodesta 2015, jolloin se oli 45,5 %). Luxemburgin kohtuuttoman asumismenorasituksen osuus oli toiseksi suurin ja kasvoi 5,5 prosenttiyksikköä vuodesta 2021. Se on ”kriittisessä tilanteessa” yhdessä Bulgarian ja Tanskan kanssa. Kohtuuttoman asumismenorasituksen osuus oli alhaisin Slovakiassa ja Kyproksella, jotka olivat ”parhaiten suoriutuvia”, ja Maltalla (ks. kaavio 2.4.11). Köyhyysvaarassa olevien osalta kohtuuttoman asumismenorasituksen osuus oli merkittävästi suurempi kuin muun väestön EU:n tasolla (33,1 % eli 29,2 prosenttiyksikköä korkeampi), ja jäsenvaltioiden välillä oli jonkin verran eroja²⁵⁴. Köyhyysvaarassa olevan väestön menorasite oli suurin Kreikassa (84,5 %, lisäystä 7,8 prosenttiyksikköä), Tanskassa (70,7 %, laskua 1,4 prosenttiyksikköä) ja Bulgariassa (50,1 %, lisäystä 12,9 prosenttiyksikköä) ja toisaalta pienin (alle 15 %) Kyproksella, Maltalla, Liettuassa ja Slovakiassa (jossa oli tapahtunut 18,5 prosenttiyksikön jyrkkä lasku). Yleisesti ottaen asuntojen kohtuuhintaisuuteen liittyvät haasteet vaikuttivat yleensä kaikissa jäsenvaltioissa paljon enemmän vuokralaisiin yksityisillä vuokramarkkinoilla kuin omistajiin, joilla on tai ei ole asuntolainaa, ja vuokralaisiin, joilla on alennettu tai ilmainen vuokra²⁵⁵.

²⁵⁴ Eurostat [[ilc_lvho07a](#)], EU SILC.

²⁵⁵ Eurostat [[ilc_lvho07c](#)], EU SILC.

Kaavio 2.4.11: Kohtuuttoman asumismenorasituksen osuus kasvoi hieman tuoden esiin voimakkaita merkkejä jäsenvaltioiden välisistä eroista

Sellaisten henkilöiden osuus, jotka asuvat kotitalouksissa, joiden asumismenot ovat kohtuuttomat, vuoden 2022 tasot ja muutos edellisestä vuodesta (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa: FR ja LU. Tilastollisesti merkittävät muutokset on merkitty asteriskilla (*).

Lähde: Eurostat [[tespm140](#)], EU-SILC.

Yksinhuoltajatalouksilla ja lapsiperheillä on todennäköisemmin vakavia asumisvaikeuksia²⁵⁶.

Vuonna 2020 vakavia asumisvaikeuksia oli 7,6 prosentilla yksinhuoltajatalouksista, joilla asumismenorasitus oli todennäköisemmin kohtuuton (EU:ssa 16,2 % eli lähes kaksi kertaa keskiarvoa enemmän). Kohtuuttomasta asumismenorasituksesta kärsivissä kotitalouksissa asuvien lasten osuus pieneni EU:ssa 7,8 prosentista 7,1 prosenttiin vuosina 2021–2022. Se kuitenkin kasvoi merkittävästi Luxemburgissa (12,1 prosenttiyksikköä), Bulgariassa (4,6 prosenttiyksikköä) ja Alankomaissa (4,1 prosenttiyksikköä) ja toisaalta laski Slovakiassa (7 prosenttiyksikköä) ja Kreikassa (5,7 prosenttiyksikköä). Kreikan osuus oli kuitenkin edelleen korkein (30 %); seuraavina tulivat Luxemburg (16 %), Bulgaria (14,3 %), Espanja (11,5 %) ja Saksa (9,4 %).

Asunnottomien määrän vähentämisessä on viime vuosikymmenen aikana edistytty vain vähän EU:n jäsenvaltioissa. Koska asunnottomien laskemiseksi ei ole olemassa yhteistä tilastollista määritelmää eikä menetelmää, tiedot eivät ole vertailukelpoisia eri jäsenvaltioiden välillä, ja ilmiötä on vaikea kvantifioida täsmällisesti EU:n tasolla. FEANTSA ja Abbé Pierre Foundation kuitenkin arvioivat vuonna 2023, että joka yö EU:ssa ainakin 895 000 asunnottomia nukkuu ulkona tai hätä- tai tilapäismajoituksessa. Arvio perustuu vuosina 2017–2022 tehtyjen kodittomien laskentojen ekstrapoloituihin tietoihin.²⁵⁷ Saatavilla olevien kansallisten tietojen mukaan tilanne on huonontunut useimmissa jäsenvaltioissa Suomea, Tanskaa ja Alankomaita lukuun ottamatta. Nykyinen taloudellinen tilanne, jota leimaa elinkustannusten nousu, on pahentanut asunnottomuuden syitä ja vähävaraisimpien kotitalouksien elintilannetta.

²⁵⁶ Tämä kohta perustuu Eurostatin tietoihin [[ilc_mdho06a](#)], [[ilc_mdho06b](#)], [[ilc_lvho07e](#)] ja [[ilc_lvho07a](#)], EU SILC. Viimeksi mainitussa on katkos aikasarjassa vuonna 2022 Luxemburgin osalta.

²⁵⁷ Ks. [Fondation Abbé Pierre – FEANTSA: *Eight overview of housing exclusion in Europe, 2023*](#).

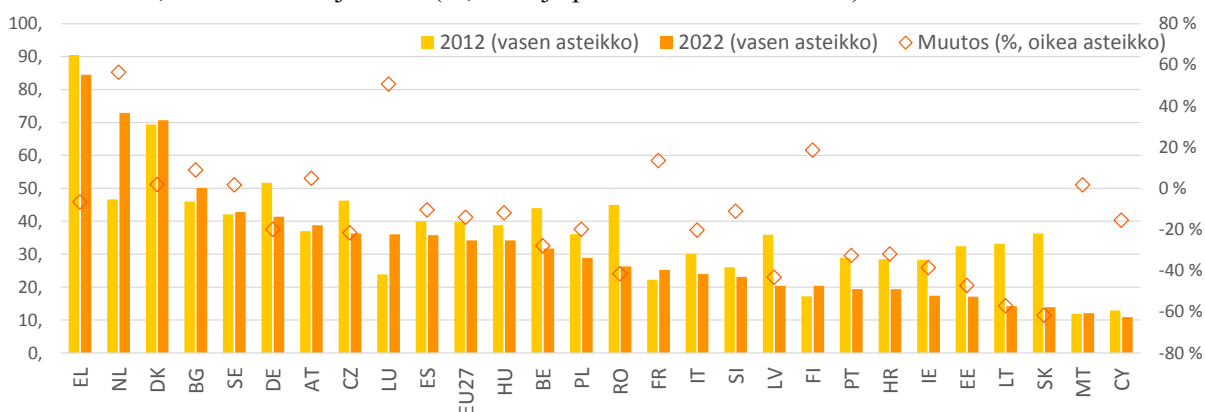
Pilaria käsittelevä laatikko 8: Kohtuuhintaisten asuntojen ja asumistuen saatavuuden parantaminen niitä tarvitseville EU:ssa

Asianmukaisen asunnon ja asumistuen saatavuus on perusoikeus²⁵⁸ ja ratkaisevan tärkeää yksilöiden hyvinvoinnin ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kannalta. Covid-19-kriisi toi esiin helposti saatavilla olevien, kohtuuhintaisten ja laadukkaiden asuntojen merkityksen työmarkkinoille osallistumisen ja parempien oppimistulosten tukemisen kannalta. Euroopan sosiaalisen peruskirjan 31 artiklassa ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteessa 19 kehoitetaan jäsenvaltioita huolehtimaan sosiaalisen asunnon ja asumisavun tarjoamisesta, ehkäisemään pakkohäätöjä ja varmistamaan haavoittuvassa asemassa olevien ja kodittomien sosiaalinen osallisuus.

Asumismenojen osuus käytettävissä olevista tuloista on suuri, erityisesti köyhyysvaarassa olevien osalta, ja se laski hitaasti ja epätasaisesti eri jäsenvaltioissa. Asumismenot ovat sitoumuksia, joista ei voi tinkiä vaarantamatta merkittävästi elämänlaatua tai joutumatta taloudellisiin vaikeuksiin. Vuonna 2022 köyhyysvaarassa olevien henkilöiden keskuudessa niiden osuus, joihin kohdistui kohtuuton asumismenorasitus, oli EU:ssa 34,2 prosenttia, mikä on yli kolme kertaa suurempi kuin koko väestöllä (9,1 %). Tämä johtuu siitä, että edistyminen EU:n tasolla on ollut hidasta vuodesta 2012 (vain 5,6 prosenttiyksikköä) ja jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja. Hyvää edistystä on tapahtunut Slovakiassa ja Liettussa, joissa rasiteaste yli puolittui, sekä Virossa, Latviassa ja Romaniassa, joissa se laski yli 40 prosenttia. Samaan aikaan Alankomaissa ja Luxemburgissa rasiteaste oli yli 50 prosenttia ja kasvoi. Seuraavaksi tulivat Suomi ja Ranska, joissa osuus kasvoi yli 10 prosenttia. Jäsenvaltioiden välillä ei ole havaittavissa lähentymistä eikä jakautumista pitkällä aikavälillä.

Köyhyysvaarassa olevien henkilöiden asumismenorasitus vuosina 2012 ja 2022

Niiden köyhyysvaarassa olevien henkilöiden osuus, jotka asuivat kotitalouksissa, joiden asumismenorasitus oli kohtuuton, vuosina 2012 ja 2022 (%), tasot ja prosentuaalinen muutos)

Lähde: Eurostat [ilc_lvho07a]. Katkos aikasarjassa vuonna 2022: FR ja LU.

Asuntojen laadun edellytyksiä ovat aineellisten kuntovaatimusten noudattaminen, fyysinen esteettömyys vammaisille henkilöille ja osallistavien asuinalueiden luominen. Vakava riittämätön asuminen, myös asunnon koon osalta, luokitellaan usein asunnottomuuden muodoksi.²⁵⁹ Lisäksi aliedustetut tai marginalisoituneet yhteisöt, kuten romanit, kärsivät usein asumiseen liittyvästä eriytymisestä (eli epätasa-arvoisesta pääsystä yleisiin, osallistaviin ja laadukkaisiin asuntoihin ja niihin liittyviin palveluihin). Näihin haasteisiin vastaamiseksi toteutettavat sosiaalisen asuntotuotannon järjestelmät vaihtelevat eri puolilla EU:ta tavoitteiden, vaatimusten ja tukioikeuksien ehtojen osalta, mutta myös taloudellisten resurssien (luontoismuotoiset tuet tai avustukset) osalta.²⁶⁰ Sosiaaliseen asuntotuotantoon investoiminen voi parantaa asuntojen saatavuutta ja tehdä asunnoista kohtuuhintaisempia pienituloisille ja haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille, kuten asunnottomille.

EU:n politiikoilla voi olla myönteisiä vaikutuksia asuntojen kohtuuhintaisuuteen, saatavuuteen ja riittävyteen erityisesti avun tarpeessa olevien osalta. Vaikka ensisijainen vastuu asunnoista ja asumistuesta on jäsenvaltioilla, EU:n rahoituksella (EAKR:n, ESR plussan, elpymis- ja palautumistukivälineen ja InvestEU-ohjelman kautta) ja politiikoilla voidaan tukea kansallisten ja alueellisten viranomaisten toimia näihin haasteisiin vastaamisessa esimerkiksi koheesion ja kaupunkikehityksen, työllisyyden ja sosiaalisen suojelun sekä teollisuus- ja energiapolitiikan aloilla. Lisäksi EU:n aloitteet, kuten uusi eurooppalainen Bauhaus ja kohtuuhintaista asumista koskeva aloite, voivat auttaa parantamaan kestävyyttä ja osallisuutta asumisen osalta.²⁶¹

Kohtuuhintaisen ja sosiaalisen asuntotarjonnan saatavuus on monissa jäsenvaltioissa poliittisen, lainsäädännöllisen ja rahoituksellisen asialistan kärjessä. Tällaisia maita ovat erityisesti **Tšekki, Kreikka, Espanja, Ranska, Italia, Latvia, Malta, Puola, Portugali ja Slovakia.** Esimerkiksi **Latvia** käynnisti osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa kohtuuhintaista asumista koskevan strategian kehittämisen tavoitteena tarjota riittävää tukea kaikille tuloryhmille. **Ranska** on toteuttanut erityisiä vuokrasääntelytoimenpiteitä, kun taas **Portugali** on ottanut käyttöön tukijärjestelmän, jolla tuetaan perheitä vuokrien ja asuntolainojen maksamisessa (osana laajaa *Mais Habitação* -lainsäädäntöpakettia), sekä lisätoimenpiteitä, joilla lievennetään korkojen nousun vaikutuksia asuntolainoihin. **Kreikka** kehitti paikallisen laina- ja asuntotukiohjelman ja lisäsi opiskelijoiden asumistukia, kun taas **Malta** kehitti ensikertalaisille ostajille tarkoitettun tukiohjelman, johon sisältyi 10 000 avustuksen myöntäminen. **Puola** hyväksyi asunto-osuuskuntia ja **Espanja** asumista koskevan lain. **Italiassa** ja **Latviassa** kehitettiin taas erityisiä avustuksia energian hinnannousun vaikutusten lieventämiseksi.

²⁵⁹ Abbé Pierre Foundation – FEANTSA, *Third overview of housing exclusion in Europe*, 2018.

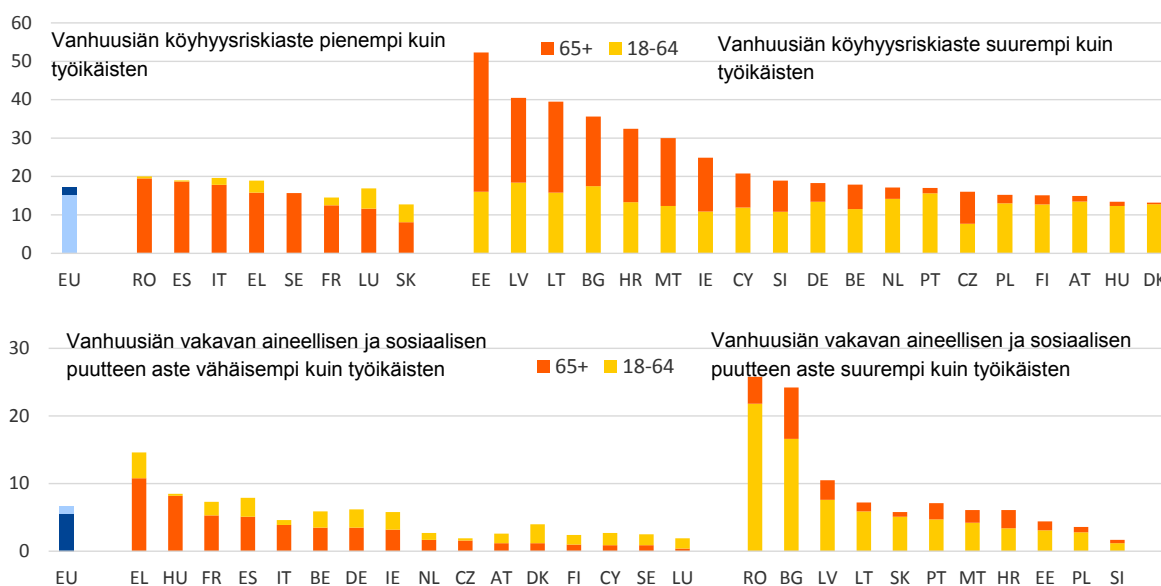
²⁶⁰ OECD, *Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable*, 2021, Pariisi.

²⁶¹ Ks. Uusi eurooppalainen Bauhaus: Kaunista, kestävä, yhdessä (europa.eu) ja kohtuuhintaista asumista koskeva aloite.

Yli 65-vuotiaiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laski hieman vuosina 2020–2021 mutta nousi vuonna 2022. Vuodesta 2015 lähtien tämä osuus oli noussut 18 prosentista 20,2 prosenttiin. Naisten (22,9 %) ja miesten (16,7 %) välillä on kuitenkin edelleen eroja. Tähän yleiseen suuntaukseen vaikutti tuloköyhyyden lisääntyminen tässä väestöryhmässä vuosina 2021–2022 16,8 prosentista 17,3 prosenttiin. Useimmissa maissa köyhyysriski on ikääntyneillä suurempi kuin työikäisen väestön (18–64-vuotiaiden) keskuudessa, joskin näiden kahden ryhmän välinen ero vaihtelee huomattavasti jäsenvaltiosta toiseen (ks. kaavion 2.4.12 yläosa). Vakavan aineellisen tai sosiaalisen puutteen aste laskee edelleen, joskin se kasvoi hieman vuosina 2021–2022 (7,4 %:sta vuonna 2015 laskua 5,3 %:iin vuonna 2021 ja nousua 5,5 %:iin vuonna 2022). Osuus on alhaisempi kuin työikäisen väestön keskuudessa EU:n tasolla (6,6 % vuonna 2022) useimmissa jäsenvaltioissa (ks. kaavion 2.4.12 alaosa).

Kaavio 2.4.12: Ikääntyneillä (yli 65-vuotiaat) on suurempi köyhyysriski kuin työikäisellä väestöllä, mutta he altistuvat yleensä vähemmän vakavalle aineelliselle ja sosiaaliselle puutteelle

Köyhyysriskiaste (yläosa) ja vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste (alaosa) ikäryhmittäin (% , 2022)

Huomautus: Vasemmalla ”18–64”-palkki täydentää ”65+”-palkkia; oikealla ”65+”-palkki täydentää ”18–64”-palkkia. Katkos aikasarjassa: FR ja LU.

Lähde: Eurostat [ilc_li02] ja [ilc_md11], EU-SILC.

Eläkkeet ovat keskimäärin noin kolme viidesosaa loppuvaiheen uran ansiotuloista EU:ssa.

65–74-vuotiaiden keskimääräisen eläkkeen suhde 50–59-vuotiaiden ansiotuloihin oli vuonna 2022 edelleen 0,58²⁶². Tämä yhteenlaskettu korvaussuhde on kasvanut hitaasti vuodesta 2012, jolloin se oli 0,54. Joissakin maissa (kuten Luxemburgissa, Espanjassa, Italiassa ja Kreikassa) suhde on yli 0,70. Nämä ovat myös jäsenvaltioita, joissa vanhuusiän köyhyys on vähäisempää kuin työikäisten köyhyys. Toisaalta 12 jäsenvaltiossa korvaussuhde on alle 0,50 ja näistä neljässä jopa alle 0,40 (Liettua, Irlanti, Bulgaria ja Kroatia), kun taas Romaniassa se nousi 0,38:sta 0,52:een vuosina 2021–2022. Suhde oli vuonna 2022 naisten osalta pienempi useimmissa jäsenvaltioissa.²⁶³

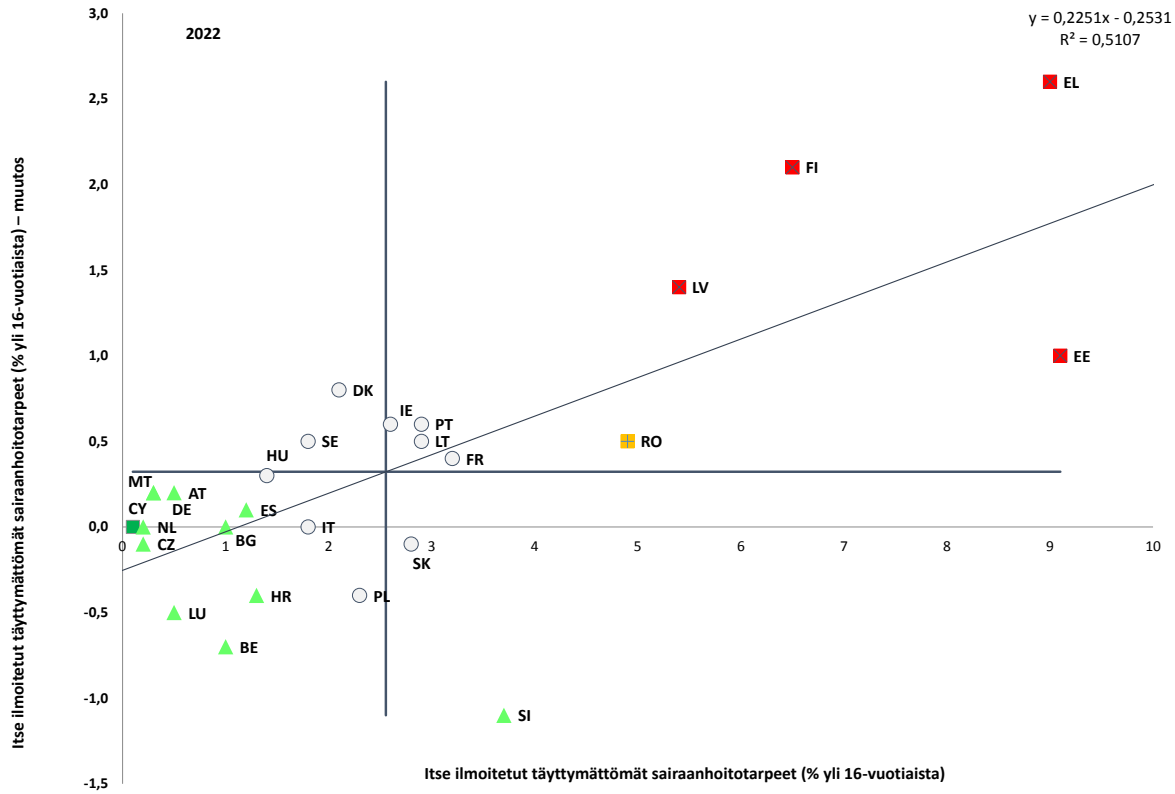
Vuonna 2022 itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet pysyivät keskimäärin suurin piirtein vakaina, mutta jäsenvaltioiden välillä oli suuria eroja. Vaikka EU:n keskiarvo kasvoi vuosina 2021–2022 vain maltillisesti eli 2 prosentista 2,2 prosenttiin, maiden välillä on edelleen suuria eroja: Kyproksen 0,1 prosentista Viron 9,1 prosenttiin (ks. kaavio 2.4.13), ja suuntaus on selvästi jakautuva. Eniten täyttymättömiä sairaanhoitotarpeita ilmoitettiin Virossa, Kreikassa, Suomessa ja Latviassa, jotka kaikki olivat ”kriittisessä tilanteessa”, sekä Romaniassa, joka oli ”seurattava”. Tasot olivat yleisesti ottaen laskeneet kymmenen edellisvuoden aikana, mutta luvut ovat näissä maissa jälleen kasvussa. Kasvua oli vuonna 2022 yli 2 prosenttiyksikköä Kreikassa (lähinnä siksi, että sairaanhoito on ”liian kallista”) ja Suomessa (pääasiassa ”liian pitkiin jonotusaikoihin” liittyvistä syistä). Pienimmät täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osuudet (alle 1 %) olivat Kyproksella, joka on tällä alalla parhaiten suoriutuva, sekä Alankomaissa, Tšekissä, Maltalla, Luxemburgissa ja Itävallassa, jotka ovat ”keskimääräistä parempia” (yhdessä Belgian, Bulgarian, Espanjan ja Kroatian kanssa). Pienituloisissa kotitalouksissa asuvat ihmiset ilmoittavat todennäköisemmin täyttymättömistä sairaanhoitotarpeista, joskin ero muuhun väestöön vaihtelee jäsenvaltioittain. Suurimmat erot matalimman ja korkeimman tuloviidenneksen välillä olivat Kreikassa (11 prosenttiyksikköä), Latviassa, Romaniassa (molemmissa 8,4 prosenttiyksikköä), Suomessa (7,6 prosenttiyksikköä) ja Portugalissa (6,1 prosenttiyksikköä). Ilmoitetuissa täyttymättömissä tarpeissa oli myös alueellisia eroja muun muassa Unkarissa, Romaniassa ja Puolassa (ks. kaavio 10 liitteessä 5).

²⁶² Kuten käy ilmi yhteenlasketusta korvaussuhteesta, Eurostat [[ilc_pnp3](#)], EU-SILC, määritelmän mukaan kyseessä on 65–74-vuotiaiden yksilöllisten mediaanibruttoeläkkeiden suhde 50–59-vuotiaiden yksilöllisiin mediaanibruttoansioihin, lukuun ottamatta muita sosiaalietuuksia.

²⁶³ Lisätietoja eläkejärjestelmien keskeisistä piirteistä annetaan sosiaalisen suojelun komitean ja Euroopan komission yhdessä laatimissa eläkkeiden riittävyyden [vertailuanalyysin](#) puitteissa. Puitteita on tarkoitus soveltaa eläkkeiden riittävyyttä koskevassa Pension Adequacy Report -raportissa esitetyn perusteellisemmän analyysin pohjalta.

Kaavio 2.4.13: Itse ilmoitetuissa täyttymättömissä sairaanhoitotarpeissa on suuria eroja jäsenvaltioiden välillä

Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet, vuoden 2022 tasot ja muutokset edellisvuoteen nähden (% , sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkos aikasarjassa: FR ja LU.

Lähde: Eurostat, [tespm_110], EU-SILC.

Väestörakenteen muutos, erityisesti ennustettu korkeampi elinajanodote, lisää pitkäaikaishoidon mahdollista tarvetta tulevaisuudessa. Pitkäaikaishoitoa mahdollisesti tarvitsevien henkilöiden määrän ennustetaan kasvavan EU:ssa vuoden 2019 tasosta 30,8 miljoonasta 33,7 miljoonaan vuonna 2030 ja 38,1 miljoonaan vuonna 2050²⁶⁴. Vuoden 2019 tietojen mukaan 26,6 prosenttia vähintään 65-vuotiaista yksityisissä kotitalouksissa asuvista henkilöistä tarvitsi pitkäaikaishoitoa EU:ssa, ja sukupuolten välillä on huomattavia eroja (32,1 % naisista ja 19,2 % miehistä)²⁶⁵. Yhteisen tutkimuskeskuksen uusimmissa mikrosimulaatioissa todetaan, että demografisten tekijöiden lisäksi koulutus, terveyden edistäminen ja sairauksien ehkäisy ovat keskeisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat ennustettuun pitkäaikaishoidon tarpeeseen²⁶⁶.

Pitkäaikaishoitoa tarvitsevilla henkilöillä on usein vain vähäiset mahdollisuudet saada virallisia kotihoitopalveluja, koska ne eivät ole kohtuuhintaisia, niitä ei ole saatavilla tai ne ovat laadultaan riittämättömiä. Vuonna 2019 vähintään 65-vuotiaista, joilla oli henkilökohtaiseen hoitoon tai kotitaloustöihin liittyviä vakavia vaikeuksia, 46,5 prosenttia raportoi, että heillä oli täyttymättömiä tarpeita avun saamisessa tällaisiin toimiin. Avun puute oli merkittävästi suurempi alimpaan tuloviidennekseen kuuluvilla (51,2 %) verrattuna ylimpään tuloviidennekseen (39,9 %). Virallisen hoidon saatavuuden puute voi näkyä täyttymättöminä hoitotarpeina tai omaishoitajiin kohdistuvana rasitteena. Hoitoalan merkittävä työvoimapula ja osaamisvaje pahentaa saatavuuteen liittyviä haasteita. Arvioiden mukaan pitkäaikaishoidon osuuden kokonaistyöllisyydestä pitäisi kasvaa 32 prosenttia tai keskimäärin 0,6 prosenttiyksikköä OECD-maissa seuraavan vuosikymmenen aikana, jotta ennustettuun kysynnän kasvuun voidaan vastata²⁶⁷. Alan on myös parannettava työoloja, jotta henkilöstö voidaan pitää palveluksessa ja jotta voidaan houkutelaa työntekijöitä, joilla on oikeanlaiset taidot. Paremmat työolot ja alan ammatteihin paremmin valmistava koulutus nostaisivat myös tarjottavan hoidon laatua. Mitatakseen sosiaalisen suojelun tasoa pitkäaikaishoidon osalta vanhuusiässä ja verratakseen sitä maiden välillä OECD on kehittänyt Euroopan komission tuella joukon tyypillisiä pitkäaikaishoidon tarpeita koskevia tapauksia²⁶⁸. Analyysi viittaa siihen, että pitkäaikaishoitoon liittyvien etuuksien saamisen jälkeenkin käyttäjän maksettavaksi jäävät hoidon kustannukset voivat olla hyvin korkeat joissakin jäsenvaltioissa, erityisesti sellaisten vanhusten osalta, joilla on vakavia pitkäaikaishoitotarpeita ja jotka saavat kotihoitoa (ks. kaavio 2.4.14).

²⁶⁴ Euroopan komissio ja talouspoliittinen komitea, *The 2021 Ageing Report – Economic and budgetary projections for the EU Member States* (2019–2070), Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2021.

²⁶⁵ Eurostat [hlth_ehis_tadle], EHIS. Tämä kyselytutkimukseen perustuva mittari kattaa ainoastaan yksityisissä kotitalouksissa olevat henkilöt muttei laitoshoidossa olevia henkilöitä.

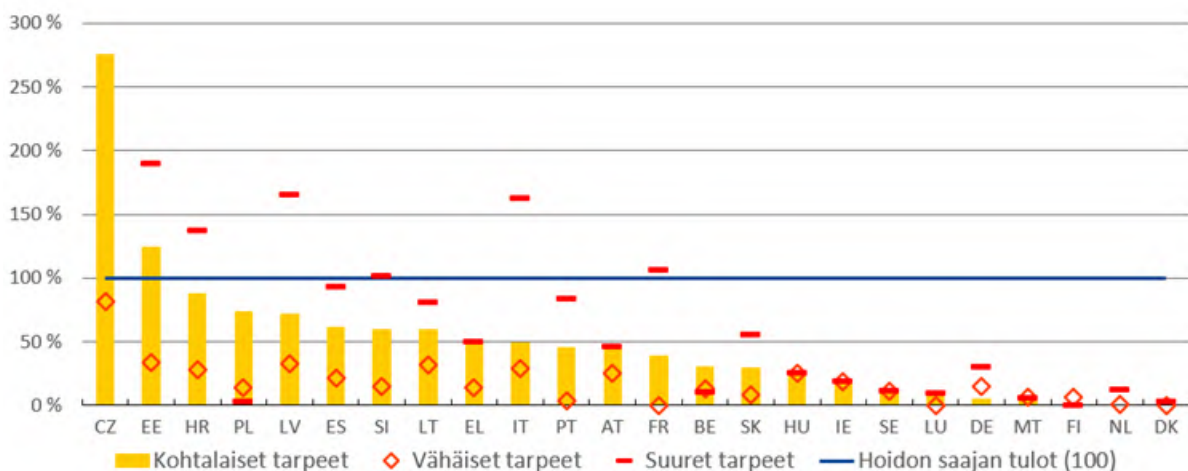
²⁶⁶ Yhteinen tutkimuskeskus, *Demographic microsimulation of long-term care needs in the European Union*, 2023.

²⁶⁷ OECD, *Beyond Applause? Improving Working Conditions in Long-Term Care*, 2023.

²⁶⁸ Cravo Oliveira Hashiguchi, T. ja Llana-Nozal, A., *The Effectiveness of Social Protection for Long-term Care in Old Age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs?*, OECD Health Working Papers No 117, OECD Publishing, Pariisi, 2021.

Kaavio 2.4.14: Itse maksettavaksi jäävät hoidon kustannukset voivat olla erittäin korkeat erityisesti ikääntyneille, joilla on vakavia pitkäaikaishoitotarpeita ja jotka saavat kotihoitoa

Itse maksettavaksi jäävät kotihoitoon kustannukset suhteessa vanhuusiän tuloihin (julkisen tuen jälkeen) niiden hoitoa saavien osalta, joilla on mediaanitulot ja joilla ei ole nettovarallisuutta, vakavuusasteen mukaan, 2022

Huomautus: EE viittaa Tallinnaan Virossa, IT viittaa Alto Adigeen (Etelä-Tirol) Italiassa, AT viittaa Wieniin Itävallassa, BE viittaa Flanderin alueeseen Belgiassa.

Lähde: OECD:n analyysit, jotka perustuvat pitkäaikaishoidon sosiaaliturvaa koskevaan OECD:n kyselyyn, OECD:n tulonjakotietokantaan ja OECD:n varallisuusjakaumatietokantaan.

2.4.2 Jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet

Lähes kaikki jäsenvaltiot toteuttivat tukitoimenpiteitä, joilla autetaan ihmisiä selviytymään elinkustannusten noususta. Useimmat jäsenvaltiot (**Alankomaat, Belgia, Espanja, Kypros, Liettua, Portugali, Romania, Slovenia ja Suomi**) lisäsivät etuuksia, kuten

vähimmäistoimeentuloa, perhe- ja lapsietuuksia, työttömyysetuuksia ja eläkkeitä. **Slovenia** on yksi harvoista maista, jotka mukauttivat myös asumistukia. **Kreikka ja Slovakia** valitsivat ylimääräiset kertasuoritukset sekä vähimmäistoimeentulon ja perhe- ja lapsietuuksien lisäerät koko vuoden 2022 ajalle. **Ruotsi** on myös myöntänyt lisäsumman asumisetuuksina lapsiperheille pandemian jälkeen ja korotti tätä summaa edelleen kesäkuussa 2023 vastauksena korkeisiin elinkustannuksiin²⁶⁹.

²⁶⁹

[Sosiaalisen suojelun komitean vuoden 2023 vuosikertomuksessa](#) kartoitetaan kattavammin toimenpiteitä, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet energian hintojen nousun ja korkeiden elinkustannusten vuoksi.

Peruspalvelujen ja erityisesti energian saatavuuden tukemiseksi jäsenvaltiot hyväksyivät hintojen noustessa merkittäviä hätätoimenpiteitä, jotka olivat tilapäisiä mutta eivät useinkaan kohdennettuja²⁷⁰. Esimerkiksi **Belgia** toteutti talvella 2022–2023 kaksi maksupakettia, joilla tuetaan kaikkia kotitalouksia sähkö- ja kaasulaskujen automaattisilla vähennyksillä. **Irlanti** myönsi 1,2 miljardia euroa energiatukeen, jolla maksetaan kuluttajille luottoa sähkölaskujen pienentämistä varten. **Ranska** otti käyttöön poikkeuksellisen energiasetelin kertaluonteisena lisätukena haavoittuvimmassa asemassa oleville kotitalouksille, ja **Tšekki** asetti tilapäisen ylärajan energian hinnoille. **Portugalissa** otettiin käyttöön haavoittuvassa asemassa oleville kotitalouksille tarkoitettu arvoseteli asumisen energiaköyhyyden lieventämiseksi (”Vale Eficiência”) ja se alensi kotitalousasiakkaita tai matalajänniteasiakkaita, joiden sopimuksen kattama sähkön määrä on enintään 6,9 kVA, koskevan sähkön arvonlisäveron 6 prosenttiin. **Bulgaria** ja **Romania** antoivat tilapäistä tukea arvosetelijärjestelmän kautta haavoittuvimmassa asemassa oleville kotitalouksille ESR:n REACT-EU-rahoitusta käyttäen osana SAFE-aloitetta. **Espanja** on jatkanut 31. päivään joulukuuta 2023 asti toimenpidettä, jolla taataan veden, kaasun, sähkön ja televiestinnän perustoimitukset. **Italia** on ottanut käyttöön 112 miljoonan euron rahaston, jolla rahoitetaan kohdennettua arvoseteliä pienituloisten henkilöiden liikennekustannusten kattamiseksi. **Malta** teki julkisen liikenteen ilmaiseksi kaikille asukkaille, joilla oli henkilökohtainen liikennekortti, lokakuusta 2022 alkaen. **Slovenia** asetti ylärajan kotitalouksien sähkön ja kaasun hinnoille. Se alensi väliaikaisesti alv-kantaa (22 prosentista 9,5 prosenttiin) ja puolitti sähkön ja kaasun valmisteverot. **Slovakiassa** otettiin käyttöön kaasun, lämmityksen ja sähkön hintakatot kotitalouksille ja yrityksille. Lisäksi on otettu käyttöön joitakin kertaluonteisia maksuja korkeista energian hinnoista eniten kärsiville ihmisille.

²⁷⁰

Ks. myös näiden toimenpiteiden osalta [sosiaalisen suojelun komitean vuosikertomus 2023](#).

Useat jäsenvaltiot keskittyivät köyhyyteen liittyviin haasteisiin vastaamiseen ja niiden ehkäisemiseen parantamalla vähimmäistoimeentuloetuuksien ja sosiaaliavun riittävyyttä ja kattavuutta. Latvia hyväksyi vähimmäistoimeentulon uudistuksen, jolla korotetaan vuosina 2023 ja 2024 kaikkia vähimmäistoimeentuloon liittyviä tulonsiirtoja ja kytketään tulevat vähimmäistoimeentulon, eläkkeiden ja erilaisten sosiaaliturvatoimenpiteiden raja-arvot mediaanituloon luoden pohjaa vuotuiselle indeksoinnille. **Puola ja Unkari** ottivat käyttöön toimenpiteitä, jotka on kohdennettu tietyille ikäryhmille tai alueille. **Bulgaria** on vähimmäistoimeentuloetuuksien uudistuksensa mukaisesti tehnyt lämmitysavustusta koskevia oikeudellisia muutoksia, joilla se virtaviivaistaa kohderyhmiä, nostaa tulokynnystä ja parantaa avustuksen kattavuutta. **Tšekki** korotti ”elintulon” ja ”toimeentulon” vähimmäismäärää noin 5 prosenttia. Molempia käytetään muiden avustusten laskemiseen.

Useissa jäsenvaltioissa toteutettiin toimia vähimmäistoimeentulon ja sosiaaliavun nykyaikaistamiseksi. Saksa on uudistanut merkittävästi vähimmäistoimeentuloa koskevaa säännöstään kansalaisten etuuslailla (*Bürgergeld-Gesetz*). Työnhakijoiden perustulotukea uudistettiin vastaavasti. Yleisen tarvetason mukauttamisen (etuustaso) lisäksi lailla pyritään tarjoamaan työkykyisille hakijoille tukea uusien mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Laki kannustaa taitojen kehittämiseen tarjoamalla täydennyskoulutusetuuden (*Weterbildungsgeld*), kansalaisten etuuslisän (*Bürgergeldbonus*) ja pysyvän koulutusbonuksen (*Weterbildungsprämie*).

Työharjoittelun priorisointi sosiaalilain II osassa poistettiin, mikä tasoittaa tietä sille, että yhä useammat voivat osallistua perus- ja jatkokoulutukseen. **Suomessa** parlamentaarisen sosiaaliturvavaliokunnan, jonka toimikausi on seitsemän vuotta (2020–2027), tehtävänä on uudistaa Suomen sosiaaliturvajärjestelmää ja vähentää sen monimutkaisuutta. Välimietinnössä hahmotellaan vaihtoehtoisia tapoja sosiaaliturvan järjestämiseksi ja ehdotuksia uudistuksiksi, mukaan lukien poliittisia suuntaviivoja indikaattoreita varten ja edistymisen arviointivälineitä. **Portugalissa** pyritään nykyaikaistamaan ja yksinkertaistamaan hyvinvointijärjestelmää ja lisäämään etuuksien käyttöastetta ”sosiaaliturvan digitaalisen siirtymän” avulla. Äskettäin tarkistetussa elpymis- ja palautumissuunnitelmassa on toteutettu toimia, joilla pyritään luomaan yksi ainoa sosiaalietuus ja korvaamaan sillä joukko maksuihin perustumattomia etuuksia, mutta nämä toimet ovat vielä alkuvaiheessa **Espanja** jatkaa vähimmäistoimeentulouudistuksen toteuttamista erityisesti kehittämällä yhteyspistettä integroitumisväylien luomiseksi vähimmäistoimeentulon saajille. Elpymis- ja palautumistukivälineestä tuettujen pilottihankkeiden päätyttyä arvioidaan niiden kattavuutta, vaikuttavuutta ja menestystekijöitä. Lisäksi vähimmäistoimeentulon saajat ovat 1. tammikuuta 2023 alkaen voineet hyötyä työntekokannustimesta: jos he löytävät työpaikan tai lisäävät työaikaansa, etuuden määrää ei vähennetä yhtä paljon kuin työtulot kasvavat. **Romania** tarkisti vähimmäistoimeentuloa koskevaa lainsäädäntöään sosiaaliavun parantamiseksi. Uudistuksella pyritään vähentämään köyhyyttä, edistämään työllisyyttä aktivointitoimenpiteillä ja parantamaan koulutustasoa vähentäen samalla hallinnon ja edunsaajien hallinnollista taakkaa. **Slovakia** myönsi vakauttamisavustuksen terveydenhuollon työntekijöille ja muille lasten sosiaaliturvalaitosten työntekijöille.

Häiriönsietokykyiset sosiaalipalvelut ovat olennaisen tärkeitä, kuten covid-19-pandemia on osoittanut. Kypros hyväksyi uudistuksen, jolla pyritään uudistamaan ja nykyaikaistamaan sosiaalipalveluja, jotta haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tarpeisiin voidaan vastata nopeasti. **Latviassa** uuden hallituksen julistuksessa asetetaan tavoitteeksi ottaa käyttöön sosiaalipalvelujen ”vähimmäiskori”, jonka tarjoaminen on pakollista paikallistasolla. Vastaavasti **Espanja** toteuttaa elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa uudistuksen, jolla taataan yhteinen palvelujen vähimmäisvalikoima ja sosiaalipalvelujen tarjoamista koskevat yhteiset vaatimukset koko maassa. **Bulgaria** aikoo laatia elpymis- ja palautumissuunnitelmansa puitteissa vuoden 2023 loppuun mennessä sosiaalipalvelujen kansallisen kartoituksen, jossa yksilöidään tarjonnan puutteet ja autetaan määrittämään investointitarpeita.

Vuosina 2022–2023 toteutettiin useita työttömyysetuusjärjestelmiin liittyviä uudistuksia²⁷¹.

Epävarman taloudellisen tilanteen vuoksi **Ruotsi** päätti kesäkuussa 2023 jatkaa työttömyysetuuksien helpotettua saatavuutta erityisesti oikeuttavan kauden, työhistorian ja yrittäjien mahdollisen oikeuden osalta (jos liiketoiminta keskeytyy toistuvasti). **Viro** hyväksyi osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa joulukuussa 2022 työttömyysvakuutusetuuksien uudistuksen, jossa etuuskausi sidotaan suhdannevaihteluihin kesäkuun 2023 lopusta alkaen. Tavoitteena on parantaa työttömien sosiaalista suojelua vaikeammissa työmarkkinaolosuhteissa ja samalla tukea nopeampaa paluuta työelämään, kun tilanne paranee. **Ranskassa** joulukuussa 2022 hyväksytyllä työttömyysvakuutusuudistuksella lyhennettiin työttömyysetuuksien kestoa ja poistettiin mahdollisuus työttömyysetuuksiin, jos työpaikasta luovutaan. **Suomi** ilmoitti uudistuksesta, jolla lisätään työllistymisen kannustimia ja jolla pidennetään aiemman työssäolon kestoa ja tehdään etuuksien määrä riippuvaiseksi aiemmista ansioista siten, että korvausaste laskee ajan mittaan.

²⁷¹ Ks. myös tammikuussa 2023 annettu komission kertomus sosiaalisen suojelun saatavuutta koskevan neuvoston suosituksen täytäntöönpanosta, [COM\(2023\) 43 final](#).

Joidenkin jäsenvaltioiden toteuttamien toimenpiteiden tavoitteena oli parantaa sosiaalisen suojelun saatavuutta tiettyjen ryhmien, kuten itsenäisten ammatinharjoittajien, osalta.

Liettuassa hallitus ehdotti kesäkuussa 2023 osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa työttömyysvakuutuksen uudistusta, jolla lyhennetään vähimmäismaksukauden kestoa (12 kuukaudesta 9 kuukauteen viimeisten 30 kuukauden aikana) ja otetaan mukaan itsenäiset ammatinharjoittajat. **Espanjassa** heinäkuussa 2022 toteutetulla uudistuksella luotiin uusi itsenäisten ammatinharjoittajien maksujärjestelmä ja parannettiin suojelua toiminnan lopettamisen varalta. Espanjassa säädettiin myös uudesta etuudesta itsenäisille ammatinharjoittajille, jotka toimivat alalla, johon työllisyyden joustavuutta ja vakauttamista koskevan syklisen ”RED-mekanismin” tilapäiset irtisanomiset vaikuttavat. Lisäksi taiteilijoiden aseman uudistuksella otettiin käyttöön heille kohdennetut työttömyysetuudet heinäkuusta 2023 alkaen. **Tšekissä** toteutettiin syyskuussa 2023 joitakin muutoksia, jotka koskevat työntekijöitä, jotka ovat tehneet ”*sopimuksen työn suorittamisesta*”. Tarkoituksena oli luoda ainakin osittain tasapuoliset toimintaedellytykset perinteisiin työ sopimukseen verrattuna (uutuutena palkalliset lomat sekä lisäpalkka viikonloppuna, yöllä ja loma-aikoina tehdystä työstä). **Belgiassa** mukautettiin sosiaaliturvalakia joulukuussa 2022 hyväksytyillä uusilla asetuksilla taiteilijoiden ja tekniikkojen erityisen työllisyystilanteen ja työmarkkinasuhteiden huomioimiseksi ja luotiin uusi ”taidetyöntekijöiden” asema. Lisäksi uudella ”taidetyöetuudella” laajennettiin (lokakuusta 2022 alkaen) etuuden piiriin kuuluvien taidetyöntekijöiden ryhmiä ja parannettiin heidän mahdollisuuksiaan saada erityisiä työttömyysetuuksia.

Sairausetuuksien saatavuutta helpotettiin erilaisin toimenpitein. Irlannissa vuoden 2022 sairauslomalailla otettiin tammikuusta 2023 alkaen käyttöön lakisääteinen oikeus sairauspäivärahaan, jonka perusteella työntekijöillä (erityisesti niillä, joiden palkka on alhainen ja joilla ei ole oikeutta yrityksen sairauspäivärahajärjestelmään), on oikeus palkalliseen vähimmäislomaan, jos he sairastuvat tai kärsivät vammasta, joka tekee heistä työkyvyttömiä. Palkallisen sairausloman kestoa pidennetään seuraavien kolmen vuoden kuluessa asteittain, jotta työnantajille ei aiheutuisi liiallista taloudellista rasitetta. **Espanja** on kesäkuusta 2023 alkaen ottanut käyttöön kolme työn ulkopuolista tilannetta uusiksi sairausloman perusteiksi, jotka eivät edellytä vähimmäismaksukautta. **Kypros** perusti helmikuussa 2023 sähköisen alustan sairausetuuksia koskevien hakemusten jättämistä varten osana politiikkaansa, jolla pyritään digitalisoimaan ja nykyaikaistamaan kansalaisten viestintää sosiaalivakuutusjärjestelmän (SIS) kanssa.

Useissa jäsenvaltioissa on vahvistettu perhe-etuuksia ja lastenhoitoa, myös elinkustannusten nousun vuoksi. Itävallassa on myönnetty lukuvuodesta 2022–2023 lukuvuoteen 2026–2027 vuosittain yhteensä 200 miljoonaa euroa erityistukina liittovaltion hallinnolta osavaltioille perusopetuspalvelujen laajentamisen edistämiseen. **Bulgariassa** 300 levan (154 euron) suuruinen kouluunilmoittautumisetuus, jota myönnettiin alun perin ensimmäisen ja kahdeksannen luokan oppilaille, laajennettiin koskemaan myös toista, kolmatta ja neljättä koululuokkaa. **Kyproksella** enintään 4-vuotiaiden lasten hoitopalveluja tuetaan lastentarhoille maksettavilla suorilla tuilla. Tuki voi olla jopa 80 prosenttia kuukausittaisista lastenhoitokustannuksista, ja sen enimmäismäärä riippuu tulotasosta. **Tšekissä** vanhemmille, joiden vuositulot olivat alle miljoona Tšekin korunaa (40 000 euroa), myönnettiin 5 000 Tšekin korunan (200 euron) kerta-avustus. **Virossa** perheavustuksia korotettiin perheille, joissa on vähintään kolme lasta. **Saksassa** lapsilisän suuruudeksi vahvistettiin tammikuusta 2023 alkaen 250 euroa lasta kohti kuukaudessa. Ensimmäisen ja toisen lapsen osalta lapsilisä on korotettu ja kolmannen lapsen osalta hieman pienempi. Pienituloisia perheitä tuetaan muilla lapsiavustuksilla. **Kreikassa** myönnettiin taloudellista tukea 50 keskisuurelle ja 70 suurelle yritykselle lastenhoitopalvelujen tarjoamiseksi vähintään 6 kuukauden ja enintään 2,5 vuoden ikäisille lapsille. Pilottihankkeen yhteydessä enintään 2,5-vuotiaiden lasten vanhemmille jaetaan arvoseteleitä, jotka kattavat osan sertifioitujen hoitajien lastenhoitopalveluista. **Irlannissa** kansalliseen lastenhoitojärjestelmään myönnettiin 121 miljoonaa euroa. **Alankomaissa** lastenhoitokustannusten osittainen ja tuloperusteinen korvaus ei enää riipu vanhempien tosiasiallisesti tekemien työtuntien määrästä. **Puolassa** myönnettiin ESR plussasta lähes 704 miljoonaa euroa ja elpymis- ja palautumistukivälineestä 380 miljoonaa euroa yli 100 000 uuden lastenhoitopaikan luomiseen vuosina 2022–2029, mukaan lukien vammaisten tai erityistä hoitoa tarvitsevien lasten tarpeisiin mukautetut lastenhoitopaikat. **Portugalissa** otettiin käyttöön uusi tarveharkintainen lapsitakuuetus, joka maksetaan perheavustuksen lisäksi. Perheavustuksen ja muiden perhe-etuuksien määriä päivitettiin, ja tammikuusta 2023 lähtien 1. syyskuuta 2021 ja sen jälkeen syntyneillä lapsilla on oikeus päästä maksuttoman lastenhoidon piiriin. **Slovakiassa** korotettiin vanhempainrahaa. Työssäkäyvät vanhemmat voivat käyttää tätä avustusta enintään 3-vuotiaan lapsen hoitoon liittyviin kuluihin, tai 6-vuotiaan lapsen hoitoon liittyviin kuluihin, jos lapsi on pitkäaikaissairas.

Sloveniassa taloudellisen sosiaali- ja toimeentulotuen saajat saivat kertaluonteisen ylimääräisen energia-avustuksen, jonka suuruus riippui perheen koosta ja oli vähintään 200 euroa. Lisäksi perheet saivat loka-, marras- ja joulukuussa 2022 lapsilisän korotuksen, jonka suuruus vaihteli 21 eurosta 123 euroon. **Espanjassa** lastenhoitoetuudet, joiden suuruus oli 100 euroa kuukaudessa alle 3-vuotiaasta lasta kohti, laajennettiin kattamaan työssäkäyvien äitien lisäksi myös naiset, jotka saavat maksuihin perustuvia tai perustumattomia työttömyysetuuksia.

Jäsenvaltiot toteuttivat toimenpiteitä eurooppalaisen lapsitakuun perustamisesta vuonna 2021 annetun neuvoston suosituksen mukaisesti. Jotkin jäsenvaltiot työstävät edelleen toimintasuunnitelmiaan eurooppalaisen lapsitakuun täytäntöönpanemiseksi, mutta on toteutettu useita politiikkatoimia, joilla pyritään esimerkiksi parantamaan haavoittuvassa asemassa olevien lasten sosiaalista osallisuutta, esimerkkeinä laitoshoidosta luopuminen vaihtoehtoisen hoidon alalla **Kreikassa** ja ilmaiset kouluateriat **Kroatiassa** ja **Luxemburgissa**. **Espanjassa** eurooppalaisen lapsitakuun täytäntöönpano on johtanut laajempiin uudistuksiin, ja vuosina 2021–2023 on määrä hyväksyä 11 säädöstä, mukaan lukien elpymis- ja palautumissuunnitelman puitteissa sosiaalipalvelujen nykyaikaistaminen ja koulutusjärjestelmän vahvistaminen osallistavan koulutuksen takaamiseksi lapsille, joilla on erityistarpeita. Takuun täytäntöönpanoa varten on myös perustettu monitasoinen hallintojärjestelmä, johon kuuluu alueason koordinaattoreita.

Useat jäsenvaltiot toteuttivat toimenpiteitä, joilla vahvistetaan kansallisia vammaisuuksia tai taloudellista tukea huollettavan vammaisen perheenjäsenen perheille ja hoitajille. Jotkin maat ovat tehneet lainsäädäntömuutoksia, joilla parannetaan hoivavelvoitteita omaavien henkilöiden suojelua ja taloudellista tukea, esimerkiksi tarjoamalla uusia oikeuksia vammaisen lapsen vanhemmille (**Ranska**), uusia etuuksia perheenjäsenille, jotka hoitavat vammaista sukulaista (**Slovakia**), sekä vähentämällä yhdessä asuvien henkilöiden omaishoitoavustusten saamisen esteitä tai myöntämällä verohyvityksiä vammaisten lasten vanhemmille (**Malta**). **Malta** ja **Kroatia** ovat myös kehittämässä henkilökohtaista apua koskevia järjestelmiä, joiden tavoitteena on tukea vammaisten henkilöiden itsenäistä elämää ja parantaa heidän osallistumistaan koulutukseen, työelämään ja yhteiskuntaan. Useat jäsenvaltiot investoivat edelleen sosiaalipalvelujen ja kotihoidon parantamiseen, jotta vammaiset voivat jatkaa asumista kotonaan, mukaan lukien kansallisten pitkäaikaishoitojärjestelmien uudistusten yhteydessä (esim. **Bulgaria** ja **Slovenia**).

Kohtuuhintaisen ja sosiaalisen asuntotarjonnan saatavuus on monissa jäsenvaltioissa poliittisen, lainsäädännöllisen ja rahoituksellisen asialistan kärjessä. Esimerkiksi **Latvia** alkoi osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa kehittää kohtuuhintaista asumista koskevaa strategiaa riittävän tuen antamiseksi myös haavoittuvassa asemassa oleville kotitalouksille sosiaalisen asuntotuotannon ja matalavuokraisten kunnallisten asuntojen avulla. **Ranska** on toteuttanut erityisiä vuokrasääntelytoimenpiteitä, kun taas **Portugali** otti käyttöön tukijärjestelmän, jolla tuetaan perheitä vuokrien ja asuntolainojen maksamisessa (osana *Mais Habitação* -lainsäädäntöpakettia), sekä lisätoimenpiteitä, joilla lievennetään korkojen nousun vaikutuksia asuntolainoihin. **Kreikka** päätti keskittyä opiskelijoihin myöntämällä korotettua asumistukea. **Italia** ja **Latvia** kehittivät erityisiä avustuksia energian hinnannousun vaikutusten lieventämiseksi. Edistääkseen asuntojen saatavuutta ja kohtuuhintaisuutta **Kreikka** otti käyttöön paikallistason laina- ja asuntotukiohjelman, kun taas **Malta** laati tukiohjelman ensiasunnon ostajille. **Puola** hyväksyi asunto-osuuskuntia koskevan lain.

Eläkkeiden osalta toteutettiin toimenpiteitä, joilla pyrittiin parantamaan järjestelmien häiriönsietokykyä ja oikeudenmukaisuutta. Näitä olivat muun muassa eläkkeiden tosiasiallinen käyttöönotto (**Bulgaria**), eläkkeiden indeksointimekanismien tarkistaminen (**Viro** ja **Italia**), karttumisprosenttien tarkistaminen, jossa keskityttiin perusvanhuusetuuksien saatavuuden edistämiseen nostamalla vähimmäiseläkkeiden tasoa (**Belgia**, **Kroatia**, **Latvia**), sekä pieniin eläkkeisiin kohdistuvan verorasitteen keventäminen (**Saksa**, **Malta**, **Viro**, **Italia**). **Espanja** päätti osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa eläkemaksupohjan enimmäismäärien ja enimmäiseläkkeiden asteittaisesta korottamisesta ja otti käyttöön uuden karttumisväylän vähimmäiseläkkeitä ja maksuihin perustumattomia eläkkeitä varten vähimmäispalkan kehityksen mukaisesti. Maaliskuussa 2023 toteutettiin myös useita toimenpiteitä sukupuolten eläke-eron kaventamiseksi, mukaan lukien työuran kattavuuden parantaminen ja sukupuolten eläke-eroa kompensoivan lisän korottaminen. Espanjassa vuonna 2023 toteutetussa eläkejärjestelmän uudistuksessa säädetään osa-aikaisten ja kokoaikaisten työntekijöiden yhdenvertaisesta kohtelusta laskettaessa vanhuuseläkkeeseen oikeuttavia maksukausia; lisäksi päätettiin, että itsenäisten ammatinharjoittajien sosiaaliturvamaksut yhdenmukaistetaan asteittain palkattujen työntekijöiden järjestelmän kanssa. **Ranskassa**, **Portugalissa** ja **Tanskassa** otettiin käyttöön poikkeuksellisia eläkkeiden korotuksia ja tukia pieniin eläkkeisiin, ja **Alankomaissa** ja **Liettuassa** korotettiin julkisia eläkkeitä.

Perhe-eläkkeen suuruutta korotettiin ja sen saamista helpotettiin **Kroatiassa** ja **Maltalla**, kun taas **Espanjassa**, **Ranskassa**, **Saksassa** ja **Maltassa** toteutettiin toimenpiteitä sellaisten henkilöiden tilanteen parantamiseksi, joiden työkyky on heikentynyt. **Belgiassa** heinäkuussa 2023 toteutetulla uudistuksella sisällytettiin vanhempainvapaa, hoitovapaa ja tilapäinen työttömyys maksuaikaan, joka huomioidaan vähimmäiseläkettä laskettaessa. **Tšekissä** ja **Maltassa** päätettiin myös lastenkasvatukseen liittyvien eläkkeiden korotuksista ja eläkemaksuista. Lisäksi **Italia** päätti vuonna 2023 ulottaa sosiaalieläkkeen (*APE Sociale*) tilapäisesti vähintään 63-vuotiaisiin, joilla ei ole oikeutta eläkkeeseen, jotka ovat suorittaneet raskaita työtehtäviä tai joilla on vähintään 74 prosentin vamma, sekä työttömiin, jotka ovat käyttäneet loppuun työttömyysetuutensa, ja omaishoitajiin. **Slovakiassa** toteutettu eläkkeiden lisäkorotus tuli voimaan heinäkuusta 2023 alkaen; lisäksi työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisperusteita on lievennetty ja sen määrää on korotettu. Vähimmäiseläkkeet ovat nousseet lokakuun 2023 jälkeen perustasolle, joka on 145 prosenttia vähimmäistoimeentulosta (389,90 euroa).

Eläkeikään ja työurien pidentämiseen liittyvät uudistukset perustuivat sekä julkisen talouden kestävyys- että sen riittävyysliittymiin näkökohtiin. Painopisteenä oli työurien pidentäminen **Belgiassa**, **Tšekissä** ja **Suomessa** sekä työn ja eläkkeelle jäämisen yhdistäminen positiivisten kannustimien ja suuremman joustavuuden avulla muun muassa **Tanskassa**, **Saksassa** ja **Kroatiassa**. Vain harvoilla toimenpiteillä pyrittiin nostamaan eläkeikää, kuten **Ranskassa** ja **Tšekissä** tehtiin, ja tiukentamaan varhaiseläkkeelle jäämistä, kuten viimeksi mainitussa. **Irlannissa** syyskuussa 2022 hyväksytty eläkeuudistus tarjosi mahdollisuuden työskennellä 70 vuoden ikään asti korkeampaa eläkettä vastaan ja sisälsi useita vuosi kestävästä siirtymäkauden lähestymistapaan, joka perustuu eläkemaksujen kokonaismäärään ja jossa eläkeprosentit kytketään sosiaalivakuutusmaksuihin koko työuran ajan. Myös pitkäaikaisten omaishoitajien hoitoon käyttämä aika tunnustetaan eläkejärjestelmässä. **Italiassa** laajennettiin edelleen varhaiseläkesäännöksiä sellaisten henkilöiden osalta, joilla on pitkä työura tai erityinen ammattiasema, ja tiukennettiin samalla kelpoisuusvaatimuksia.

Myös rahastoivien eläkejärjestelmien roolin vahvistaminen ja yksilöllisten oikeuksien edistäminen korostui. Joissakin tapauksissa tämä merkitsi lisäeläkkeitä koskevien kollektiivisten oikeuksien vahvistamista, kuten **Tanskassa**, kun taas toisissa tapauksissa vahvistettiin yksilöllisiä oikeuksia, erityisesti lakisääteisissä rahastoivissa eläkejärjestelmissä. Erityisesti **Alankomaissa** kesäkuussa 2023 toteutetulla laajalla uudistuksella pyrittiin tekemään toisesta pilarista avoimempi, oikeudenmukaisempi, häiriönsietokykyisempi ja paremmin dynaamisille työmarkkinoille soveltuva. **Romaniassa** hyväksyttiin toimenpiteitä toisen pilarin kestävyuden varmistamiseksi. **Slovakia** hyväksyi elpymis- ja palautumistukivälineen puitteissa vuonna 2022 eläkeuudistuksen, jossa eläkeikä kytketään elinajanodotteeseen.

Jäsenvaltiot toteuttivat toimenpiteitä perusterveydenhuoltoon ja sijaishoitoon integroitumisen sekä saatavuuden vahvistamiseksi. **Italia** hyväksyi kesäkuussa 2022 lain, jolla tuetaan perusterveydenhuollon uusia malleja ja vaatimuksia. **Liettuassa** parlamentti hyväksyi heinäkuussa 2022 terveydenhuoltolaitosten verkoston uudistuksen, jonka tavoitteena on perustaa terveydenhuoltokeskuksia perusterveydenhuollon vahvistamiseksi. Maa on myös tiukentanut itse maksettavaksi jääviä avohoitolääkkeiden vuotuisia enimmäiskustannuksia vuoden 2023 puolivälistä alkaen. **Unkarissa** joulukuussa 2022 hyväksytyn uudistuksen tavoitteena on tukea monialaisten ryhmien käytäntöjä. **Kroatia** muutti maaliskuussa 2023 terveydenhuoltolakiaan edistääkseen integroitua hoitokäytäntöjä keskittyen perusterveydenhuoltoon. **Belgiassa** on laadittu uusi integroitua hoitoa koskeva liittovaltion kattava suunnitelma vuodeksi 2024, kun taas yleislääkäreitä ja yleislääkärikäytäntöjä koskevassa uudessa sopimuksessa esitetään uuden rahoitusmallin kehittämistä hoitokäytäntöjen integroinnin edistämiseksi. **Romania** laajensi julkisen terveydenhuollon yleislääkäreiden palveluvalikoimaa vuonna 2023. Vastaavasti **Portugali** suunnittelee uusien paikallisten terveystyöyksiköiden perustamista vuoden 2023 aikana hoidon integroinnin parantamiseksi. Se myös poisti suurimman osa julkisen kansallisen terveydenhuoltojärjestelmän potilailta veloittavista maksuista kesäkuusta 2022 alkaen. **Slovakia** hyväksyi tammikuussa 2023 yleisen avohoitostrategian perusterveydenhuollon parantamiseksi. **Slovenia** sopi kesäkuussa 2023 terveydenhuollon digitalisointiin tarkoitettujen resurssien merkittävästä lisäyksestä, jonka odotetaan edistävän integroitua hoitokäytäntöjä. **Irlanti** poisti julkiset sairaalamaksut huhtikuussa 2023. **Suomi** muutti terveydenhuoltolakiaan marraskuussa 2022 lyhentääkseen julkisen perusterveydenhuollon kiireettömän avosairaanhoidon enimmäisodotusaikoja.

Useat jäsenvaltiot toteuttivat toimenpiteitä puuttuakseen terveydenhuoltoalan työvoimapulaan ja varmistuakseen terveydenhuoltohenkilöstön työssä pysymisen sekä parantaakseen alan hallintoa. Malta hyväksyi vuoden 2022 lopulla laajemman strategisen terveydenhuoltohenkilöstöä koskevan kehyksen, kun taas **Romania** hyväksyi kansallisen strategiansa puitteissa lainsäädäntökehyksen vuonna 2023. **Luxemburg** käynnisti joulukuussa 2022 kampanjan, jolla houkutellaan uusia opiskelijoita terveydenhuoltoalan ammatteihin, ja toteutti toimenpiteitä sairaanhoidon koulutuksen nykyaikaistamiseksi. **Ranska** hyväksyi huhtikuussa 2023 uuden lain, jolla kehitetään sairaanhoitajan ammattia tehtävien jaon kautta. **Kroatia** pyrki vahvistamaan huhtikuussa 2023 tehdyllä terveydenhuoltolain muutoksella julkisten sairaaloiden hallinnointia siirtämällä omistajuus kuntatasolta valtiolle. **Unkari** hyväksyi joulukuussa 2022 toimenpiteitä terveydenhuoltojärjestelmän uudelleenorganisoinniksi ja hallinnon keskittämiseksi perusterveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon integroinnin kaltaisten toimintojen osalta. **Suomi** hyväksyi tammikuusta 2023 alkaen toteutettavan uudistuksen, jolla uudelleenorganisoidaan perus- ja erikoisterveydenhuolto perustamalla 22 hyvinvointialuetta. **Ruotsi** jatkoi elpymis- ja palautumistukivälineen tuella vanhustenhoitoa koskevaa aloitetta, jolla koulutetaan vanhusten hoidon hoito- ja hallinto henkilöstöä ja suojataan oikeudellisesti apulaishoitajan ammattinimike ammatin houkuttelevuuden lisäämiseksi. **Sloveniassa** hyväksyttiin lainsäädäntömuutoksia, jotka mahdollistavat EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisten nopeamman työllistymisen terveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa. **Saksassa** otetaan käyttöön vuodesta 2024 alkaen hoitoalan opintoja koskevia avustuksia, ja ammatillista koulutusta nykyaikaistetaan edelleen.

Kansanterveyden edistämiseksi toteutettiin toimia erityisesti sairauksien ehkäisyn ja terveyden edistämisen kautta, ja toimia tehostettiin tietyillä hoitoaloilla, erityisesti syövän ja mielenterveyden hoidossa. Ranska hyväksyi vuosiksi 2023–2027 kansallisen ennaltaehkäisystrategian, jonka tavoitteena on parantaa ennaltaehkäisevän hoidon saatavuutta. **Espanja** hyväksyi elokuussa 2022 uuden kansanterveysstrategian, jonka tavoitteena on kannustaa sisällyttämään terveys ja terveydenhuollon tasapuolisuus kaikkiin julkisiin politiikkoihin. **Slovakia** hyväksyi tupakoinnin torjuntaa koskevan kansallisen toimintasuunnitelman vuosiksi 2023–2030. **Romania** hyväksyi marraskuussa 2022 kansallisen syöväntorjuntasuunnitelman pannaakseen vuodesta 2023 alkaen täytäntöön integroidun ja monialaisen hoitokäytännön, kun taas **Italia** hyväksyi kansallisen syöpäsairausuunnitelman vuosiksi 2023–2027 erityisesti saattaakseen päätökseen kansallisen syöpärekisterin ja alueellisen syöpärekisteriverkoston, ja **Bulgaria** hyväksyi tammikuussa 2023 kansallisen syöväntorjuntasuunnitelman. **Ranska** hyväksyi syyskuusta 2022 alkaen toimenpiteitä psykiatrisen hoidon saatavuuden parantamiseksi, ja **Espanja** otti vuoden 2022 puolivälistä alkaen käyttöön mielenterveysstrategian 2022–26 parantaakseen perheille tarjottavia palveluja ja tukea sekä edistääkseen kokonaisvaltaisen ja yhteisöllisen hoidon mallia. **Portugalissa** on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2023 uusi mielenterveydenhoitoa koskeva laki, jolla vahvistetaan viimeaikaisia uudistuksia laitoshoidosta luopumisen edistämiseksi. **Saksa** hyväksyi vuosiksi 2021–2026 kansanterveyspalvelusopimuksen, jonka tavoitteena on parantaa työllisyyttä ja digitaalisia prosesseja ja nykyaikaistaa rakenteita julkisen terveydenhuollon alalla.

Useat jäsenvaltiot jatkavat pitkäaikaishoitoon liittyviä uudistuksia ja investointeja kohtuuhintaisen ja laadukkaan pitkäaikaishoidon saatavuudesta annetun neuvoston suosituksen mukaisesti. Näitä ovat muun muassa toimenpiteet, joilla parannetaan palvelujen saatavuutta **Bulgariassa, Virossa, Espanjassa, Italiassa, Liettuassa, Portugalissa, Romaniassa ja Sloveniassa**, niiden kohtuuhintaisuutta **Virossa, Saksassa, Italiassa ja Sloveniassa** ja niiden laatua **Virossa, Espanjassa, Liettuassa ja Sloveniassa** sekä tuetaan työvoimaa **Bulgariassa, Saksassa ja Liettuassa**. **Bulgaria** käyttää ESR:ää ja ESR plussaa kotihoidon laajentamiseen, mukaan lukien henkilöstön kouluttamiseen tätä varten. **Virossa** on käynnissä uudistus, jonka tavoitteena on vähentää asiakasmaksuja yleissairaanhoidossa, laajentaa sosiaalihuoltopalveluja itsenäisen kotona asumisen mahdollistamiseksi sekä laatia laatuvaatimukset koti- ja yleissairaanhoidolle. **Espanja** käyttää elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitusta parantaakseen vammaisten henkilöiden hoidon saatavuutta, kokeillakseen laitoshoidosta luopumista ja kehittääkseen etähoitoa sekä valmistelee hoitoinfrastruktuurin päivittämistä yhteisöperustaiseen hoitoon tähtäävän pitkäaikaishoidon mallin mukaisesti. **Italia** laati suunnitelman sosiaalipalvelujen vähimmäistason määrittämiseksi ikääntyneille, jotka eivät ole omatoimisia, ja perustaakseen rahaston, jolla investoidaan itsenäiseen asumiseen ja sosiaalipalveluhenkilöstön palkkaamiseen yksilöllisten yhteyspisteiden toteuttamiseksi. **Liettua** valmistelee uutta pitkäaikaishoidon mallia, jolla virtaviivaistetaan hallinnollista ja taloudellista rakennetta, asetetaan vähimmäisvaatimukset pitkäaikaishoidon tarjoajille ja laajennetaan yhteisöperustaista hoitoa sekä suunnittelee elpymis- ja palautumistukivälineen ja EU:n koheesiorahaston käyttöä valmiuksien kehittämiseen ja pitkäaikaishoidon henkilöresurssien ja infrastruktuurin parantamiseen. **Romania** hyväksyi pitkäaikaishoitoa ja aktiivista ikääntymistä koskevan kansallisen strategian 2023–2030, johon sisältyy toimenpiteitä, joilla vastataan pitkäaikaishoitoon liittyviin lääketieteellisiin tarpeisiin ja parannetaan ikääntyneiden yhteisöperustaista hoitoa. **Slovenia** valmistelee uutta uudistusta, jolla pyritään laajentamaan avohoitovaihtoehtoja, asettamaan laatuvaatimuksia ja parantamaan pitkäaikaishoitojärjestelmän taloudellista elinkelpoisuutta tekemällä pitkäaikaishoidosta uuden sosiaaliturvan pilarin.

LUKU 3. ENSIMMÄISEN VAIHEEN MAA-ANALYYSI

Tässä luvussa esitellään maakohtaiset selvitykset osana ensimmäisen vaiheen maa-analyysiä, joka perustuu sosiaalisen lähentymisen kehyksen periaatteisiin, kuten kuvaillaan asiaa koskevassa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa ja siihen pohjautuvissa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisissä viesteissä²⁷². Analyysi myös tukee luvun 1 kohdassa 1.5 esitettyjä keskeisiä horisontaalisia havaintoja. Tätä olisi pidettävä pilottina, jota tullaan arvioimaan. Kaikki selvitykset perustuvat sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun lukemiin ja yhteisen työllisyysraportin luokituksiin, sellaisina kuin ne on kuvattu kohdassa 1.5 olevassa laatikossa ja liitteessä 6. Niiden rakenne kuitenkin riippuu maakohtaisesta tilanteesta: selvitysten kattamien kolmen politiikanalan (työllisyys; koulutus ja osaaminen; sosiaalinen suojelu ja osallisuus) järjestystä ohjaa asianomaisessa maassa tapahtuva kehitys, joka käy ilmi liitteessä 9 olevista sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun taulukoista. Vastaavasti kutakin maata vastaava kaavio havainnollistaa kyseisen maan kannalta olennaisinta asiaa tai keskeistä kehityssuuntaa.

Ensimmäisen vaiheen maa-analyysi perustuu kaikkiin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreihin. Kutakin indikaattoria²⁷³ tarkastellaan yhteisen työllisyysraportin menetelmän perusteella. Tämä menetelmä määrittää jäsenvaltioiden suhteellisen aseman. Suhteellinen asema ilmaistaan standardipoikkeamina sekä indikaattorin arvon absoluuttisen tason että sen edelliseen vuoteen verratun muutoksen keskiarvosta (ks. tarkempi tekninen kuvaus liitteessä 4). Kunkin maan tulokset luokitellaan kunkin indikaattorin osalta yhteen seitsemästä mahdollisesta luokasta (”parhaiten suoriutuvat”, ”keskimääräistä paremmat”, ”hyvät mutta tarpeen seurata”, ”keskimääräiset”, ”heikot mutta paranemassa”, ”seurattavat”, ”kriittisessä tilanteessa olevat”). Tämä vastaa väriasteikkoa vihreästä punaiseen. Lyhyt yleiskatsaus kunkin jäsenvaltion indikaattoreista ja niiden luokituksista on liitteessä 9 olevissa taulukoissa.

²⁷² Aloitetta käsittelemään perustettiin työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean yhteinen työryhmä, joka työskenteli lokakuusta 2022 toukokuuhun 2023. Tämä työ otettiin huomioon työllisyyskomiteassa ja sosiaalisen suojelun komiteassa, jotka valmistelivat kesäkuun 2023 TSTK-neuvostossa pidettyä ministerikeskustelua. Työ ja sen tulokset on dokumentoitu [työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean yhteisen työryhmän kertomukseen](#) ”Introduction of a Social Convergence Framework in the European Semester” liittyvissä keskeisissä viesteissä sekä asiaa koskevassa [työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa](#).

²⁷³ Liitteessä 2 on teknisiä tietoja tulostaulun pääindikaattoreista, mukaan lukien GALI-käsitteeseen perustuva vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero.

Kutakin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoria arvioidaan edellä selostetun menetelmän mukaisesti, jotta voidaan määrittää, onko toisessa vaiheessa tehtävä lisää analyysseja. Luokituksella ”kriittisessä tilanteessa olevat” tarkoitetaan jäsenvaltioita, jotka saavat tietystä indikaattorista EU:n keskiarvoa paljon huonomman pistemäärän ja joissa tilanne heikkenee tai ei parane riittävästi edelliseen vuoteen verrattuna. Tilanne merkitään ”seurattavaksi” kahdessa tapauksessa: a) kun jäsenvaltio saa tietyssä indikaattorissa EU:n keskiarvoa huonomman pistemäärän ja maan tilanne heikkenee tai ei parane riittävän nopeasti, ja b) kun pistemäärä tasojen suhteen on EU:n keskiarvon mukainen, mutta tilanne heikkenee huomattavasti EU:n keskiarvoa nopeammin.

Toisen vaiheen lisäanalyysia pidetään perusteltuna niiden jäsenvaltioiden kohdalla, joille vähintään kuusi sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoria on merkitty punaiseksi (”kriittisessä tilanteessa olevat”) tai oranssiksi (”seurattavat”). Tilanteen katsotaan edellyttävän lisäanalyysia toisessa vaiheessa myös silloin, kun punaiseksi tai oranssiksi merkityn indikaattorin yhteisen työllisyysraportin mukainen luokitus on heikentynyt kaksi kertaa peräkkäin. Näin olisi esimerkiksi silloin, jos luokitus muuttuisi vuoden 2023 yhteisessä työllisyysraportissa ”keskimääräisestä” luokitukseen ”heikko mutta paranemassa”, minkä jälkeen tilanne heikkenisi edelleen luokitukseen ”kriittisessä tilanteessa olevat” raportin vuoden 2024 versiossa. Tämä luettaisiin ylimääräiseksi punaiseksi tai oranssiksi merkinnäksi, joiden vähimmäiskynnys on yhteensä kuusi. Jos esimerkiksi tiettynä vuotena n jollekin maalle on merkitty punaiseksi tai oranssiksi viisi sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoria ja yksi niistä on heikentynyt kahtena peräkkäisenä vuotena n ja n-1, maalla katsotaan olevan kyseisenä vuonna n yhteensä kuusi punaista tai oranssia merkintää (viisi punaista/oranssia merkintää kyseisen vuoden indikaattoreista + yksi merkintä kahdesta peräkkäisestä heikkenemisestä). Näin ollen sitä olisi analysoitava lisää. Mahdolliset katkokset sarjoissa sekä tietojen laatuun ja tulkintaan liittyvät kysymykset otetaan huomioon arvioitaessa kynnysarvoon laskettavien merkintöjen kokonaismäärää.

Belgia

Belgian työmarkkinat toipuivat covid-19-kriisistä nopeasti, mutta niiden suorituskyky on edelleen keskimääräistä alhaisempi. Työttömyys-

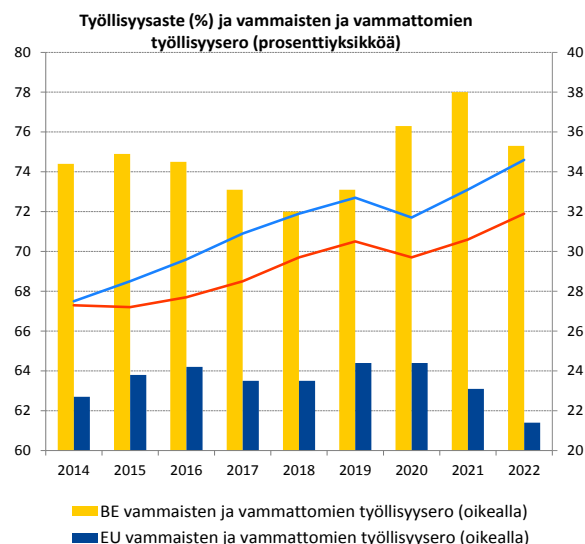
ja pitkäaikaistyöttömyysaste ovat ”keskimääräiset”.

Vaikka työllisyysaste on noussut suunnilleen EU:n keskiarvon mukaisesti vuodesta 2017 lähtien uuteen ennätystasoon 71,9 prosenttia, se on edelleen jäljessä muista jäsenvaltioista ja sille on annettu luokitus ”seurattava” kolmena peräkkäisenä vuotena. Tämä johtuu suurelta osin Belgian keskimääräistä alhaisemmasta työvoimaosuudesta.

Vaikka sukupuolten välinen työllisyysero (7,6 prosenttiyksikköä) on keskimääräinen,

vammaisilla henkilöillä on pysyviä haasteita työmarkkinoille pääsyssä, mikä on johtanut luokitukseen ”kriittisessä tilanteessa oleva”

viimeisenä kolmena vuotena. Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero kasvoi tasaisesti vuosina 2018–2021 (32 prosenttiyksiköstä 38 prosenttiyksikköön), ja vaikka se laski 35,3 prosenttiyksikköön vuonna 2022, Belgia sijoittuu edelleen tässä suhteessa huonoimmin suoriutuvien jäsenvaltioiden joukkoon (verrattuna EU:n keskiarvoon 21,4 prosenttiyksikköä). Myöskään kotitalouksien käytettävissä olevien asukaskohtaisten bruttotulojen kasvu ei ole pysynyt EU:n keskiarvon mukaisena ja on edelleen seurattava.

Huomautus: Belgian aikasarjassa on katkos vuonna 2017.

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], EU:n työvoimatutkimus [[tepsr_sp200](#)], EU-SILC

Belgia suoriutuu hieman keskimääräistä paremmin koulutuksen ja osaamisen alalla Belgia suoriutuu hieman keskimääräistä paremmin koulutuksen ja osaamisen alalla Belgiassa yli puolet (52,7 %) kaikista alle 3-vuotiaista lapsista on virallisen varhaiskasvatuksen piirissä, ja se suoriutuu tässä suhteessa keskimääräistä paremmin. Lisäksi koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus on suhteellisen pieni (6,4 %) (”keskimääräistä parempi”) ja on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus on keskimääräinen (9,2 %). Vihreää ja digitaalista siirtymää tukevat vähintään perustason digitaaliset taidot omaavan väestön osuus 54,2 % on myös keskimääräinen (EU:n keskiarvo on 53,9 %).

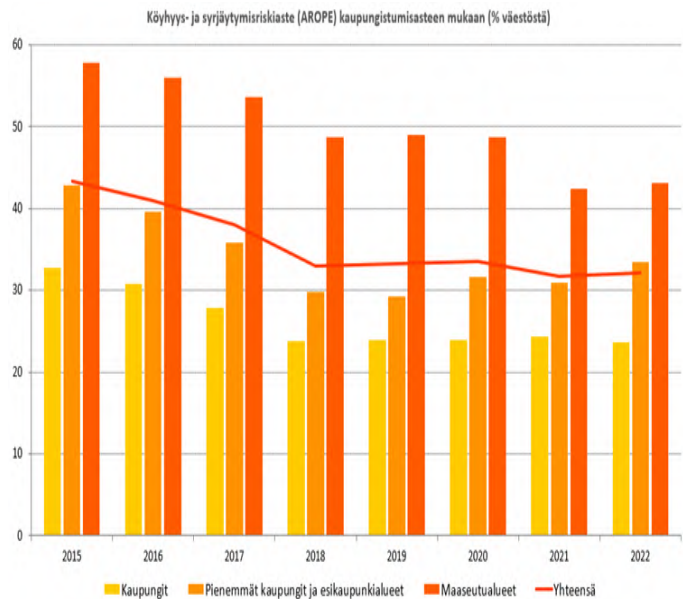
Sosiaalipolitiikalla pystytään yleisesti ottaen ehkäisemään ja vähentämään köyhyys- ja syrjäytymisriskejä sekä tuloeroja. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevan kokonaisväestön ja lasten osuudet ovat pienentyneet vuodesta 2017 lähtien ja ovat suunnilleen EU:n keskiarvojen mukaisia. Lisäksi Belgia kuuluu parhaiten suoriutuviin kahdessa muussa sosiaalisessa ulottuvuudessa: sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen, joka on selvästi EU:n keskiarvon yläpuolella (48,8 % vs. 35,3 % vuonna 2022); ja pienet tuloerot ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteella mitattuna. Itse ilmoitettujen täyttämättä jääneiden hoitotarpeiden suhteen Belgia on keskimääräistä parempi (vain 1 % Belgian väestöstä ilmoitti olevansa tällaisessa tilanteessa vuonna 2022).

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain kolme indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Belgiaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Bulgaria

Bulgarialla on merkittäviä köyhyyteen ja sosiaaliseen osallisuuteen liittyviä haasteita.

Viimeaikaisesta laskusta huolimatta köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien henkilöiden (AROE) osuus on 32,2 prosenttia ja on yksi EU:n korkeimmista (EU:n keskiarvo on 21,6 %), mikä viittaa kriittiseen tilanteeseen. Vastaavasti lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste nousi 0,9 prosenttiyksikköä vuosina 2021–2022 ja oli 33,9 prosenttia vuonna 2022 (selvästi EU:n keskiarvon (24,7 %) yläpuolella), mikä myös on kriittinen tilanne. Köyhyysriskit ovat erityisen suuria vammaisten henkilöiden, maaseudulla ja syrjässä olevilla alueilla asuvien ja romaniväestön kohdalla.

Lähde: Eurostat [[ilc_peps13n](#)], EU-SILC.

Tähän liittyen sosiaalisilla tulonsiirroilla (muilla kuin eläkkeillä) oli vain rajallinen vaikutus Bulgariassa. Ne vähensivät köyhyyttä vain 24,4 prosenttia (verrattuna 35,3 %:n EU:n keskiarvoon), mikä tarkoittaa luokitusta ”seurattava”. Lisäksi tuloeroja mittaava ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde kuuluu EU:n korkeimpiin (7,3 vs. 4,7 EU:ssa keskimäärin) ja on kriittisessä tilanteessa, vaikka se on laskenut hieman kolmen viime vuoden aikana. Tilannetta pahentaa se, että monet ihmiset (15,1 % koko väestöstä) asuvat kotitalouksissa, joiden asumismenorasitus on kohtuuton, mikä on myöskin kriittinen tilanne.

Viimeaikaisista parannuksista huolimatta Bulgarialla on edelleen osaamisen kehittämiseen liittyviä haasteita.

Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus on edelleen pieni (31,2 % vs. 53,9 % EU:ssa keskimäärin vuonna 2021) ja muodostaa kriittisen tilanteen. Aikuisten osaamisen hankkimisen vahvistaminen myös digitaaliasialalla on tärkeää vihreän ja digitaalisen siirtymän tukemisen kannalta. Samalla koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus on vähentynyt ja on tällä hetkellä 10,5 prosenttia, mikä on EU:n keskiarvon (9,6 %) yläpuolella mutta lähellä sitä. Se on kuitenkin edelleen erityisen korkea maaseutualueilla (19,1 %). Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus oli vuonna 2022 vain 17,4 prosenttia (vs. 35,7 % EU:ssa keskimäärin). Kun otetaan huomioon myös lastenhoidon tarjonnan laatuun liittyvät haasteet, tämä alhainen osuus on seurattava, koska se voi vaikuttaa haitallisesti lasten pitkän aikavälin oppimisnäkyymiin.

Bulgarian työmarkkinat ovat parantuneet viime aikoina, mutta erityisesti vammaisilla henkilöillä ja nuorilla on edelleen haasteita. Maan työmarkkinat ovat elpyneet voimakkaasti: työllisyysaste on historiallisen korkea (75,7 % vuonna 2022) ja työttömyysaste on laskenut tasaisesti (4,3 %:iin samana vuonna). Myös pitkäaikaistyöttömyys on laskusuunnassa, ja samalla sukupuolten välinen työllisyysero on kaventunut (7,7 prosenttiyksikköön vuonna 2022 edellisen vuoden 8,4 prosenttiyksiköstä). Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero oli kuitenkin edelleen selvästi EU:n keskiarvoa suurempi vuonna 2022 (29,5 prosenttiyksikköä vs. 21,4 prosenttiyksikköä) ja on sen vuoksi seurattava. Vaikka työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus on vähentynyt viime vuosina, se oli vuonna 2022 edelleen 15,1 prosenttia, mikä on yhä EU:n keskiarvon (11,7 %) yläpuolella. Tämä tarkoittaa, että tulos on ”heikko mutta paranemassa”.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että kahdeksan indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Bulgariaan katsotaan kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, joita on tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Tšekki

Tšekin talous toipui covid-19-pandemiasta ja energiakriisistä maltillisesti, ja samalla, kun työmarkkinatulokset ovat yleisesti ottaen

myönteisiä, työvoimapula lisääntyy ja

tiettyjen ryhmien, erityisesti naisten,

olosuhteet vaikeutuvat. Vuonna 2022 Tšekki

kuului parhaiten suoriutuvien joukkoon

työllisyysasteen (81,3 %) ja työttömyysasteen

(2,2 %) osalta. Myös pitkäaikaistyöttömyysaste

(0,6 % vuonna 2022) on keskimääräistä parempi.

Naisten työllisyysaste on kuitenkin edelleen

huomattavasti miesten työllisyysastetta

alhaisempi (ero oli 14,9 prosenttiyksikköä

vuonna 2022), ja tilanne on kriittinen. Vaikka

virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-

vuotiaiden lasten osuus (6,8 prosenttia vuonna 2022)

parani 1,9 prosenttiyksikköä vuoteen 2021 verrattuna, se on edelleen selvästi alle EU:n keskiarvon

(35,9 %). Tämä viittaa jatkuvaan kriittiseen tilanteeseen, joka yhdistettynä lastenhoidon laatuun

liittyviin haasteisiin voi vaikuttaa haitallisesti lasten pitkän aikavälin oppimisenäkymiin, minkä

lisäksi se voi olla yksi tekijä, joka vaikuttaa naisten alhaisempaan osallistumiseen työmarkkinoille.

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus oli 11,4 prosenttia

vuonna 2022, eli seurattava²⁷⁴. Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero, joka oli

22,7 prosenttiyksikköä vuonna 2022, on edelleen keskimääräinen. Naisten ja nuorten

työmarkkinoille osallistumisen vahvistaminen voisi auttaa lieventämään työvoimapulaa.

Tšekki suoriutuu osaamisen osalta keskimääräisesti, mutta innovointivalmiuksien

tukemisessa sekä vihreän ja digitaalisen siirtymän helpottamisessa on parantamisen varaa.

Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus parani vuonna 2022 keskimääräistä paremmaksi.

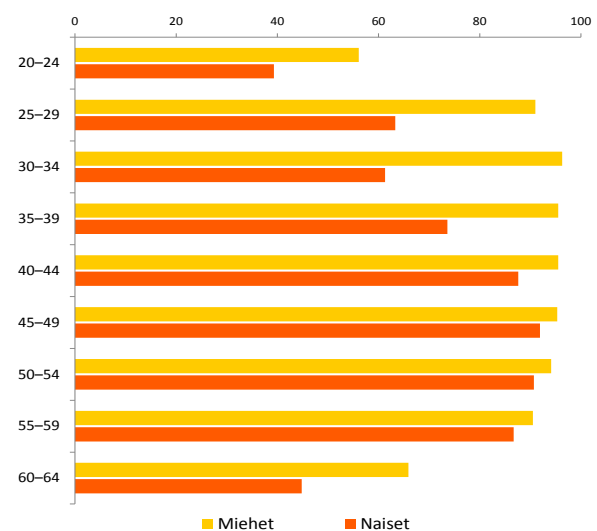
Vuonna 2021 vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus, 59,7 prosenttia, oli

keskimääräinen (EU:n keskiarvo oli 53,9 %). Aikuisoppimisen ja osaamisen kehittämisen

edistäminen erityisesti digitaalisten taitojen osalta voi auttaa tukemaan nykyistä suuntausta kohti

teollisuusautomaatiota ja robotisaatiota.

Työllisyysaste sukupuolen ja iän mukaan, 2022 (% väestöstä)

Lähde: Eurostat [[lfsa_ergaed](#)], EU:n työvoimatutkimus.

²⁷⁴ Katkos aikasarjassa vuosina 2021 ja 2022.

Tšekillä on toimiva sosiaalisen suojelun järjestelmä, joka on osoittautunut tehokkaaksi köyhyysriskien ja eriarvoisuuden vähentämisessä. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski oli koko väestön osalta 11,8 prosenttia vuonna 2022, mikä on EU:n alhaisin arvo. Näin ollen Tšekki kuuluu parhaiten suoriutuviin, vaikka osuus nousi 1 prosenttiyksikön vuonna 2022. Lasten osalta tilanne pysyi jokseenkin vakaana. Tšekin tulos ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteen osalta on huomattava (3,5 vuonna 2022). Kotitalouksien käytettävissä olevat reaali bruttotulot henkeä kohti laskivat arvosta 125,8 vuonna 2021 arvoon 121,2 vuonna 2022, ja tilanne on tältä osin seurattava. Kohtuuton asumismenorasitus nousi hieman ja oli 6,9 prosenttia vuonna 2022, mikä on edelleen keskimääräinen. Asuntojen kohtuuhintaisuutta Tšekin kaupungeissa on kuitenkin seurattava tiiviisti, koska kohtuuton asumismenorasitus oli niissä vuonna 2022 korkeampi (10,6 %, mikä on 0,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2021) kuin maaseutualueilla (4,0 %). Tšekki on keskimääräistä parempi itse ilmoitettujen täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osalta. Väestön nopea ikääntyminen kohdistaa kuitenkin painetta terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoitojärjestelmille, mikä edellyttää tiivistä seurantaa.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain neljä indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Tšekkiin ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Tanska

Tanskan työmarkkinat toipuivat covid-19-kriisistä nopeasti ja ovat edelleen selviytymiskykyiset huolimatta taloudellisen toiminnan hidastumisesta vuonna 2023 ja puutteiden lisääntymisestä. Suorituskyky

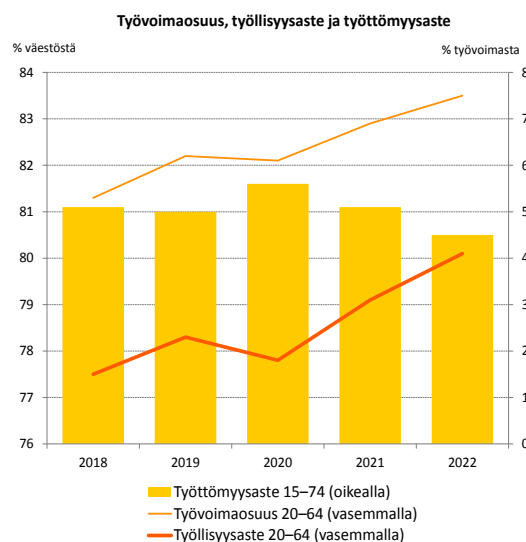
oikeudenmukaisten työolojen alalla on yleisesti ottaen hyvä. Vuoden 2022 korkea työllisyysaste (80,1 %) ja alhainen työttömyysaste (4,5 %) ovat keskimääräistä paremmat. Tanska kuuluu parhaiten suoriutuviin pitkäaikaistyöttömyysasteen osalta

(pitkäaikaistyöttömyysaste laski vuoden 2021 1 %:sta 0,5 %:iin vuonna 2022). Maassa on kuitenkin työvoimapulaa monilla aloilla, erityisesti vihreään ja digitaaliseen talouteen liittyvillä aloilla. Yritysten epäonnistuneiden rekrytointien osuus oli 29 prosenttia

helmikuun 2021 ja 2022 välillä.²⁷⁵ Tiettyjen väestöryhmien osalta voidaan todeta, että työelämän ja

koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) tilanne on keskimääräistä parempi samoin kuin sukupuolten välinen työllisyysero, joka kaventui vuonna 2022 merkittävästi 5,4 prosenttiyksikköön.

Vaikka vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero nousi 2 prosenttiyksiköstä 9,9 prosenttiyksikköön vuonna 2022, Tanska kuuluu tältä osin edelleen parhaiten suoriutuviin.

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

²⁷⁵ Tanskan työmarkkina- ja rekrytointivirasto (kesäkuu 2022), *Recruitment Survey Report*.

Tanska suoriutuu yleisesti ottaen hyvin koulutuksen ja osaamisen alalla, mutta koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus lisääntyy edelleen. Osuus pieneni useissa jäsenvaltioissa, mutta Tanskassa se nousi 10 prosenttiin vuonna 2022, mikä on hieman EU:n keskiarvon (9,6 %) yläpuolella, ja tilanne on nyt seurattava. Tähän on syytä kiinnittää huomiota, koska työmarkkinat ovat kireät ja ammattitaitoisista työntekijöistä on pulaa. Myönteistä on, että Tanska on yksi parhaiten suoriutuvista, kun kyse on virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuudesta sekä oikeudenmukaista ja digitaalista siirtymää tukevia vähintään perustason digitaalisia taitoja omaavien aikuisten osuudesta.

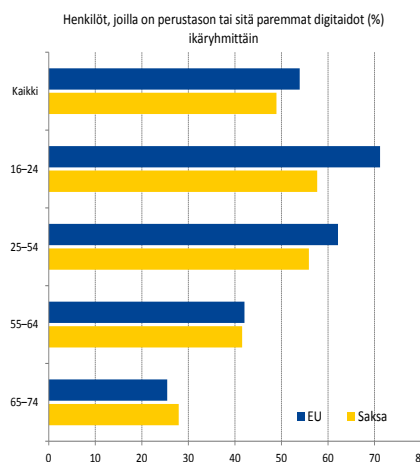
Tanskassa on erittäin hyvin toimiva sosiaalisen suojelun järjestelmä, mutta asumiskustannukset ovat edelleen haaste. Sosiaalisen suojelun ja osallisuuden alalla Tanska on keskimääräistä parempi tai parhaiten suoriutuva. Tämä koskee myös sekä koko väestön että lasten köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskiä sekä sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutusta köyhyyden vähentämiseen. Kohtuuttomasta asumismenorasituksesta kärsivien kotitalouksien osuus on ollut suuri viimeiset kolme vuotta, ja vuoden 2022 osuutta (14,7 %) pidetään kriittisenä.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain kaksi indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Tanskaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Saksa

Saksalla on koulutukseen ja osaamiseen liittyviä haasteita, joihin on puututtava erityisesti vihreää ja digitaalista muutosta silmällä pitäen.

Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden (18–24-vuotiaiden) osuus oli suuri (12,2 %) vuonna 2022 (osuus oli 12,5 % vuonna 2021 ja EU:n keskiarvo oli 9,6 %). Tilanne on ollut kriittinen viimeiset kaksi vuotta. Lisäksi vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien henkilöiden osuus väestöstä oli 48,9 prosenttia vuonna 2021 (EU:n keskiarvo oli 53,9 %), ja sitä pidetään seurattavana. Ero EU:n keskiarvoon oli huomattavasti suurempi nuoremmissa, 16–24-vuotiaiden kohortissa (13,5 prosenttiyksikköä).

Lähde: Eurostat, [tepsr_sp410].

Saksan työmarkkinat elpyivät covid-19-kriisin jälkeen ja suoriutuvat yleisesti ottaen hyvin, vaikkakin naisten osa-aikatyö on edelleen hyvin korkealla tasolla ja osallistuminen varhaiskasvatukseen on suhteellisen vähäistä. Oikeudenmukaisten työolojen ja -ehtojen alalla tapahtunut kehitys on ollut Saksassa yleisesti ottaen myönteistä. Työllisyysaste on korkea (80,7 % vuonna 2022) ja on jatkanut nousuaan, vaikkakin aiempaa hitaammin. Kokonaistyöttömyysaste sekä pitkäaikaistyöttömyysaste laskivat ennätysellisen alhaalle (3,1 % ja 1,0 %), ja työttömyysasteen osalta Saksa sijoittui parhaiten suoriutuviin kolmatta vuotta peräkkäin. Näiden myönteisten yleisten suuntausten mukaisesti myös työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus laski 9,5 prosentista vuonna 2021 8,6 prosenttiin vuonna 2022, mikä on keskimääräistä parempi tulos.

Sama koskee vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyyseroa, joka pieneni 30,5 prosenttiyksiköstä vuonna 2021 24 prosenttiyksikköön vuonna 2022. Toisaalta sukupuolten välinen työllisyysero pysyi keskimääräisenä (noin 7 prosenttiyksikköä) vuonna 2022, mutta osa-aikatyössä sukupuolten välinen työllisyysero oli edelleen yksi EU:n suurimmista, eli 36,7 prosenttiyksikköä (EU:n keskiarvo oli 20,2 prosenttiyksikköä). Tämä voi liittyä muun muassa siihen, että verotusjärjestelmään sisältyy kannustimia ja virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus on suhteellisen alhainen (23,9 % vuonna 2022 vs. 35,7 % EU:ssa). Kun otetaan lisäksi huomioon lastenhoidon tarjoamisen laatuun liittyvät haasteet, tilanne luokitellaan seurattavaksi. Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalinääräiset bruttotulot henkeä kohti pysyivät suurin piirtein vakaina (113,6 vuonna 2022), ja tilanne on kahtena viime vuotena luokiteltu keskimääräiseksi.

Sosiaalisen tilanteen osalta kohtuuton asumismenorasitus aiheuttaa haasteita monille kotitalouksille. Tämä osuus on ollut nousussa kahden viime vuoden aikana, ja sitä pidetään nyt seurattavana (osuus oli 11,8 % vuonna 2022, kun se oli EU:ssa keskimäärin 9,1 %). Tämä heijastaa osittain täyttymättömiä rakentamistarpeita. Myönteistä on, että tuloeroja mittaava ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde laski edelleen vuonna 2022 ja on nyt keskimääräistä parempi. Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen ja täyttymättömistä sairaanhoitotarpeista ilmoittavan väestön osuus ovat keskimääräistä paremmat, kun taas köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevan kokonaisväestön (20,9 %) ja lasten (24 %) osuudet ovat keskimääräiset (vastaavat osuudet ovat EU:ssa 21,6 % ja 24,7 %).

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain neljä indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Saksaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Viro

Virolla on haasteita sosiaalisen suojelun ja osallisuuden alalla. Useat kyseiseen alaan liittyvistä sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoreista ovat kriittisessä tai seurattavassa tilanteessa.

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä

olevien ihmisten (AROE) osuus nousi

3 prosenttiyksikköä 25,2 prosenttiin vuonna 2022,

mikä ylittää EU:n keskiarvon (21,6 %). Lisäksi

ikäntyneiden ja vammaisten henkilöiden köyhyyden

ja sosiaalisen syrjäytymisen riskit kuuluvat EU:n

korkeimpiin (53,1 % ja 47,8 % vs. 20,2 % ja 28,8 %

EU:ssa keskimäärin), kun taas lasten tilanne on

keskimääräistä parempi. Tässä yhteydessä on syytä

huomata, että sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin

eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen

pieneni 31,7 prosentista vuonna 2020 28,1 prosenttiin

vuonna 2022, mikä on selvästi alle EU:n keskiarvon

(35,3 %) ja luokitellaan seurattavaksi. Tuloeroja

mittaava ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde nousi arvosta 5 vuonna 2021

arvoon 5,4 vuonna 2022 (myös seurattava), kun EU:n keskiarvo oli 4,7 vuonna 2022. Tämä katkaisi

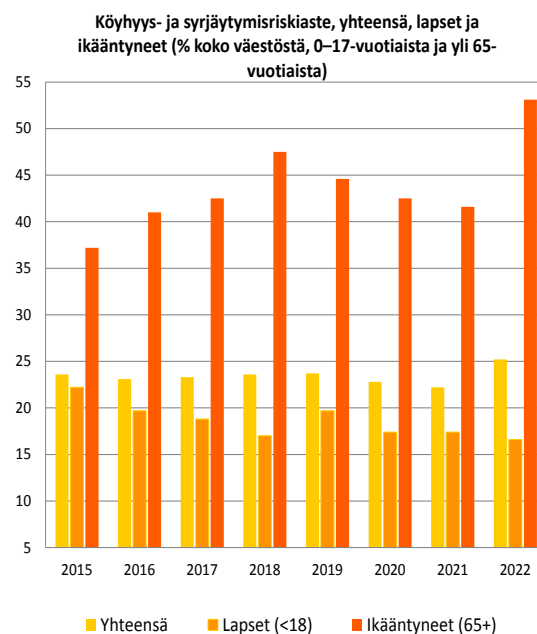
vuodesta 2014 jatkuneen voimakkaan ja tasaisen laskun. Itse ilmoitetut täyttymättömät

sairaanhoitotarpeet ovat Virossa EU:n korkeimpia (9,1 % vs. 2,2 % vuonna 2022), mikä

luokitellaan kriittiseksi. Terveystuhoon saatavuus on edelleen haaste tilanteessa, jossa pula

terveydenhuoltohenkilöstöstä lisääntyy, palvelun käyttäjältä perittävät maksut ovat korkeat ja väestö

ikäntyy nopeasti.

Lähde: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

Koulutuksen ja osaamisen alalla Viro voisi edelleen vähentää koulunkäynnin varhaista keskeyttämistä. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus nousi 1 prosenttiyksiköllä ja oli 10,8 prosenttia vuonna 2022, mikä luokitellaan seurattavaksi. Tämän ulottuvuuden parantaminen on tärkeää, jotta tulevaisuuden työvoimalla on keskeiset laaja-alaiset taidot ja pätevyyydet. Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus on keskimääräistä parempi sen noustua merkittävästi (8 prosenttiyksikköä) 25,7 prosentista vuonna 2021 33,7 prosenttiin vuonna 2022 (35,7 % EU:ssa keskimäärin). Vihreää ja digitaalista siirtymää tukevat vähintään perustason digitaaliset taidot omaavan väestön osuus on keskimääräinen (56,4 %).

Viron työmarkkinoiden tulos jatkui vahvana vuosina 2022 ja 2023. Useimmat oikeudenmukaisten työolojen ja -ehtojen alaan kuuluvista sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoreista osoittavat myönteistä kehitystä. Työllisyysaste nousi 81,9 prosenttiin vuonna 2022, ja työttömyysaste laski vuoden 2020 6,9 prosentista 5,6 prosenttiin vuonna 2022 huolimatta talouden hidastumisesta vuoden 2022 jälkipuoliskolla. Virossa on yksi EU:n pienimmistä sukupuolten välisistä työllisyyseroista, ja se on kuulunut tältä osin parhaiten suoriutuviin kolmen viime vuoden ajan. Myös työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus oli edelleen alle EU:n keskiarvon ja laski vuonna 2022. Samalla vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero kasvoi merkittävästi (7,5 prosenttiyksikköä) vuoteen 2021 verrattuna ja ylitti EU:n keskiarvon ensimmäistä kertaa vuonna 2022 (26,2 % vs. 21,4 % EU:ssa keskimäärin). Tilanne luokitellaan seurattavaksi.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että kuusi indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Viroon katsotaan kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, joita on tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Irlanti

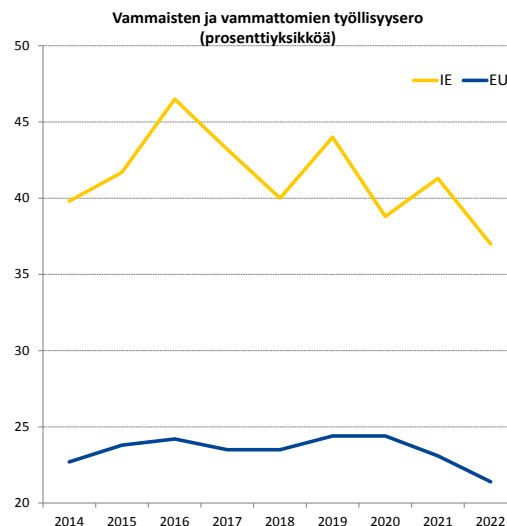
Irlannin työmarkkinat suoriutuvat hyvin, mutta haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät ovat jäljessä. Irlannin työllisyysaste (78,2 %) oli

ennätyskallista korkeana vuonna 2022, ja työttömyysaste puolestaan laski historiallisen alhaalle (4,5 %, mikä on keskimääräistä parempi). Sama koskee pitkäaikaistyöttömyysastetta. Aliedustettujen ryhmien – kuten vammaisten henkilöiden, naisten, yksinhuoltajien ja vähäisen ammattitaidon omaavien henkilöiden – aktivoimisen ja työllistettävyyden vahvistaminen voi kuitenkin auttaa vastaamaan työvoima- ja osaamispulaan. Vaikka vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero oli

kaventunut vuoteen 2022 mennessä, se on edelleen suuri (37 prosenttiyksikköä vs. EU:n keskiarvo 21,4 prosenttiyksikköä), mikä tarkoittaa, että Irlanti

kuuluu heikoiten suoriutuviin ja on kriittisessä tilanteessa. Tätä eroa pyritään kaventamaan uusien työmenetelmien ja koulutettujen sosiaalityöntekijöiden avulla. Vammaisten henkilöiden keskuudessa koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus on yleensä suurempi ja koulutustaso alhaisempi. Vaikka naisten työllisyysaste on noussut viime vuosina, sukupuolten välinen työllisyysero kasvoi 11,3 prosenttiyksikköön vuonna 2022 (ja laski 9,8 prosenttiyksikköön vuoden 2023 toisella neljänneksellä), koska miesten työllisyysaste nousi nopeammin. Tämä tilanne luokitellaan nykyisellään seurattavaksi. Toisaalta työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuuden kohdalla tilanne on keskimääräistä parempi (8,7 %, mikä on alle EU:n keskiarvon 11,7 %).

Irlannin tulokset ovat vahvat koulutuksen ja osaamisen suhteen. Maa kuuluu parhaiten suoriutuviin, kun on kyse koulupudokkaiden osuudesta (3,7 %), siitäkin huolimatta, että osuus kasvoi jonkin verran vuonna 2022. Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus on yksi EU:n suurimmista (70,5 % vs. EU:n keskiarvo 53,9 %), mikä tukee vihreää ja digitaalista siirtymää.

Huomautus: Työllisyysasteen ero koko väestön ja vammaisten henkilöiden välillä.

Lähde: Eurostat [hlth_dlm200], EU-SILC

Irlannin sosiaalisen suojelun järjestelmä osoittautui tehokkaaksi köyhyysriskien vähentämisessä koko väestön tasolla, vaikkakin joillakin ryhmillä on edelleen suuremmat riskit. Myös varhaiskasvatukseen liittyvistä haasteista on raportoitu. Irlanti sijoittuu parhaiten suoriutuviin, kun on kyse sosiaalisten tulonsiirtojen kokonaisvaikutuksesta köyhyiden vähentämiseen (56,4 % vs. 35,3 % EU:ssa keskimäärin). Köyhyiden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskit ovat keskimääräiset sekä koko väestön että lasten osalta. Haavoittuvassa asemassa olevilla ryhmillä, erityisesti yksinhuoltajilla, Travellers-väestöllä sekä vammaisilla henkilöillä ja ikääntyneillä (yli 65-vuotiaat), riskit ovat kuitenkin suuremmat. Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus on edelleen seurattava huolimatta 4 prosenttiyksikön noususta 19,1 prosenttiin. Varhaiskasvatukseen pääsyn kustannukset olivat EU:n korkeimpia useimmissa kotitaloustyypeissä vuonna 2022, mikä oli merkittävä syy tähän tilanteeseen. Suunta on kuitenkin ollut viime aikoina laskussa. Käynnissä olevat toimet lastenhoidon saatavuuden ja kohtuuhintaisuuden parantamiseksi voivat vaikuttaa myönteisesti osallistumiseen sekä naisten työllisyyteen. Kohtuuttomasta asumismenorasituksesta kärsivien kotitalouksien osuus on keskimääräistä parempi. Asuntotarjonta on kuitenkin ollut selvästi riittämätöntä. Erityisen kriittistä on sosiaalisen asuntotuotannon asuntojen puute ja asuntojen kohtuuttomat hinnat. Tämä on johtanut ennätyksellisen suureen asunnottomuuteen. Irlanti pyrkii käsittelemään asiaa sääntelyuudistuksilla ja vahvoilla julkisilla investoinneilla asuntosektoriin.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain kolme indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Irlantiin ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Kreikka

Kreikan työmarkkinat paranivat ja osoittivat häiriönsietokykynsä covid-19-pandemian ja energiakriisin aikana, vaikka maalla onkin edelleen merkittäviä haasteita. Kreikassa

66,3 prosenttia koko työikäisestä väestöstä oli työllisenä vuonna 2022, mikä on 8 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2020. Luku jää kuitenkin huomattavasti alle EU:n keskiarvon (74,6 %),

mikä heijastaa tiettyjen väestöryhmien työllistettävyyteen liittyviä haasteita. Sosiaali-

indikaattoreiden tulostaulun perusteella sekä nuorten että naisten tilanteet ovat kriittiset. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus pieneni 3,2 prosenttiyksikköä vuosina 2020–2022, mutta se on edelleen suuri (15,3 % vuonna 2022 verrattuna EU:n keskiarvoon 11,7 %).

Vaikka naisten työllisyysaste nousi 7,2 prosenttiyksikköä vuodesta 2020 vuoteen 2022, se on EU:n alhaisimpia (55,9 %), minkä vuoksi sukupuolten välinen työllisyysero on EU:n suurin

(21,0 prosenttiyksikköä). Vammaisten henkilöiden työttömyysaste laski 12,5 prosenttiin ja

vammaisten henkilöiden pitkäaikaistyöttömyysaste 7,7 prosenttiin vuonna 2022. Kotitalouksien

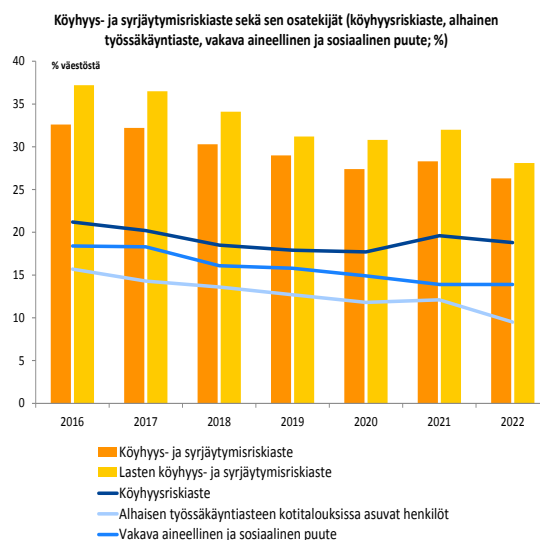
käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti (79,9 % vuonna 2022) olivat edelleen pienemmät kuin vuonna 2008. Tilanne on tältä osin kriittinen, ja sitä on seurattava tiiviisti, kun otetaan huomioon

myös korkean inflaation vaikutukset.

Köyhyyden ja eriarvoisuuden riski pieneni, vaikka sosiaalisen suojelun järjestelmän tehokkuus ja täyttymättömät sairaanhoitotarpeet ovat edelleen vakavia haasteita. Vuonna 2022

sosiaaliset tulonsiirrot (muut kuin eläkkeet) vähensivät köyhyyttä Kreikassa 20,3 prosenttia eli 15 prosenttiyksikköä vähemmän kuin EU:ssa keskimäärin, minkä vuoksi Kreikka oli kriittisessä tilanteessa. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien (AROE) osuus sekä lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laskivat edelleen (28,3 %:sta ja 32 %:sta vuonna 2021 26,3 %:iin ja 28,1 %:iin vuonna 2022). Molemmissa tapauksissa tilanne parani luokituksesta ”kriittisessä tilanteessa

oleva” luokitukseen ”heikko mutta paranemassa”, mutta arvot ovat edelleen selvästi vastaavien EU:n keskiarvojen (21,6 % ja 24,7 %) yläpuolella. Myös tuloeroja mittaava ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde laski arvosta 5,8 vuonna 2021 arvoon 5,3 vuonna 2022, mikä vastaa suunnilleen vuoden 2020 tasoa. Kohtuuttomasta asumismenorasituksesta kärsivissä kotitalouksissa asuvien osuus laski vuoden 2020 33,3 prosentista 26,7 prosenttiin vuonna 2022, ja Kreikan tilanne on tältä osin ”heikko mutta paranemassa”. Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet nousivat covid-19-kriisin vuoksi 9 prosenttiin (6,8 prosenttiyksikköä EU:n keskiarvon yläpuolella), ja Kreikka on tässä suhteessa kriittisessä tilanteessa.

Lähde: Eurostat [[ilc_pecs01](#)], [[tepsr_lm430](#)], [[ilc_li02](#)], [[tespm030](#)], EU-SILC.

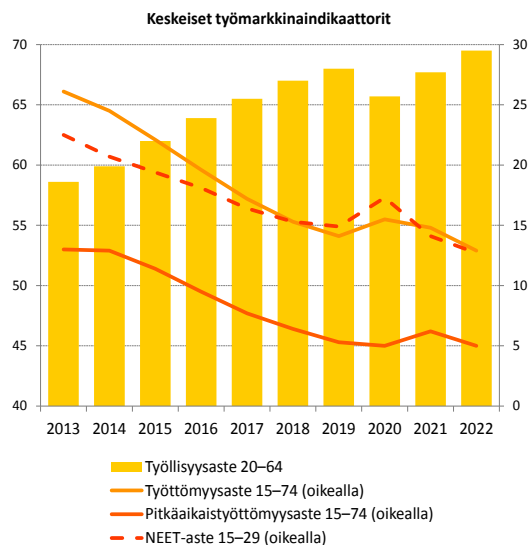
Digitaalisten taitojen hankkiminen aikuisille on edelleen Kreikalle ensisijainen tavoite digitaalista ja vihreää siirtymää silmällä pitäen. Vuonna 2021 52,5 prosentilla aikuisista oli vähintään perustason digitaaliset taidot. Tämä on 1,4 prosenttiyksikköä alle EU:n keskiarvon. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus (4,1 %) oli edelleen selvästi alle EU:n keskiarvon (9,6 %), vaikka se nousikin 0,9 prosenttiyksikköä vuonna 2022. Tilanne on näin ollen ”hyvä mutta tarpeen seurata”. Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus laski 3,2 prosenttiyksikköä 29,1 prosenttiin vuonna 2022 ja on keskimääräinen (EU:n keskiarvo on 35,7 %).

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain viisi indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Kreikkaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Espanja

Espanjan työmarkkinoilla on huomattavia haasteita vahvasta elpymisestä huolimatta.

Työllisyysaste nousi 69,5 prosenttiin vuonna 2022 ja ylitti kriisiä edeltävän (2019) tason (68 %). Se on kuitenkin edelleen selvästi alle EU:n keskiarvon (74,6 %), minkä vuoksi Espanja on tältä osin kriittisessä tilanteessa²⁷⁶. Työttömyysaste ja pitkäaikaistyöttömyysaste olivat laskusuunnassa ja siirtyivät vuonna 2022 kriittisestä tilanteesta tilanteeseen, joka on ”heikko mutta paranemassa”. Ne olivat kuitenkin edelleen huomattavasti EU:n keskiarvon yläpuolella (Espanjan työttömyysaste oli 12,9 %, kun EU:n keskiarvo oli 6,2 %; Espanjan pitkäaikaistyöttömyysaste oli 5 %, kun EU:n keskiarvo oli 2,4 %)¹. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osalta tilanne on parantunut (heidän osuutensa laski 12,7 %:iin vuonna 2022), mutta on edelleen seurattava.

Lähde: Eurostat, [lfsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a], [edat_lfse_20], EU:n työvoimatutkimus.

Nuorisotyöttömyys on edelleen korkealla (29,8 %): se on 52,4 prosenttia Melillassa, 44,4 prosenttia Ceutassa ja 43,9 prosenttia Kanariansaarten syrjäisimmällä alueella, vaikka tilanne on parantunut huomattavasti viime vuosina. Myönteisempää on, että sukupuolten välinen työllisyysero on keskimääräinen ja että vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyyseron osalta Espanja kuuluu parhaiten suoriutuvien joukkoon. Samalla kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu asukasta kohti on edelleen kriittisessä tilanteessa ja edelleen alle vuoden 2008 perustason.

Espanjalla on koulunkäynnin varhaiseen keskeyttämiseen liittyviä haasteita, mutta se

suoriutuu suhteellisen hyvin digitaalisten taitojen osalta. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus nousi hieman vuonna 2022 (13,9 %, kun EU:n keskiarvo oli 9,6 %), mikä tarkoittaa, että tilanne, joka oli aiemmin ”heikko mutta paranemassa”, paheni kriittiseksi. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuudessa on edelleen alueellisia eroja, ja tasot ovat erityisen korkeat idässä ja etelässä. Tulokset heikkenevät myös itäisillä alueilla ja maan luoteisosissa. Toisaalta Espanjan tulokset ovat keskimääräistä paremmat digitaalisten taitojen osalta: 64,2 prosentilla aikuisväestöstä oli vähintään perustason digitaaliset taidot vuonna 2021 (EU:n keskiarvo oli 53,9 %), mikä yhdessä työvoiman yleisemmän täydennys- ja uudelleenkoulutuksen kanssa tukee vihreää ja digitaalista siirtymää.

²⁷⁶ Huomautus: Espanjan työllisyys- ja työttömyysasteen määritelmät poikkeavat vuosina 2021 ja 2022, koska Espanja sisällyttää lomautetut työntekijät määritelmäänsä (ks. Eurostatin metatiedot).

Espanjassa on sosiaaliseen suojeluun ja osallisuuteen liittyviä haasteita. Sekä köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste että ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde on ”heikko mutta paranemassa”, vaikka tasot ovatkin edelleen suhteellisen korkeat (26 % ja 5,6 vuonna 2022). Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien lasten osuus oli 32,2 prosenttia vuonna 2022 (7,5 prosenttiyksikköä EU:n vuoden 2022 keskiarvon yläpuolella), ja on pysynyt kriittisessä tilanteessa viimeiset kolme vuotta. Tässä yhteydessä sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen (27,4 %, kun EU:n keskiarvo vuonna 2022 oli 35,3 %) on suhteellisen vähäinen, ja tilanne on seurattava. Myönteistä on, että Espanja suoriutuu edelleen keskimääräistä paremmin itse ilmoitettujen täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osalta. Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus on ”hyvä mutta tarpeen seurata”, mikä johtuu vuonna 2022 tapahtuneesta merkittävästä laskusta (55,3 %:sta 48,6 %:iin), joka liittyi osittain jatkuviin kohtuuhintaisuusongelmiin.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että kuusi indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Espanjaan katsotaan kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, joita on tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

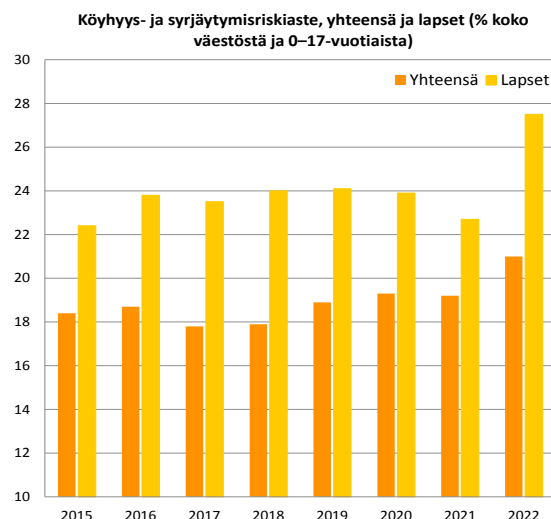
Ranska

Ranskalla on vahva sosiaalisen suojelun järjestelmä, mutta köyhyysriskit ovat yhä näkyvämpiä. Kaiken kaikkiaan Ranskan tulokset

ovat keskimääräistä paremmat, kun on kyse sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutuksesta köyhyiden vähentämiseen, ja köyhyiden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien osuus oli vuonna 2022 edelleen hieman EU:n keskiarvon alapuolella (21,0 % vs. 21,6 %). Köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste nousi kuitenkin 1,8 prosenttiyksikköä edellisvuodesta, mikä poikkeaa EU:n yleisestä suuntauksesta²⁷⁷.

Inflaation kiihtyessä lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste nousi huomattavasti

(4,7 prosenttiyksikköä) 27,4 prosenttiin vuonna 2022,²⁷⁸ mikä ylittää selvästi EU:n keskiarvon (24,7 %). Molemmat tilanteet ovat seurattavia. Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu jäi 1,1 prosenttiyksikköä EU:n keskiarvon alapuolelle vuonna 2021. Tuloerot mitattuna ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteena ovat edelleen keskimääräiset, vaikka ne ovatkin olleet pääosin kasvusuunnassa vuodesta 2018 lähtien. Syrjäisimpien alueiden tulokset ovat huomattavasti Manner-Ranskan tuloksia heikommat kaikilla sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun aloilla.

Lähde: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC; katkos aikasarjassa vuonna 2022.

²⁷⁷ Katkos sarjassa: FR-SILC-tutkimukseen sisällytettiin vuonna 2022 ensimmäistä kertaa neljä merentakaista departementtia (Ranskan Guayana, Réunion, Martinique ja Guadeloupe).

²⁷⁸ Nousu vaikuttaa suurelta edellä mainittujen merentakaisien departementtien sisällyttämisestä huolimatta.

Ranskan työmarkkinatulokset paranivat edelleen huolimatta vuoden 2022 jälkipuoliskolla tapahtuneesta talouden hidastumisesta, tarjonnan pullonkaulojen lisääntymisestä ja korkeista energianhinnoista. Vuosina 2021–2022 työttömyysaste laski 0,6 prosenttiyksikköä 7,3 prosenttiin (7,2 % vuoden 2023 toisella neljänneksellä), mikä on alhaisin taso vuoden 2008 jälkeen. Tilanne on kuitenkin seurattava, koska tulos heikkeni toisen kerran suhteessa EU:n keskiarvoon²⁷⁹. Myös nuorisotyöttömyys sekä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus ovat parantuneet, vaikka ne ovatkin pysyneet korkeina syrjäisimmillä alueilla. Joidenkin haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien – erityisesti EU:n ulkopuolella syntyneiden ja alhaisen koulutustason omaavien henkilöiden – integroituminen työmarkkinoille on edelleen haastavaa. Sukupuolten välinen työllisyysero on keskimääräistä parempi (5,8 prosenttiyksikköä vuonna 2022, kun EU:n keskiarvo oli 9,1 prosenttiyksikköä). Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero oli vuonna 2022 3,3 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2021, mutta on edelleen merkittävä (20,8 prosenttiyksikköä).

Ranska suoriutuu yleisesti ottaen hyvin yhtäläisiä mahdollisuuksia kuvaavien sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoreiden osalta. Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten ja koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus on ”keskimääräinen” (62 % vuonna 2021 ja 7,6 % vuonna 2022). Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuudessa Ranska kuuluu parhaiten suoriutuviin. Koulutusjärjestelmää leimaavat kuitenkin heikosti suoriutuvien korkea osuus ja suuri eriarvoisuus.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain kolme indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, mukaan lukien yksi ajan mittaan heikentynyt indikaattori, **Ranskaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

²⁷⁹ Ranskan työllisyys- ja työttömyysasteen määritelmät poikkeavat vuosina 2021 ja 2022, koska Ranska sisällyttää määritelmäänsä lomautetut työntekijät (ks. [Eurostatin metatiedot](#)).

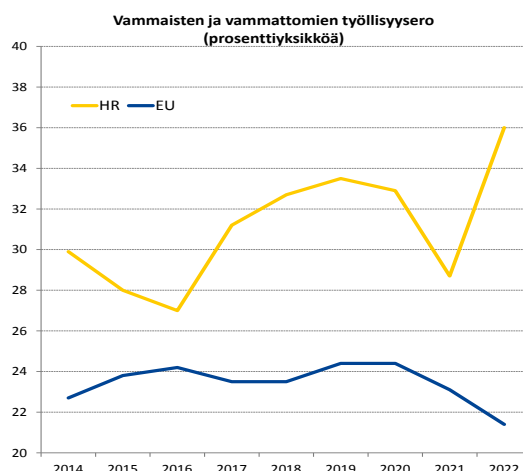
Kroatia

Kroatia elpyi voimakkaasti vuosina 2021 ja 2022, mutta sillä on edelleen huomattavia työmarkkinoihin liittyviä haasteita. Vaikka

työllisyysaste parani jonkin verran vuodesta 2021, se oli vuonna 2022 edelleen huomattavasti EU:n keskiarvon alapuolella (69,7 % vs. 76,4 %). Kroatia on ollut tältä osin kriittisessä tilanteessa kaksi vuotta peräkkäin. Vaikka työttömyysaste (7 % vuonna 2022) ja pitkäaikaistyöttömyysaste (2,4 % vuonna 2022) ovat lähellä EU:n keskiarvoa, työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien

nuorten (NEET) osuus (13,3 % vuonna 2022, kun EU:n keskiarvo oli 11,7 %) on edelleen seurattava, vaikka se laskikin hieman edellisvuodesta.

Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyseron osalta tilanne on kriittinen, ja se on yksi EU:n suurimmista (36 prosenttiyksikköä, kun se on EU:ssa keskimäärin 24,4 prosenttiyksikköä) ja on heikkenemässä.

Lähde: Eurostat, [tepsr_sp200], EU-SILC

Kroatialla on joitakin sosiaaliseen suojeluun ja sosiaaliseen osallisuuteen liittyviä haasteita.

Vaikka köyhyys- ja syrjäytymisriski (AROPE-aste) jää alle EU:n keskiarvon sekä koko väestön (19,9 % vs. 21,6 %) että lasten (18,1 % vs. 24,7 %) osalta, sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen on ollut kriittinen vuodesta 2020 lähtien ja oli vuonna 2022 huomattavasti pienempi (20,4 %) kuin EU:n keskiarvo (35,3 %). Tätä on seurattava tiiviisti myös suhteessa siihen, miten tämän hetkiset korkeat elinkustannukset mahdollisesti vaikuttavat köyhyysriskeihin.

Kroatia suoriutuu suhteellisen hyvin koulunkäynnin varhaisen keskeyttämisen ja digitaalisten taitojen osalta. Maa kuuluu edelleen parhaiten suoriutuviin, kun on kyse koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuudesta (2,3 % vuonna 2022, kun EU:n keskiarvo oli 9,6 %). Myös vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus (63,3 %) oli vuonna 2021 keskimääräinen (EU:n keskiarvo oli 53,9 %), mikä on tärkeää vihreän ja digitaalisen siirtymän tukemisen kannalta. Toisaalta virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus on viime aikoina pienentynyt merkittävästi (33,3 % vuonna 2021 vs. 27,5 % vuonna 2022) ja on 8,2 prosenttiyksikköä alle EU:n keskiarvon. Tilanne on tältä osin seurattava.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain viisi indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Kroatiaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Italia

Työllisyyden vahvasta elpymisestä huolimatta Italiassa on merkittäviä työmarkkinoihin liittyviä haasteita. Jotkin sosiaali-

indikaattoreiden tulostaulun

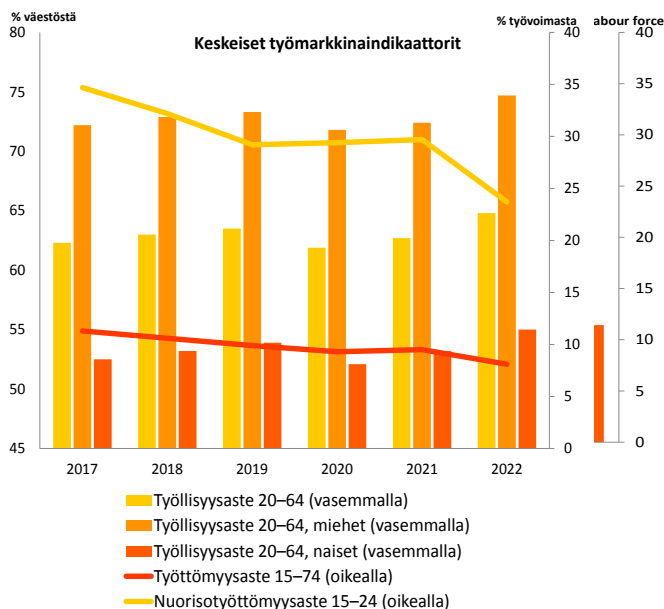
oikeudenmukaisia työoloja kuvaavat

indikaattorit viittaavat kriittiseen

tilanteeseen. Vaikka työllisyysaste oli ennätyselliset 64,8 prosenttia vuonna 2022, se on silti lähes 9,8 prosenttiyksikköä alle EU:n keskiarvon, ja Italia onkin tältä osin yksi EU:n heikoiten suoriutuvista.

Sukupuolten välinen työllisyysero oli 19,7 prosenttiyksikköä vuonna 2022 ja on pysynyt vakaana vuodesta 2020. Se on lähes kaksi kertaa suurempi kuin EU:n keskiarvo (10,7 %), mikä tarkoittaa kriittistä

tilannetta. Ei-vapaaehtoisen osa-aikatyön esiintyvyys on edelleen suurta erityisesti nuorten ja miesten keskuudessa. Lisäksi kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti vuoteen 2008 verrattuna (94,6 % vuonna 2021) oli edelleen huomattavasti alle EU:n keskiarvon (109,9 %) ja laski 93,8 prosenttiin vuonna 2022 korkean inflaation vuoksi. Myös tämä viittaa kriittiseen tilanteeseen. Toisaalta Italian tulos parani työttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden osalta, ja molempien indikaattoreiden tilanne oli heikko mutta paranemassa vuonna 2022. Lisäksi Italia kuuluu jatkuvasti parhaiten suoriutuviin vammaisten ja vammattomien työllisyyseron osalta.

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Vaikka nuorten tilanteessa on merkkejä parantumisesta, Italian koulutusjärjestelmässä on edelleen haasteita. Erityisesti vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus oli Italiassa 45,6 prosenttia vuonna 2021 ja jäi selvästi alle EU:n keskiarvon (53,9 %). Tilanne on tältä osin edelleen seurattava, kun otetaan muun muassa huomioon mahdollisuudet tukea vihreää ja digitaalista siirtymää. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden sekä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) tilanne kohentui hieman edelliseen vuoteen verrattuna ja on nyt heikko mutta paranemassa. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus (19 %) on kuitenkin edelleen Italiassa yksi EU:n korkeimmista (EU:n keskiarvo: 11,7 %).

Sosiaalisessa suojelussa ja osallisuudessa on edelleen parantamisen varaa viimeaikaisista edistysaskelista huolimatta. Sosiaalisen suojelun ja osallisuuden alalla kolme indikaattoria luokitellaan seurattaviksi ja kaikki indikaattorit, lukuun ottamatta itse ilmoitettuja täyttymättömiä sairaanhoitotarpeita, suoriutuvat EU:n keskiarvoa heikommin. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien kokonaisosuus laski vuonna 2022 hieman ja oli 24,4 prosenttia, vaikka se onkin edelleen korkea ja köyhyysriski itsessään pysyi muuttumattomana vuoteen 2021 verrattuna. Vastaavasti lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laski 29,7 prosentista vuonna 2021 28,5 prosenttiin vuonna 2022. Lisäksi vuonna 2022 sosiaaliset tulonsiirrot vähensivät köyhyyttä Italiassa vain 25,8 prosenttia (EU:n keskiarvo oli 35,3 %), ja niiden tehokkuus on seurattava. Myös tuloerot ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteena mitattuna kehittyivät saman suuntaisesti kuin köyhyys: ne vähenivät hieman vuonna 2022, mutta suhde (5,6 %) on seurattava.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että kahdeksan indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Italiaan katsotaan kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, joita on tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Kypros

Kyproksen työmarkkinat suoriutuvat yleisesti ottaen EU:n keskiarvon mukaisesti, mutta joillakin väestöryhmillä on edelleen haasteita.

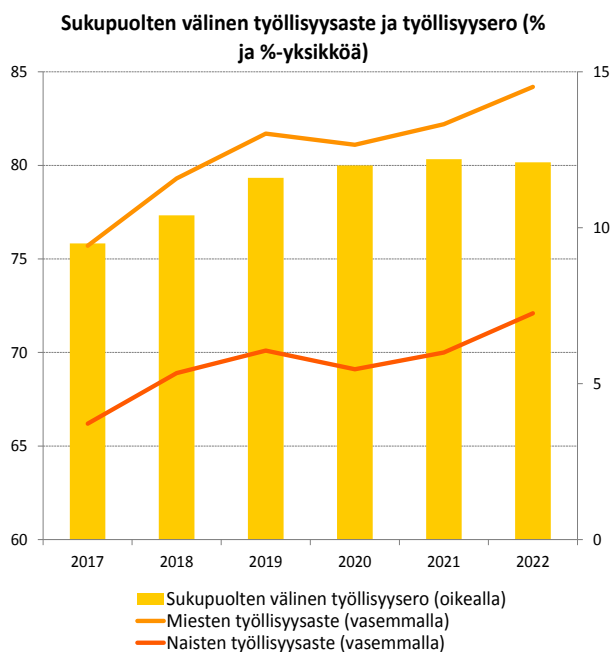
Työllisyysaste oli 77,9 prosenttia vuonna 2022 ja nousi edelleen 79,0 prosenttiin – eli lähes ennätysellisen korkeaksi – vuoden 2023 toisella neljänneksellä (EU:n keskiarvo oli 75,4 %).

Samaan aikaan työttömyysaste oli suhteellisen alhainen (6,8 %) vuonna 2022, mutta silti hieman yli EU:n keskiarvon (6,2 %), kun taas pitkäaikaistyöttömyysaste (2,3 %), oli EU:n keskiarvon (2,4 %) mukainen noustuaan hieman vuonna 2021. Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero

(25,7 prosenttiyksikköä) on Kyproksella lähellä EU:n keskiarvoa ja on kaventunut edelliseen vuoteen

verrattuna. Samaan aikaan nuorten ja naisten integroituminen työmarkkinoille on edelleen heikkoa.

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus on edelleen hyvin suuri (14,7 %, kun EU:n keskiarvo on 11,7 %), ja tilanne heikkeni edelliseen vuoteen verrattuna suhteessa EU:n keskiarvoon (vaikka osuus pieneni absoluuttisesti) ja muuttui siten seurattavasta kriittiseksi. Vaikka sekä miesten että naisten työllisyysasteet nousivat, sukupuolten välinen työllisyysero on edelleen seurattava toista vuotta peräkkäin, koska se on suhteellisen korkea ja kasvaa (12,1 prosenttiyksikköä vs. 10,7 prosenttiyksikköä EU:ssa keskimäärin). Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus laski Kyproksella merkittävästi edellisvuodesta ja oli 24,4 prosenttia, mikä on selvästi alle EU:n keskiarvon (35,7 %). Tilanne on seurattava, koska virallinen varhaiskasvatus on tärkeää niiden henkilöiden työmarkkinaosallistumisen kannalta, joilla on hoitovelvoitteita. Kotitalouksien käytettävissä olevat reaaliset bruttotulot henkeä kohti ovat edelleen vuoden 2008 tason alapuolella. Tilanne on heikentynyt hieman vuodesta 2021 ja on seurattava.

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_q](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Osaamisen kehittämisessä on tapahtunut parannusta, mutta haasteitakin on vielä.

Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus laski vuoden 2021 10,2 prosentista 8,1 prosenttiin vuonna 2022 ja on nyt keskimääräistä parempi. Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus oli melko pieni vuonna 2021 (50,2 %, kun EU:n keskiarvo oli 53,9 %) ja on edelleen seurattava, ottaen huomioon, että kyseessä on vihreää ja digitaalista siirtymää tukeva ala.

Kyproksen sosiaalisen suojelun järjestelmä vaikuttaa tukevan tehokkaasti hyvien sosiaalisten tulosten saavuttamista. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski oli vuonna 2022 koko väestön osalta 16,7 prosenttia (vs. 21,6 % EU:ssa keskimäärin) ja lasten osalta 18,1 prosenttia (vs. 24,7 % EU:ssa keskimäärin), ja maan tulos näissä molemmissa ulottuvuuksissa on keskimääräistä parempi. Tämä heijastaa muun muassa sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutusta köyhyyden vähentämiseen, minkä osalta Kyproksen tulos on keskimääräinen (31,2 % vs. EU:n keskiarvo 35,3 %), sekä kohtuuttomasta asumismenorasituksesta kärsivien alhaista osuutta, jossa Kypros sijoittuu parhaiten suoriutuvien joukkoon. Itse ilmoitettujen täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osuus on Kyproksessa yksi EU:n pienimmistä (0,1 %), ja myös tältä osin Kypros kuuluu parhaiten suoriutuviin.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain viisi indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Kyprokseen ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

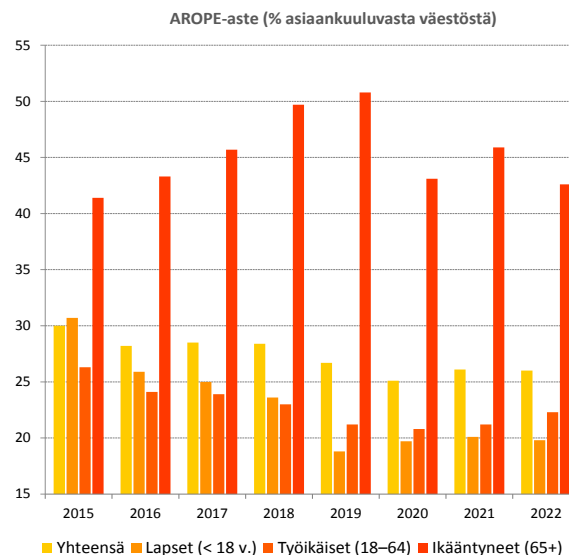
Latvia

Vaikka Latvian tulokset ovat keskimääräisiä joillakin aloilla, kaiken kaikkiaan sillä on merkittäviä sosiaalisia ulottuvuuteen liittyviä

haasteita. Lasten köyhyysriskien osalta Latvian tulos on keskimääräinen, mutta köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien ihmisten kokonaisuus (AROE-aste), joka oli 26 prosenttia vuonna 2022, on yksi EU:n korkeimmista ja ylittää selvästi EU:n keskiarvon (21,6 %). Maan suhteellinen tulos on heikentynyt tältä osin kahtena peräkkäisenä vuotena ja on nyt kriittisessä tilanteessa. Lisäksi 42,6 prosenttia ikääntyneistä on köyhyyden tai sosiaalisen

syrjäytymisen vaarassa, mikä on huomattavasti enemmän kuin koko väestön osuus. Myös tuloerojen

osalta tilanne on ollut jatkuvasti kriittinen viimeisen kolmen vuoden ajan, ja ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde on yksi korkeimmista (6,3 vuonna 2022 vs. 4,7 EU:ssa keskimäärin). Vähimmäistoimeentuloa koskevalla uudistuksella²⁸⁰ ja vähimmäispalkan korotuksella (vähintään 620 euroon vuonna 2023 ja vähintään 700 euroon vuodesta 2024 alkaen) pyritään vastaamaan köyhyyteen ja eriarvoisuuteen liittyviin haasteisiin. Latvian korkea inflaatioaste vuoden 2023 ensimmäisinä kuukausina ja vuoden 2022 lopussa on kuitenkin heikentänyt näiden toimien tähänastista vaikutusta, vaikkakin inflaatio on nyt laskussa. Itse ilmoitettujen täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osalta tilanne on heikentynyt: 5,4 prosentilla väestöstä oli täyttymättömiä sairaanhoitotarpeita vuonna 2022 (2,2 % EU:ssa keskimäärin), mikä on kriittinen tilanne. Tätä ennen vuonna 2021 tilanne oli ”heikko mutta paranemassa” samaan aikaan, kun terveydenhuoltoon tehtiin väliaikaisia lisäinvestointeja covid-19-pandemian vaikutusten lieventämiseksi. Käynnissä olevan terveydenhuoltouudistuksen odotetaan tarjoavan väestölle kattavampia ja laadukkaampia lakisääteisiä sairaanhoitopalveluja rakenteellisemmin.

Lähde: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

²⁸⁰ Uudistuksessa taatun vähimmäistoimeentulon, valtion sosiaaliturvaetuuden, vähimmäiseläkkeen, orvoille ja ilman vanhempien huolenpitoa jääneille lapsille näiden täysikäistyttyä myönnettävään aineelliseen tukeen liittyvät vähimmäistoimeentulorajat kytketään vastaavaan kuluttajan mediaanituloon.

Latvian työmarkkinat ovat toipuneet nopeasti covid-19-kriisistä. Vuonna 2022 työllisyysaste nousi 77,0 prosenttiin (75,3 prosentista vuonna 2021) ja jäi vain hieman pandemiaa edeltäneen tason alapuolelle. Tilanne on tältä osin keskimääräinen. Latvia kuuluu sukupuolten välisen työllisyyseron osalta parhaiten suoriutuviin, ja työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tilanne on keskimääräinen. Latvia sijoittui aiemmin parhaiten suoriutuvien joukkoon myös vammaisten ja vammattomien työllisyyseron osalta, mutta tällä hetkellä sen tilanne on tältä osin keskimääräinen viimeaikaisen kasvun vuoksi, vaikka se onkin hieman EU:n keskiarvon alapuolella (20,8 prosenttiyksikköä vs. 21,4 prosenttiyksikköä vuonna 2022).

Latvia suoriutuu koulutuksessa ja osaamisessa kaiken kaikkiaan keskimääräisesti.

Koulupudokkaiden osuus oli 6,7 prosenttia vuonna 2022 (EU:n keskiarvo oli 9,6 %) ja laski edelleen vuodesta 2021, jolloin se oli 7,3 prosenttia. Vuodesta 2016 alkaneen myönteisen suuntauksen odotetaan jatkuvan viime aikoina aloitettujen, joustavuutta lisäävien ammatillisen koulutuksen uudistusten myötä. Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus oli 50,8 prosenttia (EU:n keskiarvo: 53,9 %), mikä on keskimääräinen tulos vihreää ja digitaalista siirtymää tukevalla alalla.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain kolme indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, mukaan lukien yksi ajan mittaan heikentynyt indikaattori, **Latviaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

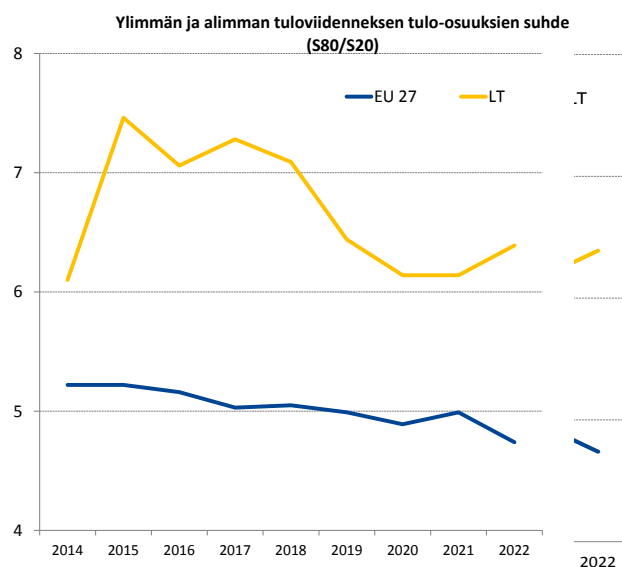
Liettua

Liettualla on sosiaaliseen osallisuuteen ja sosiaaliseen suojeluun liittyviä haasteita. Sosiaalinen turvaverkko on edelleen riittämätön.

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien osuudessa havaittu lasku 23,5 prosenttiin vuonna 2021 on viime aikoina kääntynyt, ja osuus nousi 24,6 prosenttiin vuonna 2022. Tämä tilanne on seurattava. Lisäksi tulojen eriarvoisuus ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteena mitattuna on EU:n korkeimpia, ja tilanne on pysynyt kriittisenä viimeiset kaksi vuotta. Vuonna 2022 varakkaimman 20 prosentin tulot olivat yli kuusi kertaa suuremmat kuin köyhimmän 20 prosentin tulot, ja ero on hieman kasvanut

vuodesta 2021 samalla, kun EU:ssa tämä ero on pienentynyt. Myönteistä on, että Liettua on kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvun osalta yksi parhaiten suoriutuvista kolmatta vuotta peräkkäin, mikä on merkki siitä, että etumatkaa kurotaan jatkuvasti umpeen. Kohtuuttomasta asumismenorasituksesta kärsivien osuus on keskimääräistä parempi.

Osaamisen kehittämisessä on edelleen haasteita. Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus (48,8 % vuonna 2021) oli selvästi alle EU:n keskiarvon (53,9 %). Tilanne on tältä osin seurattava, kun otetaan muun muassa huomioon vihreän ja digitaalisen siirtymän tukemiseen tarvittavien taitojen lisääntyvä tarve. Vaikka virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuudessa tapahtui huomattavaa parannusta vuosina 2020–2022 (osuus nousi 16,2 prosentista 22,8 prosenttiin), se on edelleen yksi EU:n alhaisimpia ja jää alle pandemiaa edeltäneen tason (26,6 % vuonna 2019). Tilanne on ollut seurattava viimeisen kolmen vuoden ajan. Sitä vastoin koulupudokkaiden osalta Liettuan tulos parani vuosina 2020–2022 luokituksesta ”hyvä mutta tarpeen seurata” luokitukseen ”parhaiten suoriutuva”.

Lähde: Eurostat [tessi180], EU:n työvoimatutkimus.

Covid-19-kriisin jälkeen työmarkkinat elpyivät yleisesti ottaen voimakkaasti, mutta sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorin mukaan vammaisten henkilöiden tilanne heikkeni. Kokonaistyöllisyysaste oli 79,0 prosenttia vuonna 2022 (77,4 % vuonna 2021), mikä on keskimääräistä parempi (EU:n keskiarvo: 76,2 %) edellisvuosien tapaan. Samaan aikaan vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero kasvoi 23,9 prosenttiyksiköstä (vuonna 2021) 35 prosenttiyksikköön (vs. 21,4 prosenttiyksikköä EU:ssa keskimäärin). Tilanne heikkeni toisena peräkkäisenä vuotena (keskimääräistä paremmasta kriittiseksi), mikä ei vielä heijastele viimeaikaisia politiikkatoimia²⁸¹. Sekä pitkäaikaistyöttömyysaste että työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus paranivat (viimeksi mainittu laski 13 prosentista vuonna 2020 10,7 prosenttiin vuonna 2022), ja tilanne muuttui seurattavasta (vuonna 2020) keskimääräiseksi (vuosina 2021 ja 2022). Liettua on perinteisesti kuulunut parhaiten suoriutuviin sukupuolten välisessä työllisyyserossa. Tätä kuvaavan indikaattorin arvo oli 0,8 prosenttiyksikköä, ja sekä miehillä että naisilla oli suhteellisen korkea työllisyysaste (miehillä 79,4 % ja naisilla 78,6 % vuonna 2022).

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että viisi indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, mukaan lukien yksi ajan mittaan heikentynyt indikaattori, **Liettuaan katsotaan kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

²⁸¹ Valtion sosiaaliturvarahaston hallinnollisten tietojen mukaan vammaisten työntekijöiden määrä on kasvanut 4,2 prosenttia.

Luxemburg

Työmarkkinat toipuivat covid-19-kriisistä nopeasti ja ovat edelleen selviytymiskykyiset huolimatta viimeaikaisesta taloudellisen toiminnan hidastumisesta. Tämä näkyy

yleisesti hyvänä suoriutumisena oikeudenmukaisten työolojen alueella.

Vuonna 2022 työllisyysaste nousi ennätysellisen korkeaksi (74,8 %), ja oli hieman EU:n keskiarvon yläpuolella.

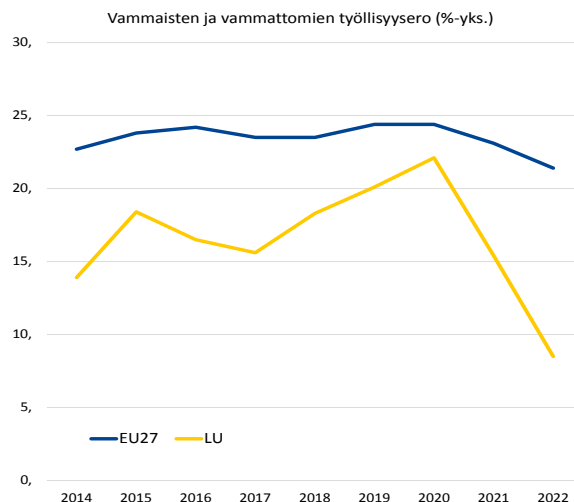
Työttömyysaste puolestaan laski 4,6 prosenttiin. Pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi vuosina 2020 ja 2021, mutta palautui

vuonna 2022 pandemiaa edeltäneelle alhaiselle

tasolle (1,3 %) ja on nyt keskimääräistä parempi. Tämä koskee myös sukupuolten välistä työllisyyseroa, joka kaventui merkittävästi vuodesta 2021 vuoteen 2022 (7,4 prosenttiyksiköstä 6,5 prosenttiyksikköön). Lisäksi Luxemburg on toista vuotta yksi parhaiten suoriutuvista vammaisten ja vammattomien työllisyyseron osalta²⁸² (8,5 prosenttiyksikköä vs.

21,4 prosenttiyksikköä EU:ssa keskimäärin). Vaikka työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus pysyi huomattavasti EU:n keskiarvon alapuolella, se kasvoi vuosina 2020 ja 2021 mutta laski taas merkittävästi vuonna 2022 (6,8 prosenttiin) ja oli keskimääräistä parempi.

Vaikka kotitalouksien käytettävissä olevia asukaskohtaisia reaalisia bruttotuloja kuvaava indeksi (2008=100) on 111,9, mikä on lähellä EU:n keskiarvoa (109,5), se on edelleen seurattava, koska se on laskenut hieman samaan aikaan, kun muissa jäsenvaltioissa on tapahtunut nousua.

Lähde: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], EU-SILC.

²⁸² Kaikissa EU-SILC-tilastoihin perustuvissa indikaattoreissa on katkos sarjassa Luxemburgin osalta vuosina 2021, 2022 ja 2023.

Luxemburg suoriutuu vahvasti koulutuksen ja osaamisen suhteen. Maa on tällä politiikanalalla enimmäkseen keskimääräistä parempi. Huomattavaa on erityisesti se, että vaikka koulupudokkaiden osuus kasvoi pandemian aikana, se pieneni merkittävästi vuonna 2022 ja oli keskimääräistä parempi. Vuonna 2021 63,8 prosentilla aikuisista oli vähintään perustason digitaaliset taidot, mikä on lähes 10 prosenttiyksikköä enemmän kuin EU:ssa keskimäärin ja tukee vihreää ja digitaalista siirtymää. Luxemburg kuuluu edelleen niihin jäsenvaltioihin, joissa virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus on suurin, vaikkakin sen tilanne on nyt ”hyvä mutta tarpeen seurata” vuonna 2022 tapahtuneen merkittävän heikkenemisen vuoksi (62 prosentista vuonna 2021 54,7 prosenttiin).

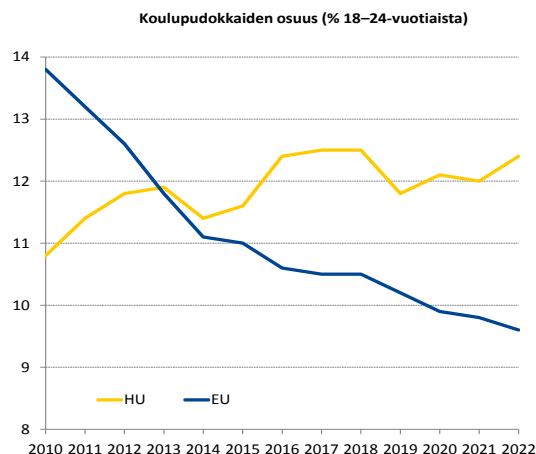
Sosiaalinen tilanne on Luxemburgissa yleisesti ottaen hyvä, mutta asumiskustannuksiin liittyy haasteita.¹ Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien osuudessa tapahtui merkittävää parannusta vuonna 2022 koko väestön ja erityisesti lasten osalta, ja maan tulos oli näissä molemmissa keskimääräistä parempi. Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen on keskimääräinen ja itse ilmoitettujen täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osuus on keskimääräistä parempi. Kohtuuttomasta asumismenorasituksesta kärsivien osuus on sitä vastoin heikentynyt keskimääräistä paremmasta kriittiseksi, mikä heijastaa erittäin suuren asuntojen hinnannousun vaikutusta.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain yksi indikaattori on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattavaksi”, **Luxemburgiin ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Unkari

Unkarilla on huomattavia haasteita koulutuksen ja osaamisen kehittämisessä.

Erityisesti virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus on pieni (12,9 % vuonna 2022 vs. 35,9 % EU:ssa keskimäärin), ja se on ollut laskussa vuodesta 2021 lähtien. Tilanne on tältä osin ollut kriittinen viimeiset kaksi vuotta. Myös koulupudokkaiden osuus oli edelleen kriittisessä tilanteessa ja nousi 12,0 prosentista vuonna 2021 12,4 prosenttiin vuonna 2022 samalla, kun EU:ssa suuntaus oli laskeva. Romanian osalta tämä osuus oli vuonna 2022 kuusinkertainen muuhun väestöön verrattuna (64,3 % vs. 9,4 %). Lisäksi vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus (49,1 %) on Unkarissa EU:n keskiarvoa (53,9 % vuonna 2021) pienempi, ja tilanne on tältä osin seurattava. Osuus on erityisen alhainen heikosti koulutettujen, työttömien ja yli 55-vuotiaiden keskuudessa. Näiden koulutukseen ja osaamiseen liittyvien haasteiden ratkaiseminen voi auttaa helpottamaan työvoima- ja osaamispulaa ja tukea oikeudenmukaista vihreää ja digitaalista siirtymää.

Lähde: Eurostat, [sdg_04_10], EU:n työvoimatutkimus.

Unkarilla on sosiaalipolitiikkaan liittyviä haasteita, joita korkea inflaatio pahentaa entisestään. Sosiaaliset tulonsiirrot vähentävät Unkarissa tuloköyhyyttä 36,7 prosenttia, mikä on suurin piirtein EU:n keskiarvon mukaista. Tilanne on kuitenkin seurattava, kun otetaan huomioon, että indikaattorin arvo on laskenut merkittävästi edelliseen vuoteen verrattuna.²⁸³ Vaikka köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riski on Unkarissa keskimääräinen koko väestön osalta (18,4 %) ja keskimääräistä parempi lasten osalta (18,1 %), vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste on yksi EU:n korkeimmista (9,1 % vuonna 2022). Kohtuuttomasta asumismenorasituksesta kärsivien osuus nousi jyrkästi 2,4 prosentista vuonna 2021 (”keskimääräistä parempi”) 8,1 prosenttiin vuonna 2022 (”seurattava”), mikä lisäsi entisestään monien alhaisemman tulotason kotitalouksien korkeita elinkustannuksia.

Unkarin työmarkkinat selviytyivät covid-19-kriisistä hyvin, vaikkakin joidenkin haavoittuvien ryhmien tulokset ovat edelleen jäljessä. Työmarkkinat elpyivät nopeasti, ja tulos oikeudenmukaisten työolojen alalla oli keskimääräistä parempi (ja paras kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvun osalta). Työllisyysaste nousi vuonna 2022 ennätysellisen korkeaksi (80,2 %). Joillakin haavoittuvilla ryhmillä on kuitenkin edelleen merkittäviä esteitä työmarkkinoille pääsyssä ja niillä menestymisessä. Sukupuolten välinen työllisyysero oli 9,8 prosenttiyksikköä vuonna 2022 ja edelleen keskimääräinen, mutta vammaisten ja vammattomien työllisyysero kasvoi 3,6 prosenttiyksikköä ja nousi erittäin korkeaksi (32,4 prosenttiyksikköön, kun se oli EU:ssa keskimäärin 21,4 prosenttiyksikköä). Tilanne on tältä osin muuttunut seurattavasta kriittiseksi. Lisäksi heikosti koulutettujen työllisyysaste (38,7 %) ja romanien työllisyysaste (47,3 %) 15–64-vuotiaiden ikäryhmässä ovat huomattavasti keskiarvon (74,4 %) alapuolella vuonna 2022.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että kuusi indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Unkariin katsotaan kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, joita on tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

²⁸³ Vaikka tässä indikaattorissa on katkos sarjassa vuonna 2022 Suomea lukuun ottamatta kaikkien jäsenvaltioiden, myös Unkarin, osalta menetelmän muutoksen vuoksi, Eurostatin vanhan menetelmän perusteella laskemat (julkaisemattomat) indikaattorin arvot osoittavat samanlaista laskua vuodelle 2022 ja tuottavat saman arvion (”seurattava”), joten asiaan liittyvät päätelmät pysyvät muuttumattomina.

Malta

Maltaan työmarkkinat suoriutuvat yleisesti ottaen vahvasti, mutta joillakin väestöryhmillä on edelleen haasteita. Maltaan työllisyysaste oli EU:n korkeimpia (81,1 %) vuonna 2022 (82,7 %

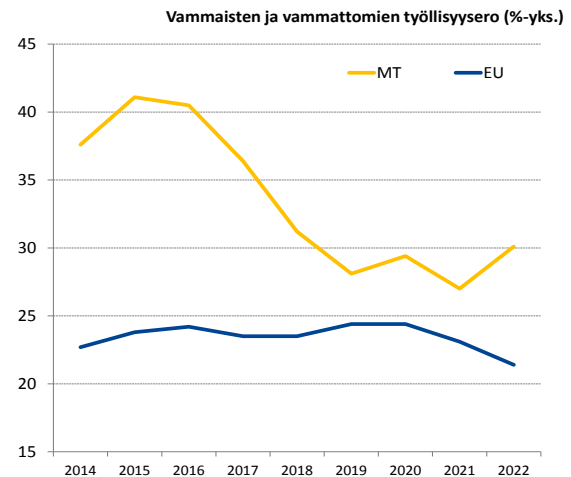
vuoden 2023 toisella neljänneksellä), ja tilanne on tältä osin sekä kotitalouksien käytössä olevien asukaskohtaisten bruttotulojen kehityksen osalta

keskimääräistä parempi. Työttömyysaste laski vuonna 2022 historiallisen alhaalle (2,9 %) samalla, kun työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus laski nopeasti 9,5 prosentista vuonna 2021 7,2 prosenttiin vuonna 2022 (vs. 11,7 % EU:ssa keskimäärin), minkä ansiosta Malta oli parhaiten suoriutuva molemmilla aloilla.

Pitkäaikaistyöttömyysaste nousi hieman ja oli vuonna 2022 1 %. Tilanne on hyvä mutta tarpeen seurata, vaikka lukema onkin edelleen selvästi alle

EU:n keskiarvon (2,4 %). Sukupuolten välisen työllisyyseron osalta tilanne on edelleen heikko

mutta paranemassa. Se oli 13,1 prosenttiyksikköä vuonna 2022, mikä ylittää EU:n keskiarvon (10,7 prosenttiyksikköä), mutta on pienentynyt 3,3 prosenttiyksikköä vuodesta 2021. Lisäksi vammaisilla henkilöillä on haasteita työmarkkinoille integroitumisessa, mistä on osoituksena suhteellisen suuri ja kasvava vammaisten ja vammattomien työllisyysero. Tilanne on tältä osin seurattava. Vakiinnuttuaan vuonna 2019 suhteellisen korkealle tasolle vammaisten ja vammattomien työllisyysero jatkoi kasvamistaan vuonna 2022 (3,1 prosenttiyksiköllä) ja nousi 30,1 prosenttiyksikköön, mikä ylittää EU:n keskiarvon (21,4 prosenttiyksikköä).

Lähde: Eurostat, [tepsr_sp200], EU-SILC.

Maltan koulutusjärjestelmä suoriutuu yleisesti ottaen hyvin, mutta nuorilla on edelleen joitakin haasteita. Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus oli 43,1 prosenttia vuonna 2022, mikä on keskimääräistä parempi (EU:n keskiarvo: 35,7 %).

Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus on pienentynyt, mutta se on edelleen hieman EU:n keskiarvoa suurempi (10,1 %, kun vuonna 2022 se oli 9,6 %), ja tilanne on ”seurattava”. Tämä on jyrkässä ristiriidassa työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuudessa saavutetun hyvän tuloksen kanssa. Maltassa 61,2 prosentilla aikuisista oli vähintään perustason digitaaliset taidot vuonna 2021 (vaikka taitotasojen välillä onkin suuria eroja), mikä ylittää EU:n keskiarvon (53,9 %) ja tukee digitaalista ja vihreää siirtymää.

Sosiaalinen tilanne on Maltassa yleisesti ottaen hyvä, vaikka sillä onkin haasteita, jotka koskevat sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutusta köyhyyden vähentämiseen. Köyhyysriskit ja tuloerot ovat Maltassa keskimääräiset. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien osuus oli vuonna 2022 koko väestön osalta 20,1 prosenttia (21,6 % EU:ssa keskimäärin) ja lasten osalta 23,1 prosenttia (24,7 % EU:ssa keskimäärin). Kohtuuttoman asumismenorasituksen aste oli Maltassa keskimääräistä parempi (2,9 % vs. EU:n keskiarvo 9,1 %) kuten myös itse ilmoitettujen täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osuus (0,3 % vs. EU:n keskiarvo 2,2 %). Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen on Maltassa kuitenkin alhainen (26,4 %) ja selvästi alle EU:n keskiarvon (35,3 %). Tilanne on tältä osin seurattava.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain kolme indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Maltaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Alankomaat

Alankomaiden talous toipui covid-19-kriisistä nopeasti, ja kaikkien työmarkkinoihin liittyvien sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoreiden tulokset ovat siellä edelleen suhteellisen hyvät. Työllisyysaste nousi 82,9 prosenttiin

vuonna 2022 (83,6 % vuoden 2023 toisella

neljänneksellä), mikä on yksi EU:n

korkeimmista, samalla kun työttömyys pysyi

hyvin alhaisena (3,5 % vuonna 2022). Työelämän

ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten

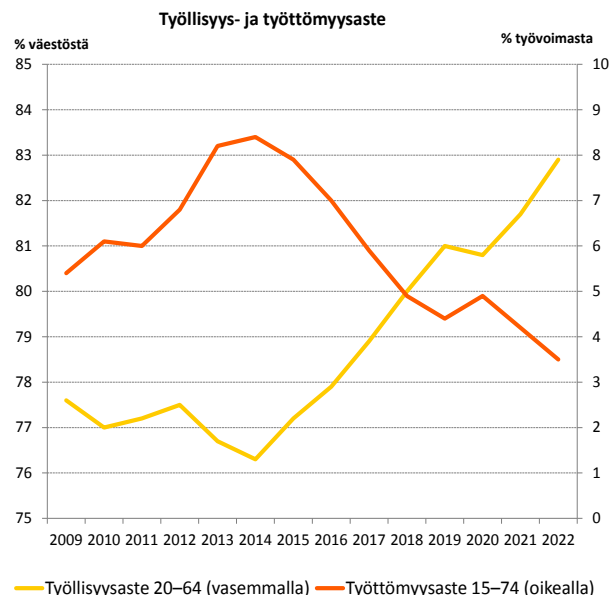
osuus on edelleen EU:n alhaisimpia, vaikka se

nousikin hieman vuonna 2022

(0,3 prosenttiyksiköllä 4,2 prosenttiin) samalla,

kun EU:ssa keskimäärin tämä osuus oli

laskusuunnassa. Tämän vuoksi Alankomaiden

tilanne heikkeni tältä osin luokituksesta ”parhaiten

suorituva” luokitukseen ”hyvä mutta tarpeen seurata”. Vaikka tulokset olivat kaiken kaikkiaan

erittäin hyvät, covid-19-pandemia pahensi riskejä työmarkkinoilla, jotka ovat erittäin

segmentoituneet, mikä on edelleen yksi Alankomaiden suurimmista rakenteellisista haasteista.

Vaikka sukupuolten välinen työllisyysero jäi vuonna 2022 selvästi alle EU:n keskiarvon

(7,9 prosenttiyksikköä vs. 10,7 prosenttiyksikköä), osa-aikatyö on yleistä erityisesti naisten

keskuudessa. Tämän vuoksi sukupuolten välinen ero osa-aikatyössä on yksi EU:n suurimmista

(42,3 prosenttiyksikköä vs. EU:n keskiarvo 20,4 prosenttiyksikköä vuonna 2022) ja myös

sukupuolten välinen eläke-ero on merkittävä (37,9 % vs. 26,0 % EU:ssa keskimäärin vuonna 2022).

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Alankomaat suoriutuu edelleen vahvasti osaamisen kehittämisen osalta. Koulunkäynnin aikaisin keskeyttävien osuus on edelleen keskimääräistä parempi (5,6 % vuonna 2022), vaikka se on noussut hieman (0,5 prosenttiyksikköä) edellisestä vuodesta. Vuonna 2021 vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus oli 78,9 prosenttia, mikä kuuluu EU:n korkeimpiin. On kuitenkin edelleen tärkeää, että epäsuotuisassa työmarkkinatilanteessa olevat henkilöt (kuten heikosti koulutetut, ne, joilla on joustava tai määräaikainen työsopimus, maahanmuuttajataustaiset henkilöt ja vammaiset henkilöt) tavoitetaan tehokkaasti. Hajautetun täytöntöönpanon seurauksena haavoittuvia ryhmiä ei välttämättä aina tueta tasapuolisesti tai riittävästi.

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien osuus on Alankomaissa edelleen suhteellisen vakaa ja selvästi alle EU:n keskiarvon. Tietyillä ryhmillä, kuten maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä ja vammaisilla henkilöillä, on edelleen haasteita. Kohtuuttomasta asumismenorasituksesta kärsivien osuus nousi 8,3 prosentista vuonna 2020 10,0 prosenttiin vuonna 2022 ja oli hieman EU:n keskiarvoa (9,1 %) korkeampi. Tämä koskee erityisesti köyhyysvaarassa olevia ihmisiä, joista 41,2 prosenttia kärsii kohtuuttomasta asumismenorasituksesta.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että yhtään indikaattoria ei ole merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattavaksi”, **Alankomaihin ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Itävalta

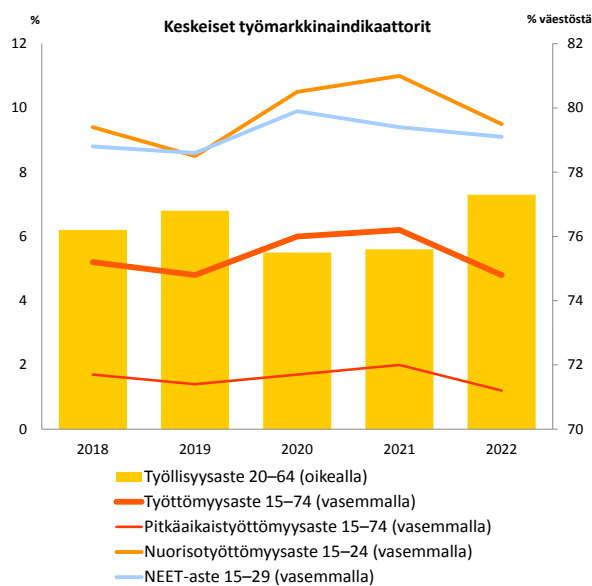
Itävallan työmarkkinat ovat toipuneet voimakkaasti, vaikka talouden hidastumisesta on

havaittavissa merkkejä. Työllisyysaste parani ja oli vuonna 2022 keskimääräinen (77,3 %), mutta pysyi samalla tasolla myös vuoden 2023 toisella neljänneksellä sen jälkeen, kun BKT:n kasvu oli pysähtynyt vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä.

Sekä työttömyysaste että pitkäaikaistyöttömyysaste laskivat jyrkästi (4,5 %:iin ja 1,2 %:iin), ja molempien tulos oli keskimääräistä parempi. Tässä yhteydessä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus laski edelleen 9,1 prosenttiin vuonna 2022. Vaikka sukupuolten välinen työllisyysero kaventui Itävallassa

7,8 prosenttiyksikköön vuonna 2022 ja oli edelleen keskimääräinen, naisten osa-aikatyöllisyysaste oli vuonna 2022 yksi EU:n korkeimmista (50,3 %) ja myös sukupuolten välinen ero kasvoi tältä osin ja oli yksi suurimmista (39,7 prosenttiyksikköä). Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden

lasten osuus pieneni merkittävästi (5,5 prosenttiyksikköä) 23 prosenttiin vuonna 2022 (EU:n keskiarvo: 35,9 %), ja tilanne on nyt tältä osin seurattava. Tämä alhainen osuus sekä laadukkaan ja kohtuuhintaisen lastenhoidon rajallinen tarjonta voivat haitata lasten pitkän aikavälin oppimismääriä ja ovat edelleen merkittävä tekijä naisten osa-aikatyön suuren osuuden taustalla. Lisäksi kotitalouksien käytettävissä olevat reaaliset bruttotulot henkeä kohti olivat vuoden 2008 tason alapuolella (97,9 % vuonna 2021) ja myös merkittävästi EU:n keskiarvon (109,9) alapuolella. Vaikka kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti toipuivat hieman covid-19-kriisin aikana vuonna 2020 tapahtuneesta laskusta, tilanne on niiden osalta heikko mutta paranemassa.

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], [[une_ltu_a](#)], [[edat_lfse_20](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Itävalta suoriutuu edelleen vahvasti osaamisen ja koulutuksen alalla, mutta heikosti koulutetuilla ja maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä on edelleen haasteita. Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus oli suuri (63,3 % vuonna 2021) ja keskimääräistä parempi (EU:n keskiarvo: 54 %). Vihreässä ja digitaalisessa siirtymässä tarvittavia taitoja voitaisiin kuitenkin vielä edistää niihin liittyvän osaamispulan helpottamiseksi. Vaikka koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus oli 8,4 prosenttia vuonna 2022 ja siten keskimääräinen, noin 45 prosenttia Itävallan pitkäaikaistyöttömistä on suorittanut vain ylemmän perusasteen koulutuksen. Muita heikommassa asemassa olevien ihmisten perustaitojen parantaminen voi vapauttaa heidän potentiaalinsa ja parantaa heidän työmarkkinaosallistumistaan. Vuonna 2021 23,6 prosentilla maahanmuuttajataustaisista 25–64-vuotiaista oli vain ylemmän perusasteen koulutus, ja Itävallan ulkopuolella syntyneiden 15–19-vuotiaiden koulutukseen osallistumisen aste oli 61,2 prosenttia vuonna 2020, mikä on selvästi vähemmän kuin syntyperäisten keskuudessa (80,7 %).

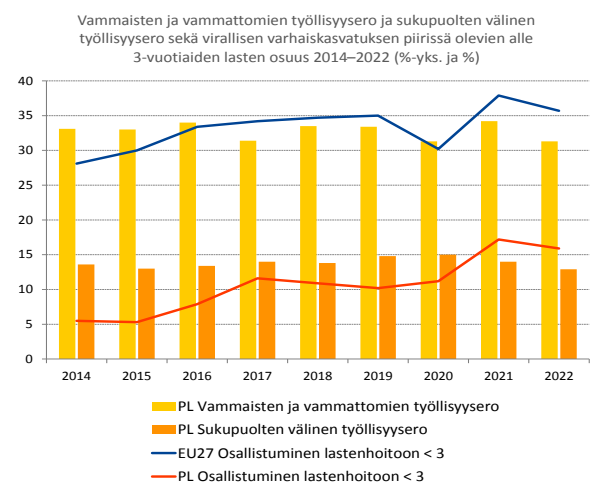
Itävallan tulokset sosiaalisen suojelun ja osallisuuden alalla ovat suhteellisen hyvät.

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien osuus on vakaa (17,5 % vuonna 2022), ja lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laski 21,6 prosenttiin. Vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste kuitenkin nousi 0,5 prosenttiyksikköä 2,3 prosenttiin vuonna 2022, ja tuloköyhyyden vaarassa olevien osuus (14,8 %) pysyi pandemiaa edeltänyttä tasoa korkeampana. Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) voimakas vaikutus köyhyyden vähentämiseen (41,2 % vuonna 2022 vs. 35,3 % EU:ssa keskimäärin) ja itse ilmoitettujen täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden alhainen taso osoittavat, että tilanne on edelleen keskimääräistä parempi.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain yksi indikaattori on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattavaksi”, **Itävaltaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Puola

Puolan työmarkkinoiden tulokset ovat yleisesti ottaen hyvät, mutta naisilla ja vammaisilla henkilöillä on merkittäviä haasteita. Sekä työllisyysaste että työttömyysaste ovat saavuttaneet pandemiaa edeltävän paremman tason, ja niiden tulos oli paras viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana. Puolan työttömyysaste (2,9 %) oli vuonna 2022 yksi EU:n alhaisimmista, ja se oli tältä osin parhaiten suoriutuva. Puolan työllisyysaste on puolestaan keskimääräinen (76,7 % vs. EU:n keskiarvo 74,6 %). Samaan aikaan maassa on merkittävä työvoimapula, jota pahentavat entisestään työikäisen väestön väheneminen ja joidenkin väestöryhmien alhaisempi työmarkkinaosallistuminen. Sukupuolten välinen työllisyysero (12,9 prosenttiyksikköä vuonna 2022) on edelleen seurattava (vs. EU:n keskiarvo: 10,7 prosenttiyksikköä), ja se on kaventunut vain hitaasti. Naisten työvoiman ulkopuolelle jäämisen yksi merkittävimmistä syistä on se, että heillä on usein lapsia ja pitkäaikaishoidon tarpeessa olevia ihmisiä koskevia hoitovelvoitteita. Tämä näkyy siinä, että vain 15,9 prosenttia alle 3-vuotiaista lapsista on virallisen varhaiskasvatuksen piirissä. Tilanne on seurattava, koska osuus jää huomattavasti alle EU:n keskiarvon (35,7 %) ja on myös hieman heikentynyt

Lähde: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], [[tesem060](#)], [[tepsr_sp210](#)], EU-SILC

vuonna 2022, mikä poikkeaa vuodesta 2019 lähtien havaitusta nousevasta suuntauksesta. Tämä alhainen osuus yhdistettynä laatuun liittyviin haasteisiin voi haitata lasten pitkän aikavälin oppimisnäkymiä sekä naisten osallistumista työmarkkinoille. Muita naisten työllisyysastetta heikentäviä tekijöitä ovat osa-aikatyön vähäinen määrä Puolassa verrattuna EU:hun ja naisten suhteellisen varhainen eläköitymisikä. Nuorten naisten kasvanut osallistumisosuus korkea-asteen koulutuksessa miehiin verrattuna vaikuttaa myös heidän työllisyysasteeseensa, millä on myönteisiä vaikutuksia pitkällä aikavälillä. Vammaisilla henkilöillä on edelleen merkittäviä esteitä työmarkkinoille pääsyssä, mikä voi olla toinen syy työvoiman ulkopuolelle jäämiseen²⁸⁴. Vaikka vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero pieneni vuonna 2022 vuoteen 2021 verrattuna (31,3 prosenttiyksikköä vs. 34,2 prosenttiyksikköä), se ei ole kaventunut riittävän nopeasti ja on edelleen huomattavasti EU:n keskiarvon (21,4 prosenttiyksikköä) yläpuolella. Tilanne on tältä osin seurattava.

²⁸⁴

OECD, *Regional Economic Inactivity Trends in Poland*, OECD Reviews on Local Job Creation, OECD Publishing, Pariisi, 2021.

Puolassa on tapahtunut jonkin verran parannusta nuorten koulutuksen suhteen, mutta digitaalisten taitojen taso on edelleen hyvin alhainen. Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus on Puolassa 42,9 prosenttia, mikä on huomattavasti EU:n keskiarvon (53,9 % vuonna 2021) alapuolella. Tämä on kriittinen tilanne. Digitaalisten taitojen hankkimisen vahvistaminen voi tukea vihreää ja digitaalista siirtymää. Sitä vastoin koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus on Puolassa vain puolet EU:n keskiarvosta (4,8 % vs. 9,6 %), ja työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuuden osalta Puolan tulos on keskimääräistä parempi.

Sosiaalinen tilanne on Puolassa suhteellisen hyvä. Köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste (15,9 %) ja tulojen eriarvoisuus (ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde, 3,9 %) ovat edelleen EU:n keskiarvoja (21,6 % ja 4,7 %) paremmat. Tämä voi ainakin osittain johtua siitä, että sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen on keskimääräistä parempi (köyhyysriskiaste väheni 38,6 %, kun se väheni EU:ssa keskimäärin 35,3 %).

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain neljä indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Puolaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Portugali

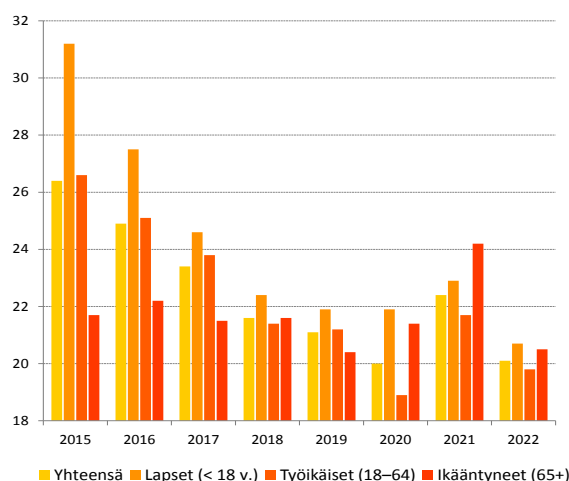
Portugalin sosiaalisen suojelun järjestelmän tehokkuus köyhyysriskien ja tuloerojen vähentämisessä on lisääntynyt. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien osuudessa sekä ylimmän ja alimman

tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteessa tapahtui merkittävää parannusta, joka kompensoi vuonna 2021 tapahtunutta heikkenemistä. Molemmat indikaattorit ovat nyt keskiarvoa parempia. Köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laski 2,3 prosenttiyksikköä vuodesta 2021 ja palasi EU:n keskiarvon alapuolelle vuonna 2022 (20,1 % vs. 21,6 %), kun taas ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde

on edelleen hieman EU:n keskiarvoa suurempi (5,1 vs.

4,7). Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien osuus on kuitenkin edelleen erittäin suuri Azoreilla (30,3 %) ja Madeiralla (30,2 %) ja nousee edelleen, mikä viittaa siihen, että erot kasvavat Manner-Portugalin ja sen syrjäisimpien alueiden välillä. Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen lisääntyi 3,7 prosenttiyksikköä vuonna 2022 (enemmän kuin missään muussa jäsenvaltiossa) ja muuttui luokituksesta ”kriittinen” luokitukseen ”heikko mutta paranemassa”.²⁸⁵ Tästä viimeaikaisesta kehityksestä huolimatta Portugalin tulos tässä indikaattorissa on edelleen selvästi jäljessä EU:n keskiarvosta (23,7 % vs. 35,3 %) eikä ole vielä palautunut pandemiaa edeltäneelle tasolle.

Köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste, ikäryhmät (% väestöstä)

Lähde: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

²⁸⁵ Katkos aikasarjassa vuonna 2022.

Portugalissa on tapahtunut parannusta koulutuksen ja osaamisen suhteen. Useimmat tähän alaan liittyvistä sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoreista olivat keskimääräistä paremmat vuonna 2022. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus kasvoi vain vähän vuodesta 2021 vuoteen 2022 (0,1 prosenttiyksikköä) ja on edelleen keskimääräistä parempi vähennyttyään merkittävästi viimeisten viiden vuoden ajan. Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus oli 55,3 prosenttia vuonna 2021 (EU:n keskiarvo: 53,9 %) ja oli siis keskimääräinen. Näiden tulosten kestävyys varmistaminen voi auttaa Portugalia vastaamaan osaamiseen liittyviin haasteisiinsa työmarkkinoiden muuttuvia tarpeita sekä vihreää ja digitaalista siirtymää silmällä pitäen.

Portugalin työmarkkinat osoittautuivat häiriönsietokykyisiksi covid-19-kriisistä elpymisen hidastumisesta huolimatta. Kaikki oikeudenmukaisiin työoloihin liittyvät sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattorit pysyivät muuttumattomina edellisvuoteen verrattuna ja ovat edelleen keskimääräisiä. Työllisyys- ja työttömyysaste olivat vuonna 2022 parempia kuin vastaavat EU:n keskiarvot (77,5 % vs. 74,6 % ja 6,0 % vs. 6,2 %) ja paranivat viime vuodesta hieman keskimääräistä vähemmän. Pitkäaikaistyöttömyysaste parani maltillisesti vuonna 2022 (2,7 %) noustuaan ensin 2,3 prosentista 2,9 prosenttiin vuosina 2020–2021.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että yhtään indikaattoria ei ole merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattavaksi”, **Portugaliin ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Romania

Merkittävästä edistyksestä huolimatta köyhyysriskit ovat Romaniassa jatkuvasti korkeat erityisesti haavoittuvien ryhmien ja

maaseutualueiden osalta. Vaikka köyhyys- ja

syrjäytymisriskiaste laski 44,5 prosentista

34,4 prosenttiin vuosina 2015–2022, se on edelleen

huomattavasti EU:n keskiarvon (21,6 %) yläpuolella,

myös lasten osalta. Näiden ja sosiaalisten tulonsiirtojen

köyhyyttä vähentävän vaikutuksen osalta tilanne on

kriittinen. Köyhyysvaarassa on 41,5 prosenttia kaikista

lapsista, eikä tilanne ole parantunut vuoteen 2021

verrattuna. Sosiaalisen suojelun järjestelmän tehokkuus

oli vain rajallinen, koska sosiaaliset tulonsiirrot (muut

kuin eläkkeet) vähensivät köyhyyttä vain 16,5 prosenttia

(vs. 35,3 % EU:ssa keskimäärin). Vaikka ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien

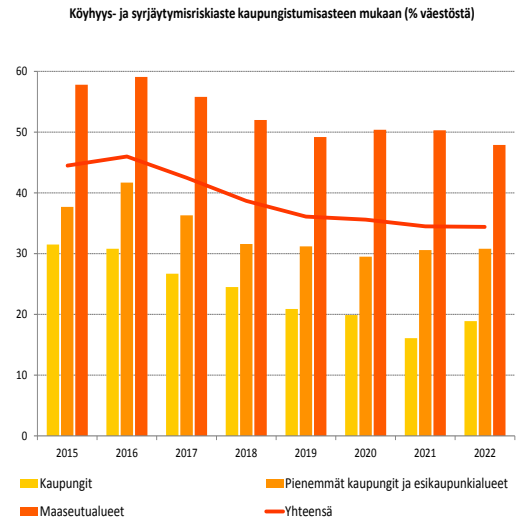
suhde pieneni vuosina 2021–2022 huomattavasti enemmän (arvosta 7,14 arvoon 6,0) kuin

useimmissa muissa jäsenvaltioissa, se on edelleen yksi EU:n korkeimmista. Itse ilmoitettujen

täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osuus oli 4,9 prosenttia vuonna 2022, ja tilanne on

seurattava. Haavoittuvilla ryhmillä, maaseutualueilla asuvilla ihmisillä ja syrjäytyneillä yhteisöillä,

kuten romaneilla, on suurempia vaikeuksia saada keskeisiä palveluja ja sosiaalipalveluja.

Lähde: Eurostat, EU-SILC [[ilc_peps13n](#)]

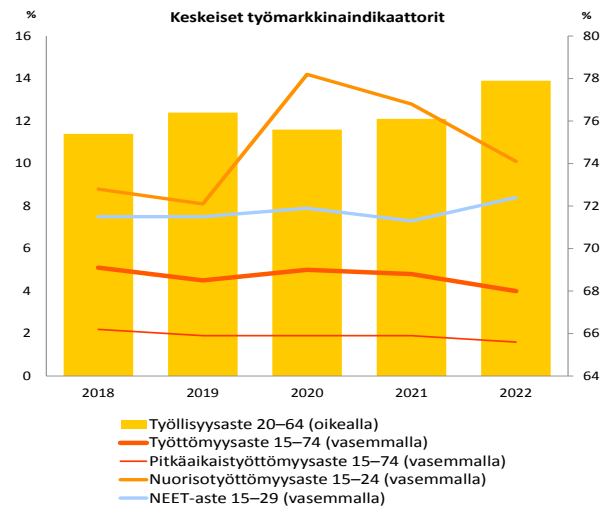
Jatkuvat haasteet koulutuksessa ja osaamisen kehittämisessä vaarantavat kestävän sosioekonomisen lähentymisen. Osaamisen kehittämiseen liittyvät sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattorit osoittavat edelleen, että tilanne on kriittinen. Erityisesti koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus (15,6 %) on yksi EU:n korkeimmista, eikä siinä ole tapahtunut selkeää parantumista viime vuosina, kun taas muualla EU:ssa osuus on ollut laskussa. Viimeaikaisista parannuksista huolimatta virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus on jatkuvasti kriittisessä tilanteessa ja oli edelleen yksi alhaisimmista vuonna 2022 (12,3 % vs. 35,7 % EU:ssa keskimäärin). Tämä alhainen osuus yhdistettynä laatuun liittyviin haasteisiin voi haitata pitkän aikavälin oppimisnäkyviä sekä naisten osallistumista työmarkkinoille. Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus oli 27,8 prosenttia vuonna 2021, eli selvästi alle EU:n keskiarvon (53,9 %), ja tilanne on myös tältä osin kriittinen. Kilpailukyvyn vahvistamiseksi ja osallistavan kasvupotentiaalin varmistamiseksi koulutuksen laatua, saavutettavuutta ja työmarkkinarelevanssia voidaan edelleen parantaa ja osaamisen hankkimista tehostaa keskittyen heikommassa asemassa oleviin ryhmiin. Tämä on merkityksellistä työvoima- ja osaamispulan, vihreän ja digitaalisen siirtymän sekä väestörakenteellisten haasteiden kannalta.

Työmarkkinat osoittautuivat selviytymiskykyisiksi covid-19-kriisin aikana, mutta niillä on edelleen huomattavia haasteita. Työllisyysaste (68,5 %) oli vuonna 2022 edelleen selvästi alle EU:n keskiarvon (74,6 %). Tilanne oli edelleen kriittinen ja heijastaa osittain voimakkaita eroja eri väestöryhmien työmarkkinatuloksissa. Pitkäaikaistyöttömyysaste nousi (0,2 prosenttiyksikköä 2,2 prosenttiin) samalla kun EU:ssa suuntaus on laskeva. Tilanne on tältä osin nyt seurattava. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus laski 19,8 prosenttiin (mikä kuuluu yhä EU:n korkeimpiin) ja on edelleen kriittisessä tilanteessa parantumisen hitauden vuoksi. Myönteistä on, että sukupuolten välinen työllisyysero, joka on ollut kriittisessä tilanteessa, lähestyi EU:n keskiarvoa vuosina 2020 ja 2021 ja pieneni 18,6 prosenttiyksikköön vuonna 2022. Tilanne on nyt ”heikko mutta paranemassa”. Myös vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero pieneni vuonna 2022 (0,6 prosenttiyksiköllä), ja tilanne muuttui kriittisestä seurattavaksi.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että 11 indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Romaniaan katsotaan kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, joita on tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Slovenia

Slovenian työmarkkinat elpyivät voimakkaasti covid-19-pandemian jälkeen. Työllisyys-, työttömyys- ja pitkäaikaistyöttömyysasteet paranivat edelleen vuonna 2022 EU:n yleisen suuntauksen mukaisesti ja saavuttivat historiallisen hyvät tasot: työllisyysaste oli 77,9 prosenttia, työttömyysaste 4 prosenttia ja pitkäaikaistyöttömyysaste 1,6 prosenttia. Kaikki näistä työmarkkinaindikaattoreista olivat keskimääräisiä tai keskimääräistä parempia. Vaarana kuitenkin on, että rakenteelliset tekijät, kuten väestön nopea ikääntyminen ja osaamisen kohtaanto-ongelmat, pahentavat olemassa olevaa työvoimapulaa.

Lähde: Eurostat [[lfisi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], [[une_ltu_a](#)], [[edat_lfse_20](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Slovenialla on joitakin koulutusjärjestelmään liittyviä

haasteita, jotka liittyvät erityisesti digitaalisiin taitoihin. Vuonna 2021 49,7 prosentilla aikuisista oli vähintään perustason digitaaliset taidot, mikä on alle EU:n keskiarvon (53,9 %). Tilanne on seurattavaa, erityisesti, kun otetaan huomioon vihreän ja digitaalisen siirtymän tukeminen. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus kasvoi 0,9 prosenttiyksikköä samalla, kun tilanne oli paranemassa useimmissa jäsenvaltioissa. Tämän vuoksi Slovenian luokitus heikentyi ”parhaiten suoriutuvasta” luokitukseen ”hyvä mutta tarpeen seurata”, vaikka osuus onkin siellä edelleen yksi EU:n pienimmistä. Vastaavasti myös työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus kasvoi (1,1 prosenttiyksikköä) ja oli 8,4 prosenttia vuonna 2022, mutta se on edelleen alle EU:n keskiarvon (11,7 %). Tilanne on myös tältä osin hyvä mutta tarpeen seurata.

Slovenian sosiaalisen suojelun järjestelmä toimii yleisesti ottaen hyvin. Lähes kaikki sosiaaliseen suojeluun ja osallisuuteen liittyvistä sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoreista olivat vuonna 2022 keskimääräistä parempia tai esittivät Slovenian ”parhaiten suoriutuvana”. Aiempien vuosien tapaan köyhyys- tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien osuus oli Sloveniassa sekä koko väestön (13,3 %) että lasten (10,3 %) osalta yksi pienimmistä. Köyhyysriskit ovat kuitenkin paljon suuremmat joissakin haavoittuvissa ryhmissä, erityisesti matalasti koulutettujen, työttömien, ikääntyneiden naisten ja vammaisten henkilöiden keskuudessa, minkä vuoksi näihin ryhmiin kohdistetut poliittiset lisätoimet olisivat perusteltuja. Vaikka sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyys- ja syrjäytymisen vähentämiseen oli Sloveniassa suhteellisen suuri (”keskimääräistä parempi”) aiempina vuosina, se pieneni vuonna 2022 huomattavasti enemmän kuin useimmissa jäsenvaltioissa, minkä vuoksi tilanne on seurattava.²⁸⁶ Sosiaaliset tulonsiirrot vähentävät köyhyysriskiä kaikkein vähiten ikääntyneiden (65 vuotta täyttäneiden) keskuudessa, ja yli 75-vuotiaiden naisten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste oli vuonna 2022 lähes kaksinkertainen (26,1 %) verrattuna koko väestöön. Itse ilmoitettujen täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osuus pysyi suhteellisen korkealla tasolla EU:n keskiarvoon (2,2 %) verrattuna huolimatta siitä, että tilanne parani merkittävästi vuodesta 2021 (4,8 %) vuoteen 2022 (3,7 %).

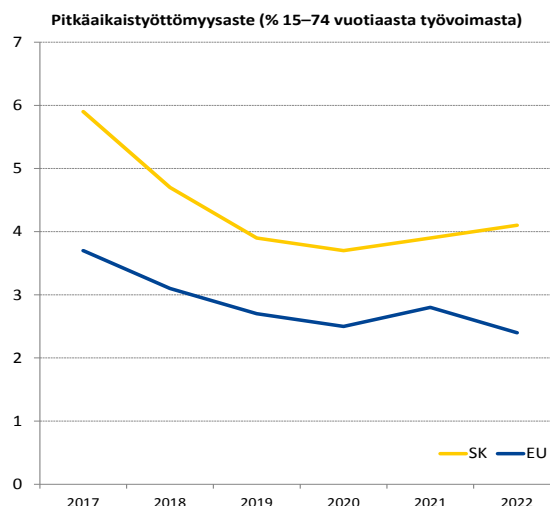
Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain kaksi indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Sloveniaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

²⁸⁶ Katkos aikasarjassa vuonna 2022.

Slovakia

Slovakian työmarkkinat suoriutuvat yleisesti ottaen hyvin, mutta pitkäaikaistyöttömyys on

edelleen haaste. Toivuttuaan vahvasti covid-19-kriisistä työllisyysaste nousi ennätyksellisen korkealle (76,7 %), ja työttömyysaste oli 6,1 prosenttia vuonna 2022 (molemmat olivat paremmat kuin EU:n keskiarvot 74,6 % ja 6,2 %). Myös työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus pieneni (14,2 prosentista vuonna 2021 12,3 prosenttiin vuonna 2022). Pitkäaikaistyöttömyysastetta pidetään kuitenkin kriittisenä, koska se nousi 3,9 prosentista vuonna 2021 4,1 prosenttiin vuonna 2022 (vs. EU:n keskiarvo: 2,4 %). Lisäksi läntisten ja itäisten alueiden välillä on suuria alueellisia eroja.

Lähde: Eurostat [[une_ltu_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on riittämätöntä, ja tilannetta pidetään kriittisenä.

Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuus oli vuonna 2022 Slovakiassa EU:n alhaisin (2,3 % vs. 35,7 prosenttia EU:ssa keskimäärin). Myös yli 3-vuotiaiden lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on edelleen yksi EU:n alhaisimmista (77,4 % vs. 91,8 % EU:ssa keskimäärin vuonna 2021), ja romanilasten osuus oli vain 33 prosenttia (vaikka se onkin parantunut vuodesta 2016, jolloin se oli 27 %). Toisaalta koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus sekä vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus ovat Slovakiassa keskimääräiset.

Yleinen köyhyysriski on Slovakiassa alhainen, ja tuloerojen osalta se kuuluu parhaiten suoriutuviin, mutta lasten köyhyysriskiä pidetään seurattavana. Slovakiassa on suuria alueellisia eroja, ja maan itäosassa köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen on syvempää. Maassa on yksi EU:n suurimmista romaniväestöistä, ja tuhannet ihmiset asuvat eristyneillä alueilla vailla pääsyä keskeisten palvelujen piiriin. Lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste nousi jyrkästi vuonna 2022 (24,7 prosenttiin 19,7 prosentista vuonna 2021) ja on heikentynyt kahtena peräkkäisenä vuotena, minkä vuoksi tilanne on seurattava. Sama koskee sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutusta köyhyyden vähentämiseen.²⁸⁷

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain neljä indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, mukaan lukien yksi ajan mittaan heikentynyt indikaattori, **Slovakiaan ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

²⁸⁷ Tämän indikaattorin osalta sarjassa on katkos vuonna 2022.

Suomi

Suomen työmarkkinat toipuivat covid-19-kriisistä nopeasti ja ovat edelleen kireät. Suomi

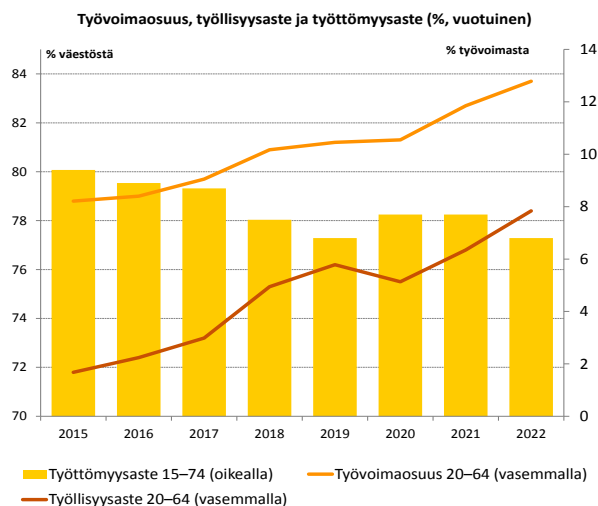
suoriutuu edelleen EU:n keskiarvon mukaisesti oikeudenmukaisiin työoloihin liittyvissä sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoreissa. Työllisyysaste ja pitkäaikaistyöttömyysaste paranivat vuonna 2022 ja olivat EU:n keskiarvoa paremmat (78,4 % vs. 74,6 % ja 1,5 % vs. 2,4 %) kireiden työmarkkinaolosuhteiden vallitessa. Sukupuolten välinen työllisyysero oli

Suomessa yksi EU:n pienimmistä vuonna 2022 (1,2 prosenttiyksikköä vs. EU:n keskiarvo

10,7 prosenttiyksikköä), ja se kuuluu tältä osin edelleen parhaiten suoriutuviin. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus on edelleen EU:n keskiarvoa pienempi, mutta nousi hieman vuonna 2022 (9,2 prosentista 9,3 prosenttiin), kun taas useimmissa muissa jäsenvaltioissa suuntaus oli laskeva. Tilanne on tältä osin seurattava.

Suomi suoriutuu edelleen hyvin koulutuksen ja osaamisen alalla. Vuonna 2021 vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus oli 79 prosenttia, mikä kuuluu EU:n korkeimpiin. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus oli 8,4 prosenttia vuonna 2022 (EU:n keskiarvo: 9,6 %), eikä se heikentynyt merkittävästi edellisvuoteen verrattuna.

Oppimismahdollisuuksien ja osaamisen hankkimisen edistäminen näiden vahvojen tulosten mukaisesti voi auttaa varmistamaan talouden pitkän aikavälin kasvupotentiaalin, kun otetaan huomioon väestön ikääntyminen, vihreä ja digitaalinen siirtymä sekä pula ammattitaitoisesta työvoimasta joillakin aloilla, kuten sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Lähde: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], EU:n työvoimatutkimus.

Suomessa on tehokas, osallistava ja riittävän kattava sosiaalisen suojelun järjestelmä, jossa on kuitenkin myös kannustinloukkuja ja monimutkaisuutta, joihin pyritään puuttumaan kokonaisvaltaisen uudistuksen yhteydessä. Tämä näkyy kaiken kaikkiaan hyvinä tuloksina useimmissa sosiaaliseen suojeluun ja osallisuuteen liittyvissä sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun indikaattoreissa, vaikka itse ilmoitettujen täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden osalta tilanne on edelleen kriittinen. Tämän indikaattorin osalta suuntaus on voimakkaassa kasvussa: osuus nousi 2,1 prosenttiyksikköä 6,5 prosenttiin vuonna 2022, mikä on huomattavasti EU:n keskiarvon (2,6 %) yläpuolella. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon pitkät odotusajat johtuvat erityisesti covid-19-pandemian aiheuttamasta hoitovelasta sekä hoitohenkilöstön ja lääketieteellisen henkilökunnan vajeesta. Köyhyys- tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien osuus kasvoi 2,1 prosenttiyksikköä vuonna 2022 (16,3 prosenttiin), mikä on edelleen selvästi alle EU:n keskiarvon (24,7 %). Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyys- ja syrjäytymisen vähentämiseen on edelleen suuri ja EU:n keskiarvon yläpuolella (49,8 % vs. 35,3 %), vaikka se onkin heikentynyt 7,9 prosenttiyksikköä vuodesta 2021²⁸⁸. Molemmissa tapauksissa tilanne on huonontunut luokituksesta ”parhaiten suoriutuva” luokitukseen ”hyvä mutta tarpeen seurata”.²⁸⁹

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain kaksi indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Suomeen ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

²⁸⁸ Katkos aikasarjassa vuonna 2022.

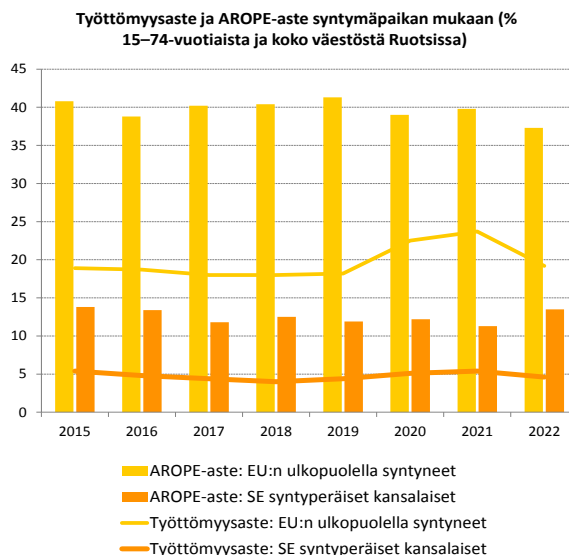
²⁸⁹ Köyhyys- ja syrjäytymisriskiastetta sekä lasten köyhyys- ja syrjäytymisriskiastetta mittaavissa indikaattoreissa on katkos aikasarjassa vuonna 2022.

Ruotsi

Ruotsin työmarkkinat ovat toipuneet covid-19-kriisistä nopeasti, mutta joillakin väestöryhmillä on edelleen esteitä työmarkkinoille integroitumisessa.

Työllisyyden vahva kasvu johti ennätysellisen korkeaan 82,2 prosentin työllisyysasteeseen vuonna 2022. Lisäksi työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus on maassa yksi EU:n pienimmistä. Työttömyysaste, joka oli 7,5 prosenttia vuonna 2022 (EU:n keskiarvo: 6,2 %), on kuitenkin edelleen seurattava, ja siihen kätkeytyy väestöryhmien välisiä suuria eroja, jotka liittyvät syntymämaahan. Syntyperäisten työttömyysaste oli 4,6 prosenttia, mutta EU:n ulkopuolella syntyneiden työttömyysaste oli jopa 19,2 prosenttia. Lisäksi

EU:n ulkopuolella syntyneiden työttömyysasteessa on selvä sukupuolten välinen ero, sillä naisten työttömyysaste oli 22,3 prosenttia ja miesten 16,7 prosenttia vuonna 2022. Lisäksi vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero on seurattava, koska se kasvoi jyrkästi 5,8 prosenttiyksikköä ja oli 25,7 prosenttiyksikköä vuonna 2022. Samana vuonna sukupuolten välinen työllisyysero kasvoi ja on nyt hyvä mutta tarpeen seurata.

Lähde: Eurostat, [[lfsq_urgacob](#)], EU: työvoimatutkimus, [[ilc_peps06n](#)], EU-SILC.

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski sekä tulojen eriarvoisuus ovat kasvaneet Ruotsissa, mutta muut sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyvät tulokset ovat hyviä tai keskimääräisiä. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien osuus kasvoi hieman (1,4 prosenttiyksikköä) ja oli 18,6 prosenttia vuonna 2022 (EU:n keskiarvo: 21,6 %). Tilanne oli vuonna 2021 keskimääräistä parempi mutta on nyt seurattava. Vastaavasti ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde nousi jyrkästi arvosta 4,0 vuonna 2021 arvoon 4,4 vuonna 2022, mikä on kaikkien aikojen korkein Ruotsissa mitattu taso (EU:n keskiarvo oli 4,7). Tilanne on myös tältä osin seurattava. Kuten työmarkkinatulosten tapauksessa, myös köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteessa on suuri ero syntyperäisten (13,5 % vuonna 2022) ja EU:n ulkopuolella syntyneiden (37,3 %) välillä. Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen on keskimääräistä parempi, kun taas kohtuuttomaan asumismenorasitukseen ja itse ilmoitettuihin täyttymättömiin sairaanhoitotarpeisiin liittyvät tulokset ovat keskimääräisiä.

Ruotsi suoriutuu erittäin hyvin osaamisen suhteen, mutta koulutusjärjestelmässä on edelleen eriarvoisuutta. Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien alle 3-vuotiaiden lasten osuudessa Ruotsi kuuluu parhaiten suoriutuviin. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden (18–24-vuotiaiden ikäryhmä) osuus on kuitenkin noussut vuodesta 2020 alkaen ja oli 8,8 prosenttia vuonna 2022. Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus EU:n ulkopuolella syntyneistä nuorista on kaksinkertainen (17,3 %) verrattuna syntyperäisiin opiskelijoihin (6,7 %). Vähintään perustason digitaaliset taidot omaavien aikuisten osuus on ollut johdonmukaisesti keskimääräistä parempi ja oli 66,5 prosenttia vuonna 2021 (EU:n keskiarvo: 53,9 %), mikä tukee vihreää ja digitaalista siirtymää.

Edellä esitetyn ensimmäisen vaiheen analyysin tulosten perusteella ja kun otetaan erityisesti huomioon, että vain neljä indikaattoria on merkitty ”kriittiseksi” tai ”seurattaviksi”, **Ruotsiin ei näytä kohdistuvan ylöspäin tapahtuvaan sosiaaliseen lähentymiseen liittyviä mahdollisia riskejä, eikä sitä näin ollen ole tarpeen analysoida lisää toisessa vaiheessa** (ks. kohdassa 1.5 oleva laatikko).

Liite 1: EU:n yleistavoitteet ja kansalliset tavoitteet vuodelle 2030 jäsenvaltioittain

	Työllisyys (%)	Aikuiskoulutus (%)	Köyhyyden vähentäminen (AROE, tuhatta)
EU:n yleistavoite	78,0	60,0	-15000
Kaikki jäsenvaltiot yhdessä	78,5	57,6	-15600*
BE	80,0	60,9	-279
BG	79,0	35,4	-787
CZ	82,2	45,0	-120
DK	80,0	60,0	-30 ⁽¹⁾
DE	83,0	65,0	-1200 ⁽²⁾
EE	81,3	52,3	-39
IE	78,2	64,2	-90
EL	71,1	40,0	-860
ES	76,0	60,0	-2815
FR	78,0	65,0	-1100
HR	75,0	55,0	-298
IT	73,0	60,0	-3200
CY	80,0	61,0	-10
LV	80,0	60,0	-95
LT	80,7	53,7	-223
LU	77,6	62,5	-4
HU	85,0	60,0	-292 ⁽³⁾
MT	84,6	57,6	4)
NL	82,5	62,0	-163
AT	79,9	62,0	-204
PL	78,3	51,7	-1500
PT	80,0	60,0	-765
RO	74,7	17,4	-2532
SI	79,5	60,0	-9
SK	76,5	50,0	-70
FI	80,0	60,0	-100
SE	82,0	60,0	-15

Huomautus: (*) Köyhyyden vähentämistavoite on kaikkien jäsenvaltioiden osalta yhteensä vähintään 15,6 miljoonaa, lukuun ottamatta jäsenvaltioita, jotka eivät ilmoita tavoitettaan köyhyys- ja syrjäytymisriskitasoina. 1) Tanskan kansallisen köyhyyden vähentämistavoitteen mukaan erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvien henkilöiden määrää vähennetään 30 000:lla. 2) Saksan kansallisen köyhyyden vähentämistavoitteen mukaan erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvien henkilöiden määrää vähennetään 1,2 miljoonalla käyttäen perustasona vuotta 2020 vuoden 2019 sijaan. 3) Unkarin kansallisen köyhyyden vähentämistavoitteen mukaan lapsiperheiden aineellisen ja sosiaalisen puutteen astetta alennetaan 13 prosenttiin ja sitä kautta köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevien määrä vähenee 292 000 henkilöllä. 4) Maltan kansallisen köyhyyden vähentämistavoitteen mukaan köyhyys- ja syrjäytymisriskiastetta alennetaan 3,1 prosenttiyksikköä.

Liite 2. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit

1. Vuoden 2024 yhteisessä työllisyysraportissa esitetty analyysi perustuu neuvoston hyväksymiin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreihin²⁹⁰. Pääindikaattorit ovat tiiviyn, saatavuuden, vertailtavuuden ja tilastollisen luotettavuuden periaatteiden mukaisia. Indikaattorit, jotka liittyvät kuhunkin kolmeen pilarin lukuun, ovat seuraavat:

- *Yhtäläiset mahdollisuudet*
 - Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana (25–64-vuotiaat)
 - Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus (% 18–24-vuotiaista)
 - Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot (% 16–74-vuotiaista)
 - Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten (NEET) osuus (% 15–29-vuotiaista)
 - Sukupuolten välinen työllisyysero (prosenttiyksikköä, 20–64-vuotiaat)
 - Tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde (S80/S20)
- *Oikeudenmukaiset työolot*
 - Työllisyysaste (% 20–64-vuotiaista)²⁹¹
 - Työttömyysaste (% 15–74-vuotiaasta työvoimasta)
 - Pitkäaikaistyöttömyysaste (% 15–74-vuotiaasta työvoimasta)
 - Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti (2008=100)²⁹²

²⁹⁰ Tarkistetun tulostaulun pääindikaattoreista saavutettua sopimusta koskeva työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean lausunto [hyväksyttiin työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostossa 14. kesäkuuta 2021](#).

²⁹¹ Vuodesta 2021 alkaen Eurostat kerää [IESS-asetuksen](#) (eurooppalaista sosiaalisen suojelun integroitua tilastointijärjestelmää koskeva puiteasetus) voimaantulon myötä jäsenvaltioiden kansallisten tilastolaitosten kautta tietoja EU:n työvoimatutkimusta varten tarkistetun menetelmän mukaisesti. Muutoksen tarkoituksena on parantaa työmarkkinatietoja, mutta se on otettava huomioon, kun tulkitaan muutoksia indikaattoreissa lähellä muutoksen ajankohtaa, 1. tammikuuta 2021. Vaikutukset kohdistuvat myös seuraaviin pääindikaattoreihin: nuorten NEET-aste, työttömyysaste, pitkäaikaistyöttömyysaste, sukupuolten välinen työllisyysero.

²⁹² Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot mitataan reaalinääräisesti. Sosiaalisen suojelun komitean vaatimuksen mukaisesti tässä indikaattorissa käytetään ”oikaisemattomia tuloja” (eli huomioon ei oteta luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja) eikä viitata sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun alkuperäisessä versiossa käytettyihin ostovoimastandardeihin. Näin varmistetaan yhdenmukaisuus EU-SILC-tilastoihin perustuvien indikaattorien kanssa.

- *Sosiaalinen suojele ja osallisuus*

- Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste AROPE (% koko väestöstä)²⁹³
- Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% 0–17-vuotiaista)²⁹⁴
- Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (AROP:n vähennys prosentteina)²⁹⁵
- Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero (prosenttiyksikköä, 20–64-vuotiaat)²⁹⁶
- Kohtuuton asumismenorasite (% koko väestöstä)²⁹⁷

- ²⁹³ Siinä on kolme osatekijää: köyhyysriski, koko väestö (AROP 0+), vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, koko väestö (SMSD 0+) ja niiden ihmisten osuus, jotka elävät erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa (vajaatyölliset kotitaloudet), 0–64-vuotiaat (QJ 0–64). AROPE-indikaattoria muutettiin vuonna 2021, jotta voitiin ottaa huomioon vuodeksi 2030 asetettu EU:n uusi yleistavoite, joka koskee köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden määrän vähentämistä. Tässä yhteydessä tarkistettiin kahta sen osatekijää (puute ja vajaatyölliset kotitaloudet). Vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta koskeva osatekijä korvaa vakavaa aineellista puutetta koskevan osatekijän. Vajaatyöllisten kotitalouksien viiteikäryhmä muuttui 0–59-vuotiaista 0–64-vuotiaiksi. Kaikkien indikaattoreiden, jotka ovat tuloista riippuvaisia EU-SILC-tilastoissa, tuloviitejakso määritellään 12 kuukauden jaksoksi. Näin ollen köyhyysriskiä (AROP) ja erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksia (QJ) koskevien indikaattoreiden laskemiseen liittyvät tulomuuttujat viittaavat tutkimusvuotta edeltävään kalenterivuoteen lukuun ottamatta Irlantia (kyselyvastausta edeltävät 12 kuukautta). Vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta koskevan indikaattorin laskelmissa ei käytetä tulomuuttujia, joten kaikki sen laskemiseen käytettävät EU-SILC-muuttujat viittaavat tutkimusvuoteen.
- ²⁹⁴ Siinä on kolme osatekijää: köyhyysriski, lapset (AROP 0–17); vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, lapset (SMSD 0–17) ja niiden ihmisten osuus, jotka asuvat erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa (vajaatyöllisissä kotitalouksissa, lapset (QJ 0–17). Indikaattori ”vakava aineellinen ja sosiaalinen puute, lapset” on muutettu versio koko väestöä koskevasta samasta indikaattorista, ja siinä painotetaan vähemmän aikuisiin liittyviä seikkoja, jotta aikuisia koskevat puutteet eivät vaikuttaisi liikaa lapsia koskevaan indikaattoriin. Viitevuodet ovat samat kuin koko väestöä koskevissa indikaattoreissa.
- ²⁹⁵ Tätä mitataan köyhyysriskiasteen (AROP) prosentuaalisena alenemisena koko väestön osalta verrattuna tilanteeseen ennen rahamääräisiä sosiaalisia tulonsiirtoja (lukuun ottamatta eläkkeitä). Se ei sisällä esimerkiksi terveydenhuoltoon liittyviä luontoissuorituksia.
- ²⁹⁶ Vammaisten ja vammattomien työllisyyseroa koskeva indikaattori lasketaan tällä hetkellä EU-SILC-tilastoista, ja se perustuu globaalin toimintarajoiteindikaattorin (GALI) perusteella määritettyyn vammaisasemaan. Kyselyyn vastaajat vastaavat seuraaviin kysymyksiin: 1) ”Rajoittaako jokin terveysongelma sinua toimissa, joita ihmiset tavallisesti tekevät? Vastausvaihtoehdot: rajoittaa vakavasti, rajoittaa muttei vakavasti tai ei rajoita lainkaan”. Jos vastaus kysymykseen 1 on ”rajoittaa vakavasti” tai ”rajoittaa muttei vakavasti”, vastaajat vastaavat kysymykseen 2) ”Onko rajoituksia ollut vähintään kuuden viime kuukauden ajan? Vastausvaihtoehdot kyllä tai ei?”. Henkilön katsotaan olevan toimintarajoitteinen, jos vastaus toiseen kysymykseen on ”kyllä”. EU-SILC-tilastoista laskettuna voidaan huomata korrelaatio GALI-käsitteeseen perustuvan toimintarajoitteen esiintyvyyden ja siihen perustuvan vammaisten ja vammattomien työllisyyseron välillä vuonna 2022 kaikissa EU:n jäsenvaltioissa (Pearsonin korrelaatiokerroin = 0,5).
- ²⁹⁷ Indikaattori mittaa sen väestön osuutta, joka asuu kotitalouksissa, joissa asumiskustannukset ovat yhteensä yli 40 prosenttia käytettävissä olevista tuloista (molemmat ilman asumistukia). EU-SILC-muuttujia koskevanasiakirjan ([Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables \(huhtikuu 2020\)](#)) mukaan avustuksiin (vain tarveharkintaiset on otettu huomioon) kuuluvat vuokraetuuudet ja omistusasunnossa asuville tarkoitettut etuudet mutta eivät veroetuuudet eivätkä pääomansiirrot. Asiakirjassa määritellään asumiskustannukset kuukausittaisiksi ja tosiasiallisesti maksetuiksi kustannuksiksi, jotka liittyvät kotitalouden oikeuteen asua asunnossa. Niihin sisältyvät rakenteita koskeva vakuutus (vuokralaiset: jos maksettu), palvelut ja maksut (esim. jätevesi, roskat; pakollinen omistajille, vuokralaiset: jos maksettu), säännöllinen huolto ja korjaukset, verot (vuokralaiset: asunnosta, jos sovelletaan) ja yleishyödyllisten palvelujen kustannukset (vesi, sähkö, kaasu ja lämmitys). Asuntolainaa maksavien omistajien korkomaksut otetaan huomioon (verohelpotukset vähennetään mutta asumistukia ei vähennetä). ”taloudelliset syyt”, ”liian pitkät jonotusajat” tai ”liian pitkä matka”. Maksuttomasti asuvien vuokralaisten osalta asumistukia ei vähennetä asumisen kokonaiskustannuksista.

- Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset (% alle 3-vuotiaista)
- Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet (% yli 16-vuotiaista)²⁹⁸

i) **Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean lausunnossa esitetään lisätoimia tarkistetun sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun täysimääräisen täytäntöönpanon edistämiseksi**²⁹⁹. Pääindikaattorissa ”Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero” käytetään tilapäisesti EU-SILC-tilastoja tilastolähteenä, mutta vuodesta 2022 alkaen on tarkoitus siirtyä käyttämään työvoimatutkimusta, josta saadaan tarkempia tietoja vuonna 2023. Komission yksiköt, myös Eurostat, seuraavat edelleen indikaattorin laatua ja tarkistavat sitä, kun työvoimatutkimukseen perustuvat tiedot saadaan käyttöön, sekä tukevat lisätoimia, jotta voidaan parantaa maiden välistä vertailukelpoisuutta ja tutkia asiaa koskevien lisäindikaattoreiden kehittämistä. Myös pääindikaattorissa ”Aikuisten osallistuminen koulutukseen viimeisten 12 kuukauden aikana” on tarkoitus käyttää työvoimatutkimuksen tietoja vuodesta 2022 lähtien. Tähän mennessä tiedot on kerätty ainoastaan aikuiskoulutustutkimuksen kautta (viimeisin versio vuodelta 2016). Näiden kahden tutkimuksen tietoja analysoidaan perusteellisesti niiden hyvän laadun ja vertailukelpoisuuden varmistamiseksi. Ensimmäisen työvoimatutkimuksen aikuiskoulutusta koskevat tiedot 12 kuukauden viitejaksolta on tarkoitus julkaista keväällä 2024. Työllisyyden suuntaviivojen 6 ja 7 seurannan varmistamiseksi, myös aktiivisen työmarkkinapolitiikan osalta, tässä yhteisessä työllisyysraportissa käytetään poikkeuksellisesti indikaattoria, joka koskee aikuisten osallistumista koulutukseen viimeisten neljän viikon aikana (25–64 vuotiaat).

²⁹⁸ Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet tarkoittaa subjektiivista arviota tutkimuksen tai tietäntyyppisen sairaanhoidon tarpeesta, jota asianomainen ei saanut tai hakenut seuraavista kolmesta syystä: ”taloudelliset syyt”, ”liian pitkät jonotusajat” tai ”liian pitkä matka”. Sairaanhoidolla viitataan yksilöllisiin terveydenhuoltopalveluihin (lääkärintarkastukseen tai sairaanhoitoon, hammashoitoa lukuun ottamatta), joita antavat lääkärit tai vastaavien ammattien harjoittajat tai joita annetaan näiden suoran valvonnan alaisina kansallisten terveydenhuoltojärjestelmien mukaisesti (Eurostatin määritelmä). Hoidon saamiseen liittyvät ongelmat, joista ihmiset raportoivat sairastuttuaan, voivat kuvastaa hoitoon liittyviä esteitä.

²⁹⁹ Ks. [Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean lausunto tarkistetusta sosiaali-indikaattoreiden tulostaulusta](#).

Liite 3. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, tasot

	Yhtäläiset mahdollisuudet													
	Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus (% 18–24-vuotiaista)			Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot (% 16–74-vuotiaista)		NEET-nuorten osuus (% 15–29-vuotiaista)			Sukupuolten työllisyysero (%-yksikköä)			Tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde (S80/S20)		
Vuosi	2020	2021	2022	2019	2021	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
EU27	9,9	9,8 b	9,6	:	53,9	13,8	13,1 b	11,7	11,1	10,9	10,7	4,9 b	5,0	4,7
EA19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	4,9 b	5,0	:
EUnw	8,7	8,2 b	8,1	:	56,3	12,7	12,0 b	10,9	9,7	9,6	9,1	4,7	4,8	4,7
EAnw	8,5	7,9 b	7,8	:	58,5	12,6	11,6 b	10,5	9,0	8,8	8,4	4,7	4,7	4,7
BE	8,1	6,7 b	6,4	:	54,2	12,0	10,1 b	9,2	8,1	7,7	7,6	3,7	3,4	3,6
BG	12,8	12,2 b	10,5	:	31,2	18,1	17,6 b	15,1	8,3	8,4	7,7	8,0	7,5	7,3
CZ	7,6	6,4 b	6,2	:	59,7	11,0	10,9 b	11,4 b	15,3	15,4	14,9	3,3	3,4	3,5
DK	9,3	9,8 b	10,0	:	68,7	10,2	8,3 b	7,9	7,0	6,9	5,4	4,0 b	3,9	4,0
DE	10,1 b	12,5 b	12,2	:	48,9	9,1 b	9,5 b	8,6	7,5 b	7,4	7,8	4,9 b	5,0	4,4
EE	8,5	9,8 b	10,8	:	56,4	11,9	11,2 b	10,6	4,4	3,7	2,9	5,0	5,0	5,4
IE	5,0	3,3 b	3,7	:	70,5	14,2	9,8 b	8,7	12,7	10,0	11,3	4,1 b	3,8	4,1
EL	3,8	3,2 b	4,1	:	52,5	18,7	17,3 b	15,4	19,4	19,8	21,0	5,2	5,8	5,3
ES	16,0	13,3 b	13,9	:	64,2	17,3	14,1 bd	12,7	11,4	10,6 d	10,9 d	5,8	6,2	5,6
FR	8,0	7,8 b	7,6	:	62,0	14,0	12,8 bd	12,0	5,7	6,2 d	5,8 d	4,4 b	4,4	4,6 p
HR	2,2 u	2,4 bu	2,3 u	:	63,4	14,6	14,9 b	13,3	11,2	10,5	9,5	4,6	4,8	4,6
IT	13,1	12,7 b	11,5	:	45,6	23,3	23,1 b	19,0	19,7	19,2	19,7	5,8	5,9	5,6
CY	11,5	10,2 b	8,1	:	50,2	15,3	15,4 b	14,7	12,0	12,2	12,1	4,3	4,2	4,3 p
LV	7,2	7,3 b	6,7	:	50,8	11,9	12,1 b	11,3	3,7	4,8	3,1	6,3	6,6	6,3
LT	5,6	5,3 b	4,8	:	48,8	13,0	12,7 b	10,7	1,7	1,4	0,8	6,1	6,1	6,4
LU	8,2	9,3 b	8,2	:	63,8	7,7	8,8 b	7,4	7,1	7,4	6,5	5,0 b	4,6 b	4,7 b
HU	12,1	12,0 b	12,4	:	49,1	14,7	11,7 b	10,8	11,2	10,6	9,8	4,2	4,2	4,0
MT	12,6	10,7 b	10,1	:	61,2	9,5	9,5 b	7,2	17,8	16,4	13,1	4,7	5,0	4,8
NL	7,0	5,1 b	5,6	:	78,9	5,7	3,9 b	4,2	8,4	8,2	7,9	4,2	3,9	3,9
AT	8,1	8,0 b	8,4	:	63,3	9,5	9,4 b	9,1	8,4	8,6	7,8	4,1	4,1	4,3
PL	5,4	5,9 b	4,8	:	42,9	12,9	13,4 b	10,9	15,0	14,0	12,9	4,1	4,0	3,9
PT	8,9	5,9 b	6,0	:	55,3	11,0	9,5 b	8,4	5,7	5,9	5,6	5,0	5,7	5,1
RO	15,6	15,3 b	15,6	:	27,8	16,6	20,3 b	19,8	19,3	20,1	18,6	6,6	7,1	6,0
SI	4,1	3,1 bu	4,0	:	49,7	9,2	7,3 b	8,4	5,9	6,7	6,9	3,3	3,2	3,3
SK	7,6	7,8 b	7,4	:	55,2	15,2	14,2 b	12,3	7,3	8,5	8,1	3,0	3,2	3,1
FI	8,2	8,2 b	8,4	:	79,2	10,3	9,3 b	9,5	3,3	2,0	1,2	3,7	3,6	3,8
SE	7,7	8,4 b	8,8	:	66,5	7,2	6,0 b	5,7	5,4	5,3	5,8	4,1	4,0	4,4

Huomautus: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin. Koska indikaattorin ”Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot” määritelmää on muutettu merkittävästi vuonna 2021, vuoden 2019 vastaavaa arvoa ei ole saatavilla, minkä vuoksi tämän indikaattorin analyysi tässä raportissa perustuu poikkeuksellisesti vain vuoden 2021 tasoihin (olettaen, että yhdenkään jäsenvaltion ja EU:n keskiarvon osalta ei ole tapahtunut muutosta).

Huomautukset – b: katkos aikasarjassa; d: määritelmä vaihtelee; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Lähde: Eurostat.

Liite 3 (jatkoa) Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, tasot

	Oikeudenmukaiset työolot											
	Työllisyysaste(% 20–64-vuotiaista)			Työttömyysaste(% 15–74-vuotiaista)			Pitkäaikaistyöttömyysaste(% 15–74-vuotiaasta työvoimasta)			Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti (2008=100)		
Vuosi	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
EU27	71,7	73,1	74,6	7,2	7,1	6,2	2,5	2,8	2,4	107,9	109,9	109,6
EA19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EUnw	73,4	74,6	76,4	7,0	6,6	5,8	2,3	2,5	2,1	114,6	116,8	116,3
EAnw	73,1	74,4	76,2	7,7	7,2	6,2	2,6	2,8	2,4	109,8	112,8	111,5
BE	69,7	70,6	71,9	5,8	6,3	5,6	2,1	2,6	2,3	103,7	105,6	102,9
BG	72,7	73,2	75,7	6,1	5,3	4,3	2,7	2,6	2,3			
CZ	79,7	80,0	81,3	2,6	2,8	2,2	0,6	0,8	0,6	120,6	125,8	121,2
DK	77,8	79,1	80,1	5,6	5,1	4,5	0,9	1,0	0,5	117,1	116,9	118,8
DE	78,2 b	79,4	80,7	3,7 b	3,7	3,1	1,1 b	1,2	1,0	113,8	113,9	113,6
EE	79,1	79,3	81,9	6,9	6,2	5,6	1,2	1,6	1,3	128,1	133,6	125,6
IE	72,1	74,9	78,2	5,9	6,2	4,5	1,4	1,8	1,3	108,5	110,8	
EL	58,3	62,6	66,3	17,6	14,7	12,5	10,5	9,2	7,7	73,3	78,5	79,9
ES	65,7	67,7 d	69,5 d	15,5	14,8 d	12,9 d	5,0	6,2 d	5,0 d	96,5	98,7	95,9
FR	72,1	73,2 d	74,0 d	8,0	7,9 d	7,3 d	1,9	2,3 d	2,0 d	106,1	108,6	108,8
HR	66,9	68,2	69,7	7,5	7,6	7,0	2,1	2,8	2,4	111,9	120,4	126,9
IT	61,9	62,7	64,8	9,3	9,5	8,1	5,1	5,4	4,6	92,4	95,7	94,4
CY	74,9	75,9	77,9	7,6	7,5	6,8	2,1	2,6	2,3	98,3	104,9	104,1
LV	76,9	75,3	77,0	8,1	7,6	6,9	2,4	2,3	2,0	120,9	126,4	123,6
LT	76,7	77,4	79,0	8,5	7,1	6,0	2,5	2,6	2,3	145,0	149,4	141,4
LU	72,1	74,1	74,8	6,8	5,3	4,6	1,7	1,8	1,3	111,9	111,2	111,2
HU	77,5	78,8	80,2	4,1	4,1	3,6	1,1	1,3	1,2	132,8	142,9	145,5
MT	77,3	79,1	81,1	4,4	3,4	2,9	1,1	0,9	1,0	130,1	133,1	133,4
NL	80,8	81,7	82,9	4,9	4,2	3,5	0,7	0,8	0,7	108,6	110,7	111,9
AT	74,8	75,6	77,3	6,0	6,2	4,8	1,7	2,0	1,2	95,7	97,2	99,4
PL	72,7	75,4	76,7	3,2	3,4	2,9	0,6	0,9	0,9	150,8	148,1	149,9
PT	74,2	75,9	77,5	7,0	6,6	6,0	2,3	2,9	2,7	105,9	109,2	109,9
RO	65,2	67,1	68,5	6,1	5,6	5,6	1,8	2,0	2,2	142,8		
SI	74,8	76,1	77,9	5,0	4,8	4,0	1,9	1,9	1,6	114,3	118,7	118,4
SK	74,6	74,6	76,7	6,7	6,8	6,1	3,7	3,9	4,1	124,1	126,9	124,4
FI	75,5	76,8	78,4	7,7	7,7	6,8	1,5	1,8	1,5	109,5	111,0	108,9
SE	80,1	80,7	82,2	8,5	8,8	7,5	1,8	2,0	1,9	118,4	122,4	121,5

Huomautus: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin. Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti mitataan käyttämällä ”oikaisemattomia tuloja” (eli ottamatta huomioon luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja) ja tekemättä korjausta ostovoimastandardien mukaan.

Huomautukset – b: katkos aikasarjassa; d: määritelmä vaihtelee; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Lähde: Eurostat.

Liite 3 (jatkoa) Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, tasot

	Sosiaalinen suojele ja osallisuus											
	Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% kokonaisväestöstä)			Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% 0–17-vuotiaista)			Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (köyhyyseriskiasteen väheneminen, %)			Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysprosenttiyksikköä		
Vuosi	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
EU27	21,6 b	21,7	21,6	24,0 b	24,4	24,7	33,2 b	37,1	35,3	24,4	23,1	21,4
EA19	:	:	:	:	:	:	33,6 b	37,7	:	23,2	22,1	:
EUnw	20,6	20,7	20,7	22,0	22,2	21,8	35,0	37,6	34,0 b	25,6	24,2	24,4
EAnw	20,3	20,5	20,5	21,8	22,1	21,7	35,2	37,6	34,2 b	24,2	23,9	23,1
BE	20,3	18,8	18,7	22,0	20,5	19,6	44,9	53,3	48,8 b	36,3	38,0	35,3
BG	33,5	31,7	32,2	35,5	33,0	33,9	20,4	29,8	24,4 b	33,0	22,1	29,5
CZ	11,5	10,8	11,8	12,9	13,7	13,4	40,6	46,6	40,0 b	25,6	25,9	22,7
DK	16,8 b	17,3	17,1	13,4 b	14,0	13,8	52,4 b	53,9	50,4 b	18,1	7,9	9,9
DE	20,4 b	21,0	20,9	22,3 b	23,7	24,0	34,6 b	40,3	42,1 b	32,4 b	30,5	24,0
EE	22,8	22,2	25,2	17,4	17,4	16,6	31,7	30,6	28,1	20,6	18,7	26,2
IE	20,1 b	20,0	20,7	23,5 b	22,8	22,7	54,0 b	60,7	56,4 b	38,8	41,3	37,0
EL	27,4	28,3	26,3	30,8	32,0	28,1	24,7	20,7	20,3 b	27,7	23,8	25,9
ES	27,0	27,8	26,0	31,6	33,4	32,2	23,4	30,5	27,4 b	21,6	15,9	14,6
FR	19,3 b	19,2	21,0 p	23,9 b	22,8	27,5 p	46,2 b	46,4	42,01 p	23,7 b	24,1	20,8 p
HR	20,5	20,9	19,9	18,4	18,6	18,1	23,1	20,7	20,4 b	32,9	28,7	36,0
IT	24,9	25,2	24,4	28,9	29,7	28,5	21,0	29,5	25,8 b	14,9	14,9	14,0
CY	17,6	17,3	16,7 p	19,0	19,2	18,1 p	34,7	37,6	30,9 p	23,5	27,0	25,7 p
LV	25,1	26,1	26,0	19,7	20,1	19,8	23,4	23,5	25,0 b	16,7	16,6	20,8
LT	24,5	23,5	24,6	23,1	21,6	22,4	29,4	35,3	30,3 b	22,7	23,9	35,0
LU	19,9 b	21,1 b	19,4 b	24,2 b	29,4 b	24,0 b	39,4 b	34,2 b	33,6 b	22,1 b	15,4 b	8,5 b
HU	19,4	19,4	18,4	21,7	23,3	18,1	44,1	50,6	36,7 b	31,2	28,8	32,4
MT	19,9	20,3	20,1	22,3	23,2	23,1	21,0	26,2	26,4 b	29,4	27,0	30,1
NL	16,0	16,6	16,5	15,8	14,9	13,9	36,8	36,6	33,8 b	25,4	25,8	25,2
AT	16,7	17,3	17,5	21,9	22,8	21,6	41,1	44,1	42,0 b	20,5	26,3	23,8
PL	17,0	16,8	15,9	16,1	16,5	16,7	36,8	35,7	38,6 b	31,3	34,2	31,3
PT	20,0	22,4	20,1	21,9	22,9	20,7	26,0	20,0	23,7 b	18,2	16,2	13,1
RO	35,6	34,5	34,4	40,7	41,7	41,5	15,8	17,9	16,5 b	30,4	32,6	32,0
SI	14,3	13,2	13,3	12,1	11,0	10,3	44,6	44,8	37,3 b	21,7	21,1	18,8
SK	13,8	15,6	16,5	18,4	19,7	24,7	40,0	43,1	33,8 b	23,6	25,3	21,0
FI	14,9	14,2	16,3 b	14,5	13,2	14,9 b	51,4	57,7	49,8	19,8	22,2	19,0
SE	17,7	17,2	18,6	20,2	19,7	19,9	42,7	44,5	39,9	28,9	19,9	25,7

Huomautus: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin.

Huomautukset – b: katkos aikasarjassa; d: määritelmä vaihtelee; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Lähde: Eurostat.

Liite 3 (jatkoa) Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, tasot

	Sosiaalinen suojele ja osallisuus (jatkoa)								
	Kohtuuton asumismenorasitus (% kokonaisväestöstä)			Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset (% alle 3-vuotiaista)			Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet (% yli 16-vuotiaista)		
Vuosi	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
EU27	7,8	8,9	9,1	30,2 e	37,9	35,7	1,9 e	2,0	2,2
EA19	8,0	8,7 e	:	:	:	:	1,8 e	1,9	:
EUnw	7,2	7,2	7,9	29,7	34,2	34,5	2,3	2,2	2,6
EAnw	6,9	6,9	7,4	32,5	36,9	37,3	2,6	2,4	2,8
BE	7,8	7,5	7,7	54,6	51,7	52,7	1,5	1,7	1,0
BG	14,4	11,6	15,1	15,0	18,7	17,4	1,4	1,0	1,0
CZ	6,5	6,2	6,9	4,8	4,9	6,8	0,4	0,3	0,2
DK	14,1 b	15,5	14,7	67,7	69,1	74,7	1,7	1,3	2,1
DE	9,0 b	11,0	11,8	16,4 b	31,4	23,9	0,1 b	0,1	0,3
EE	4,4	4,4	4,9	26,7	25,7	33,7	13,0	8,1	9,1
IE	4,5 b	2,5	3,9	19,4 b	15,1	19,1	2,0 b	2,0	2,6
EL	33,3	28,8	26,7	21,5	32,3	29,1	6,5	6,4	9,0
ES	8,2	9,9	9,2	45,5	55,3	48,6	0,4	1,1	1,2
FR	5,6 b	:	6,5 p	:	57,1	56,2 p	2,7 b	2,8	3,2 p
HR	4,2	4,5	3,8	20,4	33,3	27,5	1,5	1,7	1,3
IT	7,2	7,2	6,6	:	33,4	30,9	:	1,8	1,8
CY	1,9	2,5	2,5 p	18,5	27,4	24,4	0,4	0,1	0,1 p
LV	4,8	4,9	5,4	24,2	29,2	32,7	5,3	4,0	5,4
LT	2,7	2,7	3,5	16,2	21,4	22,8	1,7	2,4	2,9
LU	8,5 b	5,1 b	15,3 b	63,2 b	62,0	54,7 b	0,1 b	1,0 b	0,5 b
HU	4,9	2,4	8,1	10,5	13,8	12,9	0,7	1,1	1,4
MT	2,8	2,7	2,9	29,7	24,0	43,1	0,0 n	0,1	0,3
NL	8,3	8,3	10,0	67,6	74,2	72,3	0,2	0,2	0,2
AT	6,3	6,1	7,4	21,1	28,5	23,0	0,1	0,3	0,5
PL	4,9 b	5,7	5,6	11,2	17,2	15,9	1,9	2,7	2,3
PT	4,1	5,9	5,0	43,5	43,3	47,6	1,6	2,3	2,9
RO	7,1	7,6	8,5	6,8	9,5	12,3	4,7	4,4	4,9
SI	4,4	4,1	4,1	44,3	47,5	52,3	2,7	4,8	3,7
SK	3,2	7,1	2,5	4,4	2,3	2,3	3,2	2,9	2,8
FI	4,1	4,3	5,4	35,8	39,1	40,0	5,4	4,4	6,5
SE	8,3	8,5	9,1	54,1	55,8	54,4	1,5	1,3	1,8

Huomautus: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin.

Huomautukset – b: katkos aikasarjassa; d: määritelmä vaihtelee; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Lähde: Eurostat.

Liite 4. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, muutokset ja etäisyys EU:n keskiarvosta

Vuosi	Yhtäläiset mahdollisuudet														
	Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus (% 18-24-vuotiaista)			Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot (% 16-74-vuotiaista)			NEET-nuorten osuus (% 15-29-vuotiaista)			Sukupuolten työllisyysero (prosenttiyksikköä)			Tuloviidennesten tulosuusien suhde (S80/S20)		
	2022			2021			2022			2022			2022		
	Vuosimuutos	Etäisyys EU:n keskiarvosta	Jäsenvaltion vuosimuutos / EU:n vuosimuutos	Vuosimuutos	Etäisyys EU:n keskiarvosta	Jäsenvaltion vuosimuutos / EU:n vuosimuutos	Vuosimuutos	Etäisyys EU:n keskiarvosta	Jäsenvaltion vuosimuutos / EU:n vuosimuutos	Vuosimuutos	Etäisyys EU:n keskiarvosta	Jäsenvaltion vuosimuutos / EU:n vuosimuutos	Vuosimuutos	Etäisyys EU:n keskiarvosta	Jäsenvaltion vuosimuutos / EU:n vuosimuutos
EU27	-0,2 b	1,5	-0,1	:	-2,4	:	-1,4 b	0,8	-0,3	-0,2	1,6	0,3	-0,3	0,1	-0,2
EA19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EUnw	-0,1 b	0,0	0,0	:	0,0	:	-1,1 b	0,0	0,0	-0,5	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0
EAnw	-0,1 b	-0,3	0,0	:	2,2	:	-1,1 b	-0,4	0,0	-0,3	-0,6	0,1	-0,1	0,0	0,0
BE	-0,3 b	-1,7	-0,2	:	-2,1	:	-0,9 b	-1,7	0,2	-0,1	-1,5	0,4	0,2	-1,1	0,2
BG	-1,7 b	2,4	-1,6	:	-25,1	:	-2,5 b	4,2	-1,4	-0,7	-1,4	-0,2	-0,2	2,6	-0,1
CZ	-0,2 b	-1,9	-0,1	:	3,4	:	0,5 b	0,5	1,6	-0,5	5,8	0,0	0,0	-1,2	0,1
DK	0,2 b	1,9	0,3	:	12,4	:	-0,4 b	-3,0	0,7	-1,5	-3,7	-1,0	0,1	-0,6	0,2
DE	-0,3 b	4,1	-0,2	:	-7,4	:	-0,9 b	-2,3	0,2	0,4	-1,3	0,9	-0,6	-0,3	-0,5
EE	1,0 b	2,7	1,1	:	0,1	:	-0,6 b	-0,3	0,5	-0,8	-6,2	-0,3	0,4	0,7	0,5
IE	0,4 b	-4,4	0,5	:	14,2	:	-1,1 b	-2,2	0,0	1,3	2,2	1,8	0,2	-0,6	0,3
EL	0,9 b	-4,0	1,0	:	-3,8	:	-1,9 b	4,5	-0,8	1,2	11,9	1,7	-0,5	0,6	-0,4
ES	0,6 b	5,8	0,7	:	7,9	:	-1,4 bd	1,8	-0,3	0,3 d	1,8	0,8	-0,6	1,0	-0,5
FR	-0,2 b	-0,5	-0,1	:	5,7	:	-0,8 bd	1,1	0,3	-0,4 d	-3,3	0,1	0,2 p	-0,1	0,3
HR	-0,1 bu	-5,8	0,0	:	7,1	:	-1,6 b	2,4	-0,5	-1,0	0,4	-0,5	-0,2	-0,1	-0,1
IT	-1,2 b	3,4	-1,1	:	-10,7	:	-4,1 b	8,1	-3,0	0,5	10,6	1,0	-0,2	0,9	-0,1
CY	-2,1 b	0,0	-2,0	:	-6,1	:	-0,7 b	3,8	0,4	-0,1	3,0	0,4	0,1 p	-0,4	0,2
LV	-0,6 b	-1,4	-0,5	:	-5,5	:	-0,8 b	0,4	0,3	-1,7	-6,0	-1,2	-0,3	1,7	-0,2
LT	-0,5 b	-3,3	-0,4	:	-7,5	:	-2,0 b	-0,2	-0,9	-0,6	-8,3	-0,1	0,3	1,7	0,3
LU	-1,1 b	0,1	-1,0	:	7,5	:	-1,4 b	-3,5	-0,3	-0,9	-2,6	-0,4	0,1 b	0,1	0,2
HU	0,4 b	4,3	0,5	:	-7,2	:	-0,9 b	-0,1	0,2	-0,8	0,7	-0,3	-0,2	-0,7	-0,1
MT	-0,6 b	2,0	-0,5	:	4,9	:	-2,3 b	-3,7	-1,2	-3,3	4,0	-2,8	-0,3	0,1	-0,2
NL	0,5 b	-2,5	0,6	:	22,6	:	0,3 b	-6,7	1,4	-0,3	-1,2	0,2	0,1	-0,7	0,2
AT	0,4 b	0,3	0,5	:	7,0	:	-0,3 b	-1,8	0,8	-0,8	-1,3	-0,3	0,2	-0,4	0,3
PL	-1,1 b	-3,3	-1,0	:	-13,4	:	-2,5 b	0,0	-1,4	-1,1	3,8	-0,6	-0,1	-0,8	0,0
PT	0,1 b	-2,1	0,2	:	-1,0	:	-1,1 b	-2,5	0,0	-0,3	-3,5	0,2	-0,5	0,5	-0,4
RO	0,3 b	7,5	0,4	:	-28,5	:	-0,5 b	8,9	0,6	-1,5	9,5	-1,0	-1,1	1,3	-1,0
SI	1,0 bu	-4,0	1,1	:	-6,6	:	1,2 b	-2,4	2,2	0,2	-2,2	0,7	0,0	-1,4	0,1
SK	-0,4 b	-0,7	-0,3	:	-1,1	:	-1,9 b	1,4	-0,8	-0,4	-1,0	0,1	-0,1	-1,6	0,0
FI	0,2 b	0,3	0,3	:	22,9	:	0,2 b	-1,4	1,3	-0,8	-7,9	-0,3	0,2	-0,9	0,3
SE	0,4 b	0,7	0,5	:	10,2	:	-0,3 b	-5,2	0,8	0,5	-3,3	1,0	0,3	-0,3	0,4

Huomautus: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin. Etäisyys EU:n keskiarvosta lasketaan painottamattomaan keskiarvoon nähden. Koska indikaattorin ”Niiden henkilöiden osuus, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot” määritelmää on muutettu merkittävästi vuonna 2021, vuoden 2019 vastaavaa arvoa ei ole saatavilla. Sen vuoksi muutoksia ei lasketa ja indikaattorin analyysi tässä raportissa perustuu poikkeuksellisesti vain vuoden 2021 tasoihin (olettaen, että yhdenkään jäsenvaltion ja EU:n keskiarvon osalta ei ole tapahtunut muutosta).

Huomautukset – b: katkos aikasarjassa; d: määritelmä vaihtelee; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Lähde: Eurostat.

Liite 4 (jatkoa) Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, muutokset ja etäisyys EU:n keskiarvosta

Vuosi	Oikeudenmukaiset työolot											
	Työllisyysaste (% 20–64-vuotiaista)			Työttömyysaste (% 15–74-vuotiaista)			Pitkäaikaistyöttömyysaste (% 15–74-vuotiaasta työvoimasta)			Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti (2008=100)		
	2022			2022			2022			2022		
	Vuosimuut os	Etäisyys EU:n keskiarvos ta	Jäsenvalti on vuosimuut os / EU:n vuosimuut os	Vuosimuut os	Etäisyys EU:n keskiarvos ta	Jäsenvalti on vuosimuut os / EU:n vuosimuut os	Vuosimuut os	Etäisyys EU:n keskiarvos ta	Jäsenvalti on vuosimuut os / EU:n vuosimuut os	Vuosimuut os	Etäisyys EU:n keskiarvos ta	Jäsenvalti on vuosimuut os / EU:n vuosimuut os
EU27	1,5	-1,8	-0,2	-0,9	0,4	0,0	-0,4	0,3	-0,1	-0,3	-6,8	0,3
EA19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EUnw	1,7	0,0	0,0	-0,9	0,0	0,0	-0,3	0,0	0,0	-0,6	0,0	0,0
EAnw	1,8	-0,2	0,1	-1,0	0,4	-0,1	-0,4	0,3	-0,1	-1,1	-4,8	-0,5
BE	1,3	-4,5	-0,4	-0,7	-0,2	0,2	-0,3	0,2	0,0	-2,6	-13,4	-2,0
BG	2,5	-0,7	0,8	-1,0	-1,5	-0,1	-0,3	0,2	0,0	:	:	:
CZ	1,3	4,9	-0,4	-0,6	-3,6	0,3	-0,2	-1,5	0,1	-3,6	4,9	-3,1
DK	1,0	3,7	-0,7	-0,6	-1,3	0,3	-0,5	-1,6	-0,2	1,6	2,5	2,2
DE	1,3	4,3	-0,4	-0,6	-2,7	0,3	-0,2	-1,1	0,1	-0,2	-2,7	0,4
EE	2,6	5,5	0,9	-0,6	-0,2	0,3	-0,3	-0,8	0,0	-6,0	9,3	-5,4
IE	3,3	1,8	1,6	-1,7	-1,3	-0,8	-0,5	-0,8	-0,2	:	:	:
EL	3,7	-10,1	2,0	-2,2	6,7	-1,3	-1,5	5,6	-1,2	1,8	-36,4	2,4
ES	1,8 d	-6,9	0,1	-1,9 d	7,1	-1,0	-1,2 d	2,9	-0,9	-2,9	-20,5	-2,3
FR	0,8 d	-2,4	-0,9	-0,6 d	1,5	0,3	-0,3 d	-0,1	0,0	0,1	-7,6	0,7
HR	1,5	-6,7	-0,2	-0,6	1,2	0,3	-0,4	0,3	-0,1	5,3	10,6	5,9
IT	2,1	-11,6	0,4	-1,4	2,3	-0,5	-0,8	2,5	-0,5	-1,3	-21,9	-0,7
CY	2,0	1,5	0,3	-0,7	1,0	0,2	-0,3	0,2	0,0	-0,8	-12,2	-0,2
LV	1,7	0,6	0,0	-0,7	1,1	0,2	-0,3	-0,1	0,0	-2,2	7,3	-1,6
LT	1,6	2,6	-0,1	-1,1	0,2	-0,2	-0,3	0,2	0,0	-5,3	25,1	-4,8
LU	0,7	-1,6	-1,0	-0,7	-1,2	0,2	-0,5	-0,8	-0,2	0,0	-5,1	0,5
HU	1,4	3,8	-0,3	-0,5	-2,2	0,4	-0,1	-0,9	0,2	1,9	29,2	2,4
MT	2,0	4,7	0,3	-0,5	-2,9	0,4	0,1	-1,1	0,4	0,3	17,1	0,8
NL	1,2	6,5	-0,5	-0,7	-2,3	0,2	-0,1	-1,4	0,2	1,1	-4,4	1,7
AT	1,7	0,9	0,0	-1,4	-1,0	-0,5	-0,8	-0,9	-0,5	2,2	-16,9	2,8
PL	1,3	0,3	-0,4	-0,5	-2,9	0,4	0,0	-1,2	0,3	1,2	33,6	1,8
PT	1,6	1,1	-0,1	-0,6	0,2	0,3	-0,2	0,6	0,1	0,6	-6,4	1,2
RO	1,4	-7,9	-0,3	0,0	-0,2	0,9	0,2	0,1	0,5	:	:	:
SI	1,8	1,5	0,1	-0,8	-1,8	0,1	-0,2	-0,4	0,0	-0,2	2,1	0,3
SK	2,1	0,3	0,4	-0,7	0,3	0,2	0,2	2,0	0,5	-1,9	8,1	-1,4
FI	1,6	2,0	-0,1	-0,9	1,0	0,0	-0,3	-0,6	0,0	-1,9	-7,4	-1,3
SE	1,5	5,8	-0,2	-1,3	1,7	-0,4	-0,1	-0,2	0,2	-0,7	5,1	-0,2

Huomautus: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin. Etäisyys EU:n keskiarvosta lasketaan painottamattomaan keskiarvoon nähden. Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti mitataan käyttämällä ”oikaisemattomia tuloja” (eli ottamatta huomioon luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja) ja tekemättä korjausta ostovoimastandardien mukaan.

Huomautukset – b: katkos aikasarjassa; d: määritelmä vaihtelee; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Lähde: Eurostat, OECD.

Liite 4 (jatkoa) Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, muutokset ja etäisyys EU:n keskiarvosta

Vuosi	Sosiaalinen suojele ja osallisuus											
	Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% kokonaisväestöstä)			Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% 0–17-vuotiaista)			Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (köyhyyseriskiasteen väheneminen, %)			Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero (prosenttiyksikköä)		
	2022			2022			2022			2022		
	Vuosi- muutos	Etäisyys EU:n keski- arvosta	Jäsen- valtion vuosi- muutos / EU:n vuosi- muutos	Vuosi- muutos	Etäisyys EU:n keski- arvosta	Jäsen- valtion vuosi- muutos / EU:n vuosi- muutos	Vuosi- muutos	Etäisyys EU:n keski- arvosta	Jäsen- valtion vuosi- muutos / EU:n vuosi- muutos	Vuosi- muutos	Etäisyys EU:n keski- arvosta	Jäsen- valtion vuosi- muutos / EU:n vuosi- muutos
EU27	-0,1	0,9	-0,1	0,3	2,9	0,8	-1,8	1,1	1,5	-1,7	-3,0	-1,9
EA19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EUnw	0,0	0,0	0,0	-0,5	0,0	0,0	-3,3	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
EAnw	0,0	-0,1	0,0	-0,4	-0,1	0,1	-3,0	0,4	0,3	-0,8	-1,3	-1,0
BE	-0,1	-2,0	-0,1	-0,9	-2,2	-0,4	-4,5 b	14,8	-1,1	-2,7	10,9	-2,9
BG	0,5	11,5	0,5	0,9	12,1	1,4	-5,4 b	-9,6	-2,1	7,4	5,1	7,2
CZ	1,0	-8,9	1,0	-0,3	-8,4	0,2	-6,6 b	5,8	-3,2	-3,2	-1,7	-3,4
DK	-0,2	-3,6	-0,2	-0,2	-8,0	0,3	-3,5 b	16,4	-0,2	2,0	-14,5	1,8
DE	-0,1	0,2	-0,1	0,3	2,2	0,8	1,8 b	8,1	5,2	-6,5	-0,4	-6,7
EE	3,0	4,5	3,0	-0,8	-5,2	-0,3	-2,6	-6,0	0,8	7,5	1,8	7,3
IE	0,7	0,0	0,7	-0,1	0,9	0,4	-4,3 b	22,4	-1,0	-4,3	12,6	-4,5
EL	-2,0	5,6	-2,0	-3,9	6,3	-3,4	-0,3 b	-13,7	3,0	2,1	1,5	1,9
ES	-1,8	5,3	-1,8	-1,2	10,4	-0,7	-3,1 b	-6,6	0,3	-1,3	-9,8	-1,5
FR	1,8 p	0,3	1,8	4,7 p	5,6	5,2	-4,4 p	8,0	-1,1	-3,3 p	-3,6	-3,5
HR	-1,0	-0,8	-1,0	-0,5	-3,7	0,0	-0,3 b	-13,7	3,0	7,3	11,6	7,1
IT	-0,8	3,7	-0,8	-1,2	6,7	-0,7	-3,6 b	-8,2	-0,3	-0,9	-10,4	-1,1
CY	-0,6 p	-4,0	-0,6	-1,1 p	-3,7	-0,6	-6,4 p	-2,8	-3,0	-1,3 p	1,3	-1,5
LV	-0,1	5,3	-0,1	-0,3	-2,0	0,2	1,5 b	-9,0	4,8	4,2	-3,6	4,0
LT	1,1	3,9	1,1	0,8	0,6	1,3	-5,0 b	-3,7	-1,6	11,1	10,6	10,9
LU	-1,7 b	-1,3	-1,7	-5,4 b	2,2	-4,9	-0,6 b	-0,4	2,7	-6,9 b	-15,9	-7,1
HU	-1,0	-2,3	-1,0	-5,2	-3,7	-4,7	-13,9 b	2,6	-10,6	3,6	8,0	3,4
MT	-0,2	-0,6	-0,2	-0,1	1,3	0,4	0,2 b	-7,6	3,6	3,1	5,7	2,9
NL	-0,1	-4,2	-0,1	-1,0	-7,9	-0,5	-2,8 b	-0,2	0,6	-0,6	0,8	-0,8
AT	0,2	-3,2	0,2	-1,2	-0,2	-0,7	-2,2 b	7,9	1,2	-2,5	-0,6	-2,7
PL	-0,9	-4,8	-0,9	0,2	-5,1	0,7	2,9 b	4,5	6,2	-2,9	6,9	-3,1
PT	-2,3	-0,6	-2,3	-2,2	-1,1	-1,7	3,7 b	-10,3	7,0	-3,1	-11,3	-3,3
RO	-0,1	13,7	-0,1	-0,2	19,7	0,3	-1,3 b	-17,5	2,0	-0,6	7,6	-0,8
SI	0,1	-7,4	0,1	-0,7	-11,5	-0,2	-7,5 b	3,3	-4,2	-2,3	-5,6	-2,5
SK	0,9	-4,2	0,9	5,0	2,9	5,5	-9,2 b	-0,2	-5,9	-4,3	-3,4	-4,5
FI	2,1 b	-4,4	2,1	1,7 b	-6,9	2,2	-7,9	15,8	-4,5	-3,2	-5,4	-3,4
SE	1,4	-2,1	1,4	0,2	-1,9	0,7	-4,7	5,6	-1,3	5,8	1,3	5,6

Huomautus: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin. Etäisyys EU:n keskiarvosta lasketaan painottamattomaan keskiarvoon nähden.

Huomautukset – b: katkos aikasarjassa; d: määritelmä vaihtelee; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Lähde: Eurostat.

Liite 4 (jatkoa) Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, muutokset ja etäisyys EU:n keskiarvosta

Vuosi	Sosiaalinen suojele ja osallisuus (jatkoa)								
	Kohtuuton asumismenorasitus (% kokonaisväestöstä)			Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset (% alle 3-vuotiaista)			Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet (% yli 16-vuotiaista)		
	2022			2022			2022		
	Vuosi	Etäisyys EU:n keskiarvosta	Jäsenvaltion vuosimuutos / EU:n vuosimuutos	Vuosi	Etäisyys EU:n keskiarvosta	Jäsenvaltion vuosimuutos / EU:n vuosimuutos	Vuosi	Etäisyys EU:n keskiarvosta	Jäsenvaltion vuosimuutos / EU:n vuosimuutos
EU27	0,2	1,2	-0,6	-2,2	1,2	-2,5	0,2	-0,4	-0,1
EA19	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EUnw	0,8	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
EAnw	0,5	-0,5	-0,2	0,4	2,8	0,1	0,4	0,3	0,1
BE	0,2	-0,6	-0,8	1,0	18,2	0,7	-0,7	-1,6	-1,0
BG	3,5	6,8	2,5	-1,3	-17,1	-1,6	0,0	-1,6	-0,3
CZ	0,6	-1,4	-0,4	1,9	-27,7	1,6	-0,1	-2,4	-0,4
DK	-0,8	6,4	-1,8	5,6	40,2	5,3	0,8	-0,5	0,5
DE	0,8	3,5	-0,2	-7,5	-10,6	-7,8	0,2	-2,3	-0,1
EE	0,5	-3,4	-0,5	8,0	-0,8	7,7	1,0	6,5	0,7
IE	1,4	-4,4	0,4	4,0	-15,4	3,7	0,6	0,0	0,3
EL	-2,1	18,4	-3,1	-3,2	-5,4	-3,5	2,6	6,4	2,3
ES	-0,7	0,9	-1,7	-6,7	14,1	-7,0	0,1	-1,4	-0,2
FR	:	-1,8	:	-0,9 b	21,7	-1,2	0,4 p	0,6	0,1
HR	-0,7	-4,5	-1,7	-5,8	-7,0	-6,1	-0,4	-1,3	-0,7
IT	-0,6	-1,7	-1,6	-2,5	-3,6	-2,8	0,0	-0,8	-0,3
CY	0,0 p	-5,8	-1,0	-3,0	-10,1	-3,3	0,0 p	-2,5	-0,3
LV	0,5	-2,9	-0,5	3,5	-1,8	3,2	1,4	2,8	1,1
LT	0,8	-4,8	-0,2	1,4	-11,7	1,1	0,5	0,3	0,2
LU	10,2 b	7,0	9,2	-7,3 b	20,2	-7,6	-0,5 b	-2,1	-0,8
HU	5,7	0,2	4,9	-0,9	-21,6	-1,2	0,3	-1,2	0,0
MT	0,2	-5,4	-0,8	19,1	8,6	18,8	0,2	-2,3	-0,1
NL	1,7	2,1	0,9	-1,9	37,8	-2,2	0,0	-2,4	-0,3
AT	1,3	-0,9	0,3	-5,5	-11,5	-5,8	0,2	-2,1	-0,1
PL	-0,1	-2,7	-1,1	-1,3	-18,6	-1,6	-0,4	-0,3	-0,7
PT	-0,9	-3,3	-1,9	4,3	13,1	4,0	0,6	0,3	0,3
RO	0,9	0,2	-0,1	2,8	-22,2	2,5	0,5	2,3	0,2
SI	0,0	-4,2	-1,0	4,8	17,8	4,5	-1,1	1,1	-1,4
SK	-4,6	-5,4	-5,4	0,0	-32,2	-0,3	-0,1	0,2	-0,4
FI	1,1	-2,9	0,1	0,9	5,5	0,6	2,1	3,9	1,8
SE	0,6	0,8	-0,4	-1,4	19,9	-1,7	0,5	-0,8	0,2

Huomautus: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin.

Etäisyys EU:n keskiarvosta lasketaan painottamattomaan keskiarvoon nähden.

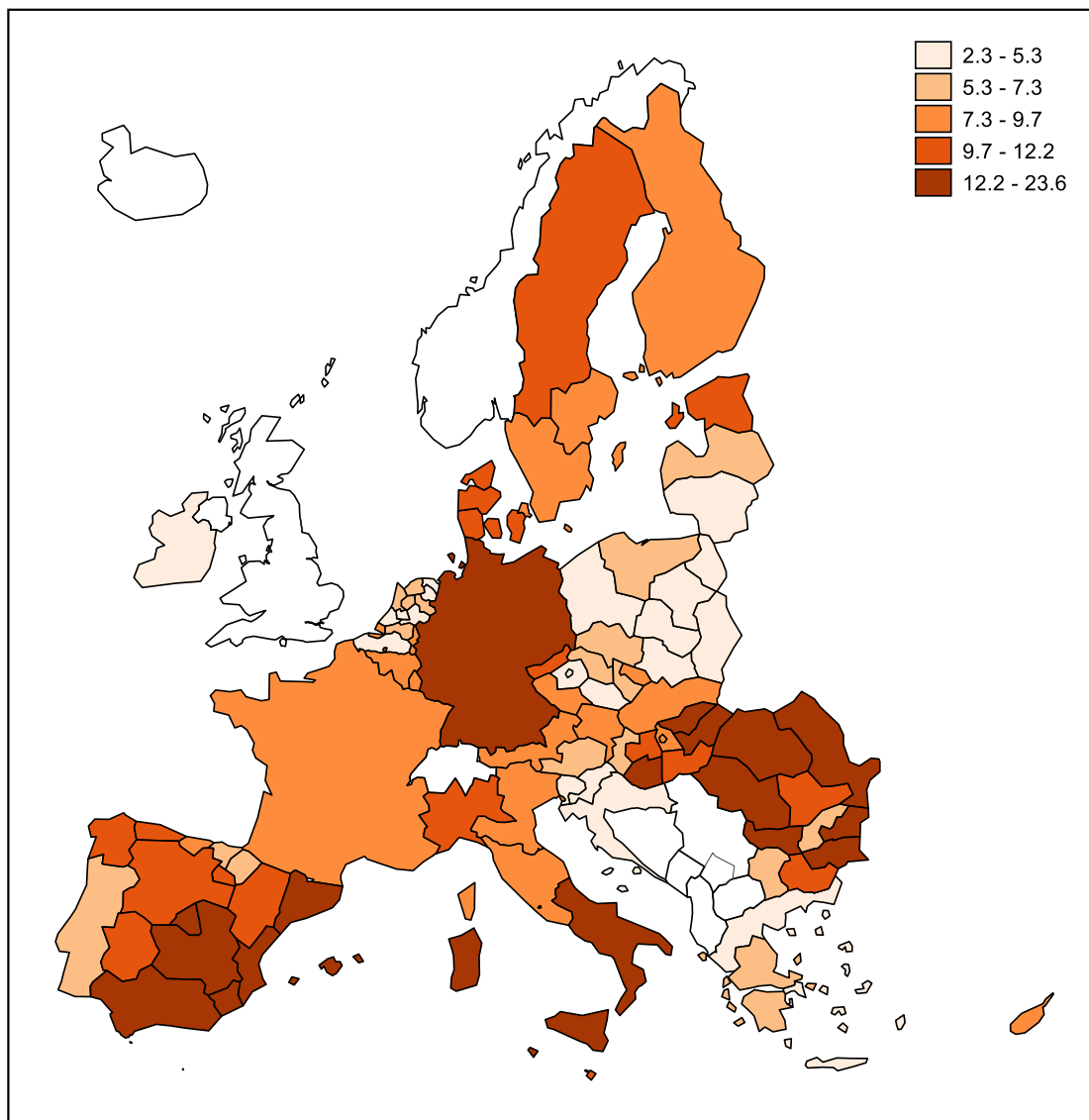
Huomautukset – b: katkos aikasarjassa; d: määritelmä vaihtelee; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja); n: ei tilastollista merkittävää eroa nollaan nähden.

Lähde: Eurostat.

Liite 5. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden erittely alueittain³⁰⁰

Kaavio 1: Koulunkäynnin varhain keskeyttäneet, 2022

(%, osuus 18–24-vuotiaista, NUTS 2 -alueittain; EU:n keskiarvo: 9,6 %)

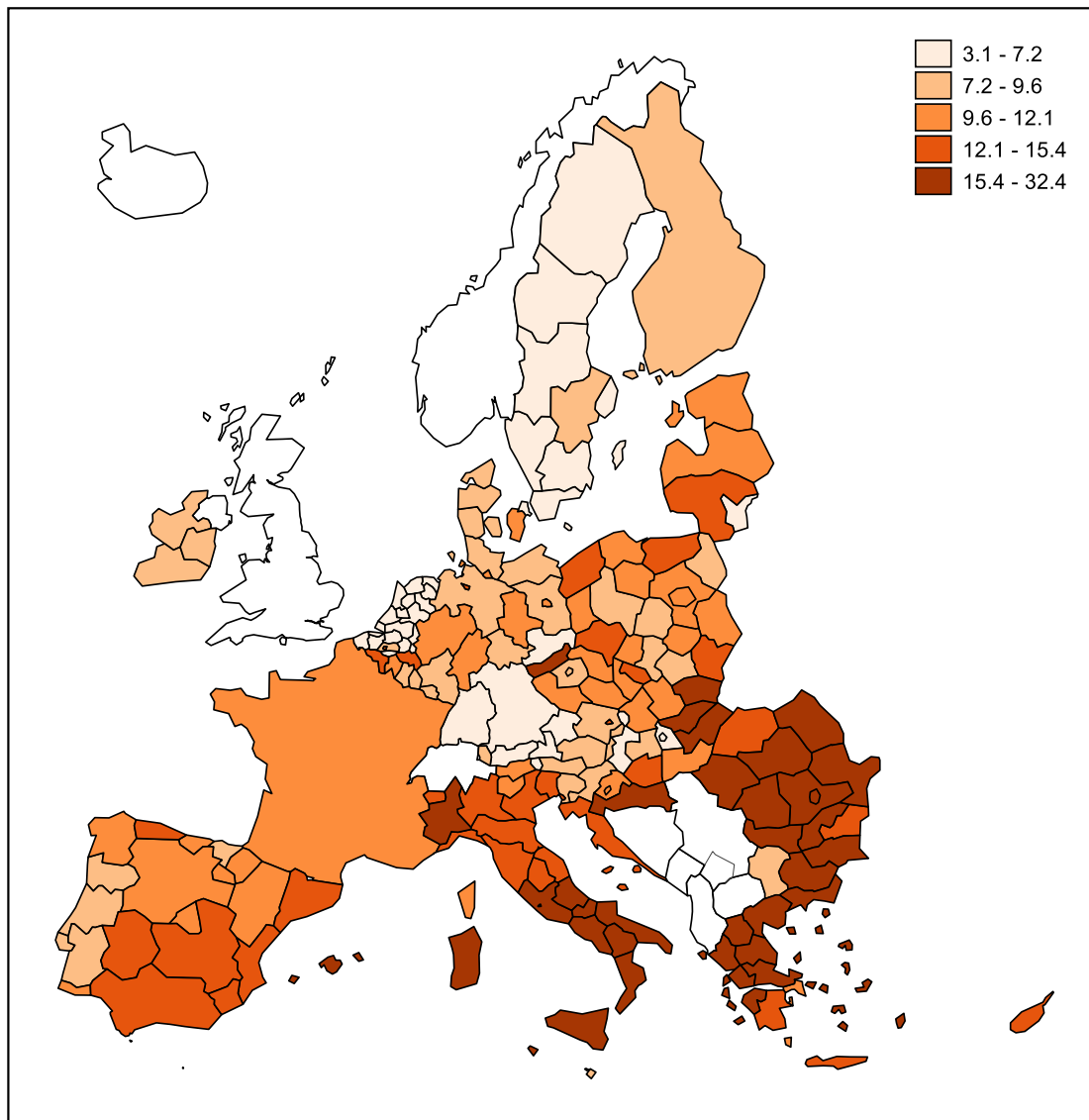

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. Kansallisen tason tiedot: Portugali, Ranska, Saksa ja Suomi. NUTS 1 -tason tiedot: Belgia, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Liettua, Puola, Romania, Ruotsi ja Slovakia. Epäluotettavat tiedot: Bulgaria (Severen tsentralen ja Severozapaden); Kroatia (Hrvatska); Tšekki (Praha); Kreikka (Nisia Aigaiou, Kriti); Unkari (Nyugat-Dunántúl); Alankomaat (Drenthe ja Zeeland); Puola (Makroregion centralny, Makroregion południowo-zachodni, Makroregion południowy, Makroregion województwo mazowieckie ja Makroregion wschodni); Slovenia (Vzhodna Slovenija ja Zahodna Slovenija) sekä Espanja (Cantabria, Ciudad de Ceuta, Ciudad de Melilla, Comunidad Foral de Navarra ja La Rioja). Katkos aikasarjassa: Slovakia.

Lähde: Eurostat [[edat lfse 16](#)], EU:n työvoimatutkimus. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

³⁰⁰ Huom.: Erittely NUTS 2 -aluetasolla. Jos NUTS 2 -aluetason erittelyä ei ole saatavilla, kartoissa esitetään NUTS 1 -taso tai kansallinen taso.

Kaavio 2: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret (NEET-nuoret), 2022
(%, osuus 15–29-vuotiaista, NUTS 2 -alueittain; EU:n keskiarvo: 11,7 %)

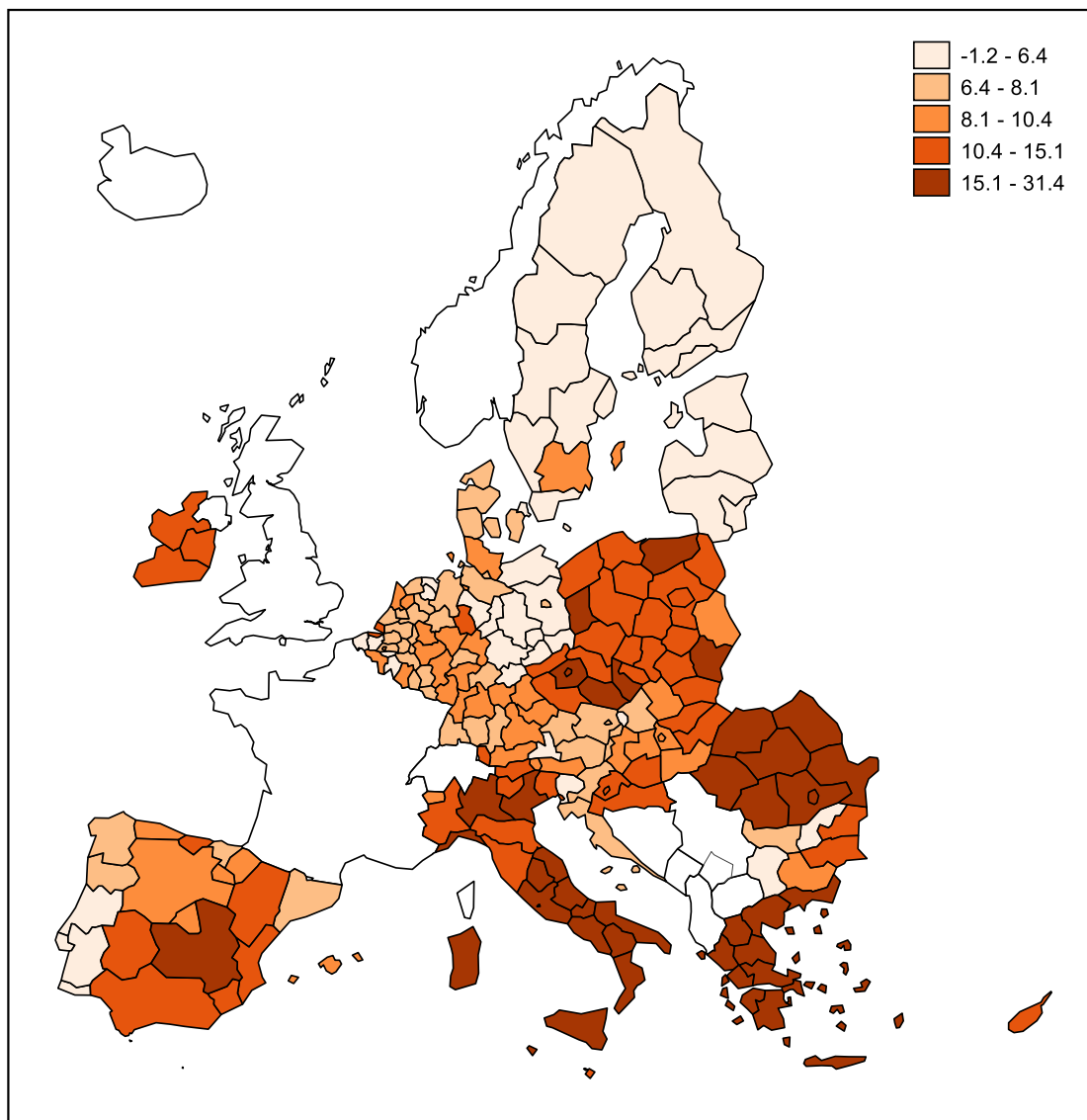

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. Kansallisen tason tiedot: Ranska ja Suomi. NUTS 1 -tason tiedot: Saksa. Epäluotettavat tiedot: Itävalta (Burgenland ja Vorarlberg); Belgia (Prov. Brabant Wallon ja Prov. Luxembourg (BE)); Saksa (Brandenburg, Bremen, Mecklenburg-Vorpommern, Saarland ja Thüringen); Italia (Valle d’Aosta/Vallée d’Aoste); Puola (Lubuskie, Opolskie ja Podlaskie); Portugali (Algarve, Região Autónoma da Madeira ja Região Autónoma dos Açores); Slovakia (Bratislavský kraj); Espanja (Ciudad de Ceuta ja Ciudad de Melilla) ja Ruotsi (Mellersta Norrland, Småland med öarna ja Övre Norrland). Katkos aikasarjassa: Slovakia ja Tšekki.

Lähde: Eurostat [[edat_lfse_22](#)], EU:n työvoimatutkimus. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Kaavio 3: Sukupuolten välinen työllisyysero, 2022

(ero prosenttiyksikköinä, miesten työllisyysaste miinus naisten työllisyysaste, 20–64-vuotiaiden perusteella, NUTS 2 -alueittain; EU:n keskiarvo: 10,7 %-yksikköä)

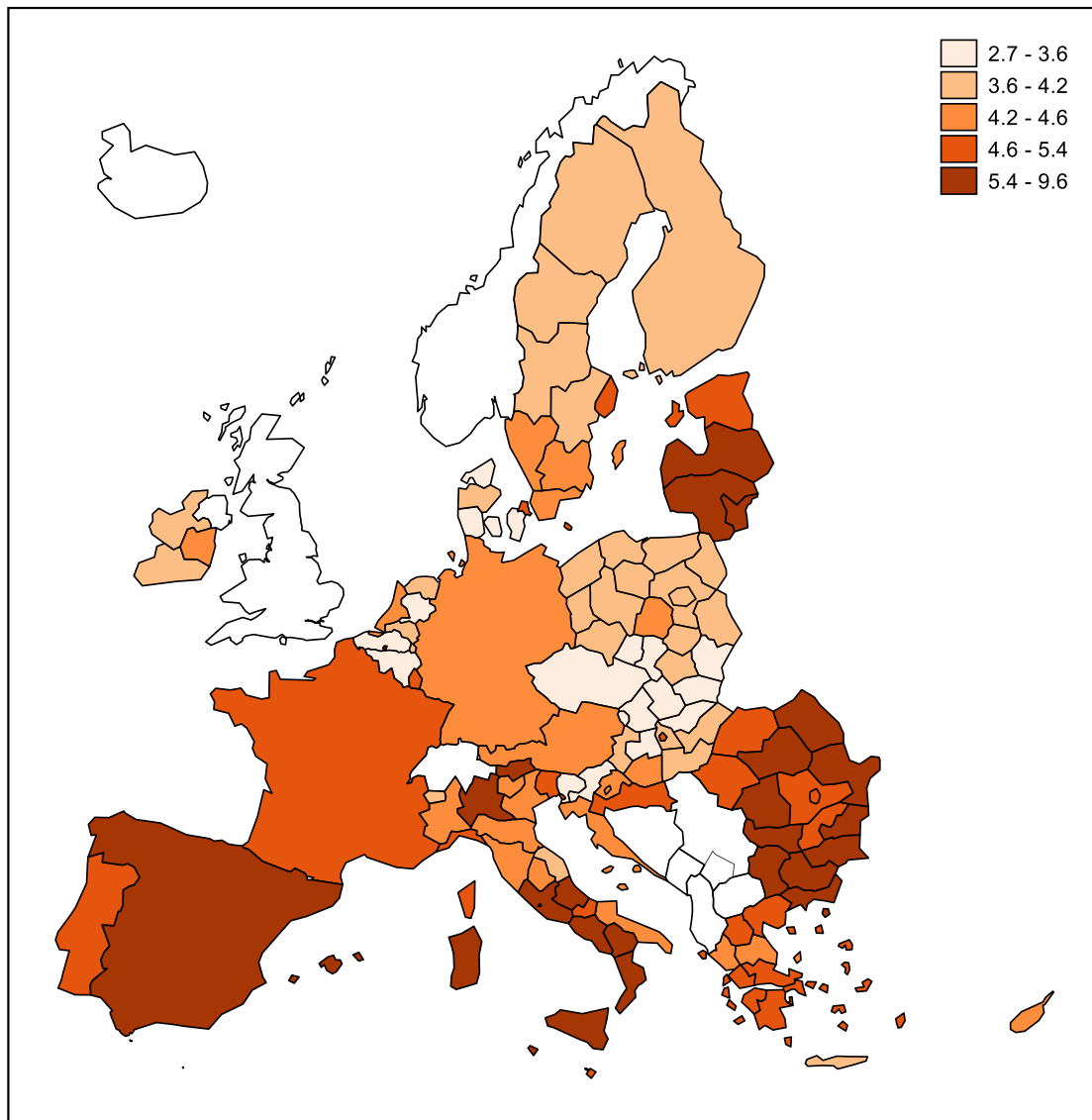

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. Ranskan tietoja ei ole saatavilla.

Lähde: Eurostat [[tepsr_lm220](#)], EU:n työvoimatutkimus. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Kaavio 4: Tuloerot mitattuna ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteena (S80/S20), 2022

(indeksi, NUTS 2 -alueittain; EU:n keskiarvo: 4,7 %)

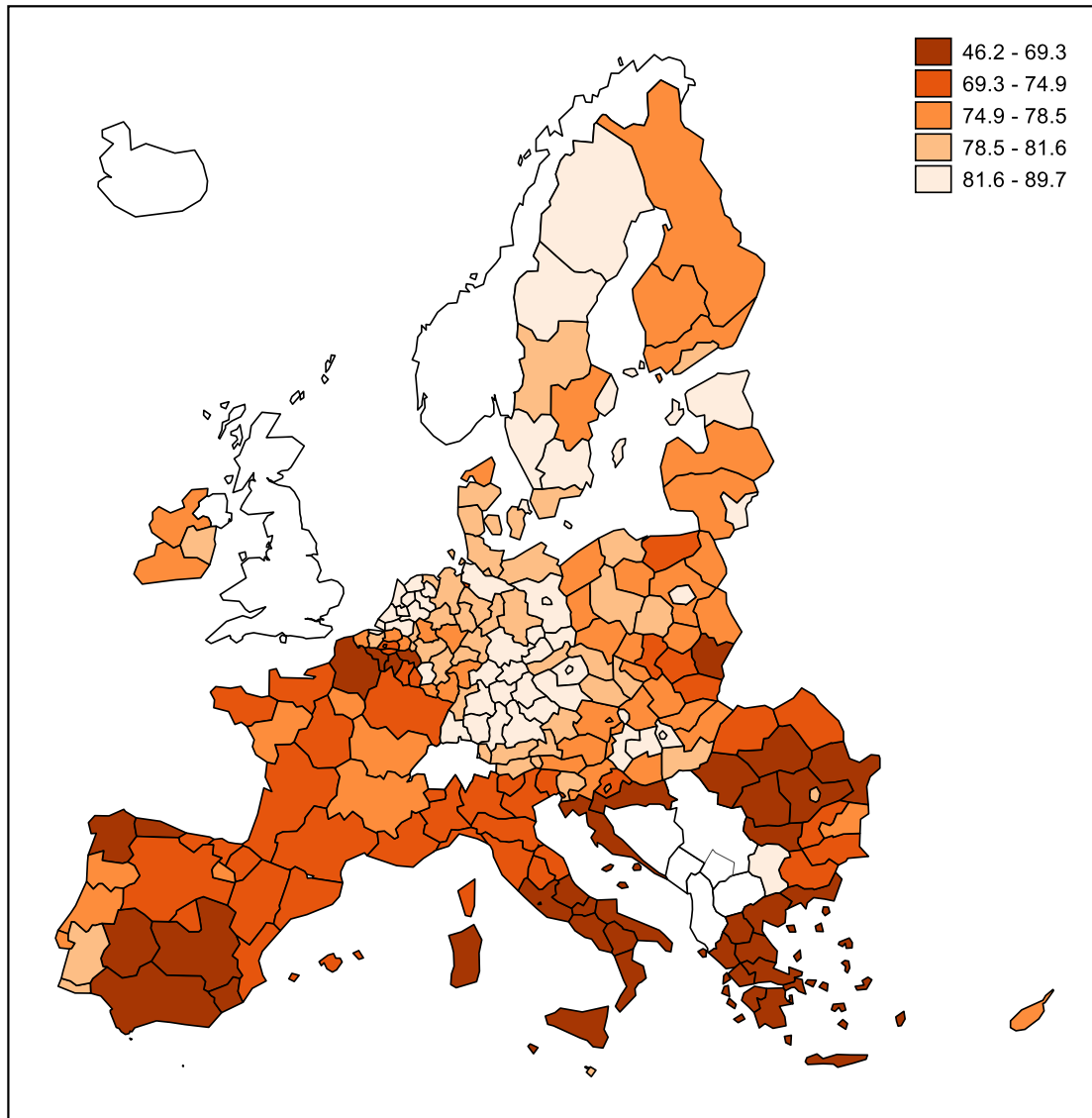

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. Kansallisen tason tiedot: Espanja, Itävalta, Kypros, Latvia, Luxemburg, Malta, Portugali, Ranska, Saksa, Suomi, Tšekki ja Viro. NUTS 1 -tason tiedot: Alankomaat ja Belgia. Katkos aikasarjassa: Luxemburg ja Ranska.

Lähde: Eurostat [[ilc_di11_r](#)], EU-SILC. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Kaavio 5: Työllisyysaste, 2022

(%, osuus 20–64-vuotiaista, NUTS 2 -alueittain; EU:n keskiarvo: 74,6 %)

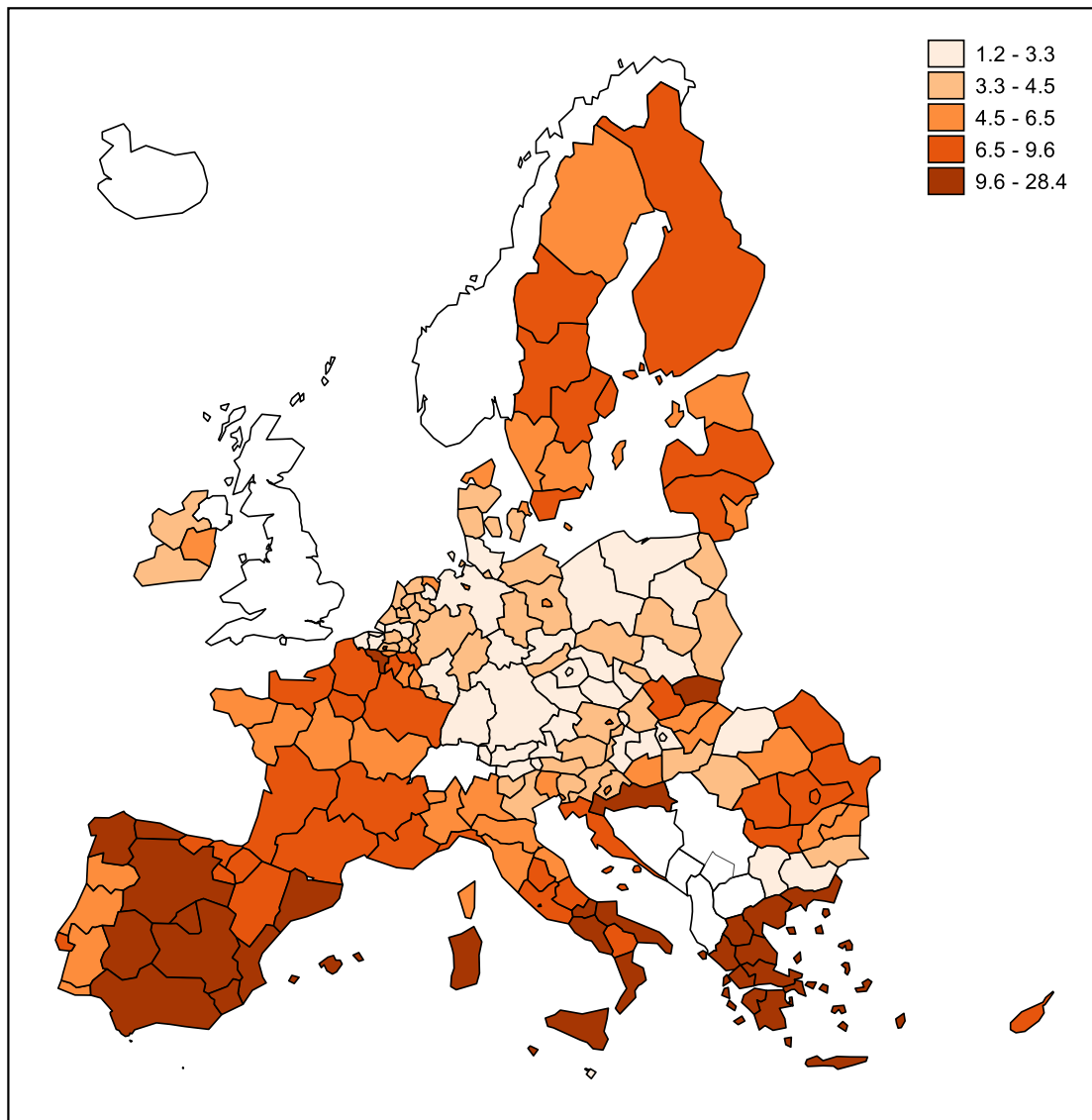

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. NUTS 1 -tason tiedot: Ranska. Epäluotettavat tiedot: Ranska (Korsika).

Lähde: Eurostat [[lfst_r_lfe2emprt](#)], EU:n työvoimatutkimus. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Kaavio 6: Työttömyysaste, 2022

(%, osuus 15-74-vuotiaasta työvoimasta, NUTS 2 -alueittain; EU:n keskiarvo: 6,2 %)

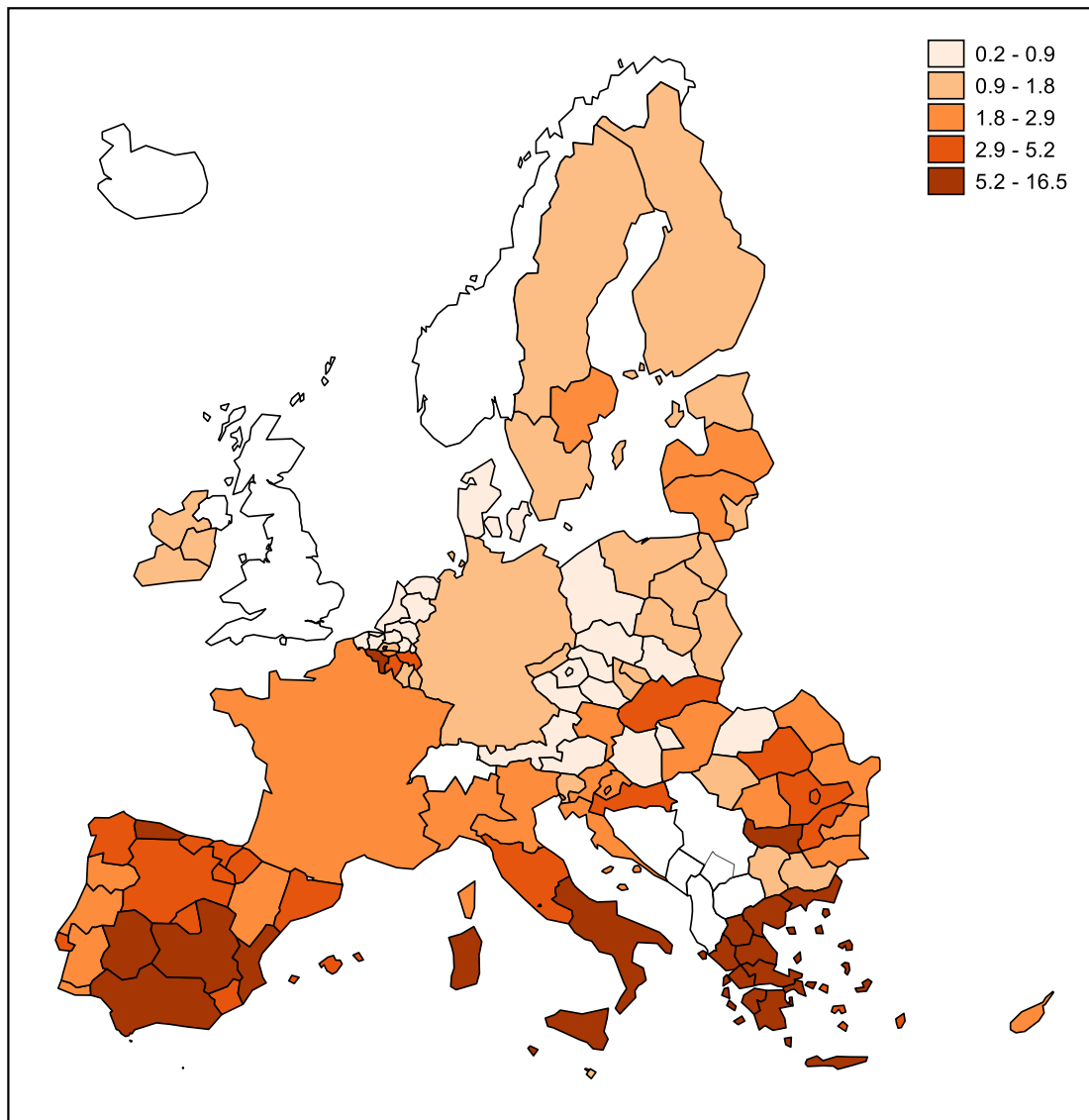

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. Kansallisen tason tiedot: Suomi. NUTS 1 -tason tiedot: Puola, Ranska ja Saksa. Epäluotettavat tiedot: Ranska (Korsika); Saksa (Bremen ja Saarland); Italia (Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste); Portugali (Região Autónoma dos Açores) ja Slovakia (Bratislavský kraj).

Lähde: Eurostat [[lfst_r_lfu3rt](#)], EU:n työvoimatutkimus. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Kaavio 7: Pitkäaikaistyöttömyysaste (vähintään 12 kk), 2022

(%, osuus työvoimasta, NUTS 2 -alueittain; EU:n keskiarvo: 2,4 %)

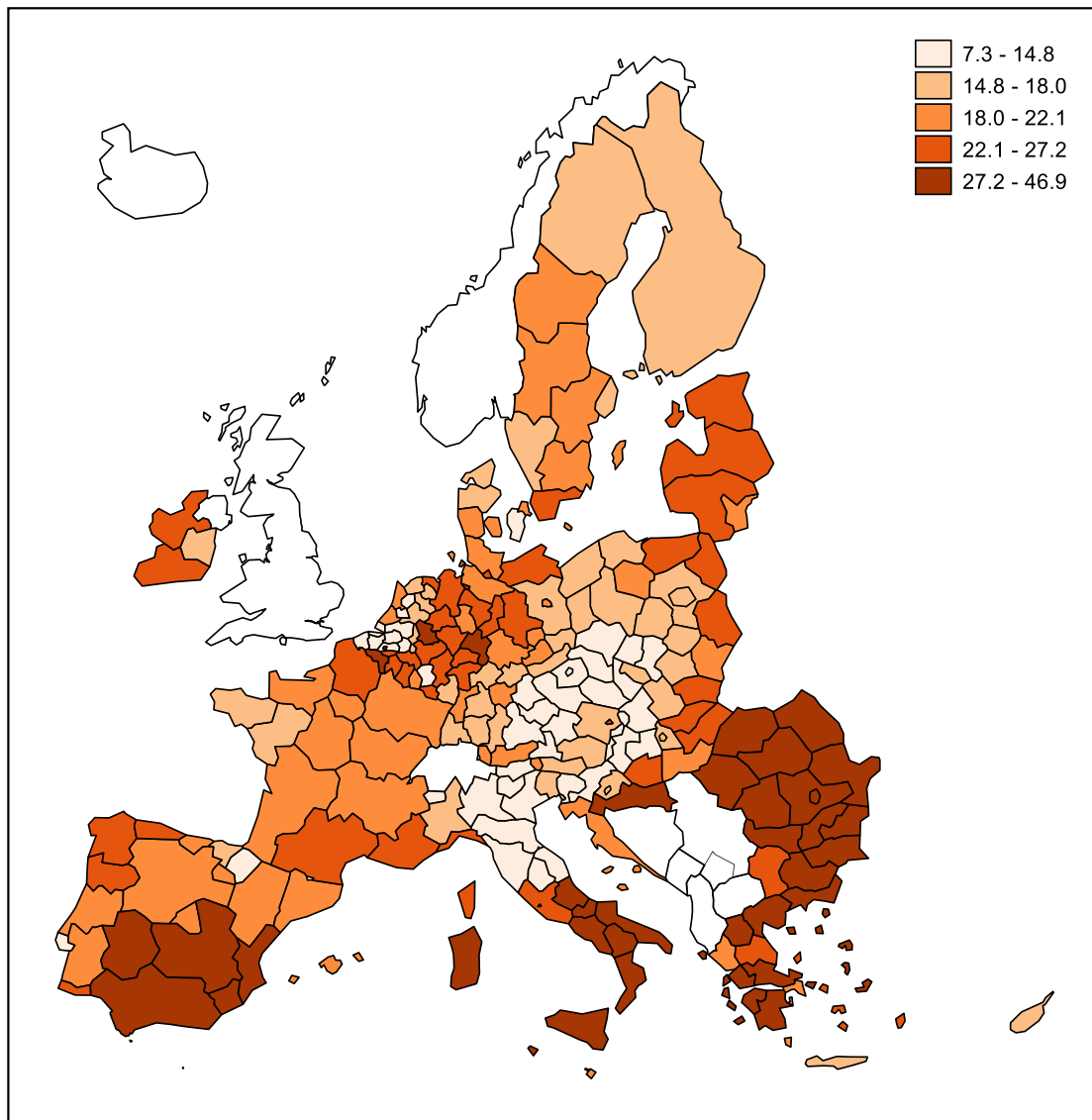

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. Kansallisen tason tiedot: Ranska, Saksa ja Suomi. NUTS 1 -tason tiedot: Alankomaat, Italia, Itävalta, Puola, Ruotsi, Slovakia, Tanska ja Unkari. Epäluotettavat tiedot: Itävalta (Südösterreich); Belgia (Prov. Brabant Wallon, Prov. Limburg (BE), Prov. Luxembourg (BE), Prov. Oost-Vlaanderen ja Prov. West-Vlaanderen); Kroatia (Grad Zagreb ja Sjeverna Hrvatska); Tšekki (Jihozápad, Praha ja Střední Čechy); Irlanti (Northern ja Western); Puola (Makroregion centralny, Makroregion południowo-zachodni ja Makroregion północno-zachodni); Portugali (Alentejo, Algarve, Região Autónoma da Madeira and Região Autónoma dos Açores); Romania (Nord-Vest ja Vest) sekä Espanja (Ciudad de Melilla).

Lähde: Eurostat [[lfst_r_lfu2ltu](#)], EU:n työvoimatutkimus. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Kaavio 8: Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevat henkilöt, 2022

(%, NUTS 2 -alueittain; EU:n keskiarvo: 21,6 %)

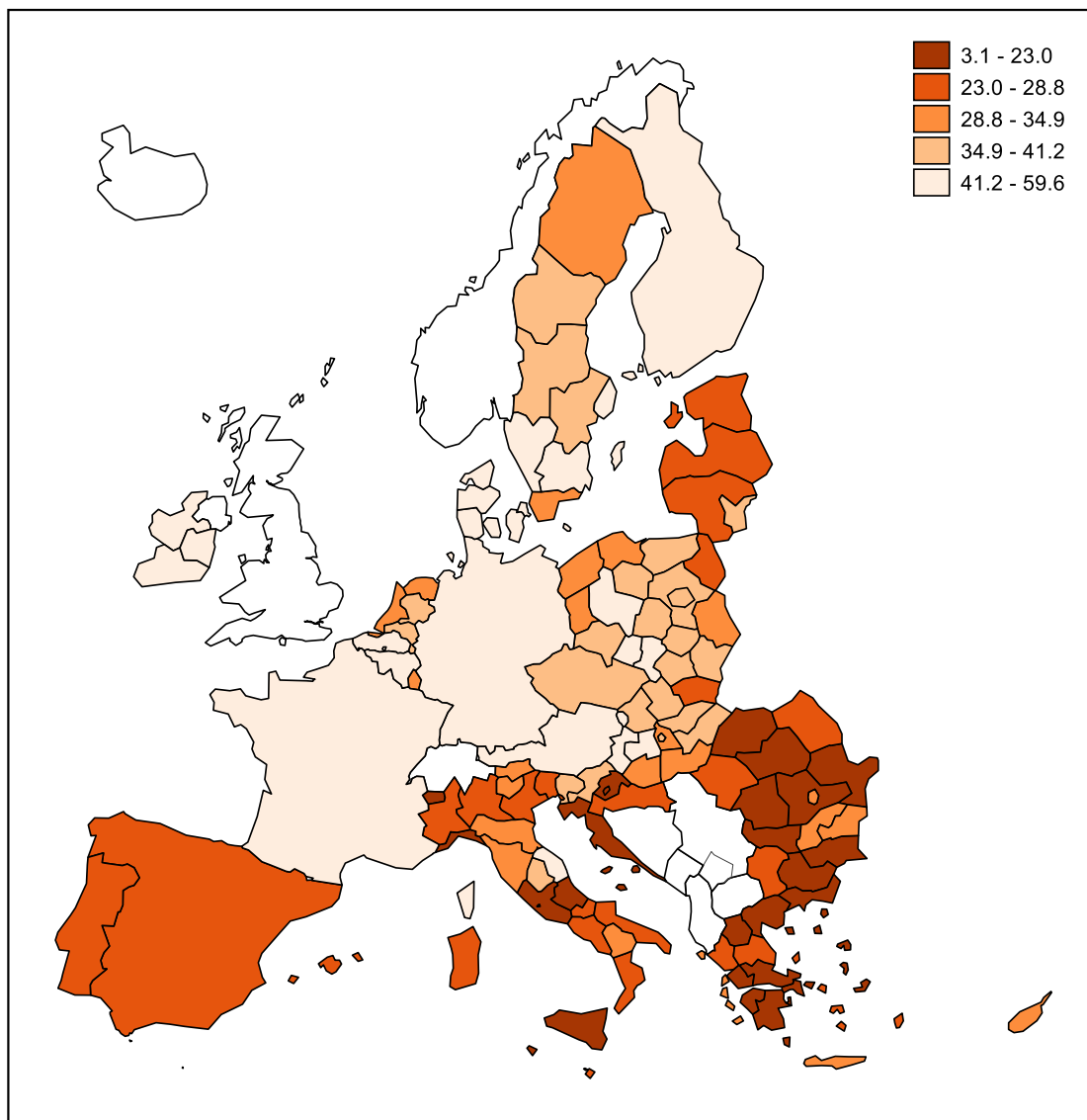

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. Kansallisen tason tiedot: Kypros, Latvia, Luxemburg, Malta, Suomi ja Viro. NUTS 1 -tason tiedot: Ranska. Katkos aikasarjassa: Luxemburg ja Suomi.

Lähde: Eurostat [[ilc_peps11n](#)], EU-SILC. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Kaavio 9: Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen, 2022

(%, NUTS 2 -alueittain; EU:n keskiarvo: 35,3 %)

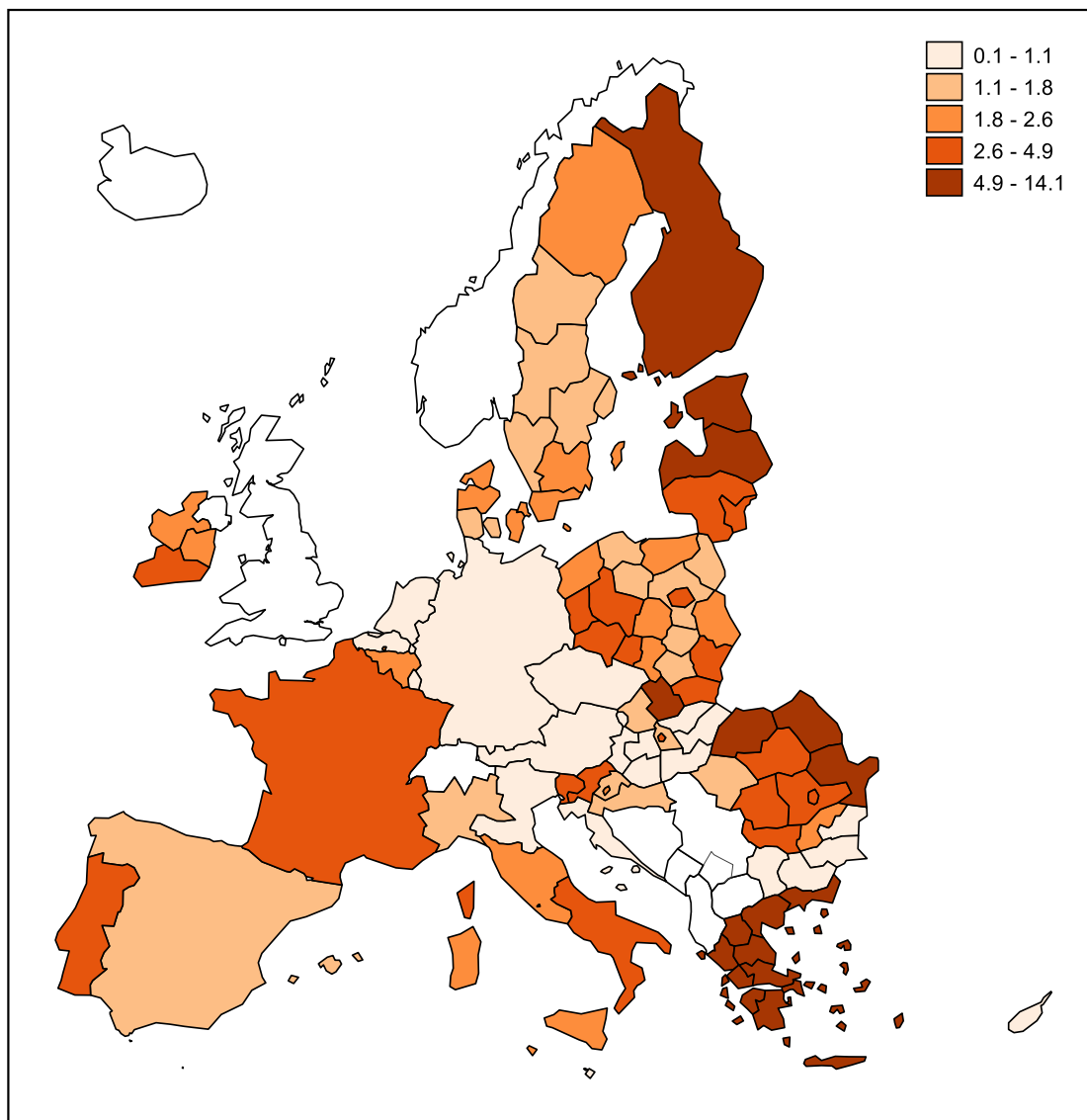

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. Kansallisen tason tiedot: Espanja, Itävalta, Kypros, Latvia, Luxemburg, Malta, Portugali, Ranska, Saksa, Suomi, Tšekki ja Viro. NUTS 1 -tason tiedot: Alankomaat ja Belgia. Katkos aikasarjassa: Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Saksa, Slovakia, Slovenia, Tanska, Tšekki, Unkari.

Lähde: Eurostat [[tespm050_r](#)], EU-SILC. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Kaavio 10: Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet, 2022

(%, täyttymätön tarve oman ilmoituksen mukaan, syynä ”taloudelliset syyt”, ”liian pitkät jonotusajat” tai ”liian pitkä matka”, NUTS 2 -alueittain; EU:n keskiarvo: 2,2 %)

Huomautus: Joitakin hallintoyksikköjä saarilla ja syrjäisimmillä alueilla ei ole otettu huomioon. Kansallisen tason tiedot: Alankomaat, Espanja, Itävalta, Kypros, Latvia, Luxemburg, Malta, Portugal, Ranska, Saksa, Suomi, Tšekki ja Viro. NUTS 1 -tason tiedot: Belgia ja Italia.

Lähde: Eurostat [[hlth_silc_08_r](#)], EU-SILC. © EuroGeographics hallinnollisten rajojen osalta

Liite 6. Metodologinen huomautus jäsenvaltioiden luokittelusta sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun perusteella

Vuoden 2015 puolivälissä Euroopan komissio, työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea sopivat menetelmästä, joilla jäsenvaltioiden suorituskykyä voidaan arvioida keskeisten työllisyys- ja sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pohjalta. Sopimuksen mukaisesti menetelmällä pyritään antamaan kunkin indikaattorin osalta luokittelu sekä värikoodi mittaamalla kunkin jäsenvaltion suhteellista asemaa. Menetelmää on tarkoitettu soveltaa sekä vuositason (tasot) että vuotuisiin muutoksiin (muutokset), mikä mahdollistaa jäsenvaltioiden suorituskyvyn kattavan arvioinnin.

Vuonna 2017 komissio päätti yhdessä työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa soveltaa menetelmää Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin liitetyn sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreihin.

Jotta saadaan selville jäsenvaltioiden suhteellinen asema, kunkin indikaattorin osalta tasot (I) ja niiden vuotuiset muutokset (D) muunnetaan standardipistemääräksi (nk. z-pistemäärä), jolloin samaa mittaria voidaan soveltaa kaikkiin indikaattoreihin. Tähän päästään yhdenmukaistamalla sekä tasojen (I) että muutosten (D) indikaattoriarvoja seuraavien kaavojen mukaisesti:

$$IS_{MS} = \frac{[I_{MS} - \text{average}(I_{MS})]}{\text{standard deviation}(I_{MS})} \text{ ja } DS_{MS} = \frac{[D_{MS} - \text{average}(D_{MS})]}{\text{standard deviation}(D_{MS})}$$

missä I_{MS} on indikaattorin arvo tietyssä vuotena ja D_{MS} on sen muutos edellisestä vuodesta jäsenvaltion osalta, kun taas IS_{MS} ja DS_{MS} ovat vastaavat z-pistemäärät³⁰¹. Tämän lähestymistavan avulla voidaan ilmaista kunkin jäsenvaltion osalta indikaattorin arvo siltä kannalta, kuinka monta keskihajontaa se poikkeaa (painottamattomasta) keskiarvosta.

Jokaisen jäsenvaltion suorituskyky arvioidaan ja luokitellaan saatujen z-pistemäärien perusteella vertaamalla niitä ennalta määritettyihin kynnysarvoihin. Tulostaulun pääindikaattoreiden analyysin jälkeen sovittiin, että z-pistemäärille määritetään viisi väliä asettamalla neljä symmetristä kynnysarvoa (-1, -0,5, 0,5 ja 1) sekä tasoille että muutoksille³⁰². Näille tehtiin suorituskykyarviointit EU:n keskiarvon suhteen seuraavasti:

Z-pistemäärän arvo	Suhteellinen suorituskyky	
	Jos korkea arvo = hyvä	Jos alhainen arvo = hyvä
z-pistemäärä < -1	Erittäin alhainen	Erittäin korkea
-1 ≤ z-pistemäärä < -0,5	Alhainen	Korkea
-0,5 ≤ z-pistemäärä ≤ 0,5	Neutraali	Neutraali
0,5 < z-pistemäärä ≤ 1	Korkea	Alhainen
1 < z-pistemäärä	Erittäin korkea	Erittäin alhainen

³⁰¹ Keskihajonnan laskennassa ei käytetä pienen otoksen korjausta.

³⁰² Jakaumien samankaltaisuutta koskeva hypoteesi hylättiin sekä normaalisuus- että t-jakaumatestin jälkeen, minkä vuoksi havaittujen indikaattoriarvojen jakaumasta ei voitu tehdä parametreja koskevia oletuksia. Siksi näiden kynnysarvojen asettamiseen on sovellettu yleistä lähestymistapaa, jossa käytetään perussääntöä. Standardoidun normaalijakauman tapauksessa valitut rajakohdat vastaisivat suurin piirtein kertymäfunktion arvoja kohdissa 15 %, 30 %, 50 %, 70 % ja 85 %.

Tasojen ja muutosten perusteella ilmaistun suhteellisen suorituskyvyn yhdistäminen mahdollistaa maan suhteellisen kokonaissuorituskyvyn luokittelun seuraavilla sivuilla kuvatulla tavalla. Näiden seitsemän luokan z-pistemääriin perustuvaan määritelmään on ajan mittaan lisätty indikaattoreiden arvoihin liittyviä lisäehtoja, jotta voitaisiin luokitella paremmin muutosten perusteella tapaukset, joissa suhteellinen suorituskky (z-pistemäärä) on heikko mutta absoluuttinen suorituskky (parantunut tai muuttumaton indikaattorin arvo) on hyvä. Vastaavaa värikoodausta käytetään yleiskatsauksessa luvussa 1 ja pääindikaattoreiden hajontakuvioiden kertomuksen luvussa 2. Luokittelu on myös perustana luvussa 3 esitetylle sosiaalisen lähentymisen kehysten piirteiden mukaiselle ensimmäisen vaiheen maa-analyysille, kuten kuvaillaan [asiaa koskevassa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa](#) ja siihen pohjautuvissa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisissä viesteissä.

Alla olevissa taulukoissa esitetään kokonaisluokitus, joka perustuu tasoihin ja muutoksiin perustuvaan suhteelliseen suorituskyykyyn. *Huomautus:* kaksiväriset alueet (tummanvihreä – sininen, vaaleanvihreä – sininen ja valkoinen – oranssi) viimeisessä sarakkeessa (”Erittäin alhainen”) ilmaisevat olosuhteiden vaikutuksen indikaattoreiden (absoluuttisten) arvojen muutoksiin (D) alla kuvatulla tavalla.

Suorituskyky: taso	Suorituskyky: muutos				
	Erittäin korkea	Korkea	Keskimääräinen	Alhainen	Erittäin alhainen
Erittäin korkea					D↑ D↓
Korkea					D↑ D↓
Keskimääräinen					D↑ D↓
Alhainen					
Erittäin alhainen					

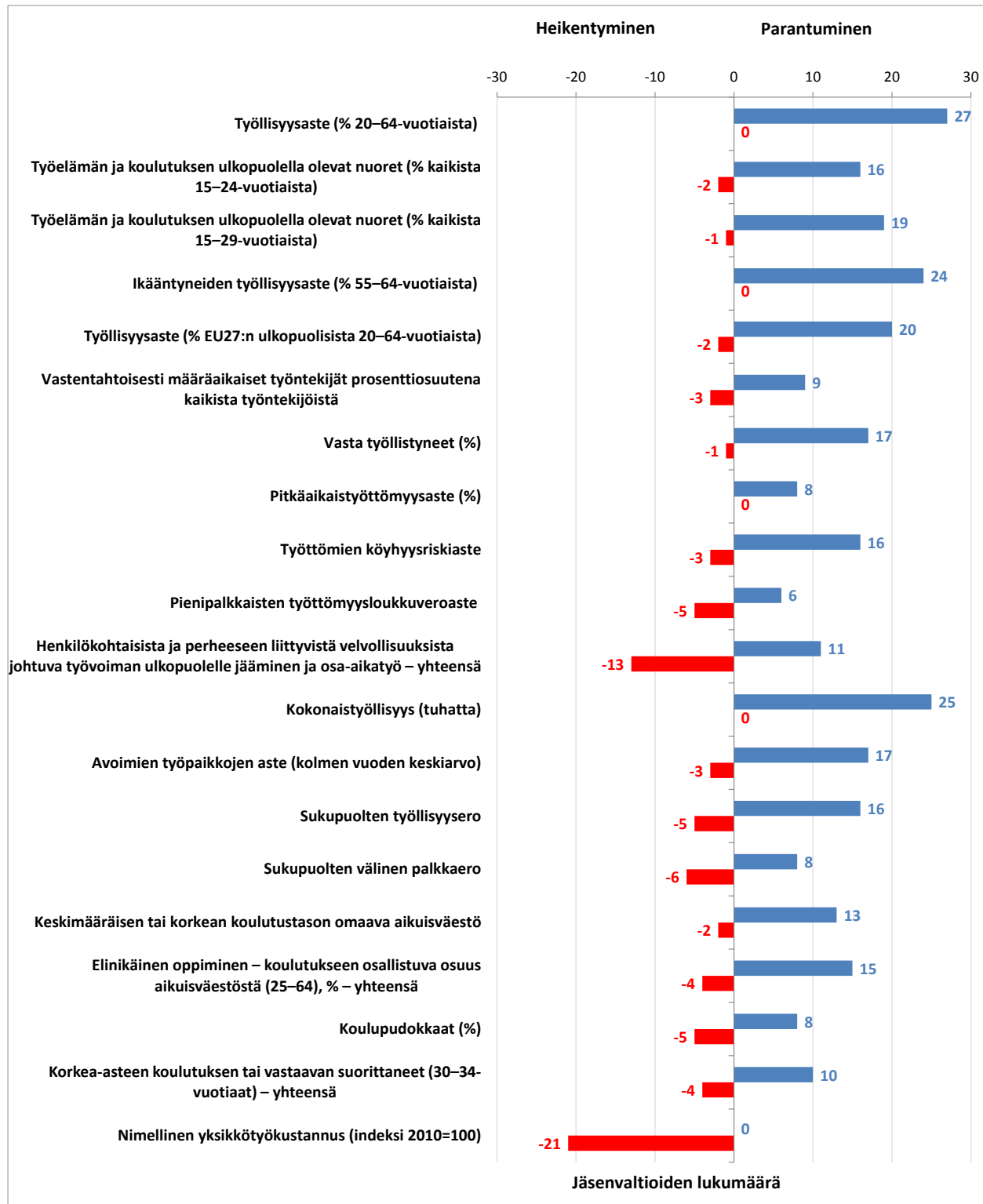
Parhaiten suoriutuvat	<i>Taso:</i> erittäin korkea suorituskyyky; <i>Muutos:</i> erittäin korkeasta suorituskyyvystä alhaiseen suorituskyykyyn. TAI <i>Taso:</i> erittäin korkea suorituskyyky; <i>Muutos:</i> erittäin alhainen suorituskyyky ja parantuva indikaattorin arvo (↑)	Jäsenvaltiot, joiden indikaattoritasot ovat huomattavasti EU:n keskiarvoa paremmat ja joissa tilanne paranee tai ei heikkene selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin eikä indikaattorin arvo heikkene.
Keskimääräistä paremmat	<i>Taso:</i> erittäin korkea suorituskyyky; <i>Muutos:</i> erittäin korkeasta suorituskyyvystä alhaiseen suorituskyykyyn TAI <i>Taso:</i> korkea suorituskyyky; <i>Muutos:</i> erittäin alhainen suorituskyyky ja parantuva indikaattorin arvo (↑) TAI <i>Taso:</i> keskimääräinen suorituskyyky; <i>Muutos:</i> erittäin korkea suorituskyyky;	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa paremmat ja joissa tilanne paranee tai ei heikkene selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin tai joissa tilanne heikkenee selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin mutta indikaattorin arvo ei heikkene.
Hyvät mutta tarpeen seurata	<i>Taso:</i> korkea tai erittäin korkea suorituskyyky; <i>Muutos:</i> erittäin alhainen suorituskyyky ja heikkenevä tai muuttumaton indikaattorin arvo (↓)	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa paremmat tai huomattavasti paremmat mutta joissa tilanne heikkenee selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin ja joissa myös indikaattorin arvo heikkenee.
Keskimääräiset / neutraalit	<i>Taso:</i> keskimääräinen suorituskyyky; <i>Muutos:</i> korkeasta suorituskyyvystä alhaiseen suorituskyykyyn TAI <i>Taso:</i> keskimääräinen suorituskyyky; <i>Muutos:</i> erittäin alhainen suorituskyyky ja parantuva (↑) indikaattorin arvo	Jäsenvaltiot, joiden tasot vastaavat EU:n keskiarvoa ja joissa tilanne ei parane eikä heikkene selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Heikot mutta paranemassa	<i>Taso:</i> alhainen suorituskyyky; <i>Muutos:</i> erittäin korkea suorituskyyky TAI <i>Taso:</i> erittäin alhainen suorituskyyky; <i>Muutos:</i> erittäin korkea suorituskyyky.	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa heikkommat tai huomattavasti heikkommat mutta joissa tilanne paranee selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Seurattavat	<i>Taso:</i> keskimääräinen suorituskyyky; <i>Muutos:</i> erittäin alhainen suorituskyyky ja heikkenevä tai muuttumaton indikaattorin arvo (↓) TAI <i>Taso:</i> alhainen suorituskyyky; <i>Muutos:</i> korkeasta suorituskyyvystä erittäin alhaiseen suorituskyykyyn	Tähän luokkaan kuuluu kaksi eri ryhmää, joissa indikaattorin arvo heikkenee: i) jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa mutta joissa tilanne heikkenee selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin; ii) jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa heikkommat ja joissa tilanne heikkenee tai ei parane tarpeeksi nopeasti.
Kriittisessä tilanteessa olevat	<i>Taso:</i> erittäin alhainen suorituskyyky <i>Muutos:</i> korkeasta suorituskyyvystä erittäin alhaiseen suorituskyykyyn	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa huomattavasti heikkommat ja joissa tilanne heikkenee tai ei parane tarpeeksi nopeasti.

Huomautus: heikkeneminen merkitsee arvojen alentumista indikaattoreissa, joissa korkea arvo ilmaisee korkeaa suorituskyykyä (esim. työllisyysaste), ja arvojen nousua indikaattoreissa, joissa korkea arvo ilmaisee alhaista suorituskyykyä (esim. köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste).

		Erittäin alhainen	Alhainen	Keskimääräinen	Korkea	Erittäin korkea
Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus (% 18–24-vuotiaista)	Tasot	alle 4,8 %	välillä 4,8 % ja 6,5 %	välillä 6,5 % ja 9,7 %	välillä 9,7 % ja 11,3 %	yli 11,3 %
	Muutokset	alle -0,9 %-	välillä -0,9 ja -0,5 %-yksikköä	välillä -0,5 ja 0,2 %-yksikköä	välillä 0,2 ja 0,6 %-yksikköä	yli 0,6 %-yksikköä
Henkilöt, joilla on perustason tai sitä paremmat digitaidot (% 16–74-vuotiaista)	Tasot	alle 44,4 %	välillä 44,4 % ja 50,4 %	välillä 50,4 % ja 62,2 %	välillä 62,2 % ja 68,2 %	yli 68,2 %
	Muutokset	alle 0 %-yksikköä	välillä 0 ja 0 %-yksikköä	välillä 0 ja 0 %-yksikköä	välillä 0 ja 0 %-yksikköä	yli 0 %-yksikköä
NEET-nuoret (% kaikista 15–29-vuotiaista)	Tasot	alle 7,3 %	välillä 7,3 % ja 9,1 %	välillä 9,1 % ja 12,7 %	välillä 12,7 % ja 14,5 %	yli 14,5 %
	Muutokset	alle -2,1 %-	välillä -2,1 ja -1,6 %-yksikköä	välillä -1,6 ja -0,5 %-yksikköä	välillä -0,5 ja 0 %-yksikköä	yli 0 %-yksikköä
Sukupuolten välinen työllisysero (prosenttiyksikköä)	Tasot	alle 4 %-yksikköä	välillä 4 ja 6,5 %-yksikköä	välillä 6,5 ja 11,6 %-yksikköä	välillä 11,6 ja 14,2 %-yksikköä	yli 14,2 %-yksikköä
	Muutokset	alle -1,4 %-	välillä -1,4 ja -0,9 %-yksikköä	välillä -0,9 ja 0 %-yksikköä	välillä 0 ja 0,4 %-yksikköä	yli 0,4 %-yksikköä
Tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde (S80/S20)	Tasot	alle 3,7	välillä 3,7 ja 4,2	välillä 4,2 ja 5,2	välillä 5,2 ja 5,7	yli 5,7
	Muutokset	alle -0,4	välillä -0,4 ja -0,2	välillä -0,2 ja 0,1	välillä 0,1 ja 0,2	yli 0,2
Työllisyysaste (% 20–64-vuotiaista)	Tasot	alle 71,5 %	välillä 71,5 % ja 73,9 %	välillä 73,9 % ja 78,8 %	välillä 78,8 % ja 81,2 %	yli 81,2 %
	Muutokset	alle 1,1 %-yksikköä	välillä 1,1 ja 1,4 %-yksikköä	välillä 1,4 ja 2,1 %-yksikköä	välillä 2,1 ja 2,4 %-yksikköä	yli 2,4 %-yksikköä
Työttömyysaste (% 15–74-vuotiaasta työvoimasta)	Tasot	alle 3,3 %	välillä 3,3 % ja 4,5 %	välillä 4,5 % ja 7 %	välillä 7 % ja 8,3 %	yli 8,3 %
	Muutokset	alle -1,4 %-	välillä -1,4 ja -1,1 %-yksikköä	välillä -1,1 ja -0,6 %-yksikköä	välillä -0,6 ja -0,4 %-yksikköä	yli -0,4 %-yksikköä
Pitkäaikaistyöttömyysaste (% 15–74-vuotiaasta työvoimasta)	Tasot	alle 0,6 %	välillä 0,6 % ja 1,4 %	välillä 1,4 % ja 2,9 %	välillä 2,9 % ja 3,7 %	yli 3,7 %
	Muutokset	alle -0,7 %-	välillä -0,7 ja -0,5 %-yksikköä	välillä -0,5 ja -0,2 %-yksikköä	välillä -0,2 ja 0 %-yksikköä	yli 0 %-yksikköä
Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti (2008=100)	Tasot	alle 100,1	välillä 100,1 ja 108,2	välillä 108,2 ja 124,4	välillä 124,4 ja 132,6	yli 132,6
	Muutokset	alle -3 %-yksikköä	välillä -3 ja -1,8 %-yksikköä	välillä -1,8 ja 0,7 %-yksikköä	välillä 0,7 ja 1,9 %-yksikköä	yli 1,9 %-yksikköä
Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% kokonaisväestöstä)	Tasot	alle 15,5 %	välillä 15,5 % ja 18,1 %	välillä 18,1 % ja 23,3 %	välillä 23,3 % ja 25,9 %	yli 25,9 %
	Muutokset	alle -1,3 %-	välillä -1,3 ja -0,6 %-yksikköä	välillä -0,6 ja 0,6 %-yksikköä	välillä 0,6 ja 1,2 %-yksikköä	yli 1,2 %-yksikköä

Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste (% kaikista 0–17-vuotiaista)	Tasot	alle 14,9 %	välillä 14,9 % ja 18,4 %	välillä 18,4 % ja 25,2 %	välillä 25,2 % ja 28,6 %	yli 28,6 %
	Muutokset	alle -2,7 %-	välillä -2,7 ja -1,6 %-yksikköä	välillä -1,6 ja 0,6 %-yksikköä	välillä 0,6 ja 1,7 %-yksikköä	yli 1,7 %-yksikköä
Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (köyhyyseriskiasteen vähennys prosentteina)	Tasot	alle 24,2 %	välillä 24,2 % ja 29,2 %	välillä 29,2 % ja 39,3 %	välillä 39,3 % ja 44,3 %	yli 44,3 %
	Muutokset	alle -7,2 %-	välillä -7,2 ja -5,3 %-yksikköä	välillä -5,3 ja -1,4 %-yksikköä	välillä -1,4 ja 0,5 %-yksikköä	yli 0,5 %-yksikköä
Vammaisten ja vammattomien henkilöiden työllisyysero (%-yksikköä)	Tasot	alle 16,5 %-	välillä 16,5 ja 20,5 %-yksikköä	välillä 20,5 ja 28,3 %-yksikköä	välillä 28,3 ja 32,2 %-yksikköä	alle 16,5 %-
	Muutokset	alle -4,4 %-	välillä -4,4 ja -2,1 %-yksikköä	välillä -2,1 ja 2,5 %-yksikköä	välillä 2,5 ja 4,7 %-yksikköä	yli 4,7 %-yksikköä
Kohtuuton asumismenorasitus (% koko väestöstä)	Tasot	alle 2,7 %	välillä 2,7 % ja 5,3 %	välillä 5,3 % ja 10,5 %	välillä 10,5 % ja 13,1 %	yli 13,1 %
	Muutokset	alle -1,8 %-	välillä -1,8 ja -0,5 %-yksikköä	välillä -0,5 ja 2 %-yksikköä	välillä 2 ja 3,3 %-yksikköä	yli 3,3 %-yksikköä
Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset (% alle 3-vuotiaista)	Tasot	alle 15,6 %	välillä 15,6 % ja 25 %	välillä 25 % ja 44 %	välillä 44 % ja 53,4 %	yli 53,4 %
	Muutokset	alle -5,1 %-	välillä -5,1 ja -2,4 %-yksikköä	välillä -2,4 ja 3 %-yksikköä	välillä 3 ja 5,7 %-yksikköä	yli 5,7 %-yksikköä
Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet (% yli 16-vuotiaista)	Tasot	alle 0,1 %	välillä 0,1 % ja 1,3 %	välillä 1,3 % ja 3,8 %	välillä 3,8 % ja 5 %	yli 5 %
	Muutokset	alle -0,5 %-	välillä -0,5 ja -0,1 %-yksikköä	välillä -0,1 ja 0,7 %-yksikköä	välillä 0,7 ja 1,1 %-yksikköä	yli 1,1 %-yksikköä

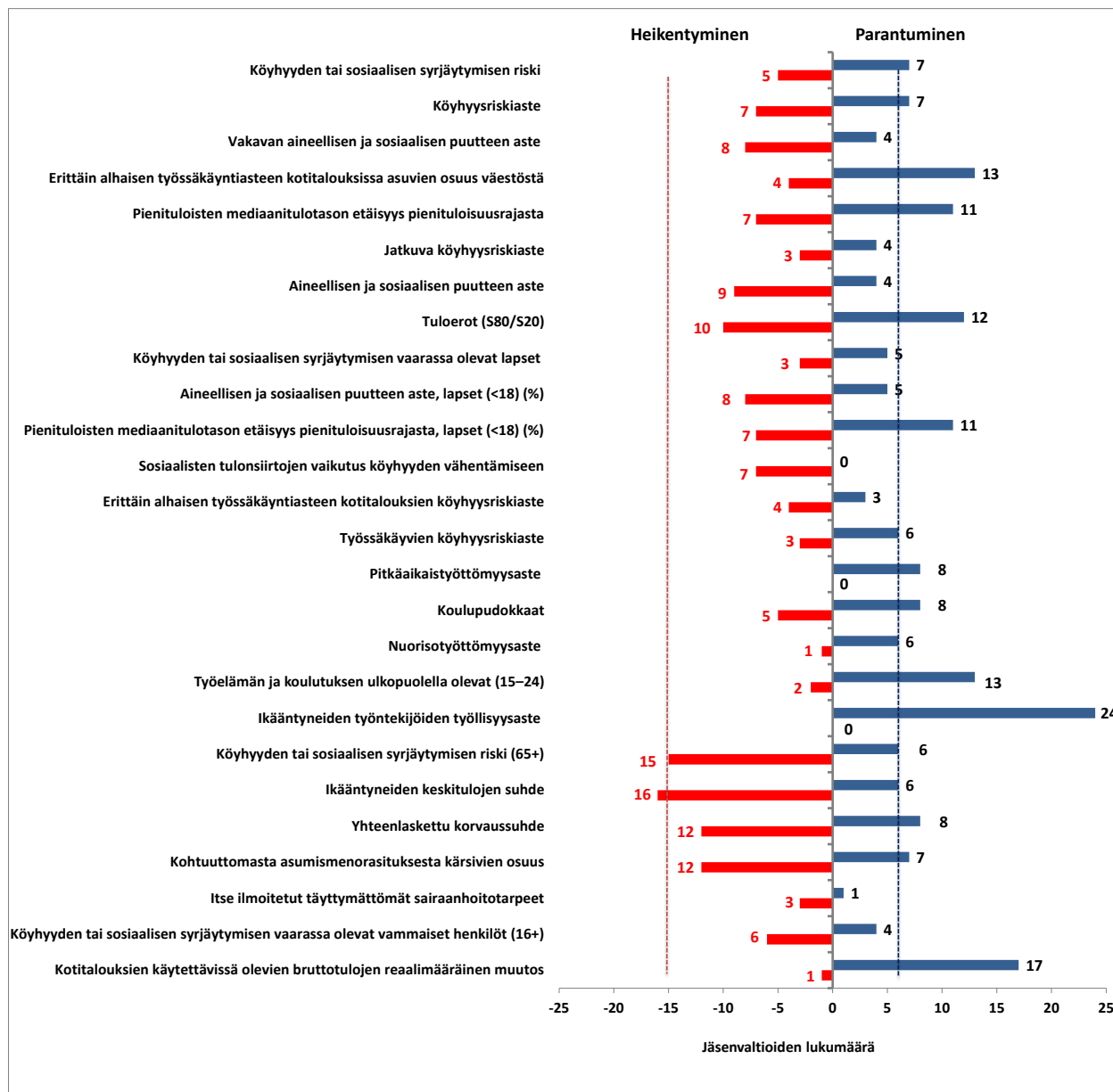
Liite 7: Tiivistelmä seurattavista työllisyyden kehityssuuntauksista ja niiden jäsenvaltioiden lukumäärä, joilla havaitaan tilanteen heikkenemistä tai vahvistumista työllisyyskehityksen seurantavälineen (2023) perusteella

Huomautus: Muutokset vuosina 2021–2022, paitsi työttömien köyhyysriskiasteen, avointen työpaikkojen asteen (kolmen vuoden keskiarvo) ja sukupuolten palkkaeron osalta vuosina 2020–2021.

Lähde: Työllisyyskehityksen seurantaväline 2023.

Liite 8: Tiivistelmä niiden jäsenvaltioiden lukumäärästä, joissa tilanne on heikentynyt (seurattavat sosiaaliset suuntaukset) tai parantunut vuosina 2021–2022 (tai viimeisin saatavilla oleva vuosi), kuten sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälineen heinäkuussa 2023 tehdyssä päivityksessä todetaan

Huomautus: Muutokset viittaavat yleensä indikaattoreiden muutoksiin vuosina 2021–2022 (joskin tuloja ja kotitalouksien työssäkäyntiastetta koskevien indikaattoreiden osalta muutokset viittaavat muutokseen vuosina 2020–2021). Köyhyys- ja syrjäytymisriskiastetta koskevan indikaattorin osatekijöitä ovat köyhyysriskiaste, vakavan aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste ja vajaatyöllisissä tai työttömissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden osuus. Luvut terveistä elinvuosista 65-vuotiaana ja kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen todellisesta muutoksesta viittaavat vuoteen 2021 ja muutos vuosiin 2020–2021, koska vuoden 2022 lukuja ei ole saatavilla.

Lähde: Sosiaalisen suojelun kehityksen seurantaväline 2023.

Liite 9: Mahdolliset riskit, jotka on tunnistettu sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun kautta yhteisissä työllisyysraporteissa, sekä ”kriittisten”/”seurattavien” tilanteiden määrät jäsenvaltioiden osalta sosiaalisen lähentymisen kehityksen periaatteiden mukaisesti tehdyssä ensimmäisen vaiheen maa-analyysissä, kuten kuvaillaan asiaa koskevassa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa ja siihen pohjautuvissa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisissä viesteissä

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit	BE				BG				CZ				DK				DE			
	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä
Koulupudokkaat				0				0				0				1				1
Digitaaltaitojen taso				0				1				0				0				1
NEET-nuorten osuus				0				0				1				0				0
Sukupuolten välinen työllisysero				0				0				1				0				0
Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhe				0				1				0				0				0
Työllisyysaste				1				0				0				0				0
Työttömyysaste				0				0				0				0				0
Pitkäaikaistyöttömyysaste				0				0				0				0				0
Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti				1				0				1				0				0
Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				1				0				0				0
Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				1				0				0				0
Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen				0				1				0				0				0
Vammaisten ja vammattomien työllisysero				1				1				0				0				0
Kohtuuton asumismenorasitus				0				1				0				1				1
Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat				0				1				1				0				1
Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet				0				0				0				0				0
Lukumäärät yhteensä				3				8				4				2				4

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit	EE				IE				EL				ES				FR			
	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä
Koulupudokkaat				1				0				0				1				0
Digitaaltaitojen taso				0				0				0				0				0
NEET-nuorten osuus				0				0				1				1				0
Sukupuolten välinen työllisysero				0				1				1				0				0
Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhe				1				0				0				0				0
Työllisyysaste				0				0				0				1				0
Työttömyysaste				0				0				0				0				2
Pitkäaikaistyöttömyysaste				0				0				0				0				0
Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti				0				0				1				1				0
Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				1				0				0				0				1
Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				0				0				1				1
Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen				1				0				1				1				0
Vammaisten ja vammattomien työllisysero				1				1				0				0				0
Kohtuuton asumismenorasitus				0				0				0				0				0
Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat				0				1				0				0				0
Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet				1				0				1				0				0
Lukumäärät yhteensä				6				3				5				6				4

Huomautus: Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän sopimuksen mukaisesti yhteisten työllisyysraporttien luokitukset lasketaan käyttäen sosiaali-indikaattoreiden tulostaulua sellaisena kuin se on kussakin yhteisessä työllisyysraportissa sekä tietoja, jotka ovat saatavilla nykyisen yhteisen työllisyysraportin tietojen toimittamisen aikarajan päättyessä. Jos tämä ei ole mahdollista puuttuvien luokitusten vuoksi, mutta kyseessä olevissa yhteisissä työllisyysraporteissa on saatavilla aiempi luokitus, sitä käytetään puuttuvan luokituksen täyttämiseen (merkitty punaisella solun oikeaan yläkulmaan). Varjostetut solut ilmaisevat, että yhteisen työllisyysraportin luokituksia ei voitu laskea eikä täyttää yllä mainitulla tavalla.

Liite 9 (jatkoa): Mahdolliset riskit, jotka on tunnistettu sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun kautta yhteisissä työllisyysraporteissa, sekä ”kriittisten”/”seurattavien” tilanteiden määrät jäsenvaltioiden osalta sosiaalisen lähentymisen kehityksen periaatteiden mukaisesti tehdyssä ensimmäisen vaiheen maa-analyysissä, kuten kuvaillaan asiaa koskevassa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa ja siihen pohjautuvissa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisissä viesteissä.

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit	HR				IT				CY				LV				LT			
	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä
Koulupudokkaat				0				0				0				0				0
Digitaaltaitojen taso				0				1				1				0				1
NEET-nuorten osuus				1				0				1				0				0
Sukupuolten välinen työllisyysero				0				1				1				0				0
Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhe				0				1				0				1				1
Työllisyysaste				1				1				0				0				0
Työttömyysaste				0				0				0				0				0
Pitkäaikaistyöttömyysaste				0				0				0				0				0
Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti				0				1				1				0				0
Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				1				0				2				1
Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				1				0				0				0
Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen				1				1				0				0				0
Vammaisten ja vammattomien työllisyysero				1				0				0				0				2
Kohtuuton asumismenorasitus				0				0				0				0				0
Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat				1				0				1				0				1
Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet				0				0				0				1				0
Lukumäärät yhteensä				5				8				5				4				6

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit	LU				HU				MT				NL				AT			
	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä
Koulupudokkaat				0				1				1				0				0
Digitaaltaitojen taso				0				1				0				0				0
NEET-nuorten osuus				0				0				0				0				0
Sukupuolten välinen työllisyysero				0				0				0				0				0
Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhe				0				0				0				0				0
Työllisyysaste				0				0				0				0				0
Työttömyysaste				0				0				0				0				0
Pitkäaikaistyöttömyysaste				0				0				0				0				0
Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti				0				0				0				0				0
Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				0				0				0				0
Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				0				0				0				0
Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen				0				1				1				0				0
Vammaisten ja vammattomien työllisyysero				0				1				1				0				0
Kohtuuton asumismenorasitus				1				1				0				0				0
Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat				0				1				0				0				1
Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet				0				0				0				0				0
Lukumäärät yhteensä				1				6				3				0				1

Huomautus: Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän sopimuksen mukaisesti yhteisten työllisyysraporttien luokitukset lasketaan käyttäen sosiaali-indikaattoreiden tulostaulua sellaisena kuin se on kussakin yhteisessä työllisyysraportissa sekä tietoja, jotka ovat saatavilla nykyisen yhteisen työllisyysraportin tietojen toimittamisen aikarajan päättyessä. Jos tämä ei ole mahdollista puuttuvien luokitusten vuoksi, mutta kyseessä olevissa yhteisissä työllisyysraporteissa on saatavilla aiempi luokitus, sitä käytetään puuttuvan luokituksen täyttämiseen (merkitty punaisella solun oikeaan yläkulmaan). Varjostetut solut ilmaisevat, että yhteisen työllisyysraportin luokituksia ei voitu laskea eikä täyttää yllä mainitulla tavalla.

Liite 9 (jatkoa): Mahdolliset riskit, jotka on tunnistettu sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun kautta yhteisissä työllisyysraporteissa, sekä ”kriittisten”/”seurattavien” tilanteiden määrät jäsenvaltioiden osalta sosiaalisen lähentymisen kehityksen periaatteiden mukaisesti tehdystä ensimmäisen vaiheen maa-analyysissä, kuten kuvaillaan asiaa koskevassa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän kertomuksessa ja siihen pohjautuvissa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean keskeisissä viesteissä.

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit	PL				PT				RO				SI				SK			
	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts
Koulupudokkaat				0				0				1				0				0
Digitaaltaitojen taso				1				0				1				1				0
NEET-nuorten osuus				0				0				1				0				0
Sukupuolten välinen työllisyysero				1				0				0				0				0
Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuskien suhe				0				0				0				0				0
Työllisyysaste				0				0				1				0				0
Työttömyysaste				0				0				0				0				0
Pitkäaikaistyöttömyysaste				0				0				1				0				1
Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti				0				0				0				0				0
Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				0				1				0				0
Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				0				1				0				2
Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen				0				0				1				1				1
Vammaisten ja vammattomien työllisyysero				1				0				1				0				0
Kohtuuton asumismenorasitus				0				0				0				0				0
Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat				1				0				1				0				1
Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet				0				0				1				0				0
Lukumäärät yhteensä				4				0				11				2				5

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit	FI				SE			
	2022	2023	2024	Lukumäärä	2022	2023	2024	Lukumäärä
Koulupudokkaat				0				0
Digitaaltaitojen taso				0				0
NEET-nuorten osuus				1				0
Sukupuolten välinen työllisyysero				0				0
Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuskien suhe				0				1
Työllisyysaste				0				0
Työttömyysaste				0				1
Pitkäaikaistyöttömyysaste				0				0
Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti				0				0
Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				1
Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste				0				0
Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen				0				0
Vammaisten ja vammattomien työllisyysero				0				1
Kohtuuton asumismenorasitus				0				0
Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat				0				0
Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet				1				0
Lukumäärät yhteensä				2				4

Huomautus: Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean työryhmän sopimuksen mukaisesti yhteisten työllisyysraporttien luokitukset lasketaan käyttäen sosiaali-indikaattoreiden tulostaulua sellaisena kuin se on kussakin yhteisessä työllisyysraportissa sekä tietoja, jotka ovat saatavilla nykyisen yhteisen työllisyysraportin tietojen toimittamisen aikarajan päätyttyä. Jos tämä ei ole mahdollista puuttuvien luokitusten vuoksi, mutta kyseessä olevissa yhteisissä työllisyysraporteissa on saatavilla aiempi luokitus, sitä käytetään puuttuvan luokituksen täyttämiseen (merkitty punaisella solun oikeaan yläkulmaan). Varjostetut solut ilmaisevat, että yhteisen työllisyysraportin luokituksia ei voitu laskea eikä täyttää yllä mainitulla tavalla.